

373
S-70
III-125856

ION I. SOLCANU

Școala românească
în județele
Cahul, Bolgrad și Ismail
pe durata reîntrupării
la Principatele Române
1857 – 1878

editura enciclopedică

ION I. SOLCANU

Școala românească
în județele
Cahul, Bolgrad și Ismail
pe durata reîntrupării
la Principatele Române
(1857-1878)

STANCO

DONAȚIE

Redactor: Marcel POPA
Tehnoredactare și coperta: Mariana MÎRZEA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SOLCANU, ION,
Școala românească în județele Cahul, Bolgrad și Ismail pe durata
reîntrupării la Principatele Române (1857-1878) / Ion Solcanu. -
București : Editura Enciclopedică, 2013
ISBN 978-973-45-0676-7

37(498)"1857/1878"

ISBN 978-973-45-0676-7

S 343
-70

ION I. SOLCANU

Școala românească
în județele
Cahul, Bolgrad și Ismail
pe durata reîntrupării
la Principatele Române
(1857-1878)

Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

III-125856

LECTURA PUBLICĂ
Verificat

Editura Enciclopedică
2013

EDITURA ENCICLOPEDICĂ

Str. Luigi Cazzavillan nr. 17, sector 1, București
Tel.: 021.317.90.35; Fax: 0378-105,718
e-mail: difuzare@edituraenciclopedica.ro
www.edituraenciclopedica.ro
www.universenciclopedic.ro

Tiparul executat la Regia Autonomă „Monitorul Oficial”

CUVÂNT ÎNAINTE

Istoria Basarabiei a fost mai puțin investigată de istoricii români din dreapta sau din stânga Prutului până în anii 90. După prăbușirea Uniunii Sovietice, a dictaturii totalitar-comuniste din România și proclamarea independenței, încă limitată, a Republicii Moldova la 27 august 1991¹ accesul la arhive a permis istoricilor, îndeosebi celor din stânga Prutului, să publice cercetări impresionante prin temeinicia lor privind cele mai diverse aspecte din trecutul atât de zbuciumat al trecutului oamenilor acestor locuri. Atenția le-a fost orientată, după cum era și firesc, spre perioada 1940–1991, cu deportările masive ale populației din Basarabia din 12–13 iunie 1941²; 5–6 iulie 1949³ și 1 aprilie 1951⁴; cu foamea din anii 1946–1947; cu decimarea elitelor politice⁵ și intelectuale⁶ etc.

Publicarea documentelor din arhivele sovietice atât de necesare cercetării istorice a constituit o altă preocupare pentru confracții din Republica Moldova. Volumele datorate lui Valeriu Pasat⁷ și a lui Alexandru Moraru⁸ sunt edificatoare în acest sens.

Din impresionantul efort recuperator al istoriografiei nu puteau lipsi nici monografiile închinare frunțașilor mișcării naționale din Basarabia, precum

¹Alexandru Moșanu, *O independență dobândită sau dăruită?*, în „Destin Românesc. Revistă de istorie și cultură” (în continuare „D. Rom.”), An VI (XVII), 2011, nr. 3 (73), p. 7–12.

²Viorica Olaru-Cemărtan, *Deportarea masivă de populație din RSM din 12–13 iunie 1941*, în „D. Rom.”, An I (XII), 2006, nr. 3–4 (47–48), p. 62–101.

³Idem, *Deportările masive de populație din RSM din 5–6 iulie 1949*, în „D. Rom.”, An II (XIII), 2007, nr. 1–2 (49–50), p. 61–118.

⁴Idem, *Operațiunea „Sever” (1 aprilie 1951) – ultimul val de deportare masivă a populației din RSM*, în „D. Rom.”, An II (XIII), 2007, nr. 3–4 (51–52), p. 46–53.

⁵Elena Negru, *Decimarea elitelor politice din RASSM: cazul Grigore Starai*, în „D. Rom.”, An V (XVI), 2010, nr. 2 (66), p. 32–39.

⁶Mariana Țăranu, *Teroarea împotriva intelectualității basarabene în timpul primului an de ocupație sovietică (1940–1941)*, în „D. Rom.”, An IV (XV), 2009, nr. 3 (61), p. 27–39.

⁷*RSS Moldovenească în epoca stalinistă (1940–1950)*, Chișinău, Editura Cartier, 2011, 684 p.

⁸*Victimile terorii comuniste în Basarabia. Documente secrete sovietice, 1944–1954*, vol. I, Chișinău, 2010, 435 p.

Pantelimon Halippa⁹, Ioan Pelivan¹⁰ etc. Sintezelor anterioare despre Basarabia datorate istoricilor I. Nistor, P. Cazacu s-a adăugat ulterior reușita lui Nicolae Ciachir¹¹.

Cum era și firesc, sfera preocupărilor istoriografiei române din stânga sau din dreapta Prutului a cuprins și județele Cahul, Bolgrad și Ismail pe durata celor aproape 22 de ani cât acestea au fost sub administrația Moldovei (1856–1859) și apoi a Principatelor Unite (1859–1878), de unde au fost desprinse samavolnic la 1812, odată cu întregul teritoriu dintre Prut și Nistru. Au fost cercetate, îndeosebi, aspectele care privesc contextul politic european din urma Războiului Crimeii când, prin semnarea Tratatului de pace de la Paris (18/30 martie 1856), Rusia era îndepărtată de la gurile Dunării prin reîncorporarea sudului Basarabiei la Principatul Moldova¹². Delimitarea teritoriului cedat de Rusia la 1856/1857 Principatului Moldova a constituit substanța unui alt interesant studiu datorat istoricului Vitalie Varatic¹³.

Importante sunt, desigur, aspectele de viață economică, socială, politică și culturală din evoluția celor trei județe Cahul, Bolgrad și Ismail de după 1857 și până la 1878, cât s-au aflat sub administrația românească. Trebuie să știm dacă Principatele Unite au tratat acest teritoriu cu aceeași măsură ca restul spațiului românesc sau de pe poziția unui teritoriu aflat vremelnic în administrarea lor. Pentru istoric apar întrebări firești: procesul de modernizare instituțională, început în Principatele Unite după Unirea lor din 1859, a cuprins sau nu acest spațiu? S-au depus eforturi în acest sens, sau nu? Care au fost acestea și în ce direcție s-au făcut? Care a fost dimensiunea și, în final, eficiența lor? Iată doar câteva întrebări la care istoricii români de pe ambele maluri ale Prutului sunt datori a răspunde. Datori față de înaintașii lor, dar și față de urmași care trebuie să cunoască adevărul istoric despre acest teritoriu străvechi românesc.

Cartea de față vine să răspundă uneia din numeroasele asemenea întrebări privind situația învățământului din cele trei județe pe durata celor 22 de ani de administrație românească. Interesul asupra acestui domeniu esențial pentru orice comunitate umană l-a stârnit reputatul istoric N. Adăniloie printr-o comunicare de acum două decenii, de survolare a chestiunii¹⁴. Informațiilor

⁹ Ion Constantin, *Pantelimon Halippa, neînfricat pentru Basarabia*, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 2009, 328 p.

¹⁰ Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru, *Ioan Pelivan, părinte al mișcării naționale din Basarabia*, ediția a doua revăzută și completată, Editura Chișinău, 2012, 415 p.

¹¹ *Basarabia sub stăpânirea țaristă (1812 – 1918)*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 1992.

¹² *Congresul de pace de la Paris (1856). Prefaceri europene, implicații românești*, volum editat de Dumitru Ivănescu și Dumitru Vitcu, Editura Junimea, Iași, 2006, 253 p.

¹³ *Trasarea noului hotar în sudul Basarabiei la 1856/1857 și lichidarea așezărilor căzăcești din preajma Dunării*, în „Revista istorică”, tom VI, 1995, nr. 5–6, p. 509–527.

¹⁴ N. Adăniloie, *Învățământul în sudul Basarabiei*, în „Revista istorică”, tom IV, 1993, nr. 9–10, p. 893–900.

disparate lăsate posterității de V. A. Urechia¹⁵, N. Adăniloie le-a adăugat altele noi, culese din arhivele române, cu acribia proprie celui experimentat de decenii în cercetarea trecutului. Noi încercăm să facem următorii pași în deslușirea mai completă a realităților atât de complexe ale acestui domeniu de acum 156–176 de ani.

Mai întâi de toate ne-am propus să clarificăm problema stadiului în care se afla învățământul public în momentul reîncorporării la Moldova a acestui teritoriu: ce școli și unde anume au existat în cele trei județe din sudul Basarabiei înainte de 1857, iar dintre acestea care mai erau în ființă în acel an și față de situația găsită ce anume măsuri a luat statul român? A existat o politică și un program în acest sens sau nu? În ce măsură și cum s-au implicat autoritățile centrale și locale ale administrației românești în acest domeniu al instrucției și educației publice?

Lămurirea acestor chestiuni ne-a deschis perspectiva identificării școlilor publice primare de băieți, mixte și de fete **reînființate și înființate începând cu 1857 și evoluția acestora până în 1878**.

Pentru a sublinia amploarea, complexitatea și dificultățile acestui demers întreprins de statul român am ales tratarea micro-monografică a fiecărei școli pe durata existenței ei, exclusiv în limita izvoarelor de arhivă. Cum școala presupune existența binomului dascăl – elev, ni s-a părut firesc ca ponderea să cadă îndeosebi pe acest aspect.

Pentru aceeași metodă am optat și în cazul școlilor secundare – **Seminarul teologic din Ismail și Școala centrală din Bolgrad** – două instituții cu specific propriu, care prin durata existenței lor de două decenii au avut o importanță deosebită în viața culturală a acelei părți de țară, nu numai în cuprinderea duratei de care ne ocupăm ci și după retragerea administrației române din acest teritoriu.

Deși alte două instituții de învățământ secundar, **Școala comercială și Gimnaziul din Ismail**, au fost înființate și întreținute de municipalitate și, deci, nu ar fi intrat în sfera demersului nostru, le-am inclus totuși, în măsura în care statul român a fost implicat în procesul creării lor.

În esență, prestigiul școlii este dat de calitatea corpului profesoral: în primul rând de pregătirea și moralitatea acestuia. Abia în urmă vine susținerea materială și morală a școlii de către autoritățile cu care se află în relație; cele ale administrației locale și centrale. Aceasta este și motivația pentru care demersul nostru va aborda atitudinea administrației față de învățători, care adeseori a fost una abuzivă.

Urmărind să punem în evidență efortul statului român în domeniul educației din județele sudului Basarabiei pe durata prezenței acestuia în cuprinsul

¹⁵ V. A. Urechia, *Istoria școalelor de la 1800–1864*. Cu o scurtă introducere cuprinzând note din istoria culturii naționale, anterioare secolului al XIX-lea, vol. III, București, 1894.

Principatelor Unite era firesc ca cercetarea noastră să vizeze învățământul public și nu cel privat sau comunitar care, deși a existat, dimensiunea lui nu se putea ridica la înălțimea primului. Școala particulară cuprindea un număr redus de elevi, iar pe cea întreținută de comună o găsim doar în orașele Bolgrad și Ismail, care dispuneau de resursele financiare necesare unui asemenea scop.

Demersul de față se constituie într-o cercetare întemeiată pe documentele de arhivă aflate în țară și nu într-o interpretare la zi a lucrărilor anterioare din simplul motiv că în problema pe care o abordăm istoriografia este extrem de săracă, fapt care, de altfel, a și legitimat întreprinderea noastră.

Cum statul român a ținut seama de realitățile demografice din județele Cahul, Bolgrad și Ismail, acceptând ca în unele școli publice limba de predare să nu fie exclusiv româna, cred că trebuie să clarificăm de la bun început această stare de lucruri. Altfel spus, care era ponderea românilor în aceste județe la momentul anexării Basarabiei de către Rusia în 1812 și care a fost situația demografică în anul reîntrupării, la 1857 și în cei următori?

Până și cercetătorii ruși oficiali au fost nevoiți să recunoască preponderența românilor în Basarabia, chiar și după 20 de ani de la incorporarea ei în Imperiul țarist. P. Keppen indica, la 1834, un număr de 406.182 români în întreaga Basarabie, conform unor statistici oficiale¹⁶, ceea ce însemna o pondere de 86% din totalul locuitorilor provinciei. Evident, cifra îngloba și populația din sudul Basarabiei. O asemenea pondere a românilor în Basarabia era relatată și de Zastchiuc, căpitan de stat major rus însărcinat cu descrierea provinciei la 1862, an în care sudul acesteia, ținutul Ismail-Cahul, se afla sub administrația Principatelor Unite. „Moldovenii formează partea principală a populației, aproape ¾ din suma totală”¹⁷, nota autorul rus.

Este binecunoscută politica de colonizare a Basarabiei în ansamblu și a sudului acesteia dusă de către Rusia țaristă după anexarea de la 1812, în ideea schimbării structurii demografice. Mai întâi au fost colonizați germanii aduși din fostul ducat al Varșoviei, între 1814 și 1815, în partea de est a Buceagului¹⁸, care au constituit 17 colonii (Cațbah, Crasna, Kulm, Maloiaroslaveț I și II,

¹⁶ *Despre harta etnografică a Rusiei europene*, ediția Societății geografice imperiale ruse, Petersburg, apud P. Cazacu, *Moldova dintre Prut și Nistru. 1812 – 1918*, Editura Alfa, Iași, 2005, p. 72.

¹⁷ Zastchiuc, *Materiale pentru geografia și statistica Basarabiei*, apud P. Cazacu, *op. cit.*, p. 73.

¹⁸ Sub această denumire era cunoscut din secolul XVII teritoriul de pe cursul mijlociu și inferior al Cogălnicului, în apropierea râurilor Lunga, Sarata, Hagider unde locuiau nogaii, care au alungat o bună parte din românii băștinași din apropierea lacului Ialpuș și a Valului lui Trăian, A. Bauman, *Unsere Vorfahren: Entwicklungshelfer in alter Zeit// Heimatkalender der Bessarabiendeutschen*, Hannover, 1980, p. 22, apud: Valentina Chirtoagă, *Colonizarea Basarabiei de sud cu germani la începutul secolului XIX: premise, obiective, etape*, în „D. Rom.”, An V (XVI), 2010, nr. 1 (65), p.119.

Tarutino, Teplitz, Ferșampeanuaz I și II, Artiz I și II, Berezina, Borodino, Brien, Leipzig, Cleaștiș și Paris¹⁹). Prin colonizarea germanilor și acordarea de largi privilegii țarul urmărea „crearea unei pături a populației compusă din proprietari de pământ loiali statului”²⁰.

Ulterior, între 1818 și 1819, în partea de apus a acestui teritoriu, au fost colonizați bulgari, care au creat 48 de colonii, conform unei situații statistice de la 1827: „Bolgrad, Babele, Gradina (Câișia), Dolechiu (și cu moldoveni), Erdecburno, Cairaclia (și cu ruteni), Caracurta, Cubei, Taraclia, Tatar Copceac, Taș-Bunar, Cișmea-Văruiță, Avdorma (și cu moldoveni), Baurci, Bezghioz, Beșalma, Haidar, Dizghinge, Djaltoi, Cazaiacalia (și cu moldoveni), Comrat (și cu moldoveni), Chirsou, Congaz, Tomaiu, Chirial, Ceadâr-Lunga, Cioc-Maidan, Banova, Dimitrievca, Enichioi, Zadanaisciaia, Ivanovca (și cu moldoveni), Cod-Chitai (și cu moldoveni), Novopocrovca (ruși), Satalâc Hagi (și cu ucrainenii), Troian, Cikirli-Kitai, Baria, Bulboca, Etulia, Caragaci, Cartal, Curci, Împușita, Satu-Nou, Hadji-Abdula, Anadolu, Brânza, Văleni, Volcânești, Giurgiulești, Colibași, Cnasia, Slobozia Mare (și cu moldoveni), Frecăței, Cișmea (și cu moldoveni), Bujorca”²¹, zise bulgărești, deși populația slavă venită de la sud de Dunăre era amestecată în aceste așezări cu găgăuzi și români. Mai mult chiar, unele dintre așezările cuprinse ulterior în rândul „coloniilor” erau locuite de români în integralitatea lor – precum Babele, Erdecburno, Baccialia, Valea-Perjii, Hasan-Batâr, Barta, Cartal, Satu-Nou, Hadji-Abdula, Anadolu, Brânza, Văleni, Giurgiulești, Colibași, Chișlița, Frecăței²².

Evoluția demografică a sudului Basarabiei poate fi urmărită și după intrarea acestuia sub administrația română. Suprafața cedată Moldovei de către Rusia la 1856 ar fi fost, potrivit guvernatorului rus la Basarabie din anii '70 ai secolului al XIX-lea, Nicolai I. Sebeko, de 1.354 mile pătrate, echivalentul a 3.506,5 km², cu o populație de 127.030 suflete. N. Șuțu, întemeiat pe statistica anilor 1859–1860, afirma că teritoriul dobândit de Moldova prin Congresul de pace de la Paris ar fi avut 4.088 mile pătrate, adică 10.486,7 km², cu o populație de 178.007 locuitori²³.

Pe durata celor 11 luni scurse de la încheierea păcii și până la părăsirea definitivă a teritoriului sud-basarabeian de trupele rusești și ocuparea treptată a acestuia de către trupele armatei române, începută la 20 februarie 1857, au

¹⁹ P. Cazacu, *op. cit.*, p.81, nota 2. Autorul enumeră în fapt 57 așezări, dintre care opt sunt locuite și de români, iar alte trei și de ruteni, ruși și ucrainenii! Valentina Chirtoagă apreciază că germanii din fostul ducat al Varșoviei au fost aduși până în octombrie 1816 și așezați pe valea Cogălnicului în 12 colonii, *op. cit.*, *loc. cit.*

²⁰ Valentina Chirtoagă, *op. cit.*, p.125.

²¹ P. Cazacu, *op. cit.*, *loc. cit.*

²² *Ibidem.*

²³ D. Vitcu, *Tratatul de la Paris (1856) și avatarurile delimitării hotarului european între Rusia și Turcia*, la: Dumitru Ivănescu și Dumitru Vitcu, *op. cit.*, p. 115, nota 6.

fost scoase la mezat și vândute către particulari moșiile care aparținuseră, dar numai cu drept de folosință, oastei căzăcești de pe Dunăre în suprafață totală de 16.887 ha, din care 14.390 ha au intrat sub administrație românească, iar 2.496 ha au rămas Imperiului rus²⁴.

La șase ani după acest moment, în 1863, pentru județul Bolgrad – cu o populație eterogenă – dispunem de două situații statistice: una realizată, probabil, de administrația județului și o alta, oficială, întocmită de Dionisie Pop Marțian.

Primul document intitulat **Tabelă despre numărul familiilor aflate în fiecare comună din județul Bolgrad**²⁵ arată ca fiind locuite în întregime de români comunele **Chitai** (79 familii), **Borisovca** (110 familii), **Dimitrevca** (105 familii), **Hadjicurda** (178 familii), **Cimașiru** (103 familii), toate aparținând ocolului Caramehmet; **Barta** (196 familii), **Cartal** (143 familii), **Frecăței** (205 familii), **Chișlița** (96 familii), **Văleni** (153 familii) și **Colibași** (195 familii) din ocolul Cahulo-Prut.

În alte comune, precum **Baccialia** (cu 86 familii, din care 80 de români și numai șase de străini, ruși), **Eschipolos** (cu 22 familii, din care doar șase de ruși, restul de români), **Giurgiulești** (cu 105 familii, dintre care 90 de români și 15 de bulgari), **Slobozia** (cu 274 de familii, dintre care doar 17 de ruși și greci, iar restul de 257 de români) și **Brânza** (cu 108 familii, din care 106 de români și doar două de ruși), prezența alogenilor este cu totul neînsemnată, cu o pondere situată între 10% și 2%.

Din totalul de 9.014 familii locuitoare în județul Bolgrad la 1863, **4.158 erau de naționalitate română, iar 4.404 străină** (bulgari, ruși, greci). Dintre cele 9.014 familii locuitoare ale județului Bolgrad 5.170 erau vorbitoare de limba română, ceea ce denotă limpede originea lor etnică, rezistența la procesul de rusificare întreprins de autoritățile țariste pe durata 1812 – 1856 (**Anexa nr. 1/1-3**).

Conform statisticii lui Dionisie Pop Marțian numărul familiilor locuitoare în cele trei plăși ale județului Bolgrad²⁶ – Caramehmet, Ismail și Cahulo-Prut – este tot de 9.014, dar cel al familiilor române este mai mare, de 4.610, față de 4.158 din documentul Prefecturii, dar corespunde însă numărul familiilor de străini (bulgari, găgăuzi, ruși, lipoveni, greci, germani, evrei etc.)²⁷.

Dintr-o altă situație a structurii demografice a plășilor Ismail și Cahulo-Prut întocmită de Prefectura județului Bolgrad²⁸ rezultă că unele localități,

²⁴ Vitalie Vărat, *op. cit.*, p. 511–512; 526.

²⁵ Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond: Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, în continuare: *ANIC, MCIP*, Ds. 1033/1863, filele 3–4.

²⁶ Sub raport administrativ Bolgradul a fost contopit, în câteva rânduri, cu Ismailul, formând un singur județ, primul avea satele, iar al doilea, târgurile, N. Adăniloie, *op. cit.*, p. 897.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Tablou de statistica comunelor coloniale din districtul Bolgrad, după a Prefecturii de Bolgrad, *ibidem*, Ds., 78/1870, fila 35 f.

precum Babele, Erdecburno, Noua Pocrovca și Eschipolos, din plasa Ismail și Hagiabdula, Barta, Cartal, Frecăței, Anadolu, Giurgiulești, Chișlița, Slobozia, Văleni, Brânza, Colibași și Volcănești au rămas pe mai departe locuite în totalitate de români, cu deosebirea sporirii numărului familiilor la cele mai multe dintre ele. Reședința județului avea 1.297 de familii, dintre care 600 erau de bulgari, 597 de diverse naționalități și numai 100 erau de români. Bulgarii erau preponderenți și în comunele Cișmevăruița, Vaisalu, Șichirlichitai și Enichioi (plasa Ismail); Caragaci și Cișmechioi (plasa Cahulo-Prut, **Anexa nr. 2**).

Cu toată precaritatea datelor statistice prezentate, precaritate determinată de mijloacele avute la îndemână de administrația română a timpului respectiv, este evident faptul că politica de colonizare masivă a bulgarilor de peste Dunăre practică de stăpânirea rusă de până la 1856 își produsese efectul. Românii deveniseră minoritari în unele localități rurale și nu puține erau acestea în care conviețuiau mai multe etnii.

Această nouă realitate a creat mari dificultăți Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice în recrutarea învățătorilor, care trebuiau să cunoască și limbile vorbite în așezările județului Bolgrad. Dificultățile au sporit și datorită privilegiilor materiale acordate comunității bulgare de caimacamul Vogoride prin celebrul său Hrisov din iunie 1858. Școala centrală din Bolgrad și Comitetul de inspecție al acesteia, beneficiind de importante venituri provenite din arendarea pescuitului pe lacurile statului Ialpuș, Cahul, Cătlăbuga, Belev, Chitai și Cartal; din arendarea cârciumilor și a podurilor plutitoare, au constituit un factor de permanente presiuni, șicane și abuzuri exercitate asupra învățătorilor români, nu numai din școlile localităților cu populație majoritar bulgară, dar chiar și în acelea locuite integral de români.

Diversitatea lingvistică din sudul Basarabiei este reflectată și în toponimie. Documentele surprind această realitate și adeseori denumirile localităților diferă de la un emitent la altul, încât pentru înlesnirea lecturii și identificării lor am adoptat denumirile cuprinse în Indicele comunelor României după noua organizare a Legii comunale (**Anexa nr. 3**).

Pentru a elimina orice nedumerire a cititorului privind neconcordanța dintre anul comentat în text și acela indicat de dosarul de arhivă la care face trimitere în aparatul critic, precizez că un pachet poate conține documente și din alți ani. De asemenea în aparatul critic sunt indicate, uneori, zilele ambelor stiluri calendaristice folosite de emitentul respectivului document.

Pentru interesul ce-l pot avea imaginile sigiliilor orașelor, comunelor, școlilor sau ale diverselor instituții din județele Cahul, Bolgrad și Ismail am inclus în text figurile acestora. De asemenea, am introdus în text și imaginile sugestive ale unor documente care susțin argumentarea problemei tratate în text. Alte documente, la fel de interesante și sugestive le-am dat în anexe, fie transcrise, fie fotocopyate. Ele vin să completeze lectura textului, dar pot fi utile istoricului

și prin încărcătura documentară a acestora. Așa, spre exemplu, hărțile sudului Basarabiei și, distinct, ale județelor Cahul și Ismail, acestea din urmă executate de D. Pappazoglu la 1865.

(Planșele nr. 1/1-2, 2, 3, 4.)

Înainte de a aborda subiectul propriu-zis, îmi fac o datorie de onoare spre a aduce mulțumirile noastre atât lucrătorilor de la Arhivele Naționale Istorice Centrale, cât și de la Direcția Județului Iași a acestora – documentariști, fotografi etc. – care prin solicitudinea artătată mi-au înlesnit îndelungatele cercetări.

Aceleași mulțumiri istoricilor Vitalie Varatic și Dumitru Vitcu care mi-au pus la dispoziție propriile lor contribuții științifice editate.

Ion I. Solcanu

Iași, în ziua Sfinților Ioachim și Ana
9 septembrie 2013

Capitolul I

ÎNVĂȚĂMÂNTUL DIN SUDUL BASARABIEI ÎN ANUL REÎNTRUPĂRII LA MOLDOVA

I.1. Școli existente înainte de 1857, aflate în activitate la această dată

Literatura de specialitate, dar și documentele, oferă puține informații privind această chestiune. Profesorul P. Costandache, trimis de Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice din Moldova la începutul anului 1857 spre a cunoaște starea învățământului lăsată de stăpânirea Imperiului țarist, informa la 20 martie acel an despre trebuințele de învățători „câte unul pentru fiecare politie pe unde se aflau școli elementare precum la Ismail, Reni, Cahul, Leova, Chilia, prin toate coloniile bulgare și în trei sate din domeniile statului, spre a se forma scriitori pe la cancelariile sătești, «dar» dintre aceste școli numai în Bolgrad și prin câteva sate ale coloniștilor bulgari se află în ființă, iar toate celelalte, precum s-a zis mai sus, sunt desființate”¹.

Mai întâi care erau acele „câteva sate ale coloniștilor bulgari” în care se aflau școli „în ființă” în 1856 conform afirmației lui P. Costandache, om al școlii, după cum singur își spune („de 10 ani în serviciul școlastic”²)? Documentele vremii confirmă informația acestuia. Dacă datele conținute de cataloagele de examene din iunie 1860 sunt veridice, atunci avem motive să credem că **la 1855 existau școli în activitate în localitățile Cișmevăruița și Congaz, în 1856 la Cairaclia și Dermendere, iar în aprilie 1857 la Împutița**. Toate aceste comune despre care scria P. Costandache, fără a le numi însă, aveau o populație majoritar bulgară. Luând lucrurile așa cum le prezintă respectivele documente, constatăm că în catalogul de la examenul de final de an școlar 1859–1860 de la **Cișmevăruița** figurează ca fiind înscriși la cursuri în lunile octombrie și noiembrie 1855 doar trei elevi, nici unul în următorul an, doar doi în 1857 și 12 în 1858³ (**Anexa nr. 4**); în catalogul școlii din **Congaz**

¹V.A. Urechia, *op.cit.*, vol. III, București, 1894, p. 150–151.

²*Ibidem*, p. 151.

³*Ibidem*, Ds. 114/1860, fila 135.

s-ar fi înscris un elev în ianuarie 1855 și abia în anul următor, 1856, alți șapte (trei în ianuarie, doi în luna mai și alți doi în lunile septembrie și decembrie), în 1857 doi elevi și alți 12 în 1858⁴ (**Anexa nr. 5**); în catalogul școlii de la **Cairaclia** întâlnim doi elevi care ar fi început cursurile la 21 decembrie 1856, alți doi în 1857; 14 în 1858; opt în 1859 și 16 în 1860⁵ (**Anexa nr. 6**); într-un document similar al școlii din **Dermendere** apar înscriși patru elevi încă din martie și unul din decembrie 1856, continuând cu alți opt în 1857 (unul în ianuarie; patru în februarie; doi în iunie și unul în septembrie), doi în 1858, trei în 1859 și șase în 1860⁶ (**Anexa nr. 7**). Conform acelorași cataloage, învățător la școala din Cișmevăruița era **I. Mitanof (Mitanov)**, în alte documente); la Congazu, **Mihaluțo**; la Cairaclia, **G. Curtev**, iar la Dermendere, **Petru Malacov**. La toate cele patru școli, între examinatori s-a aflat dr. Mutiev, directorul provizoriu al Școlii centrale din Bolgrad. Deși cursurile celor patru școli au debutat în 1855 și 1856, cataloagele nu diferențiază elevii pe clase. În **Raportul examinatorilor denumiți la examenele pe la colonii din 22 iunie** dintre cele patru școli, doar cea de la Cișmevăruița este menționată în rândul „celor ce se pot lua de model”⁷.

1.1. Cișmevăruița

Informațiile din cataloagele școlilor sus-amintite, conform cărora unele ar fi funcționat anterior retrocedării sudului Basarabiei, le-am putut verifica prin coroborarea datelor de arhivă doar pentru localitatea **Cișmevăruița**. Pentru școala de aici avem argumente să considerăm că în ianuarie 1857, data intrării elevilor la clasă, instituția funcționa. Dovada o aflăm într-un raport târziu, din 17 mai 1873, al învățătorului **I. Mitanof (Mitanov)** care, de altfel, și semna catalogul de examen de sfârșit de an școlar 1859–1860. În respectivul raport adresat ministrului Instrucțiunii Publice al Principatelor Unite, Christian Tell, evocând abuzurile la care fusese supus de revizorul școlar Al. Vasiliu care era destituit de Minister la acea dată, amintește că la 30 august 1870 a depus concurs pentru fixarea pe post, prevăzut de Legea Instrucțiunii Publice, fiind numit, „după recomandarea revizorului școlar cu decretul prefectului, nr. 7618, învățător în comuna Cișmevăruița, din plasa Ismail, unde deja funcționam din anul 1857, luna decembrie, pentru care m-am și fost prezentat la concurs”, când Ministerul i-a fixat „un onorariu mensual de 30 de lei”⁸. De altfel, raportul

⁴ *Ibidem*, fila 137.

⁵ *Ibidem*, fila 142.

⁶ *Ibidem*, fila 140.

⁷ *Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond: Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Moldova (în continuare ANIC. MCIP – Moldova)*, Ds. 114/1860, fila 105 f-v.

⁸ Memoriul învățătorului Ioan Mitanof din 17.V.1873, *ANIC. MCIP*, Ds. 37/1873, filele 132 f-v și 134 f.

revizorului școlar G. Giușcă privind concursul din 30 august 1870 îl cuprinde pe Ioan Mitanof între învățătorii prezenți la examen dar „dispensați de concurs în baza vechimii”⁹ și inclus apoi în tabelul celor repartizați la școlile rurale, el la Cișmevăruița, unde apare informația că a prezentat „un atestat al Școlii județene din Ismail, numărul 348 din 12 august 1855” precum și „Un certificat din 3 februarie 1870, de mulțumire din partea Comitetului școlar dat în baza art. 86 din Legea Instrucțiunii Publice pentru activitatea, zelul și conduita desfășurate în postul de învățător de la anul 1857 și până în prezent”¹⁰. Din alte documente¹¹ mai aflăm că Ioan Mitanof era învățător la școala din Cișmevăruița, întărit ca atare de „decretul nr. 7618/4 septembrie 1870” al Prefecturii județului Bolgrad. Din coroborarea tuturor informațiilor de mai sus, cu aceea din catalogul de examen de la școala din Cișmevăruița rezultă că în 1857, deoarece avea înscriși doi elevi, instituția funcționa în acel an.

Ioan Mitanof a fost unul dintre puținii învățători de la școlile rurale din sudul Basarabiei cu o continuitate de peste 15 ani în aceeași școală. Cu toate frumoasele sale rezultate Consiliul comunei solicita în septembrie 1872 înlocuirea sa cu „Ivan Ivanof, fiul locuitorului de aici Simeon Ivanof, acum decedat, care terminând învățământul în orașul Ismail a cerut să fie primit ca învățător”¹². Anchetând reclamația, la cererea Ministerului, revizorul școlar Al. Vasiliu aprecia că „învățătorul I. Mitanof este puțin culpabil față de acuzațiile menționate, dar subsemnatul a găsit de cuviință de a avertiza pe numitul învățător și de a lua măsura permutării lui în altă comună”¹³. Același revizor îl considera în septembrie 1872 pe Ioan Mitanof ca fiind „demn” de misiunea sa¹⁴. Înlocuirea s-a produs la sfârșitul anului 1872, cu învățătorul Ioan Soltescu, transferat de la școala din Erdecburno¹⁵. În august 1873 Ioan Soltescu, învățător la școala din Cișmevăruița solicita un concediu de 25 de zile pentru „a se trata de reumatism cronic”, cerere îngăduită de Minister în baza certificatului medical¹⁶. Revenit la școală după

⁹ Raport nr. 344/30.VIII.1870 al revizorului școlar al județelor Covurlui, Bolgrad și Ismail, George Giușcă, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 206 f-v.

¹⁰ „Tabloul aspiranților din județul Bolgrad, cf. raport 344/30.VIII.1870”, *ibidem*, fila 214.

¹¹ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficiului 499/1871, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f; „Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, octombrie 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124.

¹² Proces-verbal nr. 2/13.IX.1872, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 82 f-v.

¹³ *Ibidem*, fila 83.

¹⁴ Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

¹⁵ Consiliul comunei Erdecburno solicita la 5.XI.1872 înlocuirea lui Ioan Soltescu, iar revizorul Al. Vasiliu deși nu-i afla nici o culpă, promitea mutarea lui la altă școală. Proces-verbal nr. 15/5.XI.1872, al Consiliului comunei Erdecburno și raport al revizorului Al. Vasiliu din 23.XI.1872, *ibidem*, filele 84 f-v și 85 f. Vezi și raportul nr. 11387 din 2.XII.1872 al prefecturii Bolgrad, *ibidem*, fila 6 f-v. De asemenea raportul nr. 324/1.XII.1872 al revizorului școlar Al. Vasiliu, *ibidem*, fila 81 f-v.

¹⁶ Raport nr. 22/12.VIII.1873, *ibidem*, fila 110 f-v – 112.

concediul medical, învățătorul Ioan Soltescu se bucura de o frecvență impresionantă în lunile octombrie și noiembrie 1873, cu 95 și, respectiv, 97 elevi¹⁷. Prezența rămâne la fel de ridicată și în lunile ianuarie – februarie și iunie 1874, când erau 99 elevi¹⁸. Același învățător preda la Cișmevăruița și în 1875¹⁹.

1.2. Congaz

Despre continuitatea școlii din **Congaz** nu avem știri decât din 1871, când fusese ridicată la nivelul „de model”, aici funcționând învățătorul Ioan Ușurelu²⁰ pe care îl întâlnim și în anii următori: 1872²¹, 1873²², 1874²³, 1875²⁴ și până în 1877 când va fi transferat la altă școală. Această ultimă informație ne este oferită de un raport al revizorului școlar Badenschi, către ministrul său, în care se plângea de obstrucționările făcute în activitatea sa de către prefectul județului de Bolgrad, Teodor B. Lătescu care-i ceruse să nu-l „permut” pe învățătorul Ioan Ușurelu „sub cuvânt că este ginerele celui mai avut ciorbăgiu din Congaz”²⁵. Revizorul îl transferă la o altă școală și în locul său numește pe „un învățător bun, cu nevasta lui învățătoare, D-l Mereuță și D-na Mereuță (născută Țurcan)”²⁶.

¹⁷ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f.

¹⁸ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309–311, 329–331.

¹⁹ „Tablou școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 288 f-v – 289 f.

²⁰ Era absolvent de școală primară, numit prin concurs, la 13.III. 1869, salarizat de stat cu 55,55 lei „Tablou din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail, răspunzătoriu oficei 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.; „Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124.

²¹ Era apreciat de revizorul Al. Vasiliu ca fiind „demn de misiunea sa”, Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

²² „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f. Primăria comunei Congaz lauda rezultatele învățătorului Ioan Ușurelu probate și în urma examenului public de sfârșit de an școlar 1872/1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 107.

²³ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309–311, 329–331.

²⁴ „Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 288 f-v – 289 f.

²⁵ *ibidem*, Ds. 35/1877, filele 1–2 și 14 f.

²⁶ *ibidem*, filele 1–2 și 14 f.

1.3. Cairaclia

Despre școala din **Cairaclia** știm că înainte de septembrie 1867 învățător fusese Gh. Curtev, care la acea dată părăsise catedra pentru a intra cântăreț la biserica din comună, fapt pentru care Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad propunea numirea lui Hristu Brusev²⁷ în postul de învățător rămas vacant, fapt acceptat de Minister²⁸; în trimestrul I din 1871²⁹ în statele de prezență figurează Marcu Papazoglu, dar la 1 septembrie 1871 aici era transferat Ioan Stănicelu, de la școala din Hagicurda³⁰, pe care revizorul Al. Vasiliu îl considera între cei „demni de misiunea lor”³¹. În anii 1873³² și 1874³³ în locul său îl aflăm pe Ioan Placonof. Nu știm când și în ce anume împrejurări i-a urmat G. Smocofski, seminarist, a cărui înlocuire – „pentru neglijență și inaptitudine” – cu C. Averescu „transferat ca suplinitoriu” o propunea, la 15 septembrie 1875, revizorul școlar Bănescu, iar Ministerul o aproba³⁴.

1.4. Dermendere

De aceeași lipsă de informații ne izbim și în cazul școlii de la **Dermendere** până la 13 decembrie 1869 când, pentru postul vacant, candida Crăciun Athanasie. În urma concursului depus la Bolgrad este repartizat la Dermendere „unde funcționa” și până la examen³⁵, dar nu cunoaștem data numirii sale la această școală. Aici rămâne numai până în vara lui 1870 când postul era din nou vacant și scos la concurs pentru care se prezintă preotul Vladimir Conevschi

²⁷ Raport nr. 406/23 septembrie 1867 al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad (Președinte, A. Costinescu; membri: G. Radionof și D. Hristofor), *ibidem*, Ds. 32/1868, fila 5 f-v.

²⁸ *ibidem*, fila 12 f.

²⁹ „Tablou învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail, cf. oficei 499/1871”, *ibidem*, filele 32 f la 37 f; „Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trimestrele I – III, 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, filele 14, 25, 87, 94, 124.

³⁰ Stat al învățătorilor comunelor din Plasa Domeniilor, județul Bolgrad, trimestrul III/1871”, *ibidem*, filele 87 f. și 94 f.

³¹ Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

³² „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f.

³³ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309–311, 329–331.

³⁴ Raport nr. 145/15.IX.1875 al revizorului școlar al județelor Cahul, Bolgrad, Ismail, I. Bănescu, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 280 v.

³⁵ Raport nr. 769/13 decembrie 1869 al revizorului școlar de Tecuci, Covurlui, Cahul, Bolgrad și Ismail, George Giușcă și „Tabloul aspiranților și aspirantelor recomandat Prefecturilor, «decembrie 1869»”, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 27 f-v.

absolvent al Seminarului din Chișinău și numit învățător de către «Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice la Chilia»³⁶. Candidatul este „dispensat de concurs în baza vechimii” și trimis la școala din Dermendere unde rămâne, probabil, un singur an, de vreme ce postul era din nou vacant și scos la concursul desfășurat la Bolgrad, între 20 și 25 august 1871³⁷. Dintre candidații prezentați la concurs, Caraculacu Alexandru este repartizat la școala din Dermendere³⁸ dar, din lipsă de fonduri, Consiliul permanent nu avizează propunerile încât ministrul Christian Tell este nevoit să-și însușească opinia, ceea ce explică de ce documentele nu rețin ca existând școală la Dermendere în 1871³⁹. Avem argumente să credem că, totuși, Alexandru Caraculacu a fost încadrat la școala din Dermendere fie la sfârșitul anului 1871, fie la începutul celui următor de vreme ce revizorul Al. Vasiliu, în septembrie 1872 își crease deja o opinie despre respectivul învățător, trecându-l în rândul celor „nedemni” de misiunea lor⁴⁰. Pentru anii 1873⁴¹ și 1874⁴² aici presta ca învățător preotul Theodor Apostolescu.

1.5. Împutița

Includem între școlile existente în plasa Cahulo-Prut, înainte ca Guvernul de la Iași să demareze acțiunea de creare de școli în sudul Basarabiei, ca fiind înființată și plătită de comună⁴³ și pe aceea din comuna **Împutița**. Temeiul îl constituie catalogul de examen din vara lui 1860 care include 20 de elevi. Dintre aceștia, trei sunt înscrși în 1857, câte unul în lunile aprilie, august și octombrie; apoi, numai unul în 1858 și câte opt în următorii ani, 1859 și 1860.

³⁶ Decret nr. 4270/29 mai 1858, „Tabloul aspiranților din județul Bolgrad, cf. raportul nr. 344/30.VIII.1870”, *ibidem*, fila 213.

³⁷ Raport nr. 286/23 septembrie 1871 al revizorului George Giușcă, *ibidem*, Ds. 32/1871, fila 48 f-v.

³⁸ „Catalogul aspiranților și aspirantelor cf. raport 286/23.IX.1871”, *ibidem*, fila 62; și „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor orânduite în județul Bolgrad, cf. raport 286/23.IX.1871”, *ibidem*, 66 f.

³⁹ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficiea 499/1871”, *ibidem*, filele 32 f la 37 f.; „Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124.

⁴⁰ Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁴¹ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f.

⁴² *ibidem*, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f.

⁴³ În adresa 5040/10 mai 1873 (al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, în continuare MCIP) către prefectul de Bolgrad, Th. Boldur Lătescu, ca răspuns la solicitarea de a fi plătit de stat și învățătorul comunei Împutița, Ministerul nu poate satisface cererea deoarece „școala din Împutița e înființată și plătită de primăria respectivă”. *ibidem*, Ds. 37/1873, filele 79 f. și 81 f.

Catalogul este semnat de învățătorul V. Grigorașco și de dr. Mutiev, examinator⁴⁴. Informațiile lipsesc apoi până în 1870 când, pentru postul vacant de aici, candida Papastasinopol Theodor, un tânăr de 22 ani, absolvent din 1865 a șase clase la Reni, concurs în urma căruia primea școala din comuna Împutița⁴⁵, unde îl găsim și în anii următori, 1871⁴⁶, 1873.

În luna aprilie a anului 1873, prefectul județului Bolgrad, urmare a persecuțiilor revizorului școlar Al. Vasiliu, informa Ministerul despre plângerea învățătorului Theodor Papastasinopol de la școala comunei Împutița căruia i s-a suprimat cota de 30 lei lunar pe care i-o achita statul, pe lângă partea de contribuție a comunei⁴⁷. Solicitarea nefiind-i aprobată de Minister, probabil că acesta a fost și motivul părăsirii postului de vreme ce în toamna anului 1873 aici era învățător Nicolae Vulpe⁴⁸, dar numai pentru câteva luni deoarece, în februarie 1874⁴⁹, la școala din comuna Împutița funcționa învățătorul Ioan Țarcuș⁵⁰. Și acesta stă doar câteva luni căci în iunie 1874 la școala din Împutița era Alexandru Vulpe⁵¹, căruia i-a urmat „C. Eftușencu, absolvent al Seminarului din Ismail, învățător la școala mixtă din Împutița, întreținută numai din fondurile comunale”, transferat în alt post la 15 septembrie 1875⁵². Școala din Împutița este una cu cea mai mare instabilitate a corpului didactic, iar explicația nu poate fi alta decât salarizarea cu totul insuficientă și incertă, lăsată la cheremul autorităților comunei.

⁴⁴ ANIC. MCIP – Moldova, Ds. 114/1860, fila 130 f.

⁴⁵ Raport nr. 344/30 august 1870 al revizorului George Giușcă referitor la concursul de ocuparea posturilor vacante de învățători și învățătoare de la școlile rurale din județul Bolgrad, ANIC. MCIP, Ds. 38/1870, fila 206 f-v și 212 și urm.

⁴⁶ „Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124 și „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficiea 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

⁴⁷ Raport nr. 4202/12 aprilie 1873 al prefectului de Bolgrad, Th. Boldur-Lătescu, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 77 f-v.

⁴⁸ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f.

⁴⁹ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f.

⁵⁰ Ioan Țarcuș candida în august 1870 pentru ocuparea unui post vacant de învățător rural din județul Bolgrad, când obținea nota cea mai mare din concurs – 9,2/7 – și era repartizat la Fântâna Zânelor, Raport nr. 344/30.VIII.1870 al revizorului școlar al județelor Covurlui, Bolgrad și Ismail, George Giușcă, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 206 f-v.; 214 f și 219 f.

⁵¹ „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 309–311, 329–331.

⁵² „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 309–311, 329–331.

⁵³ Raport nr. 145/15.IX.1875 al revizorului școlar al județelor Cahul, Bolgrad și Ismail, Bănescu, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 281 f.

I.2. Școli care au existat înainte de 1857, dar nefuncționale la această dată

Informațiile despre astfel de școli ne sunt oferite de învățătorii români trimiși în august – septembrie 1857 în sudul Basarabiei spre a le reînființa. Astfel, Emanoil Dumbravă scria Departamentului de resort de la Iași, din comuna **Anadolu** (jud. Bolgrad, plasa Cahulo-Prut) la 30 octombrie 1857, că a găsit școală dar „este în părăsire de vreo șase ani, iar sătenii mi-au încredințat o altă casă până la repararea școlii, care casă, deși înfățișează multe incomodități, sper însă că se va putea aduce la starea cerută...” și continua: „comunitatea de aice e alcătuită de un număr însemnat de nepoți ai românilor pământeni din 1812 și din puțină amestecătură de bulgari veniți de peste Dunăre”⁵³.

În unele rapoarte ale învățătorilor însărcinați a înființa școli în satele din sudul Basarabiei întâlnim informații de genul „școala de aici (*din Văleni, n. ns. I. S.*) este bună și se administrează de bătrânii coloniei pentru toate cheltuielile” precum la Emanoil Dumbravă⁵⁴, mutat de Dregătoria colonială de la Anadolu la Văleni și la Ioan Sălăgeanu, de la școala din **Slobozia**, ambele așezări locuite de români⁵⁵.

Învățătorul Vasile Ștefănescu raporta de la **Frecăței** (jud. Bolgrad, plasa Cahulo-Prut), altă comună locuită în totalitate de români, că „am găsit școala în stare de mijloc”⁵⁶. Suntem îndreptățiți a presupune, că asemenea sintagme precum „școala de aice este bună”, din cele prime două rapoarte amintite sau „am găsit școala în stare de mijloc”, prezintă în cel de al treilea raport, **indică existența unor localuri de școli anterioare datelor în discuție.**

Și în alte așezări locuite de români fuseseră școli. Astfel, din comuna **Caragaci**, a aceleiași unități administrative, învățătorul **Ioan Codreanu** raporta la 1 noiembrie 1857 că „Școala acestei colonii este înființată din 1844 prin cererea coloniștilor și este în stare bună”⁵⁷. Colegul său, **N. Petcu**, scria Departamentului de Culte de la Iași că în localitatea **Erdecburno** (jud. Bolgrad, plasa Ismail) a găsit local de școală. „Aice, spune raportul său din 19 decembrie 1857, școala se află în bună stare, având trebuință numai de o mică reparație. Ea este înființată cu ajutorul comunității locale «însă» modul întreținerii și administrării ei este foarte neingrijit”⁵⁸.

⁵³ ANIC, MCIP – Moldova, Ds. 165/1857, fila 2 f-v

⁵⁴ Raport nr. 10/1858 mai 10 conține date despre înființarea școlii din Văleni, *ibidem*, Ds. 174/1858, fila 2 f-v.

⁵⁵ Raport nr. 8/1858 aprilie 5, *ibidem*, Ds. 175/1858, fila 1 f-v.

⁵⁶ Raport nr. 1/1858 ianuarie 20, *ibidem*, Ds. 261/1858, fila 1 f-v.

⁵⁷ *Ibidem*, Ds. 169/1857, fila 1 f.

⁵⁸ *Ibidem*, Ds. 165/1858, fila 2 f-v.

Și la **Tășbunar** a funcționat o școală anterior sosirii învățătorului G. Moroșanu în toamna anului 1857. „Dregătoria colonială m-a însărcinat a păși neîntârziat la Tășbunar unde, mergând, am văzut-o (*școala, n. ns., I. S.*) că este în cea mai bună stare, zidită de piatră, cu trei odăi bune și curate”⁵⁹ raporta acesta la 30 octombrie.

Concluzionând asupra stadiului învățământului din sudul Basarabiei în momentul încorporării lui la statul Moldova observăm că în afara școlilor elementare urbane din **Cahul, Bolgrad, Ismail, Reni** sau a târgurilor **Leova și Chilia**, care au funcționat temporar, amintite în raportul lui P. Costandache din 20 martie 1857, au existat cu certitudine localuri de școli în comunele **Anadolu și Caragaci** (jud. Bolgrad, plasa Cahulo-Prut), **Erdecburno și Tășbunar** (jud. Bolgrad, plasa Ismail) despre care, în afara aceleia de la Caragaci, nu știm nici când s-au înființat și nici pe ce durată au funcționat dar, evident, nu au avut continuitate. Conform datelor înscrise în cataloagele de examene din vara anului 1860 putem susține existența anterioară retrocedării sudului Basarabiei la Moldova și a școlilor din comunele **Slobozia, Văleni, Frecăței, Cișmevăruița, Cairaclia, Dermendere, Congaz și Împuțita**. Sub raport etnic, dintre localitățile care dispuneau de localuri școlare anterior anului 1856, Anadolu și Caragaci aveau o populație majoritar sau integral românească, în vreme ce Erdecburno, Tășbunar, Împuțita etc. erau locuite de bulgari și, în proporție semnificativă, și de ruși.

⁵⁹ *Ibidem*, Ds. 165/1857, fila 4.

Capitolul II DEMERSURI PRIVIND ORGANIZAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PUBLIC ÎN SUDUL BASARABIEI

II.1. Ale Guvernelor de la Iași (1857–1862) și București (1862 – 1878)

Despre starea morală a populației din sudul Basarabiei este elocvent un raport al prefectului de Cahul către ministrul din Lăuntru (*Interne, n. ns. I. S.*) prin care informa că „Biserici și preoți sunt puțini la număr; am văzut mai multe sate, destul de întinse ca populație, fără biserici și preoți; locuitorii și copiii lor, ca unii care nu văd cu lunile, ba încă cu anii, pot zice, biserica în ochi și preotul în casa lor după obiceiul religiei, se pot foarte cu înlesnire a se demoraliza, fiind cunoscut că frâul principal de care săteanul se cârmuiește în viața sa socială este dogma religiei, dar el se găsește departe de Biserică și de învățătura care să-i insuflă îndatoririle la care el este chemat”¹.

Situația este confirmată și de o suplică a obștii locuitorilor din Capaclia Răzeși prin care informa pe prefectul Iancu Ciucă, la 20 iunie 1861, despre „trebuința de preot în biserica satului, în care de atâta timp nu are cine sluji și a ne învăța cuvântul lui Dumnezeu și datoria sfintei legi «și» noi nu avem nici școală”².

Într-o asemenea situație era evident că imediat după instalarea administrației românești în teritoriile retrocedate, Guvernul de la Iași a demarat acțiuni menite să instruiască și să educe populația și îndeosebi tânăra generație în spiritul valorilor naționale române de care fusese înstrăinate abrupt, vreme de 45 de ani. Între acestea învățământul constituia prioritatea cea dintâi. Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice a trimis acolo, la începutul anului 1857, pe un om al școlii, profesorul P. Costandache, cu menirea de a se informa la fața locului asupra stării în care se găsea învățământul și de a elabora un program

¹ Adresa nr. 29139/7.VIII.1862, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 134/1862, fila 1 f-v.

² Declarația obștii satului Capaclia Răzeși, *ibidem*, Ds. 6/1861, fila 39 f-v.

minimal pentru a demara organizarea acestui domeniu. În raportul său din 20 martie 1857, după ce constata că dintre școlile care au existat sub stăpânire țaristă numai „Bolgradul, chiar și acum, are o școală mixtă, nici primară, nici elementară, compusă din două clase și un singur profesor, iar în cele 46 sate ale coloniștilor bulgari se află câteva școli cu profesori plătiți de către obștiile sătești și care predau în limba rusiană”, P. Costandache considera ca fiind urgentă înființarea de școli, pe lângă cea deja existentă în Bolgrad „la Reni, Leova, Chilia, Tuzla, Caramehmet, Hadgicurda, Cișmea, Galieleşti și Zolocari” iar în lipsă de profesori să fie folosiți „chiar preoții sau diaconii români care vor fi capabili, cu salariu hotărât de Departament și plătit din dările locuitorilor, precum a fost sub guvernul rus”³.

Preocuparea Guvernului de la Iași pentru învățământul public în Basarabia întrupată la Moldova reiese limpede dintr-o adresă a Departamentului Cultelor și Instrucțiunii Publice către Ministerul de Interne, din august 1857. „În privința măsurilor ce sunt de luat fără întârziere pentru înființarea și organizarea școlilor publice în cuprinsul Basarabiei întrupată cu Moldova”, se spune în adresă „cea întâi trebuință este a se prevedea din vreme cheltuielile și mijloacele neapărate pentru întreținerea acestor școli”⁴. Cu acest prilej Departamentul Cultelor indica și dimensiunea salariilor pentru profesori. Astfel „aceste onorarii vor fi de 8.000 lei pe an pentru școala din Ismail, iar pentru celelalte orașe de 5.000 lei pe an”⁵ se preciza în respectiva adresă.

Problema era reluată de trimisul Guvernului de la Iași pentru acea parte a Basarabiei, într-o adresă din 9 noiembrie 1857, în care considera că „este neapărată nevoie a se înființa școli măcar în târgurile Ismail, Reni, Chilia, Cahul și Leova, iar profesorii ce se vor trimite, afară de cel de la Leova, ar fi «necesar» a cunoaște și limba rusă, pentru că mare parte a populației sunt ruși și țin mult la limba națională”, și încheia asigurând Guvernul că „populația din aceste târguri este cu mare dorință pentru școli”⁶.

Departamentul Cultelor comunica în copie această adresă Departamentului din Lăuntru „spre a se încredința de **nevoia grăbirii măsurilor de trebuință pentru înființarea și organizarea școlilor publice în acea parte a Basarabiei, (subl. ns. I.S.)** conform celor mijlocite de mai înainte acelui onorabil Departament”. Totodată, se făcea invitarea ca în privința „lucrărilor ce acel

³ V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 151.

⁴ Adresa nr. 5192/26.VIII.1857, *Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale Istorice Centrale, Fond. Ministerul de Interne (în continuare DJIANIC. MI)*, Ds. 39424, fila 1 f-v.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, Ds. 39424, fila 7.

Departament a fi înaintat până acum, precum și de acelea ce ar înainta, să se comunice spre știință”⁷ Departamentului de Culte.

Pentru școlile rurale care trebuiau a fi înființate imediat, era nevoie de 25 de învățători, dintre care 15 urmau să fie trimiși dintre absolvenții Școlii preparandale de la „Trei Ierarhi” din acel an, iar pentru ceilalți 11 trebuia publicat concurs. P. Costandache mai informa Guvernul de la Iași „să aibă în vedere scumpetea lucrurilor de hrană în locurile unde se trimit și să li se sporească leafa, măcar până la 200 de carboave (*ruble de argint, n. ns. I. S.*) pe an⁸, fiind prea puțin suma de 120 de carboave pe an ce li s-au închipuit”⁹. În privința manualelor școlare, emisarul Departamentului de Culte și Instrucțiune Publică de la Iași cerea să i se trimită „700 abecedare și tot atâtea caligrafii”.

Urmare a celor hotărâte de delegatul Departamentului Cultelor și Instrucțiunii Publice, P. Costandache, cu autoritățile orașelor, târgurilor și comunelor mai însemnate și consemnate în parte în raportul sus-amintit „Ion Ionescu, dregător al coloniilor din Basarabia, solicita Ministerului de Finanțe la 11 august 1857 să mijlocească la Ministerul Cultelor trimiterea a 25 de învățători sătești”¹⁰.

Momentul din 1857, când Ion Ionescu în persoană observa „necesitatea de a forma școli naționale prin satele române și găgăuze din colonii, mergând la Iași a ales 15 băieți de pe băncile Școlii preparandale de la Trei Ierarhi” (*numită ulterior Școala normală „Vasile Lupu”, n. ns. I. S.*) cărora le-a explicat că prin misiunea lor de viitori învățători în Basarabia trebuie a deștepta din letargie românismul rusificat și de a pune întâile pietre la întemeierea templului învățământului național”¹¹, era evocat de învățătorul D. Moroșanu de la școala din Colibași, într-un raport ulterior, din 1864.

Un aspect important al organizării învățământului în sudul Basarabiei reîntors la Țara mamă îl constituiau localurile de școli și asigurarea întreținerii acestora. Departamentului din Lăuntru, care avea în coordonare administrația locală, i se solicita la 26 august 1857 ca „**În obiectul măsurilor ce sunt a se lua fără întârziere pentru organizarea școlilor publice în cuprinsul părții din**

⁷ *Ibidem*, fila 6.

⁸ Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice era informat la 16 septembrie 1859, de către Departamentul de Finanțe al Moldovei asupra cursului monedelor care circulau în țară. **Monede de aur:** galben austriac = 31 lei, 20 parale; lira sterlină = 67 lei; lira turcească = 60 lei, 30 parale; imperialul rus = 54 lei; napoleon de 20 franci = 54 lei; **Monede de argint:** sfântul vechi și sfântul nou = 2 lei, 10 parale; fiorinul nou = 6 lei, 12 parale; 5 franci = 13 lei, 20 parale; rubla = 10 lei, 20 parale; taler de 6 franci = 13 lei, 20 parale; icosar turcesc = 12 lei, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 89/1856, fila 10 f-v.

⁹ V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 150.

¹⁰ *Ibidem*, p. 152.

¹¹ *ANIC. MCIP*, Ds. 35/1864, fila 101 f; vezi și N. Adăniloie, *op. cit.*, p. 895.

Basarabia întrupată cu Moldova, fiind de cea mai întâi trebuință (*subl. ns. I. S.*), să dea cuvenitele ordine, ca la restatormicirea de Sfaturi municipale la Ismail, Chilia, Reni, Cahul și Leova să aibă neapărat în vedere la facerea bugetelor să cuprindă sumele îndestulătoare pentru închirierea sau cumpărarea de veci a caselor de școli potrivit cu trebuința¹². Totodată, se mai cerea ca la proiectarea respectivelor bugete de către Eforii să se aibă în vedere „cheltuielile trebuitoare pentru întreținerea școlilor cu lemne de foc, lumânări și argat și chiar și onorariile profesorilor, după pilda școlilor din coloniile bulgare și Domeniile Statului, unde profesorii sunt plătiți și școlile întreținute numai de către comunități și niște asemenea onorarii trebuiesc neapărat prevăzute, cu atât mai mult cu cât Casa școlilor se află în deplină neînchipuire a le întâmpina din mijloacele sale¹³. Pentru toate acestea P. Costandache convenise cu autoritățile locale ca aceste cheltuieli să cadă în sarcina fiecărei dintre „Eforiile ce urmează a se restatormici, din dările locuitorilor, precum a fost sub guvernul rus¹⁴”.

La 14 ianuarie 1858 Departamentul din Lăuntru informa că Eforii sunt create numai la Vâlcov, Reni și Ismail, iar nu și la Leova și Cahul, care se aflau pe proprietăți particulare „neputându-se prevedea în bugetele locale decât sumele necesare întreținerii școlilor” și se sugera ca „onorariile învățătorilor să fie plătite de către Stat, precum se plătește și către cei din Moldova¹⁵”.

În 1858, cele 40 de colonii din sudul Basarabiei, 24 bulgare și 16 române, în urma unor repetate solicitări adresate Guvernului de la Iași de a li se acorda un statut special, obțin de la caimacamul Vogoride Hrisovul 4726 din 10 iunie 1858¹⁶ care statua privilegii materiale și morale, după cum vom vedea pe larg în subcapitolul **Școala centrală din Bolgrad**. Aici amintim doar că Hrisovul prevedea între altele: **1.** Administrarea nemijlocită a școlilor era încredințată unui Comitet central din Bolgrad, alcătuit din membri aleși de toate coloniile, însărcinat cu îngrijirea materială și morală a școlilor coloniale; **2.** În toate școlile din respectivele colonii se va învăța în limba română „prin satele unde majoritatea populației va fi română și în bulgărește, acolo unde majoritatea va fi bulgară” cu mențiunea ca „și pentru acestea învățarea limbii române să fie obligatorie¹⁷”.

Inspectorul general al școlilor din Moldova, Teodor Veisa, profesor de drept civil la Facultatea Juridică din Iași, era împuternicit de ministrul

¹² *DJIANIC. MI*, Ds. 39424, fila 1 f-v.

¹³ *Ibidem*, Ds. 39424, fila 1 f-v.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, fila 13 f-v.

¹⁶ N. Vogoride, *Hrisovul Căimăcâmiei pentru școlile din Bolgrad*, Iași, 1858.

¹⁷ *DJIANIC. MI*, Ds. 39424, filele 5-6; vezi și Nichita Adăniloae, *Învățământul în sudul Basarabiei între anii 1857-1878*, în „Revista istorică”, tom. IV, 1993, nr. 9-10, p.896.

D. Cantacuzino ca pentru școlile din sudul Basarabiei „programul ce a fost după sistemul rus să fie reformat după legile școlare ale țării noastre; vei înființa patru clase primare în Ismail, iar pentru Școala centrală din Bolgrad vei convinge pe bulgari că au interes a ști românește și vei introduce această limbă în clasele superioare. Limba bulgară este lăsată la clasele primare, dar și limba română este obligatorie¹⁸”.

Un raport din mai 1860, asupra căruia vom mai reveni, al șefului secției „Școli” din cadrul Departamentului de Culte, Melidon, arăta că s-au primit din partea învățătorilor români „tânguiri de nemulțumire ce au cu coloniile bulgare” existând mai mulți „profesori bulgari care predau fără a avea autorizația Ministerului¹⁹. Nerespectarea unor prevederi și aplicarea arbitrară a altora din Hrisovul lui Vogoride îl vor determina pe M. Kogălniceanu, ministru interimar al Cultelor și Instrucțiunii Publice în Guvernul de la Iași de după unirea Principatelor Române, să inițieze un demers de suspendare a documentului, demers care însă nu s-a finalizat. Și despre aceasta, mai pe larg, în amintitul subcapitol.

Departamentul de Culte și Instrucțiune Publică de la Iași, preocupat de „trebuința ce este a se produce impresii salutare în interesul învățaturii publice asupra acelor populații noi” programa examenele sfârșitului de an școlar 1857/1858 pentru școlile publice din Bolgrad, Ismail și Chilia la începutul lunii iulie 1858 și solicita Dregătoriei coloniale, în speță profesorului P. Costandache „ca unul ce este vechi ampoliat al acestui Minister” să acorde acestora „cuvénita însemnătate, impozantă și prestigiu²⁰”.

În aceeași adresă, trimisă Dregătoriei coloniale încă din 10 iunie, se preciza că „Pentru ținerea examenelor publice la școlile din Bolgrad s-au fixat zilele de 1, 2 și 3 iulie viitor” iar susținerea probelor se va face „în prezența Dregătorului, precum și a autorităților clericale, administrative și comunale”. Pentru realizarea „impozanței și prestigiului în interesul învățaturii publice” se mai solicita ca „la școlile de prin celelalte colonii Dregătoria va însemna anume zile, în considerație cu localitatea și timpul, iar examenele se vor ține, de asemenea, în prezența autorităților locale și rezultatele lor se vor raporta Ministeriului²¹”.

Indicații asupra datei și modului de susținere a examenelor de sfârșit de an școlar 1857/1858 erau trimise și Comitetului de inspecție din Ismail pentru școlile de acolo și din Chilia. Pentru susținerea examenului la școala din Ismail adresa preciza că acestea se vor desfășura „în prezența membrilor Comitetului, a autorităților clericale, civile și militare²². Comitetul de inspecție al Școlii

¹⁸ V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 147.

¹⁹ *ANIC. MCIP - Moldova*, Ds. 38/1859, filele 153 v - 154 f.

²⁰ *Ibidem*, Ds. 12/1858, fila 17 f-v.

²¹ *Ibidem*, filele 17 f-v - 18 f-v.

²² Adresa nr. 4792/10.VI.1860, *ibidem*, fila 18 f-v.

publice din Ismail informa Ministerul că părinții elevilor de la „școlile particulare, dar și de la cea publică roagă ca examenele să aibă loc după obiceiul Rusiei, la 24 a curentei luni iunie”²³, solicitare respinsă de Iași „neputând fi luat în considerație temeiul unui obicei străin”²⁴.

Urmând indicațiile primite, P. Costandache informa la 26 iulie 1860 că „examenul la școala română de fete și băieți din Bolgrad s-a desăvârșit de către însuși subscrisul la zilele de 2, 3 și 4 ale curentei”, prilej cu care semnala prezența la Școala de fete o unei profesoare de limba rusă, neautorizată de Minister, încălcându-se, astfel, chiar cele prevăzute de Hrisovul din iunie 1858²⁵.

În iunie 1859, Departamentul Cultelor de la Iași, dorind a avea informații mai complete și independente delega pe profesorul Ioan Vițu de la Galați²⁶ să asiste la examenele de sfârșit de an la școlile din Bolgrad, inspecție soldată cu un raport către Departamentul de Culte.

Imediat ce M. Kogălniceanu prelua la 6 mai 1860 interimatul Ministerului de Culte și Instrucție Publică, în urma demisiei arhimandritului Melchisedec, solicita directorului secției „Școlilor”, Melidon, un raport amănunțit asupra situației în care se afla organizarea învățământului din sudul Basarabiei.

Raportul înaintat de acesta constituia o radiografie obiectivă a stadiului la care se găseau școlile din acel spațiu. În el se indica numărul de cadre didactice solicitate în vara anului 1857 pentru școlile de acolo; salariile convenite pentru aceștia; localitățile în care s-au înființat școli; Hrisovul lui N. Vogoride din iunie 1858 pentru școlile bulgare și ineficiența parțială a acestuia; dificultățile întâmpinate de învățătorii români în școlile din sudul Basarabiei care nu se află încă organizate „într-un mod regulat și solid” din care cauză unii și-au părăsit posturile și sugera necesitatea instituirii unei funcții permanente de inspector școlar pentru această zonă, propunere făcută și de Teodor Veisa în precedentul an, în urma deplasării pe care acesta o efectuase la Bolgrad, pe atunci inspector al școlilor din Moldova. Raportorul, un eminent cunosător al învățământului din Moldova acelor timpuri, concluziona pentru ministrul său că din „Această stare de lucruri rezultă că învățătura din colonii cere o grabnică și solidă îmbunătățire, care însă nu se poate face fără prealabilă rânduire a unei amănunțite inspecțiuni locale, care să cerceteze împrejurările generale și trebuințele speciale a fiecărei localități și să propună mijloacele cele mai potrivite pentru îndestularea lor”²⁷.

²³ Adresa nr. 34/iunie 1858, *ibidem*, fila 29 f-v.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, fila 17 f-v.

²⁶ *Lista profesorilor publici din Galați*, contrasemnata de delegatul MCIP al Moldovei, arhimandrit Melchisedec, debutează cu „I. Vițu, profesor la clasa a IV-a și Director”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 126/1860, vol. II, fila 30 f.

²⁷ *Ibidem*, Ds. 38/1859, filele 153 f-v, 154 f-v și 157 f-v.

Luând cunoștință de datele cuprinse în raportul colaboratorului său, M. Kogălniceanu comunica inspectorului general al școlilor din Moldova, N. Ionescu, atât conținutul documentului, cât și imperioasa solicitare: „Vă pun însărcinare a face școlilor coloniale inspecția cerută de Așezământ, cercetând cu amănunțime la fața locului toate lipsurile și trebuințele învățaturii din ele, în mod de a da subscrisului relațiunile trebuitoare pentru a putea avea o bază îndestulătoare reformelor cerute”, încât „pe temeiul acestui rezultat al cercetărilor ce veți face va putea Ministerul a da instrucțiunii din școlile coloniale o organizare cuviincioasă”²⁸, concluziona ilustrul ministru.

Într-o adresă de răspuns, nedată, dar anterioară zilei de 26 mai 1860, N. Ionescu răspundea ministrului că „pătruns de importanța acestei însărcinări” considera că timpul optim pentru o asemenea deplasare de lungă durată nu poate fi decât „după examenele de sfârșit de an, pentru că subscrisul are cursul de statistică ce nu-l pot termina înainte de 25 iunie, iar prezența la examenele de la sfârșitul anului nu o socot fără folos” și solicita „avansarea onorariilor și a indemnizației cuvenite pe trilonia curgătoare, plus un adaos de speze peste alocarea de fonduri date până acum inspectorului cu titlu de indemnizație”²⁹. De asemenea, inspectorul general al școlilor mai aprecia că deplasarea sa ar trebui precedată de numirea imediată a unui revizor școlar de zonă, permanent, care se va documenta la fața locului, iar informațiile obținute i le va pune la dispoziție la momentul prezenței sale în Basarabia.

Această a doua propunere a inspectorului general școlar N. Ionescu, făcută și de predecesorul său, Teodor Veisa, era legitimată, în opinia sa de însăși obiectivul avut în vedere de Minister. „Pentru a proceda cu maturitate și prudență la reorganizarea școlilor coloniale se cer, mai întâi, motiva N. Ionescu, a se cunoaște îndeaproape starea împrejurărilor locale; însă, pentru a dobândi o asemenea informare... nu este alt mod decât instituirea prealabilă a unei inspecțiuni locale, permanente, compusă în conformitate cu Statutul școlar în vigoare”³⁰.

Pe raportul respectiv al inspectorului școlar general M. Kogălniceanu așeza, la 26 mai 1860, o usturătoare rezoluție, care prin logica, fermitatea și înalta răspundere de stat pe care o degajă merită a fi reprodușă în întregime: „Asupra raportului de față se va răspunde”, scria ministrul cu propria-i mână:

„a. Considerația de timp este ridicată prin aceea că Ministerul v-a invitat a păși de-ndată la îndatorirea ce vi s-a încredințat sub Nr. 5122 în marginea art. 104 din Așezământ. Obiecțiunea ținerii de clase nu poate fi considerată căci, la numirea de inspector trebuia D-I Ionescu să judece de este această însărcinare compatibilă sau ba cu profesoratul. Rămâne, deci, acum a rândui un supleant în marginea legii, pe ale sale speze;”

²⁸ Adresa nr. 5122/23 mai 1860, *ibidem*, Ds. 38/1859, filele 155 f-v și 156 f-v.

²⁹ Raport nr. 80/20.V.1860, *ibidem*, fila 161 f-v.

³⁰ *Ibidem*, fila 161 f-v.

„b. Cererea de spese suplimentare nu se poate considera serioasă de la un funcționar plătit pe an cu 36.000 lei, din care 15.000 anume pentru asemenea spese” și „c. Obiecțiunea inspecției permanente chiar de ar fi temeinică, este anulată prin ființarea acelor Comitete de inspecțiune districtuală. Prin urmare, se așteaptă de la D-I inspector, de-ndată, raport de purcedere pentru îndeplinirea ofiției nr. 5122, cu tot devotamentul și zelul de care se zice tentat de o asemenea însărcinare”. Și rezoluția continuă cu o afirmație memorabilă: „**Guvernul se află în fața nerăbdării Țării care cere de la el fapte și reforme** (subl. ns. I. S.). Ministerul acesta e hotărât a cere tot concursul funcționarilor și profesorilor săi, și mai cu osebire de la D-I inspector, carele pe cât are îndatoriri mari, pre atâta și o remunerație importantă și carele nu trebuie să uite că deși funcționând până acum mai bine de un an, nu a îndeplinit nici o dată revizia în totul a școlilor ținutale”³¹.

După cum se vede, Kogălniceanu aștepta de la înalții funcționari ai statului deplin angajament și simț responsabil în îndeplinirea obligațiilor. Cum N. Ionescu nu a ținut seama de însărcinarea pusă lui de către Minister și a tergiversat plecarea spre sudul Basarabiei, Kogălniceanu înainta domnitorului Alecsandru Ioan Cuza, la 30 iunie 1860, raport de destituire a inspectorului general. „La 25 mai 1859”, arăta Kogălniceanu în raportul său „Domnul Ionescu, prin decretul Înălțimii Voastre s-a rânduit inspector general al școlilor cu 30.000 lei, cumulând și funcția de profesor de statistică la Gimnaziu cu salariul de 5.000 lei, încât Dumnealui este funcționarul cel mai bine retribuit în stat, având onorariul aproape îndoit de acel al ministrului ...dar a corespuns foarte puțin prin serviciul său. La ocuparea interimatului Ministeriului, subscrisul, în fața corpului profesoral, a făcut un apel Domnului Ionescu, pentru ca Dumnealui, ca organ al Ministeriului, să dea Guvernului tot concursul său, pentru îmbunătățirea și răspândirea instrucției publice, **zicându-i că timpul vorbelor a trecut și cel al faptelor a sosit** (subl. ns. I. S.). Contra acestui apel Dumnealui, Inspectorul general, a refuzat a merge să viziteze școlile din partea Basarabiei înapoiată Moldovei, puind la acest refuz deosebite pretexte până și acel de plata de cheltuieli, fără a-și aduce aminte că aceste i se plătesc în suma de 15.000 de lei. Ordinul de a se porni este din 23 Mai și Dumnealui, astăzi, este încă pe loc.

De aceea subscrisul, pentru a se face un exemplu cu acei ce primesc banii țării fără a-și îndeplini datoria lor, are onoare a propune Înălțimii Voastre destituirea motivată a D-lui Ionescu din postul de Inspector general al școlilor”³².

³¹ *Ibidem*, fila 161 f-v – 162 f-v.

³² *Ibidem*, Ds. 162/1860, vol. I, filele 164 – 165, concept de raport și 170 f-v, raportul cu semnăturile olografe ale lui M. Kogălniceanu, de înaintare și Alecsandru Ioan I-ul, de acceptare. Se cuvine a fi citat pe larg din raportul ministrului Kogălniceanu, fie și numai pentru rigoarea argumentelor în virtutea cărora era demis acum 153 de ani un înalt funcționar public:

La 4 iulie Alecsandru³³ Ioan I semna decretul de demitere a lui N. Ionescu, cu începere de la 1 iulie din funcția de inspector general al școlilor din Moldova³⁴. Peste zece zile decizia de demitere i se telegrafia lui N. Ionescu la Bolgrad³⁵ unde plecase pentru îndeplinirea ordinului ministerial dar, evident, prea târziu pentru el!

Cererea de învățători calificați pentru satele din sudul Basarabiei depășind posibilitățile de pregătire a instituțiilor de profil din Iași Dregătoria colonială propune Ministerului de Finanțe – de care depindea administrativ – ca în localitățile Caramehmet, Zolocari, Galielești și Hagicurda, din plasa Domeniilor, județul Bolgrad, să se înființeze școli „cu preoții care sunt cunoscători de limba română și posedă calitățile cerute de îndeplinirea funcției de profesor”³⁶. La 3 martie 1860, Comitetul de inspecție al județului Bolgrad primea acordul Ministerului de a încadra preoții din localitățile amintite ca

„Potrivit art. 106, lit. «b» din Regulamentul școlar, Inspectorul general, în lipsa Ministrului sau a Directorului, este dator a prezida Consiliu școlar. Din tablourile primite de la acest Consiliu rezultă că într-un șir de cinci luni, din 49 ședințe ce trebuia a se ține, 25 s-au zădărnicit din cauza nevenirii sale.

După art. 104, Inspectorul general este organul Ministeriului și în ce privește administrația școlilor, dar Dumnealui a refuzat totdeauna a împlini această parte a misiiei sale.

După art. 108, linia a II-a, Inspectorul este dator a face două – trei examene private la școli în cursul fiecărui semestru, dar nu a îndeplinit această îndatorire.

După art. 104 din Regulament, Dumnealui Inspectorul este dator a vizita cel puțin câte trei clase pe zi în capitală, precum și școlile ținutale măcar odată pe an. Deși de la rânduirea Dumisale, au trecut acum un an, Dumnealui o singură dată nu și-a îndeplinit o asemenea misiune, mărginindu-se a cerceta numai vreo câteva școli în Țara de gios și aceasta în chipul cel mai superficial, când pe de altă parte Dumnealui și-a primit pre deplin salariul său răsplătit pentru asemenea reviziuni.

După același art. 104, Dumnealui Inspectorul este dator pe fiecare lună a raporta Ministeriului de Culte și Instrucțiune Publică despre starea așezămintelor. Dumnealui n-a raportat decât o dată în timp de 13 luni.

Subscrisul rezervându-și dreptul ca la terminarea vacanței să prezinte Înălțimii Voastre pre înlocuitorul său, pentru care și supune aice Înălțimii Voastre cuvenita ordonanță spre binevoitoare aprobare și subscriere”.

³³ Astfel își grafia Domnitorul semnătura, cu „cs” și nu „x” în zecile de semnături pe documentele oficiale consultate!

³⁴ Decretul de destituire glăsuia: „Noi, Alecsandru Ioan I, cu mila lui Dumnezeu și voința națională Domn Moldovei și al Țării Românești, La toți de față și viitori sănătate. Asupra raportului prezentat de Ministrul nostru, Secretar de stat ad-interim la Ministerul de Culte și Instrucțiune Publică sub nr. 6907, văzând și apreciind motivele neînălăturabile expuse prin raport, am decretat și decretăm: Dumnealui N. Ionescu se destituie de la 1 iulie din postul de inspector general al școlilor pentru neîndeplinirea de îndatoriri”, *ibidem*, Ds. 162/1860, vol. I, fila 172.

³⁵ *Ibidem*, filele 172–173.

³⁶ Adresa Ministerului de Finanțe nr. 1801 din februarie 1860, *ibidem*, Ds. 84/1860, fila 2.

învățători cu „titlu provizoriu pentru deschiderea de școli sătești pe principiul predominării limbii române”³⁷.

La examenele de sfârșit de an școlar 1859/1860, din luna iulie 1860, Ministerul a delegat pentru asistență la școlile din reședințele de județ din Moldova profesori de la facultățile și gimnaziile ieșene. Pentru școlile de la Bolgrad, Ismail și Chilia a fost delegat arhimandritul Melchisedec, care deținea și portofoliul de ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice între 30 aprilie și 6 mai 1860 în Guvernul lui M. Kogălniceanu. Revenit din delegație, instruitul arhimandrit înainta Ministerului un amplu raport de cele constatate la școlile respective, ocazie cu care, dincolo de observațiile punctuale emitea și altele cu caracter general. Melidon, șeful secției „Școalelor” le sintetiza și le trimitea Consiliului școlar permanent spre „deosebita cercetare și opinie”. Pentru pensionul de fete din Bolgrad, întreținut de „Doamna Plarino” se propunea o absolventă de la Odessa care „trebuie preferată în privirea științei ce are de limba rusă, care este neapărat necesară pentru copilele care nu știu limba română”. În privința școlilor din Ismail aprecia că orașul „are o întindere foarte mare, fiind la dânsul atârnate satele Covurlui și Broasca, locuite de români, iar Sofian, Necrasovca veche și Necrasovca nouă, locuite de ruși; prin urmare este neapărat a se mai înființa pe atâtea școli comunale deoarece copiii nu pot, pentru depărtare, a frecventa școala centrală din oraș”³⁸. Cele mai numeroase observații și sugestii ale arhimandritului Melchisedec priveau manualele pentru clasele primare care „ar trebui să se redacteze cu mai multă acomodare la vârsta și priceperea copiilor; chiar istoria ar trebui să înceapă cu biografii din istoria biblică și istoria românilor”³⁹.

Între comunele județului Bolgrad exista o mare discrepanță în privința veniturilor proprii. Prefectul informa pe ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, la 5/17 aprilie 1868, că din cele 58 de comune ale districtului său „38 sunt denumite «Colonii» și locuite de români și bulgari, iar 20 sunt cunoscute sub denumirea de «Domenii» și locuite de elemente eterogene” dar în timp ce „Coloniile au monopolul cărciumilor comunale, din venitul cărora întrețin școlile, Domeniile nu au acest drept, cărciumile fiind date în antrepriză de Guvern, de unde se trage un venit anual de 4.000 galbeni” și cu toate acestea sunt obligate „a întreține școlile cu personalul lor”. În concluzie, prefectul anunța că deși în Domenii s-au înființat opt școli, toate întreținute de comune „locuitorii au declarat că văzându-se lipsiți de orice ajutor sunt nevoiți a le desființa”⁴⁰. În fața acestor

³⁷ *Ibidem*, filele 3 și 6.

³⁸ Raport din 8.VIII.1860, *ibidem*, Ds. 127/1860, vol. III, filele 157–158.

³⁹ *Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale Istorice Centrale, Fond. Rectorat (în continuare DJIANIC.R)*, Ds. 6/1860, filele 55–56.

⁴⁰ Raport nr. 2809 din 5/17.IV.1868 al Prefecturii județului Bolgrad, *ANIC. MCIP*, Ds. 32/1868, fila 50 f-v.

realități ministrul dă dispoziții revizorului școlar George Giușcă să „înființeze în Domenii alte 12 școli peste cele opt existente, cu plata tuturor învățătorilor din bugetul instrucțiunii (*subl. ns. I. S.*), rămânând în sarcina comunelor doar pregătirea localurilor și rechizitelor «școlare»”⁴¹. Peste doar câteva luni, același revizor informa superiorii din Minister că în județul Cahul „s-au înființat opt școli rurale în 1866 și alte șapte în 1867” dar că „despre școlile rurale din județul Bolgrad, neavând exacte cunoștințe, peste câteva zile voi face revizuirea și vă voi da informații exacte”⁴².

Lipsa veniturilor îndestulătoare întreținerii școlilor era considerată cauza principală a numărului insuficient de școli în județul Cahul. Prefectul D. Crăciun aprecia că „dacă astăzi numărul școlilor existente nu corespunde cu acela al comunelor, cauza nu este neglijența administrației, ci a greșelii făcute la punerea în aplicare a Legii comunale când, în loc de a se uni mai multe cătune spre a forma comune mari cu venituri suficiente pentru susținerea cheltuielilor cerute de lege s-au dat numire de comune la niște sate de câte 50–100 locuitori, ale căror venituri nu sunt îndestulătoare nici chiar pentru strictul necesar”⁴³. Aceasta era explicația existenței în județul Cahul a doar 24 de școli, din care „nouă în plasa Coștangalia; șase în plasa Tigheci și opt în plasa Cotu Morii, două fiind școli de fete, la Tomaiu și Mingiru”⁴⁴.

II.2. Ale administrației locale și persoanelor particulare

Am văzut mai sus cum atât inspectorul general școlar Teodor Veisa, cât și succesorul său, N. Ionescu susțineau necesitatea instituirii de revizori școlari pentru județele din sudul Basarabiei. Ideea era reluată la scurtă vreme de P. Tinca, cel care a urmat profesorului P. Costandache în toamna lui 1860 la conducerea Dregătoriei coloniale și a Domeniilor statului din sudul Basarabiei. Preocupat de bunul mers al școlii, prelua propunerea Comitetului de inspecție de la Bolgrad de a se „rânduie în fiecare colonie, din sânul coloniștilor câte un inspector, în a cărei îngrijire să fie toate necesitățile școlii, el să primească sumele asigurate pentru cheltuieli, și să cheltuiască numai după însemnarea sau cererea profesorului, dând samă la finitul fiecărui an”. Pentru așa funcție în ocolul Cahulo-Prut, P. Tinca îl recomanda pe „profesorul român din colonia Cartal, Zamfir Popescu, ca unul care se distinge în merite”⁴⁵. Problema reală în fond și presantă în realitate va fi rezolvată în perioada următoare dar, pe

⁴¹ Adresa nr. 7654 din 13/25 iulie 1868, *ibidem*, fila 51 f-v.

⁴² Raport nr. 545/2.XI.1868, *ibidem*, Ds. 80/1868, filele 93 și 168.

⁴³ Adresa nr. 2891 din 1/13.IV.1871, *ibidem*, Ds. 37/1871, fila 16 f-v.

⁴⁴ Adresa nr. 2891 din 1/13.IV.1871, *ibidem*, fila 17 f-v.

⁴⁵ Adresa nr. 7209/19.XII.1860, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 53/1860, fila 80 f-v.

moment, înaltul oficial al Ministerului așează pe raport rezoluția: „Este a se avea de subscrișul în vedere la planul general de inspecțiune districtuală”⁴⁶.

Prefectul județului Cahul, Ioan Ciucă „dorind a vedea lumina învățaturii printre locuitorii săteni care, de asemenea, au contribuit cu suferințele și sângele lor la conservarea patriei cu care azi ne mândrim” după cum singur își justifica demersul, lua inițiativa colectării de fonduri și a stimulării donațiilor particulare pentru ridicarea de biserici și școli. Deplasându-se personal în comunele județului – **Cârpești, Capaclia, Constantinofca, Burlacu, Mingiru, Tomaiu, Leușeni, Tartaul de Salce, Ciobolonciu de Salce etc.** – reușește să convingă pe numeroși proprietari de moșii, dar și sute de locuitori săteni, răzeși îndeosebi, să facă donații impresionante pentru biserică, școli, întreținerea acestora și chiar salarizarea dascălilor. În fapt, prefectul de Cahul, Ioan Ciucă, desfășoară în acest sens o adevărată campanie, care se întinde pe întreaga durată a mandatului său de doi ani și chiar după încetarea acestuia. Pentru dragostea, devotamentul și pasiunea consumate față de un asemenea nobil obiectiv se cuvine să insistăm mai mult asupra demersului său exemplar, chiar dacă finalizarea nu a fost cea așteptată.

În iulie 1861, prefectul de Cahul, I. Ciucă, informa pe ministrul său de Culte că urmare a „sfaturilor” sale, sunt donații pentru fondarea a „două biserici și trei școli pentru luminarea fiilor și a fiicelor de țărani, **prin care preotul Dimitrie Bușilă, posesorul Haralamb Macri și răzeșii din Capaclia oferă încăperi și bani**”⁴⁷.

În oferta donației, datată la 24 mai 1861, preotul Dimitrie Bușilă mărturisea că „din dorința de a se face biserică și școală în acest sat **Cârpeștii răzășești**, din ocolul Tigheci, unde mă aflu preot de popor ofer din avutul meu un capital de 650 de galbeni” destinați astfel: „400 pentru a se zidi o biserică de cărămidă; 50 pentru a se face școală cu pereții de ceamur, iar 200 galbeni ar fi fond școlii din care o parte se va adăuga la leafa ce guvernul va da profesorului, o parte se vor îmbrăca câțiva copii săraci, iar alta pentru cumpărarea cărților de învățatură”⁴⁸. Donatorul solicita ca planurile pentru biserică și școală să fie trimise de guvern, condiționând ca școala să-i poarte numele său „și va trebui să aibă și spațiu pentru șederea profesorului, precum și grădină cu copaci alătura și înăuntru portretele domnilor Ștefan cel Mare, Alexandru cel Bun și Vasile Lupu”⁴⁹. La 27 și 31 iulie Ministerul Cultelor luase hotărârea de expediere a planurilor solicitate de preotul Dimitrie Bușilă⁵⁰.

⁴⁶ *Ibidem*, fila 80 f-v.

⁴⁷ *Ibidem*, Ds. 6/1861, filele 36 f-v.

⁴⁸ *Ibidem*, filele 37 f-v și 49 f-v.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ *Ibidem*, fila 48.

Proprietarul moșiei **Aluatu**, din plasa Coștangalia, jud. Cahul, Dimitrie Macri, se îndatora, conform proprie-i declarații „a zidi în sat anul acesta, sau negreșit în acel viitor, o biserică și o școală, în care să se lumineze fiii și fiicele locuitorilor mei și a «i» altora”⁵¹. Dimitrie Macri se mai obliga ca pentru ținerea bisericii și a școlii să dea câte 50 carboave pe an și 14 fălci de pământ preotului și tot atâta profesorului. Mai mult, se îndatora a „face o casă pentru preot, lângă biserică și școala va cuprinde un osebit apartament pentru șederea profesorului”⁵².

Obștea satului **Capaclia Răzeși** declara prefectului Ioan Ciucă, la 20 iunie 1861 că „fiindcă noi nu avem școală, apoi cunoscând adevărul ce ne-a sfătuit D-l Iancu Ciucă, prefectul acestui district, prin aceasta declarăm ca în anul viitor să ne facem școală cu pereții de ceamur, în care să învețe fiii și fiicele noastre, a răzeșilor care vor avea copii de învățatură și învățătorului să«-i» dăm câte doi galbeni pe an de fiecare gospodar care va avea copii la școală, iar până ne vom îndemna a face o școală nouă, copiii noștri, de la anul viitor 1862 vor învăța într-o casă ce o va găsi satul”⁵³. În urma informării făcută de prefect, Ministerul Lucrărilor Publice solicita Departamentului Cultelor, la 25 iulie 1861, trimiterea planului de școală sătească pentru răzeșii din Capaclia⁵⁴.

Răzeșii din Mingiru recunoșteau la 26 iulie 1861 povățuirea dată de prefectul Ciucă de a-și face școală în sat și regretau că un asemenea sfat nu au primit mai înainte. Cei 440 de gospodari se îndatorau a „face școală încăpătoare de patru odăi, cu osebit apartament pentru șederea profesorului, iar pentru susținere, «dăm» odată pentru totdeauna, câte trei galbeni de fiecare gospodar”⁵⁵. Suma astfel adunată urma să constituie fondul școlii. Până la facerea școlii locuitorii se obligau să găsească în sat „casă încăpătoare, ca chiar din toamnă să se înceapă cursul învățaturii”⁵⁶. Obștea încheia actul de donație sperând ca școala

⁵¹ *Ibidem*, fila 38 f. În aceeași declarație donatorul mai arăta că „12 fălci de pământ am dat eu învoială fiecărui locuitor al moșiei mele și mai dau tot de fiecare locuitor câte o jumătate falce pământ și cinci carboave pentru a-și face vie și livadă, fără a pretinde dijăm sau embatic. Scopul este să se formeze buni gospodari”.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Dintre cei 190 de gospodari care constituiau obștea satului Capaclia Răzeși, semnuau Vasile Baltă, Ștefan Florința, Postul Florința, Niță Sava, Dumitru Gușanu, Niță Mocanu, Mihalach Cihac, Georgi Jomil, Tanasie Palante, Năstase Para, Radu Bănzariu, Vasile N. Para, Ion Iordachi, Petre Iordachi, Gavrilă Zaharia, Toader Miron, Giorgi Sandu, Ioan Lupu Para, Simion Ștat, Levente Petre, Georgi Baltă, George Matei Chihai, Vasile Călugăru, Nechita Pascal, Timofte Zaharia, Vasile Șt. Para, Atei Catale, Ion Baltă, Ion Chihai, Georgi Florința, Costachi Lupu, Ion Dobrovoltiu, Ipate Stavilă, Costachi Benare. Mai semnuau la punerea peceții, Iftimi Catană, județ; Dumitrachi Răzăscu, județ; Zaharia Busuiocu, județ; Constantin Sicaș, județ și Pavăl Stavilă, vornic. *Ibidem*, fila 39 f-v.

⁵⁴ *Ibidem*, fila 46.

⁵⁵ *Ibidem*, Ds. 242/1861, filele 1 f-v la 4 f-v.

⁵⁶ *Ibidem*.

să fie „o cruce pe masă, precum portretele domnilor români Bogdan, Dragoș, Radu Negru, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Alexandru cel Bun, Vasile Lupu și domnul nostru de astăzi, Alecsandru Ioan I, care au făcut bine Țării noastre române”. Documentul poartă însemnele localității „Satul Mingiru. Ținutul Cahul, nr. 76” și al bisericii „Sf. Nicolae”, așezate la sfârșitul coloanelor cu numele sutelor de locuitori și a frunțașilor comunei⁵⁷.

Și obștea satului **Tomaiu, din plasa Cotu Morii, jud. Cahul**, se angaja la plata sumei de 960 galbeni pentru înființarea unei școli în acel sat, precum și 200 carboave, ruble de argint, pe an destinate completării salariului învățătorului⁵⁸.

O altă substanțială donație se datora obștii satului **Leușeni**. În acest sens Anastase Panu, ministrul Trebilor Interioare din Moldova scria omologului său de la Culte și Instrucțiune publică, la 11 septembrie 1861, că „locuitorii răzeși de pe moșia Leușeni din districtul Cahul se obligă a face o școală în acel sat, oferind și un fond de 480 galbeni pentru întreținerea ei”⁵⁹.

Posesorul moșiei satelor **Ciobolonciu de Salce și Burlacu**, Ștefan Nedoglu, declara la 27 septembrie 1861, într-o adresă către Ioan Ciucă, prefectul județului Cahul, că „mă îndatoresc a da o casă bună în satul Ciobolonciu de Salce sau Burlacu spre a se face școală de ambe sexe pentru învățarea fiilor de locuitori, iar profesorului de a-i da 60 carboave anual și 20 fălci pământ, fără plată, pentru hrana sa cât timp va ține posesiunea mea asupra numitei moșii” sperând ca „învățătura să înceapă chiar din toamna aceasta”⁶⁰.

O altă donație era oferită la 28 septembrie 1861, de Costachi Staniș, posesorul moșiei **Constantinovca** „pentru introducerea învățaturii între locuitorii săteni”⁶¹, iar la 29 septembrie, prefectul de Cahul, informa Departamentul Cultelor de la Iași despre faptul că și posesorul moșiei **Tartaul de Salce**, Nediua Colea, se obligă a face școală și a da pentru salariul învățătorului 720 lei anual și 20 fălci de pământ⁶², fiind dispus a suporta acestea chiar din toamna aceleiași an, dacă elevii vor începe cursurile.

O colectă publică, însumând 86 de galbeni, pentru „fondarea unei școli într-un sat din cele mai sărace” era realizată la 20 august 1861 de persoane particulare, posesori de moșii, ofițeri etc.⁶³ La apelul inimosului prefect alți

⁵⁷ *Ibidem*, fila 4 v.

⁵⁸ *Ibidem*, Ds. 6/1861, fila 56 f; *Ibidem*, Ds. 39/1862, fila 3 f-v.

⁵⁹ *Ibidem*, Ds. 232/1861, fila 2.

⁶⁰ *Ibidem*, Ds. 228/1861, fila 2 f.

⁶¹ *Ibidem*, fila 12 f.

⁶² *Ibidem*, Ds. 6/1861, filele 72 f. și 74 f.

⁶³ Donatorii erau E. Peride, C. Duca, P. Arbore, C. Mârza, Aug. Duca, N. Gorovei, Dimitrie Holban, M. Crihană, Locotenent Barbu, Căpitan Agliaș și George Vasiliu, *ibidem*, Ds. 228/1861, fila 6 f-v.

posesori de moșii, Nediua Colea, Dobre Conev, Schlinger „proprietar de Bortelate” etc. se angajau, la 24 septembrie 1861, la o donație în bani care urma a fi folosită în același scop⁶⁴.

Prefectul județului Cahul care i-a urmat lui Ioan Ciucă informa pe ministrul de Interne, la 14 decembrie 1861, că „locuitorii comunelor Mingiru și Tomaiu mi-au înfătoșat o suplică prin care arătându-mi neputința de a contribui la înființarea școlilor sătești la care s-au obligat la îndemnurile D-lui Ciucă, cer cu stăruință de a fi despovărați de asemenea cheltuieli”⁶⁵, adresă la care anexează și respectiva suplică. Fostul prefect Ioan Ciucă considera că la baza unei asemenea atitudini a „proprietarilor și posesorilor de retragere a promisiunilor făcute anterior, stă noul prefect de Cahul”⁶⁶ și solicita Departamentului de Culte să cerceteze care este adevărul. Documentele nu au reținut rezultatul unei asemenea investigații, dacă aceasta a avut loc sau nu, în schimb am identificat demersul Comisiei examinatoare de recomandare ca învățător la școala din Tomaiu, ce urma a se înființa în toamna anului 1862 și numirea de către Departamentul de resort de la Iași a lui Petru Atanasiu în acest post începând cu 7 noiembrie 1862⁶⁷, unde îl aflăm și în anul 1868 după cum vom vedea la capitolul „Școli rurale”.

O promisiune fermă de a oferi „gratis un local de școală și cheltuielile necesare pentru cărțile, hârtia, cerneala trebuincioase școlii, precum și lemnele pe timp de trei ani, socotiți de la data instalării învățătorului, căruia i se adaogă și o mică gratificație” era făcută de posesorul moșiei **Borceagu, plasa Coștangalia, jud. Cahul**, Cristi Nicolescu, în 1864. Acesta își reitiera promisiunea și la 3/15 martie 1868 printr-o scrisoare⁶⁸ adresată Ministerului dar, în același timp, o mărturisea și revizorul școlar G. Giușcă⁶⁹.

Donațiile pentru școlile rurale au continuat și în anii următori. Astfel, revizorul școlar al districtului Cahul, Gr. Petrovanu, informa Ministerul la 18/30 iulie 1873 că „Anton Davidoglu, posesorul moșiei **Toceni**, a oferit școlii comunale tot mobilierul și aparatele didactice necesare, încât acea școală se bucură de cea mai completă dotare dintre toate școlile acestui district”⁷⁰.

Din păcate, puține dintre aceste donații făcute pentru școlile rurale, angajate în mare parte de posesorii de moșii „numai din dorința de a vedea răspândită lumina învățaturii și printre locuitorii săteni”, după cum aprecia prefectul Ioan Ciucă, au și fost puse în practică. De fapt, după cum vom vedea la capitolul

⁶⁴ *Ibidem*, fila 11 f-v.

⁶⁵ *Ibidem*, filele 8 f-v – 9 f.

⁶⁶ *Ibidem*, filele 14 f-v – 15 f-v.

⁶⁷ *Ibidem*, Ds. 39/1862, filele 4–6, 13, 18, 21.

⁶⁸ ANIC, MCIP, Ds. 38/1868, fila 34.

⁶⁹ *Ibidem*, filele 32–33.

⁷⁰ *Ibidem*, Ds. 42/1873, fila 35 f.

Învățământul rural, ele au rămas doar promisiuni datorită dezinteresului, invidiei și luptelor politice ale prefectilor care i-au succedat lui Iancu Ciucă. Avem zeci de exemple în istorie care arată că mari proiecte de construcție sau de cultură și educație s-au inițiat și înfăptuit prin stăruință și, nu arareori, prin constrângere. Ori, odată cu îndepărtarea prefectului Iancu Ciucă, din motivele arătate mai sus, cei care i-au urmat au preferat calea lesnicioasă a dezinteresului, fapt care convenea și celor care se angajaseră în proiectele de donații.

Emulația pentru înființarea de școli sătăști cu predarea în limba română, determinată de reîntoarcerea sudului Basarabiei la țara mamă, se înscrie unei atitudini civice și patriotice prezentă în epocă, stimulată de unirea Principatelor Române și de măsurile ferme ale Guvernelor de la Iași și București de modernizare a societății.

Fenomenul de „citorire” de școli sătăști, prezent în deosebi în rândul clasei proprietarilor mari sau mici (răzeșii) îl întâlnim și în restul țării Moldovei. Zeci de asemenea acte de donație, de construire de școli sau de închiriere de localuri destinate școlilor sătăști întâlnim la mulți dintre proprietarii de moșii și chiar arendași sau vechili. Astfel, spătarul Teodor Aslan se oferea, la 8 iunie 1859, să construiască școală sătășcă pentru Cârjoia (jud. Iași)⁷¹; postelnicul Panaite Balș, proprietarul moșiei Ceplenița, se adresa Departamentului de Culte și Instrucțiune Publică de la Iași la 27 octombrie 1859 că „pentru înflorirea învățăturilor și pentru răspândirea luminilor în țara noastră pot da un loc în sat, tot materialul trebuitor, precum și meșteri ca să facă o școală”⁷², iar peste o lună informa că „am găsit o casă în satul Ceplenița și o alta în satul Bădeni, iar dascălului trimis înlesnirile materiale ce am făgăduit”⁷³; Grigorie Balș a înființat școală în târgul Bozieni, jud. Vaslui, salarizând învățătorul cu suma de 500 lei pe an⁷⁴ iar prin testament, răposatul spătar Vasile Andrieș lăsa o danie schiturilor din Scânteia și Ivănești, condiționând-o de înființarea „unei școli pentru 10 copii, de orice stare ar fi, cu dascăl învățat, tocmit înadins, fără a plăti ei sau părinții nimic, și să se îndestuleze cu hrana trebuitoare și purtarea de grijă”⁷⁵. În același an, 1860, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice aducea mulțumiri lui Anastasie Văideanu, vechilul moșiei Sabasa (jud. Suceava) pentru că „a oferit în folosul citatei școli abecedarele și ornicul trebuitoare”⁷⁶. La Chițocu, lângă Vaslui, proprietarul Ștefan Angheluță fondase o școală primară unde se „aflau 63 de elevi întreținuți într-un fel de internat **cu cheltuiala proprietarului fondator** (subl. ns. I. S.). Comitetul districtual asistă la

⁷¹ ANIC. MCIP – Moldova, Ds. 305/1859, fila 1.

⁷² *Ibidem*, Ds. 169/1858, fila 374.

⁷³ *Ibidem*, fila 391.

⁷⁴ *Ibidem*, Ds. 161/1860, fila 197.

⁷⁵ *Ibidem*, Ds. 508/1860, fila 4.

⁷⁶ *Ibidem*, Ds. 325/1859, fila 3.

examenle semestrale, însă fondatorul școlii nu a regularisit încă raportul institutului său cu jurisdicția ce după Așezământul școlar în vigoare ministrul se cade să exercite asupra tuturor stabilimentelor de educație. Fondatorul a manifestat către subscrisul cele mai bune plecări de a înzestra institutul de la Chițocu cu toate condițiile de durabilitate și de prosperitate”. Inspectorul general N. Ionescu își încheia observațiile referitoare la școala de la Chițocu prilejuite de inspecția întreprinsă acolo în ianuarie 1860⁷⁷, relevând că „Domnul Ștefan Angheluță merită toată lauda încurajatoare”.

Locuitorii târgului Puești se obligau prin două suplici, din 2 ianuarie și 7 iulie 1861, să procure local de școală și să se îngrijească de lemne și lumânări, cu condiția ca Ministerul să le rânduiască învățător salarizat de stat⁷⁸. Actele de donație pentru școlile sătăști ale proprietarilor și arendașilor de moșii au continuat să fie făcute și în anii de după venirea lui Carol I, documentele reținând zeci de asemenea cazuri pentru Moldova, dar nu este aici locul spre a le aminti măcar.

⁷⁷ Raport nr. 65/24.II.1860, *ibidem*, Ds. 38/1859, anii 1859–1860, filele 122 f-v – 125 f.

⁷⁸ *Ibidem*, Ds. 43/1861, filele 74 și 84.

CAPITOLUL III

REÎNFIINȚAREA ȘCOLILOR DISPĂRUTE, ÎNFIINȚAREA DE NOI ȘCOLI PRIMARE DE BĂIEȚI ȘI MIXTE ÎN LOCALITĂȚILE RURALE ȘI FUNCȚIONAREA ACESTORA (1857-1878)

Mai operativ, dar nu fără mari dificultăți, a decurs acțiunea de înființare a școlilor în mediul rural. Dintr-un raport al învățătorului D. Moroșanu din Colibași aflăm că tinerii veniți de la Iași au înființat „15 școli naționale” înțelegând prin această sintagmă că aveau româna ca limbă de predare. Când a avut loc aceasta și care au fost școlile înființate? O amănunțită dare de seamă a eneazului D. Cantacuzino asupra stării învățământului de toate gradele în Principatul Moldovei la sfârșitul anului 1858, prezentată caimacamului Vogoride, raporta înființarea a 11 școli sătești în sudul Basarabiei, la: **Satul Nou, Tașbunar, Vulcănești, Minirlichita** (*probabil Șichirlichitai, n. ns. I. S.*), **Erdecburno, Colibași, Babele, Slobozia, Văleni, Frecăței și Cartal**¹.

Pe temeiul documentelor de arhivă putem stabili astăzi data relativă a deschiderii lor, localitățile, condițiile în care s-au înființat, de către care învățător, durata de existență a acestora și învățătorii care au predat la respectiva școală. Parte din cei 15 tineri absolvenți ai Școlii normale de la „Trei Ierarhi” din Iași selectați pentru a deschide școli sătești în partea de sud a Basarabiei, au ajuns la Bolgrad pe la jumătatea lunii septembrie 1857. De aici Dregătoria colonială i-a repartizat în localitățile în care existau deja localuri de școli, fie proprii, fie închiriate în acest scop.

III.1. Școli redeschise sau înființate în 1857

III.1.1. Școli înființate în plasa Cahulo-Prut, jud. Bolgrad

Toate școlile înființate în toamna sau iarna anului 1857 au fost în județul Bolgrad, în localitățile: **Anadolu, Caragaci, Cartal, Cișmechioi, Colibași,**

¹V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 141. În alt loc, la p. 139, găsim și lista învățătorilor.

Frecăței, Satu Nou și Vulcănești, aparținând de plasa Cahulo-Prut, și **Erdecburno, Tașbunar și Babele** incluse în plasa Ismail.

Dintre cele nouă școli din plasa Cahulo-Prut, prima a fost deschisă la **Cartal**, de către învățătorul Zamfir Popescu². Localitatea era populată de români care însă „nu arată a sprijini acest așezământ (*școala, n. ns., I. S.*) de care, până acum au fost lipsiți” informa învățătorul Zamfir Popescu la 4 octombrie 1857. În schimb era mulțumit că reușise să deschidă cursurile școlii chiar la 27 septembrie, același an, 1857³. Informația învățătorului Zamfir Popescu privind naționalitatea română a locuitorilor din Cartal este confirmată de o statistică demografică a județului din 1863, care indica 143 de familii, toate de naționalitate română⁴.

Rezistența locuitorilor în a-și trimite copiii la școală îl determină pe învățător să se plângă Dregătoriei coloniale care aprecia însă că „nu este vina coloniștilor ci a profesorului, prin nehibzuită purtare și necunoștință de a atrage dragostea și atașamentul coloniștilor”⁵. Drept urmare, Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice din Iași atenționa pe învățătorul Zamfir Popescu că „numai buna conduită și maniera unui profesor pot atrage bunăvoința părinților pentru a trimite pe copii la școală și a deștepta în ei dorința de învățură”⁶.

În luna august a aceluiași an 1858, Zamfir Popescu, încărcat de nemulțumiri profesionale și de dorul de îndepărtata casă a copilăriei, cerea Departamentului să-l transfere la Zamostea, jud. Dorohoi „unde se află școala întru-totul gata și, osebît, este și cu apropiere de locul nașterii mele”⁷. Departamentul îi refuză cererea de transfer, încât învățătorul Zamfir Popescu informa că în noiembrie 1858 a înființat clasa a doua și solicita „cataloge și o programă pentru predarea lecțiilor la nou înființata clasă”⁸. Din catalogul trimis Departamentului la 4 septembrie 1859 aflăm că școala din Cartal funcționa cu două clase, propunând promovarea școlărilor în clasele a II-a și a III-a⁹, iar la scurt timp trimitea catalogele de frecvență cu 29 elevi din cele trei clase primare, prilej cu care solicita expedierea „cărților trebuitoare”¹⁰.

² Raport al învățătorului Zamfir Popescu din 4.X.1857, vezi *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 167/1858, fila 2.

³ *Ibidem*.

⁴ „Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, filele 3–4.

⁵ Adresa 1631 din 23 aprilie 1858, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 167/1858, fila 4 f-v.

⁶ *Ibidem*, fila 5 f-v.

⁷ *Ibidem*, fila 6 f-v.

⁸ Rapoartele cu nr. 5/24 februarie 1859 și 8/2 martie 1859, *ibidem*, filele 7 și 9.

⁹ „Elevii demni de a trece din clasa I în a II-a: Buicliu Andrei, Buhnea Simion, Georgiev Ioan, Mitea Georgie, Merineanu Dumitru, Merineanu Ignat, Cristea Ștefan. Elevii ce sunt demni de a trece din clasa a II-a în clasa a III-a: Zămbrea Dimitrie, Merineanu Georgie, Mănea Mihăilă, Radu Ioan și Cișman Dimitrie, *ibidem*, fila 15.

¹⁰ *Ibidem*, fila 61. La 29 februarie 1860 Zamfir Popescu trimitea catalogele de frecvență pe luna curentă ale celor trei clase, plângându-se de lipsa înțelegerii unor locuitori față de școală, *ibidem*, fila 21 f-v.

Catalogele de examen din vara anului 1860, contrasemnate de directorul Școlii Centrale din Bolgrad, dr. Mutiev, îngrijit redactate, consemnează 18 elevi în clasa I; șapte în clasa a II-a și cinci în clasa a III-a¹¹. Aceiași dr. Mutiev și Nicolae Parușev care constituiseră comisia examinatoare din vara anului 1860, la școlile rurale din Cartal, Caragaci, Cișmevăruița, Hagiabdula, Șichirlichitai etc., raportau Ministerului că „trei – patru școli ies din rândul celorlalte și se pot lua de model, dar în frunte stă școala din Cartal, în care atât rânduiala din afară, cât și dezvoltarea intelectuală întrec toate celelalte școli și aceasta nu atârnă din vreo altă cauză decât din singura dignitate a profesorului Zamfir Popescu, care a putut deștepta în comunitate încredere în învățură și a ține pe școlari până la trecerea și a clasei a treia, adică până la săvârșirea programului școlilor sătești”¹² (*subl. ns. I.S.*).

Corectitudinea și pasiunea probate de învățătorul Zamfir Popescu la școala din Cartal îi atrăgea și aprecierile prefectului P. Tincea concretizate în propunerea acestuia de fi numit „inspector la ocolul Cahulo-Prut, iar pentru ocolul Ismail, pe cine veți găsi de cuviință”¹³. Din păcate, un raport din 11 august 1867 al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad înștiința despre decesul învățătorului Zamfir Popescu, propunând ocuparea catedrei sale prin transferarea lui Ioan Sălăgean de la școala din Slobozia¹⁴, locul acestuia urmând a fi luat, provizoriu, de Ioan Stănicelu. Departamentul de resort de la Iași comunica revizorului școlar acceptul celor două transferuri „până la concursul ce urma a se ține la 30 ianuarie 1868”¹⁵.

În 1870 comuna avea 200 de familii, toate de naționalitate română, școală cu două săli de clasă, în care frecventau 21 elevi¹⁶, învățător fiind Vasile Ionescu, absolvent al școlii de la Galați, prezent la concursul de ocupare a postului pe care funcționa¹⁷.

Același Vasile Ionescu preda la școala din Cartal și în 1871¹⁸, care trebuie să fi funcționat până la sfârșitul anului școlar, dar în octombrie 1872 Prefectura

¹¹ *Ibidem*, Ds. 114/1860, filele 109–111. În sinteza trimisă de membrii Comisiei examinatoare condusă de dr. Mutiev intitulată „Extras comparativ la examenele din 1860” în clasa I, apar 20 elevi, iar în a II-a opt elevi, *ibidem*, filele 156 f-v și 157 f.

¹² *Ibidem*, filele 105 f-v – 106 f.

¹³ *Ibidem*, Ds. 52/1860, fila 80 f-v.

¹⁴ *ANIC. MCIP*, Ds. 38/1867, fila 25.

¹⁵ *Ibidem*, fila 26.

¹⁶ „Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

¹⁷ Raport nr. 344/30 august 1870 al revizorului George Giușcă referitor la concursul de ocuparea posturilor vacante de învățători și învățătoare de la școlile rurale din județul Bolgrad, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 206 f-v și 212 și urm.

¹⁸ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail, cf. oficieii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.; „Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124.

recomanda consiliului comunal pe Ioan Stănicelu a cărei destituire o solicita revizorul Al. Vasiliu prin două rapoarte succesive. În al doilea, din 12 martie 1872, îl acuza că lipsește de la clasă, își neglijează activitățile școlare încât „progresul elevilor este nesatisfăcător” iar pe deasupra și „viața conjugală scandalizează locuitorii, lovind în bunele lor moravuri”¹⁹. La toate aceste acuzații se adăugau, la 4 martie 1873 altele, datorate revizorului Al. Vasiliu care informa Ministerul că, în urma inspectării a mai multor școli, între care și aceea din comuna Cartal, a găsit o frecvență slabă iar „învățătorul I. Stănicelu își dă puțină silință, absentează deseori fără a avea concediu, de unde rezultă și un progres nemulțumitor și observările făcute le desconsideră, nevoind a înțelege scopul nobilei sale misiuni”²⁰. În fața atâtor acuzații Ministerul dispune destituirea acestuia²¹. Cu toate acestea, în august 1873 Ioan Stănicelu se găsea tot la școala din Cartal, când primarul Vasile Cornian determina pe consilieri să solicite destituirea învățătorului, invocând aceleași motive ca și fostul revizor Al. Vasiliu²². (Fig. Nr. 1)

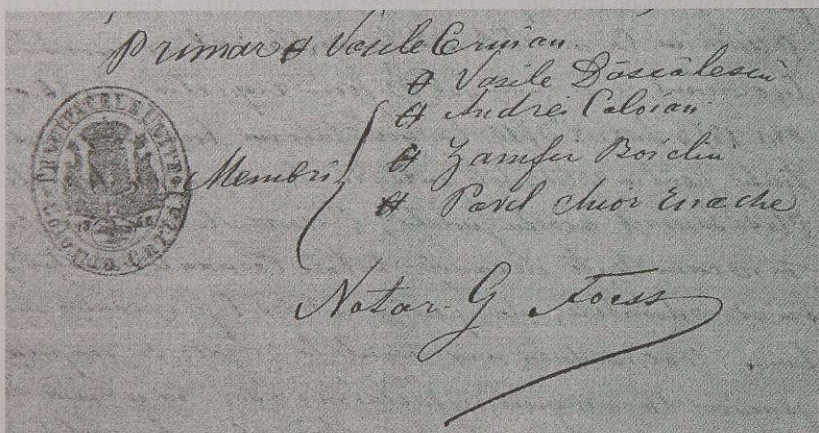

Fig. nr. 1 – Sigiliul comunei Cartal din 1860. Legenda: „Principatele Unite. Colonia Cartal. 1860”
Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 37/1873, fila 147 v.

Pe acest temei noul revizor îl suspenda și înlocuia cu învățătorul Ștefan Ionescu, transferat de la școala comunelor Vasilevca și Potcofca²³, decizie

¹⁹ Raport nr. 109/12.III.1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 54 f-v.

²⁰ Raport nr. 97/4.III.1873, *ibidem*, filele 49 și urm.

²¹ Destituire consemnată prin adresa nr. 3083/24.III.1873, dar nepusă în practică, *ibidem*, filele 51 și 55.

²² Proces-verbal nr. 19/8.VIII.1873, *ibidem*, fila 147 f-v.

²³ Raport nr. 206/3.IX.1873, *ibidem*, fila 146.

aprobată de Minister cu data de 1 septembrie 1873²⁴ încât, în anii 1873²⁵ și 1874²⁶ documentele școlare îl rețin pe acesta ca învățător la Cartal. În evaluările revizorului școlar, Ștefan Ionescu era notat cu calificativul „bine”, având 27 de elevi în ianuarie și 22 în februarie 1874, pentru ca în mai – iunie frecvența să scadă la 20 – 21 elevi²⁷. Vom vedea la capitolul „Abuzuri” că învățătorul Ioan Stănicelu a fost destituit pe nedrept, Ministerul dispunând reîncadrarea acestuia în învățământ.

La 15 septembrie 1875, revizorul școlar al județelor Cahul, Bolgrad și Ismail, I. Bănescu, propunea ministrului, care și aproba „permutarea lui Grigorie Grădinescu, absolvent al Școlii normale din București, învățător în comuna Boghicea, jud. Roman, la școala mixtă de gradul I din comuna Cartal, în locul lui Ștefan Ionescu, seminarist, îndepărtat pentru incapacitate, neglijență, rele purtări și abateri grave de la disciplină”²⁸.

În lunile octombrie – noiembrie 1857 luau ființă alte șase școli, patru în luna octombrie, în comunele **Anadolu**, **Caragaci** (cu 20 de elevi, de către Ioan Codreanu²⁹), **Cișmechioi** (cu 18 elevi, de către Ioan Sălăgean³⁰) și **Colibași** (la începutul lunii, cu 20 de elevi, de către învățătorul D. Moroșanu³¹), și alte două în noiembrie, la **Frecăței** (la 10 noiembrie, cu 11 elevi, de către învățătorul Vasile Ștefănescu³²), și **Satu Nou** (de către învățătorul Ioan Ghețu³³).

Școala de la Anadolu s-a deschis cu opt elevi de către învățătorul Emanoil Dumbravă. În raportul acestuia se spune limpede că localitatea dispunea de un local de școală aflat în părăsire de vreo șase ani și până la repararea lui i s-a încredințat un alt imobil, o casă din sat, spre a-i servi drept școală. Comunitatea sătească, informa Emanoil Dumbravă era „un amestec de români și bulgari, veniți de peste Dunăre, oameni bine închipuiți, mai cu toate articolele necesare pentru viață, care și-au luat asupra-și Epitropia școlii și toată purtarea ei de grijă, precum și leafa profesorului”³⁴.

²⁴ Adresa nr. 10.584/13.X.1873, *ibidem*, fila 148.

²⁵ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f.

²⁶ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309–311, 329–331.

²⁷ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309–311, 329–331.

²⁸ Raport 145/15.IX.1875, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 280 f-v la 282 f. În alt loc apare ca absolvent al Școlii agronomice din București, *ibidem*, fila 289 f.

²⁹ Raportul lui Ioan Codreanu din 1.XI.1857, *ibidem*, Ds. 169/1857, fila 12.

³⁰ Raportul lui Ioan Sălăgean din 25 octombrie 1857, *ibidem*, Ds. 161/1857, fila 1 f-v. V. A. Urechia aprecia că școala de aici s-a înființat în noiembrie 1857, *op. cit.*, p. 152.

³¹ Raportul nr. 5/14. X.1857, ANIC. MCIP – Moldova, Ds. 173/1857, filele 2 și 13.

³² Raport nr. 1/20.I.1858, *ibidem*, Ds. 261/1858, fila 10 f-v.

³³ Raport din 11.I.1858, *ibidem*, fila 1.

³⁴ Raport din 30 octombrie 1857, *ibidem*, Ds. 165/1857, fila 2 f-v.

Învățătorul Emanoil Dumbravă raporta că, deoarece locuitorii comunei Anadolu „nu s-au silit cu reparația școlii”, Dregătoria colonială s-a văzut nevoită să-l transfere la școala din Văleni, de unde raporta cele mai de sus la 10 mai 1858³⁵. Coroborând datele rezultă că școala din Anadolu a funcționat într-un local improvizat doar câteva luni, trei în 1857 și alte două – trei în 1858, până la strămutarea lui Emanoil Dumbravă la Văleni.

În 1863 comuna Anadolu era locuită de 139 familii, din care 107 erau de naționalitate română, iar 32 de origine bulgară³⁶. Școala o aflăm funcționând și în aprilie 1866, când era transferat aici, ca provizoriu, învățătorul N. Cârjă³⁷. Acesta, care era absolvent al școlii primare din Cahul și apoi al Școlii Preparandale de la Iași³⁸, se vedea nedreptățit de numirea sa ca „provizoriu” de vreme ce fusese învățător „definitiv” la școala din Slobozia, calitate în care fusese transferat apoi la Cășlița și, de aici, la Anadolu. În temeiul acestora și al certificatului căpătat de la coloniștii din Anadolu învățătorul N. Cârjă reclama ministrului recunoașterea titlului de „definitiv”³⁹. Ministerul solicită revizorului să cerceteze „circumstanțele arătate și va raporta”, dar înainte de a sosi răspunsul revizorului școlar, Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad propune, în urma unei anchete, înlocuirea lui N. Cârjă cu Tutoveanu, motivând că la ancheta făcută la mai multe școli, între care și aceea din Anadolu „s-a constatat că unii învățători nu și-au îndeplinit îndatoririle cu exactitate, din care cauză progresul elevilor a și fost foarte înapoiat”⁴⁰. Ministerul aprobă toate propunerile făcute de Comitet încât, pe moment, N. Cârjă rămâne suspendat⁴¹. Probabil că în urma demersurilor sale a fost repus în drepturi de vreme ce, într-un **Stat de lefile învățătorilor și învățătoarelor de la școlile comunale rurale din districtul Bolgrad pe trim«estrul» Octombrie 1871**, la școala din Anadolu figura același Nicolae Cârjeu (Cârjă) ca fiind transferat aici din 16 septembrie 1865⁴², fapt de luat în seamă de vreme ce în aprilie 1866 figura ca învățător la această școală. În alt document apare ca funcționând la Anadolu doar de la

³⁵ *Ibidem*, Ds. 174/1858, fila 2 f-v.

³⁶ „Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, filele 3-4.

³⁷ Raport nr. 5/5.V.1867, *ibidem*, Ds. 38/1867, filele 28 f-v și 32 f. În „Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie 1871” la școala din Anadolu figura Nicolae Cârjeu (Cârjă), ca fiind transferat aici cu ordinul nr. 30635 din 16 sept. 1865, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124.

³⁸ Absolvent al Școlii preparandale din Iași din iunie 1864, cu certificat de concurs, nr. 8/26 oct. 1869, pentru școlile model, ținut la Bârlad, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 206 și 212 și urm.

³⁹ Raport nr. 5/5.IX.1867 al învățătorului N. Cârjeu, *ibidem*, Ds. 38/1867, filele 28 f-v și 32 f.

⁴⁰ Raport nr. 406/23.IX.1867 al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, *ibidem*, Ds. 32/1868, filele 5 f-v și 12 f.

⁴¹ *Ibidem*, Ds. 32/1868, filele 5 f-v – 6 f.

⁴² *Ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124.

4 septembrie 1870⁴³. La începutul anului școlar 1872 – 1873, revizorul Al. Vasiliu îl trecea pe învățătorul N. Cârjă de la Anadolu între cei „nedemni de misiunea lor”⁴⁴. Într-un memoriu din 4 decembrie 1873 N. Cârjă se plângea Ministerului că „la 28 noiembrie mă văzui și eu destituit prin ordinul subprefectului, însă pe ce bază, nu cunosc”⁴⁵. Cum școala era la acea dată întreținută de comună, singura care avea dreptul de a încadra și destitui, cu acordul ulterior al Ministerului, N. Cârjă a rămas în funcție și în următorii ani.

Din luna ianuarie 1874 în comuna Anadolu exista, pe lângă școala primară de băieți și una de fete la care predă învățătoarea Ecaterina Popa, iar la cealaltă îl aflăm pe Nicolae Cârjă, cu 36 elevi în ianuarie și 22 în luna februarie⁴⁶. În lunile mai - iunie 1874, școala era frecventată de doar 13-14 elevi, învățătorul fiind notat în ambele rapoarte cu „bine”⁴⁷.

Într-o situație a școlilor rurale din districtul Bolgrad pe anul 1875 comuna Anadolu figura cu 722 locuitori, iar ca învățător al școlii de acolo era același N. Cârjă⁴⁸, acum salarizat de stat. Continuitatea învățătorului N. Cârjă la școala din Anadolu din septembrie 1865 și inclusiv în 1875, sau poate chiar și după această dată, constituie o raritate pentru învățământul rural din sudul Basarabiei.

Școala din Caragaci s-a înființat cu 20 de elevi înscriși în luna octombrie 1857, conform raportului înaintat de învățătorul Ioan Codreanu la 1 noiembrie acel an. Sosit în localitate la sfârșitul lunii septembrie, Ioan Codreanu găsește o școală care ființa încă din 1844, care fusese întreținută de obștea satului ajunsă acum la 1678 de locuitori „de origine curat bulgară și nu știu vorbi românește decât cei mai bătrâni”⁴⁹. Informația este confirmată de statistica demografică a județului realizată în 1863, care indica 133 de familii, toate de origine bulgară⁵⁰.

Dificultățile întâmpinate într-o așezare „curat bulgară” descurajează repede pe tânărul învățător venit din capitala Moldovei încât, la 25 ianuarie 1858 Dregătoria colonială informa Departamentul Cultelor de la Iași că „învățătorul Ioan Codreanu s-a rugat a demisiona cu totul”⁵¹, fapt neîngăduit de Minister care comunica Dregătoriei că „o asemenea demisie nu se poate încuviința până ce mai întâi Dregătoria nu va raporta despre chipul în care la citata școală se

⁴³ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficioiei 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

⁴⁴ Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁴⁵ *Ibidem*, Ds. 37/1873, fila 178 f-v.

⁴⁶ *Ibidem*, Ds. 91/1874, filele 124 și 126.

⁴⁷ *Ibidem*, fila 311.

⁴⁸ *Ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289 f.

⁴⁹ *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 169/1857, fila 12.

⁵⁰ „Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, filele 3-4.

⁵¹ Raport nr. 334/25 ianuarie 1858, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 169/1857, fila 3.

va putea îndeplini un profesor trebuitoriu”⁵². Drept urmare Dregătoria, prin P. Costandache, informa la 15 martie 1858 că „dumnealui Codreanu s-a primit ca ampoi la Dregătorie, iar în locul său s-a restatornicit învățătorul ce a fost înainte”⁵³. Cel „restatornicit” trebuie să fi fost bulgarul I. Koralev care semna catalogul examenului din vara anului 1860, alături de dr. Mutiev, directorul Școlii centrale din Bolgrad. Din cei 24 de elevi ai clasei I, 18 figurau ca fiind înscriși din 1859, lunile februarie – martie, iar ceilalți elevi, în ianuarie și mai 1860; în clasa a doua au frecventat opt elevi, toți înscriși în lunile februarie și mai 1859⁵⁴.

Școala din Caragaci era laudată de membrii comisiilor examinatoare, fiind recomandată „de model”⁵⁵. Sugestia făcută de comisie avea să se îndeplinească abia la 10 februarie 1868, învățător fiind instalat Vasile Manolescu⁵⁶, salarizat de comună cu 1.800 lei pe an, iar pentru mobilierul școlii se prevedea în același buget comunal suma de 1.600 lei⁵⁷. Vasile Manolescu va fi transferat la 1 aprilie 1870 la școala din Slobozia, unde postul devenise vacant⁵⁸.

În 1870, comuna era populată de 145 de familii bulgare, dispunea de un local de școală cu două clase, frecventată de 42 de elevi⁵⁹, când învățător era Stoilof Petru, absolvent al Școlii centrale din Bolgrad⁶⁰. Pe același Stoilof îl găsim învățător la școala primară de băieți din Caragaci și în 1871⁶¹. A funcționat tot aici și în 1872⁶² și tot anul 1873 de vreme ce la 16/28 noiembrie acest an consiliul comunal reclama șicanele la care îl supune revizorul și solicita menținerea în funcție a lui „Petre Stoilovschi, absolvent a cinci clase la Școala centrală din Bolgrad, și care funcționează în această comună de patru ani și ne-a arătat destul zel în învățământul didactic și conduită modestă

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*, fila 10.

⁵⁴ *Ibidem*, Ds. 114/1860, filele 128–129.

⁵⁵ Raport nr. 28/22 iunie 1860, semnat de Nicolai Parușev și dr. Mutiev, director provizoriu al Școlii centrale din Bolgrad, *ibidem*, filele 105–106.

⁵⁶ ANIC. MCIP, Ds. 32/1868, fila 35 f.

⁵⁷ Raport nr. 9/14 iunie 1868 al învățătorului Vasile Manolescu către MCIP în care era laudat subprefectul ocolului Cahulo-Prut, Gheorghe Hagiolu, pentru sprijinul acordat școlii, *ibidem*, Ds. 32/1868, filele 56 f-v și 59 f.

⁵⁸ Vezi mai jos școala din comuna Slobozia.

⁵⁹ „Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

⁶⁰ Raport nr. 344/30 august 1870 al revizorului George Giușcă referitor la concursul de ocuparea posturilor vacante de învățători și învățătoare de la școlile rurale din județul Bolgrad, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 206 f-v și 212 și urm.

⁶¹ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficiile 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

⁶² Revizorul Al. Vasiliu, la 15 septembrie 1872 îl aprecia ca fiind „demn de misiunea sa”, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

în societate”⁶³. Ministerul nu confirmă „suspendarea” învățătorului evocată de consiliul comunei Caragaci⁶⁴, dar în anii 1874⁶⁵ și 1875 aici presta activitatea de învățător Ivan Chlaru (Chlaro)⁶⁶ „absolvent a șapte clase seminarele”, fiind numit la numai câteva luni după ce solicitase postul din comuna Barta⁶⁷. (Fig. nr. 2)

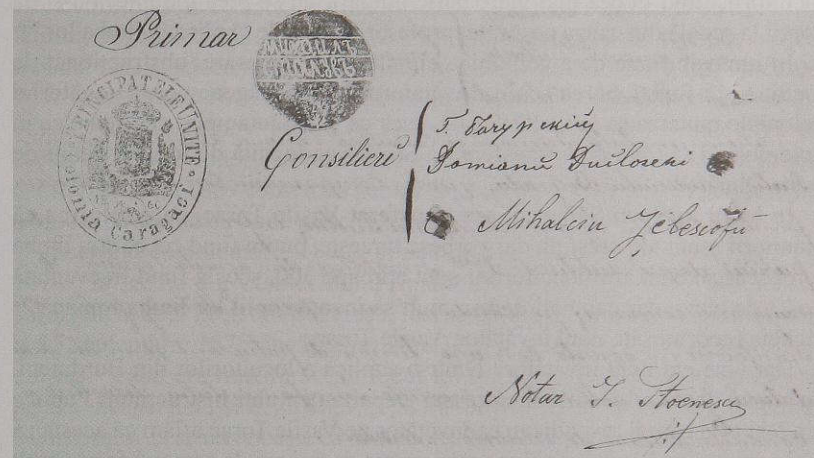

Fig. nr. 2. – Sigiliul comunei Caragaci la 1860. Legenda: „Principatele Unite. Colonia Caragaci. 1860”. În context parafa primarului Mihail Staluv, numele consilierilor comunali și al notarului. Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 37/1873, fila 176 v.

Localitatea **Cișmechioi** era populată cu ortodocși de etnie bulgară „280 birnici, iar în total 829 bărbați și 786 femei” neștiutori ai limbii române, iar dintre cei 18 elevi cu frecvență neregulată doar unul singur „știe româna”. Toate acestea cât și faptul că localul necesar întrunirii elevilor pentru învățatură avea „doar o singură odăiță”⁶⁸ le găsim într-un raport al învățătorului Ioan Sălăgean, trimis aici spre a înființa școala.

⁶³ Proces-verbal nr. 8 din 16/28.XI.1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 176 f-v.

⁶⁴ În decembrie 1873, pe telegrama trimisă Ministerului de învățătorul Stoilov (el semnează Stoilovschi), se face trimitere la avizul Consiliului permanent al Instrucțiunii Publice cu nr. 456/17.XII.1873 în care se afirmă „Acest învățător nu este încă destituit, trebuind a se avea în vedere la caz de a veni din partea revizorului un raport în acest sens”, *ibidem*, fila 175.

⁶⁵ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309–311, 329–331.

⁶⁶ „Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 288 f-v – 289 f.

⁶⁷ Memoriu din septembrie 1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 144.

⁶⁸ Raport din 25 octombrie 1857, ANIC. MCIP – Moldova, Ds. 161/1857, fila 1 f-v.

Dintr-o adresă a Departamentului Cultelor aflăm că învățătorul Ioan Sălăgean se vede „maltratat și asuprit de către locuitorii citatei colonii Cișmechioi, unde nu i s-ar da toate cele de trebuință potrivit cu regula și, deși s-a tânguit până acum în trei rânduri, nu a căpătat nici o îndestulare”⁶⁹. Dregătoria colonială informa Departamentul Cultelor de nemulțumirile învățătorilor „pentru că locuitorii, fiind în cea mai mare parte bulgari, nu se prea înduplecă a-și da copiii la școală din cauza neștiinței profesorilor de a le explica în limba lor”⁷⁰.

În imposibilitate de a comunica elevilor cele necesare, obstructionat de locuitorii în funcționarea școlii, învățătorul Ioan Sălăgean cere Dregătoriei coloniale mutarea sa la o altă școală, ceea ce s-a și întâmplat de vreme ce în noiembrie 1857 era deja transferat la Slobozia „locuită de români veniți de peste Dunăre”⁷¹.

În locul lui Ioan Sălăgean era transferat Vasile Torac, care informa că locuitorii „sunt toți creștini, dar vorbesc turcește, puțini fiind cei ce știu limba românească. Numărul locuitorilor sunt aproape 300, școala fiind frecventată de 23 de elevi, dar oamenii doresc mult să învețe copiii lor limba română”⁷² încheia raportul său, noul învățător, Vasile Torac.

Dar cine era noul învățător? Dintr-o suplică a locuitorilor din Burdujeni, pe atunci districtul Botoșani, adresată Departamentului Instrucțiunii Publice din Iași prin care îl revendicau ca învățător pe Vasile Torac aflăm că acesta „a mai compus învățătura copiilor noștri vreme de trei ani, la care noi foarte mult ne-am mulțumit cum i-a educat cu învățătura și moralnică purtare, dar a fost trimis la Basarabia ca profesor”⁷³. Probabil că Vasile Torac avea știre de solicitarea locuitorilor din Burdujeni din moment ce, la 30 august 1858, demisiona și solicita „leafa pe vremea ce mi se cuvine”⁷⁴. Departamentul Instrucțiunii Publice de la Iași încuviința demisia lui V. Torac⁷⁵ dispunând, totodată, ca Dregătoria colonială „să-i sloboadă onorariul ce ar fi având a primi” și să recomande pentru școala din Cișmechioi un învățător care să știe limba rosiană”⁷⁶.

⁶⁹ *Ibidem*, filele 3 f-v și 6 f.

⁷⁰ *Ibidem*, fila 9 f-v.

⁷¹ Raport nr. 4015/ noiembrie 1857 al Dregătoriei coloniale către MCIP, *ibidem*, fila 9 f-v.

⁷² *Ibidem*, fila 10.

⁷³ Suplica locuitorilor din Burdujeni din 20 august 1858, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 184/1858, fila 1 f-v.

⁷⁴ *Ibidem*, fila 13.

⁷⁵ La 22 septembrie 1858 Departamentul Instrucțiunii Publice de la Iași înștiința pe Vasile Torac că „Avându-se în privire cererea obștii din Burdujeni, prin suplica din 20 august, anul curent, precum și decretul ce posezi de mai înainte ca rânduit profesor la școlile coloniale, Ministerul recunoaște prin aceasta numirea dumitale în postul de profesor la școala publică sătească din Burdujeni, având a primi plată de la obște, după învoirea ce vei avea cu ea”, *ibidem*, Ds. 184/1858, fila 2 f-v.

⁷⁶ *Ibidem*, fila 14.

Catalogul de examen din vara anului 1860 menționează, într-adevăr, un învățător de etnie slavă, pe S. Kavacriev, iar de examinator pe același dr. Mutiev. Din cei 17 elevi consemnați de catalog, cinci fuseseră înscriși în 1857, opt în anul următor, unul în 1859 și trei în 1860⁷⁷.

Informația învățătorului Vasile Torac privind locuitorii comunei Cișmechioi este confirmată de statistica demografică din 1863, care indica prezența a 216 familii, din care 209 erau bulgare, 23 de etnie greacă și doar șapte de origine română⁷⁸ încât, aducerea lui Kavacriev, desigur bulgar, era pe deplin justificată.

În vara anului 1870 aici funcționa tânărul absolvent al Seminarului din Ismail, Vețu Ioan, post pentru care se prezenta la concurs în luna august a aceluiași an⁷⁹. În ce condiții și când anume a fost înlocuit Ioan Vețu nu avem știri dar statistica din 1869 consemna pentru Cișmechioi 250 de familii „de străini”, un local de școală cu două clase și 32 de elevi⁸⁰.

Începând cu noiembrie 1870⁸¹ și continuând cu 1871⁸², 1872⁸³, 1873⁸⁴ și 1874⁸⁵ la școala din Cișmechioi a funcționat învățătorul Hristu Niculescu, absolvent al unui liceu din București, fost subvizor⁸⁶. Acestuia i-a urmat până la 15 septembrie 1875, învățătorul Ioan Vasiliu „absolvent al Școlii normale din Iași” când era transferat „în locul lui Ioan Vețu, seminarist, îndepărtat pentru incapacitate și neglijență”⁸⁷. În 1876 revizorul I. Bănescu recomanda Ministerului „a se recunoaște ca învățător școlii de băieți de gradul I în comuna Cișmechioi, pe D-I I. Vasiliu, absolvent al Școlii normale din Iași”⁸⁸.

⁷⁷ „Catalog școala Cișmechioi, examen sem. II/1860”, *ibidem*, Ds. 114/1860, fila 138.

⁷⁸ „Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, filele 3-4.

⁷⁹ Raport nr. 344/30 august 1870 al revizorului George Giușcă referitor la concursul de ocuparea posturilor vacante de învățători și învățătoare de la școlile rurale din județul Bolgrad, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 206 f-v și 212 și urm.

⁸⁰ „Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

⁸¹ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ În raport nr. 264/15.IX.1872, către Minister, revizorul Al. Vasiliu aprecia pe învățătorul Niculescu „demn de misiunea sa”, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37-43.

⁸⁴ Adresa nr. 11777/19.X.1873 a MCIP către revizor căruia i se trimitea o plângere a lui Hristu Niculescu spre cercetare, *ibidem*, Ds. 37/1874, fila 161; și „Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f.

⁸⁵ „Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f.

⁸⁶ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37.

⁸⁷ Raportul nr. 145/15.IX.1875 al revizorului școlar al județelor Cahul, Bolgrad și Ismail, Bănescu, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 280 f-v – 281 f.

⁸⁸ Raport nr. 54/11.IV.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, filele 31 f-v – 32 f-v.

În Colibași, localitate românească, cu 170 de familii, exista un local de școală „ce s-a înființat de coloniști la porunca ocârmuirii rosiene, care se administrează și întreține de populația locală”⁸⁹ – raporta învățătorul D. Moroșanu care reușise să deschidă cursurile la începutul lunii octombrie 1857, cu 20 de elevi. Locuitorii au manifestat „o mare bucurie pentru înființarea acestei școli” – nota tânărul învățător în încheierea misivei către Minister. În privința numărului locuitorilor indicat de învățătorul D. Moroșanu, informația este apropiată de cea oferită de statistica din 1863 care consemna 195 de familii, toate de origine română⁹⁰. Aceeași structură etnică o întâlnim și peste șase ani, în 1869, dar numărul familiilor de români crescuse la 206⁹¹.

După examenul de sfârșit de an din vara lui 1858 și până în ianuarie 1859 cursurile au fost întrerupte, localul școlii fiind folosit de locuitori pentru depozitarea cerealelor deoarece „magazia în care se păstrează pâinea de rezervă” era în reparație, informa cu năduf D. Moroșanu pe superiorii săi din Minister la 1 martie 1859⁹².

La examenul din vara anului 1860 catalogul consemnează doar nouă elevi promovați, din care cinci erau înscriși încă din 1857, iar câte doi în 1859 și 1860⁹³.

Raportul învățătorului din 4 februarie 1861 semnala dificultățile întâmpinate de el pe durata celor patru ani și jumătate de când funcționa la Colibași, dar îndeosebi abuzurile Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, D. Moroșanu impunându-se în anii următori ca lider al învățătorilor români, trimiși de la Iași pentru școlile din Basarabia. „Profesorului nici o dată nu i s-a dat respectul și locul ce i se cuvine, se plângea D. Moroșanu Ministerului, și mai cu seamă învățătorii săteni care chiar și în prezent sunt supuși persecuției posesorilor și acei din colonii sunt considerați cu dușmănie de Comitet (Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, n. ns.) și autoritățile coloniale. Aceasta zdruncină cu desăvârșire curajul domnilor învățători și le micșorează râvna de a se ocupa de misiunea lor”⁹⁴, își încheia memoriul demnul dascăl. Autorul acuza Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad că înființează școli cu precădere în satele bulgărești; că aduce învățători de peste Dunăre și Nistru, cărora le repartizează comunele cele mai bune; că persecută pe învățătorii români, mutându-i neîncetat, fără știrea Ministerului și, în fine,

⁸⁹ ANIC. MCIP – Moldova, Ds. 173/1857, filele 2 și 13.

⁹⁰ „Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, ANIC. MCIP, Ds. 1033/1863, filele 3–4.

⁹¹ „Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

⁹² ANIC. MCIP – Moldova, Ds. 173/1859, fila 5.

⁹³ „Catalog școala Colibași, examen sem. II/ 1860”, ANIC. MCIP – Moldova, Ds. 114/1860, fila 152.

⁹⁴ *Ibidem*, filele 9 f-v și 12 f.

Școala centrală din Bolgrad are șase profesori bulgari și doar unul român⁹⁵. După cum vom vedea la capitoul „Abuzuri”, toate acuzațiile erau îndreptățite.

În primul semestru al anului școlar 1860/1861 școala a fost în reparație până în noiembrie, dar cel de-al doilea semestru începea cu 40 de elevi, sperându-se însă „creșterea acestui număr la 60”. Cu același prilej mai informa că locuitorii au hotărât „a-mi da câte cinci chile grâu pe an pentru cărțile, hârtia, cerneala, călimările, liniile, cuțitașele și alte obiecte necesare elevilor”⁹⁶. Deși în lunile mai – iunie din 1861 elevii au întrerupt cursurile fiind scoși la stârpirea lăcustelor, încât nici nu au susținut examenul de vară, D. Moroșanu era mulțumit că, în pofida tuturor greutăților și dezinteresului autorităților locale elevii au fost sărguincioși, școala având în funcțiune trei clase, la începutul lui 1862⁹⁷.

Tot trei clase avea școala și la 1869, dar numărul elevilor era doar de 17⁹⁸. La sfârșitul acestui an, în decembrie, postul era vacant și revizorul George Giușcă propunea spre a fi numit învățătorul Vasile Brânzei⁹⁹, absolvent al școlii primare din Dorohoi și al Școlii preparandale din Iași, conform documentului de funcționare a acestuia în 1871¹⁰⁰. Tot aici îl aflăm pe Vasile Brânzei și în anul 1872, când revizorul Al. Vasiliu îl considera „demn de misiunea sa”¹⁰¹, dar și în următorii doi ani, 1873¹⁰² și 1874¹⁰³. La inspecția efectuată în martie 1873 la școlile „Colibași, Văleni și Slobozia” același revizor găsea „școlile cu localuri bune, mobilier satisfăcător și învățătorii respectivi corespund misiunii lor”¹⁰⁴.

⁹⁵ *Ibidem*, filele 9 f-v și 12 f.

⁹⁶ Raport nr. 16/27.II.1861 al învățătorului D. Moroșanu, din Colibași, către Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice, *ibidem*, fila 10 f.

⁹⁷ Raport nr. 4/4 ianuarie 1862 către Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice, *ibidem*, filele 13 f-v și 14 f.

⁹⁸ „Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, ANIC. MCIP, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

⁹⁹ „Vasile Brânzei s-a dispensat de concurs în baza decretelor ce posedă de la Ministeriu care sunt bazate pe pe cursul preparandalei din Iași, dupe cum se vede și în lucrările Comisiunii”, Raport nr. 769/13 decembrie 1869 al revizorului școlar de Tecuci, Covurlui, Cahul, Bolgrad și Ismail, George Giușcă și „Tabloul aspiranților și aspiranțelor recomandat Prefecturilor, decembrie 1869”, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 27 f-v.

¹⁰⁰ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

¹⁰¹ Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

¹⁰² „Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f.

¹⁰³ „Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f; „Tabloul de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 309–311; 329–331.

¹⁰⁴ *Ibidem*, Ds. 37/1873, fila 50.

În 1875 învățătorul Vasile Brânzei era înlocuit la școala din Colibași de Francisc Tănăsescu, și el absolvent al Școlii normale din Iași¹⁰⁵.

Comuna **Frecăței** avea 180 de gospodării în 1857, locuitorii ei fiind de religie ortodoxă și în totalitate vorbitoare de limba română, informa învățătorul V. Ștefănescu. Atât numărul familiilor, cât și originea română a acestora sunt confirmate de statistica din 1863, care indica pentru acest an 205 familii, toate de etnie română¹⁰⁶.

În același raport, învățătorul V. Ștefănescu mai nota că „am găsit școala în stare de mijloc” iar „clasul I-am început la 10 noiembrie, numărul elevilor s-a suit până la 11. Școala se administrează de către Dregătoria colonială și se întreține de obște”¹⁰⁷. La examenul din vara lui 1860 cataloagele consemnează două clase, cu 12 elevi în prima¹⁰⁸ și șapte în a doua¹⁰⁹.

În septembrie 1860 învățătorul Vasile Ștefănescu era îndepărtat din învățământ de către Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad „pentru rele purtări”¹¹⁰, iar în locul său a fost adus Vasile Brânzei de la școala din Șichirlichitai, unde fusese instalat Cozev¹¹¹. Ministerul, informat de aceste schimbări ulterior efectuării lor, le recunoaște doar ca provizorii¹¹². În urma anchetei dispusă de ministru cu ocazia vizitei sale în sudul Basarabiei în toamna lui 1860, învățătorul Vasile Ștefănescu este reinstalat la școala din Frecăței¹¹³. O vreme aici funcționează ca învățător Nicolae Doicescu, care își înainta demisia înainte de 23 septembrie 1867, după cum aflăm dintr-un raport al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, care propune Ministerului numirea lui Constantin Doicescu¹¹⁴, absolvent a două clase la

¹⁰⁵„Tabloul școlilor rurale, districtul Bolgrad, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 288 f-v – 289 f.

¹⁰⁶„Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4.

¹⁰⁷Raport nr. 1/20.I.1858 al învățătorului Vasile Ștefănescu către Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 261/1858, fila 10 f-v.

¹⁰⁸Înscrierea elevilor s-a efectuat în anii 1857 (un elev, Avramescu Ștefan), 1858 (patru elevi, Grecu Cozma, Grecu Damian, Karapostol Tarasie și Bulgaru Damian) și 1860 (șapte elevi, Tănăsoi Antonie, Dimitrievici Ioan, Andrieș Evstahie, Roșca Hristofor, Karașev Dimitrie și Doicev Constantin), *ibidem*, Ds. 114/1860, fila 144 f.

¹⁰⁹Cu patru elevi înscriși în 1857 – Dimitrievici Gheorghe, Dimitrievici Vasile, Ghioca Petre și Vrabie Gheorghe – și trei în 1858 – Pambucu Xenopont, Pambucu Neculai și Doicev Gheorghe, fiul preotului Nechita Doicev, *ibidem*, fila 145 f. Aceleași date apar și în sinteza trimisă de membrii Comisiei examinatoare condusă de dr. Mutiev intitulată „Extras comparativ la examenele din 1860”, *ibidem*, filele 156 f-v și 157 f.

¹¹⁰Raport 185/3.IX.1860, *ibidem*, Ds. 84/1860, fila 18 f-v.

¹¹¹Raport nr. 31/10. XII.1860 al învățătorului V. Brânzei către ministrul Instrucțiunii Publice, *ibidem*, Ds. 6/1861, fila 1 f-v.

¹¹²*ibidem*, Ds. 84/1860, fila 19 f.

¹¹³*ibidem*, Ds. 6/1861, fila 1 f-v.

¹¹⁴Raport nr. 406/23.IX.1867 al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, *ANIC. MCIP*, Ds. 32/1868, filele 5 f-v și 12 f.

Seminarul din Ismail din anul 1867¹¹⁵. Propunerea a fost acceptată de vreme ce îl găsim aici pe Constantin Doicescu și în anii școlari următori, 1871/1872¹¹⁶, 1873¹¹⁷ și 1874¹¹⁸.

În august 1873 învățătorul C. Doicescu solicita Ministerului un concediu medical¹¹⁹, iar în noiembrie același an, câțiva locuitori ai comunei Frecăței îi cereau destituirea invocând o sumedenie de motive între care „lipsa de la ore, cu zilele și săptămâni întregi”, „se ocupă cu intrigă, din care cauză în comună domnesc mari neliniști” iar „elevii aduc apă și mătură școala” etc. La toate acestea Ministerul apreciază că „școala fiind întreținută de comună, rămâne ca părțile să se înțeleagă”¹²⁰ ceea ce s-a și întâmplat din moment ce îl găsim tot aici și în perioada următoare.

Din 1869 școala figurează ca fiind mixtă, funcționând cu trei clase, și 32 elevi din care opt erau fete. Populația comunei se constituia din 223 familii, în totalitate de origine română¹²¹.

În 1875 comuna Frecăței avea 1.042 locuitori, iar ca învățător al școlii întreținută de comunitate funcționa D. Mironeanu, absolvent al Școlii agronomice Pantelimon de lângă București¹²².

Pentru școala din **Satu Nou** nu dispunem de informații certe privind data la care s-a înființat, dar dintr-o suplică din 11 ianuarie 1858, a învățătorului Ioan Ghețu prin care solicita să fie strămutat „din numita colonie Satu Nou la vreunul din târgurile Ismail, Chilia sau Reni” deducem că funcționa în acea localitate încă de la sfârșitul anului precedent, 1857¹²³.

Dregătoria colonială și a domeniilor statului din sudul Basarabiei aprecia oportună strămutarea învățătorului Ioan Ghețu deoarece la „Satu Nou nici copii de ajuns, nici cele neapărat trebuitoare pentru susținerea școlii nu sunt, mai ales

¹¹⁵În august 1870 se prezentase la concurs pentru ocuparea acestui post de la școala din Frecăței, concurs de care a fost „dispensat” datorită vechimii, Raport nr. 344/30.VIII.1870, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 214 f-v.

¹¹⁶„Tabloul din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail, răspunzătoriu oficei 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

¹¹⁷În octombrie și noiembrie 1873 școala era frecventată de 27 și 33 elevi, „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f.

¹¹⁸În lunile ianuarie și februarie 1874 școala era urmată de 32 – 31 elevi, „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f; iar în lunile mai – iunie 1874 „fiind epidemie, copiii nu au frecventat școala”, nota prefectul de Bolgrad, D. A. Cantacuzino, care semna „Tabloul de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 v – 310 f.

¹¹⁹Suferea de ceratită cronică, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 105.

¹²⁰Memoriu datat 1.XI.1873, *ibidem*, filele 173 – 174.

¹²¹„Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

¹²²*ibidem*, Ds. 94/1875, filele 288 f-v – 289 f.

¹²³Raport din 11 ianuarie 1858 către Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice prin care cerea strămutarea la una din școlile târgurilor „Ismail, Chilia și Reni”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 261/1858, fila 1 f.

acum când după dispozițiile luate urmează a se preda lecții de limba bulgară în toate coloniile bulgare și româna numai la coloniile române¹²⁴. Cum Ministerul refuză mutarea lui Ioan Ghețu la o altă școală, acesta solicita „postul ce l-am ocupat mai înainte în Departamentul bisericesc”¹²⁵. Nu avem știre în ce anume împrejurări învățătorul Ioan Ghețu părăsește școala din Satu Nou, dar în septembrie 1859 Dregătoria colonială și a domeniilor statului informa Ministerul de Finanțe, în a cărui administrare se aflau județele din sudul Basarabiei retrocedat Moldovei, că la școala din Satu Nou funcționează învățătorul Simion Brâncovan¹²⁶. Cum numirea acestuia nu fusese făcută cu acordul Departamentului de Instrucțiune Publică, salarizarea sa de către stat nu este acceptată¹²⁷. Comitetul de inspecțiune al Școlii centrale din Bolgrad care făcuse respectiva numire solicita și la 30 noiembrie 1860 plata unui rest de salariu pentru Simion Brâncovan care predase la școlile din coloniile „Satu Nou și Cișmechioi”¹²⁸.

În schimb, catalogul de examen din vara anului 1860, cu numai o singură clasă, întâi, consemna promovarea a 21 de elevi, **toți înscriși în acel an, 1860** (17 în luna februarie și câte doi în lunile aprilie și mai), ceea ce dovedește că școala din Satu Nou nu a avut continuitate în anii precedenți, 1857 – 1859! Învățătorul clasei I primară consemnat de catalogul amintit era G. Moroșanu, care semna documentul împreună cu dr. Mutiev, acesta din urmă ca examinator delegat¹²⁹. Pentru următorii ani lipsesc știrile despre școala din Satu Nou. Abia pentru anii 1870¹³⁰, 1871¹³¹, 1872¹³², 1873¹³³, 1874¹³⁴ și 1875¹³⁵ știm că la școala de băieți din Satu Nou preda

¹²⁴Raport nr. 272/22.I.1858, *ibidem*, fila 3 f-v.

¹²⁵Raportul învățătorului Ioan Ghețu din 12 februarie 1858, *ibidem*, fila 12 f-v.

¹²⁶*Ibidem*, fila 17 f-v.

¹²⁷*Ibidem*, fila 18 f-v.

¹²⁸*Ibidem*, Ds. 53/1860, fila 75 f-v.

¹²⁹*Ibidem*, fila 149.

¹³⁰Raport nr. 344/30 august 1870 al revizorului George Giușcă referitor la concursul de ocuparea posturilor vacante de învățători și învățătoare de la școlile rurale din județul Bolgrad, *ANIC. MCIP*, Ds. 38/1870, fila 206 f-v și 212 și urm.

¹³¹„Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124.

¹³²Într-un raport către Minister din 15 septembrie 1872, cu tabele de calitate a învățătorilor și învățătoarelor, revizorul Al. Vasiliu îl găsea pe Ioan Donea între „cei demni de misiunea lor”, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

¹³³„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f. În urma inspecției efectuată în luna februarie 1873 revizorul Al. Vasiliu informa Ministerul că „Școala de băieți din comuna Satul Nou are local bun, mobilier complet și progres satisfăcător, Domnul Ioan Donea, învățător de gradul I își dă destulă silință”, Raport nr. 97/4.III.1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 49 f-v.

¹³⁴„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 123 v – 126 f.

¹³⁵*ANIC. MCIP*, Ds. 94/1875, filele 288 f-v – 289 f.

învățătorul Ioan Donea, absolvent al Școlii preparandale din Iași, care fusese numit în învățământ de Minister, la 7 septembrie 1857¹³⁶.

Debutul școlii din **Vulcănești**, plasa Cahulo-Prut a județului Bolgrad, stă sub semnul incertitudinii. Coroborarea informațiilor documentare, atâtea câte sunt, conduce la supoziția înființării ei în toamna anului 1857. Două ar fi argumentele în acest sens. Primul, suplica învățătorului G. Stroeian din 11 august 1859, în care afirma că „acum fiind doi ani de când mă aflu profesor la una din coloniile bulgare din Basarabia”¹³⁷, evident că Vulcănești, de unde o trimitea Ministerului; al doilea, catalogul de examen din vara anului 1860 care, din cei 18 elevi prezenți, unul era înscris în octombrie 1857; opt în 1858 (din care, câte doi în lunile ianuarie și martie); trei în 1859 și șase în 1860¹³⁸.

Prin amintita suplică G. Stroeian solicita strămutarea „la una din școlile sătești din Moldova proprie”, invocând „apropierea de părinții bătrâni”, dar și dificultățile prilejuite de faptul că „iscălitului îi vine foarte greu cu elevii, fiindcă populația locală este bulgară”¹³⁹. Cel din urmă argument pare forțat de vreme ce catalogul elevilor examinați consemnează nume românești în marea lor majoritate, precum Arnăutu, Mocanu, Ștefan, Toma, Lazăr, Leovanu, Sebastianu, Dimitriu¹⁴⁰. Demersurile sale pentru strămutarea în „Moldova proprie” continuă și în anul 1860, adresând Ministerului mai multe cereri, una la 25 august când indica „școala din Mogoșești, districtul Romanului”¹⁴¹.

Nu avem știre în ce anume condiții va fi fost strămutat G. Stroeian, când și unde anume, dar la 23 septembrie 1867 la școala primară de băieți din Vulcănești se afla învățătorul Theodor Antonov, pe care Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad îl transfera la Bolboca, iar „în locul lui s-a orânduit Eftimii Crastov”¹⁴². Acesta rămâne aici doar câteva luni pentru că în ianuarie 1868 școala din Vulcănești devenise „model” iar primarul, cei doi consilieri – Nicola

¹³⁶„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail, cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

¹³⁷*ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 169/1858, fila 226 f-v.

¹³⁸„Catalog școala Vulcănești, examen semestral al II-lea, 1860”, *ibidem*, Ds. 114/1860, fila 148.

¹³⁹*Ibidem*, Ds. 169/1858, fila 226 f-v. Într-o „Listă de fețele ce cer a fi profesori sătești, cuprinzând 21 de nume”, la poziția a șaptea întâlnim adnotarea „Georgie Stroeian, profesorul din colonia Vulcănești, care a absolvit cursul preparandal, a cerut a fi strămutat la vreo școală sătească din Moldova”, *ibidem*, filele 310 f-v – 311 f.

¹⁴⁰„Catalog școala Vulcănești, examen sem. II/1860”, *ibidem*, Ds. 114/1860, fila 148.

¹⁴¹*Ibidem*, Ds. 116/1860, vol. I, fila 47 f.

¹⁴²Raport nr. 406/23.IX.1867 al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, *ANIC. MCIP*, Ds. 32/1868, filele 5 f-v și 12 f.

Labeș și Nicolai Cocaler – și notarul C. Dimofte, îi încredințau școala învățătorului Hristodor Drăgănescu¹⁴³ „spre a-și exercita funcțiunea sa”¹⁴⁴.

În august 1870 pentru postul de învățător al școlii din Vulcănești concursa George Constantinof, care figurează în lista celor 11 recomandați Prefecturii de Bolgrad de revizorul George Giușcă spre a fi numiți la școlile cerute¹⁴⁵. În pofida acestui concurs, la școala din Vulcănești se afla tot învățătorul Hristodor Drăgănescu și în anul școlar 1871/1872¹⁴⁶ și în primul trimestru din 1873, când revizorul școlar Al. Vasiliu înainta ministrului raport de transferare a acestuia la școala din comuna Borisofca, plasa Domeniilor, motivând că învățătorul „atât în școală, cât și în societate a deviat de la principiile bune morale”¹⁴⁷. La scurtă vreme învățătorul H. Drăgănescu telegrafia ministrului Christian Tell că „sunt destituit din postul de învățător al comunei Vulcănești. Cauza este că d-l revizor școlar mi-a impus a-i da cinci napoleoni; eu fiind familist, nu am avut de unde”¹⁴⁸, dar cum, între timp Ministerul îl destituise pe însuși revizorul Al. Vasiliu, învățătorul H. Drăgănescu rămâne pe mai departe la postul său din Vulcănești¹⁴⁹.

Începând cu primul trimestru al anului școlar 1873 – 1874¹⁵⁰ și continuând în 1874¹⁵¹ și 1875¹⁵² la școala din Vulcănești învățător se afla Ioan Avramescu,

¹⁴³„Proces-verbal al Consiliului comunal Vulcănești din 8 ianuarie 1868” în care se face trimitere la numirea lui Hristodor Drăgănescu de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice cu nr. 11756, precum și ordinului nr. 6692 al prefectului de Bolgrad, *ibidem*, fila 8 f.

¹⁴⁴*Ibidem*.

¹⁴⁵Raport nr. 344/30 august 1870 al revizorului George Giușcă referitor la concursul de ocuparea posturilor vacante de învățători și învățătoare de la școlile rurale din județul Bolgrad, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 206 f-v și 212 și urm.

¹⁴⁶„Prezența învățătorilor din plasa Cahulo-Prut, trim. I/1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, filele 12 v și 27 f; *Idem*, pe trimestrele II – III/1871, filele 43 și 85; Hristodor Drăgănescu fusese numit cu ordinul Prefecturii de Bolgrad, nr. 898/februarie 1868, „Stat de lefile învățătorilor și învățătoarelor școlilor comunale rurale din districtul Bolgrad, pe trimestru octombrie 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124. Din „Tablou din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail, răspunzătorii ofiției 499/1871”, aflăm că învățătorul Hristodor Drăgănescu era „absolvent a două clase la Gimnaziul din Bârlad, numit la școala din Vulcănești cu ordinul 11756 din 13 martie 1868, prin concurs”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f. Într-un raport către Minister din 15 septembrie 1872, cu tabele de calitatea învățătorilor și învățătoarelor, revizorul Al. Vasiliu îl trecea pe Hristodor Drăgănescu între „cei nedemni de misiunea lor”, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

¹⁴⁷Raport nr. 108/12.III.1873 al revizorului școlar al județelor Bolgrad și Ismail, Al. Vasiliu, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 51 f-v.

¹⁴⁸Telegramă din 24 aprilie 1873, *ibidem*, fila 75.

¹⁴⁹Aviz al Consiliului permanent al Instrucțiunii Publice din 25 aprilie 1873, *ibidem*, fila 76.

¹⁵⁰„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f – 18 f.

¹⁵¹„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311, 329 – 331.

¹⁵²„Tabloul școli rurale în jud. Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289 f.

notat cu „bine” la activitatea didactică, iar localul școlar considerat ca fiind „corespunzător conform art. 42 din Legea Instrucțiunii”. La 6 mai 1876, Ministerul aproba propunerea revizorului școlar al județelor Cahul, Bolgrad și Ismail de transfer al învățătorului Ioan Avramescu la școala de gradul al doilea din comuna **Furmanca**, și înlocuirea sa la școala din Vulcănești cu Toma Moțoc, de la școala din comuna Lărguța, postul de aici urmând a fi scos la concurs la 15 august 1876¹⁵³.

III.1.2. Școli din plasa Ismail

Dintre cele trei școli de la Tașbunar, Erdecburno și Babele, înființate în plasa Ismail în anul 1857, cea din **Tașbunar** a fost deschisă la 1 octombrie 1857 de către învățătorul G. Moroșanu, cu opt elevi înscriși¹⁵⁴. Din același raport al învățătorului G. Moroșanu aflăm că așezarea număra 183 gospodării, locuitorii fiind de națiune bulgară.

Informația lui D. Moroșanu privind apartenența la etnia bulgară a locuitorilor comunei Tașbunar este confirmată de statistica demografică din 1863 unde, din cele 139 familii, tot atâtea erau de limbă bulgară¹⁵⁵.

Din raportul aceluiași învățător mai aflăm că școala „este zidită din piatră, cu trei odăi bune și curate”, întreținută pe cheltuiala obștii satești. Deși nu dispunem de informații certe avem toate motivele să credem că instituția și-a continuat activitatea și în anul următor, 1858. Același învățător informa de trimiterea cataloagelor de frecvență pentru lunile ianuarie și februarie 1859. Dificultățile, de care învățătorul G. Moroșanu crede că Dregătoria colonială nu este străină, au început să apară în martie 1859 când un „colonist invită obștea să nu-și trimită copiii la școală”. Disperat, G. Moroșanu informa Ministerul că „tocmai când să se vadă progresul făcut de subscrisul, Dregătoria voiește a mă strămuta la o altă colonie, la Barta¹⁵⁶, care este de tot proastă și unde nici școală nu este făcută”¹⁵⁷. Lucrătura pusă la cale de Dregătoria colonială a reușit de vreme ce catalogul examenului de sfârșit de an școlar 1859/1860 consemnează ca învățător pe Matveev, iar de examinator pe dr. Mutiev, același director provizoriu al Școlii centrale din Bolgrad. Catalogul conține un număr

¹⁵³Motivul transferului a fost comportamentul violent al învățătorului Ioan Avramescu față de învățătoarea Profira Vasiliu de la școala de fete din Vulcănești, și de mama acesteia din noaptea de 22 decembrie 1875, Raport nr. 55/11.IV.1876 al revizorului școlar al județelor Cahul, Bolgrad și Ismail, *ibidem*, Ds. 404/1876, filele 28 f-v – 29 f-v.

¹⁵⁴Raport din 30.X.1857 al lui G. Moroșanu, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 165/1857, fila 4.

¹⁵⁵„Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4.

¹⁵⁶În „Raportul examenatorilor, iunie «1860»” se propunea înființarea „a două școli române: una în Barta, alta în Brânza”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860 filele 105 f-v – 106 f.

¹⁵⁷Raport nr. 7/9.IV.1859, *ibidem*, Ds. 165/1857, fila 7.

de 32 de elevi, dar toți figurează ca fiind înscriși în anul 1860 și atunci apare întrebarea: ce s-a întâmplat cu elevii înscriși în anii anteriori; de ce catalogul nu-i menționează?

Informațiile despre școala din Tașbunar lipsesc până în 1870¹⁵⁸ când documentele rețin ca învățător pe Dimitrie Naidenov (Nedioglu) care a fost numit aici la 4 septembrie 1870¹⁵⁹, în urma concursului depus în luna precedentă¹⁶⁰, el fiind absolvent al Școlii centrale din Bolgrad¹⁶¹. Acum comuna figurează ca având 138 de familii, care dispuneau de o școală, cu o singură clasă la care învățau 22 de elevi¹⁶². Revizorul Al. Vasiliu îl găsea învățătorul Dimitrie Naidenov de la Tașbunar în septembrie 1872 ca „fiind nedemn de misiunea sa”¹⁶³.

În anii următori, 1873¹⁶⁴ și 1874 documentele consemnează ca învățător al școlii primare de băieți din Tașbunar pe Pantelei Caragiov, notat cu „bine” pentru activitatea sa didactică¹⁶⁵. Acestuia trebuie să-i fi urmat în 1875, până la 15 septembrie, D. Andreef care era demis „pentru neglijență și inaptitudine” și înlocuit cu N. Nedioglu „absolvent cu succes a patru clase de la Liceul din Bârlad” după cum rezultă din raportul revizorului școlar¹⁶⁶. Școala din Tașbunar era „mixtă și întreținută numai din fondurile comunale”, preciza revizorul Bănescu în propunerea înaintată ministrului de resort.

Școala primară de băieți de la **Erdecburno**, plasa Ismail a județului Bolgrad, lua ființă în noiembrie – decembrie 1857, grație învățătorului N. Petcu, cu doar patru elevi, care „însă și aceștia frecventează foarte neregulat” deși toți cei 120 locuitori ai așezării sunt români „dar arată mare neplăcere pentru școală”¹⁶⁷.

¹⁵⁸Raport nr. 344/30 august 1870 al revizorului George Giușcă referitor la concursul de ocuparea posturilor vacante de învățători și învățătoare de la școlile rurale din județul Bolgrad, *ANIC. MCIP*, Ds. 38/1870, fila 206 f-v și 212 și urm.

¹⁵⁹„Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124.

¹⁶⁰„Catalogul aspiranților și aspirantelor cf. raport 286/23.IX.1871”, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 223 f.

¹⁶¹„Tablou din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail, răspunzătoriu oficiei 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

¹⁶²„Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

¹⁶³Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

¹⁶⁴„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f – 18 f.

¹⁶⁵„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f.; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311, 329 – 331.

¹⁶⁶Raportul nr. 145/15.IX.1875 al revizorului școlar al județelor Cahul, Bolgrad și Ismail, Bănescu, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 280 f-v – 281 f.

¹⁶⁷Raport nr. 2/19.XII.1857 al lui N. Petcu, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 165/1858, fila 2 f-v.

La începutul anului 1859 la școala din Erdecburno este transferat învățătorul Ioan Vasiliu de la Hagicurda, care era încă în așteptarea elevilor la 20 aprilie 1859¹⁶⁸. Tot în așteptarea elevilor se afla învățătorul și la 3 iunie acel an deoarece, imediat după raportul său din aprilie „au început a se ivi lăcustele din a căror cauză n-a mai venit nici un copil la școală, căci după porunci și mulțimea lăcustelor ce au avut, acești coloniști au fost nevoiți a ieși cu mic, cu mare spre a-și apăra pâinea și care lucru nici până acum nu s-a sfârșit”¹⁶⁹.

Același învățător Ioan Vasiliu se plângea Ministerului la 26 octombrie 1859 că locuitorii comunei „nu voiesc a-și trimite copiii la învățătură, ci numai îmi făgăduiesc că îi vor trimite, dar acea făgăduință de la venirea mea în această colonie am auzit-o și nici până acum n-au împlinit-o”¹⁷⁰. Autorul raportului își încheia demersul implorând Ministerul să intervină la autoritățile locale pentru deblocarea situației.

Cu toate intervențiile autorităților locale asupra locuitorilor comunei Erdecburno, aceștia nu și-au trimis copiii la școală nici până la 6 decembrie 1859. Aceasta și pentru că, în plină iarnă, școala era neîncălzită „sobele fiind ruinate ...însă aceasta atârână tot de neîngrijirea numiților coloniști, căci Dregătoria colonială le-a poruncit în mai multe rânduri spre a face cuvenita reparație la școală, dar ei au făcut neauzite acele porunci”¹⁷¹. Abia pe la sfârșitul lunii ianuarie 1860 au început a frecventa școala câțiva elevi, învățătorul sperând „la un număr mai însemnat, după stăruința ce arată Dregătoria colonială”¹⁷². La examenul din iunie 1860 membrii comisiei examinatoare de la școlile rurale informau că „la Erdecburno școlari n-am putu găsi pentru că ieșise la lucrările rurale, de aceea nici examen nu s-a putut ține”¹⁷³.

Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad informa Ministerul, la 20 octombrie 1861, că la școala din Erdecburno funcționează învățătorul V. Ionescu¹⁷⁴.

Același Comitet de inspecție informa Ministerul la 22 ianuarie 1867 că învățătorii școlilor din comunele Erdecburno și Hasanspaga demisionând „au fost numiți Ioan Caragea și Ioachim Filov” și, în consecință, solicita aprobarea¹⁷⁵. Nu știm cât timp a funcționat Ioan Caragea la școala din Erdecburno pentru

¹⁶⁸Raport nr. 10/20.IV.1859, *ibidem*, fila 3 f.

¹⁶⁹Raport nr. 12/3.VI.1859, *ibidem*, fila 4 f.

¹⁷⁰Raport nr. 20/26.X.1859, *ibidem*, fila 7 f.

¹⁷¹Raport nr. 23/6.XII.1859, *ibidem*, fila 9 f.

¹⁷²Raport nr. 5/10.II.1860, *ibidem*, fila 11 f.

¹⁷³„Raportul examinatorilor, iunie «1860»”, *ibidem*, Ds. 114/1860, filele 105 f-v – 106 f.

¹⁷⁴Raport nr. 332/20.X.1861, semnat de dr. Mutiev, directorul provizoriu al Școlii centrale, solicita Ministerului să fie trimis învățătorului V. Ionescu decretul de numire a acestuia la școala Brânza, decret care fusese emis încă din anul precedent, *ibidem*, Ds. 6/1861, fila 80 f-v.

¹⁷⁵Raport nr. 52/22.I.1867 al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, *ANIC. MCIP*, Ds. 38/1867, fila 6 f.

că la 1 noiembrie 1867 aflăm pe un altul, Cazanaciu¹⁷⁶, a cărui înlocuire cu Gh. Scriban, absolvent al școlii primare din Ismail, era solicitată de Prefectura de Ismail¹⁷⁷ și de Comitetul de inspecție al școlii centrale din Bolgrad¹⁷⁸.

În 1871, la școala din Erdecburno preda învățătorul Ioan Soltescu, absolvent al Școlii primare din Ismail, numit de prefectura de Bolgrad¹⁷⁹. Același învățător funcționa la școala din Erdecburno și în noiembrie 1872, când primarul Ioan Cozma, împreună cu trei consilieri se plâneau revizorului că „învățătorul acestei comune nu se ocupă deloc cu învățarea copiilor” și solicitau înlocuirea sa cu „Radion Nicolaef, pe care comuna îl crede om meritabil și are toate actele de studiu”¹⁸⁰. Deși revizorul Al. Vasiliu constata că „toate acușările Consiliului comunal Erdecburno sunt nebasate, dar pentru a se nimici atari neînțelegeri” îl transferă pe Ioan Soltescu la o altă școală înlocuindu-l cu preferatul primarului, Radion Nicolaef, aflăm din raportul său către Minister¹⁸¹. Dintr-un raport al prefectului de Bolgrad aflăm că Ioan Soltescu a fost transferat la școala din Cișmevăruița și înlocuit cu Radion Nicolaef¹⁸². Pe acesta îl aflăm la școala din Erdecburno și în 1874, când aici exista și o școală de fete, dar la aceea de băieți învățător figura Radion Nicolaef¹⁸³ care, probabil, a rămas la catedră și în anii următori.

Există argumente convingătoare pentru a susține că la școala din colonia **Babele** lecțiile au debutat în ultimele luni ale anului 1857¹⁸⁴. Stă dovadă în acest sens raportul Dregătoriei coloniale care, la 1 martie 1858, trimitea Ministerului cataloagele de prezență și examen pe semestrul abia încheiat. „La

¹⁷⁶Un Nicolae Cazanaciu, elev în clasa a VIII-a la Seminarul teologic de la Socola era premiat cu *Istoria* lui Edgar Quinet, „Lista premianților din Seminarul de la Socola”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 110/1860, fila 144 f-v.

¹⁷⁷Adresa nr. 8196/1.XI.1867 al prefecturii de Ismail, *ANIC. MCIP*, Ds. 32/1867, fila 38 f.

¹⁷⁸Raport nr. 454/30.X.1867, *ibidem*, fila 3 f.

¹⁷⁹Ordinul Prefecturii Bolgrad de numire a lui Ioan Soltescu cu nr. 8177/9.XI.1868, „Tablou din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail, răspunzătoriu ofiției 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

¹⁸⁰Proces-verbal nr. 15/5.XI.1872, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 84 f-v.

¹⁸¹Proces-verbal din 23.XI.1872, *ibidem*, fila 8. Vezi și „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v și 17 f – 18 f.

¹⁸²Raport 11387 din 2/15.XII.1872, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 6 f-v.

¹⁸³„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 123 v – 126 f.; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311, 329 – 331. În „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad și Ismail” apare sub numele de Radion Șchiopol, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 298 v – 300 f.

¹⁸⁴V. A. Urechia afirmă că școala din comuna Babele s-a înființat la 21 septembrie 1857, *op. cit.*, p. 152. Probabil că pe acest temei susținea Nechita Adăniloiaie debutul respectivei școli „în septembrie 1857”, vezi: N. Adăniloiaie, *Învățământul în sudul Basarabiei*, în „Revista istorică”, tom IV, 1993, nr. 9-10, p. 893 – 900.

școlile coloniale de la Bolgrad, Babele, Slobozia și Hagiabdula, se arăta în raport, săvârșindu-se examenul semestrului I, în prezența unui delegat, se prezintă cataloagele elevilor acelor școli, cu notele ce fiecare a meritat”¹⁸⁵. La 1 mai 1859, învățătorul G. Neculau se plânga ministrului că în luna precedentă, aprilie „nu a frecventat nici un elev la clasă, cauza este că părinții nu vor să-i dea la școală”¹⁸⁶.

Catalogul examenului din iunie 1860 prezenta doar o singură clasă, cu 28 de elevi, din care opt au fost înscriși în lunile noiembrie – decembrie 1859, iar restul de 20 elevi în lunile ianuarie (trei), februarie (unul), martie (doi), aprilie (trei) și mai (11) ale anului 1860¹⁸⁷.

La 30 noiembrie 1860 G. Neculau nu mai funcționa la școala din Babele, dar avea de primit un rest de salariu conform informării făcute de Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad¹⁸⁸.

Statistica din 1863 indica prezența a 207 de familii, din care doar 16 erau de origine bulgară, iar celelalte 191 erau români¹⁸⁹. Structura demografică rămâne aceeași și în 1869 – 1870, când sunt prezente 200 de familii, din care doar nouă erau de origine bulgară. Școala era mixtă, avea trei clase, în care învățau 31 de elevi, între care și două fete¹⁹⁰.

În aprilie 1870, la școala primară din comuna Babele preda învățătorul Constantin Averescu¹⁹¹, dar timp de numai o lună pentru că în mai a aceleiași an documentele îl rețin aici pe Athanasie Crăciun, absolvent a cinci clase la Seminarul din Ismail¹⁹². Tot aici îl aflăm pe Athanasie Crăciun «escu» și în „trimestrul octombrie 1871”¹⁹³ dar și în 1872, când școala este inspectată de

¹⁸⁵Raport nr. 872/1.III.1858, sub semnătura lui P. Costandache, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 5/1858, fila 155 f-v.

¹⁸⁶*Ibidem*, Ds. 16/1859, vol. II, fila 433 f-v.

¹⁸⁷*Ibidem*, Ds. 114/1860, fila 143.

¹⁸⁸Suma era de 67 lei, 20 parale, *ibidem*, Ds. 53/1860, fila 75.

¹⁸⁹„Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4.

¹⁹⁰„Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

¹⁹¹Raport nr. 2793/22.IV.1870, al Prefecturii de Bolgrad, care propunea Ministerului Instrucțiunii Publice strămutarea lui Athanasie Crăciunescu, învățător în comuna Dermendere, la Babele, unde era „locuitor”, în locul lui C. Averescu, ambele școli fiind „întreținute de comune”, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 637. Dintr-un alt dosar aflăm că numirea lui C. Averescu la școala din comuna Babele a fost făcută de Prefectura din Bolgrad cu decret nr. 2591 din 18 aprilie 1870, „Tablou de numele aspiranților, județul Bolgrad, cf. raport 344/30.VIII.1870”, *ibidem*, fila 212.

¹⁹²C. Averescu figura la școala din Doluchioi „Tablou din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail, răspunzătoriu ofiției 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f. Tot la Doluchioi îl găsim și la 30 august 1870, vezi „Tablou de numele aspiranților, județul Bolgrad, cf. raport 344/30.VIII.1870”, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 212.

¹⁹³„Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, octombrie 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124.

ministrul de Externe, G. Costa-Foru¹⁹⁴. Cele constatate de ministrul G. Costa-Foru sunt comunicate omologului său. „În drum spre Bolgrad, scrie Costa-Foru, am vizitat comuna Babele din coloniile bulgare; în școală am găsit numai 19 elevi din 200 de familii. Am examinat câțiva elevi și am văzut că deși citesc românește, nu-și pot da seama de ceea ce citesc; mulți din ei nu știu a vorbi românește. Aceasta e o probă că învățătorul Athanasie Crăciunescu nu-și dă destulă osteneală”¹⁹⁵. În schimb, revizorul Al. Vasiliu îl considera la începutul lunii septembrie ca fiind demn de misiunea sa¹⁹⁶.

În anii 1873¹⁹⁷ și 1874¹⁹⁸, până în luna mai¹⁹⁹, documentele îl rețin ca învățător la școala din Babele pe Ioan Placonov. În luna mai 1874 era adus pentru a doua oară la școala din Babele, Constantin Averescu, transferat de la Enichioi, care în ianuarie 1875, se afla sub ancheta revizorului C. Varonu.

Învățătorul Constantin Averescu, tatăl mareșalului Alexandru Averescu, fusese numit „de Epitropia învățăturilor publice, la 13 octombrie 1846, învățător la școala primară din Tătărași, din Iași” iar „la 30 septembrie 1850 era rechemat din nou la profesorat”²⁰⁰ în aceeași școală din Tătărași. Dintr-o suplică a „slugerului Costachi Averescu” adresată Departamentului cultelor și instrucțiunii publice în septembrie 1856 prin care solicita „postul de profesorat vacant din târgul Dorohoi” aflăm că a „ocupat un asemenea post la suburbia din Podul lung (*din Iași, n. ns. I. S.*) despre care se poate încredința în totul acest onorabil Departament chiar din actele sale de la 1846 până la finalul anului 1852”²⁰¹.

Se cuvine să insistăm asupra acestei anchete spre a risipi umbra de îndoială care poate plana asupra acestui dascăl și părinte al marelui oștean român.

¹⁹⁴Ministru de Externe (11.III.1871 și 27.IV.1873) în guvernul Lascăr Catargi (11.III.1871 – 30.III.1876) și ad-interim la Justiție între 8.VI.1871 și 28.X.1872 (Vezi, Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României de la începuturi – 1859 până în zilele noastre – 1995*, București, Ed. Machiavelli, p. 47 – 49) timp în care efectuează vizita în sudul Basarabiei.

¹⁹⁵Pe marginea raportului ministrul Instrucțiunii Publice, Christian Tell nota: „A se ști de cine se plătește învățătorul; a se lua măsuri spre a se numi învățătorii care să știe amândouă limbile: română și bulgară”, *ANIC. MCIP*, Ds. 71/1872, fila 72.

¹⁹⁶Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

¹⁹⁷„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f – 18 f.

¹⁹⁸„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f.

¹⁹⁹„Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 f.

²⁰⁰„Tablou de numele aspiranților, județul Bolgrad, cf. raport 344/30.VIII.1870”, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 212.

²⁰¹Pe document Gh. Asachi punea următoarea rezoluție: „În privire că petiționarul a mai ocupat postul de profesor primar la școala de pe Podul lung apoi, cererea de față se va avea în privire la ocazia de vreun post vacant, pe la una din școlile primare”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 209/1854, vol. II, fila 73.

Ancheta a fost ordonată de ministrul Titu Maiorescu²⁰² la sfârșitul anului 1874, ca urmare a faptului că învățătorul Constantin Averescu era acuzat de eliberarea unei diplome false, în schimbul sumei de patru galbeni. Pentru efectuarea anchetei, comisia desemnată, constituită din revizorul școlar C. Varonu și învățătorul Ioan Donea de la școala din Satu Nou, s-a deplasat la 12 ianuarie la școala din Babele. În urma investigațiilor făcute Comisia a constatat că: 1. Elevul pentru care s-a eliberat certificatul a absolvit cele patru clase primare la școala din Enichioi, „lucru consemnat de registrele școlare și unde C. Averescu s-a aflat învățător până în luna mai, an 1874, când prefectul l-a permutat în comuna Babele”; 2. Suma de patru galbeni primită de la respectivul elev „nu a fost mită, ci drept întreținerea cu toate cele necesare, de cvartir, pentru timp de trei luni, iunie, iulie și august 1874, fiindcă elevul nu era din Enichioi” iar „mărturiile despre cei patru galbeni pentru întreținere au declarat de adevărate arătările D-lui C. Averescu” – își încheia raportul revizorul școlar C. Varonu²⁰³. Consiliul permanent al instrucțiunii publice nota pe marginea raportului la 4 februarie 1875 că „văzându-se că acușările aduse contra învățătorului comunei Babele sunt nedrepte, opinează a se pune «raportul» la acte”²⁰⁴, încheindu-se astfel delatarea împotriva învățătorului C. Averescu.

La 15 septembrie 1875, învățător la școala din Babele era însă Ioan Brăila, absolvent al Școlii normale din Iași, recomandat de revizorul școlar I. Bănescu spre a fi mutat aici în locul lui C. Averescu „transferat ca suplinitor la comuna Cairaclia, în locul d-lui G. Smocofschî, seminarist, îndepărtat pentru neglijență și inapținutudine”²⁰⁵.

Fie și din aceste documente cu informații sumare din care, puse cap la cap, aflăm că la 30 septembrie 1850 învățătorul C. Averescu era „chemat din nou la profesorat” formulare din care înțelegem că din motive necunoscute fusese îndepărtat din învățământ și, în urma unor demersuri, este reprimit, încât părăsirea orașului Iași de către un învățător cu vechime și experiență, pentru a căuta un post de funcționar sau poate de învățător în sudul Basarabiei echivala cu un surghiun, dar și un act de curaj. Aici îl întâlnim din 1870, aflat mereu la cheremul autorităților administrative și școlare, prefect și revizor, fiind transferat continuu dintr-o comună în alta **Babele** (aprilie 1870); **Doluchioi**, în urma concursului din august 1870 este numit aici la 4 septembrie 1870 unde

²⁰²A deținut portofoliul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice în guvernul Lascăr Catargiu (11.III.1871 – 30.III.1876) între 7.IV. 1874 – 31.III.1876, Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 47 – 49.

²⁰³Raport nr. 29/22.I.1875, „Obiectul: răspuns la ordinul 10.994 din anul trecut, în privința cesțiunii D-lui C. Averescu, învățătorul comunei Babele”, *ANIC. MCIP*, Ds. 30/1875, fila 24.

²⁰⁴*Ibidem*, Ds. 30/1875, fila 25.

²⁰⁵Raport nr. 145/15.IX.1875 al revizorului școlar al județelor Cahul, Bolgrad și Ismail, Bănescu, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 280 f-v – 281 f.

profesează până în mai 1871, când este destituit de prefectul jud. Bolgrad și transferat la **Noua Pocrofcă** (la 4 sept. 1871), **Enichioi** (1873 – mai, 1874); iarăși **Babele** (mai 1874 – sept. 1875) apoi **Cairaclia** (sept. 1875 – ?). Toate acestea ne permit să presupunem că învățătorul Constantin Averescu era o fire demnă și dărză, care nu accepta compromisuri, însușiri conflictuale prin însăși natura lor, demnitate și dărzenie sădită prin educație și exemplu propriu și fiului său, viitorului mare oștean, Mareșalul Alexandru Averescu. Prin cele arătate reușim să aruncăm o rază de lumină asupra copilăriei și educației copilului Alexandru Averescu.

Pentru școala de la **Eschipoșos** a existat doar tentativa înființării în 1857 dar, după cum vom vedea, condițiile potrivnice nu au îngăduit realizarea intenției. Departamentul instrucției publice de la Iași numea prin decret pe George Romanescu, absolvent al Școlii preparandale de la „Trei Ierarhi”, promoția din toamna anului 1857 „la una din școlile ce au a se înființa în Basarabia”. Dregătoria colonială l-a trimis cu această misiune la colonia Eschipoșos „locuită numai de 55 locuitori, unde școală nu este nicidecum și nici locuitorii nu vor a înființa”²⁰⁶ raporta G. Romanescu. Într-adevăr, în 1863 localitatea avea doar 22 de familii, toate de origine română²⁰⁷. Peste șase ani, în 1869 – 1870, numărul familiilor crește la 32, toate de etnie română²⁰⁸.

La Eschipoșos, George Romanescu rămâne între 25 octombrie și 15 decembrie 1857 dar „fără a realiza misia cu care eram însărcinat, din cauză că acei coloniști n-au vroit a primi învățător, deși Dregătoria a întrebunțat diferite încercări”²⁰⁹. Dezamăgit de condițiile vitrege, pribegind printr-un ținut potrivit și departe de casă, învățătorul G. Romanescu mărturisea că „am fost silit a ocupa alte servicii spre a-mi putea câștiga măcar zilnica hrană” și solicita numirea ca învățător în târgușorul Chilia pe postul lui Vladimir Conevschi, care este și preot iar locuitorii sunt în mare parte, români”²¹⁰.

Informații despre școala din Eschipoșos mai întâlnim abia la 9 iulie 1869 când aici fusese numit ca învățător suplinitor Alexandru Vintea, plătit de obștea comunei²¹¹. Știm apoi, că la 4 noiembrie 1872 de aici era transferat la școala din comuna Chitaiu învățătorul Trofin Vulpe²¹².

²⁰⁶Raport nr. 5/12. XII. 1857 al învățătorului G. Romanescu, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 177/1860, filele 1 f-v și 12 f.

²⁰⁷„Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4.

²⁰⁸„Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

²⁰⁹Raport din 1 august 1859, din Ismail, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 177/1860, fila 23 f-v.

²¹⁰*Ibidem*, fila 23 f-v.

²¹¹„Tablou din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail, răspunzătoriu ofiției 499/1871”, *ANIC. MCIP*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

²¹²Adresa nr. 11412/4.XII.1872 a Prefecturii de Bolgrad care recomanda în locul învățătorului transferat la școala din Chitaiu pe Gh. Zotta, propunere neacceptată deoarece „reducându-se numărul școlilor rurale în acel județ cu ocazia reorganizării lor, nu mai există nici un loc

La începutul anului 1873 prefectul Teodor Boldur Lătescu revenea către Minister cu propunerea numirii la școala din Eschipoșos a lui Gh. Zotta, propunere respinsă anterior de Minister sub motivul desființării ei. Prefectul insistă însă, precizând că școala funcționează, fiind întreținută de comună²¹³. În consecință Ministerul se vede nevoit să aprobe „numirea D-lui Zotta ca învățător la comuna Eschipoșos, districtul Bolgrad”²¹⁴. Aici Gh. Zotta își înceta activitatea odată cu încheierea anului școlar căci, din toamna lui 1873 îl întâlnim pe Dragoș Șerban²¹⁵. Tot el preda la Eschipoșos și în 1874, când școala era frecventată de doar șapte elevi²¹⁶. Același învățător a funcționat și în anul următor, 1875²¹⁷. La rubrica studii, figura doar însemnarea „două clase gimnaziale”.

III.2. Școli redeschise sau înființate în 1858

În 1858 s-au înființat alte șapte școli sătești, toate în județul Bolgrad, la **Slobozia, Văleni, Doluchioi, Fântâna Zânelor, Starotroian, Șichirlichitai și Vaisalu**.

În ordine cronologică, prima pare a fi fost deschisă școala din **Slobozia**; aceea din comuna **Văleni** lua ființă la 1 februarie 1858, cu 16 elevi, sub conducerea învățătorului Emanoil Dumbravă, transferat de Dregătoria colonială de la Anadolu din cauză că locuitorii de acolo „nu s-au silit cu reparația școlii”²¹⁸; aceea din comuna **Starotroian**, debutează în lunile martie sau mai²¹⁹; din comuna **Vaisalu** în luna mai²²⁰; din comuna **Șichirlichitai** a fost înființată în

vacant” (adresa MCIP, nr. 679/21.I.1873), *ibidem*, Ds. 37/1873, filele 2 și 3. În raport nr. 264/15.IX.1872 al revizorului Al.Vasilie învățătorul Trofin Vulpe figurează în tabelul cu „Învățătorii demni de misiunea lor”, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 f-v și 43 f-v.

²¹³Raport nr. 1003/26.I.1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 34 f-v.

²¹⁴Adresa nr. 1508/12.II.1873, *ibidem*, fila 35.

²¹⁵„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f – 18 f.

²¹⁶„Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 f.

²¹⁷„Tabloul școlilor rurale, districtul Bolgrad, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 288 f-v – 289 f.

²¹⁸Raport nr. 10/10. V. 1858 al învățătorului Emanoil Dumbravă, în care se plângea și de onorariul redus la numai 120 carboave, față de 200 carboave (2.400 lei) pe an, cât se promisese la plecarea din Iași, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 174/1858, fila 2

²¹⁹„Catalog școala Starotroian, examen sem. II/1860” consemnează ca fiind înscriși în 1858 doar 13 elevi în lunile martie (unul), mai (șase), iulie (unul), noiembrie (doi) și decembrie (trei), catalogul purtând semnătura învățătorului Simeon Dimiev, *ibidem*, Ds. 114/1860, fila 136.

²²⁰„Catalog școala Vaisalu, examen sem. II/1860” semnat de învățătorul A. Suhoracenco, consemnează că în anul 1858 s-au înscris și au frecventat 12 elevi (câte patru în lunile mai și iunie; trei în iulie și unul în septembrie), *ibidem*, fila 127.

septembrie – octombrie, cu patru elevi, de învățătorul Vasile Brânzei²²¹; școala din comuna **Fântâna Zânelor** și-a deschis porțile pentru cei patru elevi la 16 octombrie 1858²²², iar aceea din comuna **Doluchioi** își primea elevii în noiembrie – decembrie 1858²²³.

La școala din **Slobozia** „locuită de români veniți de peste Dunăre”²²⁴ a fost transferat în octombrie – noiembrie 1857 învățătorul Ioan Sălăgean de la școala din Cișmechioi. De aici, din Slobozia raporta abia în aprilie 1858 că „populația este până la 300 gospodari, toți români; școala este bună și se administrează de bătrânii coloniei pentru toate cheltuielile, iar elevi sunt înscriși vreo zece, dar nu urmează regulat”²²⁵. Învățătorul își încheie raportul către Minister nemulțumit că „salariul s-a hotărât numai 140 carboave (pe an) iar nu după officia Departamentului de finanțe de câte 200 de carboave”²²⁶.

Catalogul lunar, pentru luna mai 1859, de clasa I primară indică 27 elevi, cu nume românești – Berbecu, Bălănel, Cojocariu, Pană, Vulpe, Bârneț, Zamăneagră, Morariu, Bostănar etc. – împărțiți în două secțiuni²²⁷. Preponderanța românilor între locuitorii comunei era consemnată și de statistica din 1863 când, din cele 274 de familii, doar 17 erau de „străini”²²⁸.

La examenul din iunie 1860 catalogul consemnează două clase: **întâi**, cu 20 elevi înscriși în anii 1858 (11 școlari); 1859 (un elev) și 1860 (opt elevi) și **a doua**, cu numai patru elevi, toți înscriși în 1859. După anii de înscriere avem alte temeuri să credem că școala din Slobozia a început să funcționeze efectiv în 1858, chiar dacă învățătorul Ioan Sălăgean a fost transferat aici încă din noiembrie 1857.

²²¹ Raport nr. 1/16.XI.1858 și raport nr. 5/20.III.1859 ale învățătorului Vasile Brânzei care amintind de faptul că a fost prezent la post pe 22 septembrie 1858, deschizând apoi școala cu doar patru elevi, dar în noiembrie avea 15 elevi, *ibidem*, Ds. 170/1858, filele 2 – 3.

²²² „Catalog școala Fântâna Zânelor, examen sem. II/1860” consemnează 12 elevi din care patru s-au înscris la 16 octombrie 1858, iar ceilalți 12 în lunile ianuarie (patru) și martie (opt) 1860. Semnificativ este faptul că în 1859 nu s-a mai înscris nici un elev. Catalogul este semnat de învățătorul Avram Doicev, *ibidem*, Ds. 114/1860, fila 141.

²²³ „Catalog școala Doluchioi, examen sem. II/1860” consemnează 37 de elevi, cu 17 elevi înscriși în lunile noiembrie (unul) și decembrie (16) 1858, niciunul în 1859, dar cu alți 20 înscriși în 1860, catalogul fiind scris de mână, asemenea celor de la școlile din comunele Starotroian, Vaisalu, Șichirlichitai și Fântâna Zânelor și semnat de învățătorul P. Cuzmenco, *ibidem*, filele 132 bis 1, 133 – 134.

²²⁴ Raport al Dregătoriei coloniale, *ibidem*, Ds. 161/1857, fila 9 f-v. și Raport nr. 8/5.IV.1858 al învățătorului Ioan Sălăgean, *ibidem*, Ds. 175/1858, fila 1 f-v.

²²⁵ *Ibidem*.

²²⁶ *Ibidem*.

²²⁷ „Catalog școala Slobozia, mai 1859”, *ibidem*, Ds. 17/1859, vol. III, fila 17. În dreptul unor elevi, la observații, învățătorul a notat că „acesta nu-i colonist”; „nu a urmat din cauza tatălui”; „din cauza lucrului nu urmează”; „nu are îmbrăcăminte”; „nu urmează din cauza tatălui”; „la vie”; „șede acasă în zădar” etc.

²²⁸ „Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4.

În mai 1864 Ioan Sălăgean era destituit din postul său de învățător al școlii primare din Slobozia ca urmare a referatului înaintat de Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad²²⁹. Motivul invocat îl aflăm din plângerea celui destituit „cum că nu am conduită bună și că am maltratat și bătut pe scriitorul comunei, Vorobiof” și solicita numirea unei comisii de anchetă²³⁰. În locul său, Ministerul Instrucțiunii Publice a numit la 13 septembrie 1864 pe N. Cârjeu²³¹ care reclama pe inspectorul Ioan Pavlov de obstrucționare a misiei sale și de protejare a celui destituit²³². N. Cârjeu funcționează la școala primară de băieți din Slobozia între 13 septembrie 1864 și septembrie 1865, dată la care Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice dispune reinstalarea lui Ioan Sălăgeanu, ca urmare a anchetei efectuate în teren²³³. Lungul calvar al învățătorului Ioan Sălăgean, dar și al altora destituiți abuziv de către Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad sau ca urmare a rapoartelor întocmite de acesta le vom detalia la capitolul „**Abuzuri**”.

Dintr-un raport al prefectului de Bolgrad din 4 martie 1870 aflăm că școala din comuna Slobozia „care este populată cu 300 de familii, se găsește de mai mult timp închisă, din lipsă de învățător” și propune „în interesul progresării instrucțiunii publice să se permute în postul de învățător pe Vasile Manolescu, actualul învățător de model în comuna Caragaci, mai puțin populată unde un învățător comunal poate fi de ajuns”²³⁴. Postul de la școala din Slobozia devenise vacant ca urmare a retragerii învățătorului Ioan Stănicelu²³⁵, înlocuit provizoriu de către revizorul școlar de zonă cu Atanase Zamăncagră²³⁶. Ministerul aprobă transferul lui Vasile Manolescu „în interesul învățământului” începând cu 1 aprilie 1870. Conform statisticii din acest an, populația comunei era în întregime română, situându-se la 251 de familii, școala având două clase, dar

²²⁹ Ordinul nr. 14685/9.V.1864, vezi: Proces-verbal al comisiei de anchetă din 5.I.1865, *ibidem*, Dosar 35/1865, filele 153 fv. la 159 f-v.

²³⁰ *Ibidem*, Ds. 35/1864, filele 24 f-v și 29 f.

²³¹ Suplica învățătorului N. Cârjeu din 9.IX.1865, prin care solicita transferul său, dată fiind reinstalarea lui Ioan Sălăgean la școala din Slobozia, în urma anchetei dispusă de Minister, *ibidem*, Ds. 35/1864, fila 174 f-v.

²³² Raport nr. 3/16.XII.1864, *ibidem*, Ds. 20/1864, fila 177.

²³³ Prescript verbal din 10 iulie 1865, al Comitetului permanent de instrucțiune publică, *ibidem*, Ds. 35/1864, filele 95 f-v și 165 f.

²³⁴ Raport nr. 1870/4.III.1870, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 58 f-v.

²³⁵ Raport nr. 53/16.IV.1870 al revizorului școlar George Giuscă, pentru județele Tecuci, Covurlui, Bolgrad și Ismail, *ibidem*, fila 81 f.

²³⁶ Raport nr. 28/7.IV.1870 al învățătorului Vasile Manolescu de la școala din Caragaci prin care solicita urgentarea transferului său la școala din Slobozia, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 98 f-v.

cu numai nouă elevi²³⁷. Pe Vasile Manolescu îl aflăm învățător la această școală și în anii următori, 1871²³⁸, 1872²³⁹, 1873²⁴⁰ și 1874²⁴¹.

La începutul anului 1875 școala din Slobozia rămâne iarăși fără învățător deoarece Vasile Manolescu devine primar. Postul este solicitat de preotul Athanasie Zamăneagră²⁴², dar statul de funcțiuni pe acest an consemnează prezența suplinitorului Nicolae Economu²⁴³, fapt confirmat de un memoriu al acestuia din 18 august 1877, când se plângea Ministerului că este transferat la școala din comuna Barta „unde ar trebui să îndur multe suferințe și să fac cheltuieli de drum de nesuporatat” invocând vechimea sa la Slobozia „de doi ani trecuți”. În aceeași lună august Ministerul îi comunica acceptul de a-și continua activitatea la școala din Slobozia dar cu condiția încadrării acesteia la gradul al II-lea²⁴⁴.

Comuna Văleni, plasa Cahulo-Prut, județul Bolgrad își înființa școala la 1 februarie 1858, cu 16 elevi²⁴⁵. Primul învățător, Emanoil Dumbravă „a studiat în Școala preparandală de la sântii Trei Ierarhi și care deja absolvise patru clase gimnaziale”²⁴⁶ a fost trimis în septembrie 1857 în sudul Basarabiei și

²³⁷ „Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

²³⁸ „Stat al învățătorilor și învățătoarelor din districtul Bolgrad, trim. octombrie, 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124; „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail, cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

²³⁹ Raport nr. 264/15.IX.1872 al revizorului Al. Vasiliu cu tabele de „Învățători nedemni de misiunea lor” și „Învățătorii demni de misiunea lor”, Vasile Manolescu fiind în cel din urmă tabel, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

²⁴⁰ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f.

²⁴¹ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 v – 310 f.

²⁴² Suplică din 22 ianuarie 1875. Athanasie Zamăneagră era absolvent al Seminarului teologic, probabil din Ismail dar, în același timp, funcționase și ca învățător înainte de a se hirotonisi, fiind și absolventul unui curs de „pregătire pentru învățătoria de model”, cu examen luat la Bârlad, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 54 f-v, 55 f-v.

²⁴³ *Ibidem*, filele 288 f-v – 289 f.

²⁴⁴ *Ibidem*, Ds. 37/1873, fila 39 f-v.

²⁴⁵ Conform catalogului de examen din iunie 1860 unde, în clasa a II-a, figurează nouă elevi înscrși între 1 și 17 februarie și unul în luna martie ale anului 1858. În catalogul clasei I figurează patru elevi înscrși în același an 1858, dar în lunile martie (doi), octombrie și noiembrie (câte unul), *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, filele 150 – 151.

²⁴⁶ Raportul învățătorului Emanoil (el semna memoriile cu prenumele „Manoil”) Dumbravă din 10 martie 1858, *ANIC. MCIP*, Ds. 35/1864, filele 1 f-v și 18 f-v. Cele „patru clase gimnaziale” trebuie să fi fost absolvite la Seminarul teologic de la Socola de vreme ce, la Văleni, în 1864, Emanoil Dumbravă era și preot după cum rezultă limpede din memoriul său: „Pascalov, secretarul Școlii centrale din Bolgrad, sub titlu de revizor al Ministerului și ca delegat spre a examina elevii, a început a descoperi comunei că eu nu pot fi și învățător și preot și s-a dus fără a face examen” iar „peste șase zile văd că vine un armean, anume Theodor Nalbantof, care singur s-a declarat de națiune armeană, însă finala numelui îl mărturisește de rus, cu decretul Comitetului prin care îl autorizează învățător în locul meu”, *ibidem*.

numit, mai întâi, la școala din Anadolu, de unde a fost transferat de Dregătoria colonială la comuna Văleni. După propria-i mărturie „școala de aici este bună și se administrează de bătrânii coloniei pentru toate cheltuielile” iar „populația este până la 130 de gospodării, toți români”²⁴⁷. Cu același prilej învățătorul reclama salariul insuficient, de numai 120 carboave pe an care, spune suplicantul „nu-mi ajung pentru traiul vieții din cauza scumpetei” în vreme ce „pe la alte colonii sunt câte 150 carboave” deși „după officia Onor Departamentul de finanțe, cu nr. 7647, s-au promis 200 carboave”²⁴⁸.

În urma acestei reclamații, Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice informa Departamentul de finanțe și Dregătoria colonială că „onorariul corpului profesoral de prin colonii, fiind odată statomicit la 200 carboave sau 2400 lei anual” solicita „a se da cuvenitul ordin citatei Dregătorii pentru a repara niște asemenea nepotriviri” și pentru „însemnarea sumelor respective în bugetele sătești”²⁴⁹.

La examenele din iunie 1860 a participat, ca delegat, directorul provizoriu al Școlii centrale din Bolgrad, dr. Mutiev, notând elevii celor două clase, cu „e” «minent» și „I” (prima)²⁵⁰, iar raportul de ansamblu întocmit după asistența la examenele de prin comunele rurale recomanda „de model” școala din Văleni²⁵¹, ca dovadă a seriozității învățătorului Emanoil Dumbravă. În pofida acestor rezultate deosebite, în urma unei inspecții efectuată de secretarul Școlii centrale din Bolgrad, Pascalov, la sfârșitul lunii februarie 1864, Emanoil Dumbravă este destituit și înlocuit de Comitetul de inspecție al zisei Școli centrale cu Theodor Nalbantof, de origine armeană²⁵². Comisia de anchetă, constituită din revizorul școlar Ioan Pavlov, directorul Prefecturii județului Cahul, Ghidonescu și institutorul superior D. Theodorescu, de la Școala publică primară din Cahul, constata la 3 ianuarie 1865 abuzul săvârșit și propunea Ministerului reinstalarea lui Emanoil Dumbravă²⁵³.

La 13 decembrie 1869 pentru postul de învățător vacant de la școala din Văleni era recomandat, în urma unui concurs, de Ioan Pantazi²⁵⁴ și numit aici

²⁴⁷ *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 174/1858, fila 2 f-v.

²⁴⁸ *Ibidem*.

²⁴⁹ *Ibidem*, filele 3 f-v și 47 f-v.

²⁵⁰ Clasa I: Bulgariu Ioan; Burlă Manoil; Năstase Constantin; Vlasie Paraschiv, Teletinu Ioan; Lupașcu Antonie; Avram Vasile; Pârdel Gheorghe; Scurea Ștefan; Urbanovici Constantin; Camenciu Dimitrie; Coltloguzo Ioan și Roman Ioan. Clasa a II-a: Arsenie Hristofor; Ciobanu Jacob; Știrbăț Alexandru; Măță-Blândă David; Mocanu Ilie; Parfeni Constantin; Pintilii Gavril; Stoica Gheorghe; Severin Vasile; Sgherea Nicolai și Vodă Ioan, *ibidem*, Ds. 114/1860, filele 150 – 151.

²⁵¹ „Raportul examinerilor, iunie 1860”, *ibidem*, filele 105 f-v – 106.

²⁵² *ANIC. MCIP*, Ds. 35/1864, filele 1 f-v și 18 f-v.

²⁵³ *Ibidem*, filele 141 f-v la 151 f-v.

²⁵⁴ Raport nr. 769/13.XII.1869 al revizorului școlar pentru județele Tecuci, Covurlui, Bolgrad și Ismail, George Giușcă, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 27 f-v.

cu începere de la 1 ianuarie 1870, conform rezoluției ministeriale de pe respectivul raport.

În iunie 1870 postul devine din nou vacant și scos la concurs, el este ocupat de tânărul Rosei Vasile, absolvent din 1868 al Seminarului de la Ismail²⁵⁵, numirea făcându-se cu începere de la 15 iunie 1870²⁵⁶. În trimestrele I – III ale anului 1871 la școala din Văleni a predat același Rosei (**Rusoiu, în Statul de funcțiuni al trimestrului III**)²⁵⁷, dar în anii 1872²⁵⁸, 1873²⁵⁹, 1874, când școala era frecventată de 15 elevi²⁶⁰ și 1875²⁶¹ funcționa D. Gavrilesco „normalist de Iași”, notat cu „bine” pentru activitatea sa profesională.

Școala din Troianul Vechi (Starotroian) s-a înființat în martie 1858 conform **Catalogului de examen** din vara anului 1860 care consemna înscrierea primului elev la acea dată. Alți șase elevi s-au înscris în luna mai și încă șase în lunile iulie, noiembrie și decembrie²⁶². Catalogul cu cei 23 de elevi examinați poartă semnăturile învățătorului Simeon Dimiev și examinatorului delegat, dr. Mutiev. Învățătorul era bulgar pentru că și locuitorii comunei constituții din 94 de familii erau de aceeași etnie, conform statisticii din 1863²⁶³.

Despre școala din Troianul Vechi nu mai dispunem de alte informații până la 30 august 1870, dată la care Hristea Mihailov, absolvent al Școlii centrale din Bolgrad din 1866, se prezenta la concurs pentru ocuparea postului vacant de la respectiva școală²⁶⁴. Același Hristea Mihailov era învățător la școala din

²⁵⁵Raport nr. 344/30.VIII.1870 al revizorului George Giușcă, *ibidem*, filele 206 f-v, 214 f și 219 f.

²⁵⁶„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

²⁵⁷„Statul al învățătorilor, plasa Cahulo-Prut, trim. II – III/1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, filele 43 v + 66 f; 85 v + 96 f.

²⁵⁸Raport nr. 264/15.IX.1872 al revizorului Al.Vasiliiu cu tabele de „Învățători nedemni de misiunea lor” și „Învățătorii demni de misiunea lor”, Vasile Rosei fiind între cel din urmă tabel, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 f-v și 43 f-v.

²⁵⁹„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f.

²⁶⁰„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 v–310 f.

²⁶¹„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 288 f-v – 289 f.

²⁶²„Catalog școala Starotroian, examen sem. II/1860”, *ibidem*, Ds. 114/1860, fila 136.

²⁶³„Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4.

²⁶⁴Raport nr. 344/30.VIII.1870 al revizorului școlar al județelor Covurlui, Bolgrad și Ismail, George Giușcă; „Tabloul aspiranților din județul Bolgrad, cf. raport 344/30.VIII.1870” și „Catalogul aspiranților și aspirantelor, anexă raport 344/30.VIII.1870”, *ibidem*, Ds. 38/1870, filele 206 f, 214 f, 223 f.

Troianul Vechi și în anii următori, 1871²⁶⁵, 1872²⁶⁶, 1873²⁶⁷ și până prin martie – aprilie 1874²⁶⁸ când, în lunile precedente, ianuarie și februarie, școala avea 26 și, respectiv, 27 elevi.

În „Tablou de progresul instrucțiunii publice în comunele din județul Bolgrad în cursul lunii iunie 1874” la școala din Troianul Vechi figurează ca învățător Petre Dimov, cu 24 elevi în luna mai și 19 în luna iunie²⁶⁹, pentru ca în anul următor, 1875, după 15 septembrie, să fie transferat aici, pe postul devenit vacant, învățătorul Ioan Smărăndescu, absolvent de la Școala normală din București²⁷⁰.

Noul învățător nu rezistă mai mult de jumătate de an, după care timp „a dispărut cu totul de la serviciu, fără a anunța” încât, revizorul școlar Bănescu propune nu numai demiterea sa ci și „interzicerea de a mai ocupa pe viitor post de învățător”. Cu același prilej revizorul solicită Ministerului „confirmarea lui I. Neculiu, absolvent al Școlii normale din Iași, la școala din Troianul vechi”²⁷¹. Ministerul aprobă propunerea numirii lui I. Neculiu sub rezerva provizoratului, iar pentru Ioan Smărăndescu dispunea „să fie urmărit prin canalul administrațiunii județului spre îndestularea statului cu cheltuielile făcute cu dânsul și școala”²⁷².

Pentru înființarea școlii din comuna Vaisalu în 1858 nu avem alt argument decât catalogul de examen din iunie 1860, care consemnează 12 elevi înscriși în 1858: câte patru în lunile mai și iunie; trei în iulie și unul în septembrie. Ceilalți șase elevi reținuți de catalog, patru au fost înscriși în 1859 și doi în 1860. Toți cei 18 elevi au ca loc de naștere comuna Vaisalu. Documentul este semnat de același examinator al școlilor rurale, dr. Mutiev, și de învățătorul A. Suharenco²⁷³. Comuna era locuită de 138 de familii bulgare, din care doar

²⁶⁵„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f; „Stat al învățătorilor, plasa Ismail, jud. Bolgrad, trim. II/1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 44 v și 65 f; „Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie, 1871”, *ibidem*, fila 124 f.

²⁶⁶În raport nr. 264/15.IX.1872 al revizorului Al.Vasiliiu „Mihailovici Christof” figurează în tabelul cu „Învățătorii nedemni de misiunea lor”, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 f-v și 43 f-v.

²⁶⁷„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f.

²⁶⁸„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f.

²⁶⁹*ibidem*, filele 309 v; 310 f și 311 f-v.

²⁷⁰*ibidem*, Ds. 94/1875, filele 288 f-v și 289 f. Vezi și Raportul nr. 145/15.IX.1875 al revizorului școlar al județelor Cahul, Bolgrad și Ismail, Bănescu, *ibidem*, filele 280 f-v – 281 f.

²⁷¹Raport nr. 60/12 aprilie 1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, fila 33 f-v.

²⁷²*ibidem*, fila 34 f.

²⁷³ANIC. MCIP – Moldova, Ds. 114/1860, fila 127.

10 familii vorbeau româna și alte 15, limba rusă²⁷⁴. Aceeași preponderență bulgară a locuitorilor o întâlnim și peste șase ani, la 1869 – 1870, când sunt consemnate 142 de familii bulgare, care dispunea de o școală cu două clase, frecventată de 28 de elevi²⁷⁵.

Alte informații despre școala din Vaisalu documentele nu rețin până în 1871 când aici figurează ca învățător Vasile Vârgolici, absolvent a patru clase al Seminarului teologic din Ismail, cu concurs dat la Bârlad și numit de Minister, ca învățător provizoriu, la 13 martie 1869²⁷⁶.

În vara lui 1871 postul devine vacant, este scos la concurs în luna august și obținut de Athanase Teodorof²⁷⁷. În octombrie 1871 Athanase Teodorof se plângea Ministerului că, numit la școala din Vaisalu în urma concursului pentru ocuparea posturilor vacante prin demisionarea învățătorilor de limbile română și bulgară, probabil Suharencu și Vârgolici, el însuși fiind cunoscător al ambelor limbi, a găsit ocupat postul de limbă bulgară de Gheorghe Raicev Blascov, venit de două luni de peste Dunăre, salarizat de obște cu 100 lei pe lună în timp ce leafa lui, învățător cu studii și concurs, este de doar 44 lei lunar²⁷⁸. Nu cunoaștem cum s-a rezolvat plângerea îndreptățită a lui Athanase Teodorof, dar probabil că au funcționat împreună o vreme, unul pentru limba română, desigur că acesta nu putea fi decât Teodorof, iar altul, Raicev-Blascov, pentru limba bulgară.

În 1873 la școala din Vaisalu funcționa ca învățător de limba bulgară Bogdan Mancev, când școala era frecventată de 32 și, respectiv, 35 elevi²⁷⁹. În anii următori, 1874²⁸⁰ și 1875, îl găsim aici pe Pantelei

²⁷⁴ „Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4.

²⁷⁵ „Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ANIC. MCIP*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

²⁷⁶ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.; „Stat al învățătorilor, plasa Ismail, trim. II /871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 44 v și 65 f.

²⁷⁷ Proces-verbal nr. 4/26 august 1871 de examinare a candidaților pentru posturile vacante de învățători și învățătoare din districtul Bolgrad, semnat de revizorul școlar Georgie Giușcă, de medicul județului și institutorul superior Manceș, *ibidem*, Ds. 32/1871, fila 49 f-v; „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor orânduite în județul Bolgrad, cf. raport 286/23.IX.1871”, *ibidem*, fila 66 f și „Catalogul aspiranților și aspirantelor cf. raport 286/23.IX.1871”, *ibidem*, fila 62 f.

²⁷⁸ Memoriu din 10/22 octombrie 1871, *ibidem*, Ds. 32/1872, fila 1 f.

²⁷⁹ În lunile octombrie și noiembrie 1873, „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f.

²⁸⁰ În lunile ianuarie – februarie școala era frecventată de 33 și, respectiv, 25 elevi, iar în mai – iunie de 27 elevi, „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f. „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 v – 310 f.

Caradjov, absolvent al Școlii centrale din Bolgrad²⁸¹, desigur că pentru ambele limbi.

În statul de funcțiuni pe 1875 revizorul școlar nota în dreptul școlii din Vaisalu că „localitatea are 1008 locuitori” iar postul va fi „în curând vacant”²⁸², informație pe care o deținea de la învățătorul Pantelei Caradjov, aflat pe picior de plecare din comună. Nu avem știre însă cine i-a urmat la catedră până în 1878.

Pentru școala din comuna Șichirlichitai informațiile sunt mai generoase. Dregătoria colonială a rânduit pentru înființarea ei pe învățătorul Vasile Brânzei. Așezarea era constituită din 140 de familii, de origine bulgară în marea lor majoritate, conform raportului înaintat de Vasile Brânzei. Informația este confirmată în parte de statistica din 1863, care indica 182 de familii de origine bulgară, din care 100 vorbeau și limba română²⁸³.

Din același raport al învățătorului Vasile Brânzei reiese că școala a fost deschisă în luna septembrie 1858 cu doar patru elevi, dar în noiembrie frecventau deja 15²⁸⁴. O asemenea prezență a avut și în primele două luni ale lui 1859 dar odată cu desprimăvărarea și cu „începerea lucrărilor câmpului au încetat de a mai frecventa” se plângea Vasile Brânzei²⁸⁵. În octombrie același an, se plângea cu disperare Departamentului Instrucțiunii Publice că la școala sa „în timpul prezent nu se află nici un copil. La cererea ce le-o fac, îmi arată că nu voiesc a-i da decât peste o lună, căci acum le trebuie la plug, vii, oi și altele”²⁸⁶.

Dintr-un raport al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, către Departamentul Instrucțiunii Publice, aflăm însă că motivul neprezentării copiilor la școală ar fi și faptul că „În acea colonie sunt numai bulgari și fără cunoștințe de limba română încât elevii întâmpină cele mai mari greutăți de a urma cursul învățaturii, din pricină că nu se pot înțelege cu profesorul”, încheind cu solicitarea „să li se rânduiască profesor bulgar, ca să învețe a scrie și ceti”²⁸⁷. Departamentul de resort răspundea Comitetului de inspecție amintit că elevii din Șichirlichitai pot să învețe bulgărește, dar că „la vârsta la care sunt, mai lesne vor învăța și românește”²⁸⁸.

²⁸¹ „Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 288 f-v – 289 f.

²⁸² *ibidem*.

²⁸³ „Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4.

²⁸⁴ Raport nr. 1/16.XI.1858, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 170/1857, fila 2 f-v.

²⁸⁵ Raport nr. 5/20.III.1859, *ibidem*, fila 3 f-v.

²⁸⁶ Raport nr. 16/20.X.1859, *ibidem*, fila 7 f-v.

²⁸⁷ „Raport nr. 117/25.XI.1859 al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad”, *ibidem*, fila 8 f-v.

²⁸⁸ Adresa nr. 11706/17.XII.1859, *ibidem*, fila 9 f-v.

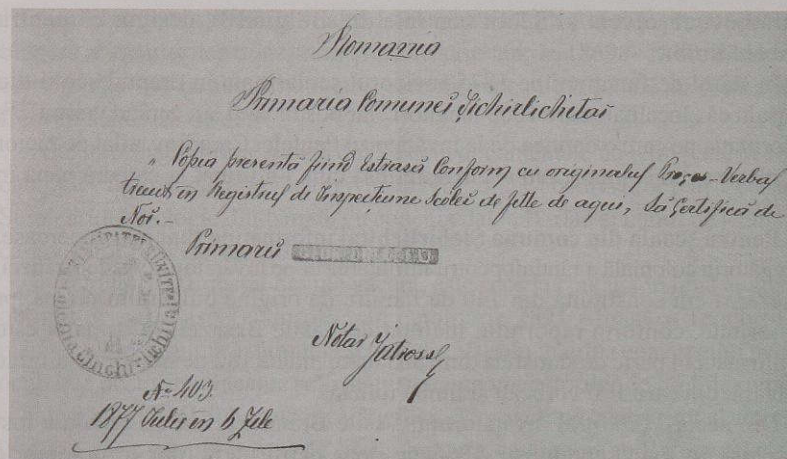

Fig. nr. 3. – Sigiliul comunei Șichirlichitai. Legenda: „Principatele Unite. Colonia Chichirlichitai. 1860”
Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 35/1877, filele 32 f și 34 f.

La mai puțin de un an Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad îl va transfera pe Vasile Brânzei „pentru rele purtări” la școala din Frecăței, în locul învățătorului Ștefănescu, suspendat de către același Comitet²⁸⁹. Cum Departamentul Instrucțiunii Publice a considerat că „depărțările și rânduiriile făcute de acel Comitet nu sunt valabile până când, și unele și altele nu vor fi făcute după regulamentul școlar”²⁹⁰ dispune reîncadrarea învățătorului Ștefănescu la școala din Frecăței, de unde fusese suspendat și întoarcerea lui Vasile Brânzei la Șichirlichitai, unde același Comitet transferase între timp pe învățătorul bulgar D. Cozev, fapt pentru care lui V. Brânzei i se propune școala din colonia Barta, sugestie refuzată de acesta deoarece acolo „nu este nici școală făcută, iar onorariul este mai mic”²⁹¹.

Informațiile lipsesc până la 1867 când, în urma concursului pentru școlile model, postul de învățător era ocupat de Ioan Ușurelu²⁹². Acesta nu putea rămâne multă vreme într-o localitate populată în totalitate de bulgari, de 177 de familii, la care școala avea o singură clasă și la 1869 – 1870, fiind frecventată

²⁸⁹*Ibidem*, Ds. 84/1860, fila 18 f-v.

²⁹⁰*Ibidem*, fila 19 f.

²⁹¹Suplica învățătorului V. Brânzei datată 10.XII.1860, *ibidem*, Ds. 6/1861, fila 1 f.

²⁹²Suplica acestuia din 25 august 1870, de transfer din motive familiale, la școala din comuna Congazu, ocazie cu care arăta că „Pe baza ordinului D-lui ministru al Instrucțiunii publice cu nr. 11759 și al D-stră cu nota 397, m-ați încunoștințat că sunt învățător la școala de model din comuna Șichirlichitai, plasa Ismail, județul Bolgrad, în urma concursului ce în anul 1867 am depus la Bârlad, după care am primit decretul definitiv sub nr. 2758 al D-lui ministru, cu salariul de 55 lei și 55 bani pe lună”, ANIC.MCIP, Ds. 38/1870, fila 187 f.

de 51 elevi, din care trei erau eleve²⁹³. Drept urmare, în prima parte a anului 1871 aici se găsea numit provizoriu de către Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad fostul ei elev, Hristea Brusalevschi²⁹⁴.

În iunie 1871 era numit tot provizoriu, Vasea Filov²⁹⁵, care era înlocuit în urma concursului din august 1871 cu același Hristea Brusalevschi²⁹⁶, prezent la aceeași catedră și în anul 1872²⁹⁷. Se pare că în vara anului 1873 postul de învățător era încă vacant deoarece, în solicitarea pe care o adresa Ministerului preotului comunei, Vasile Agura, se sugera ca „actualul învățător, de curând recomandat și neinstalat, să fie permutat la o altă comună”. Ministerul respinge cererea pentru că „școala era întreținută de comună, și revizorul a recomandat altă persoană”²⁹⁸. Dintr-un raport al revizorului Costache Petrescu aflăm că învățătorul recomandat pentru a ocupa postul la școala din Șichirlichitai era „Gheorghe Smocofschî, seminarist”²⁹⁹, pe care Ministerul îl recunoștea în octombrie acel an³⁰⁰. În lunile octombrie – noiembrie 1873 școala de băieți din Șichirlichitai număra 49 și, respectiv, 54 elevi, cea mai frecventată după aceea din Cișmevăruița, având de învățător pe Gheorghe Smocofschî³⁰¹. Acesta își continua activitatea aici și în anul următor, 1874, școala fiind frecventată în ianuarie și februarie de 18 elevi, iar în lunile mai – iunie 32 și, respectiv, 28 elevi³⁰².

În 1875 învățătorul Gheorghe Smocofschî era înlocuit cu Ioan Placunov, absolvent al Școlii centrale din Bolgrad³⁰³. În dreptul rubricii rezervată școlii din Șichirlichitai revizorul nota: „Atât școala de băieți, cât și școala de fete

²⁹³„Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

²⁹⁴„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

²⁹⁵„Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie, anul 1871”, *ibidem*, Ds. 618, fila 124 f.

²⁹⁶Proces-verbal nr. 4/26 august 1871 de examinare a candidaților pentru posturile vacante de învățători și învățătoare din districtul Bolgrad, senat de revizorul școlar Georgie Giușcă, de medicul județului și institutorul superior Mancaș, *ibidem*, Ds. 32/1871, fila 49 f-v; „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor orânduite în județul Bolgrad, cf. raport 286/23.IX.1871”, *ibidem*, fila 66 f. „Catalogul aspiranților și aspirantelor, cf. raport 286/23.IX.1871”, *ibidem*, fila 62 f.

²⁹⁷Raport nr. 264/15.IX.1872, cu tabel de „Învățătorii demni de misiunea lor”, *ibidem*, Ds. 110/1872, fila 37 f-v.

²⁹⁸*Ibidem*, Ds. 37/1873, fila 136.

²⁹⁹Raport nr. 192/31.VIII.1873, *ibidem*, fila 150 f-v.

³⁰⁰Adresa nr. 10744/19.X.1873, *ibidem*, fila 151.

³⁰¹„Tablou de progresul instrucțiunii publice, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f.

³⁰²„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 v – 310 f.

³⁰³*Ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289 f.

trebuie salariate cu gradul I” firește, de către Minister, propunere respinsă de oficialii acestuia³⁰⁴.

Același învățător Ioan Placunov s-a aflat la post și în anii următori, 1876 și 1877. Faptul rezultă dintr-un raport din 7 iulie 1877, al revizorului școlar al județelor Covurlui, Bolgrad și Ismail, N. Badenschi, care informa pe ministrul său că „Domnul I. V. Placunov, învățătorul școlii din comuna Șichirlichitai, plasa Ismail, jud. Bolgrad, este unul dintre tinerii care fac onoare corpului didactic rural, prin solitudinea cu care conduce școala și prin zelul ce-și depune în predarea lecțiilor și luminarea copiilor din comuna sa”³⁰⁵. Aceleași aprecieri favorabile erau notate și în registrul de inspecție al școlii la 26 februarie 1877, când revizorul găsea prezenți 30 de elevi, dispuși în patru clase primare aflați „într-un progres destul de semnificativ”³⁰⁶.

În iulie 1877 învățătorul I. Placunov adresa Ministerului solicitarea de a fi confirmat definitiv în postul de învățător, invocând în sprijinul doleanței sale faptul că ocupă acel post „de la 20 octombrie 1872” precum și raportul de inspecție amintit mai sus, din 26 februarie, anexat în copie la respectivul memoriu³⁰⁷. În fața atâtor argumente, la care se adăuga și un raport cu totul laudativ atât la adresa învățătorului Placunov, cât și a învățătoarei Anastasia V. Placunov, „soră a învățătorului”, Ministerul, constatând că „deja ați îndeplinit stagiul cerut de lege ca învățător provizoriu”, aproba numirea definitivă în acel post³⁰⁸.

Școala din comuna Fântâna Zânelor are ca dată probabilă a înființării ei luna octombrie 1858 deoarece catalogul de examen din vara anului 1860 consemnează patru elevi înscriși la această dată, sub semnăturile învățătorului Avram Doicev și examinatorului delegat, dr. Mutiev³⁰⁹.

³⁰⁴ *Ibidem*, fila 289 f.

³⁰⁵ Merită să mai reținem din raportul revizorului și alte constatări despre slujitorii catedrei și școlile din Șichirlichitai: „În inspecțiunea ce am făcut ambelor școli din acea comună în luna februarie anul curent, informa N. Badenschi pe iministru, am constatat cu bucurie că ambele aceste școli pot servi de model tuturor celorlalte școli rurale din județul Bolgrad, deoarece sunt singurele la care, cu fericire, am aflat existând câte o mică librărie posedând câte 10 – 15 exemplare din toate cărțile didactice, toate hărțile geografice în limba română, creioane, condeie, hârtie și tot ce trebuie copiilor pentru studiu. Localurile școlilor și mobilierul sunt foarte bune și ținute cu multă îngrijire și curățenie și toate acestea le datorăm solitudinii învățătorilor de ambe sexe și comunei. Progresul ce fac în studiu elevii de ambele sexe la ambii învățători este destul de simțitor și mulțumitor”. Vezi, Raport nr. 55/8 iulie 1877, *ibidem*, Ds. 35/1877, fila 35 f.

³⁰⁶ *Ibidem*, Ds. 35/1877, fila 32 f.

³⁰⁷ *Ibidem*, fila 31. În raportul de inspecție, revizorul N. Badenschi nota, între altele: „În această școală se fac studiile a patru clase primare. Examinând mai mulți elevi din diferite obiecte, din fiecare clasă respectivă, am găsit un progres destul de satisfăcător pentru care aducem mulțămirea noastră domnului învățător respectiv”, *ibidem*, fila 32.

³⁰⁸ Adresa nr. 9265/7.VIII.1877, *ibidem*, fila 37.

³⁰⁹ „Catalog școala Fântâna Zânelor, examen sem. II/1860”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, fila 141.

Înființarea școlii cu numai patru elevi nu trebuie să mire, cazuri similare fiind întâlnite la alte comune dar este inexplicabilă lipsa înscrierii oricărui alt elev în anul următor, 1859. Ceilalți 12 elevi menționați de catalog au început a frecventa în lunile ianuarie (patru) și martie (opt) din 1860.

Comuna era locuită la 1863 de 86 de familii bulgare, din care doar 20 vorbeau și româna, iar alte zece și limba rusă³¹⁰. Cum școala era întreținută de comună este explicabilă lipsa informațiilor pentru anii următori. Doar statistica din 1869 indica aceeași structură etnică a locuitorilor, iar școala, cu o singură clasă era frecventată de 23 elevi³¹¹.

În 1870 aici era numit învățător Pavel Țancof, absolvent al Școlii centrale din Bolgrad, în urma concursului depus în luna august a acestui an³¹². Dintr-un document din anul următor, 1871, aflăm că numirea sa pe acest post s-a făcut la 4 septembrie 1870³¹³. Pavel Țancof a funcționat la școala de băieți din Fântâna Zânelor în tot anul 1871³¹⁴. În septembrie 1872 revizorul Al. Vasiliu îl considera pe învățătorul Pavel Țancof „nedemn” de misiunea sa³¹⁵, fapt care și explică înlocuirea sa în anul următor, când școala din Fântâna Zânelor era frecventată de 19 elevi, în lunile octombrie și noiembrie³¹⁶, în 1874 cu 20 de elevi atât în ianuarie – februarie, cât și în mai – iunie³¹⁷, învățător fiind Petre Șeref, pe care îl găsim tot aici și în 1875³¹⁸.

Documentul în temeiul căruia apreciem **înființarea școlii din colonia Doluchioi** în noiembrie – decembrie 1858 este tot catalogul de examen din iunie 1860, dată la care erau înscriși 17 elevi, unul în noiembrie și 16 în decembrie acel an³¹⁹. Ceilalți 20 de elevi, până la 37 câți numără catalogul

³¹⁰ „Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4.

³¹¹ „Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

³¹² Raport nr. 344/30.VIII.1870; „Tablou aspiranților din Jud. Bolgrad, cf. raport 344/30.VIII.1870”; „Catalogul aspiranților și aspiranțelor, anexă la raport 344/30.VIII.1870”, *ibidem*, Ds. 38/1870, filele 206 f, 214 f, 223 f.

³¹³ „Tablou învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

³¹⁴ „Stat al învățătorilor, plasa Ismail, trim. II/1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 44 v și 65 f; „Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie 1871”, *ibidem*, fila 124.

³¹⁵ Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

³¹⁶ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f.

³¹⁷ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 v – 310 f.

³¹⁸ „Tablou cu învățătorii comunelor rurale din districtul Bolgrad în anul 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289 f.

³¹⁹ „Catalog școala Doluchioi, examen sem. II/1860”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, filele 132 – 134 f.

s-au înscris cu toții în 1860: șase, în ianuarie; nouă, în februarie; patru, în martie și unul în aprilie, având ca învățător pe P. Cuzmenco, iar ca examinator pe același dr. Mutiev³²⁰. Și aici rămâne inexplicabilă lipsa oricărui elev înscris în anul 1859. Nu știm până când a funcționat aici învățătorul P. Cuzmenco, dar în septembrie 1867 școala din Doluchioi era condusă de M. Mateev, transferat la Hagicurda, iar „în locul lui s-a orânduit Ioan Marinof”³²¹.

În vara anului 1870 postul devenise vacant când, pentru a ocuparea acestuia s-a prezentat la concurs Constantin Averescu, tatăl viitorului mareșal Alexandru Averescu. Datorită vechimii sale în învățământ, din 1846 „aspirantul este dispensat de concurs”³²² și numit la Doluchioi de către Prefectura Bolgrad, la recomandarea revizorului școlar³²³.

La 22 mai 1871 învățătorul C. Averescu era însă destituit la ordinul prefectului de Bolgrad³²⁴ fapt care determină plângerea către ministru, conform căreia suspendarea a urmat unei perioade în care „neconținut am fost persecutat și blamat de un rus-bulgar notar, și acestea numai din ura ce avea asupra-mi, fiind că sunt român și doresc a româniza”, iar cât privește raporturile cu prefectul „noi, învățătorii, mi se pare că nu suntem agenții Domniei sale pe câtă vreme avem deosebit Minister”³²⁵ își încheia memoriul, cu năduf. Ministrul solicită revizorului școlar informații despre cauzele destituirii, răspuns care parvine lui Christian Tell abia în decembrie 1871 când se alătură și „raportul comunei Doluchioi, relativ la cestiunea d-lui C. Averescu”³²⁶, document inexistent la dosarul cauzei. Abia raportul Prefecturii de Bolgrad informează că, în fapt,

³²⁰ *Ibidem*.

³²¹ Raport nr. 406/23.IX.1867 al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, *ANIC. MCIP*, Ds. 32/1868, filele 5 f-v și 12 f.

³²² Raport nr. 344/30.VIII.1870 al revizorului școlar al județelor Covurlui, Bolgrad și Ismail, George Giușcă; *Ibidem*, Ds. 38/1870, fila 206 f; „Tabloul aspiranților, din Jud. Bolgrad cf. raport nr. 344/30.VIII.1870”, *ibidem*, fila 212 f și urm.

³²³ Memoriul învățătorului Constantin Averescu, datat „Ismail, 24 mai 1871” adresat ministrului Instrucțiunii Publice Christian Tell, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 22 f-v și 24 f.

³²⁴ Data este indicată de Raportul nr. 375/15.XII.1871 al revizorului George Giușcă, *ibidem*, fila 21 f.

³²⁵ În memoriul către ministrul Instrucțiunii Publice, C. Averescu arată și condițiile în care a fost numit la școala din Doluchioi. „Subsemnatul, se spune în memoriu, în urma concursului ce am depus în urbea Bolgrad în luna august, anul expirat, după recomandățiunea d-lui revizor școlar prin adresa nr. 846, când m-a recomandat și Onorabilului Ministeriu, am fost decretat de Prefectura de Bolgrad prin nr. 1611 prin care, între altele, mi se promitea (precum și altora) și osebit salariu de la Guvern (ceea ce n-am primit, încă, ba nici recomandarea D-stră) de învățătoriu de copii în comuna Doluchioi, plasa Ismail, județul Bolgrad, unde am funcționat până în prezent”, *ibidem*, filele 22 f-v și 24 f.

³²⁶ Revizorul George Giușcă arată că „am fost la D-1 prefect, am insistat să-l instaleze și să-l restabilească și m-au refuzat. Conchid, Domnule ministru, spui încă odată că legea instrucțiunii publice pentru prefectura de Bolgrad este o literă moartă”, Raportul nr. 375/15.XII.1871 al revizorului George Giușcă, *ibidem*, fila 21 f.

C. Averescu nu a fost destituit ci doar „permutat la Noua Pcrofcă” în septembrie trecut (1871) pentru că „Doluchioi este compusă numai de locuitori bulgari și învățătorul necunoscând limba lor, după cum se pretindea chiar prin ordinul Dumneavoastră nr. 1470 din anul 1869, și locuitorii au încetat de a-și mai trimite copiii la școală, astfel că învățătorul rămăsese singur și am numit provizoriu pe Chiril Agura, care făcuse cursul Seminarului de Ismail”³²⁷.

Într-adevăr, comuna era locuită de o populație majoritar bulgară conform documentelor vremii. În 1863, aici locuiau 152 familii, din care 110 erau bulgare și doar 42 de origine română³²⁸. Peste șase ani familiile de bulgari scăzuse la 132, dar și cele române la 35 când școala avea două clase și era frecventată de 26 elevi³²⁹.

Seminaristul Chiril Agura a funcționat doar în lunile iunie – septembrie 1871 de vreme ce din octombrie acel an documentele rețin pentru școala din Doluchioi pe Marcu Papazoglu, iar pe C. Averescu la Noua Pcrofcă, începând cu 4 septembrie³³⁰. În septembrie 1872 revizorul Al. Vasiliu avea bune aprecieri despre Marcu Papazoglu³³¹, care preda la școala din Doluchioi celor 26 – 27 elevi și în 1873³³², și celor 33 – 35, în 1874³³³, dar în septembrie 1875 acesta era „îndepărtat pentru incapacitate, neglijență și imoralitate” și înlocuit cu „Gheorghe Popescu, absolvent al Școlii normale din București”³³⁴.

III.3. Școli înființate în 1859

În rapoartele și cataloagele Comisiei de examinare de la școlile rurale din sudul Basarabiei figurează și cele de la **Bolboca și Hagiabdula** cu elevi înscriși în anul 1859.

În catalogul școlii de la Bolboca toți cei 25 de elevi prezenți apar ca fiind înscriși în acest an, în lunile ianuarie și februarie (17), iar ceilalți în lunile mai

³²⁷ Raportul nr. 773 din 24/7 februarie 1872 al Prefecturii de Bolgrad, sub semnătura prefectului C.I.Poteca, *ibidem*, fila 31 f-v.

³²⁸ „Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4.

³²⁹ „Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

³³⁰ „Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124.

³³¹ Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43. În Catalogul de examen din iunie 1860, în lista promoțiilor din clasa a III-a în a IV-a, figurează elevul „Marcu Papazoglu, născut în 1847, fiul neguțătorului Gh. Papazoglu, din Ismail, intrat în școală în septembrie, 1859”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 125/1860, vol. II, filele 30 – 31.

³³² „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f.

³³³ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 v – 310 f.

³³⁴ Raportul nr. 145/15.IX.1875 al revizorului școlar al județelor Cahul, Bolgrad și Ismail, Bănescu, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 280 f-v – 281 f.

(unul), iunie (doi), octombrie și decembrie (unul și, respectiv patru), sub semnăturile învățătorului N. Ignatov și examinatorului dr. Mutiev³³⁵. În raportul înaintat Ministerului, membrii Comisiei de examinare notau că școala din Bolboca are nevoie de ajutor grabnic deoarece „încăperile” nu corespund³³⁶.

Știri despre această școală mai avem abia la 8 iulie 1870, dar într-un document ulterior datei, când Prefectura din Bolgrad repartiza ca învățător suplinitor, fără concurs și plătit de comună, pe Teodor Stoinescu, absolvent a patru clase la Seminarul din Ismail³³⁷.

În toamna anului 1871, în urma concursului de ocupare a posturilor vacante, aici era repartizat de aceeași prefectură, preotul Emilian Alexandru³³⁸. Acesta profesază la școala din Bolboca și în anii următori, 1872³³⁹ și 1873, probabil până în toamna acestui din urmă an³⁴⁰.

La 28 decembrie 1872, primarul comunei Bolboca, Hagi Avram solicita revizorului școlar, împreună cu consilierii săi, înlocuirea învățătorului Alexei Emilianov, care „fiind preot și în comuna Împușta, unde adesea este chemat de serviciul spiritual, lăsă copiii în voia providenței”³⁴¹. Abia în aprilie 1873 revizorul Al. Vasiliu dă curs memoriului notabililor din Bolboca dar cum raportul ajunge la Minister când el însuși era destituit, documentele sunt trimise

Fig. nr. 4. – Sigiliul comunei Bolboca. Legenda: „Pl«asa» Cahulo-Prut. Prim«ăria» com«unei» Bolboca. 1867”

Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 37/1873, fila 129 f.

³³⁵ANIC. MCIP – Moldova, Ds. 114/1860, fila 139 și „Extract comparativ la examenele din 1860”, *ibidem*, filele 156 f-v – 157 f.

³³⁶*ibidem*, Ds. 114/1860, filele 105 f-v și 106 f.

³³⁷„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, ANIC. MCIP, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

³³⁸Raport nr. 286/23. IX.1871 al revizorului George Giușcă; „Catalogul aspiranților și aspirantelor, cf. raport 286/23.IX.1871 și „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor orânduite în județul Bolgrad, cf. raport 286/23.IX.1871”, *ibidem*, Ds. 32/1871, filele 49 f-v; 50 f-v și 67 f; 51 f-v și 66 f.

³³⁹Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

³⁴⁰„Tablou al învățătorilor comunelor rurale din județul Bolgrad”, în care preotul Emilian Alexandru apare ca fiind absolvent al Seminarului din Ismail, *ibidem*, Ds. 4/1870, vol. II, filele 298 – 300.

³⁴¹*ibidem*, Ds. 37/1873, fila 129 f-v.

noului revizor școlar, Costache Petrescu spre anchetare³⁴². Probabil că noul revizor confirmă cele relatate în procesul verbal al primăriei Holboca pentru că, din toamna anului 1873³⁴³ și în 1874³⁴⁴ aici era învățător Constantin Apostolescu, împreună cu Elena Apostolescu, probabil soția sa. Deși notat în 1874 cu calificativul „bine”, în anul următor, 1875, luna septembrie, acesta este destituit și înlocuit cu Ioan Vincheci „absolvent al Institutului pedagogic din Arad”³⁴⁵, inclus și în Tabelul învățătorilor rurali ai județului Bolgrad³⁴⁶.

Școala din Hagiabdula și-ar fi început cursurile la 5 decembrie 1858 dată la care apare înscris singurul elev, dacă ar fi să acceptăm informația din Catalogul de examen din iunie 1860. Mai acceptabil este să admitem că s-a înființat și funcționat în anul următor, când s-au înscris 11 elevi, iar în 1860 alți 13, învățător fiind Coletie Hagiabdula³⁴⁷. Nu știm câtă vreme a funcționat Coletie la această școală dar la 30 ianuarie 1865 îl întâlnim aici pe Theodor Gurgianu care semna un memoriu către ministrul său, alături de colegii D. Moroșanu, V. Brânzei, I. Donea, Zamfir Popescu și V. Ionescu de la școlile din Colibași, Barta, Satul Nou, Cartal și Anadolu, care reclamau că „au fost abandonți mizericordiei Comitetului școlii bolgrădiene”³⁴⁸.

Comisia de examinare din vara anului 1860 recomandă de „model” școala din Hagiabdula alături de cele din Cartal, Văleni, Caragaci și Cișmevăruita³⁴⁹.

Comuna era populată la 1863 cu 178 de familii de români³⁵⁰, proporție etnică păstrată și la 1869 când erau însă 220 de familii. Școala era acum mixtă, funcționa cu două clase, fiind frecventată de 17 elevi și 9 eleve³⁵¹. Conform documentelor din 1871 Ioan Vârgolici „absolvent al Școlii preparandale din Iași”, a fost „numit în 1867 martie 3, și plătit de Guvern”³⁵². A funcționat la

³⁴²*Ibidem*, fila 76.

³⁴³„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v și 17 f – 18 f.

³⁴⁴„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 v – 310 f.

³⁴⁵Raport nr. 145/15.IX. 1875 al revizorului școlar Bănescu în care propunea Ministerului ca „Ioan Vincheci, absolvent a două clase din Institutul pedagogic din Arad, actual învățător la Hagi-Abdula, «transferat» în locul d-lui C. Apostolescu, seminarist, îndepărtat pentru incapacitate, neglijență și rele purtări”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 280 f-v.

³⁴⁶„Tablou școlilor rurale, districtul Bolgrad, 1875”, *ibidem*, fila 289.

³⁴⁷ANIC. MCIP – Moldova, Ds. 114/1860, fila 147 f.

³⁴⁸ANIC. MCIP, Ds. 35/1865, filele 78 – 79.

³⁴⁹ANIC. MCIP – Moldova, Ds. 114/1860, filele 105 f-v și 106 f.

³⁵⁰„Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, ANIC. MCIP, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4.

³⁵¹„Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

³⁵²„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37; „Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124.

această școală fără întrerupere, cu bune aprecieri din partea revizorilor școlari³⁵³, până la 20 aprilie 1873 când, destituit abuziv de Minister în urma rapoartelor revizorului Al. Vasiliu³⁵⁴, va fi înlocuit³⁵⁵. Abia după destituirea revizorului Al. Vasiliu, compromis, Ministerul va dispune reanalizarea cazului și, în cele din urmă învățătorul Ioan Vârgolici, unul dintre cei mai buni învățători ai școlilor rurale din sudul Basarabiei va fi reîncadrat în învățământ. Tocmai de aceea vom stăruii mai pe larg asupra acestui caz în capitolul „Abuzuri” al lucrării noastre.

La propunerea revizorului Al. Vasiliu Ministerul numește în locul lui Ioan Vârgolici pe Ioan Mereuță, transferat de la școala comunei Etulia la 16 aprilie 1873³⁵⁶. Acesta nu rămâne însă la Hagiabdula decât până la sfârșitul anului școlar, de vreme ce în noiembrie 1873 aici preda C. Varonu³⁵⁷, înlocuit cu Ivan Vintici³⁵⁸. În 1875, până la 15 septembrie aici a funcționat Ioan Vincheci, care era transferat la această dată la școala din Bolboca, iar la Hagiabdula, care avea o populație de 832 de locuitori, va fi adus Constantin Primichieru³⁵⁹.

Nu știm când acesta a fost înlocuit cu Ioan Claru, care figurează în „Tabel statistic de numele și prenumele învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad și Ismail”³⁶⁰.

Rapoartele Comisiei de examinare a elevilor de la școlile rurale din iunie 1860 amintesc alte cinci asemenea instituții în comunele **Banofca** (Banova), **Caracurta**, **Curciu**, **Enichioi** și **Tabacu**, toate însă fără de cataloage. În lipsa altor informații le considerăm a fi fost înființate tot în 1859 deoarece Comisia raporta prezența școlărilor în ambele semestre ale anului școlar 1859 - 1860³⁶¹. Aceeași Comisie de examinare semnala Ministerului că „în Banova, Enichioi,

³⁵³ Chiar revizorul Al. Vasiliu, care va propune destituirea lui Ioan Vârgolici, îl considera pe acesta, la 15 septembrie 1872 ca fiind „demn” de misiunea sa, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

³⁵⁴ Raport nr. 335/29.XII.1872, *ibidem*, Ds. 37/1872, fila 69 f.

³⁵⁵ Memoriul învățătorului Ioan Vârgolici din 7 noiembrie 1873, de după reîncadrarea sa în învățământ, care solicita salariul pe lunile ianuarie, februarie, martie și 20 zile din aprilie, timp în care a predat elevilor la școala din Hagiabdula, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 172 f.

³⁵⁶ Raport nr. 107/10.III.1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, filele 63 f-v și 65 f-v.

³⁵⁷ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v - 4 f-v și 17 f - 18 f.

³⁵⁸ „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, fila 311 f.

³⁵⁹ Raport nr. 145/15.IX.1875 al revizorului școlar Bănescu cu propuneri de transferuri și destituiri, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 280 f-v și „Tabloul școlilor rurale, districtul Bolgrad, 1875”, *ibidem*, fila 289 f.

³⁶⁰ ANIC. MCIP, Ds. 4/1873, filele 298-300.

³⁶¹ „Extract comparativ de numărul școlărilor înscriși și al celor cu note bune și mediocre la examenul I-ii cât și acel al II-lea”, ANIC. MCIP - Moldova, Ds. 114/1860, filele 156 f-v și 157 f.

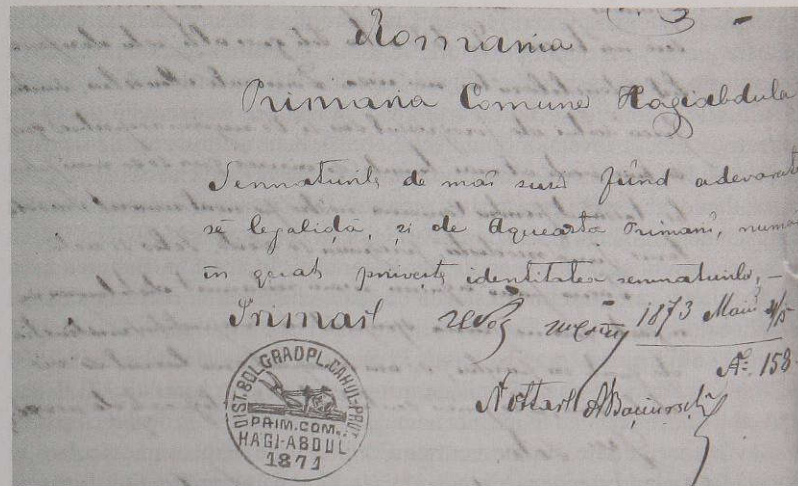

Fig. nr. 5. - Sigiliul comunei Hagiabdula pe un act de autentificare a semnăturilor. Legenda: „Districtul» Bolgrad. Pl. «asa» Cahulo-Prut. Prim. «aria» com. «unei» Hagi-abdula . 1871”
Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 37/1873, fila 89 v.

Caracurta, Tabacu și în Curciu școlari nu am putut găsi pentru că ieșise la lucrările rurale, de aceea nici examene nu s-au putut ține”³⁶².

În anul școlar 1859 - 1860 școala din **Banofca** a fost frecventată de 13 elevi, dintre care doar unul avea note „bune”, restul „mediocre”³⁶³. Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad înlocuia pe învățătorul S. Stoianov de la școala Banofca, în septembrie 1867 pentru „neîndeplinirea îndatoririlor cu exactitate pentru care și progresul elevilor a fost foarte înapoiat”, cu Petru Minciov, fapt aprobat de Minister³⁶⁴.

În 1863 localitatea avea doar 64 de familii, din care de etnie română erau numai 15, celelalte fiind bulgare³⁶⁵. Structura și ponderea etnică o regăsim și după șase ani, în 1869, când comuna avea 78 de familii, din care 68 erau bulgare. Școala avea două clase și era frecventată de 28 elevi³⁶⁶.

La 30 august 1870 postul de învățător de la Banofca era scos la concurs pentru care s-a prezentat Hristea Cralinarcof „respins de Comisiune ca unul ce nu a prezentat actele cerute de art. 367 din Legea Instrucțiunii Publice”³⁶⁷.

³⁶² „Raportul examinatorilor, iunie 1860”, *ibidem*, filele 105 f-v - 106 f.

³⁶³ „Extract comparativ la examenele din 1860”, *ibidem*, filele 156 f-v și 157 f.

³⁶⁴ Raport nr. 406/23.IX.1867 al Comitetului de inspecțiune al Școlii centrale din Bolgrad, ANIC. MCIP, Ds. 32/1868, filele 5 f-v și 12 f.

³⁶⁵ „Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 1033/1863, filele 3 - 4.

³⁶⁶ „Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

³⁶⁷ Raport nr. 344/30.VIII.1870 al revizorului școlar de Covurlui, Bolgrad și Ismail, George Giușcă, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 206 f-v.

În pofida acestei respingeri Hristea Cralinarcov va funcționa la școala din Banofca, unde va fi numit provizoriu în urma unui alt concurs de ocupare a posturilor vacante, susținut la Bolgrad între 20 – 25 august 1871³⁶⁸.

În lunile octombrie – noiembrie 1873 școala era frecventată de 14 și, respectiv, 31 elevi, învățător fiind Petre Șeref³⁶⁹. În următorul an, 1874, postul era ținut de Bogdan Manciu (Mancev, în alte documente) apreciat cu calificativul „bine” dar localul școlii era „în stare proastă”³⁷⁰. Acesta era „îndepărtat pentru incapacitate, neglijență și rele purtări” și înlocuit în septembrie 1875 cu Ștefan Uzun, absolvent al Școlii centrale din Bolgrad³⁷¹. În acest an Banofca avea 507 locuitori, care întrețineau școala cu toate cheltuielile, inclusiv salariul învățătorului Ștefan Uzun³⁷².

Școala din Enichioi era frecventată în primul semestru al anului 1859/1860 de 20 elevi, fără a ști dacă aceștia au urmat la clasă și în semestrul al II-lea, după cum documentul nu reține nici numele învățătorului³⁷³. Probabil că școala nu a avut continuitate din moment ce Comitetul de inspecțiune școlară al districtului Cahul propunea Ministerului, la 17 noiembrie 1864 „înființarea unei școli la Enichioi care să deservească și Tartaul și Șamalia care au toate, împreună, 1.396 locuitori”³⁷⁴. Comuna era locuită numai de bulgari, numărul acestora fiind de 107 familii în 1863³⁷⁵ și crește la 112 familii în 1869, când școala era urmată de doar 18 elevi³⁷⁶.

³⁶⁸Raport nr. 286/23.IX.1871 al revizorului școlar George Giușcă, *ibidem*, Ds. 32/1871, fila 48 f-v. La examenul de concurs susținut în fața Comisiei compusă din revizorul școlar G. Giușcă, medicul județului – dr. I. Zamfir (?) și un institutor superior, I. Mancaș, candidatul Hristea Cralinarcov obține cea mai mică medie, 5, 4/13, „Catalogul aspiranților și aspirantelor cf. raport 286/23.IX.1871”, *ibidem*, filele 50 și 67 și, drept urmare, era numit „la locul unde funcționează – Banofca”, „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor orânduite în județul Bolgrad”, cf. raport nr. 286/23.IX.1871”, *ibidem*, filele 51 și 66 și „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, filele 32 f la 37; „Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124. În aceste ultime două documente Hristea Cralinarcov figurează ca fiind absolventul Școlii centrale din Bolgrad și numit ca suplinitor la Banofca prin ordinul nr. 355 al Comitetului de inspecție al Școlii centrale, la 18 septembrie 1869, școala fiind „întreținută de comună”.

³⁶⁹„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v și 17 f – 18 f.

³⁷⁰În ianuarie – februarie 1874 școala era urmată de 32 de elevi, iar în lunile mai – iunie de doar 15 – 16 elevi, „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f, „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, Ds. 91/1874, fila 311 f.

³⁷¹Raport nr. 145/15.IX.1875 al revizorului Bănescu, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 280 f-v.

³⁷²*Ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289 f.

³⁷³„Extract comparativ la examenle din 1860”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, filele 156 f-v și 157 f.

³⁷⁴*ANIC. MCIP*, Ds. 35/1864, filele 70–71.

³⁷⁵„Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4.

³⁷⁶„Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

Nu știm data reluării lecțiilor la școala din Enichioi unde, la 23 septembrie 1867 învățător era Iconomu, înlocuit cu Stepan Malincov³⁷⁷. În august 1870 postul era vacant când, pentru ocuparea lui, s-a prezentat Vasile Jelescov (Jelescu), neacceptat de Comisie pentru că nu a prezentat nici un document care să ateste studiile încheiate³⁷⁸. Mai multe documente atestă prezența învățătorului George Constantinov la școala din Enichioi în anul 1871, cu probabilitatea funcționării lui la această instituție încă de la 4 septembrie 1870³⁷⁹. Revizorul Al. Vasiliu îl găsea tot la școala din Enichioi și la începutul anului școlar 1872/1873³⁸⁰, dată după care Gheorghe Constantinof demisiona, solicitându-se acordul Ministerului³⁸¹. Devenit vacant, postul de la școala Enichioi este solicitat de Constantin Averescu, fapt adus la cunoștința Ministerului care aproba transferul³⁸². Astfel se face că în anii 1873 și 1874 școala din Enichioi a beneficiat de prezența învățătorului Constantin Averescu, notat cu „bine”, ale cărui lecții erau urmate de 17 și 34 elevi în lunile octombrie și, respectiv, noiembrie 1873³⁸³. Numărul elevilor a crescut semnificativ în ianuarie și februarie 1874, la 48 – 45³⁸⁴, pentru a scădea la numai șapte în luna mai a aceluiași an, când învățător era însă Neculai Agura³⁸⁵.

În 1875, după 15 septembrie, școala din Enichioi era de gradul al II-lea și funcționa cu învățătorul V. Jelescu „absolvent al Școlii centrale din Bolgrad, salarizat de stat”³⁸⁶ care, însă, la scurtă vreme a fost înlocuit cu Gr. Brătescu, absolvent al Școlii normale din București³⁸⁷.

³⁷⁷Raport nr. 406/23.IX.1867 al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad prin care se propunea „permutarea învățătorului Iconomu de la școala Enichioi, la Curchiu, în locul lui L. Stepanov, pentru neîmplinirea datoriilor, iar la școala Enichioi să fie numit Stepan Malincov, absolvent al Școlii centrale din Bolgrad”, ceea ce Ministerul aprobă, *ibidem*, Ds. 32/19/1868, filele 5 f-v și 12 f.

³⁷⁸Raport nr. 344/30.VIII.1870 al revizorului școlar G. Giușcă, *ibidem*, Ds. 38/1870, filele 206, 214 și 219.

³⁷⁹În „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871” se preciza că la respectiva școală funcționa „George Constantinov, absolvent al Școlii Centrale din Bolgrad, numit provizoriu la 4.IX.1870, de Prefectură, în urma concursului, fiind plătit de Guvern”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37. Pe George Constantinov îl aflăm și în „Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124.

³⁸⁰Raport nr. 264/15.X.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

³⁸¹Învățătorul își anunța demisia cu începere de la 15 noiembrie 1872, Raportul nr. 319/25.XI.1872, *ibidem*, Ds. 37/1872, fila 4.

³⁸²Raport nr. 324/1.XII.1872, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 81 f-v.

³⁸³„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v și 17 f – 18 f.

³⁸⁴„Tablou de progresul instrucțiunii publice, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f.

³⁸⁵„Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, fila 311 f.

³⁸⁶*Ibidem*, Ds. 94/1875, fila 288 f-v.

³⁸⁷În „Tabloul școlilor rurale, districtul Bolgrad, 1875”, comuna Enichioi figurează cu 843 locuitori, iar peste numele lui V. Jelescu este suprascris cel al lui Gr. Brătescu, *ibidem*, fila 289 f.

Școala din Caracurta fusese frecventată în anul școlar 1859 – 1860 de 17 elevi, din care cu note „bune” doar patru, restul cu note „mediocre”³⁸⁸ dar nu cunoaștem numele învățătorului.

În 1863 aici locuiau „137 familii bulgare”³⁸⁹, pentru ca peste șase ani documentul să precizeze 152 de familii din care însă „118 erau familii de arnați”³⁹⁰.

Abia din 1871 știm că aici funcționa învățătorul Mihail Teodorof, absolvent al Școlii centrale din Bolgrad, repartizat în urma concursului din 20 – 25 august³⁹¹. Tot aici îl aflăm și în anii 1873, când școala era frecventată de 20 și 32 de elevi (în lunile octombrie și noiembrie)³⁹² și 1874, cu 30 de elevi în februarie și numai 16 în lunile mai – iunie³⁹³. În 1875 Caracurta avea 887 de locuitori care întrețineau școala, inclusiv salariul învățătorului Mihail Theodor³⁹⁴.

Despre **Școala din Curciu** Comisia de examinare a elevilor de la școlile rurale din iunie 1860 aprecia că „încăperile școlilor, mai multe dintre ele nu corespund la menirea lor” și indicau Comitetului de inspecție că „De cel mai grabnic ajutor au trebuință școlile din Curciu și Bolboca”³⁹⁵. În acel an școlar, 1859 – 1860, școala din Curciu a fost frecventată de 21 de elevi, dar niciunul nu merita să fie notat cu calificativul „bine”³⁹⁶, fără să știm însă numele învățătorului.

Comuna avea o populație constituită din alogeni. La 1863 erau 211 familii³⁹⁷, iar la 1869 numărul acestora crește la 254, când școala avea două clase frecventate de 24 elevi³⁹⁸.

Învățătorul școlii îl cunoaștem din 1868, acesta fiind L. Stepanov, înlocuit însă pentru că „nu și-a îndeplinit datoriile cu exactitate”³⁹⁹ cu „Iconomov,

³⁸⁸ „Extract comparativ la examenele din 1860”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, filele 156 f-v și 157 f.

³⁸⁹ „Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4.

³⁹⁰ „Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

³⁹¹ Raport nr. 286/23.IX.1871 al revizorului școlar George Giușcă, *ibidem*, Ds. 32/1871, fila 4 f-v. La examenul de concurs candidatul obținuse nota 7, 1/13 „Catalogul aspiranților și aspirantelor cf. raport 286/23.IX.1871”, *ibidem*, filele 50 și 67 și, drept urmare, a fost numit „la locul unde funcționează – Caracurta”, „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor orânduite în județul Bolgrad, cf. raport 286/23.IX.1871”, *ibidem*, filele 51 și 66 și „Tabloul din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail, răspunzătoriu ofiției 499/1871”, *ibidem*, filele 32 f la 37.

³⁹² „Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v și 17 f – 18 f.

³⁹³ „Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f. „Tabloul de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, fila 311 f.

³⁹⁴ *Ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289 f.

³⁹⁵ „Raportul examinatorilor, iunie 1860”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, filele 105 f-v – 106 f.

³⁹⁶ „Extract comparativ la examenele din 1860”, *ibidem*, filele 156 f-v și 157 f.

³⁹⁷ „Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4.

³⁹⁸ „Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

³⁹⁹ Raport nr. 406/23.IX.1867 al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, *ibidem*, Ds. 32/1868, filele 5 f-v și 12 f.

permutat din comuna Enichioi”. Neculai Iconomov, care fusese numit în sistem din septembrie 1867⁴⁰⁰, va funcționa aici o perioadă nedeterminată cronologic, locul lui fiind luat de Sima Dumitru, în septembrie 1871, în urma concursului din luna august⁴⁰¹. Documentele ni-l arată ca având cea mai lungă continuitate la școala din Curciu și în anii următori 1872⁴⁰² și 1873, când era deja mixtă și avea 12 și 16 elevi în lunile octombrie și, respectiv, noiembrie⁴⁰³; în 1874, cu 30 și 23 elevi în lunile ianuarie și februarie și 16 în mai și iunie⁴⁰⁴ și 1875, când școala de băieți din Curciu era întreținută de Guvern, deși comuna avea 1147 locuitori⁴⁰⁵. Același Sima Dumitru funcționa la școala din Curciu și în 1877, despre care revizorul școlar N.V.Badenschi informa Ministerul că „este găgăuz din comuna Tabacu, cu mijloace mari, căci are un socru bogat, dar nu merită aproape să fie învățător, necum să fie și gradat” drept care este mutat și înlocuit cu „un bun învățător, normalist din București, ce are și rude în această comună, <fiind> generele preotului de acolo, spre a-i proteja interesele, conform art. 5 din ord. Instrucțiunii 2786”⁴⁰⁶.

Școala din Tabacu figura în ambele semestre ale anului 1859 – 1860 cu doar patru elevi⁴⁰⁷. În perioada anterioară lunii mai 1867 școala din Tabacu a funcționat cu un învățător care, demisionând, era înlocuit cu Ioachim Filov, care era învățător la școala din Hasanspaga, la 22 ianuarie 1867⁴⁰⁸. În septembrie postul devenise iar vacant prin demisia lui Ioachim Filov încât, același Comitet de inspecție propune pe Neculai Borov⁴⁰⁹, acceptat de Minister⁴¹⁰. Acesta, neprezentându-se la post, este înlocuit cu Eftihii Lazarev⁴¹¹, care funcționează aici până în vara anului 1870. Devenit vacant, postul este scos la concurs

⁴⁰⁰ „Tabloul din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail, răspunzătoriu ofiției 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37.

⁴⁰¹ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor orânduite în județul Bolgrad, cf. raport 286/23.IX.1871”, *ibidem*, filele 51 și 66; vezi și Raport 286/23.IX.1871 al revizorului școlar George Giușcă, *ibidem*, fila 48 f-v. La examenul de concurs candidatul obținuse nota 8 (opt), „Catalogul aspiranților și aspirantelor, cf. raport 286/23.IX.1871”, *ibidem*, fila 62.

⁴⁰² Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 37/1872, filele 37 și 47.

⁴⁰³ „Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v și 17 f – 18 f.

⁴⁰⁴ „Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f. „Tabloul de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, fila 311 f.

⁴⁰⁵ *Ibidem*, Ds. 94/1875, fila 288 f-v.

⁴⁰⁶ *Ibidem*, Ds. 35/1877, filele 1 – 2 și 14 f.

⁴⁰⁷ „Extract comparativ la examenele din 1860”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, filele 156 f-v și 157 f.

⁴⁰⁸ Raport nr. 156/4.V.1867 al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, *ANIC. MCIP*, Ds. 38/1867, fila 22.

⁴⁰⁹ Raport nr. 406/23.IX.1867 al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, *ibidem*, Ds. 32/1868, filele 5 f-v și 12.

⁴¹⁰ *Ibidem*, fila 6 f.

⁴¹¹ Raport nr. 454/30.X.1867 al Comitetului de inspecție, *ibidem*, fila 3 f-v.

împreună cu alte 24 și este ocupat de tânărul de numai 19 ani, Mihail Rudenco, absolvent din 1868 al Seminarului din Ismail⁴¹². Numit ca învățător provizoriu la 4 septembrie 1870⁴¹³, tânărul seminarist rămâne la Tabacu doar un an pentru că în august 1871 postul, devenit vacant, este din nou scos la concurs, în urma căruia îl ocupa „aspirantul” Anton Gotcu⁴¹⁴. La inspecția din 1873 Anton Gotcu primește calificativul „rău”, motivat de faptul că „În luna noiembrie nu au frecventat elevii, din cauză că învățătorul nu-și îndeplinește datoriile”⁴¹⁵. Urmare a acestei constatări este înlocuit, pentru ca la începutul anului următor, 1874⁴¹⁶, când frecventau 22 elevi în ianuarie, 15 în februarie și 18 în mai – iunie, dar și în 1875 să-l întâlnim aici pe Emilian Dimitru, absolvent al Școlii normale din București⁴¹⁷.

III.4. Școli înființate în perioada 1860 - 1865

Școala din comuna Brânza. La 5 septembrie 1860, Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad informa Ministerul că „Vasile Ionescu, care posedă știința română, a fost rânduit ca profesor la colonia Brânza, cu majoritatea populației română”⁴¹⁸.

Într-adevăr, documentele consemnează la 1863 prezența a 108 familii, din care 106 erau române⁴¹⁹. Preponderența etnică se păstrează neschimbată și la 1869, când localitatea avea 124 de familii, toate române⁴²⁰.

Ministerul informa pe Vasile Ionescu că i se „recunoaște, provizoriu, dreptul la postul de profesor la școala din colonia Brânza” și era „invitat a

⁴¹²Raport nr. 344/30.VIII.1870 al revizorului școlar de Covurlui, Bolgrad și Ismail, George Giușcă, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 206 f-v.; La examenul de ocuparea postului vacant, Mihail Rudenco obținuse nota 8, 5/4, „Catalogul aspiranților și aspirantelor cf. raport 286/23.IX.1871”, *ibidem*, fila 62 f. și „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor orânduite în județul Bolgrad, cf. raport nr. 286/23.IX.1871”, *ibidem*, filele 48, 50 f-v, 51 v, 66 – 67.

⁴¹³„Tablou învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail, răspunzătoriu oficei 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37.

⁴¹⁴Raport nr. 286/23.IX.1871 al revizorului școlar George Giușcă, *ibidem*, fila 48 f-v. La examenul de concurs candidatul Anton Gotcu obținuse nota 8,3/13, „Catalogul aspiranților și aspirantelor cf. raport nr. 286/23.IX.1871”, *ibidem*, Ds. 32/1871, fila 62 f și „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor orânduite în județul Bolgrad, cf. raport 286/23.IX.1871”, *ibidem*, filele 51 și 66.

⁴¹⁵„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁴¹⁶„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f, „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, fila 311 f.

⁴¹⁷„Tablou școlilor rurale, districtul Bolgrad, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289 f.

⁴¹⁸Raport nr. 199/5.IX.1860, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 84/1860, fila 37 f-v.

⁴¹⁹„Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4.

⁴²⁰„Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

păși de îndată la citata îndatorire”⁴²¹. În aceeași zi redacția „Monitorul oficial” era rugată să facă cunoscut că „în Basarabia Moldovei, la colonia Brânza s-a deschis școală publică elementară, numindu-se provizoriu profesor pe domnul Vasile Ionescu”⁴²² dar, după cum vom vedea mai la vale, nu a fost posibilă deschiderea școlii de la Brânza în lunile și chiar în următorii doi – trei ani.

Același Comitet de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, care îl recomandase Ministerului pe Vasile Ionescu de învățător școlii din Brânza propunea la 2 februarie 1861 transferul acestuia de la Brânza „unde locuitorii nu pot întreține școala” la Chișlița „unde cu începere din 1861, urmează a se deschide școală”⁴²³. Solicitarea este reluată la doar două zile de chiar învățătorul Vasile Ionescu, care se plânge ministrului că „până acum nici o mișcare nu am putut face din cauză că școală în zisa colonie nu este și nici vreo încăpere de închiriat nu se găsește”. Mai mult chiar, informa învățătorul că „precum această colonie (*Brânza, n. ns. I. S.*) nu a avut în trecut școală, nici în viitor speranță nu este pentru că venitul ei într-un an e de numai 575 carboave, cheltuielile de 900 de carboave și datoriile au impresurat-o cu 1000 de carboave” drept pentru care învățătorul Vasile Ionescu propune să fie numit la „colonia Chișlița, unde sunt încăperi de închiriat până la primăvară când, atunci, are a se face școală”⁴²⁴. Ministerul acceptă propunerea, strămutându-l pe învățătorul Vasile Ionescu la Chișlița⁴²⁵.

Se consumase, astfel, tentativa de înființare în toamna anului 1860 a unei școli în comuna Brânza, locuită numai de români, numindu-se chiar și învățător recunoscut de Minister dar care după șase luni de încercări de a găsi un spațiu pentru școală, fie și de închiriat, renunță și este transferat într-o altă comună.

Nu dispunem de informații certe privind data la care s-a înființat școala din Brânza, dar în urma concursului de ocupare a posturilor vacante de la școlile rurale din județul Bolgrad, ținut în toamna anului 1869, candidatul Trofin Vulpe era repartizat la școala din Brânza cu precizarea „acolo unde funcționa”⁴²⁶. Această sintagmă presupune că cel puțin din semestrul precedent

⁴²¹ Adresa MCIP cu nr. 11695/24.IX.1860, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 84/1860, fila 38 f-v.

⁴²² Adresa MCIP cu nr. 11697 din 24.IX.1860, *ibidem*, fila 39 f-v.

⁴²³ Raport nr. 53/2.II.1861, *ibidem*, Ds. 6/1861, fila 24.

⁴²⁴ Raport nr. 4 din 5 februarie 1861 al învățătorului Vasile Ionescu, *ibidem*, fila 20.

⁴²⁵ Adresa MCIP, nr. 1776/24.II.1861, *ibidem*, fila 25.

⁴²⁶ Raportul nr. 769 al revizorului școlar al județelor Tecuci, Covurlui, Cahul, Bolgrad și Ismail, George Giușcă, din 13 decembrie 1869 în care se nota că reușii la concurs, în număr de șapte, au fost recomandați Prefecturii de Bolgrad spre a fi numiți în posturile solicitate, *ANIC. MCIP*, Ds. 38/1870, fila 27 f-v.

al anului 1869 școala din Brânza exista, având ca învățător pe Trofin Vulpe, care candidase pentru ocuparea postului pe care funcționa. De altminteri, statistica din acel an consemnează în comuna Brânza o școală cu două clase și 14 elevi⁴²⁷.

Școala din Brânza era întreținută de guvern, învățătorul Trofin Vulpe figurând în toate **Statele învățătorilor comunali rurali din plasa Cahulo-Prut, județul Bolgrad, pe trimestrele I – IV/1871**, cu salariu de 40 lei lunar⁴²⁸. Dintr-un alt document aflăm că Trifan – Trofin Vulpe era absolvent de curs primar al școlii din Cahul, și a fost numit la respectiva școală de Prefectura din Bolgrad la 10 decembrie 1869⁴²⁹. Problema este dacă înaintea sa a funcționat un alt învățător și de când anume?

În documentele școlare ale anilor 1872⁴³⁰, 1873⁴³¹ și 1874⁴³² la școala din Brânza figurează însă un alt învățător, Vulpe Ioan. În catalogul clasei a IV-a al Seminarului teologic din Ismail aflăm pe elevul „Ioan Vulpe, născut 1849, în vârstă de 15 ani, fiul lui Gheorghe Vulpe, preot, din colonia Brânza; anul intrării în școală: 1 octombrie 1857, progresul la învățătură „binișor”⁴³³. Conform unui raport din 15 septembrie 1875 al revizorului școlar Ioan Bănescu „preotul Vulpe, învățător la școala mixtă, gradul al II-lea din comuna Brânza, este îndepărtat pentru neglijență și inaptitudine”, argument care confirmă supoziția identificării lui Ioan Vulpe cu elevul cu același nume de la Seminarul din Ismail.

La îndepărtarea lui din învățământ, postul a fost ocupat de „Theodor Mârza, absolvent al Școlii normale din București”⁴³⁴. După această dată școala din Brânza a fost „ridicată” de la gradul al II-lea la gradul întâi, împreună cu școlile de la Doluchioi, Vulcănești, Cara-Mehmet, Șagâna și Dimitrofcă⁴³⁵. La numai un an de la numirea sa ca învățător la comuna Brânza, Theodor Mârza demisionează, fiind adus în locul său Vasile Macedon, tânăr absolvent al Școlii

⁴²⁷„Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

⁴²⁸*Ibidem*, Ds. 618/1871, filele 12 v și 27 f; 43 v; 85 v și 96 f.

⁴²⁹„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail, cf. ofiției 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37.

⁴³⁰Revizorul Al. Vasiliu îl considera „nedemn” de misiunea sa, Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁴³¹„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁴³²„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, fila 311 f.

⁴³³*DJIANIC, MMS*, Ds. A/57/1864, filele 28 v la 31 f.

⁴³⁴Raport nr. 145 din 15.IX.1875 al revizorului Ioan Bănescu, *ANIC. MCIP*, Ds. 94/1875, filele 280 f-v la 282 f.

⁴³⁵„Tabloul școlilor rurale, districtul Bolgrad, 1875”, *ibidem*, fila 289 f.

normale din Iași⁴³⁶, propunere confirmată de Minister cu începere de la 1 octombrie 1876⁴³⁷.

Școala din comuna Chișlița, plasa Cahulo-Prut, județul Bolgrad a fost înființată, după cum rezultă din documentele prezentate mai sus, de către învățătorul Vasile Ionescu, transferat aici de la Brânza, în februarie 1861, la cererea sa, dar și la propunerea Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, fapt aprobat de Minister la 24 februarie 1861⁴³⁸.

Școala urma să se deschidă în primăvara aceluși an și probabil că așa s-a și întâmplat. O situație din 1863 indică pentru comuna Chișlița 96 de familii de români⁴³⁹, dar data exactă a debutului școlii nu o cunoaștem.

Informații mai exacte despre școala din Chișlița avem abia din 1869 când, în urma concursului pentru posturile vacante, era repartizat învățător Theodor Lupan „unde se găsea funcționând de dinaintea acestei date”⁴⁴⁰. Statistica din 1869 consemnează existența unei școli la Chișlița, cu o singură clasă și 11 elevi, la 122 de familii, toate române⁴⁴¹.

Dintr-un „Stat de lefile învățătorilor” din toamna anului 1871 aflăm că „Theodor Lupan fusese repartizat la școala din Chișlița de către Prefectura de Bolgrad, la 7 septembrie 1869”⁴⁴². Nu știm dacă înaintea sa a funcționat un alt învățător.

O altă sursă ne informează că învățătorul Theodor Lupan era „absolvent a patru clase la Școala centrală din Bolgrad” iar pentru postul de la școala din Chișlița „depusese concurs, fiind angajat provizoriu de comună, dar salarizat și de stat cu 40 lei lunar”⁴⁴³. La începutul anului școlar 1872/1873 revizorul Al. Vasiliu îl trecea în rândul celor „nedemni” de misiunea lor⁴⁴⁴, pentru ca în anul școlar următor, revizorul C. Petrescu să transfere aici pe Ioan Vinchici de la Batogu, plasa Balta, județul Brăila⁴⁴⁵ înainte ca Ministerul să aprobe

⁴³⁶Raport nr. 96 din 30.IX.1876 al revizorului școlar N. Badenschi, *ibidem*, Ds. 404/1876, filele 74 f-v și continuare la 99 f-v.

⁴³⁷Adresa MCIP. nr. 10749 din 3.XI.1876 către revizorul școlar al județelor Bolgrad și Ismail, *ibidem*, fila 77 f-v.

⁴³⁸Adresa MCIP, nr. 1776/24.II.1861, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 6/1861, fila 25.

⁴³⁹„Tabelă de numărul familiilor, județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4.

⁴⁴⁰Raport nr. 769/13. XII. 1870 al revizorului școlar al județelor Tecuci, Covurlui, Cahul, Bolgrad și Ismail, George Giușcă și „Tabloul aspiranților și aspirantelor recomandat Prefecturilor, decembrie 1869”, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 27 f-v.

⁴⁴¹„Statistica coloniilor districtului Bolgrad 1869”, *ibidem*, Ds. 78/1870, filele 33 v cu 36 f.

⁴⁴²Decret nr. 11333/7.IX.1869, „Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124.

⁴⁴³„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. ofiției 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37.

⁴⁴⁴*Ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁴⁴⁵Raport nr. 219/12.IX.1873 al revizorului C. Petrescu, *ibidem*, Ds. 37/1873, filele 154 – 155.

mutarea⁴⁴⁶. Așa se și explică prezența sa în statele de funcțiuni pe lunile octombrie – noiembrie 1873, când școala era frecventată de nouă – unsprezece elevi⁴⁴⁷, dar și în lunile ianuarie și februarie 1874, de 18 și, respectiv, 10 elevi⁴⁴⁸. Odată cu desprimăvărarea frecvența scade la nouă elevi în luna mai și la numai cinci în iunie, învățător fiind Ioan Mustață⁴⁴⁹. Din toamna anului 1874 aici era transferat învățătorul D. Alboteanu de la școala Baurcii-Moldoveni, jud. Cahul⁴⁵⁰.

În 1875 comuna Chișlița număra 470 de locuitori, iar școala devenise mixtă, pentru care depusese concurs același „D. Alboteanu, absolvent al Școlii normale din Iași” pentru care revizorul propunea ca „Școala mixtă din această comună este necesar a se retribui cu salariu de gradul I”⁴⁵¹.

Învățătorul D. Alboteanu a profesat la școala din Chișlița și în anii următori, 1876 – 1877 de unde, la 2 aprilie 1877 solicita ca salarizarea lui să fie preluată de stat asemenea „celorlalți învățători normalişti ...fiindu-mi cu totul imposibil de a mai continua serviciul numai cu retribuția plătită de comună”⁴⁵². Ministerul scria revizorului școlar al județelor Bolgrad și Ismail, spre a se comunica învățătorului D. Alboteanu că „bugetul anului curgător nu îngăduie satisfacerea cererii, dar că în virtutea statutului său de absolvent al Școlii normale «Vasile Lupu» din Iași poate fi permutat la una din școlile de gradul I a statului ce va fi vacantă în acel județ”⁴⁵³. Dar se declanșase deja Războiul pentru independența României încât grijile Guvernului erau acum cu totul altele, iar prin pacea pe care ne-au impus-o marile puteri europene cele trei județe din sudul Basarabiei vor fi iar încorporate Imperiului rus.

Școala din Tomaiu are o istorie cu totul interesantă. Începuturile acesteia datează din anul 1861, când locuitorii răzeși ai comunei se angajau să doneze 960 galbeni pentru înființarea unei școli în acel sat⁴⁵⁴. Oferta era reluată peste un an printr-un memoriu adresat Prefectului județului în care se arăta că „Noi, mai gios iscăliții locuitori răzeși din satul Tomaiu, districtul Cahul, Plasa Cotu

⁴⁴⁶Adresa nr. 11001/25.X.1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 155 f-v.

⁴⁴⁷„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v și 17 – 18.

⁴⁴⁸„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f.

⁴⁴⁹„Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, fila 311 f.

⁴⁵⁰Raport nr. 48/2.IV.1877 al învățătorului Dumitru Alboteanu, *ibidem*, Ds. 35/1877, filele 8 f-v și 12 f.

⁴⁵¹„Tablou școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289 f.

⁴⁵²*ibidem*, Ds. 35/1877, filele 8 f-v și 12 f.

⁴⁵³Adresa nr. 4629/12.V.1877, *ibidem*, Ds. 35/1877, fila 12 f.

⁴⁵⁴Adresa nr. 16240 din 3.VIII.1861 a Ministerului Treburilor Interioare al Moldovei către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice informând despre raportul Prefecturii de Cahul privind oferta locuitorilor din Tomaiu, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 6/1861, fila 56 f.

Morii, se spune în document, încheiem înscrisul pentru banii **două sute de carboave**, leafa profesorului și pentru întreținerea școlii și **24 carboave** leafa staroșului (*servitorului, n.ns. I. S.*), asemenea și lemne pentru încălzirea școlii”, urmând semnăturile a aproape 200 de locuitori, români în majoritatea covârșitoare, deși unele nume fuseseră rusificate⁴⁵⁵.

În temeiul acestei oferte, Ministerul de resort solicita Comisiei examinatoare din Iași, la 6 octombrie 1862, să-i „recomande un profesor care posedă calitățile cerute și care să se mulțumească cu salariul și condițiile pentru întreținerea școlii cuprinse în alăturatul angajament al locuitorilor zisei comune”⁴⁵⁶. Comisia examinatoare, constituită din Filaret Stavropoleos, S. Missir, dr. Anton Velini, N. V. Docan și D. Negură, personalități ale învățământului ieșean, recomandă pe tânărul Petru Atanasiu care, la 17 noiembrie 1862, era numit de Minister „profesor **provizoriu** (*subl. ns. I. S.*) la școala elementară ce se deschide din nou la comuna Tomaiu”⁴⁵⁷.

Aceeași Comisie examinatoare propunea Ministerului ca Petru Atanasiu să fie numit „definitiv în acest post, ca unul ce întrunește calitățile cerute de lege, art. 146 și 147”⁴⁵⁸. Sugestia Comisiei este acceptată, fiind comunicată și petentului: „Ministerul te numește definitiv profesor la școala menționată de comună, cu data de la a Dumitale orânduie la acea școală”⁴⁵⁹.

Nu știm data exactă când Petru Atanasiu a deschis cursurile școlii din Tomaiu, dar la 12 aprilie 1863 solicita Ministerului ca material didactic „un mapamond și hărțile Europa, Asia, Africa, America, Oceania și a Principatelor Unite”⁴⁶⁰, iar la 8 iunie din acel an dorea să i se trimită un delegat pentru „examinarea elevilor, pe cine veți găsi de cuviință”⁴⁶¹. Petru Atanasiu revine asupra solicitării hărților necesare procesului didactic prin alte două rapoarte din septembrie și noiembrie 1863⁴⁶².

Prefectul județului Cahul raporta însă Ministerului, la 31 decembrie 1867, că învățătorul nu se prezentase la post nici până la acea dată⁴⁶³. Întârzierea prezentării la școală, acum devenită „model”, a învățătorului Petru Atanasiu

⁴⁵⁵Documentul este din 17.VIII.1862 și consemnează numele și prenumele răzeșilor din Tomaiu, *ANIC. MCIP*, Ds. 39/1862, filele 3 f-v la 5 f-v.

⁴⁵⁶Adresa nr. 17079/6.X.1862, *ibidem*, fila 6 f.

⁴⁵⁷Adresa nr. 22078 din 17.XI.1862, *ibidem*, filele 13 f-v și 14 f.

⁴⁵⁸Raport nr. 109 al Comisiei examinatoare din 8.XII.1862, *ibidem*, fila 18.

⁴⁵⁹Adresa nr. 1796 a MCIP către Petru Atanasiu, *ibidem*, fila 21 f.

⁴⁶⁰*ibidem*, fila 28 f.

⁴⁶¹*ibidem*, fila 32 f.

⁴⁶²Rapoartele nr. 2 din 6.IX. și 9 din 10.XI.1863 ale „institutorului școlii din comuna Tomaiu, districtul Cahul”, *ibidem*, fila 39 f.

⁴⁶³*ibidem*, Ds. 38/1868, fila 8 f.

trebuie să fi fost determinată de motive independente de voința sa pentru că înțelegerea acestuia cu comunitatea de răzeși români de la Tomaiu a funcționat corect și în 1868, dar și în anii următori, până la 1875 – 1876, după cum vom vedea în cele ce urmează.

La 7/19 martie 1868 aranjamentul cu comuna asupra remunerării sale cu două sute de carboave pe an, ruble argint, era încă viabil dar statul preluase salarizarea învățătorului, cu 100 lei vechi pe lună, cu începere de la 1 aprilie 1863⁴⁶⁴. Revizorul Em. Hălăceanu lauda la 19 mai 1871 interesul autorităților comunei Tomaiu pentru frecvența elevilor⁴⁶⁵, iar statele de funcțiuni din acel an consemnează prezența lui Petru Atanasiu la aceeași școală din Tomaiu. Aici se mai înființase și o școală de fete, învățătoare fiind Natalia Cernat⁴⁶⁶, cu care Petru Atanasiu se va căsători în anii următori deoarece, în 1875, o întâlnim purtându-i numele la aceeași școală de fete din Tomaiu, ambii salarizați și de stat⁴⁶⁷.

Revizorul școlar I. Bănescu propunea ridicarea școlii de băieți din Tomaiu la gradul întâi precum și „salariul învățătorului Petru Atanasiu, normalist, care servește de 13 ani, are o conduită exemplară și este foarte exact la îndatoririle sale, iar cu noua organizare i s-a redus salariul de la gradul I la gradul II”, propunere însușită imediat de Minister⁴⁶⁸.

Prezența neîntreruptă a învățătorului Petru Atanasiu la școala din Tomaiu pe durata perioadei 1862 -1875 (dar presupunem că și în anii următori) este un caz rar în învățământul rural din sudul Basarabiei și tocmai de aceea o și subliniem.

Școala din Mingiru. Locuitorii comunei, la îndemnul prefectului Iancu Ciucă, se ofereau la 26 iulie 1861 să contribuie la înălțarea unei școli și la susținerea ei materială. Prin memoriul adresat ministrului „toată obștea răzeșilor trăitoare în satul Mingiru” se îndatora să „facă o școală încăpătoare cu patru

⁴⁶⁴Adresa nr. 2598 a MCIP către revizorul de Covurlui, George Giușcă, *ibidem*, fila 20 f-v.

⁴⁶⁵Raport nr. 262 din 19 mai 1871, *ibidem*, Ds. 83/1871, filele 27 f-v – 28 f-v și 39 f.

⁴⁶⁶Salariul învățătorului Petru Atanasiu era de 133 lei pe trimestru, iar a învățătoarei Natalia Cernat de 120 lei, de unde deducem că acesta reprezenta un supliment de la Guvernul României, pe lângă ceea ce primea conform înțelegerii cu comuna, *ANIC. MCIP*, Ds. 641/1871, filele 9 v și 54 f; 84 v și 105 f. Căsătoria lui Petru Atanasiu cu învățătoarea Natalia Cernat trebuie să fi avut loc în perioada 1873 – 1874 în „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, la nr. 34 figurează „Natalia Petru, la școala de fete din Tomaiu, numită prin concurs, salarizată de comună”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁴⁶⁷La acea dată comuna Tomaiu avea în componența sa satele Buscoșești, Răducani, Tomaiu și Copeni, cu școli mixte la Răducani, învățător fiind D. Harnagea, curs seminarial și la Copeni, învățător Ștefan Pușnei, curs seminarial, „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304 f.

⁴⁶⁸Raport nr. 182 din 20 decembrie 1875, *ibidem*, Ds. 407/1876 filele 1 f-v – 2 f-v.

odăi”, „un osăbit apartament pentru șederea profesorului” iar pentru întreținerea școlii, fiecare gospodar, din cei 440 ai comunei, se obliga să contribuie „odată pentru totdeauna cu câte trei galbeni” iar suma rezultată, de 1.320 galbeni, urma „să constituie fondul școlii, din venitul căruia se va împlini leafa profesorului până la aceea hotărâtă de Guvern, se vor îmbrăca copiii săraci ai satului” etc.⁴⁶⁹.

La doar câteva luni, la 14 decembrie 1861, noul prefect al județului Cahul informa Ministerul că oferta locuitorilor din Mingiru de a ridica școală și de a dona câte trei galbeni de familie pentru susținerea funcționării ei s-a făcut la insistențele fostului prefect Ciucă⁴⁷⁰.

Dintr-un Proces-verbal al Comitetului de inspecție școlară al județului Cahul din noiembrie 1864 deducem că la Mingiru nu exista școală de vreme ce se propunea înființarea uneia⁴⁷¹. Nu știm dacă propunerii i s-a dat curs în anul următor dar, peste doi ani, la 31 decembrie 1867, prefectul județului se plânga că învățătorul, al cărui nume nu era amintit, nu se prezentase încă la post⁴⁷².

Primul învățător atestat la Mingiru este N. Vâlcu, care funcționa aici în anul școlar 1869 – 1870, împotriva căruia erau înaintate Ministerului plângeri din partea autorităților locale, pentru a căror verificare era trimis revizorul școlar Em. I. Hălăceanu. Ancheta acestuia desfășurată în octombrie 1870 constata neadevărul reclamațiilor, iar despre cel incriminat afirma că „este unul dintre cei mai buni învățători comunali, care și-a făcut creșterea și educația întâi la Seminarul de Huși și apoi în Școala normală din București, iar pe elevi i-am găsit foarte bine”⁴⁷³.

Campania de denigrare a învățătorului N. Vâlcu a continuat și în anul următor, când subprefectul plasei Cotu Morii raporta prefectului închipuite abateri ale acestuia: „nu-și caută de datoria sa; absentează fără a ține clasă; face intrigi printre locuitori și se amestecă chiar în afacerile administrației”⁴⁷⁴. Chiar și prefectul I. Boian cade pradă acestor acuzații, el fiind acela care solicită intervenția Ministerului care dispune o altă deplasare la fața locului a comisiei de anchetă. Același revizor școlar, Em. I. Hălăceanu, întreprinde o nouă cercetare

⁴⁶⁹*ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 242/1861, fila 1 f-v.

⁴⁷⁰Raport nr. 11013 din 14.XII.1861, *ibidem*, Ds. 228/1861, filele 8 f-v – 9 f.

⁴⁷¹Comitetul de inspecție școlară al județului Cahul propunea înființarea de școli primare și în comunele **Leușeni, Pogănești, Ceadăru, Tomaiu, Copceni și Leova**, toate din Plasa Cotu-Morii; alte nouă – Tigheci, Goleștii de Jos, Țiganca, Porumbești, Lărguța, Cârpești, Enichioi, Cociulea și Capaclia Nouă – în Plasa Tigheci și alte șase – Coștangalia Mare, Borceagu, Baurcii Moldoveni, Roșu, Manta și Musaitu cu Găvănoasa – din Plasa Coștangalia, Proces-verbal din 17.XI.1864, *ibidem*, Ds. 35/1864, filele 70 f-v și 71 cu Tabelul propunerilor respective.

⁴⁷²Cu același prilej Prefectul de Cahul semnala întârzierea la post și a învățătorilor de la școlile din Tomaiu și Sărata Răzeși, *ibidem*, Ds. 38/1868, fila 8 f.

⁴⁷³Raport nr. 288/ 22. XI. 1870, *ibidem*, Ds. 37/1871, fila 53 f.

⁴⁷⁴Raport nr. 690 al Prefecturii județului Cahul din 8/20 februarie 1871, *ibidem*, filele 21 – 22.

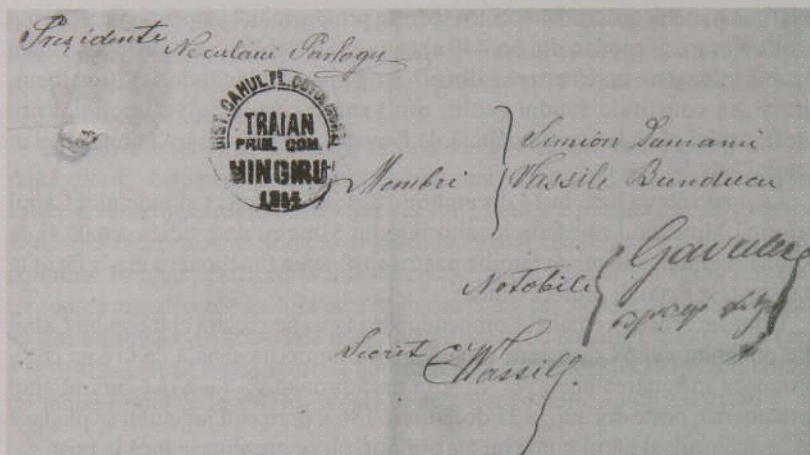

Fig. nr. 6. – Sigiliul comunei Mingiru. Legendă: „Districtul» Cahul. Pl(asa)» Cotu Morii. Traian. Prim(ăria)» com(unei)» Mingiru. 1864”
Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 43/1870, fila 58.

la 28 aprilie 1871, în urma căreia își informa superiorii Ministeriabili că „toate acele inculpări nu au fost decât calomniile aduse lui (învățătorului N. Vâlcu, n. ns. I. S.) de fostul notar, de fostul primar Pârloagă și de chiar fostul subprefect Grigoriu”. Revizorul își încheia raportul cu aprecieri laudative la adresa celui calomniat afirmând că „Domnul Vâlcu este unul dintre cei tineri ieșiți din Școala normală de la București și, totodată, unul dintre cei mai buni învățători ai județului Cahul în împlinirea atribuțiilor sale și având o conduită exemplară”⁴⁷⁵.

Rămân necunoscute împrejurările în care învățătorul N. Vâlcu părăsește școala din Mingiriu, probabil nemaiputând suporta adversitățile foștilor notar și primar de comună, dar pentru anul școlar 1871/1872 catedra sa a fost preluată de preotul V. I. Vanaga pe care, revizorul școlar Al. Vasiliu îl află, cu prilejul unei inspecții „cu grave abateri de la îndatoririle impuse: frecvență slabă a elevilor, care nu știu carte, iar el este lipsit de bune metode în predare” și drept urmare propune Ministerului destituirea acestuia⁴⁷⁶. Preotul V. I. Vanaga nu mai așteaptă destituirea și, la scurtă vreme, își înaintează demisia. Faptul îl determină pe revizorul Al. Vasiliu să propună Ministerului transferul lui N. Tarnovschi de la școala comunei Cârpești, care urma să fie înlocuit cu

⁴⁷⁵Raport nr. 261/13.V.1871 al revizorului școlar Em.I. Hălăceanu, *ibidem*, Ds. 37/1871, fila 19 f-v.

⁴⁷⁶Raport nr. 93/8.V.1872, *ibidem*, Ds. 37/1872, filele 29–30.

învățătorul P. Oprea de la școala Pelinii Moldoveni. Pentru școala din Pelinii Moldoveni, sat component al comunei Pelinii, revizorul recomanda pe Gh. Dandescu, absolvent al Seminarului din Ismail⁴⁷⁷. În ultimele zile ale anului școlar 1871/1872, Ministerul aprobă transferurile propuse de revizor, precum și recomandarea lui Gh. Dandescu pentru școala din Pelinii Moldoveni⁴⁷⁸.

Documentele consultate nu rețin dacă N. Tarnovschi a funcționat la școala din Mingiriu la începutul anului școlar 1872 – 1873, dar în iulie 1873 aici era învățătorul Mihail Pop, care cerea transferul de la școala din Leova, devenită vacantă⁴⁷⁹. Cum ministrul Christian Tell aprobă transferul, revizorul propune aducerea la școala din Mingiriu a învățătorului Ioan Condrea⁴⁸⁰. În toamna aceluiași an Ioan Condrea, fost învățător la școala de gradul I din comuna Etulia, susținea concursul pentru postul de la Mingiriu. Comisia constituită din Gr. Petrovanu, revizor școlar; Vârgolici, inginerul județului Cahul și I. M. Simeon, directorul Școlii primare din Cahul susține demersul candidatului⁴⁸¹. În *Tablou de numărul învățătorilor care funcționează în școlile rurale în districtul Cahul. Anul școlar 1873 – 1874*, găsim confirmarea reușitei candidatului deoarece la nr. 36 figurează „Ioan Condrea, școala Mingiriu, cu concurs, provizoriu, recunoscut, absolvent la Școala normală din Iași, salariat de comună”⁴⁸². Ioan Condrea predă la școala din Mingiriu și în anii următori, 1875⁴⁸³ și în 1876 când reclama Ministerului slaba dotare cu material didactic a școlii⁴⁸⁴.

III.5. Școli înființate în perioada 1866 – 1870

Școala din Leova s-a înființat, cel mai probabil, în 1865 – 1866. Două sunt argumentele pe care ne întemeiem opinia: cel dintâi, un raport al Comitetului de inspecție școlară al județului Cahul care, stimulat de „noile reorganizări și dezvoltări de educație națională concepute de guvernul Domnului Alecsandru Ioan I-ii” propunea înființarea a 22 de școli comunale în cuprinsul județului Cahul, între acestea și Leova cu Broscăsești și Hănășeni Noi, cu o populație estimată la 2570 locuitori, școală „care este urgentă chiar pentru anul viitor, 1865”⁴⁸⁵; al doilea

⁴⁷⁷Raport nr. 115/31.V.1872, *ibidem*, fila 35 f-v.

⁴⁷⁸*Ibidem*, fila 37.

⁴⁷⁹Referat nr. 145 din 18/30 iulie 1873 al revizorului școlar Gr. Petrovanu către MCIP, *ibidem*, Ds. 42/1873, fila 33 f-v.

⁴⁸⁰Referat nr. 160/29.VII.1873, *ibidem*, fila 51 f-v.

⁴⁸¹Proces-verbal din 15.X.1873 al Comisiei examinatoare, *ibidem*, fila 49 f.

⁴⁸²*Ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁴⁸³„Tablou școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289 f.

⁴⁸⁴*Ibidem*, Ds. 407/1876, fila 20 f-v.

⁴⁸⁵Proces-verbal al Comitetului de inspecție al județului Cahul, din 17 noiembrie 1864, *ibidem*, Ds. 35/1864, filele 70 f-v – 71 f.

argument îl constituie un raport din 7 octombrie 1870 al primarului din Leova adresat Ministerului de Interne prin care solicita ca Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice să preia salarizarea „institutorului care, în timp de cinci ani (subl. ns.), a probat zel în activitatea sa, cu atât mai mult că această școală de la înființarea ei și până în prezent a fost ținută de comună, fără a avea cel mai mic ajutor din partea statului”⁴⁸⁶, din care rezultă limpede înființarea școlii din Leova cu cinci ani în urmă, în anul școlar 1865 – 1866.

Avem motive să credem că învățătorul școlii din Leova despre care face vorbire documentul anterior, Nicolae Vulpe, este și cel care a înființat școala, după cum rezultă dintr-un memoriu al acestuia adresat ministrului la 23 ianuarie 1872 în care afirmă că „De acum șase ani servesc ca institutor în comuna Leova. În acest timp am fost salariat după capriciul Consiliului comunal, până în anul expirat când, Dumneavoastră, în urma unui raport din partea primăriei respective ați binevoit a-mi fixa 30 lei pe lună ca salariu din partea statului, începător de la 1 martie aceluși an”⁴⁸⁷.

Pe un raport al revizorului școlar de Fălciu – Em. I. Hălăceanu – din 16 octombrie 1871, care avea în control și școlile rurale ale județului Cahul, există confirmarea acestei salarizări parțiale de către stat, de 30 lei lunar, a învățătorului din Leova⁴⁸⁸, doar că prin memoriul amintit mai sus el dorea ca Ministerul să preia integral responsabilitatea remunerării. Cum ministrul Cultelor nu i-a satisfăcut cererea se pare că învățătorul N. Vulpe a demisionat, locul său fiind luat, nu știm la ce dată, de Gh. Pipereanu.

Știm însă că în aprilie 1873 revizorul școlar al județului Cahul, Gr. Petrovanu, înforma pe ministrul său că „D-l G. Pipereanu, învățătorul școlii de băieți din comuna Leova, prin neglijența ce pune la serviciu și prin conduita sa abătută în societate, devine intolerabil a mai ocupa misiunea de învățător”⁴⁸⁹. În consecință solicită „permisiunea de a opera îndepărtarea de la postul ce ocupă d-l Pipereanu și înlocuirea dumisale prin d-l I. Condrea, actual învățător la comuna Dimitrofca, județul Bolgrad, tânăr distins prin purtările și talentele

⁴⁸⁶ANIC. MCIP, Ds. 55/1870, fila 22 f-v. Vezi și adresa Ministerului de Interne nr. 16214 din 20.XI.1870 către MCIP la: ANIC. MCIP, Ds. 94/1870, fila 22 f-v.

⁴⁸⁷Raport nr. 3 din 23. I. 1872 al învățătorului N. Vulpe de la „școala comunei Leova, Plasa Cotu Morii, jud. Cahul” din care mai rezultă că este „seminarist” și a depus concurs pentru școala model în 1869, *ibidem*, Ds. 37/1872, fila 5 f-v.

⁴⁸⁸Raport nr. 433/16.X.1871, *ibidem*, fila 36 f.

⁴⁸⁹Dintre motivele pentru care se propune „îndepărtarea de la postul ce ocupă” revizorul enumeră și faptul că „D-l Pipereanu se dă foarte adeseori la beutură de mult vin și la jocuri de cărți prin stabilimente publice, din care cauză și pierde părți însemnate din salariul său. Într-o seară, dându-se la beutură de mult vin într-un stabiliment ordinar din Leova, veni la ceartă și la scandal: trânti de pământ și strică mai multe sticlării”, Raport nr. 101 din 12/24.IV.1873, *ibidem*, Ds. 42/1873, fila 10 f-v.

sale profesionale”⁴⁹⁰. Ministrul Christian Tell, după ce obține avizul Consiliului permanent de instrucțiune publică, avizează favorabil propunerea revizorului, dar sub rezerva acordului prealabil al prefectului de Cahul.

Se pare că acest acord nu a existat de vreme ce prin două rapoarte succesive, din luna iulie 1873, revizorul Gr. Petrovanu propune transferarea „la școala de băieți din Leova, pe postul devenit vacant, a lui Mihail Pop, elev al Școlii normale din Iași și actualmente învățător la Mingiru”⁴⁹¹. Încadrarea acestuia la școala din Leova trebuie să se fi produs în toamna aceluși an, pentru că îl aflăm aici într-o serie de documente din anii 1873 – 1874⁴⁹², 1875⁴⁹³ și 1877. În acest din urmă an, luna august, revizorul școlar al județelor Fălciu și Cahul – Gr. Georgescu – solicita ministrului de resort, în numele petentului său „Învățătorul normalist Mihail Pop, din comuna Leova” să fie decretat definitiv⁴⁹⁴. Revizorul revine cu aceeași cerere peste două luni, când preciza că: „având în vedere că învățătorul M. Pop este absolvent al Școlii normale din Iași, că funcționează în baza decretului Dumneavoastră din anul 1869 și în acest îndelung răstimp și-a îndeplinit întotdeauna misia sa cu zel și activitate, Vă rog să-l decretați definitiv în postul ce-l ocupă la Leova”⁴⁹⁵. În fața unor asemenea argumente Ministerul transmite lui Mihail Pop că „te numește prin aceasta definitiv în postul ce deja ocupați ca învățător al școlii din comuna Leova, plasa Cotu Morii, județul Cahul”⁴⁹⁶, informându-l, totodată, și pe revizorul școlar⁴⁹⁷.

Școala din Hasanspaga, din plasa Domeniilor, județul Bolgrad, era în funcțiune în ianuarie 1867, înființarea ei având loc la o dată anterioară acestui an. Învățătorul demisionase însă, fapt pentru care Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad propunea pentru postul devenit vacant pe Ioachim Filov⁴⁹⁸. Acesta rămâne aici, probabil, până la sfârșitul anului școlar când, la rândul-i, dimisionează din cauză că „școala era în neregulă”⁴⁹⁹.

⁴⁹⁰*Ibidem*.

⁴⁹¹Rapoartele nr. 145 din 18/30.VII.1873 și nr. 160 din 29. VI/10.VII.1873, *ibidem*, filele 33 f-v și 51 f-v.

⁴⁹²„Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, la nr. 29 figurează „Mihail Pop, Leova, fără concurs, recunoscut, provizoriu, Școala Normală – Iași, salarizat de Guvern”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁴⁹³„Tabloul de învățători și școli rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304 f.

⁴⁹⁴Raport nr. 149 din 9.VIII.1877 avizat favorabil de Consiliul Permanent al Instrucțiunii Publice și aprobat de Minister dar, probabil, netransmis, *ibidem*, Ds. 40/1877, fila 87 f-v.

⁴⁹⁵Raport nr. 182 din 19.X.1877, din Huși, *ibidem*, Ds. 40/1877, fila 88 f-v.

⁴⁹⁶Adresa nr. 12631 din 23.XI.1877 a MCIP către Mihail Pop, *ibidem*, Ds. 40/1877, fila 89 f.

⁴⁹⁷Adresa nr. 12632 din 23.XI.1877 a MCIP către Mihail Pop, *ibidem*, Ds. 40/1877, fila 89 f.

⁴⁹⁸Raport nr. 52/22 ianuarie 1867, *ibidem*, Ds. 38/1867, fila 6.

⁴⁹⁹Raport nr. 406/23.IX.1868 al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, *ibidem*, Ds. 32/1868, fila 5 f-v și 12 f.

Drept urmare același Comitet de inspecție numește în locul său, la 24 septembrie 1867⁵⁰⁰, pe V. Petrovici, absolvent al Colegiului „Sf. Sava” din București și solicită Ministerului recunoașterea acestuia, care este acordată până la publicarea concursului⁵⁰¹. Anunțat în „Monitorul oficial” nr. 160/1870, concursul are loc în luna august la care candidatul V. Petrovici nu este acceptat din cauza dosarului incomplet⁵⁰².

În anul următor, 1871, postul de învățător de la școala Hasanspaga doar suplinit de Vasile Petrovici este din nou scos la concurs. Desfășurat la Bolgrad între 20 și 25 august sub auspiciile Comisiei examinatoare constituită din revizorul școlar G. Giușcă; medicul județului și institutorele superior, I. Mancași, pentru școala din Hasanspaga este declarat reușit candidatul Vasile Petrovici. Repartizarea lui la această școală este însoțită de precizarea: „acolo unde a funcționat”⁵⁰³.

Odată cu Vasile Petrovici erau repartizați în comunele din plasa Domeniilor alți cinci învățători – Canazirschi Marin, la Galieiești; Comănici Ilie, la Draculea; Ghenoglu Gh., la Nerușai; Lăcustă Lazăr, la Baccialia și Stan Ioan, la Chitai – pentru care revizorul G. Giușcă ruga pe ministru „să le însemneze un salariu mai mare pentru că toate comunele din această plasă nu dispun de veniturile bălților, podurilor și a crâșmelor, precum dispun coloniile bulgare”⁵⁰⁴. Din păcate, „din lipsă de fonduri” solicitarea nu a fost aprobată de Christian Tell, încât toți aceștia vor fi salarizați numai din veniturile respectivelor comune⁵⁰⁵. Cu toate acestea Vasile Petrovici rămâne la școala din Hasanspaga și în anii următori, 1872⁵⁰⁶, 1873, 1874. În lunile octombrie și noiembrie 1873 școala era frecventată de câte 24 elevi, iar Vasile Petrovici era notat cu „bine”⁵⁰⁷. În lunile ianuarie și februarie 1874 numărul școlărilor sporește cu două elevi⁵⁰⁸,

⁵⁰⁰ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37.

⁵⁰¹ *Ibidem*.

⁵⁰² Raport nr. 344/30.VIII.1870 al revizorului școlar George Giușcă, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 206 f-v; 214 f și 219.

⁵⁰³ „Catalogul aspiranților și aspirantelor, anexă raport nr. 344/30.VIII.1870”, *ibidem*, fila 223 f și „Tabloul aspiranților din județul Bolgrad, cf. raport nr. 344/30.VIII.1870”, *ibidem*, filele 214 și 219.

⁵⁰⁴ Raport nr. 286/23.IX.1871, *ibidem*, Ds. 32/1871, fila 48 f-v.

⁵⁰⁵ *Ibidem*.

⁵⁰⁶ Revizorul Al. Vasiliu îl trecă pe lista celor „nedemni” de misiunea lor, Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁵⁰⁷ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v. În document Petrovici figurează cu prenumele „Neculai” ceea ce este, evident, o eroare!

⁵⁰⁸ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123–126.

iar în lunile mai – iunie școala își păstrează caracterul mixt, dar activitatea lui Vasile Petrovici era considerată „mediocră”⁵⁰⁹.

La începutul anului școlar 1876 – 1877, postul de învățător din Hasanspaga era vacant și revizorul propunea Ministerului să fie „permutat aici G. Bicleanu, seminarist, actualul învățător din comuna Vâlcov, județul Ismail”⁵¹⁰, solicitare aprobată cu începere de la 1 octombrie 1876, dar numai ca suplinitor „până ce Gh. Bicleanu se va hirotوني”⁵¹¹. Aceasta este, de altfel, și ultima informație pe care am găsit-o despre școala din Hasanspaga.

De la începutul anului 1867 datează și prima informație despre Școala primară de băieți din Etulia⁵¹², când Consiliul permanent de instrucțiune publică susține propunerea Prefecturii Bolgrad de demitere a învățătorului Petre Mustacov pentru „necuviințele” comise⁵¹³. Evident că școala fusese înființată în anii precedenți, fără a ști însă când anume s-a petrecut evenimentul. Este surprinzător faptul că în septembrie același an, deci după șapte luni de la acceptul de demitere a acestuia, Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad revenea cu aceeași solicitare, motivând că „Petru Mustacov este unul dintre învățătorii care nu și-au îndeplinit îndatoririle cu exactitate”⁵¹⁴. Ce anume întârziase atâtea luni punerea în aplicare a acordului ministerial de demitere a lui Mustacov este greu de știut, după cum nu știm nici dacă școala a primit înlocuitor sau nu.

Avem temeuri să credem că școala a rămas fără învățător pentru anii următori deoarece nu mai figurează în rapoartele întocmite de revizori sau prefectură. Spre exemplu, în *Tablou pentru exacta înscriere a învățătorilor și învățătoarelor comunelor rurale și de model din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail pentru anul 1871, răspunzător oficii 499/1871*⁵¹⁵ (Anexa nr. 8), școala din Etulia este inexistentă. Reapare în documentele oficiale abia în 1872. În urma unei inspecții revizorul Al. Vasiliu nota că „postul de la școala de băieți din comuna Etulia este vacant”⁵¹⁶. Nu știm când anume îl va ocupa învățătorul P. Mereuță pe care îl aflăm prezent aici la 4 martie 1873, când același revizor nota că „școala de la Etulia are un local mediocru, mobilierul complet, dar frecventarea neregulată a copiilor e cauzată de neglijența primăriei

⁵⁰⁹ „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, luni iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁵¹⁰ *Ibidem*, Ds. 404/1876, filele 74 și 99.

⁵¹¹ *Ibidem*, fila 77 f.

⁵¹² În *Indicele comunelor României, 1865*, p. 11, figurează cu numele „Itulia” și 101 familii.

⁵¹³ Raportul Prefecturii data din 1.II.1867, iar Procesul-verbal al Consiliului permanent din 14.II.1867, ANIC. MCIP, Ds. 38/1867, fila 2.

⁵¹⁴ Raport nr. 406/23.IX.1867, *ibidem*, Ds. 32/1868, filele 5 f-v și 12 f.

⁵¹⁵ *Ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37.

⁵¹⁶ Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

respective. P. Mereuță, învățător de gradul I depune destulă activitate pentru a corespunde misiunii sale⁵¹⁷. Peste numai câteva zile, la 10 martie 1873, învățătorul P. Mereuță solicita să fie „permutat la școala de băieți din comuna Hagiabdula, postul de întâiul grad devenind vacant prin destituire”, cerere aprobată de Minister începând cu 16 aprilie 1873, iar în locul său era adus I. Condrea de la școala din Dimitrovca⁵¹⁸.

Din toamna aceluiași an 1873, învățător aici era Dimitrie Filimonescu, iar școala era frecventată de 21 elevi în octombrie și numai 12 în noiembrie, iar localul era corespunzător⁵¹⁹. Același număr de elevi urmau la școală și în lunile ianuarie și februarie ale următorului an, 1874, când activitatea la catedră a lui Filimonescu era apreciată pozitiv⁵²⁰. Același calificativ îl obținea și pentru lunile mai – iunie⁵²¹.

În 1875 comuna avea 584 de locuitori, școala devenise mixtă, era întreținută tot de obște, iar învățător era Gheorghe Vasileanu, absolvent al Școlii normale din București, pentru care revizorul școlar propunea Ministerului să fie „retribuit cu gradul I”⁵²². Revizorul Ioan Bănescu reitera propunerea în anul următor, 1876, solicitând Ministerului ca statul să preia salarizarea a 15 școli rurale din județele Cahul și Bolgrad, între care figura și aceea din Etulia⁵²³.

În limita resurselor financiare ale bugetului în derulare, Ministerul aprobă solicitarea revizorului școlar doar pentru cinci din ele, între care și Etulia, chiar cu aplicare imediată, de la 1 aprilie 1876⁵²⁴.

Trecerea școlii la bugetul de stat determină pe revizorul I. Bănescu, doritor să-și fixeze învățătorii buni pe posturi, să solicite Ministerului „recunoașterea lui Gheorghe Vasileanu, ca învățător la școala de băieți de gradul I din Etulia”⁵²⁵. Ministerul aprobă propunerea, dar cu titlu „provizoriu, până la concursul fixat pe 15 august viitor”⁵²⁶.

Alte cinci școli – de la **Noua Pocrofcă, Hagicurda, Borisofca, Tuzla și Vâlcov** – își au începuturile în preajma anului 1867.

⁵¹⁷Raport nr. 97/4.III.1873, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁵¹⁸Raport nr. 107/10.III.1873 și adresa nr. 3577/4.IV.1873 a MCIP, *ibidem*, Ds. 37/1873, filele 63 f-v și 65.

⁵¹⁹„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁵²⁰„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁵²¹„Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁵²²*ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

⁵²³Raport nr. 44/10.III.1875, *ibidem*, Ds. 404/1876, filele 8 f-v și 23 f.

⁵²⁴Adresa nr. 2696/31.III.1876, *ibidem*, fila 9 f.

⁵²⁵Raport nr. 54/11.IV.1876, *ibidem*, fila 31 f-v.

⁵²⁶Adresa nr. 4092/17.V.1876, *ibidem*, fila 32.

Noua Pocrofcă sau **Noua Pocrofcă**⁵²⁷, din plasa Ismail, jud. Bolgrad, cu doar 36 de familii de origine română⁵²⁸ avea școală dar învățătorul, al cărui nume nu îl cunoaștem, demisionase în martie sau la începutul lunii aprilie 1867 și Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad rânduia provizoriu pe Ioan Caralef⁵²⁹, până la obținerea acordului ministerial pe care îl și avea la începutul lunii mai⁵³⁰.

Acesta nu rezistă mult la Noua Pocrofcă de vreme ce „Monitorul oficial” publica postul vacant, împreună cu alte zece școli sătești din cuprinsul județului Bolgrad, anunțând concurs pentru ocuparea lui⁵³¹. În urma acestuia învățător era numit Teodor Gorschi⁵³². În ianuarie 1870, noul învățător, absolvent a două clase la Școala comercială din Galați, era recunoscut de Minister ca „provizoriu”⁵³³. Din 1871 salarizarea învățătorului era asigurată de stat cu 80 lei pe trimestru⁵³⁴, apoi cu 120 lei pe trimestru⁵³⁵.

Din toamna anului 1871 îl aflăm învățător la școala din Noua Pocrofcă pe Constantin Averescu, numit aici prin ordinul Prefecturii Bolgrad⁵³⁶. Învățătorul era apreciat ca „demn” în misiunea sa la începutul lunii septembrie 1872 dar în decembrie revizorul Al. Vasiliu, pentru a-l pedepsi pe Ioan Mitanoș că i-a refuzat mita solicitată⁵³⁷, îl transferă aici, la Noua Pocrofcă, iar pe Constantin Averescu îl mută la Enichioi. Relatând Ministerului întreaga sa odisee în mai 1873, Ioan Mitanoș solicita „reamplasarea” la școala din Cișmevăruița unde profesase din 1857 și până la transferul abuziv din decembrie 1872, memoriu trimis spre anchetă noului revizor C. Petrescu⁵³⁸, iar în locul său va fi numit Pavel Țancoș⁵³⁹, adus de la Șichirlichitai. La debutul anului școlar 1872/1873 revizorul Al. Vasiliu îl considera între cei „demni” de misiunea lor⁵⁴⁰.

⁵²⁷Sub această denumire figurează în *Indicele comunelor României, 1865*, p. 12.

⁵²⁸„Tabelă de numărul familiilor din județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, filele 3–4.

⁵²⁹Raport nr. 118/4.IV.1867, *ibidem*, Ds. 38/1867, fila 9.

⁵³⁰La 29 aprilie 1867 Comitetul permanent de instrucție publică își dădea avizul, însușit apoi de ministru și comunicat la Bolgrad, *ibidem*, fila 8.

⁵³¹Raport nr. 769/13.XII.1869 al revizorului școlar George Giuscă, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 27 f.

⁵³²„Tabloul aspiranților și aspiranțelor recomandat Prefecturilor, decembrie 1869”, *ibidem*, fila 27 v.

⁵³³„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. ofiției 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37.

⁵³⁴*ibidem*, Ds. 618/1871, filele 13 v și 26 f; 86 v și 96 f.

⁵³⁵*ibidem*, filele 44 v și 65 f.

⁵³⁶„Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie 1871”, *ibidem*, fila 124.

⁵³⁷Memoriu al învățătorului Ioan Mitanoș din 17 mai 1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, filele 131 f-v – 132 f.

⁵³⁸*ibidem*.

⁵³⁹„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁵⁴⁰Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

În lunile octombrie și noiembrie 1873 școala, cu un local apreciat „corespunzător”, era frecventată de șase și, respectiv, 13 elevi, pe care îi găsim și în ianuarie și februarie 1874⁵⁴¹, pentru ca în lunile de primăvară – vară să rămână doar cinci – șapte elevi⁵⁴².

În 1875 comuna Noua Pocrofcă avea o populație de 291 locuitori dar la deschiderea noului an școlar postul de învățător era vacant, fapt pentru care revizorul N. Badenschi aprecia că pentru stabilitatea unui cadru didactic se impunea salarizarea acestuia la nivel superior⁵⁴³. Concursul de ocupare a catedrei vacante a avut loc abia la 15 septembrie 1876, în urma căruia aici era numit „N. Culescu, absolvent al Școlii normale din Iași”⁵⁴⁴ pentru care se solicita acordul Ministerului. Acesta era acordat cu începere de la 1 octombrie, dar cu titlu de „provizoriu”⁵⁴⁵.

Hagicurda era în 1865 una dintre cele mai populate comune din plasa Domeniilor, cu 173 de familii⁵⁴⁶. Informații despre școala întreținută de obște avem abia din 1867, când Comitetul de inspecție din Bolgrad numea învățător provizoriu, în locul unuia demisionat „pentru că școala nu era în regulă” pe „M. Mateev, absolvent al Școlii centrale din Bolgrad, permutat de la Doluchioi”⁵⁴⁷. De alte știri nu dispunem până în 1871, când aflăm ca învățător pe „Ioan Stănicelu, absolvent a patru clase la Seminarul din Ismail, numit de Minister la 13 martie 1869 și salarizat de Guvern”⁵⁴⁸. La începutul anului școlar 1872 – 1873, când în comună mai exista și o școală de fete la care preda Maria Ionescu, la aceea de băieți învățător era Mihail Rudenco, apreciat ca fiind „demn” de misiunea sa⁵⁴⁹. Același învățător profesa la școala din Hagicurda și în anii 1873 și 1874, probabil absolvent a patru clase al Seminarului din Ismail unde, în 1864 era elev în clasa a doua, ca fiu al preotului Tihon Rudenco din colonia Babele. În lunile octombrie – noiembrie 1873 școala era una dintre cele mai frecventate, cu 37 de elevi⁵⁵⁰, în ianuarie – februarie 1874 cu 32, respectiv, 27 elevi⁵⁵¹, scăzând la 22 elevi în lunile de primăvară – vară, când

⁵⁴¹ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁵⁴² „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁵⁴³ *Ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

⁵⁴⁴ Raport nr. 96/30.IX.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, filele 74 și 99.

⁵⁴⁵ Adresa nr. 10749/3.XI.1876, *ibidem*, fila 77.

⁵⁴⁶ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 11.

⁵⁴⁷ Raport nr. 406/23.IX.1867, *ANIC. MCIP*, Ds. 32/1868, filele 5 f-v și 12 f.

⁵⁴⁸ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficiului 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37.

⁵⁴⁹ Raport nr. 624/15.I.X.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁵⁵⁰ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁵⁵¹ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123–126.

localul se găsea într-o stare „mediocră”, dar învățătorul era notat cu „bine” pentru întreaga perioadă⁵⁵².

Comuna Borisofca – Borisovca din plasa Domeniilor, județul Bolgrad, avea în 1865 un număr de 113 familii, dar nu dispunea nici de biserică⁵⁵³ și nici de școală. Despre existența unei școli aflăm abia în 1867 dintr-un raport al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad care propunea „ca învățător pe Gh. Viorescu la școala nou înființată din comuna Borisovca”⁵⁵⁴.

Instituția trebuie să fi funcționat și în anii următori, până la începutul anului 1872 când „flagelul anghinei difterice a năvălit cu atâta furie peste noua generație încât școlile au stat închise, iar în comunele **Furmanca și Borisofca** (*subl. ns. I. S.*) a secerat mai totalitatea copiilor, de au rămas abia câțiva de ambele sexe la finitul epidemiei” raporta Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice prefectul de Bolgrad, Boldur Lățescu⁵⁵⁵.

Conform anexei raportului – *Tabloul comunelor județului Bolgrad în care s-au deschis și înființat din nou școli de băieți și de fete în timpul de la iunie până la 27 decembrie 1872* – școala din Borisovca exista la acea dată, redeschisă după epidemie la 24 octombrie, cu învățătorul Dimitriu(escu) Vasile, pentru care se solicita recunoașterea Ministerului⁵⁵⁶. Cu începere de la 16 aprilie 1873 învățătorul Vasile Dimitrescu era trasferat, la cererea sa, la școala din comuna Dimitrofca, iar postul de la Borisovca devenit astfel vacant era publicat pentru concurs⁵⁵⁷. Deși revizorul intenționa să-l transfere aici în septembrie 1873 pe Theodor Papastasinopol de la școala comunei Împutița, lucru de care acesta se plânga Ministerului⁵⁵⁸, examenul a fost luat de învățătorul A. Mihăilescu, din moment ce funcționa aici în octombrie 1873, când școala era frecventată de 15 elevi, dar în luna octombrie învățătorul era „absent fără motive”⁵⁵⁹.

În lunile ianuarie și februarie 1874, școala era frecventată de 19, respectiv, 35 de elevi⁵⁶⁰, iar în mai – iunie de 20 elevi, învățător, fiind în toată această perioadă Constantin Tănase, notat cu calificativul „bine”⁵⁶¹. În 1875 comuna Borisovca avea 342 locuitori, ceea ce ar corespunde cu numărul familiilor

⁵⁵² „Tablou de progresul instrucțiunii publice, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁵⁵³ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 11.

⁵⁵⁴ Raport nr. 454/30.X.1867, *ANIC. MCIP*, Ds. 32/1868, fila 3.

⁵⁵⁵ Raport nr. 12763/27.XII.1872, *ibidem*, Ds. 37/1873, filele 54 f-v la 56 f-v.

⁵⁵⁶ *Ibidem*, fila 56.

⁵⁵⁷ Raport nr. 107/10.III.1873 și adresa nr. 3577/4.IV.1873 a MCIP, *ibidem*, Ds. 37/1873, filele 63 și 65.

⁵⁵⁸ *Ibidem*, fila 143.

⁵⁵⁹ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁵⁶⁰ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁵⁶¹ „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

înregistrate cu zece ani mai înainte. Școala funcționa cu același învățător, care figurează însă sub numele de „C. Tănăsescu, absolvent de curs seminarial”⁵⁶².

Despre școala din **Tuzla**, una din cele două comune rurale ale județului Ismail, cu 220 de familii în 1865⁵⁶³, dispunem de slabe informații. Un raport din noiembrie 1867 al Prefecturii Ismail informa Ministerul că școala de aici era întreținută de obște, „iar învățătorul predă numai în limba română”⁵⁶⁴.

În 1871 la școala din Tuzla preda ca învățător „provizoriu” și plătit de comună preotul Vasile Vulpe⁵⁶⁵, absolvent din anul 1861 al Școlii catihetice, ținutale, din Ismail, an în care era admis la Seminarul central de la Socola unde a urmat toate cele șapte clase. În schimb, în 1875 existau deja două școli: una mixtă, întreținută de stat, învățător fiind „Ioan Chirsencu, absolvent de curs seminarial, suplinitor” și o alta, întreținută de comună, la care preda Al. Partene⁵⁶⁶ și acesta tot seminarist⁵⁶⁷.

Vâlcov era la 1865 un târg cu 314 case în care locuiau 392 familii, având două biserici⁵⁶⁸. La 24 octombrie 1858, primăria din Vâlcov informa că pentru înființarea școlii s-a prevăzut în buget suma de 4.000 lei și solicita învățător „cunoscător al limbilor rusă și română, dar și preot”⁵⁶⁹. La numai o lună, Comitetul de inspecție școlară din Ismail informa Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice de la Iași că învățătorul Alexandru Coșula a lămurit locuitorii din Vâlcov să înființeze școală și solicita trimiterea unui învățător⁵⁷⁰.

Ministerul adresa mulțumiri lui Alexandru Coșula „pentru zelul ce a-i întrebuițat întru înființarea școlilor din Ismail, Reni și Chilia și a-i fi stăruit acum, de curând, pe lângă comunitatea din Vâlcov și a-i fi înduplecat spre a înființa cu a sale proprii mijloace o școală publică în acel târg”⁵⁷¹. Mai mult, în aceeași zi, Ministerul solicita Epitropiei Seminarului Socola să-i „recomande o persoană cunoscătoare de limbile rusă și română care, totodată, să fie și preot spre a putea înlocui pe unul din preoții slujitori ce voiește a se strămuta și care va avea a primi de la Eforie suma de 4.000 lei pe an, în care se cuprinde atât onorariul, cât și cheltuiala școlii”⁵⁷².

⁵⁶²„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289 f.

⁵⁶³*Indicele comunelor României, 1865*, p.21.

⁵⁶⁴Raport nr. 8196/1.XI.1867, *ANIC. MCIP*, Ds. 32/1868, fila 38 f.

⁵⁶⁵„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37.

⁵⁶⁶„Tablou cu învățătorii și școlile rurale din județul Ismail, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 298.

⁵⁶⁷Absolvent al Seminarului din Ismail, anul 1864. Era fiul preotului Ioan Partene din satul Adâncata.

⁵⁶⁸*Indicele comunelor României, 1865*, p. 21.

⁵⁶⁹*ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 181/1857, fila 2.

⁵⁷⁰Adresă din 8.XI.1858, *ibidem*, fila 1 f-v.

⁵⁷¹Adresă din 3.XII.1858, *ibidem*, fila 4.

⁵⁷²Adresa nr. 12766/3.XII.1858, *ibidem*, fila 3 f-v.

Au trecut doi ani și școală la Vâlcov nu se înființase. Dintr-o adresă a primăriei din Vâlcov datată „februarie 1860” găsim explicația rezistenței locuitorilor târgului la demersurile autorităților centrale și locale privind înființarea școlii: „în această politică, atât pe timpul ocârmuirii Rusiei, cât și acum nu a fost școală de învățatură de carte” se arăta în amintitul document, deoarece „mai toți orașenii, fiind de nație lipovană, nu voiește a da copiii lor la învățatura profesorilor pravoslavnici sub cuvânt că după religia lor este păcat”⁵⁷³. Cum Ministerul de la Iași nu putea rămâne impasibil la o atare motivație atenționează pe prefectul de Ismail: „să faceți cunoscut arhierelui lipovan că această împotrivire a vâlcovenilor este cu totul contrarie făgăduinței ce au dat-o Guvernului de a se supune tuturor legilor Țării” și încheia cu un avertisment: „Domnul arhieru să sfătuiască pe coreligionarii săi pentru înființarea școlii, căci altfel Guvernul va fi nevoit a-i privi numai ca sectă și a nu tolera șederea arhierelui în Țară”⁵⁷⁴. Se pare că avertismentul Guvernului nu l-a impresionat pe arhierul lipovan de vreme ce nici în anii următori – 1861 – 1863 – nu s-a înființat școala publică la Vâlcov. Abia în 1864 sunt reluate demersurile în acest sens. În luna martie a celui an, prefectul de Ismail cerea Ministerului că „pentru împlinirea unei asemenea importante necesități vă rog să dispuneți trimiterea instrucțiunilor spre a putea pune în lucrare” înființarea unei școli de băieți în târgul Vâlcov⁵⁷⁵. La rândul său, Ministerul informa Prefectura de Ismail că pentru acest scop sunt necesare un „local cu mobilierul adecvat cu numărul elevilor; cheltuieli de întreținere pentru reparații, argat, lemne de foc și salarizarea cu câte 3.000 și 4.000 lei pe an a doi învățători, unul pentru clasa I, și altul, pentru clasa a II-a”⁵⁷⁶.

Nu avem știre dacă școala s-a înființat din toamna anului 1864 sau poate mai târziu, dar în noiembrie 1867 Prefectura de Ismail scria Ministerului că pentru Vâlcov „populat în mare parte cu locuitori ruso-lipoveni și prea puțini români, Episcopul Dunării de Jos a recomandat un seminarist, hirotonit preot acolo, cu salariu din casa comunală”⁵⁷⁷. Seminaristul recomandat trebuie să fi fost preotul Ștefan Râmleanu, care era confirmat în post de Minister în martie 1868⁵⁷⁸. Este posibil ca Ștefan Râmleanu să fi ținut această dublă funcție, de preot și învățător, și în următorii ani.

Abia în 1875 avem noi informații despre învățământul din Vâlcov. Acum existau aici două școli mixte: una de gradul al II-lea, cu învățător salarizat de stat, la care preda ca suplinitor Gheorghe Bicleanu, absolvent de seminar,

⁵⁷³*Ibidem*, fila 8 f-v.

⁵⁷⁴*Ibidem*, fila 10 f-v.

⁵⁷⁵*ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 10/1862, fila 79.

⁵⁷⁶Adresa nr. 8054/14.III.1864, *ibidem*, Ds. 10/1862, fila 80 f.

⁵⁷⁷Raport nr. 8196/1.XI.1867, *ANIC. MCIP*, Ds. 32/1868, fila 38.

⁵⁷⁸Adresa nr. 2391/27.III.1868, *Ibidem*.

probabil al celui din Ismail și o alta, tot mixtă, întreținută de comună, postul fiind vacant. Revizorul care a întocmit respectivul „Tablou” sugera Ministerului că „în interesul învățământului pe viitor, se impune înlocuirea învățătorilor seminariști cu normaliști”⁵⁷⁹. În urma concursului din 15 septembrie 1876, Gheorghe Bicleanu era transferat la școala din Hasanspaga, în locul său la Vâlcov fiind „permutat” învățătorul Ioan Ștefănescu, adus de la școala din Tuțicani, plasa Horincea, județul Covurlui⁵⁸⁰. Propunerile revizorului școlar de transfer sunt aprobate de Minister „cu titlu provizoriu” cu începere de la 1 octombrie același an⁵⁸¹.

Din 1868 avem informații despre înființarea, în ordine cronologică, a școlilor din **Cheoselia Mică, Nicolaevca, Sărata Răzeși și Cârpești**.

Înființarea unei școli la care să urmeze copiii din Coștangalia Mare, Aluatu și **Cheoselia Mică** era solicitată de Comitetul de inspecție al județului Cahul încă din 1864⁵⁸². Oricum, **școala din Cheoselia Mică, plasa Coștangalia**, trebuie să fi fost deschisă anterior datei de 29 ianuarie 1868, când Prefectura județului Cahul solicita Ministerului numirea definitivă pe post a învățătorului Teodor Ioanițiu⁵⁸³. La acea dată școala deservea și celelalte două sate, Cheoselia Mare și Căetu, toate trei însumând 186 de familii, având o singură biserică⁵⁸⁴. Solicitarea Prefecturii de numire definitivă pe post a învățătorului Teodor Ioanițiu era aprobată de Minister în aprilie 1868⁵⁸⁵. În 1870 Teodor Ioanițiu nu se mai afla la școala din Cheoselia Mică, ci la aceea din Aluatu, de unde propunea Ministerului sprijin pentru tipărirea unui statut de Bancă populară⁵⁸⁶.

Alte informații despre școala din Cheoselia Mică, devenită acum mixtă, mai avem abia în anul școlar 1873 – 1874, când învățător aici era „Dănilă Constantin, numit provizoriu, fără concurs, fiind absolvent a patru clase la Seminarul din Ismail”⁵⁸⁷. Fiind școală mixtă, întreținută de comună, aici preda în 1875 „Domnișoara Ecaterina Bosianu, absolventă a Școlii centrale de fete din Iași”⁵⁸⁸ care, la începutul anului școlar 1876-1877 solicita să fie transferată

⁵⁷⁹ „Tablou de învățătorii și școlile rurale din județul Ismail, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 298.

⁵⁸⁰ Raport nr. 96/30.IX.1876 al revizorului școlar N. Badenschi, *ibidem*, Ds. 404/1876, filele 74 f-v și 99 f-v.

⁵⁸¹ Adresa nr. 10749 a MCIP din 3.XI.1876, *ibidem*, filele 77 f-v.

⁵⁸² Proces-verbal din 17.XI.1864, *ibidem*, Ds. 35/1864, filele 70 – 71.

⁵⁸³ Raport nr. 503/29.I.1868, *ibidem*, Ds. 38/1868, fila 37.

⁵⁸⁴ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 21.

⁵⁸⁵ Decret nr. 4001 din 18/30.IV.1868, *ANIC. MCIP*, Ds. 38/1868, fila 38.

⁵⁸⁶ Raport nr. 24/20.II.1870, *ANIC. MCIP*, Ds. 55/1870, filele 2 f-v și 27 f-v.

⁵⁸⁷ „Tabloul învățătorilor în districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ANIC. MCIP*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁵⁸⁸ „Tablou de învățătorii, învățătoarele și școlile rurale din județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

la Școala de fete din comuna Băimăclia, mutare aprobată de Minister la scurtă vreme⁵⁸⁹ fără a se preciza însă cine o va înlocui la Cheoselia Mică.

Nicolaevca era cea de a doua comună rurală a județului Ismail, cu numai 60 de familii, care nu avea nici biserică și nici școală la 1865⁵⁹⁰. La insistențele Ministerului, prefectul județului informa la 1 noiembrie 1867 că „școală nu există în Nicolaevca, dar a luat măsuri să se construiască de către proprietarul moșiei, obligat prin hrisovul de înființare a târgului de pe acea moșie”⁵⁹¹. Prefectul avea în vedere angajamentul contractual al proprietarului Theodor Tulceacov de a ridica școală la Nicolaevca în schimbul dreptului deținut de a înființa aici un târg⁵⁹².

La numai câteva luni, la 16 februarie 1868, prefectul anunța pe ministrul de resort că „localul de școală și mobilierul fiind gata a se da de către proprietarul acelei moșii Nicolaevca” este necesar a se trimite grabnic un învățător⁵⁹³. Dintr-un raport de mai târziu al revizorului școlar Al. Vasiliu, din 1872, rezultă că în 1869 aici funcționa salarizat parțial de stat învățătorul Theodor Nalbantov, plătit numai pe un trimestru și solicita Ministerului plata salariului pe următorii ani, 1870 – 1871⁵⁹⁴. În adevăr, în sinteza privind situația învățământului rural din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail pe anul 1871 la școala din Nicolaevca apare învățătorul „Theodor Nalbantov, cu un an de curs preparandal la Bârlad, care ocupă postul provizoriu, fără concurs, fiind plătit și de comună”⁵⁹⁵. În 1872 la școala din Nicolaevca era același învățător⁵⁹⁶, instituție despre care însă nu mai avem informații în anii următori.

Comuna Sărata Răzeși din județul Cahul, avea în 1865 peste 200 familii, fiind cea de a treia comună populată a plasei Tigheci⁵⁹⁷. Acesta trebuie să fi constituit un motiv serios pentru Comitetul de inspecție școlară al Județului Cahul în a propune, cu un an înainte, înființarea unei școli la Pogonești, care să deservească și Sărata Răzeși cu cătunele acesteia, toate având împreună peste 1.100 locuitori⁵⁹⁸. Localul pregătit pentru deschiderea școlii în toamna anului 1867 rămânea nefolosit, deoarece învățătorul numit nu se prezentase

⁵⁸⁹ Raport nr. 87/28.IX.1876, *ibidem*, Ds. 407/1876, fila 60.

⁵⁹⁰ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 21.

⁵⁹¹ Raport nr. 8196/1.XI.1868, *ANIC. MCIP*, Ds. 32/1868, fila 38 f.

⁵⁹² Contract nr. 748/1858, conform „Târgurile obligate să înființeze școli”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 10/1862, fila 77 f-v. De asemenea, „Târgurile de dincolo de Milcov în care urmează a se înființa școli”, *ibidem*, fila 19 f-v.

⁵⁹³ Raport nr. 1387/16.II.1868, *ANIC. MCIP*, Ds. 32/1868, fila 25 f.

⁵⁹⁴ Raport nr. 31/31.III.1872, *ibidem*, Ds. 639/1871, fila 226 f-v.

⁵⁹⁵ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37.

⁵⁹⁶ *ibidem*, Ds. 639/1871, fila 226 f-v.

⁵⁹⁷ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 21 – 22.

⁵⁹⁸ Proces-verbal din 17.XI.1864, *ANIC. MCIP*, Ds. 35/1864, filele 70 f-v – 71 f.

la post nici la 31 decembrie, după cum informa prefectul județului⁵⁹⁹. În atari condiții Ministerul numea un altul, în persoana lui Theodor Dima, care urma să fie transferat de la școala din comuna Crețești, plasa Crasna, județul Fălciu. La 7/19 februarie 1868 acesta era anunțat că este numit la „școala model din comuna Sărata Răzeși, plasa Cotu Morii, județul Cahul, cu salariul de lei vechi 250 pe lună”⁶⁰⁰. Învățătorul Theodor Dima s-a conformat dispoziției ministeriale încât, la 26 februarie 1868, școala model din comuna Sărata Răzeși era inaugurată cu ceremonie religioasă și participarea locuitorilor⁶⁰¹.

În „Lista de numărul școlilor ce funcționează în acest district Cahul” prefectul raporta în aprilie 1871 existența școlii în comuna Sărata Răzeși⁶⁰². (**Anexa nr. 9**).

O suită de rapoarte ale revizorului școlar Em. I. Hălăceanu, din 1871, incriminau activitatea profesională și comportamentul învățătorului de la școala din Sărata Răzeși. Cu același prilej revizorul evocă și starea precară a localului de școală, cu doar două bănci și o tablă, lipsită de lemne încât pe durata lunilor de iarnă, ianuarie – martie, cursurile au fost suspendate, despre care situație însă învățătorul nu l-a informat decât după schimbarea primarului și a subprefectului plasei, Grigoriu. Față de dezinteresul învățătorului Theodor Dima pentru pregătirea elevilor, care a determinat pe părinții acestora să-și retragă copiii de la școală sau să-i trimită în comunele învecinate, revizorul Em. I. Hălăceanu propunea ca Theodor Dima să fie „transferat la una din școlile vacante din județul Fălciu, pentru ca astfel să-l pot avea sub o mai aproape supraveghere”⁶⁰³ dat fiind că revizorul rezida în Huși. Ministerul aproba propunerea revizorului, cerându-i doar „să faceți cunoscută comuna în care veți transfera pe sus-numitul învățător, spre a trece datele în registru”⁶⁰⁴.

Noua administrație a comunei, Ioan Manoliu, primar; Ioan Cristea, Simion Bostan și Gh. Chiciu, consilieri reclamau Prefecturii județului Cahul și revizorului școlar că „Domnul învățător nu a încetat de la relele aplecări încât, biata școală, deși este înființată acum mai bine de doi ani, progresul nu e nici măcar ca la o școală începătoare ...pentru că D-l Dima neglijează datoria sa, se apleacă la niște ocupațiuni intolerabile misiei sale” și încheie raportul solicitând „destituirea imediată și înlocuirea cu o altă persoană vrednică de misiunea de învățător”⁶⁰⁵. Cum semnalările erau în deplină concordanță cu cele constatate de revizor cu prilejul amintitei anchete, dar și în alte ocazii

⁵⁹⁹Raport din 31.XII.1867, *ibidem*, Ds. 38/1868, fila 8.

⁶⁰⁰Adresa nr. 1437 a MCIP, *ibidem*, fila 9 f.

⁶⁰¹Proces-verbal din 26.II.1868, *ibidem*, fila 60 f-v.

⁶⁰²Raport nr. 2891/11.IV.1871, fila 16 f-v.

⁶⁰³Ancheta a fost efectuată între 26-27 aprilie 1871, dar raportul datează din 19.V.1871, *ibidem*, Ds. 37/1871, filele 29 – 30.

⁶⁰⁴Adresa nr. 4808/12.VI.1871, *ibidem*, fila 30.

⁶⁰⁵Proces-verbal nr. 187/18.V.1871, *ibidem*, fila 32 f-v.

ulterioare, învățătorul Theodor Dima a fost suspendat din post la 12 iunie 1871, dar cum a recidivat în comportamentul său public Em. I. Hălăceanu propune destituirea recalitrantului învățător⁶⁰⁶. Consiliul permanent al instrucțiunii publice aviza favorabil propunerea revizorului Hălăceanu, iar Ministerul o punea în practică la 3 august 1871⁶⁰⁷.

Anul școlar 1871–1872 debuta la Sărata Răzeși cu un nou învățător, Nicolae Ursu, salarizat de guvern cu începere de la 15 octombrie. Acesta, după șase luni de la instalarea sa, trimitea Ministerului un lung și documentat memoriu despre starea jalnică a școlii – lipsa unei sobe în clasă, lipsa celui de al doilea rând de ferestre, lemne insuficiente pentru încălzirea spațiului didactic etc. – datorată totalei indiferențe a primăriei, a subprefectului și chiar a Prefecturii cărora le adresase zădarnic zeci de referate și memorii⁶⁰⁸. Era firesc ca în asemenea condiții de total dispreț al primăriei față de școală învățătorul să nu reziste mult timp, iar Ministerul să-și retragă sprijinul financiar. Astfel, în 1873–1874 salarizarea învățătorului Alexandru⁶⁰⁹, era făcută de comună⁶¹⁰. Acestea toate cumulate explică și demisia lui și prezența unui nou învățător la Sărata Răzeși în următorul an școlar, 1874–1875, Ioan Bunescu, absolvent al Școlii normale din Iași⁶¹¹.

Pentru înființarea unei școli primare în **Cârpești**, plasa Tigheci, se pronunța Comitetul de inspecție al județului Cahul la 1864, când comuna avea 796 locuitori⁶¹². Evaluarea populației concordă cu aceea întâlnită peste un an în **Indicele comunelor României după noua organizare a legii comunale**, când pentru comuna Cârpești erau indicate 201 familii. Școala din Cârpești își inaugura cursurile la 24 martie 1868, cu ceremonie religioasă și învățător numit și salarizat de Minister în persoana lui Ioan Stanciu⁶¹³. Nu știm câtă vreme a rămas aici învățătorul Ioan Stanciu, dar în trimestrul al IV-lea din 1870, în statele de plată ale Ministerului îl întâlnim pe Neculai Suflețelu⁶¹⁴, iar din 1871,

⁶⁰⁶Raport nr. 318/13.VII.1871, *ibidem*, filele 31 f-v și 44 f-v.

⁶⁰⁷*ibidem*, fila 44 v.

⁶⁰⁸Învățătorul N. Ursu s-a prezent la post la 15.X.1871 conform propriei mărturii din Raport nr. 63/16.III.1872, *ibidem*, Ds. 37/1872, filele 27 f-v și 39 f-v.

⁶⁰⁹Numele de familie ilizibil în document

⁶¹⁰Numele învățătorului este șters în document, dar știm că era absolvent a patru clase la Seminarul din Huși, „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁶¹¹„Tabloul învățătorilor, învățătoarelor și școlilor rurale din județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁶¹²Proces-verbal din 17.XI.1864, *ibidem*, Ds. 35/1864, filele 70 f-v – 71 f.

⁶¹³Decret de numire nr. 11755, *ibidem*, Ds. 38/1868, filele 59, 64 – 65.

⁶¹⁴*ibidem*, Ds. 592/1870, filele 152 v și 163 f.

pe N. Tarnavski⁶¹⁵, care rămânea cu salariul neachitat pe trimestrul al patrulea, obligație pe care Ministerul și-o onora abia în aprilie 1873⁶¹⁶.

Un raport al revizorului Em. I. Hălăceanu din luna mai 1871 indica o listă „de toate comunele cu școală din județul Cahul unde Legea Instrucțiunii Publice relativ la obligativitatea învățământului nu se aplică” între acestea enumerând și Cârpești⁶¹⁷.

În mijlocul trimestrului al treilea din anul școlar 1871-1872, luna mai, N. Tarnavski era transferat de Minister, la propunerea revizorului Al. Vasiliu, la școala din Mingiru și înlocuit cu învățătorul P. Oprea, adus de la școala din Pelinii Moldoveni⁶¹⁸. Probabil că noul învățător rămâne doar până la sfârșitul anului școlar 1872-1873 deoarece, începând cu toamna lui 1873, aici îl aflăm pe învățătorul D. Soltănescu „numit provizoriu, fără concurs, absolvent a patru clase de Seminar”⁶¹⁹. Același D. Soltănescu funcționa la școala din Cârpești și în anii 1874 și 1875⁶²⁰.

Școlile primare din localitățile **Barta, Borceagu și Giurgiuiești** existau în 1869. Pentru înființarea unei școli române la **Barta** se pronunțau „examinatorii denumiți la examenele din colonii” încă din 22 iunie 1860⁶²¹, dar când anume și-a deschis porțile nu știm. Oricum, între catedrele vacante din comunele județelor Bolgrad și Cahul pentru care s-a depus concurs în decembrie 1869 era și aceea din Barta, unde a fost numit Dimitrie Cârjeu⁶²². Acesta a funcționat aici până la sfârșitul anului școlar 1869/1870 când postul devenind vacant a fost scos la concurs în urma căruia, la 11 septembrie 1870, era numit provizoriu, Ioan Țărcuș, salarizat de Minister⁶²³.

⁶¹⁵State de plată pe trimestrele I, II și III/1871, *ibidem*, Ds. 641/1871, filele 8 și 55; 22 v și 41 f, 66 v și 68 v.

⁶¹⁶„Învățătorii rurali din județul Cahul rămași neplătiți pe trimestrul IV/1871”, *ibidem*, Ds. 324/1871, fila 88 v.

⁶¹⁷Raport nr. 262/19.V.1871, *ibidem*, Ds. 83/1871, filele 27 – 28, 39.

⁶¹⁸Raport nr. 115/31.V.1872, *ibidem*, Ds. 37/1872, fila 35 f-v. și Adresa MCIP nr. 6529/27 iunie 1872 de aprobare a transferurilor, *Ibidem*.

⁶¹⁹„Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁶²⁰„Tabloul învățătorilor, învățătoarelor și școlilor rurale din județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁶²¹Nicolae Parușev și D. Mutevu, director provizoriu la Școala centrală din Bolgrad, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, filele 105 – 106.

⁶²²Raport nr. 769/13.XII.1869 al revizorului școlar George Giușcă și „Tabloul aspiranților și aspiranțelor recomandat Prefecturilor, decembrie 1869”, *ANIC. MCIP*, Ds. 38/1870, fila 27 v.

⁶²³La poziția nr. 14 a învățătorilor din plasa Cahulo-Prut se găsesc datele privitoare la Ioan Țărcuș, cf. „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. ofiției 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37. Aceleași informații și în „Stat al învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie, 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124.

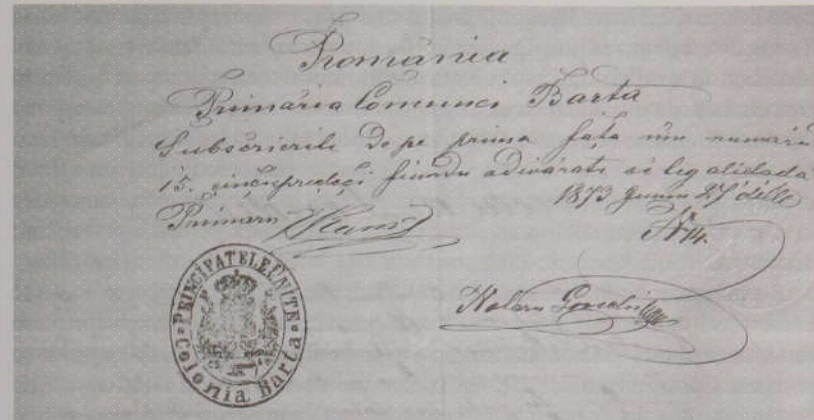

Fig. nr. 7. – Sigiliul comunei Barta la 1860. Legenda: „Principatele Unite. Colonia Barta. 1860”
Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 37/1873, fila 121 v.

Dintr-un memoriu târziu pe care Ioan Țărcuș îl adresa ministrului Titu Maiorescu aflăm că era „absolvent al claselor primare din școala urbei Burdujeni, apoi am terminat patru clase la Școala centrală din Bolgrad, după care am ocupat postul de învățător în comuna Barta, plasa Cahulo-Prut, județul Bolgrad”⁶²⁴. Subiectul memoriului privea nedreapta lui destituire din postul de învățător de la școala din Barta, datorată intrigilor convenite între fostul revizor, Costache Petrescu și primarul comunei. Acest conflict trebuie să fi fost mai vechi din moment ce și predecesorul revizorului C. Petrescu, Al. Vasiliu solicitase destituirea lui Ioan Țărcuș, invocând „progresul nemulțumitor după cum probează anexatul aici catalog de examen” din ianuarie 1873⁶²⁵. Consiliul Permanet al Instrucțiunii Publice informează pe ministru că „din anexatele cataloage, observându-se că pentru o școală rurală, unde cea mai mare parte a elevilor au obținut notele de 6, 7, 8 și 9, mai cu seamă cei din clasele a II-a și a III-a, nu se poate încuviința propunerea domnului revizor” de destituire a învățătorului, opinie însușită de Christian Tell care cere revizorului „să fii mai atent în aprecierea motivelor pentru care cereți destituirea vreunui învățător”⁶²⁶. (**Anexa nr. 10**)

Solicitarea de destituire a învățătorului Ioan Țărcuș este reluată de noul revizor, Costache Petrescu, la 28 iulie 1873 pe temeiul reclamației primarului și a consiliului comunal dintr-o „ședință extraordinară” unde s-a hotărât

⁶²⁴Memoriu din 20.II.1875, *ibidem*, Ds. 30/1875, fila 46.

⁶²⁵Raport nr. 25/17.I.1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, filele 24, 26 și 27.

⁶²⁶Adresa nr. 1408/9.II.1873, *ibidem*, filele 25 și 28.

„depărtarea d-lui Ioan Țarcuș din postul ce ocupă”⁶²⁷. În fapt învățătorului Ioan Țarcuș i se imputa că „instigă locuitorii contra primarului”⁶²⁸. În pofida unui memoriu în sprijinul învățătorului „care în timp de trei ani a avut o bună și frumoasă conduită, dând fiilor noștri, pe lângă un studiu satisfăcător și exemplele cele mai frumoase de conduită”⁶²⁹ semnat de aproape 20 locuitori ai comunei, Ministerul dispune destituirea lui Ioan Țarcuș cu începere de la 1 iulie 1873 și publicarea postului la concursul programat pe 15 octombrie⁶³⁰. Vom vedea la capitolul „Abuzuri” lupta ce avea să o ducă acesta pentru a-și dobândi dreptatea.

Postul era solicitat în septembrie 1873 de Ioan Claru, absolvent a „șapte clase seminariale”⁶³¹, dar fusese numit provizoriu Silvan Nechifor, care funcționează aici și în următorul an 1874. În acel an școlar, 1873/1874, în comuna Barta existau deja două școli: una de fete, cu învățătoarea Ana Ștefănescu, și o alta de băieți la care preda acum Silvan Nichifor⁶³². În octombrie și noiembrie 1873 școala de băieți era frecventată de 14, respectiv, 20 elevi⁶³³, pentru ca în ianuarie și februarie 1874 numărul elevilor să urce la 32⁶³⁴ și să scadă la 28 în lunile mai – iunie⁶³⁵. Pe toată această durată învățătorul era notat cu calificativul „bine”, dar localul școlii se găsea „în stare proastă”.

Comuna Barta ajunsese să numere 933 de locuitori în 1875 și avea tot două școli, dar cea de băieți fusese ridicată la gradul I, învățător fiind același Silvan Nichifor, salarizat de stat⁶³⁶.

Proprietarul moșiei **Borceagu**, Cristi Nicolescu, recunoștea în martie 1868 promisiunea făcută în 1864 de a „oferi gratis un local pentru școală angajându-se, totodată, a da cheltuielile necesare pentru cărțile, hârtia, cerneala trebuincioase, precum și lemnele pe timp de trei ani, socotiți de la data instalării

⁶²⁷Proces-verbal nr. 8 al Consiliului comunal Barta din 14.VI.1873, *ibidem*, Ds. 30/1875, filele 22 f-v și 26.

⁶²⁸Raport nr. 165/28.VII.1873 al revizorului C. Petrescu și Proces-verbal al consiliului comunal din 29.VI.1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 119 – 120.

⁶²⁹*Ibidem*, fila 121.

⁶³⁰*Ibidem*, fila 122 f-v.

⁶³¹*Ibidem*, filele 114 f-v și 145 f.

⁶³²Silvan Nechifor studiasse în Alba Iulia și Blaj, după care și „la facultatea de inginerie în București”, vezi: „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgad și Ismail”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 298 – 300.

⁶³³„Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁶³⁴„Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123–126.

⁶³⁵„Tabloul de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309–311; 329 – 331.

⁶³⁶„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ANIC. MCIP*, Ds. 94/1875, fila 289.

învățătorului, căruia i se adaugă și o mică gratificație din partea subscrisului”⁶³⁷. Tot în 1864 Comitetul de inspecție al județului Cahul recomanda înființarea unei școli în comuna Borceagu care să folosească și cătunelor acesteia⁶³⁸. Satele componente ale comunei aparținând plasei Coștangalia, județul Cahul erau, în 1865, Ciurmușeni, Albota de Sus, Albota de Jos, Hadichioi și Bisericuța, totalizând, împreună cu Borceagu, 255 de familii⁶³⁹.

Promisiunea posesorului moșiei Borceagu reînnoită în 1868 s-a concretizat probabil în 1869 de când avem știre că aici funcționa o școală, la care era învățător Dimitrie Soltănescu. Aflăm aceasta dintr-un raport din 13 decembrie 1869 al revizorului George Giușcă, care informa Ministerul că la concursul de ocupare a posturilor vacante s-a prezentat și Dimitrie Soltănescu „ce deja funcționează cu decretul Prefecturii de Cahul și s-a întors în comuna Borceagu”⁶⁴⁰. Ministerul îl recunoaște de învățător al școlii din Borceagu la 18 ianuarie 1870 și va preda aici tot anul respectiv, pentru a cărui salarizare revizorul Em. I. Hălăceanu întocmea un stat de plată separat⁶⁴¹. Același Dimitrie Soltănescu era prezent la școala din Borceagu și în trimestrul I din 1871, conform statului de plată⁶⁴². Nu știm cine a fost învățător aici în anul următor, dar în 1873 documentele îl rețin pe „Petru Mârzac, numit provizoriu, fără concurs, absolvent a patru clase la Seminarul teologic din Ismail”⁶⁴³.

Într-o sinteză din 1875 privitoare la școlile rurale din județul Cahul, localitatea Borceagu figurează ca aparținând comunei Ciurmușeni, împreună cu satele Taraclia de Salce, Musa Mârza, Chioselia Mare, Burlacu și Albota de Sus. Școală întreținută de stat era doar la Burlacu, unde preda învățătorul Ioan Carare, iar finanțate de comună erau școlile de la Taraclia de Salce, Borceagu și Ciurmușeni. Cea din Borceagu era mixtă, la care preda învățătoarea Aglaia Ștefaniu⁶⁴⁴, aceasta fiind și ultima informație pe care o deținem despre școala de aici.

⁶³⁷Scrisoarea posesorului moșiei datată 3/15.III.1868, evocată și de raportul revizorului G. Giușcă, *ibidem*, Ds. 38/1868, fila 32 – 34.

⁶³⁸Proces-verbal din 17.XI.1864, *ANIC. MCIP*, Ds. 35/1864, filele 70 f-v – 71 f.

⁶³⁹*Indicele comunelor României, 1865*, p. 21.

⁶⁴⁰Raport nr. 769/13.XII.1869, *ANIC. MCIP*, Ds. 38/1870, fila 27 f-v.

⁶⁴¹Raport nr. 108 al revizorului Em. I. Hălăceanu prin care înainta Ministerului „Statul de plată de salarizare restantă a învățătorului Dimitrie Soltănescu pentru anul expirat 1870” poartă data de 18 februarie 1870, ceea ce trebuie să fie o eroare deoarece nu putea să solicite plata anticipată. Data corectă ar fi 18.II.1871!, *ibidem*, Ds. 592/1870, fila 154 și urm.

⁶⁴²*Ibidem*, Ds. 641/1871, filele 10 v și 53 f.

⁶⁴³„Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁶⁴⁴„Tabloul învățătorilor, învățătoarelor și școlilor rurale din județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

În comuna Giurgiulești, plasa Cahulo-Prut, județul Bolgrad existau în 1863, conform unei situații statistice din acel an, 105 familii, dintre care 90 de români și 15 de bulgari⁶⁴⁵. Peste doi ani numărul familiilor crescuse la 128⁶⁴⁶, pentru ca un **Tablou de statistica comunelor coloniale din districtul Bolgrad, după a Prefecturii de Bolgrad** din 1869 să indice 122 de familii⁶⁴⁷. Comuna beneficia de o școală, cu o singură clasă, frecventată în 1869 de 13 elevi⁶⁴⁸. Documentul nu oferă nici o informație despre învățătorul care preda atunci la școala din Giurgiulești. Prima știre de acest fel o avem din 1870 când, la 14 august, Prefectura de Bolgrad numea învățător la școla din Giurgiulești pe „Carpuz Neculai, absolvent de curs primar și preparandal la Iași”⁶⁴⁹. El rămâne învățător aici și în anii următori. În raport general asupra calității personalului didactic de la școlile rurale ale județului din septembrie 1872, revizorul Al. Vasiliu îl considera „mediocru”⁶⁵⁰. Același revizor propunea un schimb de posturi între acesta și P. Mereuță de la Etulia, transfer neaprobat de Minister, încât ambii învățători au rămas pe mai departe la școlile respective⁶⁵¹.

În octombrie – noiembrie 1873 școala era frecventată de opt – nouă elevi⁶⁵²; în ianuarie – februarie 1874, de 12 elevi și, respectiv, nouă elevi, dar și o elevă⁶⁵³, iar în lunile mai – iunie ale aceluiași an, de 10 – 12 elevi și două eleve⁶⁵⁴. Pe toată această durată învățătorul N. Carpuș era notat cu „bine”, iar localul apreciat ca fiind „corespunzător”.

Școala devenise mixtă încă din 1874, chiar dacă frecvența elevelor era foarte redusă, firește, datorită mentalităților vremii, situație care se perpetuează și în 1875 când comuna număra 545 locuitori. Silința și conștiinciozitatea învățătorului N. Carpuș determină pe revizor să propună Ministerului salarizarea acestuia la gradul I⁶⁵⁵, ceea ce nu a fost posibil.

⁶⁴⁵ „Tabelă de numărul familiilor din județul Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4.

⁶⁴⁶ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 11.

⁶⁴⁷ *ANIC. MCIP*, Ds. 78/1870, fila 35.

⁶⁴⁸ „Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, întocmită de sub-revizorul școlar H. Nicolescu, *Ibidem*.

⁶⁴⁹ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37.

⁶⁵⁰ Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁶⁵¹ Raport nr. 323/10.I.1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, filele 31 f-v și 36 f-v – 37 f.

⁶⁵² „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v

⁶⁵³ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁶⁵⁴ „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁶⁵⁵ „Tabloul învățătorilor, învățătoarelor și școlilor rurale din județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

În 1870 se înființau, succesiv, școlile din **Țiganca, Aluatu, Cimașiru, Capaclia Răzeși, Cociulea, Crihana, Porumbesti, Pelinii - Moldoveni și Șagâna**.

Comuna Țiganca, plasa Tigheci, județul Cahul avea în componență la 1865 satele Țiganca, Gheltosu și Tutovanu, numărând 150 de familii și era lipsită atunci atât de biserică, cât și de școală⁶⁵⁶. Biserică nu știm dacă și-au construit, dar pentru a înființa școala Prefectura l-a desemnat pe învățătorul Vasile Popovici, care mărturisea că „primind decretul Prefecturii la 29 decembrie anul expirat 1869, am mers în menționata comună și am deschis școală, continuând cu predarea către elevi până în prezent” și invocând art. 365 din Legea Instrucțiunii Publice solicitat ministrului, la 1 noiembrie 1870, să fie „numit definitiv, ca unul care am depus concurs pentru școală de model, la 15 – 28 august expirat”⁶⁵⁷. Nu știm dacă Ministerul i-a acordat decretul de numire definitivă și a profesat pe mai departe la școala din Țiganca unde, începând cu 15 ianuarie 1872 era transferat de la Găvănoasa, în interesul învățământului, Ioan Tarnovschi⁶⁵⁸, absolvent al Școlii normale din București, după cum aflăm dintr-un memoriu al său din 1873. Cu același prilej Ioan Tarnovschi afirmă că a „servit la Școala din Țiganca până la 2 ianuarie 1873”⁶⁵⁹. După plecarea sa postul a fost preluat de „Perciune Neculai, fără concurs, numit provizoriu, cu patru clase în Seminarul din Huși”⁶⁶⁰. (**Anexa nr. 11**)

Într-o sinteză a situației învățământului rural din județul Cahul pe anul 1875, comuna Țiganca figurează având în componență satele Epureni, Măcrești, Țiganca, Tartaul, Gheltosu și Tutovanu deservite de o școală mixtă, aflată în satul reședință de comună, Țiganca, învățător fiind preotul Vasile Popov⁶⁶¹, probabil același seminarist Vasile Popovici care înființa școala de aici în 1869, hirotonit între timp. Cum școala era întreținută de comună, și drept urmare salarizarea se realiza cu dificultate, nefiind doritori pentru ocuparea unui asemenea post, revizorul înainta Ministerului, în aprilie 1876, solicitarea ca „În ceea ce privește ocuparea școlii de băieți din comuna Țiganca, negăsind pentru moment o persoană cu aptitudinile cerute de lege, rog să se publice concurs, iar până atunci să aprobați pe preotul Popov, ca suplinitor”⁶⁶². În atari condiții Ministerul comunica revizorului că „se aprobă recomandarea de a

⁶⁵⁶ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 8.

⁶⁵⁷ Raport nr. 44/1.XI.1870, *ANIC. MCIP*, Ds. 43/1870, fila 49.

⁶⁵⁸ Raportul nr. 95 din 10.V.1872 al revizorului școlar al județului Cahul, Al. Vasiliu, *ibidem*, Ds. 324/1871, fila 87 f-v.

⁶⁵⁹ Memoriu din 2.V.1873, *ibidem*, fila 90 f-v.

⁶⁶⁰ „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, fila 108 f-v.

⁶⁶¹ „Tabloul învățătorilor, învățătoarelor și școlilor rurale din județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁶⁶² Raport nr. 56/11.IV.1876, *ibidem*, Ds. 407/1876, fila 12.

numi suplinitor la comuna Țiganca, pe preotul Popov⁶⁶³, aceasta fiind și ultima informație despre școala din Țiganca de dinaintea reîncorporării ei la Imperiul rus.

Demersurile pentru înființarea unei școli în **comuna Aluatu** au debutat în anul 1861 când, la inițiativa prefectului de Cahul, Iancu Ciucă, proprietarul moșiei, Haralamb Macri, se angaja „a zidi în anul acesta sau negreșit în acel viitor, o biserică și o școală (subl. ns. I. S.) în care să se lumineze fiii și fiicele locuitorilor mei și ai altora; iar pentru ținerea bisericii și a școlii, pe lângă leafa ce va da Guvernul, mai dau din parte-mi 50 carboave pe an și 14 fălci pământ preotului și tot asemenea și profesorului, cum și un oșebit apartament pentru șederea sa⁶⁶⁴. Din păcate toate aceste generoase promisiuni ale posesorului moșiei au rămas în acest stadiu de intenție de vreme ce în 1864 Comitetul de inspecție școlară al județului Cahul propunea înființarea în 1865 a unei școli la Coștangalia Mare, la care urmau să învețe și copiii din localitățile învecinate, Coștangalia Mică și Aluatu⁶⁶⁵.

În 1865, comuna Aluatu, plasa Coștangalia, județul Cahul, avea în componență satele Aluatu, Balabanu și Ceomaiu care totalizau 160 de familii lipsite însă și de biserică și de școală⁶⁶⁶.

Despre existența certă a unei școli la Aluatu dispunem de informații abia din februarie 1870, când învățătorul acesteia, Theodor P. Ioanițiu, solicita ministrului de Interne ajutor pentru tipărirea a 4000 de exemplare dintr-un statut de Bancă rurală spre a veni „în ajutorul confrăților” săi săteni⁶⁶⁷. Proiectul de statut era trimis de Minister Prefecturii de Cahul pentru „a fi dat în primirea institutelor școlii rurale din comuna Aluatu și a-i face cunoscut că tipografia statului este îmbulzită de alte tipărituri și nu i se poate satisface cererea⁶⁶⁸.

Școala din Aluatu era întreținută de comună, situație pe care revizorul școlar Grigore Petrovanu o dorea schimbată în 1873. Făcând evaluarea școlilor rurale din județul Cahul în acel an, revizorul evoca faptul că în acel district „numai nouă școli de băieți și două de fete sunt salarizate de stat” ceea ce era insuficient avându-se în vedere că „mai toate comunele sunt compuse din două – trei până la șapte cătune, încât chiar în comunele unde funcționează câte o școală copii din cătune, din cauza depărtării, nu se pot bucura de beneficiile ei”. În concluzie, revizorul propunea ca statul să preia grabnic întreținerea altor 12 școli rurale din județul Cahul, între care și aceea din Aluatu⁶⁶⁹. Aici funcționa atunci

⁶⁶³ Adresa nr. 4203/19.V.1876, *ibidem*, fila 13.

⁶⁶⁴ ANIC. MCIP – Moldova, Ds. 6/1861, fila 38.

⁶⁶⁵ Proces-verbal din 17.XI.1864, ANIC. MCIP, Ds. 35/1864, fila 70 f-v.

⁶⁶⁶ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 21.

⁶⁶⁷ Raport nr. 24/20.II.1870, ANIC. MCIP, Ds. 55/1870, filele 2 f-v și 27 f-v.

⁶⁶⁸ Adresa nr. 3252/martie 1870, *ibidem*, fila 3.

⁶⁶⁹ Raport nr. 158/22.VII.1873, ANIC. MCIP, Ds. 36/1873, fila 36 f-v.

învățătorul Nicolae Mironescu, absolvent al Școlii normale «Carol I», fără concurs și nerecunoscut de Guvern⁶⁷⁰.

În 1875 comuna Aluatu mai avea în componență satele Ceomaiu, Aluatu, Bisericuța și Balaban, dispunea de o singură școală, devenită acum mixtă, la care preda Ioan Brătescu, absolvent al Școlii normale din Iași. Revizorul care întocmise situația școlilor rurale din județul Cahul propunea a se mai „înființa o școală mixtă, retribuită de stat⁶⁷¹. Cu același prilej considera că „în interesul învățământului, toți învățătorii care au numai cursul primar ori seminarial să fie înlocuiți cu învățători normaliști; asemenea și învățătoarele care au numai curs primar să fie înlocuite cu învățătoare care să aibă cursul vreunei școli centrale de fete” și încheia: „Spre acest finit, în curând se va propune onorabilului Minister schimbările ce se vor crede necesare⁶⁷².

La 15 februarie 1876, învățătorul Ioan Brătescu, normalist, era transferat de la școala din Aluatu, la aceea din Enichioi, care devenise vacantă, iar în locul său a fost adus un alt normalist ieșean, Ilie Botez, permutări efectuate de revizorul I. Bănescu pentru care solicita acordul Ministerului⁶⁷³, care este transmis la scurtă vreme⁶⁷⁴. Învățătorul Ilie Botez funcționează la școala din Aluatu până la încheierea trimestrului pentru că la debutul noului an școlar 1876/1877, revizorul Gr. D. Rateșu propunea Ministerului pe „I. Elefetriu, seminarist, care se numește învățător la școala mixtă de gradul al II-lea din comuna Aluatu, în locul lui Ilie Botez, dezertat de la post⁶⁷⁵. Ministerul își trimite acordul cu precizarea că „fiind seminarist se aprobă numai în calitate de suplinitor, dar și aceasta numai în cazul când comuna are bun local de școală și mobilierul necesar⁶⁷⁶.

Școlile din **Cimașiru și Șagâna**, comune aparținând de plasa Domeniilor, județul Bolgrad au câteva trăsături comune. Ambele s-au înființat succesiv, în lunile septembrie și noiembrie ale anului 1870, cu învățători numiți de Prefectura Bolgrad dintre absolvenții cursului primar de la școala din Cahul. La Cimașiru era numit la 4 septembrie Dumitru Râșcanu, iar la Șagâna, Atanase Contovici, la 24 noiembrie⁶⁷⁷. Deosebirea consta în aceea că primul era plătit și de stat,

⁶⁷⁰ „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁶⁷¹ „Tabloul învățătorilor, învățătoarelor și școlilor rurale din județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁶⁷² *ibidem*.

⁶⁷³ Raport nr. 40/9.III.1876, ANIC. MCIP, Ds. 404/1876, filele 12 – 13.

⁶⁷⁴ Prin adresa nr. 2755/1.IV.1876 Ministerul cerea precizări privind postul de la școala din Enichioi unde, în documentele sale figura ca funcționând „normalistul V. Zelescu”, *ibidem*, fila 13.

⁶⁷⁵ Raport nr. 87/28.IX.1876, ANIC. MCIP, Ds. 407/1876, fila 60.

⁶⁷⁶ *ibidem*, fila 65.

⁶⁷⁷ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37.

cu 30 de lei pe lună, funcție de studii absolvite, iar cel de al doilea era salarizat de comună. Dimitrie Râșcanu a predat la școala din Cimașiru și în 1871⁶⁷⁸ și, poate în primul semestru al anului 1872, dar în septembrie același an revizorul Al. Vasiliu îl găsea pe Gh. Grigorescu, pe care îl considera „nedemn” de misiunea sa⁶⁷⁹.

Absolvent al Seminarului din Ismail, Gheorghe Grigorescu va funcționa aici în anii 1873, 1874, 1875 după cum reține sinteza privind școlile rurale din județul Bolgrad pentru 1875⁶⁸⁰. În octombrie și noiembrie 1873 școala a fost frecventată de 11 și 14 elevi⁶⁸¹; în ianuarie – februarie și mai din 1874 numărul elevilor prezenți s-a situat la 13-14, pentru a coborî la nouă în luna iunie⁶⁸². În toți acești ani Gh. Grigorescu a fost apreciat ca fiind un bun învățător, motiv pentru care revizorul școlar propunea Ministerului ca „școala mixtă din această comună să fie retribuită cu salariu de gradul I”⁶⁸³.

Școala din Șagâna avea de învățător în septembrie 1872 pe Gavril Corabenco, „nedemn” de misiunea sa⁶⁸⁴, dar de la 24 octombrie 1872 preda învățătorul Ioan Avramescu⁶⁸⁵, pentru ca în 1873 să-l întâlnim în documente pe Hristea Drăgănescu. Acesta preda la 16 elevi în luna octombrie, iar în luna următoare era „absent fără motive”⁶⁸⁶. Probabil că Hristea Drăgănescu a părăsit definitiv postul de învățător de la școala din Șagâna deoarece, începând cu luna ianuarie 1874, când frecvența era de 12 elevi, aici funcționa Gheorghe Popa⁶⁸⁷. În iunie școala era frecventată de 19 elevi⁶⁸⁸, a fost ridicată la gradul de salarizare și datorită studiilor învățătorului Gh. Popa, el fiind absolvent al Școlii normale din București⁶⁸⁹.

⁶⁷⁸ „Statul învățătorilor și învățătoarelor, districtul Bolgrad, trim. octombrie, 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124.

⁶⁷⁹ Raport nr. 264/15.X.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁶⁸⁰ „Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

⁶⁸¹ „Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁶⁸² „Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126 și „Tabloul de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁶⁸³ „Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, Ds. 94/1875, filele 288 f-v – 289.

⁶⁸⁴ Raport nr. 264/15.X.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁶⁸⁵ Raport nr. 12763/27.XII.1872 al Prefecturii Bolgrad, *ibidem*, Ds. 37/1873, filele 54 – 56.

⁶⁸⁶ „Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁶⁸⁷ „Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁶⁸⁸ „Tabloul de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁶⁸⁹ „Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 288 f-v – 289.

Capaclia Răzeși nu avea școală în 1864, când Comitetul de inspecție școlară al județului Cahul propunea înființarea unei școli, care să deservească și Capaclia Răzeși, însumând împreună 830 de locuitori⁶⁹⁰. Un an mai târziu Capaclia Răzeși era singura localitate care constituia comuna, dispunând de 141 familii, cu o singură biserică și lipsită de școală⁶⁹¹. Aceasta exista în septembrie 1870, când revizorul Em. I. Hălăceanu informa Ministerul că a repartizat pentru școala din Capaclia Răzeși pe Roșu Vasile „ieșit din Școala normală din Iași” ceea ce se și aproba peste numai câteva zile⁶⁹². În trimestru al patrulea din 1870 învățătorul Vasile Roșu apare salarizat de stat la aceeași școală din Capaclia Răzeși⁶⁹³, dar frecvența era slabă în 1871, fapt care determina pe revizorul Em. I. Hălăceanu să reclame situația nemulțumitoare superiorilor săi din Minister⁶⁹⁴.

Revizorul care i-a succedat lui Hălăceanu, Gr. Petrovanu, informa pe ministrul său că mai multe cadre didactice de la școlile satești „sunt nedemne de misiunea lor” enumerând între cei șase și pe Vasile Roșu, fără a aduce însă argumente în acest sens pentru nici unul dintre cei vizați⁶⁹⁵. La capitolul „Abuzuri” vom constata că multe din măsurile punitive luate de acest revizor împotriva unor cadre didactice au fost cu totul subiective. Nu știm în ce fel anume s-a concretizat reclamația revizorului Gr. Petrovanu în privința învățătorului Vasile Roșu, dar este cert că în anul școlar următor, 1873 – 1874, la Capaclia Răzeși funcționa în locul acestuia „Dimitrie Gheorghiu, cu patru clase de Seminar, fără concurs, provizoriu”⁶⁹⁶.

Într-o situație sinteză a învățământului satețesc din județul Cahul, din anul 1875, localitatea Capaclia Răzeși figurează ca aparținând de comuna Șamalia, care mai includea satele Șamalia, Hargâci, Enichioi și Sadăcu. În comună existau două școli mixte, una la Șamalia, cu învățătorul Vasile Brașoveanu și alta la Capaclia Răzeși, la care preda învățătoarea „Maria Brașoveanu, cu două clase gimnaziale”⁶⁹⁷.

Aflăm dintr-un memoriu din septembrie 1877 că la Capaclia Răzeși a predat în 1876 învățătorul Gheorghe Chisencov, băștinaș al comunei Roșu, absolvent al Școlii normale „Vasile Lupu” din Iași. „Absolvind în 1876, se spune în

⁶⁹⁰ Proces-verbal din 17.XI.17, *ibidem*, Ds. 35/1864, filele 70 – 71.

⁶⁹¹ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 21 – 22.

⁶⁹² Raport nr. 177/10. IX.1870, *ANIC. MCIP*, Ds. 43/1870, fila 35.

⁶⁹³ „Stat al învățătorilor rurali din plasa Tigheciu, județul Cahul, trim. IV/1870”, *ibidem*, Ds. 592/1870, filele 152 v și 163 f.

⁶⁹⁴ Raport nr. 262/19.V.1871, *ibidem*, Ds. 83/1871, filele 27 – 28, 39.

⁶⁹⁵ Raport 159/din 6/19.X.1872, *ibidem*, Ds. 37/1872, fila 63.

⁶⁹⁶ „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁶⁹⁷ „Tabloul învățătorilor, învățătoarelor și școlilor rurale din județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

memoriu, m-am prezentat d-lui Petrescu (Petrovanu), fost revizor al județului Cahul în acel an, care m-a aruncat în fundul județului, la Capaclia Răzeși, cu salariu de la stat, gradul al II-lea, contra Legii⁶⁹⁸, iar la școala de gradul I din comuna Roșu a fost numit un altul, seminarist, care nu avea un asemenea drept, arăta petentul în plângerea adresată ministrului. Firește că în condițiile de război în care se găsea atunci Țara, altele erau grijile Ministerului și, desigur, petiția a rămas fără de răspuns.

Cociulea (Cociulia), din plasa Tigheci, era prezentă în lista școlilor propuse de Comitetul de inspecție școlară a județului Cahul a se înființa „de urgență”, urmând să deservească și satul Borogani, ambele localități numărând la 1400 locuitori⁶⁹⁹. Cifra nu pare exagerată de vreme ce în **Indicele comunelor României după noua organizare a legii comunale**, din 1865, Cociulea figura cu 215 familii, iar Borogani cu 151 familii. La o medie de 3,5 – 4 membri de familie rezultă o populație de 1280 – 1.454 locuitori. În acel an Cociulea dispunea de o biserică, dar nu și de școală, care apare menționată abia în septembrie 1870, când revizorul Em. I. Hălăceanu îl repartiza ca învățător pe proaspătul absolvent de Școală normală Neculai Vintea⁷⁰⁰.

Documentele de salarizare a învățătorilor rurali arată că Neculai Vintea era remunerat de stat⁷⁰¹. Prezența lui Neculai Vintea la școala din Cociulea este dovedită de actele de contabilitate-salarizare și în anii următori, 1871⁷⁰² – 1873, 1874⁷⁰³ și 1875. În acest din urmă an, Cociulea era inclusă împreună cu satele Pipercani, Tigheci, Capaclia Nouă, Borogani și Borzești în comuna Capaclia Nouă, aceeași plasă a Tigheciului. Școala din Cociulea era acum mixtă și funcționa cu același învățător „Neculai Vintea, absolvent de Școală normală la Iași”, ceea ce înseamnă o continuitate de cinci ani, fapt mai rar întâlnit în învățământul sătesc din sudul Basarabiei. Concomitent mai funcționau alte trei școli în satele Tigheci, cu învățătoarea Elena Popovici; la Capaclia Nouă, cu învățătoarea Maria Paulini și la Borogani, cu învățătoarea Ana Ionescu, toate absolvente de „curs secundar, la Iași”⁷⁰⁴.

Crihana, aparținea de plasa Coștangalia, județul Cahul și împreună cu Vadul lui Isac urmau să aibă o școală la Manta, toate trei localități ale plasei însumând

⁶⁹⁸Memoriu din 3.IX.1877, *ibidem*, Ds. 40/1877, fila 81 f-v.

⁶⁹⁹Proces-verbal din 17.XI.1864, *ibidem*, Ds. 35/1864, filele 70 – 71.

⁷⁰⁰Raport nr. 177/10.IX.1870, *ibidem*, Ds. 43/1870, fila 35.

⁷⁰¹„Stat al învățătorilor din plasa Tigheciu, județul Cahul, trim. IV/ 1870”, *ibidem*, Ds. 592/1870, filele 152 v și 163 f.

⁷⁰²Trimestrele I, II, III, *ibidem*, Ds. 641/1871, filele 8 v și 55 f; 22 v și 411 f; 66 v, 67 v și 68 v.

⁷⁰³„Stat al învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, filele 108 f-v și urm.

⁷⁰⁴„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

în 1864 aproximativ 700 de locuitori⁷⁰⁵. Evaluarea pare corectă deoarece numai comuna Crihana avea în 1865 peste 110 familii, iar celelalte două localități – Manta și Vadul lui Isac – dispuneau de încă 210 familii⁷⁰⁶. Școala din Crihana s-a înființat, **probabil**, în 1870 când revizorul Em. I. Hălăceanu informa Ministerul că aici „se va trimite îndată ce se va prezenta vreun aspirant capabil de un așa post”⁷⁰⁷. Nu știm când s-a găsit învățător pentru școala din Crihana, dar în anul școlar 1873 – 1874 aici preda „Theodor Jeraglie, numit fără concurs deoarece este absolvent al Școlii normale „Carol I”⁷⁰⁸.

Interesant de regăsit concretizată în 1875, ideea din 1864 a Comitetului de inspecție al județului Cahul de reunire a celor trei localități – Crihana, Vadul lui Isac și Manta – într-o singură comună cu centrul la Manta. Sinteza privind situația școlilor rurale din județul Cahul în 1875, indică existența a câte unei școli mixte în fiecare din cele trei sate la care predau Elena Mancaș, absolventă de doar curs primar, la Crihana; Gheorghe Veița, absolvent de curs gimnazial, la Vadul lui Isac și Petru Mârza, absolvent de Seminar⁷⁰⁹.

Pentru **Porumbesti**, din plasa Tigheci, același Comitet de inspecție al județului Cahul propunea în 1864 înființarea de urgență a unei școli, despre care avem informații ca existând abia în 1870, când revizorul Em. I. Hălăceanu informa Ministerul că „la Porumbesti l-am trimis pe Boureanu Petru, absolvent de Școală normală din Iași”⁷¹⁰. Într-adevăr, documentele de contabilitate-salarizare din trimestrul patru al anului 1870 ale Ministerului Instrucțiunii Publice consemnează prezența lui Petru Boureanu la școala din Porumbesti⁷¹¹, care a beneficiat de prezența acestuia până în toamna lui 1876. Pentru anul școlar 1873 – 1874 învățătorul Petru Boureanu figura ca „provizoriu” dar recunoscut de Minister⁷¹², situație consemnată și pentru următorului an școlar, 1874 – 1875. Seriozitatea învățătorului determina pe revizorul Bănescu, în septembrie 1875, să propună superiorilor săi din Minister, ridicarea trepte de salarizare a școlii⁷¹³.

Aceeași sinteză a învățământului rural din județul Cahul pentru anul 1875 indica în componența comunei Porumbesti nu mai puțin de șapte sate (Tătăreșeni,

⁷⁰⁵Proces-verbal din 17.XI.1864, *ibidem*, Ds. 35/1864, filele 70 – 71.

⁷⁰⁶*Indicele comunelor României*, 1865, p. 21.

⁷⁰⁷Raport nr. 177/10.IX.1870, *ANIC. MCIP*, Ds. 43/1870, fila 35.

⁷⁰⁸„Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁷⁰⁹„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁷¹⁰Raport nr. 177/10.IX.1870, *ibidem*, Ds. 43/1870, fila 35.

⁷¹¹„Stat al învățătorilor rurali din plasa Tigheciu, județul Cahul, trim. IV/1870”, *ibidem*, Ds. 592/1870, filele 152 v și 163 f.

⁷¹²„Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, filele 108 f-v și urm.

⁷¹³Raport nr. 157/28.IX.1875, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 291 – 292.

Pleşeni, Hănăşeni de Pădure, Porumbesti, Cania, Toceni și Leca) cu școală de băieți, ridicată la gradul I de salarizare, cu același învățător Petru Boureanu⁷¹⁴.

Pelinii Moldoveni aparține în 1865 de comuna **Pelini**, împreună cu satele Pelinii Bulgari și Hoțula, numărând 166 de familii și dispunea și de biserică⁷¹⁵.

Școala apare ca fiind abia din 1870, an în care revizorul Em. I. Hălăceanu informa Ministerul că „la comuna Pelinii-Moldoveni s-a trimis direct de către prefectură pe Grigore Grigorescu, ieșit din Seminarul de Ismail”⁷¹⁶. Acesta nu rămâne decât un an, pentru că în 1872 aici funcționa P. Oprea, pe care, în luna mai a aceluiași an, Prefectura îl transfera la școala din comuna Cârpești, în locul său, la Pelinii Moldoveni, fiind mutat ca „provizoriu” Gheorghe Dandescu, situație care era adusă la cunoștința Ministerului de revizorul Al. Vasiliu⁷¹⁷. Toate aceste transferuri erau aprobate de Minister la sfârșitul lunii iunie, dar revizorului i se atrăgea atenția ca „pe viitor, mai înainte de a recomanda către Prefectură pe aspiranții la posturile de învățători, să încunoștințați Ministerului pe acești aspiranți, și numai după aprobare să vă conformați cu art. 365 din lege”⁷¹⁸. Și învățătorul Gh. Dandescu rămâne la Pelinii Moldoveni doar un an, fiind urmat de „Ioan Arghirescu, numit fără concurs, dar provizoriu, ca absolvent a două clase gimnaziale, la Bârlad și salarizat de comună”⁷¹⁹.

În 1875, comuna Pelinii-Moldoveni avea în componența sa nouă sate – Greceni, Musaitu, Percepofca, Dubova cu Balca, Pelinii-Moldoveni, Pelinii-Bulgari, Găvănoasa și Hoțula – cu trei școli, din care două la Pelinii-Moldoveni; una de băieți, unde predau acum doi învățători „Dimitrie Arghirescu și Ioan Zaharescu, acesta din urmă absolvent de curs normal la Iași” și o alta de fete, unde funcționa „Maria Ștefaniu, absolventă de curs secundar la Iași”. Cea de a treia școală era la Găvănoasa, dar pe moment nu avea cadru didactic⁷²⁰.

III.6. Școli înființate în perioada 1871 – 1878

Din 1871 avem informații despre funcționarea, în ordine cronologică a școlilor din comunele **Lărguța, Manta, Găvănoasa, Baccialia, Chitai,**

⁷¹⁴ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, fila 304.

⁷¹⁵ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 21.

⁷¹⁶ Raport nr. 177/10.IX.1870, ANIC. MCIP, Ds. 43/1870, fila 35.

⁷¹⁷ Raport nr. 115/31.V.1872, *ibidem*, Ds. 37/1872, fila 35 f-v.

⁷¹⁸ Adresa MCIP nr. 6529/27 iunie 1872 de aprobare a transferurilor, *ibidem*, fila 41.

⁷¹⁹ „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁷²⁰ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

Draculea, Galieleşti și Nerușai, primele trei aparținând județului Cahul, iar celelalte plasei Domeniilor a județului Bolgrad.

Lărguța, plasa Tigheci, constituia ea singură în 1864, comuna cu același nume și avea, conform aprecierii Comitetului de inspecție al respectivului județ, 796 de locuitori⁷²¹. La o asemenea populație și în cadrul politicii de modernizare a societății românești promovată de guvernele de la Iași și, apoi, de la București, este greu de crezut ca localitatea să fi rămas fără școală până în 1871. De altfel, informația din 1871 mai 19 despre respectiva instituție privește suspendarea lui „I. Burghilea din postul de învățător al școlii din comuna Lărguța, pe care l-am găsit cu totul abătut de la îndatoririle sale de învățătură” glăsuia raportul înaintat Ministerului de către revizorul Em. I. Hălăceanu⁷²². Pentru a fi suspendat din post învățătorul trebuie să fi probat în repetate inspecții abateri grave, inspecții care s-au întins pe o durată mai îndelungată de timp. Toate acestea ne conduc la concluzia că școala din Lărguța trebuie să se fi deschis înainte de 1871. Ministerul aprobă destituirea lui I. Burghilea⁷²³.

Învățătorul care l-a înlocuit pe Ioan Burghilea, Ioan Harnagiu, nu a fost mai competent, de vreme ce un raport din octombrie 1872 al noului revizor școlar al județului Cahul, Gr. Petrovanu, raporta Ministerului că „l-am găsit nedemn de misiunea sa” situație în care enumera și pe învățătorii școlilor din Coștangalia, Tatar Baurci, Capaclia Răzeși, Leușeni și Mingiru⁷²⁴.

Pentru următorii patru – cinci ani școala din Lărguța beneficiază de stabilitatea învățătorului Neculai Moțoc, cu studii complete la Școala normală „Vasile Lupu” din Iași, deși fusese numit provizoriu, fără concurs. Așa îl întâlnim în anul școlar 1873 – 1874⁷²⁵.

În 1875 Lărguța era sat component al comunei Cârpești, care mai includea și Buluceni. Școli existau însă numai la Cârpești, unde preda D. Soltănescu și la Lărguța, unde funcționa Toma Moțoc⁷²⁶, ambele școli fiind mixte și întreținute de comună. Revizorul Bănescu propunea Ministerului să preia salarizarea învățătorului de la școala Lărguța, la nivelul de gradul I⁷²⁷. Același revizor relua propunerea într-un nou raport de la sfârșitul anului 1875, document în care învățătorul apare cu același prenume „Toma”⁷²⁸.

⁷²¹ Proces-verbal din 17.XI.1864, *ibidem*, Ds. 35/1864, filele 70 – 71.

⁷²² Raport nr. 262/19.V.1871, *ibidem*, Ds. 83/1871, filele 27 – 28.

⁷²³ *ibidem*, fila 39.

⁷²⁴ Raport nr. 159 din 6/18.X.1872, *ibidem*, Ds. 37/1872, fila 63 f.

⁷²⁵ „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁷²⁶ Prenumele de „Toma” sub care figurează învățătorul Moțoc, „absolvent de curs gimnazial” trebuie să fie o eroare sau un alt apelativ, vezi: „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁷²⁷ Raport nr. 157/28.IX.1875, *ibidem*, filele 291 – 292.

⁷²⁸ Raport nr. 182/20.XII.1875, *ibidem*, Ds. 407/1876, filele 1 f-v–2 f-v.

În **Manta**, plasa Coștangalia, Comitetul de inspecție al județului propunea înființarea de școală care să deservească și localitățile Crihana și Vadul lui Isac, toate însumând peste 700 de locuitori⁷²⁹. Evaluarea locuitorilor pare a fi una reală deoarece în anul următor Manta avea 107 familii, iar Crihana 112 familii, fără a mai include și Vadul lui Isac⁷³⁰.

Școala din Manta trebuie să-și fi deschis porțile înainte de 19 mai 1871, dată la care revizorul Em. I. Hălăceanu propunea Ministerului „destituirea lui State Vârgolici, învățătorul comunei Manta, care pe lângă acest post ocupă de câțva timp și funcțiunile de notar și perceptor comunal, lăsând astfel școala cu totul în părăsire”⁷³¹. Însăși formularea din text, „ocupă de câțva timp” și alte funcții presupune o perioadă anterioară în care învățătorul avea doar preocuparea de învățător. Cât de lungă a fost această perioadă anterioară este greu de spus dar, neîndoind, școala funcționa înainte de 1871. Firesc, Ministerul a aprobat propunerea de demitere a învățătorului State Vârgolici⁷³², dar pe trimestrul al doilea din 1871 el este salarizat de stat conform documentelor de contabilitate⁷³³.

Nu știm cine i-a urmat lui State Vârgolici la școala din Manta, dar înghesuială la ocuparea postului nu a fost de vreme ce salarizarea acestuia era asigurată de comună, deși revizorul Gr. Petrovanu propunea Ministerului salarizarea de către stat a încă 12 școli, între care și aceea din Manta, pe lângă cele 11 școli, nouă de băieți și două de fete⁷³⁴. Salarizarea școlii de comună explică și faptul de ce pentru anul școlar 1873/1874 aici va preda Ecaterina Mihăilescu, absolventă a Școlii primare din Sărărie – Iași⁷³⁵.

În 1875 comuna Manta includea și satele Crihana și Vadul lui Isac, cuprindere sugerată încă din 1864 de Comitetul de inspecție școlară al județului Cahul. În toate trei existau școli mixte: la Vadul lui Isac preda Gh. Voița, „absolvent de curs gimnazial”; la Crihana, era Elena Mancaș, având doar „curs primar”, iar la Manta funcționa ca învățător „Petru Mârza, absolvent de curs seminarial” probabil, la Ismail, școală propusă de revizor să fie ridicată la gradul I de salarizare⁷³⁶.

O școală la care să învețe copii localității **Găvănoasa**, din plasa Coștangalia, alături de cei din Moscovei cu cătunele, era propusă a se înființa la Musaitu

⁷²⁹Proces-verbal din 17.XI.1864, *ibidem*, Ds. 35/1864, filele 70 – 71.

⁷³⁰*Indicele comunelor României, 1865*, p. 21.

⁷³¹Raport nr. 262/19.V.1871, *ANIC. MCIP*, Ds. 83/1871, filele 27 – 28.

⁷³²*Ibidem*, fila 39.

⁷³³„Stat al învățătorilor din plasa Coștangalia, județul Cahul, trim. II/1871”, *ibidem*, Ds. 641/1871, filele 10 v și 53 f.

⁷³⁴*Ibidem*, Ds. 36/1873, fila 36 f-v.

⁷³⁵„Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁷³⁶*Ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

încă din 1864 de același Comitet de inspecție al județului Cahul⁷³⁷. În 1865 Găvănoasa era comună incluzând și satele Musaitu, Greceni, Tomești și Țintula, toate având 138 de familii⁷³⁸.

Informații despre existența unei școli la Găvănoasa avem din 1871 când, la 1 septembrie aici a fost repartizat absolventul Școlii normale din București, Ioan Tarnovschi, care va rămâne aici „patru luni și jumătate”, până la 15 ianuarie 1872, conform propriei mărturii⁷³⁹. Nu știm cine l-a înlocuit la catedră la 15 ianuarie 1872, dar în anul școlar 1873 – 1874 aici funcționa „Emilian Dimitrie, numit provizoriu, fără concurs, absolvent al Școlii normale «Carol I»”⁷⁴⁰.

Din 1875 Găvănoasa aparținea comunei Pelinii – Moldoveni, din care mai făceau parte alte șapte sate (Greceni, Musaitu, Percepovca, Dubovca, Pelinii – Moldoveni, Pelinii – Bulgari și Hoțula)⁷⁴¹. În toate acestea existau trei școli, două la Pelinii – Moldoveni (una de băieți, unde preda D. Arghirescu și alta de fete, cu învățătoarea Maria Ștefaniu, ambele întreținute de comună) și o alta la Găvănoasa. Și aceasta din urmă era întreținută de comună, învățător fiind acum „Ioan Zaharescu, absolvent de curs normal la Iași”⁷⁴².

Revizorul școlar Bănescu informa Ministerul că salarizarea la școala de băieți de la Găvănoasa „unde învățător este D-I Zaharescu, normalist, numit în puterea titlurilor” trebuie preluată de stat și ridicată la nivelul I⁷⁴³. Același revizor, răspundea unei adrese anterioare a Ministerului solicitând recunoașterea învățătorului Ioan Zaharescu de la școala de băieți, gradul I, de la Găvănoasa, comuna Pelinii – Moldoveni, și a „D-rei Raluca Neculau, de la școala de fete din același cătun”⁷⁴⁴. La numai o lună Ministerul transmitea acordul său la propunerile revizorului, sub rezerva ca „D-ra Neculau are a se prezenta la concursul din 25 august viitor”⁷⁴⁵.

Școlile din **Baccialia, Chitai, Draculea, Galielești și Nerușai** au în comun apartenența la aceleași unități administrative – plasa Domeniilor, județul Bolgrad – și faptul că primele informații despre existența lor le avem de la aceeași dată, 23 septembrie 1871 când, în urma concursului de ocupare a

⁷³⁷Proces-verbal din 17.XI.1864, *ibidem*, Ds. 35/1864, filele 70 – 71.

⁷³⁸*Indicele comunelor României, 1865*, p. 21.

⁷³⁹Memoriu din 2.V.1873 și raport nr. 95/10.V.1872 al revizorului Al. Vasiliu, *ANIC. MCIP*, Ds. 324/1871, filele 90 f-v – 91 f-v.

⁷⁴⁰„Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁷⁴¹„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁷⁴²*Ibidem*.

⁷⁴³Raport nr. 44/10.III.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, fila 8 f-v.

⁷⁴⁴Raport nr. 56/11.IV.1876, *ibidem*, Ds. 407/1876, fila 12 f-v.

⁷⁴⁵Adresa nr. 4203/19.V.1876, *Ibidem*.

posturilor vacante, desfășurat la Bolgrad între 20 – 25 august, au fost repartizați ca învățători candidații care au trecut probele de examen⁷⁴⁶.

În 1863, la **Baccialia** locuia o populație română constituită din 86 familii, dintre care numai șase erau de limbă rusă⁷⁴⁷. În 1865 localitatea Baccialia, împreună cu satul Spasca număra 107 familii⁷⁴⁸. Aici era repartizat la 23 septembrie 1871 Lazăr Lăcustă, care rămâne la catedră doar un an, lui urmându-i, din 24 octombrie 1872, Nicolae Caludov⁷⁴⁹, care va fi prezent aici și în anii 1873 și 1874.

În lunile octombrie și noiembrie din 1873 școala era frecventată de 12 și, respectiv, nouă elevi, dar lecțiile se desfășurau într-un spațiu impropriu, drept care autoritățile județului au „dispus a se da un local confortabil”⁷⁵⁰. În 1874 școala s-a bucurat de o frecvență mai bună, cu 15 și 10 elevi în lunile ianuarie și februarie⁷⁵¹ și 14 și 16 în lunile mai-iunie, când localul rămăsese tot „necorespunzător”⁷⁵². Nu știm când și în care anume condiții postul este părăsit de N. Caludov pentru că în septembrie 1875 revizorul Bănescu propunea numirea lui „Gheorghe Polizu ca învățător suplinitor, până la ocuparea postului conform legii, la școala din comuna Baccilia-Spasca”⁷⁵³. Ministerul aprobă propunerea deoarece într-o sinteză privind situația școlilor rurale din județul Bolgrad la respectiva școală, **acum mixtă**, figurează învățătorul Gh. Polizu, pentru care revizorul aprecia că „este necesar a se retribui școala mixtă din această comună cu gradul I”, sugestie nerefuzată de Minister sub condiția concursului⁷⁵⁴.

Comuna **Chitai** avea la 1863 numai români⁷⁵⁵, numărul acestora crescând la 83 de familii peste doi ani⁷⁵⁶. La 23 septembrie 1871 la școala din Chitai fusese numit învățător Ioan Stan. Nu știm cât timp a profesat aici Ioan Stan, dar la 4 noiembrie 1872 era transferat de la școala din Eschipoștii învățătorul

⁷⁴⁶Raport nr. 286/23.IX.1871, al revizorului George Giușcă, *ibidem*, Ds. 32/1871, fila 48.

⁷⁴⁷„Tabelă de numărul familiilor din județul Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 1033/1863, fila 3.

⁷⁴⁸*Indicele comunelor României, 1865*, p. 11.

⁷⁴⁹Raport nr. 12763/27.XII.1872, *ANIC. MCIP*, Ds. 37/1873, filele 54 f-v – 56 f-v.

⁷⁵⁰„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁷⁵¹„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁷⁵²„Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁷⁵³Raport 145/15.IX.1875, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 280 f-v la 282.

⁷⁵⁴„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, fila 304.

⁷⁵⁵Populația număra 79 de familii de limbă română, „Tabelă de numărul familiilor din județul Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 1033/1863, fila 3.

⁷⁵⁶*Indicele comunelor României, 1865*, p. 11.

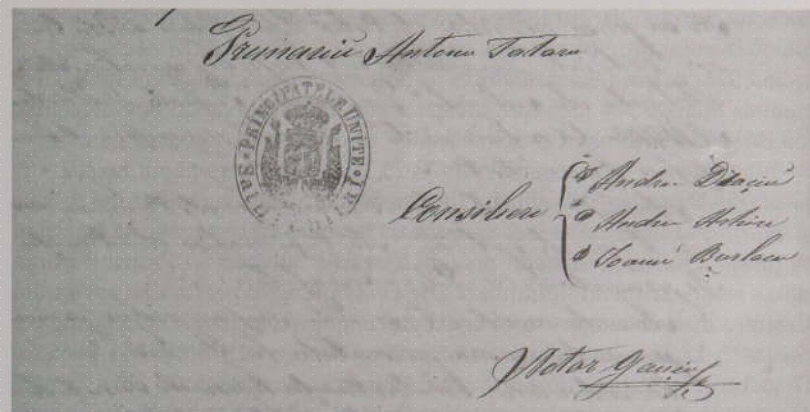

Fig. nr. 8. – Sigiliul comunei Chitai. Legenda: „Principatele Unite. Satu Chitai”. Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 37/1873, fila 10 v.

Trofin Vulpe⁷⁵⁷, care însă nu s-a prezentat la post. Motivul îl aflăm dintr-un raport al revizorului școlar Al. Vasiliu, care informa Ministerul că „subprefectul plasei Domeniilor mă anunță că învățătorul școlii de băieți din comuna Chitai, fiind cuprins de o infirmitate completă s-a transportat în familie, la comuna Brânza, unde suferind de morbul inflamației pulmonară a repausat în luna ianuarie”. În locul său propune pentru școala din Chitai pe „Sandu Constantin, absolvent al Seminarului din Ismail din anul 1872, cu salariu de la stat de 30 lei mensual”⁷⁵⁸, recomandare acceptată de Minister⁷⁵⁹.

În anii 1873/1874 la școala din Chitai a funcționat Gheorghe Blascu, care reușea să aducă la școală 23 elevi în primul trimestru⁷⁶⁰; tot atâția în ianuarie – februarie 1874⁷⁶¹ și 14, respectiv, 23 în lunile mai și iunie⁷⁶². Localul era și aici

⁷⁵⁷Prin adresa nr. 11412/4.XII.1872 prefectul Boldur Lătescu solicita acest transfer și numirea lui Trofin Vulpe la școala din Chitai, mutare aprobată de MCIP, dar prin adresa nr. 75/din 5/17.I.1873, informa Ministerul că „deși numit pe 4.XI.1872, nu s-a prezentat la îndatorire”, *ANIC. MCIP*, Ds. 37/1873, filele 2 f-v și 9 f-v.

⁷⁵⁸Raport nr. 38/21.II.1873, *ibidem*, fila 45 f-v. Ministerul aproba propunerea prin adresa nr. 2676/14.III.1873, *ibidem*, fila 46.

⁷⁵⁹Anterior, prin raportul nr. 75 din 5/17.I.1873, Prefectura de Bolgrad înainta Ministerului propunerea comunei de învățător în persoana lui Vasile Gavrilescu, absolvent a patru clase primare din școala mănăstirii Neamț, născut în comuna Galu, județul Neamț, *ibidem*, filele 9 f-v – 10 f-v.

⁷⁶⁰„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁷⁶¹„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁷⁶²„Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

„necorespunzător”, dar învățătorul era notat cu „bine” la toate aceste raportări ale revizorului către Minister.

În 1875, de când datează ultima informație despre școala din Chitai, când comuna număra 304 locuitori, învățător era aici „absolventul Școlii centrale din Bolgrad, Gheorghe Covaciu”⁷⁶³.

Tot ca urmare a concursului din 20-25 august 1871 era numit învățător la școala din **Draculea**⁷⁶⁴ candidatul Ilie Comănicu, pentru care revizorul solicita și salariu mai mare „deoarece comuna nu beneficiază de veniturile lacurilor, bălților, podurilor, crâșmelor precum așezările bulgare”⁷⁶⁵. Probabil că din cauza salarizării nemulțumitoare Ilie Comănicu va profesa la școala din Draculea doar un an, pentru ca la debutul anului școlar 1872/1873 postul era vacant⁷⁶⁶. Lui i-a succedat în următorul an școlar – 1873/1874 – Atanasie Theodorov. În primul trimestru, școala a fost frecventată de 13 elevi⁷⁶⁷; în al doilea, în lunile ianuarie – februarie, de 14 elevi⁷⁶⁸, iar în lunile mai – iunie din ultimul trimestru numărul elevilor a scăzut la zece⁷⁶⁹. Din aceste raportări privind școlile rurale din județul Bolgrad pe perioada amintită rezultă că localul de școală de la Draculea era „necorespunzător”, dar învățătorul se bucura de bune aprecieri din partea revizorului, fiind notat cu „bine”. Cu toate acestea el nu mai rămâne și în anul următor, 1874/1875, când școala devenise mixtă și comuna număra 226 locuitori, ceea ce înseamnă 50-60 de familii, învățător fiind acum „Eftimie Duca, absolvent al Școlii centrale din Bolgrad” pentru care revizorul Bănescu solicita ca salarizarea lui să fie preluată de stat și ridicată la gradul I⁷⁷⁰.

Deși comuna **Galielești** era una dintre cele mai populate din plasa Domeniilor, cu 173 familii în 1865⁷⁷¹, informații despre școala de aici avem de abia din septembrie 1871, când va fi numit învățător Marin Canazirschi,

⁷⁶³ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁷⁶⁴ Aici populația era preponderent de limba rusă la 1863 când, din 96 de familii numai șase s-au declarat români, *ibidem*, Ds. 1033/1863, fila 3.

⁷⁶⁵ Raport nr. 286/23.IX.1871, al revizorului George Giușcă, *ibidem*, Ds. 32/1871, fila 48 f-v; 50 și 67.

⁷⁶⁶ Raport nr. 264/15.X.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁷⁶⁷ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁷⁶⁸ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁷⁶⁹ „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁷⁷⁰ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁷⁷¹ *Indicele comunelor României, 1865, p. 2.*

care nu mai funcționase în învățământ până la acea dată⁷⁷². Exact peste un an, în septembrie 1872, revizorul Al. Vasiliu nu avea aprecieri prea bune despre învățătorul Canazirschi⁷⁷³. Cu toate acestea el va rămâne la școala din Galielești până la începutul anului 1874.

În lunile octombrie – noiembrie 1873 școala era frecventată de 14 elevi⁷⁷⁴, dar din ianuarie, când la clasă se afla Vasile Dumitriu(escu), frecvența s-a ridicat la 21 elevi, apoi la 26 în februarie⁷⁷⁵. În lunile mai – iunie din 1874 învățătorul Vasile Dumitriu(escu) era înlocuit cu A. Mităchescu, când frecvența scade la opt și, respectiv, 16 elevi⁷⁷⁶, dată de la care nu mai dispunem de informații relativ la școala din Galielești.

Comuna **Nerușai** avea în 1863 o populație preponderent de limba română, din cele 186 familii înregistrate, numai 80 vorbeau limba rusă⁷⁷⁷. În 1865 Nerușai era a doua comună ca populație în plasa Domeniilor, cu 190 familii, dar primele informații despre existența școlii datează tot din septembrie 1871, când era numit învățător Gheorghe Ghenoglu, în urma aceluiași concurs din 20-25 august⁷⁷⁸. Învățătorul era apreciat, la începutul anului școlar 1872/1873 de către revizorul Al. Vasiliu ca fiind „demn” de misiunea sa⁷⁷⁹. Din „Tabloul statistic de numele și prenumele învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad și Ismail” întocmit de revizorul Costache Petrescu deducem că locul său a fost ocupat în anul școlar 1873/1874 de către Gheorghe Zotta, absolvent a trei clase la Seminarul din Ismail. (**Anexa nr. 12**) În lunile octombrie – noiembrie școala era urmată de 12 și, respectiv, 18 elevi⁷⁸⁰, pentru ca în ianuarie – februarie prezența să urce la 22 de elevi⁷⁸¹ și să scadă la 19 și 13 în mai și iunie 1874⁷⁸².

⁷⁷² Raport nr. 286/23.IX.1871, al revizorului George Giușcă, *ANIC. MCIP*, Ds. 32/1871, fila 48 f-v; 50 și 67.

⁷⁷³ Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁷⁷⁴ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁷⁷⁵ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁷⁷⁶ „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁷⁷⁷ „Tabelă de numărul familiilor din județul Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 1033/1863, fila 3.

⁷⁷⁸ Raport nr. 286/23.IX.1871, al revizorului George Giușcă, *ibidem*, Ds. 32/1871, fila 48 f-v; 50 și 67.

⁷⁷⁹ Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁷⁸⁰ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁷⁸¹ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁷⁸² „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

Revizorul aprecia starea localului de școală „ca fiind mediocră”, dar nota cu „bine” activitatea didactică a lui Gheorghe Zotta. În 1875, comuna Nerușai, care număra 859 de locuitori, rămăsese fără învățător⁷⁸³, postul fiind ocupat abia la 1 februarie de „Constantin Alexandrescu, absolvent al cursului inferior din Liceul de la Bârlad” pentru care revizorul I. Bănescu solicita recunoașterea Ministerului⁷⁸⁴. Acesta anunța revizorul că „aprobă numirea ca suplinitor a lui Constantin Alexandrescu cu începere de la 1 februarie și până la rezultatul concursului din ziua de 15 august viitor”⁷⁸⁵.

În urma concursului de ocupare a posturilor vacante din comunele județelor Bolgrad și Ismail, revizorul N. Badenschi informa Ministerul că „pentru Nerușai a candidat Carol Kviatovschi, absolvent al Școlii normale din Iași” și propunea numirea sa ca învățător⁷⁸⁶. Numirea acestuia era recunoscută de Minister la 3 noiembrie 1876, cu începere de la 1 octombrie acel an⁷⁸⁷ dată de la care nu mai dispunem de alte informații privind școala de la Nerușai.

Din 1872 dispunem de informații despre existența școlilor la **Leușeni, Furmanca, Coștangalia, Tatar-Baurci, Burlacu, Ciucurmișeni, Noul Caragaci și Dimitrofca**.

Pentru înființarea unei școli în comuna **Leușeni**, plasa Cotu-Morii, județul Cahul locuitorii răzeși au promis donații încă din 1861, despre care intenție Anastase Panu, ministrul de Interne în Guvernul de la Iași, informa pe omologul său de la Culte. Mai mult chiar, îi solicita să-i trimită grabnic „planul pentru zidirea acelei școli”⁷⁸⁸. La doar câteva zile ministrul Cultelor îi trimitea lui Anastase Panu „planul casei de școală din Leușeni” și-i solicita să recomande Prefecturii de Cahul „ca îndată ce școala ar fi gata este trebuință să se raporteze pentru a trimite profesorul cuvenit”⁷⁸⁹. În același timp, Anastase Panu trimitea spre publicare la „Monitorul oficial”, mulțumirea Guvernului adresată „obștii locuitorilor din Leușeni care s-a obligat să facă o casă de școală, oferind și un fond de 480 galbeni pentru întreținerea ei” și încheia apreciind că „Rămâne ca obștea să îndeplinească cât mai curând clădirea după planul ce se va comunica prin Prefectură, spre a se trimite îndată profesorul trebuitor pentru deschiderea ei”⁷⁹⁰. Forța economică a comunei Leușeni, constituită la 1865 din satele Leușeni și Cotu-Morii, trebuie să fi fost însemnată dacă avea 260 de familii, cu aproape 1000 de locuitori. Aceasta rezultă și din existența a două biserici, câte una în fiecare sat⁷⁹¹.

⁷⁸³ „Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, Ds. 94/1875, fila 289.

⁷⁸⁴ Raport nr. 49.III.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, fila 14 f-v.

⁷⁸⁵ Adresa nr. 2805/1.III.1876, *ibidem*, fila 15 f.

⁷⁸⁶ Raport nr. 96/30.IX.1876, *ibidem*, Ds. 404/1875, fila 74 f-v.

⁷⁸⁷ Adresa nr. 19749/3.XI.1876, *ibidem*, fila 77 f.

⁷⁸⁸ Adresa nr. 19185/11.IX.1861, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 232/1861, fila 2.

⁷⁸⁹ Adresa nr. 9582/18.IX.1861, *ibidem*, fila 3.

⁷⁹⁰ Adresele nr. 9583 și 9584, *ibidem*, filele 4 – 5.

⁷⁹¹ *Indicele comunelor României, 1865*, 21.

Din documentele existente deducem că promisiunea răzeșimii din Leușeni de a construi un local de școală nu a fost dusă la bun sfârșit de vreme ce la 1864 Comitetul de inspecție propunea Ministerului înființarea unei școli la Leușeni la care să urmeze și copii din satul Călmățui⁷⁹².

Școala din Leușeni trebuie să se fi înființat înainte de toamna anului 1872, când revizorul școlar Grigore Petrovanu includea pe învățătorul de aici, George Mihăilă între „cei nedemni de misiunea lor”⁷⁹³. El a fost înlocuit, dar nu avem știință când anume, cu Ioan Bunescu, absolvent al Școlii normale din Iași, care își solicita transferul la școala din Tigheci, doleanță despre care revizorul informa Ministerul la 29 iulie 1873, propunând ca pe postul său să fie adus învățătorul Constantin Condrea de la școala din comuna Furmanca, și acesta absolvent al Școlii normale „Vasile Lupu” de la Iași⁷⁹⁴. Cum prin adresa Ministerului la Leușeni era numit Ioan Condrea, învățător la școala din comuna Itulia, jud. Bolgrad și nu Constantin Condrea precum se solicitase, revizorul semnaleză erorile materiale cerând, printr-o nouă adresă din septembrie 1873, corectarea acestora⁷⁹⁵. Acordul Ministerului întârziind, revizorul Grigore Petrovanu insistă asupra recunoașterii lui Constantin Condrea la Leușeni, deoarece el funcționa aici „de la 1 septembrie 1873” ca învățător remunerat „numai cu o mică subvenție comunală” și așteaptă salarizarea de către stat, la nivelul gradului I, pe care l-a avut și la școala din Furmanca⁷⁹⁶. Ministrul Christian Tell aproba la 19 noiembrie 1873 transferul lui Constantin Condrea în condițiile propuse de revizor, încheindu-se astfel, după patru luni de la debutul demersului, un fapt pus în practică de aproape trei luni, învățătorul aflându-se la post de la 1 septembrie!

În 1875 comuna Leușeni cuprindea satele Toporu, Călmățui, Dancu, Leușeni, Cotu Morii și Pogonești. Școli existau la Leușeni, Călmățui și Cotu Morii, toate trei fiind mixte. Cele de la Cotu Morii și Călmățui aveau învățătoare, pe Ecaterina Mihăilescu, cu doar curs primar, și Ecaterina Dumitriu, absolventă de curs secundar, la Iași. Aceste două școli erau întreținute de comună în integralitatea cheltuielilor, doar în cea de la Leușeni, unde preda tot Constantin Condrea, era salarizat la gradul I de către stat⁷⁹⁷, informație care este și cea din urmă despre această instituție de învățământ.

Comuna **Furmanca** a fost lovită la începutul anului 1872 de „flagelul anghinei difterice ce a năvălit cu atâta furie peste noua generație încât școlile

⁷⁹² Proces-verbal din 17.XI.1864, *ANIC. MCIP*, Ds. 35/1864, filele 70 – 71.

⁷⁹³ Raport nr. 37 din 6/18. IX.1872, *ibidem*, Ds. 42/1873, fila 63.

⁷⁹⁴ *Ibidem*.

⁷⁹⁵ Raport nr. 232 din 12/24.IX.1873, *ibidem*, Ds. 42/1873, fila 52 f-v.

⁷⁹⁶ Raport nr. 262 din 19/31 oct. 1873, *ibidem*, fila 48 f-v.

⁷⁹⁷ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

au stat închise, iar în **Furmanca și Borisofca** (*subl. ns. I. S.*) a secerat mai totalitatea copiilor, de au rămas abia câțiva de ambele sexe la finalul epidemiei” raporta prefectul de Bolgrad, Boldur Lătescu⁷⁹⁸. Evident că școala de aici trebuie să fi fost înființată anterior acestui an. În septembrie 1872 funcționa învățătorul C. Condrea, apreciat de revizorul Al. Vasiliu ca „demn” de misiunea sa⁷⁹⁹. Peste exact un an acesta se transfera la o școală din județul Cahul, fapt ce îl determina pe revizorul C. Petrescu să propună mutarea la cerere a lui „Ioan Filoteiu, învățătorul comunei Tichilești, plasa Văleni, județul Brăila”⁸⁰⁰, solicitare aprobată de Minister cu începere de la 1 noiembrie 1873⁸⁰¹.

La comuna Coștangalia, din plasa cu același nume, județul Cahul, se propunea, la 1864, de către Comitetul de inspecție al județului înființarea unei școli la care să urmeze și copiii satelor Chioselia Mică și Aluatu, așezări care întruneau atunci 1146 locuitori⁸⁰². Sugestia nu a căpătat consistență decât mai târziu, dar nu putem preciza când anume. Faptul trebuie să se fi produs cu cel puțin un an anterior datei de 6/18 octombrie 1872, când revizorul Grigore Petrovanu înainta Ministerului o listă de învățători de la școlile județului Cahul „nedemni de misiunea lor” între care, pe primul loc, se găsea și „preotul Ioan Diaconescu, învățător la comuna Coștangalia”⁸⁰³. Nu avem știre când a fost înlocuit de la catedră preotul Ioan Diaconescu, dar la școala din Coștangalia, întreținută de comună, funcționa la începutul anului 1873 Vasile Roșu, care se plângea Ministerului că primăria nu i-a achitat salariul pe trimestrul al doilea din respectivul an⁸⁰⁴. Acesta fusese „numit fără concurs, provizoriu, el fiind absolvent de Școală normală la Iași”⁸⁰⁵.

În 1875, când comuna **Coștangalia** avea în structura sa satele Coștangalia Mică, Coștangalia Mare și Tataru-Baurci, școală exista doar la Coștangalia Mare, care acum era mixtă și întreținută de comună dar „postul de învățător era vacant”. Revizorul care a întocmit situația propunea salarizarea de către stat a învățătorului de aici, însă adnotarea marginală făcută de responsabilul ministerial o respingea laconic printr-o adnotare marginală: „nu se aprobă”⁸⁰⁶.

Știre despre existența unei școli la **Tatar-Baurci**, din aceleași unități administrative ca și Coștangalia, avem abia din octombrie 1872, când învățătorul

⁷⁹⁸ Adresa nr. 12763/27.XII.1872, *ibidem*, Ds. 37/1873, filele 54 f-v la 56 f-v.

⁷⁹⁹ Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁸⁰⁰ Raport nr. 219/12.IX.1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 154 f-v.

⁸⁰¹ Adresele nr. 11.001 și 11.002 din 25.X.1873, *ibidem*, fila 155 f-v.

⁸⁰² Proces-verbal din 17.XI.1864, *ibidem*, Ds. 35/1864, filele 70 – 71.

⁸⁰³ Raport nr. 37 din 6/18. IX.1872, *ibidem*, Ds. 42/1873, fila 63 f.

⁸⁰⁴ Raport nr. 4/7.IX.1873 al învățătorului V. Roșu, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 134 f-v.

⁸⁰⁵ „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁸⁰⁶ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

de aici, Anton Lungu, era inclus de revizorul Gr. Petrovanu pe lista celor „nedemni de misiunea lor”⁸⁰⁷. Același revizor propunea Ministerului în iulie 1873 ca salarizarea învățătorului de la școala din Tatar-Baurci, împreună cu alți 11 să fie preluată de stat. Cine era învățătorul de aici aflăm din sinteza situației școlilor rurale ale județului întocmită, desigur, de revizor unde figurează „Mihail Zaharescu, numit fără concurs, nerecunoscut, provizoriu și «absolvent» de Școală normală la Iași”⁸⁰⁸.

Salarizarea învățătorului de către comună, cu totul insuficientă și neritmică, lăsa învățătorul la cheremul autorităților locale, a primarului și consilierilor locali, adeseori neștiutori de carte, care îi umilea prin însăși neplata salariului fapt care explică dezertarea învățătorilor de la posturile lor, fie ei și doar absolvenți de câteva clase de seminar și cu atât mai mult a celor cu studii pedagogice, la Școlile normale din Iași și București. Așa se explică numeroasele cazuri de vacantare a posturilor, precum cele de Coștangalia și de la Tatar-Baurci, cum consemnează situația pentru 1875 înaintată ministrului Christian Tell⁸⁰⁹.

Comuna **Burlacu, plasa Coștangalia, județul Cahul** avea în structura sa, la 1865, satele Taraclia de Salce și Tartău de Salce, toate trei localități însumând 89 de familii⁸¹⁰. Probabil așa se și explică târzia înființare a școlii, comuna nefiind în stare să o întrețină. Deschiderea porților acesteia trebuie să fi avut loc prin toamna anului 1872 dar, oricum, înainte de luna martie 1873, când învățătorul de aici – Petre Neculau – era transferat la școala comunei Gotești, la propunerea revizorului Grigore Petrovanu, iar catedra școlii din Burlacu urma să fie ocupată de seminaristul Ioan Cărare⁸¹¹. La începutul lunii aprilie Ministerul aproba transferurile propuse de revizor⁸¹² încât, pe Ioan Cărare, îl găsim aici și pe durata anului școlar 1873/1874, iar la Gotești pe Neculau Petre⁸¹³.

În 1875 localitatea Burlacu intra în componența comunei **Ciucurmișeni** alături de Taraclia de Salce, Borceagu, Musa Mârza, Chioselia Mare, Albota de Sus și, firește, Ciucurmișeni. Școli existau numai în satele Borceagu, unde preda învățătoarea Aglaia Ștefaniu și la Burlacu, unde funcționa Ioan Cărare. Din adnotările făcute pe document de decidenții Ministerului rezultă că școala

⁸⁰⁷ Raport nr. 37 din 6/18. IX.1872, *ibidem*, Ds. 42/1873, fila 63 f.

⁸⁰⁸ „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁸⁰⁹ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁸¹⁰ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 21.

⁸¹¹ Raport nr. 95 din 18/30.III.1873, *ibidem*, Ds. 42/1873, fila 3 f-v.

⁸¹² Adresa nr. 3505/3.IV.1873, *ibidem*.

⁸¹³ La nr. 9 din „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873–1874” este trecut eronat „Constantin”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

de la Burlacu urma să fie salarizată de stat la nivelul gradului I, iar la **Ciucurmișeni** să se înființeze o alta de gradul II⁸¹⁴. Faptul se produce însă târziu, probabil la 1 februarie 1876, când aici preda „Dimitrie Cociuba, absolvent al cursului inferior de la Liceul din Bârlad” a cărui numire „ca suplinitor” o solicita revizorul I. Bănescu la 9 martie 1876⁸¹⁵. Ministerul își dă acordul dar numai „până la data concursului publicat”⁸¹⁶.

Din toamna lui 1875 postul de la școala din Burlacu a fost preluat de Petru Mârza „absolvent al Seminarului Dunării de Jos” care la 11 aprilie 1876 era „actual învățător în cotuna Burlacu” dată la care revizorul I. Bănescu îi solicita transferul la „școala mixtă de gradul I din Capaclia Nouă” fără a ne spune cu cine va fi înlocuit⁸¹⁷. Abia în septembrie 1876 noul revizor, Gr. Rateș informa superiorii săi din Minister că „Domnul N. Culescu, absolvent al Școlii normale de la Iași se numește învățător la școala mixtă gradul II, din cotuna Burlacu, devenită vacantă”, numire pentru care solicita recunoașterea⁸¹⁸, trimisă abia în noiembrie, și cu „începere de la 1 octombrie 1876, dar cu titlu provizoriu”⁸¹⁹.

Noul-Caragaci, care aparținea de plasa Ismail, județul Bolgrad, avea 83 de familii în 1865⁸²⁰, pentru ca peste patru ani numărul acestora să crească la 89, după cum reiese din **Statistica coloniilor districtului Bolgrad, formată după cererea Domnului ministru al Cultelor, prin officia nr. 8804 din 10 iulie 1869**, întocmită de subrevizorul școlar H. Nicolescu⁸²¹. Același document menționează că Nou-Caragaci „nu are școală” încât este cu totul credibilă informația Prefecturii care raporta Ministerului că la comuna Noul-Caragaci s-a deschis școală la 24 octombrie 1872, cu învățătorul Gh. Popa⁸²².

Pe Gh. Popa îl găsim aici până la sfârșitul anului 1873, când școala era frecventată, în lunile octombrie – noiembrie de 24 elevi⁸²³. Începând cu ianuarie 1874 la catedra școlii se găsea Petre Dimov, frecvența fiind de 22 elevi⁸²⁴, conform Tabloului de progresul instrucțiunii publice în comunele din județul Bolgrad, în cursul lunii februarie 1874, întocmit de Prefectură (**Anexa nr. 13**),

⁸¹⁴ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁸¹⁵ Raport nr. 41/9.III.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, fila 14 f.

⁸¹⁶ *ibidem*, fila 14 v.

⁸¹⁷ Raport nr. 56/1876, *ibidem*, Ds. 407/1876, fila 12.

⁸¹⁸ Raport nr. 87/28.IX.1876, *ibidem*, fila 60 f-v.

⁸¹⁹ Adresa nr. 1147/noiembrie 1876, *ibidem*, fila 61 f-v.

⁸²⁰ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 12.

⁸²¹ *ANIC. MCIP*, Ds. 78/1870, filele 33 v și 36 f.

⁸²² Raport nr. 12763/27. XII. 1872, *ibidem*, Ds. 37/1873, filele 54 – 56.

⁸²³ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁸²⁴ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

pentru ca în primăvară să scadă la 19 elevi⁸²⁵. Același Petre Dimov „seminarist” era învățător la școala din Noul-Caragaci cu Tropoclu și în 1875, când revizorul Bănescu solicita ca retribuția să-i fie majorată la nivelul gradului I⁸²⁶.

Comuna Dimitrovca era locuită în 1863 numai de români, însumând 105 familii⁸²⁷, numărul lor urcând la 108 în 1865, dar era lipsită de biserică și școală⁸²⁸. Școala de aici a fost înființată de septembrie 1872 când aici era prezent învățătorul Ion Condrea, despre care revizorul Al. Vasiliu formula aprecieri favorabile⁸²⁹, neîndoielnic, înainte de 12/24 aprilie 1873 când revizorul Gr. Petrovanu propunea Ministerului ca „I. Condrea, actual învățător la comuna Dimitrovca, județul Bolgrad, tânăr distins prin purtările și talentele sale profesionale” să fie transferat la școala din Leova în locul destituitului Gh. Pipereanu⁸³⁰. Superiorii săi au aprobat mutarea acestuia, fiind înlocuit cu Gheorghe Zotta, pe care îl aflăm aici în lunile octombrie și noiembrie ale anului 1873, când școala era frecventată de 28 și 32 elevi⁸³¹.

Acesta va fi transferat la școala din comuna Nerușai, probabil la sfârșitul anului 1873, pentru că în ianuarie 1874 școala din Dimitrovca are ca învățător pe Vasile Ștefănescu, care reușește să păstreze frecvența anterioară⁸³², dar care scade îngrijorător, la numai zece elevi, în luna mai și la nici unul în iunie⁸³³. Posibil ca din această cauză învățătorul să fi renunțat la post sau a fost suspendat, cert este că următorul an școlar, 1875/1876, debutează cu „Dimitrie Barbu, absolvent de Școală normală din Iași”, el fiind salarizat, ca și precedenții, de către comună⁸³⁴.

În 1873 apar informații despre existența școlilor în localitățile **Baurci-Moldoveni, Capaclia Nouă, Caramehmet, Chișlița, Cișmele, Copeniu, Gotești, Hănășeni de Pădure, Roșu, Toceni, Vadul lui Isac, Moscovei, Băimăclia și Vasilevca cu Potovca**, deși unele dintre ele trebuie să fi fost înființate anterior acestui an.

⁸²⁵ „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁸²⁶ „Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

⁸²⁷ „Tabelă de numărul familiilor din județul Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 1033/1863, fila 4.

⁸²⁸ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 11.

⁸²⁹ Raport nr. 264/15.IX.1872, *ANIC. MCIP*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁸³⁰ Raport nr. 101 din 12/24. IV.1873, *ibidem*, Ds. 42/1873, fila 10 f-v.

⁸³¹ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ANIC. MCIP*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁸³² „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁸³³ „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁸³⁴ „Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ANIC. MCIP*, Ds. 94/1875, fila 289.

La momentul respectiv, localitățile **Caramehmet, Chișlița, Cișmele și Vasilevca cu Potofca** aparțineau de **plasa Domeniilor, județul Bolgrad**, iar celelalte de județul Cahul, dintre care cinci de **plasa Coștangalia – Baurcii-Moldoveni, Roșu, Vadul lui Isac, Moscovei și Băimăclia** –; alte patru de **plasa Tigheci – Capaclia Nouă, Gotești, Hănășenii de Pădure și Toceni**, iar una – **Copeni**, de plasa Cotu – Morii.

Comunele din plasa Domeniilor, inclusiv cele patru de ale căror școli ne ocupăm în aceste rânduri – **Caramehmet, Chișlița, Cișmele și Vasilevca și Potovca** – nu dispuneau de resursele materiale ale celorlalte unități administrative, fapt care și explică în parte mai târziu înființarea de școli. Prima dintre acestea, **Caramehmet**, avea 161 de familii în 1865 și dispunea și de local de biserică⁸³⁵. Informații despre existența școlii avem însă din toamna anului 1872 când învățător era Eftahi (Eustațiu) Teodorof, apreciat bine de revizorul său⁸³⁶. În următorul an școlar, 1873/1874 Eustațiu Teodorof predă la nouă elevi în octombrie, și la 20 în noiembrie⁸³⁷. Din ianuarie 1874 a fost înlocuit cu A. Mităchescu⁸³⁸, iar în lunile mai – iunie era un altul, Vasile Dumitrescu, când școala era frecventată de 23 de elevi⁸³⁹. Firește că schimbarea a trei învățători într-un an școlar nu putea fi decât dăunătoare pregătirii elevilor. Spre binele acestora, Vasile Dumitrescu rămâne aici și în următorul an școlar, 1874/1875. Faptul se explică și prin aceea că școala din Caramehmet, acum mixtă, fusese ridicată la gradul I de salarizare, care corespundea și studiilor învățătorului, Vasile Dumitrescu, acesta fiind absolvent al Școlii normale din Iași⁸⁴⁰.

În județul Bolgrad au existat, pe durata perioadei de care ne ocupăm, două comune cu aceeași denumire, **Chișlița**: una în plasa Cahulo-Prut, și alta în plasa Domeniilor. Cea dintâi avea 96 familii în 1863, toate vorbitoare de limba română⁸⁴¹; în 1865 numărul familiilor crescuse la 101⁸⁴², iar în 1869 urcase la 122 familii, comuna dispunând de școală și biserică⁸⁴³; cea de a doua, din plasa Domeniilor care constituie subiectul acestor rânduri, avea 158 de familii în 1863, dintre care 108 vorbeau limba română, și numai 50 limba rusă⁸⁴⁴; în

⁸³⁵ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 11.

⁸³⁶ Raport nr. 264/15.IX.1872, *ANIC. MCIP*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁸³⁷ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ANIC. MCIP*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁸³⁸ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁸³⁹ „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁸⁴⁰ *Ibidem*, Ds. 94/1875, fila 288 f-v.

⁸⁴¹ „Tabelă de numărul familiilor din județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, fila 4.

⁸⁴² *Indicele comunelor României, 1865*, p. 11.

⁸⁴³ „Statistica coloniilor districtului Bolgrad, 1869”, întocmită de subrevizorul școlar H. Nicolescu, *ANIC. MCIP*, Ds. 78/1870, fila 35.

⁸⁴⁴ „Tabelă de numărul familiilor din județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, fila 3.

1865 cifra urcase la 154⁸⁴⁵, dar pentru 1869 statistica aferentă plasei Domeniilor lipsește.

Informații despre școala de aici dispunem abia din septembrie 1872, când revizorul nu avea o bună opinie despre învățătorul Gh. Blascol⁸⁴⁶.

În anul școlar 1873/1874, când instituția era frecventată de 17 elevi în octombrie – noiembrie 1873⁸⁴⁷ și ianuarie 1874, pentru ca în februarie să scadă la numai șase elevi, învățător fiind V. Gavrilescu, notat cu calificativul „mediocru”⁸⁴⁸. În lunile mai – iunie 1874 acesta fusese înlocuit cu G. Ghenoglu, când starea localului de școală era „necorespunzătoare”⁸⁴⁹.

În 1875 comuna avea două școli: una de fete, învățătoare fiind Elena Țurcanu și alta de băieți, întreținută de comună, la care predă „Gheorghe (Măruță ?), absolvent de curs seminarial” pentru care revizorul Bănescu solicita Ministerului să fie salarizat de stat. Responsabilul ministerial adnota marginal „gradul I, de fete; cea de băieți e a comunei”⁸⁵⁰. (**Anexa nr. 14**)

Comuna Cișmele era populată la 1863 cu 181 familii, toate de limbă rusă⁸⁵¹; cu 200 de familii în 1865⁸⁵². Informații despre existența școlii la comuna Cișmele avem odată cu întocmirea situațiilor generale privind învățământul rural din județ, atât școlile întreținute de comune, cât și despre cele cu învățători salarizați de stat. Astfel, pe durata anului școlar 1873/1874 învățător a fost Dimitrie Drăgănescu notat cu „bine”, frecvența urcând de la 13 – 19 elevi în toamna lui 1873⁸⁵³ la 33 – 36 elevi în ianuarie – februarie 1874⁸⁵⁴, pentru a scădea la opt în luna mai a aceluiași an⁸⁵⁵.

Probabil că lui Dimitrie Drăgănescu i-a urmat la catedră, pentru anul școlar 1874/1875, Aihorn Antipa, seminarist, care însă era destituit la 15 septembrie 1875 „pentru incapacitate, neglijență și rele purtări”. Revizorul I. Bănescu solicita Ministerului ca în locul celui îndepărtat să fie numit „Neculai Irimescu,

⁸⁴⁵ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 11.

⁸⁴⁶ Raport nr. 264/15.IX.1872, *ANIC. MCIP*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁸⁴⁷ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ANIC. MCIP*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁸⁴⁸ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁸⁴⁹ „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁸⁵⁰ „Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

⁸⁵¹ „Tabelă de numărul familiilor din județul Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 1033/1863, fila 4.

⁸⁵² *Indicele comunelor României, 1865*, p. 11.

⁸⁵³ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ANIC. MCIP*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁸⁵⁴ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁸⁵⁵ „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

absolvent al Școlii normale din Iași, învățător la școala de băieți din comuna Cișmele, întreținută numai din fondurile comunale⁸⁵⁶. Ministerul aprobă schimbările propuse de revizor, dovadă că în tabelul școlilor rurale pe anul 1875, în „comuna Cișmele, cu 662 locuitori” figurează ca învățător Neculai Irimescu⁸⁵⁷. Ulterior, peste numele său a fost suprascris cel al lui „I. Negrescu”. Explicația o aflăm într-un raport al revizorului I. Bănescu prin care informa pe ministru că „este imposibil de a constrânge materialmente pe Neculai Irimescu de a continua ca învățător la școala de băieți gradul I de la Cișmele, de unde a dispărut cu totul de la serviciu, fără a încunoștința Revizoratul” și propune în locul său pe „I. Negrescu, normalist”⁸⁵⁸. Ministerul aprobă numirea provizorie a lui Negrescu, dar dispune și urmărirea administrativă a celui care a dezertat de la misiunea sa⁸⁵⁹.

La 1863 **Vasilevca și Potcovca** erau populate exclusiv cu vorbitori de limbă rusă, 51 de familii în Vasilevca, și 46 în Potcovca⁸⁶⁰. În ambele așezări, peste doi ani, erau 98 de familii⁸⁶¹. Vecinătatea localităților și limba rusă vorbită majoritar explică și existența unei singure școli pentru ambele așezări încă înainte de septembrie 1872, când revizorul Al. Vasiliu declara postul vacant⁸⁶², iar Ministerul publica concurs pentru ocuparea acestuia⁸⁶³. Când a fost ocupat nu știm dar în toamna lui 1873 funcționa Dimitrie Naidenof, desigur că tot vorbitor de limba rusă. Școala era mixtă și întreținută de stat. În luna octombrie a fost frecventată de numai cinci elevi, iar în noiembrie „copii nu au urmat la școală și s-au luat dispozițiile cuvenite”⁸⁶⁴ informa revizorul pe marginea raportului. Cu noul învățător Vasile Vasiliu, care era absolvent al Școlii centrale din Bolgrad, frecvența sporește chiar din ianuarie 1874, până la 20, în februarie⁸⁶⁵, dar scade până la șapte, în iunie⁸⁶⁶. În 1875 școala rămâne salarizată de stat, dar la nivelul gradului II, învățător fiind același Vasile Vasiliu, care va funcționa aici până în primăvara anului 1877 când, conform raportului

⁸⁵⁶Raport nr. 145/15.IX.1875, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 281 f.

⁸⁵⁷„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, fila 289.

⁸⁵⁸Raport nr. 60/12.IV.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, fila 33.

⁸⁵⁹Adresa nr. 4368/25.V.1876, *ibidem*, fila 34.

⁸⁶⁰„Tabelă de numărul familiilor din județul Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, fila 4.

⁸⁶¹*Indicele comunelor României, 1865*, p. 11.

⁸⁶²Raport nr. 264/15.IX.1872, *ANIC. MCIP*, Ds. 110/1872, filele 7 și 43.

⁸⁶³*ibidem*, Ds. 37/1873, fila 149.

⁸⁶⁴„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁸⁶⁵„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁸⁶⁶„Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, luna iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

prefectului Boldur Lătescu, a fost destituit „pentru neglijență și imoralitate”⁸⁶⁷, aspect pe care îl vom trata pe larg la capitolul „Abuzuri”.

Dintre cele trei localități – **Baurci-Moldoveni, Roșu și Vadul lui Isac – incluse în plasa Coștangalia**, la **Baurci-Moldoveni** se considera ca fiind necesară înființarea unei școli încă din 1864, care ar fi meritat și Zărnești⁸⁶⁸. În 1865 comuna Baurci-Moldoveni mai includea satele Larga și Andrușu de Sus, totalizând 155 de familii deservite de o singură biserică⁸⁶⁹.

Informații despre existența unei școli la **Baurci-Moldoveni** dispunem din vara anului 1873 și ne sunt oferite de chiar primul ei învățător, Dimitrie Alboteanu. Dintr-un memoriu al său din 1877 aflăm că „În anul 1873, luna iunie, absolvind cursurile pedagogice ale Școlii normale din Iași, fusei numit în luna august același an, învățător la comuna Baurci-Moldoveni, din județul Cahul”⁸⁷⁰. Într-adevăr, într-un raport relativ la școlile rurale din județul Cahul pentru anul școlar 1873/1874, la școala din Baurcii-Moldoveni figurează ca învățător „D. Alboteanu, fără concurs, nerecunoscut, provizoriu” iar la studii apare „Școala normală «Vasile Lupu», Iași”⁸⁷¹.

Din același memoriu mai aflăm că la școala din Baurci-Moldoveni învățătorul D. Alboteanu a rămas doar un an „după care mă permutai în județul Bolgrad, la comuna Chișlița «plasa Cahulo-Prut» unde deja funcționez”⁸⁷².

Cine i-a urmat la catedră pe durata anului școlar 1874/1875 nu avem știre, dar pentru 1875/1876 documentele rețin ca învățător la Baurci-Moldoveni pe N. Bălănescu, absolvent de „curs normal la Iași”. Comuna cuprindea acum șapte sate: Paicu, Larga, Ghibanu, Baurci-Moldoveni, Chircani, Badicu-Moldovenesc și Moșii Smaldău. În „Tablou de toți învățătorii, învățătoarele și școlile rurale din județul Cahul și cu arătare de câte este necesitate a se mai înființa din nou”, în afara școlii din Baurci-Moldoveni, întreținută de comună, mai exista o a doua în satul Larga, dar postul era vacant. Revizorul propunea salarizarea de stat a școlilor existente și înființarea, în aceleași condiții, a celei de a treia la Badicu-Moldovenesc⁸⁷³. (**Anexa nr. 15**)

Comuna Roșu, cu satele Bogdanofca și Catihana, care în vechime purtasera numele de Recea și Andrușu de Jos, aveau toate trei 171 de familii în 1865⁸⁷⁴.

⁸⁶⁷Raport din 3.V.1877, *ibidem*, Ds. 35/1877, fila 5 f-v.

⁸⁶⁸Proces-verbal din 17.XI.1864 al Comitetului de inspecție școlară al județului Cahul, *ibidem*, Ds. 35/1864, fila 70 f-v.

⁸⁶⁹*Indicele comunelor României, 1865*, p. 21.

⁸⁷⁰Raport nr. 48/2.IV.1877, *ANIC. MCIP*, Ds. 35/1877, fila 8 f-v.

⁸⁷¹„Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁸⁷²Raport nr. 48/2.IV.1877, *ANIC. MCIP*, Ds. 35/1877, fila 8 f-v.

⁸⁷³„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁸⁷⁴*Indicele comunelor României, 1865*, p. 21.

Cu toate acestea abia din 1873 avem informații despre existența școlii la Roșu, când învățător era „Botez Ilie, fără concurs, nerecunoscut, provizoriu, cu trei clase gimnaziale la Cernăuți”⁸⁷⁵.

Nu știm ce învățător a funcționat aici în 1874/1875, an în care comuna Roșu avea în structura sa șase sate – Catihana, Lucești, Roșu, Zărnești, Andrușu de Jos și Andrușu de Sus – dar cu școli doar la Zărnești, unde învățător era G. Dandeu, absolvent de curs seminarial și la Roșu, la care preda Agripina Paulian, care încheiase un curs secundar la Iași. Ambele școli erau acum mixte și întreținute de comună⁸⁷⁶.

În 1876 școala de la Roșu a continuat să funcționeze cu învățător seminarist, după cum aflăm din memoriul înaintat Ministerului de normalistul Gheorghe Chisencov. Acesta se plângea Ministerului că la absolvirea în 1876 a Școlii normale „Vasile Lupu” a solicitat să fie repartizat la școala din satul său natal, Roșu, conform „garanției date de mama la intrarea în Școala normală, dar revizorul școlar de Cahul a trimis acolo pe un seminarist”⁸⁷⁷. Seminaristul trimis la școala din comuna Roșu era Petru Oprea, transferat aici, ca pedeapsă, de la școala din Băimăclia.

Localitatea **Vadul lui Isac** constituia singură, la 1865, comuna cu același nume, când număra 104 familii, care beneficiau de locaș de cult dar nu și de școală⁸⁷⁸. Demersuri pentru înființarea unei școli cu învățător salarizat de stat întreprinde revizorul Gr. Petrovanu în iulie 1873⁸⁷⁹. Propunerea a fost acceptată doar parțial, școala exista din toamna acelui an doar că învățătorul „Theodor Lupașcu, numit fără concurs, nerecunoscut, provizoriu, absolvent a patru clase gimnaziale la Școala centrală din Bolgrad” era plătit de comună⁸⁸⁰.

În 1875 Vadul lui Isac aparținea de comuna Manta, împreună cu satul Crihana, cu școală mixtă în fiecare localitate: la Manta, cu învățătorul Petru Mârza; la Crihana, cu învățătoarea Elena Mancaș, iar la Vadul lui Isac preda „Gheorghe Voița, absolvent de curs gimnazial”⁸⁸¹ pentru care revizorul I. Bănescu întreprindea demersuri ca salarizarea acestuia să fie preluată de stat, la nivelul gradului I⁸⁸². Cum concretizarea solicitării întârzia, revizorul

⁸⁷⁵ „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁸⁷⁶ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁸⁷⁷ Memoriu din 3.IX.1877, *ibidem*, Ds. 40/1877, fila 81 f-v.

⁸⁷⁸ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 21.

⁸⁷⁹ Raport nr. 158/22.VII.1873, *ANIC. MCIP*, Ds. 36/1873, fila 36.

⁸⁸⁰ „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁸⁸¹ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁸⁸² Raport nr. 157/28.IX.1875, *ibidem*, fila 291 f-v.

I. Bănescu revine cu propunerea ca din cele zece școli rurale la care învățătorii trebuie salarizați de stat include și „o școală de gradul I în Vadul lui Isac, cu o populație de 250 locuitori, unde învățător este Gheorghe Voița, absolvent a patru clase gimnaziale, fost subrevizor școlar și vechi învățător, numit prin concurs”⁸⁸³.

La numai o lună distanță I. Bănescu reiterează solicitarea, precizând acum că Gheorghe Voița are pe deasupra celor patru clase gimnaziale și „cursul normal din Iași, este vechi învățător numit prin concurs și fost subrevizor în districtul Covurlui”. În virtutea acestora cere „recunoașterea lui la școala de băieți de gradul I Vadul lui Isac, comuna Manta”⁸⁸⁴. Urmare a acestor îndreptățite insistențe, Ministerul aprobă ridicarea salarizării cu gradul I a învățătorului Gheorghe Voița de la școala de băieți din cotuna Vadul lui Isac, dar până la depunerea concursului rămâne tot sub semnul provizoratului⁸⁸⁵.

Moscovei, sat component al comunei **Gigălboia**, plasa Coștangalia, județul Cahul figurează, de asemenea, cu școală la 1873 cu învățătorul „Constantin C., numit provizoriu, absolvent a patru clase gimnaziale la Școala centrală din Bolgrad, plătit de comună”⁸⁸⁶. Ca și în cazul școlii din Constantinofca, nici despre școala din Moscovei nu dispunem de alte date.

Comuna **Băimăclia** avea în componența sa în 1875 satele Taraclia Mică, Cheoselia Mică, Băimăclia și Căetu. Conform sintezei privind școlile rurale care funcționau în districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874, la Băimăclia exista o școală primară de băieți la care preda „Petru Oprea, cu concurs, recunoscut ca provizoriu”⁸⁸⁷. Trebuie să fie același Petru Oprea al cărui transfer de la școala Pelinii Moldoveni la aceea din Cârpești era recomandată la 31 mai 1872 de revizorul Al. Vasiliu⁸⁸⁸. Nu excludem posibilitatea ca școala din Băimăclia să fi fost înființată mai înainte, fiind însă întreținută de comună.

Învățătorul Petru Oprea a funcționat la școala din Băimăclia și în anii 1874, 1875, când în comună, în satul Cheoselia Mică, mai exista o școală la care era învățătoare Ecaterina Bozianu, dar finanțată de stat doar aceea din satul Băimăclia⁸⁸⁹.

⁸⁸³ Raport nr. 44/10.III.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, fila 8 f-v.

⁸⁸⁴ Raport nr. 56/11.IV.1876, *ibidem*, Ds. 407/1876, fila 12.

⁸⁸⁵ *Ibidem*, fila 4.

⁸⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁸⁷ „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm. Documentul precizează la rubrica studii că Petru Oprea ar fi absolvent al Școlii normale „V.Lupu” din Iași dar, după cum vom vedea, alte informații demne de luat în seamă afirmă că este seminarist.

⁸⁸⁸ Raport nr. 115/31.V.1872, *ibidem*, Ds. 37/1872, fila 35 f-v.

⁸⁸⁹ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

În septembrie 1876 Petru Oprea era transferat la școala din comuna Roșu, pentru a o înlocui pe Agripina Paulian „permutată”⁸⁹⁰ fără a cunoaște însă școala. Probabil că urmare a unei plângeri a lui Petru Oprea Ministerul solicită revizorului școlar Gr. D. Pătescu lămuriri privind motivele transferului. Din raportul detaliat al acestuia aflăm că în timpul inspecției făcute învățătorului a constatat abateri de la programă, absențe la ore „timp în care se dedă la lecții particulare”, apoi „ca seminarist s-a sustras de la despăgubirea statului cu cheltuielile întreținerii sale în Seminar” dar, și mai grav, s-a angajat în disputele politice locale⁸⁹¹. Consiliul permanent recomanda la 4 noiembrie 1876 „punerea în disponibilitate a învățătorului P. Oprea din comuna Băimăclia pentru neglijență și abatere de la îndatoriri”⁸⁹².

În locul lui Petru Oprea la școala din Băimăclia era recomandat „G. Pătescu, absolvent eminent a două clase gimnaziale și o clasă în școala militară”⁸⁹³. Ministerul hotărăște ca „recomandatul pentru comuna Băimăclia, până se va supune concursului conform legii, se aprobă numai în calitate de suplinitor și numai în cazul când comuna are bun local și mobilierul necesar”⁸⁹⁴.

Școlile de la **Capaclia Nouă, Gotești, Hănășenii de Pădure și Toceni**, toate aparținând plasei Tigheci, județul Cahul au vechime și istorie asemănătoare. Doar **școala din Capaclia Nouă** face excepție întrucâtva, fiind singura pentru care au existat demersuri privind înființarea ei încă din 1864. Atunci, Comitetul de inspecție al județului Cahul propunea crearea unei școli la Capaclia Nouă la care să urmeze și copiii din Capaclia Răzeși, ambele comune însumând atunci 830 locuitori⁸⁹⁵. Propunerea s-a concretizat mult mai târziu fără să știm când anume a avut loc, dar în 1873 aici exista cu certitudine școală, la care era învățător „Caciuc Constantin, numit fără concurs, nerecunoscut, provizoriu «absolvent» a șapte clase în Seminarul de Iași”⁸⁹⁶.

Pentru următorul an școlar, 1874/1875, nu dispunem de date, dar în 1875 Capaclia Nouă rămâne centru de comună care îngloba și cătunele Pipercani, Tigheci, Cociulea, Borogani și Borzești. În toate aceste șase sate existau patru școli, din care una, la Cociulea, întreținută de stat, unde învățător era N. Vintea, iar celelalte trei – de la Tigheci, Borogani și Capaclia Nouă – erau mixte și întreținute de comună. La școala din Capaclia Nouă preda învățătoarea „Maria

⁸⁹⁰Raport nr. 87/28.IX.1876, *ibidem*, Ds. 407/1876, fila 60 f-v.

⁸⁹¹Raport nr. 111/9.X.1876, *ibidem*, filele 49 – 50.

⁸⁹²*Ibidem*.

⁸⁹³Raport nr. 87/2.IX.1876, *ibidem*, fila 60.

⁸⁹⁴*Ibidem*, fila 65.

⁸⁹⁵Proces-verbal din 17.XI.1864 al Comitetului de inspecție școlară al județului Cahul, *ibidem*, Ds. 35/1864, fila 70 f-v.

⁸⁹⁶„Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

Paulian, «absolventă» de curs secundar la Iași”⁸⁹⁷. La 11 aprilie 1876, revizorul propunea Ministerului „a se recunoaște în comuna Capaclia Nouă, ca învățător școlii mixte gradul I, pe Petru Mârza, absolvent al Seminarului Dunărea de Jos și actual director în cotuna Burlacu”⁸⁹⁸. Acceptarea propunerii de preluare a salarizării de către stat la nivelul gradului I a învățătorului Petre Mârza este comunicată revizorului la 19 mai 1876, cu specificarea că rămâne „suplinitor până la hirotonie”⁸⁹⁹.

La școala din **Tigheci** preda provizoriu, în 1873 „Ioan Bunescu, absolvent la Școala normală «Vasile Lupu» din Iași, plătit de comună”⁹⁰⁰, iar la **Borogani**, despre care avem date numai pentru 1873, funcționa învățătorul „Constantin Coroiu, provizoriu, fără concurs, absolvent la Școala normală «Vasile Lupu» din Iași, plătit de comună”⁹⁰¹.

Despre școala din **Hănășenii de Pădure** găsim informații din 1873, în situația sinteză a școlilor rurale din județul Cahul, unde la Hănășeni, fără precizarea „de Pădure” sau „de Prut” figurează învățătorul „Cailași Pavel, fără concurs, nerecunoscut, provizoriu, cu patru clase la Seminarul din Huși”⁹⁰².

În 1875 satul Hănășenii de Pădure se cuprindea în structura comunei Porumbesti, împreună cu satele Tătărușeni, Pleșeni, Cania, Toceni și Leca. În cele șapte localități existau trei școli – la Hănășenii de Pădure, Toceni și Porumbesti - și toate **mixte**. Dintre acestea numai învățătorul Petru Boureanu, de la școala din centru de comună, Porumbesti, era salarizat de stat. La Hănășenii de Pădure, școala fiind mixtă, funcționa învățătoarea Ana Popovici, iar la Toceni postul era vacant⁹⁰³.

La începutul anului școlar 1876-1877, revizorul școlar Gr. Rateș informa Ministerul că „Domnișoara Ana Popovici, actuală învățătoare la școala mixtă de la Hănășenii de Pădure se transferă după a sa cerere la școala mixtă de gradul II de la Porumbesti, devenită vacantă”⁹⁰⁴. Pe postul de la Hănășenii de Pădure devenit vacant, revizorul propunea să fie transferată învățătoarea Agripina Paulian, de la școala de gradul II de la Roșu⁹⁰⁵, mutare acceptată de Minister „cu începere de la 1 octombrie”⁹⁰⁶.

⁸⁹⁷„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁸⁹⁸Raport nr. 56/11.IV.1876, *ibidem*, Ds. 407/1876, fila 12 f-v.

⁸⁹⁹Adresa nr. 4203/19.V.1876, *ibidem*, fila 13.

⁹⁰⁰„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁹⁰¹*Ibidem*.

⁹⁰²*Ibidem*.

⁹⁰³„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁹⁰⁴Raport nr. 87/28.IX.1876, *ibidem*, Ds. 407/1876, fila 60.

⁹⁰⁵Raport nr. 87/28.IX.1876, *ibidem*, fila 60.

⁹⁰⁶Adresa nr. 11147/noiembrie 1876, *ibidem*, fila 61.

Comuna Gotești cuprindea la 1865 patru localități, Goteștii de Sus, Goteștii de Jos, Flămânda și Ciobalaccia care însumau 180 de familii, ceea ce însemna aproape 600 de locuitori⁹⁰⁷. În pofida acestui fapt școala a fost înființată târziu, poate în 1872, dar exista cert anterior lunii martie a anului 1873 când „revizorul Gr. Petrovanu propunea Ministerului ca postul devenit vacant „prin plecarea învățătorului Mihail Pop de la Gotești, să fie ocupat de Neculau Petre, actual învățător la comuna Burlacu”⁹⁰⁸, transfer recunoscut de Minister „cu începere de la 16 aprilie 1873”⁹⁰⁹.

Sinteza privind școlile rurale din județul Cahul pe durata anului școlar 1873 – 1874 rețin la Gotești pe „Neculau Petre, fără concurs, nerecunoscut, provizoriu, cu Școală normală”⁹¹⁰. Nu cunoaștem cine a predat la școala din Gotești pe durata 1874 – 1875, dar din toamna lui 1875 când școala devine mixtă, rămânând tot întreținută de comună, aici o întâlnim pe învățătoarea „Maria Dimitriu, «absolventă de» curs secundar, Iași”. Revizorul solicita preluarea salarizării de către stat a cadrului didactic, fapt de neacceptat de decidenții Ministerului atâta vreme cât comuna era constituită acum din șase sate – Ciobalaccia, Bădicu Rusc, Constantinoșca, Gotești, Goteștii de Sus și Flămânda – ceea ce presupunea o putere financiară capabilă să susțină cheltuielile de întreținere a școlii⁹¹¹.

Revizorul I. Bănescu propunea retribuirea de către stat a zece școli rurale din județul Cahul și a altor cinci din județul Bolgrad. Între școlile din județul Cahul figura și „școala mixtă din comuna Gotești, unde învățătoare este D-ra Maria Dimitriu, absolventă a Școlii centrale din Iași”⁹¹². Cum Ministerul a aprobat preluarea salarizării de către stat a cinci școli, și toate din județul Bolgrad, revizorul reia propunerea privind retribuirea de către stat a învățătoarei Maria Dumitriu, care este „absolventă a Școlii centrale de fete din Iași”⁹¹³. De data aceasta Ministerul aprobă numirea „Domnișoarei Maria Dumitriu, absolventă a Școlii centrale de fete din Iași, suplinitoare la școala de gradul I din Gotești”, urmând a se prezenta la concursul publicat pentru ziua de 25 august viitor” se spunea în nota adresată revizorului I. Bănescu⁹¹⁴, în care erau arătate și condițiile ce trebuiau îndeplinite de candidați.

⁹⁰⁷ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 21 – 22.

⁹⁰⁸ Raport nr. 95 din 18/30.III.1873, *ANIC. MCIP*, Ds. 42/1873, fila 3 f-v.

⁹⁰⁹ Decret de numire nr. 3505/3.IV.1873, *ibidem*, Ds. 42/1873, fila 3 f-v.

⁹¹⁰ „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁹¹¹ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁹¹² Raport nr. 44/10.III.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, filele 8 f-v și 23 f.

⁹¹³ Raport nr. 56/11.IV.1876, *ibidem*, fila 12 f-v.

⁹¹⁴ Adresa nr. 4203/19.V.1876, *ibidem*, Ds. 407/1876, fila 13.

Constantinoșca, sat component al comunei Gotești, figura ca având o școală primară de băieți la 1873, la care preda învățătorul „Neculai Bălănescu, fără concurs, nerecunoscut, absolvent al Școlii normale «Vasile Lupu» din Iași, plătit de comună”⁹¹⁵. Documentele consultate nu rețin alte informații despre școala din Constantinoșca anterior acestei date, dar nici pentru anii următori.

Toceni, împreună cu satul Leca, constituiau comuna cu același nume și aveau 104 familii. La 1865, fiecare sat beneficia de lăcaș de închinăciune propriu⁹¹⁶. Existența unei școli este consemnată la 1873, cu învățător „Ștefan Cailași, fără concurs, nerecunoscut, provizoriu, cu două clase de Seminar la Huși”⁹¹⁷. În 1875, când Toceni aparțineau de comuna Porumbesti, postul de învățător era „vacant”⁹¹⁸. Acesta era însă ocupat în martie 1876 de „Gheorghe Bistriceanu, absolvent al Școlii normale din București” a cărui salarizare de către stat era solicitată de revizorul I. Bănescu⁹¹⁹, cerere neagreată de Minister. Revizorul nu descurajează și la numai o lună distanță revine cu propunerea de „a se recunoaște la Toceni, ca învățător **școlii mixte de gradul I** pe Dumnealui Gheorghe Bistriceanu, absolvent al Școlii normale din București”⁹²⁰. De data aceasta Ministerul înștiințează pe revizor că „Văzând recomandările făcute prin raportul Dumnevoastră cu nr. 56 și auzind și pe Consiliul permanent al instrucțiunii publice, vă facem cunoscut că se aprobă numirea Domnului Gheorghe Bistriceanu, normalist la București, învățător provizoriu la școala gradul I din Toceni cu începere de la data ce veți nota prin state”⁹²¹.

Pentru **Copeni** și Cazangic, aparținând de plasa Cotu-Morii, Comitetul de inspecție al județului vedea ca urgentă înființarea unei școli, a cărei existență documentele o menționează abia la 1873, la care funcționa învățătorul „Mihăilescu Ioan, «numit» fără concurs, nerecunoscut, «absolvent a» patru clase la Seminarul de Huși”⁹²². Nu știm dacă Ioan Mihăilescu sau altul a funcționat aici și în următorul an, dar în 1875, când Copeni aparținea de comuna Toamiu, împreună cu satele Broscășești și Răducani, rapoartele revizorului

⁹¹⁵ „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁹¹⁶ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 21 – 22.

⁹¹⁷ „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁹¹⁸ „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁹¹⁹ Raport nr. 44/10.III.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, filele 8 f-v și 23 f.

⁹²⁰ Raport nr. 56/11.IV.1876, *ibidem*, fila 12 f-v.

⁹²¹ Adresa nr. 4203/19.V.1876, *ibidem*, Ds. 407/1876, fila 13.

⁹²² „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

menționează ca învățător pe „Ștefan Pușnei, absolvent de curs seminarial”⁹²³, informație care este și ultima despre această școală.

O școală care ființa în 1873 era la **Șamalia**, plasa Tigheci, județul Cahul, unde preda „Ioan Brașoveanu, plătit de comună, cu două clase gimnaziale la București”.

La **Oracu** exista o școală încă din 1873, la care funcționa provizoriu „Dimitrie Cârjeu, cu două clase la Școala normală «Carol I»”⁹²⁴, despre care nu mai avem alte informații.

Documentele consemnează ca ființând din 1874 școlile din satul **Voinescu**, **comuna Mingiru**, **plasa Cotu-Morii**, **județul Cahul** și cea de la **Caraciova**, **comună din plasa Domeniilor**, **județul Bolgrad**.

Despre existența școlii din **Voinescu** încă din anul 1874 aflăm din două surse diferite, ambele din anul 1877. Cea dintâi, din 27 februarie 1877 este un Proces-verbal al primarului Vasile Bivol care, solicitând Ministerului „decretarea definitivă” a învățătorului Porumbeanu arăta că „până acum este provizoriu, cu decretul Prefecturii județului Cahul din 31 octombrie 1874”⁹²⁵; cea de a doua este memoriul învățătorului Ioan Porumbeanu din care aflăm că este „absolvent a trei clase liceale la Liceul Bârlad și două luni în clasa a patra, ca bursier” calitate în care a fost „decretat de Prefectura Cahul cu nr. 8863 din 31 octombrie 1874 la școala Voinescu, **găsind școala nu de mult înființată**” (*subl. ns. I. S.*) și chiar de la sosire a „înființat școală mixtă, conform legii, cu elevii în clasa a II-a, în număr de 20, iar școlari 40”⁹²⁶. Rezultă că la sosirea sa la Voinescu școala găsită în ființă era numai de băieți, el transformând-o în școală mixtă. Într-adevăr, **Tabloul de toți învățătorii și învățătoarele din județul Cahul pe 1875** consemnează prezența acestuia la **școala mixtă** din Voinescu, întreținută de comună⁹²⁷.

În 1876 preotul Panaite I. Colescu din „cotuna Voinescu, comuna Mingiru, județul Cahul” solicita Ministerului „a mă numi învățător în parohia noastră, post salarizat de comună, dar care să fie preluat de stat”⁹²⁸. Ministerul informa revizorul la 26 august 1876 că „de la 1 septembrie aprobă înființarea (de cetit „salarizarea de către stat”) școlii de gradul II în cotuna Voinescu, comuna Mingiru, plasa Cotu-Morii” și solicita ca „pentru ocuparea postului să-mi

⁹²³ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁹²⁴ „Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁹²⁵ Proces-verbal nr. 97/27.II.1877, *ibidem*, Ds. 40/1877, filele 16 și 33.

⁹²⁶ Memoriu cu nr. 10/4.III.1877, *ibidem*, filele 35 f-v și 47 f-v.

⁹²⁷ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁹²⁸ Memoriu din 31.V.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, fila 31 f-v.

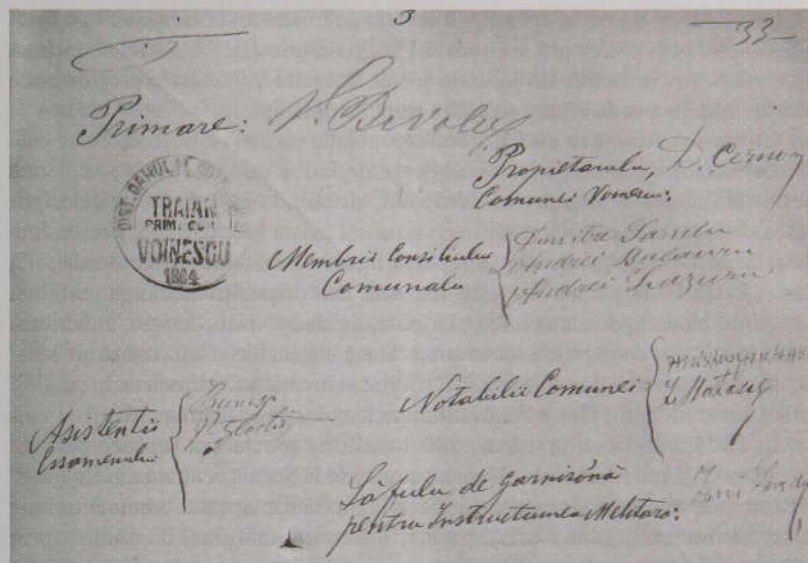

Fig. nr. 9. – Sigiliul comunei Voinescu la 1864. Legenda: „Districtul» Cahul. Plasa» Cotu-Morii. Traian. Prim-aria» com-unei» Voinescu. 1864”
Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 40/1877, fila 33.

referiți dacă preotul Panaite I. Colescu, domiciliat chiar în acea cotună întrunește condițiile cerute pentru un asemenea post”⁹²⁹. Totodată, preotul Colescu era informat că „pentru ocuparea postului de învățător al școlii înființate din cotuna Voinescu, nu aveți decât a vă adresa cu cerere către noul revizor școlar, singurul care poate a vă recomanda”⁹³⁰. Cum în memoriul său din 4 martie 1877 Ioan Porumbeanu solicita Ministerului să rămână „pentru totdeauna învățător la școala din Voinescu, căci preotul Colescu dorește venituri din două părți”⁹³¹, Ministerul cere din nou opinia revizorului Gr. Georgescu. Acesta informa la 15 aprilie 1877 că „permutarea învățătorului Porumbeanu de la școala din Voinescu, la aceea din Hănășeni de Prut, s-a efectuat încă de sub predecesorul meu, înlocuindu-se cu preotul Panaite I. Colescu, seminarist”⁹³². Revizorul propunea ca această schimbare să fie aprobată de Minister deoarece, printr-un raport anterior, din 28 februarie învățătorul Porumbeanu solicita să fie menținut pe post „numai până la finele anului școlar când are să demisioneze”, dar ținându-se cont „și de serviciile ce D-l Porumbeanu le-a adus Instrucțiunii

⁹²⁹ Adresa nr. 8237/26.VIII.1876, *ibidem*, fila 32.

⁹³⁰ Adresa nr. 8246/26.VIII.1876, *ibidem*, fila 34.

⁹³¹ Memoriu cu nr. 10/4.III.1877, *ibidem*, Ds. 40/1877, filele 35 f-v și 47 f-v.

⁹³² Raport nr. 76/15.IV.1877, *ibidem*, filele 34 f-v.

Publice în timp de peste doi ani s-a hotărât a rămâne tot la Hănășeni de Prut, dându-i-se prin prefectură și cuvenitul ordin de transfer⁹³³. Astfel se încheia disputa pentru postul de învățător la școala din satul Voinescu în prag de nouă dezmembrare a sudul Basarabiei din trupul României.

Comuna Caraciova avea în 1863 o populație exclusiv rusofonă. Toate cele 77 de familii ale așezării erau vorbitoare de limbă rusă⁹³⁴. În 1865 statistica reține comuna sub numele de **Caracovu**, atribuindu-i 80 de familii, desigur că vorbitoare tot de limba rusă. În comună nu exista biserică⁹³⁵ și, firește, nici școală. În 1874 la școala din Caraciova figura ca învățător „Ioan Iordanof”, însă „localul «de școală» lipsește, dar s-au luat dispoziții”, adăuga marginal cel care a întocmit documentul⁹³⁶. „Dispozițiile” luate vizau, desigur, închirierea unui local, sau construirea lui în timp. Dacă s-a închiriat sau construit local nu avem informații, dar chiar de ar fi fost local învățătorul „lipsea de la post”⁹³⁷ afirmă documentul, fără a fi amintit numele celui dezertat e la post.

În 1875, când comuna avea 209 locuitori, școala era reprezentată de învățătorul „Crali Marcu, absolvent a patru clase la Școala centrală din Bolgrad” pentru care revizorul propunea ca „Școala mixtă din această comună trebuie a se retribui cu gradul I” dar Ministerul notează marginal că numai „prin concurs”⁹³⁸.

Toate cele trei școli despre care avem informații, începând cu 1875, de la **Cazangic, Călmățui și Cheoselia Mare**, aparțineau administrativ de județul Cahul, plasa Cotu-Morii, cea dintâi; de plasa Tigheci, cea de a doua, iar ultima de plasa Coștangalia.

La 1875 localitatea **Cazangic** era inclusă **comunei Covurlui**, împreună cu satele Ceadăru, Oracu, Siretenii, Covurlui și Sărățica. Dintre toate aceste cinci sate numai Cazangic dispunea de școală, și aceasta **mixtă**, la care preda Ana Dragomir. Revizorul propunea înființarea de școli întreținute de stat și în cătunele Oracu, Covurlui și Cazangic⁹³⁹. Ana Dragomir era încă la școala din Cazangic în aprilie 1876, dată la care revizorul îi cerea transferul la nou înființata școală de gradul II din Covurlui⁹⁴⁰. În postul rămas vacant revizorul propunea Ministerului, la 28 septembrie 1876 „Numirea d-lui G. Aftene, seminarist, la școala mixtă de gradul II din cătunul Cazangic, comuna Covurlui, în locul

⁹³³*Ibidem*.

⁹³⁴ „Tabelă de numărul familiilor din județul Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 1033/1863, fila 4.

⁹³⁵ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 11.

⁹³⁶ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ANIC. MCIP*, Ds. 91/1874, filele 123 – 126.

⁹³⁷ „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁹³⁸ „Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

⁹³⁹ *Ibidem*, fila 304.

⁹⁴⁰ Raport nr. 56/11.IV.1876, *ibidem*, Ds. 407/1876, filele 12 f-v și 15 f.

Domnișoarei Ana Dragomir”⁹⁴¹. Ministerul aprobă numirea lui G. Aftene dar numai „în calitate de suplinitor până la hirotonire și dacă, în același timp, școala are un bun local și înzestrat cu tot mobilierul necesar”⁹⁴².

Satul Călmățui aparținea în 1875 de **comuna Leușeni**, alături de Toporu, Dancu, Cotu-Morii și Pogonești. Din toate aceste sate existau școli la Leușeni, unde învățătorul Constantin Condrea era salarizat de stat; la Cotu-Morii, unde era învățătoarea Ecaterina Mihăilescu și la Călmățui, unde preda E. Dimitriu, ambele plătite de obște⁹⁴³. Nu știm când și în ce anume împrejurări Elena Dimitriu este mutată la școala de fete din Leova, dar la 11 aprilie 1876 revizorul I. Bănescu propune Ministerului „a recunoaște ca învățătoare gradul I școlii mixte din cotuna Călmățui, comuna Leușeni pe D-ra Ecaterina Mihăilescu, absolventă a cursului primar și a trei clase secundare de la externatul secundar din Iași și veche învățătoare comunală”⁹⁴⁴. Ministerul aproba numirea, la 19 mai 1876, dar numai ca „suplinitoare” urmând a „trece prin filiera concursului, care s-a publicat conform art. 372 din Legea Instrucțiunii Publice din ziua de 25 august viitor”⁹⁴⁵.

La începutul noului an școlar 1876-1877 postul devenise vacant deoarece revizorul Gr. Rateș propunea transferul la „școala mixtă de gradul II, din comuna Călmățui, în locul D-rei Ecaterina Mihăilescu, permutată, a D-rei Elena Dimitriu, actuala învățătoare de la școala de fete din comuna Leova, în urma suprimării salariului din bugetul comunal”⁹⁴⁶. În noiembrie 1876 Ministerul aproba transferul „cu începere de la 1 octombrie 1876” dar se întreba unde a fost „permutată D-ra Ecaterina Mihăilescu”⁹⁴⁷.

La 1865, localitatea **Cheosolia Mare** era arondată **comunei Cheosolia Mică** și întruneau împreună cu Căetu, 186 de familii⁹⁴⁸. Ulterior, la 1875, o întâlnim arondată comunei Ciucurmișeni, când avea școală mixtă de gradul I, al cărei învățător, Ioan Cărare „seminarist”, avea salarizare asigurată de stat⁹⁴⁹. Celelalte două școli din satele Borceagu și Burlacu erau întreținute integral de comună, pentru care revizorul școlar solicita preluarea de către stat a acestei responsabilități. Probabil că Ioan Cărare a funcționat aici și în anii următorii deoarece nu îl întâlnim în alte posturi didactice.

⁹⁴¹ Raport nr. 87/28.IX.1876, *ibidem*, fila 60 f-v.

⁹⁴² Adresa nr. 11147/noiembrie 1876, *ibidem*, fila 61 f.

⁹⁴³ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁹⁴⁴ Raport nr. 56/11.IV.1876, *ibidem*, Ds. 407/1876, fila 12.

⁹⁴⁵ Adresa nr. 4203/19.V.1876, *ibidem*, fila 13.

⁹⁴⁶ Raport nr. 87/28.IX.1876, *ibidem*, Ds. 407/1876, fila 60 f-v.

⁹⁴⁷ Adresa nr. 11147/noiembrie 1876, *ibidem*, fila 61 f.

⁹⁴⁸ *Indicele comunelor României, 1865*, p. 11.

⁹⁴⁹ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

Ultimele școli despre care avem informații ca fiind înființate de Principatele Unite Române în județele din sudul Basarabiei sunt cele de la **Gibrianu, Muravlevca, Covurlui și Ciucurmișeni**, în 1876 și **Hănășenii de Prut**, în 1877.

Gibrianu (Gibrieni-Jibrianu) și Muravlevca aparțineau administrativ de plasa Domeniilor, județul Bolgrad. Ambele localități erau locuite integral de o populație rusofonă. Cel puțin așa le aflăm în situația statistică de la 1863 când **Gibrianu** avea 110 familii, iar **Muravlevca**, 87⁹⁵⁰. În **Tablou cu școlile comunelor rurale din districtul Bolgrad în anul 1875**⁹⁵¹ la „Gibrieni”, care avea 306 locuitori, nu figurează nici școală și nici învățător, doar propunerea „Este necesar a se înființa în această comună o școală mixtă de gradul I” datorată, firește, revizorului care a întocmit situația. La Minister s-a adnotat marginal „gradul II, nouă” ceea ce s-a și împlinit în anul următor când revizorul N. Badenschi informa pe superiorii săi că în urma concursului desfășurat la 15 septembrie 1876 a fost numit „G. Chisselef, absolvent al Școlii normale din Iași pentru postul vacant de învățător de la școala de băieți din comuna Noua Pocrofcă, plasa Domeniilor, județul Bolgrad”⁹⁵². Că este vorba de școala din **Gibrianu** precizează adresa ministerială de recunoaștere a numirii „Cu începere de la 1 octombrie curent se aprobă numirea în postul de învățător cu titlul provizoriu a Domnului G. Chisselef, absolvent al Școlii normale din Iași, la școala din **Gibrieni, plasa Domeniilor, județul Bolgrad**”⁹⁵³ (*subl. ns., l. S.*).

Pentru școala din **Muravlevca** „înființată și întreținută de acea comună” după cum se preciza în raportul Prefecturii de Bolgrad era propus în luna mai 1873 „Dimitrie Roșcanu, absolvent a patru clase primare din urbea Cahul”⁹⁵⁴. Ministerul nu aprobă recunoașterea acestuia și programează concurs pentru 15 iulie sub condiția ca „aspiranții să probeze că posedă pe lângă cunoștințele legale, calitatea de român născut în țară sau naturalizat, precum și că au tras la sorți pentru armata permanentă”⁹⁵⁵. Postul nu a fost ocupat încă a rămas vacant în anul școlar 1873/1874⁹⁵⁶.

⁹⁵⁰ „Tabelă de numărul familiilor din județul Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 1033/1863, fila 4.

⁹⁵¹ *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

⁹⁵² Raport nr. 96/30.IX.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, filele 74 și 99.

⁹⁵³ Adresa nr. 10579 din 3 noiembrie 1876 către revizorul școlar N. Badenschi, *ibidem*, fila 77 f-v.

⁹⁵⁴ Raport nr. 5592/19.V.1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 101 f-v.

⁹⁵⁵ Adresele nr. 6371-6374 către Prefectură, revizor și „Monitorul oficial”, *ibidem*, filele 102 f-v – 103 f.

⁹⁵⁶ Vezi: „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.; „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126 și „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

Comuna **Muravlevca** avea în 1875 un număr de 372 locuitori dar școala nu funcționa, conform precizării făcute de revizorul Bănescu în același **Tablou cu școlile comunelor rurale din districtul Bolgrad** că „postul este vacant”, la care adăuga „Școala de băieți din această comună trebuie retribuit cu salariu de gradul I”⁹⁵⁷. Postul va fi ocupat abia în septembrie 1876, când revizorul N. Badenschi recomanda pe „Nechifor Ludovich, absolvent al Școlii normale din Iași, pentru postul vacant de învățător la școala de băieți din comuna **Muravlevca, plasa Domeniilor, județul Bolgrad**”⁹⁵⁸. Ministerul aprobă numirea acestuia „cu începere de la 1 octombrie curent” dar numai „provizoriu și plătit de comună”⁹⁵⁹.

O școală la care să învețe și copiii din **Covurlui, plasa Cotu-Morii, județul Cahul** era propusă de către Comitetul de inspecție al județului a se înființa încă din 1864 la Tomaiu, localități care întruneau atunci o populație de 970 locuitori⁹⁶⁰. În 1875 **Covurlui** era comună de sine stătătoare, înglobând mai multe sate – Ceadăru, Oracu, Sireteni, **Covurlui**, Cazangic și Sărățica - dar abia în primăvara anului următor revizorul I. Bănescu solicita Ministerului să aprobe înființarea, în fapt preluarea salarizării de către stat a unei „școlii mixte de gradul II în comuna **Covurlui**, cu o populație de 280 locuitori, «unde» învățătoare este Domnișoara Ana Dragomir, absolventă a Școlii centrale de fete din Iași”⁹⁶¹. Ministerul aproba solicitarea „cu începere de la 1 aprilie viitor” dar „în ceea ce privește recunoașterea personalului didactic nu se poate aproba până ce printr-un alt raport al Dumneavoastră ne veți arăta ce studii are și dacă s-a supus probei concursului”⁹⁶². Revizorul reiterează propunerea la 11 aprilie 1876⁹⁶³, adăugând și datele solicitate, fapt care determină răspunsul afirmativ al Ministerului de numire a învățătoarei Ana Dragomir cu data „ce dumneavoastră veți nota prin statele «de funcțiuni»”⁹⁶⁴.

Din cele prezentate mai sus rezultă că școala mixtă de la **Covurlui** funcționa anterior datei de 10 martie 1876, dar era subvenționată de comună, noi nedispunând de informații asupra momentului înființării acesteia dar care nu poate fi decât sfârșitul anului 1875 și începutul celui următor. Învățătoarea fiind salarizată de comună, este posibil ca Ana Dragomir să fi rămas la catedră și în anii care au urmat, probabil până la retragerea corpului didactic numit de MCIP, de după reocuparea sudului Basarabiei de către Imperiul rus.

⁹⁵⁷ „Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

⁹⁵⁸ Raport nr. 96/30.IX.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, filele 74 f-v.

⁹⁵⁹ Adresa nr. 10579 din 3 noiembrie 1876 către revizorul școlar N. Badenschi, *ibidem*, fila 77 f-v.

⁹⁶⁰ Proces-verbal nr. 97/27.II.1877, *ibidem*, Ds. 40/1877, filele 16 și 33.

⁹⁶¹ Raport nr. 44/10.III.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, filele 8 f-v și 23 f.

⁹⁶² Adresa nr. 2695/31.III.1876, *ibidem*, Ds. 407/19876, fila 4 f-v.

⁹⁶³ Raport nr. 56/11.IV.1876, *ibidem*, fila 12 f-v.

⁹⁶⁴ Adresa nr. 4203/19.V.1876, *ibidem*, fila 13 f-v.

Hănășenii de Prut făcea parte din comuna Leova, unde în 1875 existau școli cu trei învățători și revizorul propunea înființarea alteia, întreținută de stat, la Hănășenii de Prut. Nu cunoaștem momentul la care școala s-a înființat dar trebuie să se fi petrecut înainte de 15 aprilie 1877, dată la care revizorul Gr. Georgescu informa Ministerul că „învățătorul Ioan Porumbeanu, care era la școala din satul Voinescu, a fost permutat de predecesorul meu (*Gr. D. Ratescu?, n. ns.*) la școala din satul Hănășenii de Prut, dându-i-se de Prefectură și cuvenitul ordin”⁹⁶⁵. Dintr-un memoriu al învățătorului Ioan Porumbeanu, datând de la 4 martie 1877, aflăm că pe postul său de la Voinescu revizorul „a și decretat pe preotul Colescu”⁹⁶⁶. Coroborând informațiile despre școlile din Voinescu și Hănășenii de Prut rezultă că cea din urmă școală s-a înființat în luna martie a anului 1877, sau cel puțin atunci a fost numit acolo Ioan Porumbeanu dar, din păcate, pentru puțină vreme, din moment ce doar peste un an sudul Basarabiei avea să intre din nou sub ocupația Imperiului rus.

⁹⁶⁵Raport nr. 76/15.IV.1877, *ibidem*, Ds. 40/1877, fila 34 f-v.

⁹⁶⁶Raport nr. 10/4.III.1877, *ibidem*, fila 35 f-v și 47 f-v.

Școlile primare de băieți și mixte cu cadrele didactice ale acestora din comunele județelor Bolgrad, Cahul și Ismail (1857 – 1878)

III.1.1. Școli existente înainte de 1857, aflate în activitate

Nr. crt.	Localitatea în care exista școala și învățătorii acesteia	Anul atestării	Situația școlii în 1857	Studiile – profesia cadrului didactic	Perioada în care a funcționat cadrul didactic
1	Cișmevăruița	1855	Frecventată de cinci elevi	?	
	Ioan Mitanof				XII.1857 – X.1872, Transferat la Noua Pocerofcă. La 17.V.1873 solicita revenirea la Cișmevăruița
	Ioan Soltescu				XII.1872 – după 1875
2	Congaz	1855	Frecventată de nouă elevi		
	Mihaluțo				? – VI.1860
	Necunoscut (ți)				VI.1860 – 1871
	Ioan Ușurelu				1871 – 1877
	I.Mereuță				1877 – ?
3	Cairaclia	1855	Frecventată de patru elevi		
	Gh. Curtev			Cantor de biserică	1857 – IX.1867
	Hristu Brusev				IX.1867 – 1870
	Marcu Papazoglu				1871
	Ioan Stânicelu				1872 – Transferat la Cartal
	Ioan Placonof				1873 – 1874
	G. Smocofșchi			Seminarist	? – 15.IX.1875
	Constantin Averescu				15.IX.1875 – 1877
4	Dermendere	1856	Frecventată de 13 elevi		
	Petru Malacov				1856 – VI.1860
	Necunoscut (ți)				VI.1860 – 13.IX.1869
	Atanasie Crăciun				Ante 13.IX.1869 – VIII.1870
	Preot Vladimir Conevschi			Seminarul din Chișinău	VIII.1870 – VI.1871
	Alexandru Caraculăcu				IX.1871 – XII.1872
	Th. Apostolescu				1873 – 1874

	Împuțita	1857	Frecventată de trei elevi	
	Vasili Grigorașco			1857 – după 1860
	Necunoscut (ți)			După 1860 – VIII.1870
	Theodor Papastasinopol		Șase clase în orașul Reni	VIII.1870 – IX.1873
5	Nicolae Vulpe			IX.1873 – I.1874
	Ioan Țărcuș			II.1874 – VI.1874, transferat la Școala de minori din Penitenciarul Reni
	Alexandru Vulpe			VI.1874 – ? 1875
	C. Eftușenco		Seminarul din Ismail	? – 15.IX.1875
	Necunoscut (ți)			15.IX.1875 – 1877

III.1.2. Școli existente înainte de 1857, dar nefuncționale la această dată

Anadolu
Văleni
Slobozia
Frecăței
Caragaci
Erdecburno
Tășbunar

III.2. Redeschiderea, înființarea și activitatea școlilor primare de băieți și fete în comunele din sudul Basarabiei

III.2.1. Școli redeschise sau înființate în 1857

III.2.1.1. În plasa Cahulo-Prut, județul Bolgrad

Nr. crt.	Localitatea	Prenumele și numele învățătorului	Studii	Perioada în care a funcționat	Motivul încetării activității
1.	Cartal	Zamfir Popescu Ioan	Școala Normală – Iași	IX.1857 – VII.1867	Decedat
		Ioan Sălăgeanu	Școala Normală – Iași	X.1867 – ?	Transferat de la școala din Slobozia
		Vasile Ionescu	Școala din Galați	IX.1870 – VIII.1872	
		Ioan Stănicelu		X.1872 – I.IX.1873	Destituit abuziv, apoi reintegrat în învățământ
		Ștefan Ionescu	Seminarist	I.IX.1873 – VIII.1875	
		Grigore Grădinescu	Școala Normală din București	IX.1875 – ?	
2.	Anadolu	Emanoil Dumbravă	Școala Normală - Iași	IX.1857 – II.1858	Transferat la Văleni
		Necunoscut		IV.1858 – 16.IX.1865	
		N. Cârjă (Cârjeu)	Școala primară din Cahul și Școala Normală – Iași	16.IX.1865 – XII.1873	Destituit abuziv
3.	Caragaci	Ioan Codreanu	Angajat funcționar la Dregătoria colonială	IX.1857 – III.1858	
		I.Koralev		III.1858 – ?	
		V. Manolescu		1868 – ?	
		Petru Stoilov	Școala centrală din Bolgrad	IX.1870 – 12.XII.1873	
		Ivan Chlaro	Absolvent a șapte clase de Seminar	I.1874 – ?	
4.	Cișmechioi	Ioan Sălăgeanu	Școala Normală – Iași	IX.1857 – XI.1857	Transferat la Slobozia
		Vasile Torac		XI.1857 – VIII.1858	Transferat la Burdujeni, jud. Botoșani
		S. Kavacriev		1858 – ?	
		Ioan Vețu	Seminar Ismail	? – X.1870	
		Hristo Niculescu	Liceu București	XI.1870 – 1874	
		Ioan Vețu	Seminar Ismail	? – 15.IX.1875	
		Ioan Vasiliu	Școala Normală – Iași	15.IX.1875 – 1877	

5.	Colibași	D. Moroșanu	Școala Normală – Iași	X.1857 – VIII.1869	Transferat în dreapta Prutului
		Vasile Brânzei	Școala Normală – Iași	XII.1869 – 1874	
		Francisc Tănăsescu	Școala Normală – Iași	X.1875 – ?	
6.	Frecăței	Vasile Ștefănescu	Școala Normală – Iași	X.1857 – IX.1860	Destituit abuziv
		Vasile Brânzei	Școala Normală – Iași	IX.1860 – ?	
		Vasile Ștefănescu		1861 – ?	
		Nicolae Doicescu		? – IX.1867	Demisionat
		Constantin Doicescu	2 clase Seminarul Ismail	IX.1867 – 1875	
	Dumitru Mironeanu	Școala Agronomică – București	IX.1875 – ?		
7.	Satu Nou	Ioan Ghețu	Școala Normală – Iași	IX.1857 – ?	
		Simion Brâncovanu		IX.1859 – ?	
		G. Moroșanu	Școala Normală – Iași	1860 – ?	
	Ioan Donca	Școala Normală – Iași. Fusesse numit în învățământ de MCIP la 7.IX.1857	1870 – 1873, după		
8.	Vulcănești	G. Stroeian		IX.1857 – ?	
		Theodor Antonov		? – 23.IX.1867	Transferat Bolboca
		Eftimii Crastov		23.IX. – XII.1867	
		Hristodor Drăgănescu		I.1868 – I.VI.1873	Destituit abuziv, reintegrat și transferat la Barnofca, I.VI.1873
		Ioan Avramescu		IX.1873 – IV.1876	Transferat la Furmanca
	Toma Moțoc		V.1876 – ?		

III.2.1.2. Școli din plasa Ismail, județul Bolgrad

Nr. crt.	Localitatea	Prenumele și numele învățătorului	Studii	Perioada în care a funcționat	Motivul încetării activității
1.	Tașbunar	G. Moroșanu	Școala Normală – Iași	X.1857 – VI.1859	Transferat la Satu Nou
		Matveev		IX.1859 – ?	
		Dimitrie Naidenof (Nedioglu)	Școala centrală din Bolgrad	4.IX.1870 – VI.1873	
		Pantelci Caragiov		IX.1873 – ?	
		D. Andreef		? – 15.IX.1875	
		N. Nedioglu	4 clase Liceul din Bârlad	15.IX.1875 – ?	
2.	Erdecburno	N. Petcu	Școala Normală – Iași	X.1857 – ?	
		Ioan Vasiliu		III.1859 – ?	
		V. Ionescu		IX.1861 – XII.1866	Demisie
		Ioan Caragea		I.1867 – VIII.1867	
		Cazanacliu		I.XI.1867 – ?	
		Gh. Scriban		? – 1871	
	Ioan Soltescu	Școala primară Ismail	IX.1871 – XI.1872	Transferat la Cișmevăruița	
	Radion Nicolaev (Șchiopul)	4 clase Seminarul Ismail	XI.1872 – ?		
3.	Babele	G. Neculau	Școala Normală – Iași	X.1857 – VII.1860	
		Necunoscut	Școala Normală – Iași	XI.1860 – ?	
		Const. Averescu		? – IV.1870	Transferat la Doluchioi
		Athanasie Crăciun (escu)		V.1870 – ?	
		Ioan Placonov		IX.1873 – IV.1874	
		Const. Averescu		V.1874 – VII.1875	Transferat la Cairaclia
	Ioan Brâila	Școala Normală – Iași	IX.1875 – ?		
4.	Eshipolos	G. Romanescu	Școala Normală – Iași	15.XII.1857, fără a reuși să înființeze școala	
		Necunoscut		1859 – VII.1869	
		Alex. Vintea		VII.1869 – ?	
		Trofin Vulpe		4.XI.1872	Transferat la Chitaiu
		Gh. Zotta	3 clase Seminarul Ismail	I.1873 – VIII.1873	Transferat la Nerușai
	Dragoș Șerban	2 clase gimnaziu	IX.1873 – 1875		

III.3. Școli redeschise sau înființate în 1858

Nr. crt.	Localitatea	Prenumele și numele învățătorului	Studii	Perioada în care a funcționat	Motivul încetării activității
1.	Slobozia	Ioan Sălăgean	Școala Normală – Iași	XI.1857 – VI.1864	Destituit abuziv
		N. Cârja	Școala Normală – Iași	IX.1864 – IX.1865	Transferat Anadolu
		Ioan Sălăgean		Reinstalat la 1.IX.1865 – IX.1867	
		Ioan Stănicelu		? – ?	
		Athanas Zamăncăgră	Seminar Ismail	? – 1.IV.1870	
		Vasile Manolescu	3 clase curs inferior Bârlad	1.IV.1870 – I.1875	Ales primar la Slobozia
		Nicolae Economu		1875 – 1877	
2.	Văleni	Emanoil Dumbravă	Școala Normală – Iași	III.1858 – II.1864	Destituit abuziv
		Theodor Nalbantof	Școala primară din Ismail, 1862	III.1864 – II.1865	
		Emanoil Dumbravă	Școala Normală – Iași	Reinstalat la III.1865 – XI.1869	Demisionat
		Ioan Pantazi		1.I.1870 – IV.1870	
		Vasile Rosei	Seminar Ismail	15.VI.1870 – VII.1873	
		D. Gavrilescu	Școala Normală – Iași	IX.1873 – ?	
3.	Troianul Vechi (Stara Troian)	Simeon Dimiev		III.1858 – ?	
		Hristea Mihailov	Școala centrală Bolgrad	IX.1870 – III.1874	
		Petre Dimov		III.1874 – ?	
		Ioan Smărăndescu	Școala Normală – București	IX.1875 – III.1876	Dezertează
		I. Niculiu	Școala Normală – Iași	IV.1876 – ?	
4.	Vaisalu	A. Suharenco, pt. l. bulgară		V.1858 – VI.1871	Demisie
		Vasile Vârgolici, pt. l. română	Seminar Ismail	13. III. 1869 – VI.1871	Demisie
		Teodorof Atanasie		VIII.1871 – ?	
		Gh. Raicev Blascov, pentru limba bulgară	Venit de peste Dunăre	IX.1871 – ?	
		Bogdan Mancev		1873 – ?	
		Pantelei Caradjov	Școala centrală Bolgrad	1874 – 1875	
5.	Șichirlichitai	Vasile Brânzei	Școala Normală – Iași	IX.1858 – ?	Suspendat abuziv
		D. Cozev		I.1860 – ?	
		Ioan Ușurelu		IX.1867 – ?	
		Hristea Brusalevschi	Școala centrală Bolgrad	1871 – ?	

		Gh. Smocofșchi	Seminarist	X.1873 – VI.1875	
		Ioan Placunov	Școala centrală Bolgrad	IX.1875 – 1877	
6.	Fântâna Zânelor	Avram Doicev		X.1858 – ?	
		Pavel Țancof	Școala centrală Bolgrad	4.IX.1870 – ?	
		Petre Șeref		IX.1873 – ?	
7.	Doluchioi	P. Cuzmenco		XI.1858 – ?	
		M. Mateev		? – IX.1867	Transferat la Hagicurda
		Ioan Marinof		IX.1867 – ?	
		Constantin Averescu		IX.1870 – 22.V.1871	Destituire abuzivă, iar în septembrie 1871 era transferat la Noua Pcofcă
		Chiril Agura	Seminar Ismail	V.1871 – IX.1871	
		Marcu Papazoglu		X.1871 – VIII.1875	Destituit
		Gheorghe Popescu	Școala Normală – București	IX.1875 – ?	

III.2.3. Școli înființate în 1859

Nr. crt.	Localitatea	Prenumele și numele învățătorului	Studii	Perioada în care a funcționat	Motivul încetării activității
1.	Bolboca	N. Ignatov		I.1859 – ?	
		Theodor Stoinescu	Seminar Ismail	8.VII.1870 – ?	
		Pr. Alexandru Emilian (Alexei Emilianof)		IX.1871 – VII.1873	Destituit
		Constantin Apostolescu		IX.1873 – IX.1875	Destituit
		Ioan Vincheciu	Școala Normală – Arad	IX.1875 – ?	
2.	Hagiabdula	Coletie Hagiabdula		1859 – ?	
		Teodor Gurgianu		I.1865 – ?	
		Ioan Vârgolici	Școala Normală – Iași	3.III.1867 – 1873	Destituit abuziv la 11.IV.1873, reintegrat și transferat
		P. Mereuță	Seminar Ismail	20.IV.1873 – VIII.1873	
		C. Varonu		IX.1873 – V.1874	
		Ivan Vintici		V.1874 – ?	
		Ioan Vincheciu		? – 15.IX.1875	Transferat la Bolboca
		Constantin Primicheriu		15.X.1875 – ?	

3.	Banofea	Ivan Chlaro		1859 – IX.1867	Demis
		S. Stoianov		X.1867 – ?	
		Petru Minciov		IX.1870 – VI.1873	
		Hristea Cralinarcov		VI.1873 – X.1873	
		Histodor Drăgănescu		X.1873 – VIII.1874	
		Petre Șeref		1874 – IX.1875	Destituit pentru incapacitate
		Bogdan Mancev (Manciu)		IX.1875 – ?	
		Școala centrală din Bolgrad			
4.	Enichioi	Necunoscuți pentru perioada X.1859 – 23.IX.1867			
		Iconomu		? – 23.IX.1867	Transferat la Curchiu
		Stefan Malencov		23.IX.1867 – ?	
		George Constantinov		4.IX.1870 – ?	
		Constantin Averescu		IX.1873 – IV.1874	
		Neculai Agura	Seminar	V.1874 – IX.1875	
		V. Jelescu	Școala centrală Bolgrad	IX.1875 – ?	
		Gr. Brătescu		1876 – ?	
5.	Caracurta	Necunoscuți pentru perioada 1859 – 1871			
		Mihail Theodorof	Școala centrală Bolgrad	IX.1871 – 1875	
6.	Curciu - Chirciu	Necunoscuți pentru perioada 1859 – 1868			
		L. Stepanov		? – IX.1868	Destituit pentru incapacitate
		Neculai Iconomu(ov)		IX.1868 – ?	
		Dumitru Sima		IX.1871 – 1877	
7.	Tabacu	Necunoscuți pentru perioada 1859 – I.1867			
		Ioachim Filov		I.1867 – VII.1867	
		N. Borov		IX.1867 – Neprezentat la post	
		Lazăr Eftihii		X.1867 – VI.1870	
		Mihail Rudenco	Seminar Ismail, 1868	4.IX.1870 – VI.1871	
		Anton Gotcu		IX.1871 – XII.1873	Suspendat
		Emilian Dimitrie	Școala Normală – București	I.1874 – ?	

III.2.4. Școli înființate în perioada 1860 – 1865

Nr. crt.	Localitatea	Prenumele și numele învățătorului	Studii	Perioada în care a funcționat	Motivul încetării activității
1.	Brânza	Vasile Ionescu		X.1860 – II.1861	Transferat Chișița
		Necunoscut pentru perioada II.1861 – IX.1869			
		Trofin Vulpe	Curs primar Cahul	Anterior IX.1869 – ?	
		Ioan Vulpe	Seminar Ismail	IX.1873 – IX.1875	Destituit pentru incapacitate
		Theodor Mârza	Școala Normală – București	IX.1875 – 1876	Demisie
		Vasile Macedon	Școala Normală – Iași	I.X.1876 – 1877	
2.	Chișița, Plasa Cahulo-Prut	Vasile Ionescu		III.1861 – ?	Transferat de la Brânza
		Theodor Lupan	Școala centrală Bolgrad	anterior IX.1869 – IX.1873	
		Ioan Vincheciu (Vinchici)	Școala Normală – Arad	IX.1873 – IV.1874	
		Ioan Mustață		V.1874 – VI.1874	
		D. Alboteanu	Școala Normală – Iași	IX.1874 – 1877	
3.	Tomaiu	Petru Athanasiu		17.XI.1862 – 1875, dar probabil și după această dată	
4.	Mingiru	Necunoscut		XII.1867 – neprezentat post	
		Necunoscut(ți)		până la 1869	
		N. Vâlcu		1869 – VI.1871	
		Pr. V.I. Vanaga		IX.1871 – V.1872	Demisie
		N. Tarnavschii		VI.1872 – ?	
		Mihai Pop	Școala Normală – Iași	Anterior VII.1873 – ?	
		Ioan Condrea	Școala Normală – Iași	X.1873 – 1877	

III.5. Școli înființate în perioada 1866 – 1870

Nr. crt.	Localitatea	Prenumele și numele învățătorului	Studii	Perioada în care a funcționat	Motivul încetării activității
1.	Leova	Nicolae Vulpe		1866 – 1872	Demisie ?
		G. Pipereanu Mihai Pop	Școala Normală – Iași	1872 – 1873 IX.1873 – 1877	Destituit
2.	Hasanspaga	Ioachim Filov		1867 – ?	
		V. Petrovici	Colegiul „Sf. Sava” București	24.IX.1867 – VI.1876	
		G. Bicleanu	Seminarist	I.X.1876 – ?	
3.	Etulia	Petre Mustacov		? – IX.1867	Demis pentru necuviințe
		P. Mereuță	Seminarul Ismail	? – 16.IV.1873	Transferat la Hagiabdula
		I. Condrea		16.IV.1873 – VIII.1873	Transferat la Dimitrofca
		D. Filimonescu		1873 – 1874	
		Gh. Vasileanu	Școala Normală – București	IX.1875 – ?	
4.	Noua Pocrofcă	Necunoscuți de la înființare până la IV.1867			
		Ioan Caralef		IV.1867 – ?	
		Teodor Gorschi, salarizat și de la stat cu 80 – 120/3 luni	Școala Comercială Galați	XII.1869 – VIII.1871	
		Constantin Averescu		IX.1871 – IX.1873	Transferat la Enichioi
		Ioan Mitanof	Școala centrală Bolgrad	XII.1872 – VI.1873	
		Pavel Țancof		X.1873 – ?	
		N. Culescu		I.X.1876 – 1877	
5.	Hagicurda	Necunoscut, care a demisionat în 1867			
		M. Mateev	Școala centrală Bolgrad	IX.1867 – ?	
		Ioan Stănicelu	Seminarul Ismail	13.III.1869 – I.IX.1871	Transferat la Cairaclia
		Mihai Rudenco	Seminarul Ismail	IX.1872 – ?	
6.	Borisofca	Gh. Viorescu		1867 – III - IV.1872	
		Vasile Dimitriu(escu)		24.X.1872 – IV.1873	Transferat la Dimitrofca
		A. Mihăilescu		IX.1873 – X.1873	
		C. Tănase ((Tănăsescu)	Seminarist	I.1874 – ?	
7.	Tuzla	Necunoscut (ți) până în X.1871			
		Pr. V. Vulpe	Seminarul Socola Iași	IX.1871 – ?	

		Ioan Chirsencu	Seminarist	IX.1875 – la Școala publică de stat	
		Al. Partene	Seminarist	IX.1875 – la Școala întreținută de comună	
8.	Vâlcov	Pr. Ștefan Râmleanu	Seminar	XI.1867 – ?	
		Gh. Bicleanu	Seminar	? – 15.IX.1876	Transferat la Hasanspaga
		Ioan Ștefănescu		I.X.1876 – ?	
9.	Cheoselia Mică	Teodor Ioanițu		Anterior 29.I.1868 – ?	
		Dănilă Constantin	Seminar Ismail	IX.1873 – ?	
		Ecaterina Bosianu	Școala Centrală de fete Iași	IX.1875 – IX.1876	Transferată la Băimăclia
10.	Nicolaevca	Theodor Nalbantov, salarizat parțial de la stat	1 an la Școala Normală Bârlad	1869 – 1872	
		Necunoscuți		1872	
11.	Sărata Răzeși	Theodor Dima		26.II.1868 – 3.VIII.1871	Destituit
		Nicolae Ursu		15.X.1871 – ?	
		Alexandru ?	Seminarul din Huși	IX.1873 – ?	
		Ioan Bunescu	Școala Normală – Iași	IX.1874 – ?	
12.	Cârpești	Ioan Stanciu		24.III.1868 – ?	
		Neculai Suflețelu		? – 1870	
		N. Tarnavski		IX.1871 – V.1872	Transferat la Mingiru
		P. Oprea		VI.1872 – VI.1873	
13.	Barta	D. Soltănescu		IX.1873 – ?	
		Dimitrie Cârjă (Cârjeu)		XII.1869 – VI.1870	
		Ioan Tărcuș	Școala primară Burdujeni și Școala centrală Bolgrad	11.IX.1870 – I.VIII.1873	Destituit abuziv. Reintegrat Școala de minori din Penitenciarul din Reni
		Silvan Nechifor	Studii la Alba-Iulia, Blaj și București	IX.1873 – 1877 (?)	
14.	Borceagu	Dimitrie Soltănescu		Anterior decembrie 1869 – 1872	
		Petre Mârzac	Seminarul din Ismail	IX.1873 – ?	
		Aglaia Ștefanu		IX.1875 – 1877 (?)	
15.	Giurgiuilești	Necunoscut(ți) anterior anului 1870			
		Neculai Carpuș	Școala Normală – Iași	14.VIII.1870 – 1877 (?)	
16.	Țiganca	Vasile Popov (ici)		29.XII.1869 – I.1872	
		Ioan Tarnavski	Școala Normală –	15.I.1872 – 2.I.1873	

			București		
		Neculai Perciune	Seminar	2.I.1873 – ?	
		Pr. Vasile Popov (ici)	Seminar	IV.1876 – ?	
17.	Aluatu	Theodor P. Ioanițiu		1869 – ?	
		Nicolae Mironescu	Școala Normală – „Carol I”	? – IX.1873	
		Ioan Brătescu	Școala Normală – Iași	IX.1875 – 15.II.1876	Transferat la Enichioi
18.	Cimașiru	D. Râșcanu – salarizat și de stat cu 30 de lei pe lună	Școala primară Cahul	4. IX.1870 – 1872	
		Gh. Grigorescu	Seminar Ismail	IX.1873 – 1876	
19.	Șagâna	Atanase Contovici	Școala primară Cahul	24.XI.1870 – ?	
		Gavril Corabeinico		? – 24.X.1872	
		Ioan Avramescu		24.X.1872 – ?	
		Hristea Drăgănescu		IX.1873 – XII.1873	Dezertat
		Gheorghe Popa	Școala Normală – București	I.1874 – ?	
20.	Capaclia Răzeși	Vasile Roșu	Școala Normală – Iași	IX.1870 – XII.1872	
		Dimitrie Gheorghiu	4 clase Seminar	1873 – ?	
		Maria Brașoveanu	2 clase gimnaziu	X.1875 – ?	
		Gheorghe Chisencov	Școala Normală – Iași	IX.1876 – 1878	
21.	Cociulea	Neculai Vintea	Școala Normală – Iași	IX.1870 – 1875	
22.	Crihana	Necunoscuți anterior 1873			
		Theodor Jeraglie	Școala Normală – „Carol I” București	IX.1873 – ?	
		Elena Mancaș	Școala primară	IX.1875 – ?	
23.	Porumbești	Petre Bourceanu	Școala Normală – Iași	IX.1870 – IX.1.1876	
24.	Pelinii Moldoveni	Grigore Grigorescu	Seminar Ismail	IX.1870 – VII.1871	
		Petre Oprea		IX.1871 – V.1872	Transferat la Cârpești
		Gh. Dandescu		V.1872 – VI.1873	
		Ioan Arghirescu	2 clase gimnaziu Bârlad	IX.1873 – ?	

III.6. Școli înființate în perioada 1871– 1878

Nr. crt.	Localitatea	Prenumele și numele învățătorului	Studii	Perioada în care a funcționat	Motivul încetării activității
1.	Lărguța	Ioan Burghelca		? – 19.V.1871	Destituit
		Ioan Harnagiu		IX.1871 – ?	Destituit
2.	Manta	Neculai Toma Moțoc	Școala Normală – Iași	IX.1873 – după 1875	
		State Vârgolici		? – V.1871	Destituit
		Ecaterina Mihăilescu	Școala primară Sărărie Iași	1872 – 1875	
3.	Găvănoasa	Petru Mărza	Seminar	IX.1875 – ?	
		Ioan Tarnavski	Școala Normală – București	1.IX.1871 – 15.I.1872	
4.	Baccialia	Necunoscut(ți) perioada 15.I.1872 – IX.1873			
		Emilian Dimitrie	Școala Normală – „Carol I”	IX.1873 – ?	
		Ioan Zaharescu	Școala Normală – Iași	IX.1875 – ?	
5.	Chitai	Lazăr Lăcustă		23.IX.1871 – X.1872	
		Nicolae Caludov		24.X.1872 – ?	
		Gheorghe Polizu		IX.1875 – ?	
		Ioan Stan		23.IX.1871 – anterior 4.XI.1872	
		Trofin Vulpe		4.XI.1872 – ian.1873, neprezentat	Decedat în ianuarie 1873
6.	Draculea	Sandu Constantin	Seminar Ismail	III.1873 – VI.1873	
		Gheorghe Blascu		IX.1873 – ?	
		Gheorghe Covaci	Școala centrală Bolgrad	IX.1875 – ?	
7.	Galiești	Ilie Comănici		IX.1871 – ?	
		Atanasie Theodorov		IX.1873 – ?	
		Eftimie Duca	Școala centrală Bolgrad	IX.1874 – ?	
8.	Nerușai	Marin Careazirski		IX.1871 – XII.1873	
		Vasile Dumitriu (escu)		I.1874 – IV.1874	
		A.Mităchescu		V.1874 – ?	
9.	Leușeni	Gheorghe Ghenoglu	4 clase primare	IX.1871 – ?	
		Gheorghe Zota	3 clase Seminar Ismail	IX.1873 – ?	
		Constantin Alexandrescu	Curs inferior Liceu Bârlad	1.II.1875 – ?	
		Carol Kviatovschi	Școala Normală – Iași	1.X.1876 – ?	
9.	Leușeni	Gheorghe Mihăilă		? – X.1872	
		Ioan Bunescu	Școala Normală – Iași	1.1873 – VII.1873	Transferat la Tigheci

		Constantin Condrea		1. IX.1873 – 1877	
10.	Furmanca	C. Condrea		? – IX.1873	Transferat jud. Cahul
		I. Filoteiu		IX.1873 – ?	Venit din jud. Brăila
11.	Coștangalia	Pr. Ioan Diaconescu	Seminar teologic	?	
		Vasile Roșu	Școala Normală – Iași	IX.1873 – ?	
12.	Tatar Baurci	Anton Lungu		? – XII.1872	
		Mihai Zaharescu	Școala Normală – Iași	I.1873 – ?	
		Vacant		1875	
13.	Burlacu	Petru Neculau	Școala Normală	? – III.1873	Transferat la Gotești
		Ioan Cărare	Seminar	IV.1873 – 1875	
		Petru Mărza	Seminar Ismail	IX.1875 – IX.1876	
		N. Culescu	Școala Normală – Iași	IX.1876 – 1878	
14.	Ciucurmișeni	Necunoscut până la 1.II.1876			
		Dimitru Cociuba	Curs inferior Bărlad	1.II.1876 – ?	
15.	Noul Caragaci	Gheorghe Popa		24.X.1872 – XII.1873	
		Petre Dimov	Seminar	I.1874 – ?	
16.	Dimitrofca	Ioan Condrea	Școala Normală – Iași	? – IV.1873	Transferat la Leova
		Gheorghe Zotta		IX.1873 – XII.1873	
		Vasile Ștefănescu		I.1874 – ? 1875	
		Dimitrie Barbu	Școala Normală – Iași	IX.1875 – 1877 (?)	
17.	Caramehmet	Eftihii Theodorof		X.1873 – I.1874	
		A. Mităchescu		I.1874 – IV.1874	
		Vasile Dumitrescu	Școala Normală – Iași	V.1874 – ?	
18.	Chișlița (Plasa Domeniilor)	Gh. Blascof		? – IX.1873	
		Vasile Gavrilescu		IX.1873 – IV.1874	
		G. Ghenoglu		V.1874 – VI.1875	
		Gh. Măruță	Seminar	V.1875 – ?	
19.	Cișmele	Dimitrie Drăgănescu		IX.1873 – VII.1874	
		Aihorn Antipa	Seminar	IX.1874 – 15.IX.1875	Destituit
		Neculai Irimescu	Școala Normală – Iași	X.1875 – ?	Dezertat
		I. Negrescu	Școala Normală – Iași	IV.1876 – ?	
20.	Vasilevca și Potcovca	D. Naidenof		IX.1873 – VI.1874	
		Vasile Vasiliu (Vasilief)	Școala centrală Bolgrad	IX.1874 – V.1877	Destituit abuziv
21.	Baurcii Moldoveni	Dimitrie Alboreanu	Școala Normală – Iași	VIII.1873 – VI.1874	Transferat la Chișlița
		N. Bălănescu	Școala Normală – Iași	IX.1875 – ?	
22.	Roșu	Ilie Botez	3 clase gimnaziu Cernăuți	1873 – ?	
		Agripina Paulian		1874 – 1875	
		Necunoscut	Seminarist	1876 – ?	
23.	Vadul lui Isac	Teodor Lupășcu		IX.1873 – ?	
			4 clase la Școala centrală Bolgrad		

		Gheorghe Voia	4 clase gimnaziu și Școala Normală – Iași	X.1875 – 1877	
24.	Moscovei	Constantin C.	4 clase la Școala centrală Bolgrad	1873 – ?	
25.	Băimăclia	Petru Oprea		1873 – IX.1876	Transferat la Roșu
		G. Pătescu	2 clase gimnaziale și o clasă la Școala Militară		
26.	Capaclia Nouă	Constantin Caciuc	7 clase Seminar	1873 – ?	
		Maria Paulian	Școala centrală de fete Iași	IX.1875 – IV.1876	
		Petru Mărzu	Seminarul Ismail	V.1876 – 1877	
27.	Tigheci	Ioan Bunescu	Școala Normală “V. Lupu” Iași	1873 – ?	
28.	Borogani	Constantin Coroiu	Școala Normală “V. Lupu” Iași	1873 – ?	
29.	Hănășeni de Pădure	Pavel Cailași	Seminarul de Huși	1873 – ?	
		Ana Popovici	Școala Centrală de Fete Iași	1875 – IX.1876	Transferată la Porumbesti
		Agripina Paulian		I.X.1876	
30.	Gotești	Mihai Pop		? – III.1873	
		Petre Neculau	Școala Normală	16.IV.1873 – VI.1875	
		Maria Dumitriu	Școala Centrală de Fete Iași	IX.1875 – 1877	
31.	Constantinofca	Neculai Bălănescu	Școala Normală – Iași	1873 – ?	
32.	Toceni	Ștefan Cailași	2 clase la Seminar Huși	1873 – ?	
		Vacant		1875	
		Gheorghe Bistrițeanu	Școala Normală – București	III.1876 – 1878	
33.	Copeni	Ioan Mihăilescu	Absolvent Seminar Huși	1873 – ?	
		Ștefan Pușnei	Seminar	IX.1875 – ?	
34.	Șamalia	Ioan Brașoveanu	2 clase gimnaziu București	1873 – ?	
35.	Oracu	Dimitrie Cârjeu (Carja)	2 clase Școala Normală “Carol I”		
36.	Voinescu	Ioan Porumbeanu	3 clase liceu Bărlad	31.X.1874 – III.1877	Transferat
		Pr. Panaite I. Colescu	Seminar	III.1877 – ?	
37.	Caraciova	Ioan Iordanof		1874 – ?	
		Crăli Marcu	4 clase gimnaziu Școala centrală din Bolgrad	1875 – ?	
38.	Cazangic	Ana Dragomir	Școala Centrală de Fete din Iași	1875 – IV.1876	Transferată la Covurlui
		G. Aftene	Seminar	16.IX.1876 – ?	
39.	Călmățui	Elena Dumitriu		1875 – ?	Transferată la Leova
		Ecaterina Mihăilescu	Școala Centrală de Fete din Iași	IV.1876 – ?	

		Elena Dumitriu		I.X.1876 - ?	
40	Cheoselia Mare	Ioan Cărare	Seminar	1875 - ?	
41	Gibrianu	Gheorghe Chisselef	Școala Normală - Iași	I.X.1876 - ?	
42	Muravlevca	Nechifor Ludovich	Școala Normală - Iași	IX.1876 - ?	
43	Covurlui	Ana Dragomir	Școala Centrală de Fete din Iași	I.IV.1876 - ?	
44	Hănășenii de Prut	Ioan Porumbeanu	3 clase Liceul din Bârlad	III.1877 - ?	

CAPITOLUL IV ÎNFIINȚAREA ȘI FUNCȚIONAREA ȘCOLILOR PRIMARE DE FETE ÎN LOCALITĂȚILE RURALE DIN SUDUL BASARABIEI

IV.1. Premise

Atragerea fetelor din mediul rural către învățatură a constituit o preocupare a Ministerului de resort al Moldovei încă din anul Unirii când acesta cerea Consiliului școlar „reorganizarea școlilor sătești în chip de a putea fi frecventate și de fete”¹. Consiliul școlar solicită concursul lui Anton Velini, profesor de pedagogie la Școala preparadală (normală) de la „Trei Ierarhi” – Iași, care „opina ca băieții să învețe numai în lunile de iarnă, iar în lunile de vară să învețe fetele”. Consiliul școlar al Moldovei, constituit atunci din V. Alexandrescu (V. A. Urechia), Zaharia Columb, Ștefan Micle și Gh. Iconomu – propune însă să lase la „buna chibzuință a profesorilor dacă băieții să învețe înainte de masă, iar fetele să învețe după-amiază sau împreună cu băieții în aceleași ore, cu condiția ca profesorii însurați să învețe pe fete de la vârsta de zece ani înainte, iar acei neînsurați numai până la vârsta de zece ani”².

Ministerul aproba dispozițiile Consiliului școlar și solicita să „se facă cunoscut profesorilor sătești a începe cursurile pentru fete după cum însuși au a chibzui mai potrivit cu împrejurările locale”³. Pentru efortul suplimentar învățătorii urmau să primească un spor de salariu care „se va slobozi decât de la data când în cataloagele ce se vor prezenta se va găsi cuprins numărul de cel puțin 10 – 15 eleve”⁴.

Circulara Ministerului determină un real interes în rândul învățătorilor sătești pentru cuprinderea fetelor în școlile primare. La școala din Sabasa (jud.

¹Raport nr. 10/18.I.1860 al Consiliului școlar către Ministerul Cultelor, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 322/1859, fila 13 f.

²*Ibidem.*

³*Ibidem.*

⁴*Ibidem.*

		Elena Dumitriu		1.X.1876 - ?	
40	Cheoselia Mare	Ioan Cărare	Seminar	1875 - ?	
41	Gibrianu	Gheorghe Chisselef	Școala Normală - Iași	1.X.1876 - ?	
42	Muravlevca	Nechifor Ludovich	Școala Normală - Iași	IX.1876 - ?	
43	Covurlui	Ana Dragomir	Școala Centrală de Fete din Iași	1.IV.1876 - ?	
44	Hănășenii de Prut	Ioan Porumbeanu	3 clase Liceul din Bârlad	III.1877 - ?	

CAPITOLUL IV ÎNFIINȚAREA ȘI FUNCȚIONAREA ȘCOLILOR PRIMARE DE FETE ÎN LOCALITĂȚILE RURALE DIN SUDUL BASARABIEI

IV.1. Premise

Atragerea fetelor din mediul rural către învățatură a constituit o preocupare a Ministerului de resort al Moldovei încă din anul Unirii când acesta cerea Consiliului școlar „reorganizarea școlilor sătești în chip de a putea fi frecventate și de fete”¹. Consiliul școlar solicită concursul lui Anton Velini, profesor de pedagogie la Școala preparadală (normală) de la „Trei Ierarhi” - Iași, care „opina ca băieții să învețe numai în lunile de iarnă, iar în lunile de vară să învețe fetele”. Consiliul școlar al Moldovei, constituit atunci din V. Alexandrescu (V. A. Urechia), Zaharia Columb, Ștefan Micle și Gh. Iconomu - propune însă să lase la „buna chibzuință a profesorilor dacă băieții să învețe înainte de masă, iar fetele să învețe după-amiază sau împreună cu băieții în aceleași ore, cu condiția ca profesorii însurați să învețe pe fete de la vârsta de zece ani înainte, iar acei neînsurați numai până la vârsta de zece ani”².

Ministerul aproba dispozițiile Consiliului școlar și solicita să „se facă cunoscut profesorilor sătești a începe cursurile pentru fete după cum însuși au a chibzui mai potrivit cu împrejurările locale”³. Pentru efortul suplimentar învățătorii urmau să primească un spor de salariu care „se va slobozi decât de la data când în cataloagele ce se vor prezenta se va găsi cuprins numărul de cel puțin 10 - 15 eleve”⁴.

Circulara Ministerului determină un real interes în rândul învățătorilor sătești pentru cuprinderea fetelor în școlile primare. La școala din Sabasa (jud.

¹Raport nr. 10/18.I.1860 al Consiliului școlar către Ministerul Cultelor, *ANIC. MCIP - Moldova*, Ds. 322/1859, fila 13 f.

² *Ibidem.*

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem.*

Suceava), existau deja șapte eleve la începutul lunii februarie, dar în septembrie numărul acestora urcase la 17 eleve⁵; de la școala din Sinești (jud. Iași), învățătorul Vasile Ciornei informa că băieții au cursuri dimineața, iar fetele după-amiază⁶; de la școala Boroaia (jud. Suceava), învățătorul Lupu Bondescu scria că are deja șapte eleve cărora le predă în același timp cu băieții „dar în odăi separate”⁷; alte șapte eleve frecventau școala de la Ivănești (jud. Fălciu), conform informării învățătorului Ioan Florescu⁸. Tot șapte eleve existau în luna februarie la școala din Galu (jud. Neamț), iar în luna iulie frecvența urcase la nivelul unei întregi clase, pentru care învățătorul I. Dăscălescu solicita și salariul cuvenit⁹.

Rapoartele învățătorilor Gh. Nedelcu, A. Hâncu și N. Constantinescu de la școlile din Bogdănești (jud. Suceava)¹⁰, Ceplenița (jud. Iași)¹¹ și Crețești (jud. Fălciu)¹² informau Ministerul că numai pe timpul verii se vor putea aduna elevele.

Legea Instrucțiunii Publice din 1864 prevedea înființarea a unei școli de băieți și a alteia de fete în comunele mai mari sau o singură școală primară mixtă.

Prezența fetelor în școlile rurale a fost un proces îndelungat și greoi datorită mentalităților populației sătești, lipsei mijloacelor materiale, folosirii copiilor la treburile gospodărești și chiar la muncile câmpului. Așa se explică târzia înființare a școlilor primare mixte și de fete, mai cu seamă în sudul Basarabiei unde melanjul etnic, tradițiile și obiceiurile constituiau obstacole serioase în calea modernizării societății. Cu toate acestea, urmare a stăruințelor depuse de slujitorii școlii, de administrația județelor și, pe alocuri, de primarii comunelor, către 1870 și după acest an fetele încep a frecventa școala, ceea ce determină mai întâi înființarea școlilor mixte, iar apoi și a celor de fete.

IV.2. Perioada 1869 – 1871

Cea dintâi școală de fete consemnată de documente este aceea de la **Congaz**, plasa Ismail, jud. Bolgrad unde era repartizată Dona Șichirlieva, la 13 decembrie 1869, în urma concursului depus pentru ocuparea posturilor vacante¹³. Un

⁵Raport nr. 5/11.II.1860 și adresa din 5.IX.1860 ale învățătorului I. Mironescu, *ibidem*, filele 22 f-v și 59 f-v.

⁶Raport nr. 6/8.II.1860, *ibidem*, fila 21 f-v.

⁷Raport nr. 6/15.II.1860, *ibidem*, fila 21 f-v.

⁸Raport nr. 7/1.III.1860, *ibidem*, fila 34 f-v.

⁹Raport nr. 4/12.II.1860 și raport nr. 16/27.VII.1860, *ibidem*, filele 52 și 57.

¹⁰Raport nr. 5/2.III.1860, *ibidem*, fila 33.

¹¹Raport nr. 3/20.II.1860, *ibidem*, fila 45 f-v.

¹²Raport nr. 7/29.II.1860, *ibidem*, fila 36 f-v.

¹³Raport 769/13.XII.1869 al revizorului G. Giușcă, *ANIC. MCIP*, Ds. 38/1870, fila 27 f-v.

document din 1871 confirmă în mod explicit felul școlii la care predă acum „Ecaterina Popa, absolventă de școală primară din Bârlad, numită de prefectura de Bolgrad, la 20 septembrie 1870, la școala de fete din Congaz, întreținută de comună”¹⁴. Timpul cât a funcționat la această școală nu îl cunoaștem, dar în septembrie 1872 aici predă învățătoarea Smaranda Stepan, apreciată ca „demnă” de misiunea ei¹⁵.

În anul școlar 1873/1874 școala era frecventată de zece și 13 eleve în lunile octombrie – noiembrie¹⁶ și de opt eleve în lunile ianuarie – februarie 1874¹⁷, pentru ca în mai – iunie numărul acestora să crească la 11 – 13, învățătoare fiind Alexandrina Zaprinof¹⁸.

La debutul anului școlar 1875 – 1876 revizorul I. Bănescu propunea numirea „D-rei Aglaia Ștefaniu, absolventă a Școlii centrale de fete din Iași și fostă suplitoare de institutoare, învățătoare la Școala de fete din Congaz”, precizând că „este întreținută numai din fondurile comunale”¹⁹. Propunerea era aprobată de Minister de vreme ce o sinteză privind școlile rurale din județul Bolgrad pe anul 1875 consemna prezența Aglaiei Ștefaniu la respectiva instituție²⁰. Același revizor I. Bănescu solicita Ministerului la 10 martie 1876 să preia salarizarea învățătoarei Aglaia Ștefaniu „absolventă a externatului secundar de fete din Iași”²¹. La asemenea insistențe Ministerul aprobă salarizarea de către stat a școlii de fete gradul II din Congaz²², iar din mai 1876 Aglaia Ștefaniu este recunoscută ca învățătoare suplitoare la respectiva școală, urmând a se prezenta la concursul programat pe 15 august din acel an²³.

Școala de fete din comuna Tomaiu, plasa Cotu-Morii, jud. Cahul s-a înființat în luna ianuarie 1870, conform informației oferită de învățătoarea Natalia Cernat. Încă din decembrie 1869 revizorul I. Bănescu înainta Ministerului tabelul cu candidații prezenți la concursul de ocupare a posturilor vacante și repartizarea celor reușiți. Între aceștia aflăm și pe Natalia Cernat „aspirantă” la catedra școlii din Tomaiu²⁴. Numită aici la „17 decembrie 1869”

¹⁴„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficiile 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37.

¹⁵Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 10/1872, filele 37 și 43.

¹⁶„Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

¹⁷„Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

¹⁸„Tabloul de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

¹⁹Raport nr. 145/15.IX.1875, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 281.

²⁰„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

²¹Raport nr. 44/ 10.III.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, fila 8 f-v.

²²Adresa nr. 2696/31.III.1876, *ibidem*, fila 9.

²³Adresa nr. 4092/17.V.1876, *ibidem*, fila 32.

²⁴Raport nr. 769/13.XII.1869 al revizorului G. Giușcă, *ibidem*, Ds. 38/1870, fila 27 f-v.

Natalia Cernat nu găsește decât o școală mixtă, iar la școala „separată de fete am început cursul la 8 ianuarie 1870, cu un număr de opt eleve” – mărturisirea învățătoarea ministrului său, plângându-se, totodată, de dezinteresul autorităților locale față de slaba frecvență. În finalul memoriului Natalia Cernat solicita transferul „la una din comunele județului Fălțiceni, sau a mă decide în această comună”²⁵.

În anul școlar 1873 – 1874 documentele o rețin pe învățătoare sub numele de Natalia Petru, desigur ca urmare a căsătoriei, fiind acum „recunoscută definitiv la școala întreținută de comună”²⁶. În 1875 comuna Tomaiu avea în componența sa patru sate – Buscoșești, Răducani, Tomaiu și Copeni. Școală întreținută de stat era doar în satul Tomaiu, unde se mai afla și o alta, de fete, întreținută de comună, învățătoare fiind Natalia Atanasiu, absolventă „de curs secundar la Iași”²⁷. Presupunem că este una și aceeași cu Natalia Cernat, devenită ulterior Petru sau Atanasiu, acestea fiind nume ale soțului. În satele Răducani și Copeni exista în fiecare câte o școală mixtă, la care predau D. Harnagea „curs de Școală normală la Iași” și „Ștefan Pușnei, seminarist”²⁸.

Școala de fete din Tașbunar, plasa Ismail, jud. Bolgrad, a fost înființată de Dona Șichirlieva, numită aici „de Prefectură, la 5 septembrie 1870”²⁹. Informația o găsim și într-un alt document din 1871 în care se precizează că „Dona Șichirlieva, absolventă a școlii primare din Bolgrad, numită de Prefectură la 5 septembrie 1870, prin concurs, la școala de fete”³⁰. Revizorul Al. Vasiliu o aprecia pe învățătoare în septembrie 1872 ca „demnă” de misiunea sa³¹, ceea ce nu l-a împiedicat ca peste câteva luni să-i anuleze sporul salarial de 40 lei lunar pe care îl primea de la Guvern, nedreptate pe care Șichirlieva o cerea îndreptată de Minister³².

Avem motive să considerăm că frecvența foarte bună de la școala de fete din Tașbunar din toamna anului 1873, când avea 19 eleve³³, 20 – 22 în lunile

²⁵Raport nr. 12/2.X.1871, *ibidem*, Ds. 37/1871, fila 34 f-v.

²⁶„Tabloul învățătorilor din districtul Cahul, în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

²⁷„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

²⁸*Ibidem*.

²⁹„Stat al învățătorilor și învățătoarelor din districtul Bolgrad pe trim. octombrie 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, filele 13 v cu 26 f; 86 v cu 95 f.

³⁰„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37.

³¹Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

³²Memoriu din 3/15 mai 1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 130.

³³„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

ianuarie – februarie 1874³⁴ și din nou câte 19 în lunile mai – iunie 1874³⁵ s-a datorat în bună parte învățătoarei Șichirlieva, pe care o întâlnim și în 1875³⁶.

În 1871 s-au înființat școlile de fete din localitățile **Șichirlichitai, Cișmechioi, Frecăței și Mingiru**, prima din plasa Ismail, celelalte două din plasa Cahulo-Prut, județul Bolgrad, iar ultima din plasa Cotu-Morii, județul Cahul.

La școala de fete din **Șichirlichitai** era numită în iunie 1871 învățătoarea Vasilica Fetov³⁷, salarizată de guvern cu 120 de lei pe trimestru. La debutul anului școlar 1872/1873 revizorul avea aprecieri pozitive despre activitatea ei didactică³⁸ dar, din motive necunoscute, în următorul an 1873 – 1874 locul ei a fost luat de învățătoarea Anastasia Placunof „absolventă a a patru clase primare la școala din Ismail” – informa prefectul Teodor Boldur Lătescu Ministerul, la 22 martie 1873, când solicita recunoașterea acesteia în post³⁹. Ministerul transmite prefectului că fiind lipsită de studiile normale corespunzătoare candidata trebuie supusă examenului, conform legii⁴⁰, obligație îndeplinită de vreme ce Anastasia Placunof se revendica a fi fost numită la școala din Șichirlichitai cu data de 22 martie 1873⁴¹.

În toamna anului 1873 școala de fete din Șichirlichitai era frecventată de 20 eleve în octombrie⁴², de 30 – 37 eleve în lunile ianuarie-februarie 1874⁴³, pentru a scădea la 16 – 15 în mai – iunie 1874⁴⁴. Tot Anastasia Placunof predă la această școală și în următorul an, 1875, când aflăm că era absolventă de „curs primar”, iar fratele ei, Ioan Placunof, era învățător la școala de băieți din aceeași comună⁴⁵. Legătura de rudenie a celor doi Placunof ne este dezvăluită de revizorul N. Badeschi cu prilejul inspecției școlilor comunei Șichirlichitai din 26 februarie 1877, când constata că „Anastasia V. Placunov, învățătoarea

³⁴„Tablou de progresul instrucțiunii publice, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

³⁵„Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

³⁶„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

³⁷„Stat al învățătorilor, plasa Ismail, județul Bolgrad, trim. III /1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 86 v.

³⁸Raport nr. 264/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

³⁹Raport nr. 3523/22.III.1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 67.

⁴⁰*Ibidem*, fila 68.

⁴¹*Ibidem*, Ds. 35/1877, fila 36.

⁴²„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁴³„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, lunii februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁴⁴„Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁴⁵„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

acelei comune și soră a învățătorului, care ambii posed unele dintre cele mai frumoase calități morale, apreciind atât cererea ei, cât și a fratelui său, Ioan V. Placunov de a fi investiți ca învățători cu titlu definitiv⁴⁶. În fața acestor laude și a vechimei în învățământ Anastasia Placunov era recunoscută ca „definitiv” în sistem⁴⁷.

În „Stat de lefile învățătorilor și învățătoarelor școlilor comunale rurale din districtul Bolgrad pe trimestrul octombrie, anul 1871” la școala de fete din **Cișmechioi** figurează învățătoarea Maria Șichirlieva, numită aici de Prefectura Bolgrad la 30 august 1871⁴⁸. Tot Maria Șichirlicva a predat la școala de fete din Cișmechioi și în anii 1872, 1873 – 1874 și 1875.

În lunile octombrie – noiembrie 1873 școala era frecventată de 15 – 17 eleve⁴⁹. Numărul acestora a urcat la 48 eleve în ianuarie 1874⁵⁰, dar a scăzut la opt în luna mai și a ajuns la 25 în luna iunie⁵¹. În 1875 comuna Cișmechioi avea 1.479 locuitori și două școli primare: una de băieți, cu învățătorul Ioan Vasiliu; alta de fete, la care preda aceeași Maria Șichirlieva, când revizorul I. Bănescu aprecia că „ambele școli trebuie salarizate cu gradul I”⁵².

Nu știm când și în care anume împrejurări a fost numită la școala din Cișmechioi Ana I. Bănescu, care a funcționat aici până în luna noiembrie 1876. Surprinzător este însă faptul că la 30 septembrie 1876 revizorul I. Badenschi propunea Ministerului pentru postul de învățătoare la zisa școală, unde funcționa Ana I. Bănescu, cu începere de la 1 octombrie 1876, pe „Ecaterina Crainicu, fostă învățătoare, având studiile Școlii centrale de fete din Iași”, care se prezentase la 15 septembrie 1876 la un concurs de învățătoare sătești⁵³.

Pentru a-și da acordul Ministerul solicita revizorului o serie de lămuriri asupra carierei celei propuse să devină învățătoare la școala de fete din Cișmechioi – în ce comună a mai funcționat; dacă a funcționat în urma vreunui concurs și cât timp a trecut de când a încetat să profeseze⁵⁴. Presupunem că răspunsurile revizorului au convins Ministerul pentru numirea Ecaterinei Crainicu la amintita școală deoarece în noiembrie 1876 învățătoarea Ana I.

⁴⁶ Raport nr. 55/8.VII.1877, *ibidem*, Ds. 35/1877, filele 31 – 32 și 35.

⁴⁷ Adresa nr. 9267/ martie 1877, *ibidem*, filele 34, 36 și 37 v.

⁴⁸ *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124.

⁴⁹ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁵⁰ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁵¹ „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁵² „Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

⁵³ Raport nr. 96/30.IX.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, fila 74 f-v.

⁵⁴ Adresa nr. 10749/3.X.1876, *ibidem*, fila 77 f-v.

Bănescu, care funcționa aici, era transferată „de revizor, fără nici un motiv legal din comuna Cișmechioi la Anadolu”⁵⁵. Probabil că Ecaterina Crainicu este ultima învățătoare înainte de reîncorporarea la Imperiul rus a sudului Basarabiei.

În același „Stat de lefile învățătorilor și învățătoarelor...” figurează și școala de fete din **Frecăței** cu învățătoarea „Ecaterina Dimitriu, numită la 30 august 1871”⁵⁶. Informația este confirmată de un alt document din care aflăm că Ecaterina Dimitriu era absolventă doar de „curs primar la Bolgrad, numită la 2 iunie 1871, prin concurs, provizoriu la Școala de fete din Frecăței, întreținută de stat”⁵⁷. Revizorul Al. Vasiliu îi aprecia activitatea didactică într-un raport sinteză trimis Ministerului în septembrie 1872⁵⁸.

În anul școlar 1873 – 1874 școala de fete din Frecăței a avut o frecvență de 26 – 18 eleve în lunile octombrie – noiembrie 1873⁵⁹ și de până la 48 în februarie 1874⁶⁰ pentru a scădea la zero în mai – iunie când „fiind epidemie, copii nu au frecventat școala”⁶¹. În acest an școlar învățătoare a fost Maria Ștefănescu, dar în 1875 a înlocuit-o Aurelia Mustață, care avea doar „curs primar”⁶², aceasta fiind și ultima informație despre școala de fete din Frecăței.

Informația despre înființarea în 1871 a școlii de fete din **Mingiru** este indirectă. Ea apare într-un raport al revizorului școlar Al. Vasiliu din luna mai 1872, când propunea ministrului său să destituie „pre domnișoara Maria Antonovici din funcțiunea de învățătoare a școlii de fete din comuna Mingiru, județul Cahul” argumentând că, în două inspecții succesive, din 26 aprilie și 6 mai 1872 a constatat că „este compromisă în totul, toți pașii ei având de efect triste rezultate în raport cu principiile moralității”⁶³.

La o asemenea solicitare Ministerul îi răspunde că „în ceea ce privește destituirea învățătoarei Maria Antonovici, școala la care funcționează fiind

⁵⁵ Memoriul învățătoarei Ana I. Bănescu din 8.IV.1877 către prefectul județului Bolgrad, *ibidem*, Ds. 35/1877.

⁵⁶ „Stat al învățătorilor și învățătoarelor din districtul Bolgrad, trim. octombrie 1871”, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124.

⁵⁷ „Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail cf. oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37.

⁵⁸ Raport nr. 164/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 110/1872, filele 37 și 43.

⁵⁹ „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ANIC. MCIP*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁶⁰ „Tablou de progresul instrucțiunii publice, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁶¹ „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁶² „Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

⁶³ Este evident că Maria Antonovici funcționa la respectiva școală cu mult anterior datei evocate de revizor în Raportul nr. 93/8.V.1872, *ibidem*, Ds. 37/1872, filele 29 f-v.

întreținută de comună, ea singură, după lege, are dreptul la numirea și destituirea personalului de la școlile întreținute pe spezele ei și, prin urmare, veți lua înțelegere cu primăria locală în privința conduitei acelei învățătoare⁶⁴. Credem că revizorul nu a obținut acordul primăriei pentru destituirea învățătoarei Maria Antonovici de vreme ce în octombrie 1872 o găsim la aceeași școală, revizorul Grigore Petrovanu găsiind-o între cei „nedemni de misiunea lor”⁶⁵.

În anul școlar 1873 – 1874, în locul învățătoarei Maria Antonovici funcționa Ecaterina Dumitriu în mod provizoriu, fără concurs, recunoscută și plătită de guvern, „absolventă a Școlii centrale de fete din Iași”⁶⁶. În 1875, când comuna îngloba satele Hobjila, Voinescu, Mingiru și Sărata Răzeși existau patru școli, dintre care două numai în cotuna Mingiru: una de băieți, la care era învățător Ioan Condrea și alta de fete, la care învățătoare era „Ecaterina Dumitriu, absolventă de curs secundar la Iași”⁶⁷. Ambele cadre didactice erau salarizate de stat, în timp ce învățătorii școlilor mixte de la Voinescu și Sărata Răzeși, Ioan Porumbeanu și, respectiv, Ioan Bunescu, erau plătiți de comună⁶⁸.

În anul școlar 1875 – 1876 locul Ecaterinei Dumitriu a fost luat de Zoe Ștefănescu, pentru a cărei salarizare intervenea revizorul I. Bănescu, la 20 decembrie 1875, argumentând Ministerului că „această școală era retribuită cu salariu gradul II, dar cu noua organizare i s-a ridicat cu totul salariu pentru că această comună are peste 500 de familii și școala este frecventată de 70 copile”, la care mai adăuga și faptul că învățătoarea „este absolventă cu succes a Școlii centrale din Iași”⁶⁹. Sub greutatea atâtor argumente Ministerul preia salarizarea învățătoarei Zoe Ștefănescu „suprimând însă pe aceea din Sărata Răzeși”⁷⁰.

IV.3. Perioada 1872 – 1878

În 1872 erau înființate, în ordine, școlile de fete din Hagicurda, Chișlița, Hagiabdula, Leova, Satu Nou, Cișmevăruița și Colibași. Cu excepția comunei Leova, care aparținea județului Cahul, toate celelalte șase țineau de județul Bolgrad.

⁶⁴Adresa nr. 6062/14.VI.1872, *ibidem*, fila 30 f.

⁶⁵ Raport nr. 159 din 6/18. X. 1872, *ibidem*, fila 63 f.

⁶⁶„Tabloul învățătorilor din districtul Cahul, în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁶⁷„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

⁶⁸*ibidem*.

⁶⁹Raport nr. 184/20.XII.1876, *ibidem*, Ds. 497/1876, fila 1 f-v.

⁷⁰Adresa nr. 668/28.I.1876, *ibidem*, fila 2 f-v.

Școala din Hagicurda și-a deschis porțile la 4 august 1872, conform raportării făcute de Prefectura județului, cu învățătoarea Maria Ionescu⁷¹. În anul 1873 – 1874 școala a fost frecventată de 14 – 12 eleve în lunile octombrie și noiembrie⁷² și de 12 – 10 eleve în ianuarie – februarie 1874⁷³, când învățătoarea Maria Ionescu era notată cu calificativul „bine”. În luna mai 1874 frecvența a scăzut la numai trei eleve pentru ca în iunie să nu fie prezentă nici o elevă, fapt care a determinat notarea învățătoarei cu calificativul „rău”⁷⁴. Probabil că o asemenea apreciere a condus la îndepărtarea învățătoarei deoarece în anul școlar, la școala de fete de gradul II funcționa Ana Brădișteanu, care era absolventă de „curs primar”⁷⁵.

Pentru școala de fete din comuna **Chișlița, plasa Domeniilor**, se raporta la 15 septembrie 1872 „post vacant”, ceea ce ne îngăduie să credem că școala exista anterior acestei date⁷⁶. Prefectura de Bolgrad raporta în decembrie același an că la școala de fete din comuna Chișlița, plasa Domeniilor, a fost numită „învățătoarea Roxanda Constantinescu, iar deschiderea școlii a avut loc la 20 septembrie 1872”⁷⁷. Aceasta funcționa tot la școala din Chișlița și în ianuarie 1873, când Prefectura de Bolgrad propunea un schimb de posturi cu învățătoarea Ana Ștefănescu de la Hagiabdula, transfer pe care însă Ministerul nu l-a aprobat sub motivul că „recomandările de numiri și permutări de învățători și învățătoare trebuind, după dispozițiile luate, a se face de revizor mai întâi Ministerului și numai în cazul că se aprobă se va cere de la Dvs. decretarea lor”⁷⁸.

⁷¹Raport nr. 12763/27.XII.1872, „Școli rurale din județul Bolgrad reînființate în perioada iunie – decembrie 1872”, *ibidem*, Ds. 37/1872, filele 54 f-v și 56 f.

⁷²„Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ANIC. MCIP*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁷³„Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁷⁴„Tabloul de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, luni iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁷⁵„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 288 f-v – 289 f.

⁷⁶Raport nr. 2644/15.IX.1872, *ibidem*, Ds. 37/1872, filele 37 și 43.

⁷⁷Raport nr. 12763/27.XII.1872 și „Școli rurale din județul Bolgrad reînființate în perioada iunie – decembrie 1872”, *ibidem*, filele 54 f-v și 56 f.

⁷⁸Adresa nr. 1452/9.II.1873, *ibidem*, filele 32 – 33. Această recomandare este trimisă ca circulară revizorilor din țară la care s-au adăugat și altele, conform cărora „2. Destituirile și dimisionările să le comunicați Ministerului imediat după ce vi se vor prezenta, relatând totodată, în detaliu și motivele pe care se bazează cererea de destituire sau dimisionare; 3. Veți nota în rapoartele Dvs. cu exactitate comuna, plasa, studiile și școala în care le-au făcut recomandații Dvs., în baza căror considerente cereți numirea sau permutarea, gradul în care are a fi trecut și data începerii permutării, dimisionării sau destituirii”.

Într-o telegramă trimisă Ministerului în lunile august – septembrie 1873 învățătoarea Constantinescu era acuzată de „imoralitate”, pentru care fapt se dispunea anchetarea reclamației⁷⁹. Probabil că ancheta a găsit-o vinovată pentru că în următorul an școlar, 1873 – 1874, la școala de fete din Chișlița o aflăm pe Elena Țurcanu, salarizată de stat⁸⁰.

În lunile octombrie – noiembrie revizorul raportează că „fetele nu au urmat la școală, însă s-a dispus cele legale”. Drept urmare, activitatea învățătoarei este apreciată ca fiind „mediocră”⁸¹. Nici în primele două luni ale anului 1874 școala nu a fost frecventată, „comuna fiind bântuită de anghină” – informa revizorul școlar de zonă⁸². Abia în iunie se raportează o frecvență modestă, de zece eleve, învățătoarea fiind apreciată pozitiv⁸³.

În 1875 comuna Chișlița avea 518 locuitori și două școli: una de băieți, întreținută de comună, învățător fiind Gheorghe Măruță, seminarist; alta de fete, întreținută de stat, ridicată la gradul I de salarizare, la care învățătoare era aceeași „Elena Țurcanu, absolventă a Școlii centrale de fete din Iași”⁸⁴.

Școala de fete din comuna **Hagiabdula** și-a deschis porțile la 20 septembrie 1872, cu învățătoarea Ana Ștefănescu, conform raportării datorată Prefecturii de Bolgrad⁸⁵. Revizorul Al. Vasiliu informa Ministerul la 9 decembrie 1872 că Ana Ștefănescu „a fost chemată de Consiliul comunei Hagiabdula pentru a fi învățătoare, ea fiind absolventă a trei clase primare la Reni și a fost supusă comisiei examinatoare din Bolgrad, conform art. 369 din Legea Instrucțiunii Publice”⁸⁶. În temeiul acestor precizări Consiliul permanent al instrucțiunii publice „opinează a se recunoaște numirea sa în acel post”, propunere însușită de ministrul Christian Tell⁸⁷. Plata învățătoarei Ana Ștefănescu era asigurată de comună⁸⁸. Puțin după o lună de zile, același revizor găsea pe Ana Ștefănescu „învățătoare la școala filială din comuna Hagiabdula neglijență” în îndatoririle

⁷⁹Adresa nr. 9456/15.IX.1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 118.

⁸⁰„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor școlilor rurale din județele Bolgrad și Ismail”, *ibidem*, filele 298 – 300.

⁸¹„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁸²„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

⁸³„Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁸⁴„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ANIC. MCIP*, Ds. 94/1875, fila 289.

⁸⁵Raport nr. 12763/27.XII.1872 și „Școli rurale din județul Bolgrad reînființate în perioada iunie – decembrie 1872”, *ibidem*, Ds. 37/1872, filele 54 f-v și 56 f.

⁸⁶Raport din 9.XII.1872, *ibidem*, fila 12 f-v.

⁸⁷*Ibidem*.

⁸⁸Raport nr. 320/28.XI.1872 al revizorului Al. Vasiliu, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 13. Recunoșterea de învățătoare a Anei Ștefănescu este făcută de Minister abia la 2 februarie 1873, vezi Adresa nr. 1167/2.II.1873, *ibidem*, fila 14.

sale și propunea mutarea ei la „școala filială din comuna Babele” și înlocuirea ei la Hagiabdula cu „Elena Țurcanu, cu drept de-a obține și salariu din casa statului de 30 lei pe lună”⁸⁹. Ministerului îi era cunoscut faptul că „Elena fusese institutoare până în septembrie trecut și rămasă în disponibilitate cu ocazia reorganizării școlilor primare urbane”. Drept urmare, este recunoscută numirea ei cu începere de la 20 februarie 1873 „cu onorariu de 30 lei pe lună”⁹⁰. Revizorul Al. Vasiliu informa Ministerul că „decretând-o pe d-ra Elena Țurcanu în calitate de învățătoare a școlii din comuna Hagiabdula, d-sa a și pășit la îndatorire cu începere de la 21 a lunii curente, iar decretul Dvs. e cu data de 20 februarie a curenteii”⁹¹. Am insistat cu toate aceste detalii pentru motivul că o învățătoare cu același nume funcționa concomitent la școala de fete din comuna Chișlița, plasa Domeniilor a județului Bolgrad.

La debutul anului școlar 1873 – 1874, când școala avea o slabă frecvență, învățătoare era D. Lazarova⁹², dar din ianuarie 1874 a fost înlocuită de Elena Varonu, soțul acesteia, Constantin Varonu fiind învățător în aceeași comună, la școala de băieți⁹³. Frecvența a rămas însă modestă, plasându-se între șapte și 12 eleve în prima jumătate a anului 1874⁹⁴.

Pentru anul școlar 1874 – 1875 avem temeuri să presupunem că aici a funcționat „Profira Ionescu, fostă institutoare la clasa I de la școala de fete din Bolgrad”, al cărei transfer la școala de fete din Curciu era solicitat de revizorul I. Bănescu la 15 septembrie 1875. Transferul fiind aprobat, în locul acesteia, la școala de fete din Hagiabdula revizorul o susținea pe „Elena Balan, absolventă a Școlii centrale de fete din Iași”⁹⁵. Ministerul acceptă numirea și, în mai multe situații- sinteză despre școlile rurale din județul Bolgrad pentru 1875, Elena Balan figurează ca învățătoare la școala de fete de la Hagiabdula, plătită de comună în timp ce învățătorul Constantin Primicheriu, de la școala de băieți din aceeași localitate era salarizat de stat⁹⁶. La începutul lunii iunie 1877 catedra devenind vacantă era transferată Elena Voinov, care nu se prezentase la post până la 22 august 1877, fapt pentru care revizorul propune pe învățătoarea Elena Costandinescu, de la școala din comuna Rogojeni, plasa Prut, județul

⁸⁹Raport nr. 36/*19 ianuarie 1873, *ibidem*, fila 29.

⁹⁰*Ibidem*, filele 29 v și 30 f-v.

⁹¹*Ibidem*, fila 43.

⁹²„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

⁹³„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126

⁹⁴„Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

⁹⁵Raport nr. 145/15.IX.1875, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 280 f-v – 282 f-v.

⁹⁶„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, fila 289; „Școli rurale din județul Bolgrad, 1875”, *ibidem*, fila 288 f-v.

Covurlui⁹⁷. Cum în Guvern se aprobase deja un proiect de reorganizare a școlilor din acea parte a țării, Ministerul nu aprobă transferul propus⁹⁸.

Deși informațiile despre școala de fete din **Leova** datează din martie 1873, dispunem de argumente convingătoare pentru a plasa înființarea ei în anul precedent. Astfel, la 17/29 martie 1873, revizorul Gr. Petrovanu informa Ministerul că învățătoarea Natalia Lazarachi de la școala de fete din Leova a fost „retrasă” și propunea în locul acesteia pe „Luiggia Righetti, profesoară de limba italiană la Școala centrală de fete din Iași”⁹⁹. Dintr-un Proces-verbal al Consiliului comunci Leova aflăm însă că „Natalia Lazarachi a fost confirmată de Prefectură în postul de învățătoare la școala de fete din Leova la data de **7/19 octombrie 1872**”¹⁰⁰ (*subl. ns. I. S.*), ceea ce înseamnă că instituția fie exista anterior acestei date, fie a fost înființată la scurtă vreme după acest moment.

Cum destituirea abuzivă a învățătoarei Natalia Lazarachi o vom trata în alt capitol, aici să constatăm că Luiggia Righetti nu acceptă oferta, scriind Ministerului că „după informațiile luate despre postul de învățătoare ce i se oferă, nici poziția sa, nici interesele nu-i permit a primi un asemenea post”¹⁰¹. Postul rămas vacant este scos la concurs, desfășurat abia în iunie 1873, în urma căruia revizorul județului Cahul, Gr. Petrovanu solicita recunoașterea „domnișoarei Cecilia Mărgărint, absoventă a Școlii centrale din Iași, care a funcționat ca supleantă la școala din Crihana”, propunere asupra căreia consimțise și prefectul¹⁰².

În 1875, când comuna avea în componență satele Leova, Noua Leovă, Hănășenii de Prut și Filipești, în Leova, centru de comună, existau două școli întreținute de stat: una de băieți și alta de fete. La această din urmă școală funcționau două învățătoare: Cecilia Mărgărint și Elena Dumbravă, ambele absolvente de „curs secundar la Iași”. Prezența acestor două învățătoare la o singură școală era explicată de revizorul I. Bănescu prin „numărul mai însemnat al copiilor”. În consecință, revizorul consemna pentru ministru că „Trebuie a se plăti pentru a doua învățătoare, Elena Dumbravă”¹⁰³. Locul uneia dintre cele două învățătoare a fost luat, pe durata anului 1876, de Elena Dimitriu al cărei transfer „la școala mixtă din Călmățui, în locul Ecaterinei Mihăilescu,

⁹⁷Raport nr. 63/22.VIII.1877, *ibidem*, Ds. 35/1877, fila 41.

⁹⁸*ibidem*, fila 41 v.

⁹⁹Raport nr. 89 din 17/29.III.1873, *ibidem*, Ds. 42/1873, fila 5 f-v.

¹⁰⁰Proces-verbal al Consiliului comunei Leova, din 15.V.1873, *ibidem*, filele 25 f-v și 41 f.

¹⁰¹Suplică înregistrată la nr. 5886/11.IV.1873, *ibidem*, fila 5 v.

¹⁰²Adresa nr. 144 din 18/30.VII.1873, *ibidem*, fila 30 f. În baza notei meritorii de 8,139 obținută de candidată, Ministerul aproba la 11 august numirea acesteia la Școala de fete din Leova, *ibidem*, fila 30 v.

¹⁰³„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 304.

permutată”, era solicitat de revizorul Gr. Rateș la 28 septembrie 1876 „în urma suprimării salariului din bugetul comunal”¹⁰⁴.

Școala de fete din **Satul Nou** și-a deschis porțile la „21 octombrie 1872, cu învățătoarea Roza Popovici” – conform raportării datorată Prefecturii de Bolgrad¹⁰⁵. În luna aprilie 1873 învățătoarea este destituită abuziv, după cum vom vedea la capitolul respectiv al lucrării noastre, de către revizorul Al. Vasiliu¹⁰⁶. În următorii ani, 1873, 1874, 1875, la școala de fete din Satul Nou funcționează aceeași învățătoare, care era absolventă a Școlii centrale de fete din Iași. În anul școlar 1873 – 1874 școala a avut o frecvență constantă, de 12 – 14 eleve, învățătoarea fiind apreciată cu calificativul „bine”, iar localul „corespunzător” scopului căruia era destinat¹⁰⁷.

În 1875 școala de fete din Satul Nou fusese ridicată la gradul I, salarizarea învățătoarei Roza Popovici fiind preluată de către stat¹⁰⁸.

Prefectura de Bolgrad raporta Ministerului că școala de fete din **Cișmevăruita** s-a înființat la „21 octombrie 1872, învățătoare fiind Maria Theodorof”¹⁰⁹ pe care, în documentele ulterioare, o întâlnim și sub numele de „Maria Teodorova”. Frecventarea școlii întâlnită aici nu poate fi egalată de nici o altă instituție rurală asemănătoare, cifra elevilor prezente în lunile octombrie – noiembrie 1873 și ianuarie 1874 plasându-se între 56 și 62, dar „în luna februarie școlile «din Satu Nou» au fost închise din cauza bolii vărsatului”¹¹⁰. În lunile mai – iunie frecvența elevilor a revenit însă la cifrele evocate mai sus¹¹¹.

În anul 1874 – 1875 locul Mariei Teodorof la școala de fete din Cișmevăruita, „întreținută numai din fondurile comunei” va fi luat de învățătoarea Maria Vincheci, care era transferată la 15 septembrie 1875 la „școala de fete de la Bolboca, ca suplinitoare, pe postul Elenei Apostolescu, destituită pentru neglijență și inaptitudine”¹¹². În locul celei transferate era numită la școala de

¹⁰⁴Raport nr. 87/28.IX.1876, *ibidem*, Ds. 407/1876, fila 60 f-v.

¹⁰⁵Raport nr. 12763/27.XII.1872 și „Școli rurale din județul Bolgrad reînființate în perioada iunie – decembrie 1872”, *ibidem*, Ds. 37/1872, filele 54 f-v și 56 f.

¹⁰⁶Memoriul învățătoarei Roza Popovici din 29.V.1873, *ibidem*, fila 167.

¹⁰⁷„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v; „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

¹⁰⁸„Școli rurale din județul Bolgrad, 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 288 f-v.

¹⁰⁹Raport nr. 12763/27.XII.1872 și „Școli rurale din județul Bolgrad reînființate în perioada iunie – decembrie 1872”, *ibidem*, Ds. 37/1872, filele 54 f-v și 56 f.

¹¹⁰„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v; „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

¹¹¹*ibidem*.

¹¹²Raport nr. 145/15.IX.1875 al revizorului I. Bănescu, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 281 f.

fete din Cișmevăruița „ca suplinitoare, până la ocuparea postului conform legii, Maria Gheorghiu, absolventă a cursului primar”¹¹³. Maria Gheorghiu profesează aici în anul școlar 1875 – 1876, probabil și în anul următor, iar revizorul solicita retribuirea ei la nivelul gradului I, propunere respinsă de Minister cu argumentul studiilor primare pe care le avea învățătoarea. În acest an comuna avea 1.383 locuitori, dar și două școli: una de băieți, la care preda Ioan Soltescu și alta de fete, la care preda Maria Gheorghiu¹¹⁴.

Pentru școala de fete din **Colibași**, prefectul Teodor Boldur Lătescu anunța Ministerul că „revizorul școlar al acestui județ îmi recomandă în **postul vacant** (*subl. ns. I.S.*) de învățătoare la școala comunală de fete din Colibași pe D-șoara Maria Greceanu”¹¹⁵. Precizarea privind natura postului ce trebuia ocupat ne îngăduie să considerăm că școala de fete din Colibași s-a înființat anterior acestei date de „13 decembrie 1872” evocată de prefect și în alt raport al său¹¹⁶. Frecventarea școlii în anul școlar 1873 – 1874 de câte 9 – 14 eleve o situează în media întâlnită la mai toate instituțiile similare din satele Basarabiei de sud. Localul școlii de fete era închiriat și necorespunzător, spre deosebire de cel al școlii de băieți care era propriu și adecvat¹¹⁷.

La debutul anului școlar 1875 postul devenise vacant și revizorul I. Bănescu propunea Ministerului numirea „Domnișoarei Elena Pavlov, absolventă a Școlii centrale din Iași, învățătoare la școala de fete din Colibași, întreținută numai din fondurile comunale”¹¹⁸.

La momentul propunerii făcută de revizor comuna Colibași avea 1.005 locuitori pentru care existau două școli, una de băieți, întreținută de stat, la care preda Francisc Ionășescu, absolvent al Școlii normale din Iași, și o alta, de fete, cu învățătoarea Elena Pavlov pentru care revizorul propunea „retribuire cu gradul I”¹¹⁹. Propunerea este reluată de revizor la 10 martie 1876¹²⁰, iar Ministerul „aprobă salarizarea de către Guvern a școlii de fete gradul I din Colibași”¹²¹.

¹¹³*Ibidem*, fila 281 v.

¹¹⁴„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, fila 289.

¹¹⁵Raportul nr. 11672/13.XII.1872, *ibidem*, Ds. 37/1872, fila 41. Dintr-un raport al revizorului Al. Vasiliu aflăm că Maria Greceanu depusese un concurs pentru accederea în învățământ în 1870 „înaintea unei comisii întocmită conform legii”, ceea ce Ministerul aprecia ca insuficient și solicita repetarea acestuia, Raport 89/26.II.1873, *ibidem*, fila 47 f-v.

¹¹⁶Raport nr. 12763/27.XII.1872 cu „Școli rurale din județul Bolgrad reînființate în perioada iunie – decembrie 1872”, *ibidem*, filele 54 f-v și 56 f.

¹¹⁷„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.; „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

¹¹⁸Raport nr. 145/15.IX.1875 al revizorului I. Bănescu, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 281 f.

¹¹⁹„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, fila 289.

¹²⁰Raport nr. 44/10.III.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, filele 8 f-v și 23 f.

¹²¹Adresa nr. 2696/31.III.1876, *ibidem*, fila 9.

Interesant este faptul că doar peste o lună, același revizor I. Bănescu propune Ministerului „a se recunoaște în comuna Colibași ca învățătoare școlii de fete gradul I pe D-ra Elena Dumbravă, absolventa Școlii centrale de fete din Iași”, argumentând că dreptul de dispensă de concurs de care se bucură tinerii normalişti și seminarişti ar trebui „extins și asupra absolventelor școlilor centrale de fete, întrucât aceste institute se bucură de o organizare mai perfectă decât școlile normale și seminariale”¹²². Consiliul permanent al instrucțiunii publice aprecia însă că „nu se poate aproba propunerea de a se numi învățătoare cu titlu provizoriu numai pe considerentul că este absolventă a Școlii centrale de fete și se vor supune concursului cerut de lege, iar până la rezultatul acestuia se va numi suplinitoare”¹²³. Hotărârea de a o recunoaște pe Elena Dumbravă ca suplinitoare la școala de fete de la Colibași până la concursul fixat pe 15 august era comunicată ulterior revizorului I. Bănescu¹²⁴, care reprezintă și ultima știre despre această școală.

În 1873 se înființau în județul Bolgrad școlile de fete în localitățile **Barta**, **Caragaci**, **Curciu**, **Slobozia** și **Vulcănești**, toate din plasa Cahulo-Prut; din **Doluchioi**, plasa Ismail și **Zolocari**, plasa Domeniilor.

Despre școala de fete din **Barta** avem puține informații și acestea începând cu toamna anului 1873 când era frecventată de 10 – 19 eleve în lunile octombrie și noiembrie¹²⁵. În lunile ianuarie – februarie 1874 școala era urmată de 12 eleve¹²⁶, pentru ca în iunie numărul acestora să urce la 18¹²⁷. În toată această perioadă școala a avut de învățătoare pe Ana Ștefănescu, notată cu calificativul „bine” dar localul de școală era „necorespunzător”. Ultima știre privind școala de fete din Barta datează din 1875, când comuna dispunea de două școli, una de băieți și alta de fete, la care învățătoare era acum Elena Varonu, căreia i-a urmat Elena Pavlov, absolventă a Școlii centrale de fete din Iași¹²⁸.

Nici despre școala de fete din **Caragaci** nu dispunem de informații mai consistente. În lunile octombrie – noiembrie era frecventată de 11 eleve, învățătoarea acestora fiind Ana Stepanov, notată cu „bine”¹²⁹, dar în anul

¹²²Raport nr. 54/11.IV.1876, *ibidem*, fila 31 f.

¹²³*Ibidem*, fila 31 v.

¹²⁴*Ibidem*, fila 32 f.

¹²⁵„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad în luna noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

¹²⁶„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

¹²⁷„Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

¹²⁸„Tablou cu învățătorii comunelor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

¹²⁹„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ANIC. MCIP*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

următor, chiar din luna ianuarie, aici funcționa Smaranda Ștefaniu care era ascultată de 23 de eleve, într-un local „corespunzător”¹³⁰. Același număr de eleve frecventau școala și în lunile mai– iunie 1874, cu aceeași învățătoare Smaranda Ștefaniu¹³¹.

Nu știm evoluția școlii în anul 1874 – 1875, dar pentru următorul an școlar, când comuna Caragaci avea 872 locuitori și două școli, una de băieți la care preda Ioan Claru, cu studii la Seminarul central din Iași, și o alta de fete la care învățătoare era Smaranda Claru, absolventă de „curs primar”¹³², probabil aceeași Smaranda Ștefaniu, căsătorită acum Claru. Revizorul școlar I. Bănescu considera că „Școala de fete din această comună «Caragaci» trebuie salariată cu gradul I” dar Ministerul acceptă propunerea doar pentru școala de băieți, unde învățătorul avea studiile cerute de lege pentru asemenea nivel de retribuție.

La fel de puține informații avem și despre școala de fete de la **Curciu**. Documentele atestă prezența școlii la începutul lui 1873, fapt care nu exclude funcționarea anterioară acestui an. La 11 aprilie 1873 învățătoarea Ecaterina Ivanovici era destituită abuziv de revizorul Al. Vasiliu¹³³. În lunile octombrie – noiembrie 1873 școala era frecventată de 8 – 11 eleve¹³⁴, învățătoare fiind Natalia Lazarachi, pe care Ministerul o „retrăsese” abuziv de la școala de fete din Leova, la propunerea fostului ei soț, revizorul Gr. Petrovanu, după cum vom vedea pe larg la capitolul „Abuzuri”. Frecvența elevelor a fost constantă și în perioada ianuarie – iunie¹³⁵. Aceeași învățătoare Natalia Lazarachi a funcționat aici și parte din anul școlar 1874 – 1875, fapt dedus dintr-un raport din 15 septembrie 1875 al revizorului I. Bănescu care transfera pe „Profira Ionescu, de la școala de fete de gradul II de la Hagiabdula, pe postul devenit vacant în urma decesului doamnei Natalia Lazarachi”¹³⁶. Ministerul aprobă transferul de vreme ce documentele rețin pentru școala din Curciu în 1875 două școli, una de băieți, cu învățătorul D. Sima, absolvent al Școlii centrale din Bolgrad și alta de fete la care învățătoare era Profira Ionescu, absolventă de „curs primar, fostă instituitoare”¹³⁷.

¹³⁰„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

¹³¹„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

¹³²„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

¹³³Memorialul învățătoarei destituită, datat: 30.V.1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 169.

¹³⁴„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

¹³⁵„Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

¹³⁶Raport nr. 145/15.IX.1875 al revizorului I. Bănescu, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 281 f.

¹³⁷„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, fila 289.

Școala de fete din **Slobozia** a avut un parcurs similar celorlalte prezentate anterior, doar că informațiile despre istoricul ei sunt puțin mai bogate. Primele știri le avem din luna martie anului 1873, când revizorul Al. Vasiliu propunea Ministerului „pe Elena Ionescu, absolventă a cursului primar din Galați de a fi numită la școala de fete din Slobozia, aceasta fiind și dorința comunei” – sugestie neacceptată de Consiliul permanent, decât cu supunerea candidatei la concursul prevăzut de lege¹³⁸. Raportul ne permite să presupunem că școala de fete din Slobozia exista anterior acestei date.

În toamna aceluiași an, învățătoare la Școala de fete din Slobozia era însă M. Gavrișai, când frecvența se situa între 12 și 7 eleve în lunile octombrie și noiembrie¹³⁹. În lunile ianuarie și februarie 1874 școlile din Slobozia, atât aceea de băieți, cât și aceea de fete, au fost închise „fiind boala de variolă” explica revizorul de zonă¹⁴⁰. Cursurile au fost reluate abia primăvara, cu o nouă învățătoare, Maria Gheorghiu, când frecvența a scăzut la patru – cinci eleve, ca urmare a bolii devastatoare din lunile precedente¹⁴¹.

Școala a funcționat cu aceeași învățătoare Maria Gheorghiu și în anul școlar 1874 – 1875, dar la debutul celui următor, la 15 septembrie 1875, aceasta era transferată la școala de fete din Cișmevăruița, iar în locul ei „la școala de fete din Slobozia, întreținută numai din fondurile comunale” a fost mutată „d-ra Maria Ștefaniu, absolventă a Școlii centrale de fete de la Iași”¹⁴².

Revizorul școlar de zonă, I. Bănescu solicita Ministerului la 10 martie 1876 preluarea de către stat a finanțării școlii de fete din Slobozia și, implicit, a salarizării învățătoarei Maria Ștefaniu¹⁴³. Ministerul aprobă propunerea dar numai la „gradul II”, ceea ce asigură învățătoarei un salariu cert și achitat la timp¹⁴⁴. Acest succes l-a încurajat pe revizor și la numai câteva zile adresa Ministerului solicitarea „de a se recunoaște de învățătoare școlii de fete gradul II din Slobozia pe d-ra Maria Ștefaniu”¹⁴⁵. Ministerul „recunoaștea pe Maria Ștefaniu doar ca suplinitoare”, aceasta fiind nevoită a se prezenta la concursul fixat pentru 15 august¹⁴⁶.

¹³⁸ Raport nr. 111/15.III.1873 și avizul Consiliul permanent nr. 1232/29.III.1873, *ibidem*, Ds. 17/1873, fila 66 f-v.

¹³⁹„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

¹⁴⁰„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126.

¹⁴¹„Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

¹⁴²Raport nr. 145/15.IX.1875 al revizorului I. Bănescu, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 281 f.

¹⁴³Raport nr. 44/10.III.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, filele 8 f-v și 23 f.

¹⁴⁴Adresa nr. 2696/31.III.1876, *ibidem*, fila 9.

¹⁴⁵Raport nr. 54/11.IV.1876, *ibidem*, fila 31 f.

¹⁴⁶Adresa nr. 4092/17.V.1876, *ibidem*, fila 32 f.

Școala de fete din **Vulcănești** era urmată în octombrie și noiembrie 1873 de 11 – 19 eleve¹⁴⁷, frecvență rămasă constantă și în prima jumătate a anului următor, învățătoare fiind Profira Vasiliu, notată de revizor cu calificativul „bine” pentru toată această perioadă¹⁴⁸.

Aceeași învățătoare Profira Vasiliu, cu studii la „Școala centrală de fete din Iași” predă aici și în anul școlar 1875 – 1876, pentru care revizorul propunea ridicarea gradului de salarizare de la II la I¹⁴⁹.

În comuna **Doluchioi** școala de fete s-a înființat, tot în 1873, de când avem și cele dintâi informații despre ea. Astfel, într-un memoriu din 1876 al notabililor comunei adresat Ministerului se spune că „în bugetul pe anul 1873 s-a prevăzut ca pe lângă școala de băieți să avem și una de fete, pentru a vedea și copilele noastre a ceti și vorbi românește”¹⁵⁰. Presupunem cu temei că școala a fost înființată anterior lunilor octombrie – noiembrie 1873, când aceasta era frecventată de 14 – 15 eleve, medie păstrată, cu mici abateri, până la sfârșitul anului școlar 1873 – 1874.

Pe toată această durată școala a funcționat cu învățătoarea Ana (Aneta) Corneva¹⁵¹ pe care o găsim aici și în anul următor, 1874 – 1875, cu precizarea că este „absolventă de curs primar”. Tot acum comuna Doluchioi figurează cu 654 locuitori și două școli: una de băieți și alta de fete¹⁵².

Aceiași notabili ai comunei se plâneau Ministerului, la 21 septembrie 1876, că deși Ana Corneva „este numită de trei ani trecuți ca învățătoare nu a putut progresa, având numai o singură clasă, neputând a învăța copilele noastre a vorbi cel puțin românește, dar să mai și scrie!”. Notabilii amenințau că „nici unul dintre locuitorii noștri nu-și vor mai trimite copilele la școală, fiind de ajuns timpul pierdut în zădar până acum”, încheind cu rugămintea „de a ordona numirea unei alte persoane capabilă, ca învățătoare comunei noastre, în locul actualei”¹⁵³. Nu mai știm cum s-a finalizat solicitarea locuitorilor din Doluchioi, dar rezoluția de pe memoriu dispunea obținerea grabnică, de la revizor, a unor

¹⁴⁷„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ANIC. MCIP*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

¹⁴⁸„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

¹⁴⁹„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

¹⁵⁰Memoriu din 21.IX.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, fila 64 f.

¹⁵¹„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.; „Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

¹⁵²„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

¹⁵³Memoriul din 21.IX.1876 este semnat, între alții, de Teodor Avramolu, Nicolai Cartaleanu, Vasile Damaschin, Teodor Damaschin, Ivan Rusev etc., *ibidem*, Ds. 404/1876, fila 64 f.

informații privind „capacitatea învățătoarei”; salarizarea acesteia; câți școlari și câte clase are școala și abia după aceea să hotărască asupra deciziei de luat¹⁵⁴.

Despre școala de fete din **Zolocari** știm doar că funcționa la debutul anului școlar anului 1873 – 1874, când era urmată de 8 – 12 eleve¹⁵⁵, frecvență constantă și în prima jumătate a anului 1874¹⁵⁶. Pe toată durata acestei perioade aici a funcționat învățătoarea Elena Dimitriu (Dimitrescu), notată cu „bine”, iar localul școlii era apreciat ca fiind „corespunzător”.

Nu știm nimic despre cum a funcționat școala de fete din Zolocari în anul 1874 – 1875, dar în cel următor, 1875 – 1876, când comuna avea două școli, câte una de băieți și de fete, în locul Elenei Dimitriu o găsim pe Eugenia Cornabaeniu, cu studii primare. Chiar și așa, revizorul aprecia că trebuie salarizată la nivelul gradului I¹⁵⁷, propunere nerealistă având în vedere nivelul studiilor.

În anul 1874 s-au înființat patru școli de fete, toate în județul Bolgrad, la **Anadolu și Bolboca**, din plasa Cahulo-Prut și **Caramehmet și Cișmele**, din plasa Domeniilor.

Școala de fete din **Anadolu** figurează ca funcționând la începutul anului 1874, fiind urmată de 20 de eleve, în luna ianuarie și de 15 în februarie, pentru ca în lunile mai – iunie frecvența să scadă la 5 – 9 eleve. Pe toată această durată învățătoare a fost Ecaterina Popa, notată cu „bine” de către revizor¹⁵⁸. Aceeași învățătoare Ecaterina Popa, cu studii de „curs primar”, funcționa la școala de fete din Anadolu și în anul 1875, când revizorul propunea să fie salarizată la nivelul gradului I, opinie respinsă de Minister¹⁵⁹.

Documentele nu au reținut cum a evoluat această școală în perioada următoare, dar în 1876 – 1877, pentru doar câteva luni, aici a predat Ana I. Băcescu „care a servit în ramul instrucțiunii de mai mult timp” și care se plânga prefectului de Bolgrad la 8 aprilie 1877 că „în luna noiembrie (*evident, 1876, n. ns. I. S.*) am fost permutată de către domnul revizor, fără nici un motiv, din comuna Cișmechioi la Anadolu, iar în februarie la Cartal, unde școală de fete nu este creată deloc”¹⁶⁰. Întrebarea care se pune este de ce nu a înființat

¹⁵⁴*Ibidem*.

¹⁵⁵„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v.

¹⁵⁶„Tabloul de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 – 126; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

¹⁵⁷„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

¹⁵⁸„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 123 – 126; „Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

¹⁵⁹„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

¹⁶⁰Suplică din 8.IV.1877, *ibidem*, Ds. 35/1877, fila 24.

școala de fete la Cartal Ana I. Băcescu pe perioana noiembrie 1876 – 8 aprilie 1877, când expedia Ministerului memoriul său? Drept urmare Ministerul soma pe revizorul județelor Covurlui, Bolgrad și Ismail „să grăbiți deschiderea școlii din Cartal, în localul destinat ei”¹⁶¹. Din păcate nu avem știre cine i-a urmat învățătoarei Ana I. Băcescu la catedra școlii de fete din Anadolu după transferarea abuzivă a acesteia la inexistentă școală de la Cartal.

La **Bolboca**, școala de fete era frecventată în lunile ianuarie–februarie 1874 de 17 – 26 eleve, pe care le instruia învățătoarea Elena Apostolescu¹⁶². În lunile mai – iunie numărul elevilor care au urmat la școală a coborât la 16 – 15¹⁶³.

Aceeași învățătoare a predat la școala de fete din Bolboca și în perioada următoare, până în luna septembrie 1875, când revizorul I. Bănescu propunea ministrului înlocuirea „doamnei Elena Apostolescu, îndepărtată pentru neglijență și inaptitudine cu Maria Vincheciu, actuală învățătoare la școala de fete din Cișmevăruița, întreținută numai din fondurile comunale”¹⁶⁴. Prin același raport revizorul solicita Ministerului și transferul, tot la Bolboca, dar la școala de băieți, a învățătorului Ioan Vincheciu, prin eliberarea din post a lui C. Apostolescu, seminarist¹⁶⁵. Altfel spus, de la școlile de băieți și fete din Bolboca era înlocuită familia de învățători Apostolescu cu familia de învățători Vincheciu. Ministerul aprobă transferurile propuse de revizorul I. Bănescu încât, pe parcursul anului 1875 – 1876, la școlile din Bolboca vor funcționa Ion Vincheciu, la aceea de băieți și soția sa, Maria Vincheciu, cu studii de „curs primar”, la aceea de fete¹⁶⁶.

Referitor la școala de fete din **Caramehmet** avem știri doar pentru doi ani: 1874 și 1875. Înființarea ei a avut loc în februarie 1874, de către învățătoarea Tinca Vasiliu, școala fiind frecventată de 11 eleve¹⁶⁷. În luna mai la școală au fost prezente 10 eleve, dar în iunie frecvența a fost zero, fără ca documentul să ne spună și cauza acestui fenomen, cel mai probabil părăsirea postului de către învățătoare¹⁶⁸. Presupunem că acesteia i-a urmat la catedră Naida Matchovschi, cu studii primare, revizorul propunând preluarea salarizării de

¹⁶¹Adresa nr. 5480/2.VI.1877, *ibidem*, fila 25 f.

¹⁶²„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 123 – 126.

¹⁶³„Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

¹⁶⁴Raport nr. 145/15.IX.1875 al revizorului I. Bănescu, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 281 f.

¹⁶⁵*ibidem*.

¹⁶⁶„Tablou cu învățătorii comunelor rurale din districtul Bolgrad în anul 1875”, *ibidem*, fila 289.

¹⁶⁷„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 123 – 126.

¹⁶⁸„Tablou de progresul instrucțiunii, districtul Bolgrad, iunie 1874”, *ibidem*, filele 309 – 311; 329 – 331.

către stat și trecerea acesteia la gradația I. Ministerul considera însă ca școala de fete să fie întreținută pe mai departe de către comună, iar statul să salarizeze la nivel superior, gradul I, doar pe învățătorul școlii de băieți, Vasile Dumitrescu, absolvent al Școlii normale „V. Lupu” din Iași¹⁶⁹.

Aceleași sumare informații le avem și despre școala de fete din **Cișmele**, care și-a deschis porțile în ianuarie 1874 când era frecventată de 11 eleve, numărul urcând la 16 în luna următoare, cu învățătoarea Ana Gorschi¹⁷⁰.

Documentele lunilor următoare nu mai consemnează însă nimic despre școala de fete din Cișmele. Informațiile lipsesc pentru finalul de an școlar 1873 – 1874, dar și pentru cel următor, 1874 – 1875. Abia pentru toamna anului 1875 aflăm o informație conform căreia revizorul, constatând situația școlii de băieți, întreținută de comună, la care au predat succesiv învățătorii E. Negrescu și N. Irimescu, propunea ca „în această comună este neapărat trebuitor a se înființa din nou o școală de fete, gradul I”¹⁷¹.

Școala de fete din satul **Pelinii Moldoveni**, component al comunei cu același nume (plasa Coștangalia, județul Cahul) apare ca fiind singura înființată în 1875. Școala, la care învățătoare era Maria Ștefaniu, cu studii secundare la Iași, era întreținută de comună dar revizorul solicita Ministerului ca salarizarea să fie preluată de către stat, deoarece este singura școală de fete din județul Cahul aflată pe spezele primăriei locale¹⁷².

În 1876 se înființau școlile de fete din localitățile **Băimăclia**, **Găvănoasa**, (ambele din plasa Coștangalia, județul Cahul) **Capaclia Nouă** și **Gotești** (plasa Tigheci, jud. Cahul).

Școala de fete din **Băimăclia** pare a se înființat la începutul anului 1876. Documentele anterioare acestui an nu rețin existența ei, iar cele din 1876 abia la 10 martie o amintesc cu prilejul propunerii revizorului de preluarea de către stat a salarizării unui număr de 15 școli, zece din județul Cahul și cinci din județul Bolgrad, între care și a „Școlii de fete gradul I din Băimăclia, târgușor și reședință de subprefectură, cu o populație de peste 200 locuitori, unde este învățătoare E. Bozianu, absolventă cu succes a Școlii centrale de fete din Iași”¹⁷³. În limita fondurilor disponibile Ministerul prelua salarizarea doar a cinci școli, între care cea de fete din Băimăclia nu figura¹⁷⁴.

¹⁶⁹„Tablou cu învățătorii comunelor rurale din districtul Bolgrad în anul 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

¹⁷⁰„Tablou de progresul instrucțiunii, județul Bolgrad, februarie 1874”, *ANIC. MCIP*, Ds. 91/1874, filele 123 – 126.

¹⁷¹„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

¹⁷²„Tabloul învățătorilor și învățătoarelor din școlile rurale, județul Cahul, 1875”, *ibidem*, fila 304.

¹⁷³Raport nr. 44/10.III.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, filele 8 f-v.

¹⁷⁴Adresa nr. 2696 a MCIP, din 31.III.1876, *ibidem*, fila 9 f.

Este surprinzător însă faptul că doar la o lună după sus-citatul raport al revizorului I. Bănescu, tot acesta solicita Ministerului ca „La comuna Băimăclia a se recunoaște de învățătoare gradul I pe d-ra Maria Paulian (Paulini), absolventă distinsă a Școlii centrale de fete din Iași”¹⁷⁵. Că este vorba de școala de fete din Băimăclia, rezultă din adresa de răspuns a Ministerului, din 14 mai 1876, prin care se aproba numirea „D-rei Maria Paulini, absolventă a Școlii centrale de fete din Iași, învățătoare suplinoare la școala de fete gradul I din Băimăclia” și se decide publicarea de concurs pentru ocuparea postului la 25 august 1876¹⁷⁶. Din această adresă a Ministerului mai rezultă însă că, între timp, salarizarea școlii a fost preluată de către stat și ridicată la gradul I.

Probabil că învățătoarea suplinoare Maria Paulini nu s-a prezentat la concurs, dar nici o altă candidată de vreme ce noul revizor școlar, Gr. D. Rateș, propunea Ministerului, la 28 septembrie, ca „D-ra Ecaterina Bozianu, absolventă a Școlii centrale din Iași și actuală învățătoare la școala mixtă din Cheoselia, plătită de comună, se transferă după a sa cerere, la școala de fete gradul I din Băimăclia”¹⁷⁷. Cheoselia Mică era sat component al comunei Băimăclia, încât transferul se realiza în interiorul aceleiași unități administrativ-teritorială. Ministerul transmitea revizorului școlar al județului Cahul că aprobă „permutarea d-rei Ecaterina Bozianu, actuală învățătoare a școlii din Cheoselia, plătită de comună, la școala de fete gradul I din comuna Băimăclia cu începere de la 1 octombrie”¹⁷⁸ evident, 1876.

În satul **Găvănoasa**, unul dintre cele nouă ale comunei Pelinii Moldoveni, exista în 1875 o școală mixtă întreținută de comună la care preda învățătorul Ioan Zaharescu. În martie 1876 aici mai funcționa și o a doua, **de fete**, pentru care revizorul I. Bănescu solicita Ministerului să preia salarizarea „școlii de fete gradul I, din Găvănoasa unde este învățătoare Raluca Neculau, absolventă cu succes a Școlii centrale de fete din Iași și cu toată neîngrijirea primăriei respective această școală este frecventată de aproape 40 eleve”¹⁷⁹.

Pentru aceeași învățătoare revizorul cerea la 11 aprilie 1876 ca „La cotuna Găvănoasa, comuna Pelinii Moldoveni, a se recunoaște la școala de fete ca învățătoare gradul I pe d-ra Raluca Neculau, absolventă distinsă a Școlii centrale de fete din Iași”¹⁸⁰. Ministerul aprobă doar numirea d-rei Raluca Neculau ca suplinoare gardul I, la școala de fete din Găvănoasa până la rezultatul concursului, hotărât pentru 15 august 1876¹⁸¹.

¹⁷⁵Raport nr. 56/11.IV.1876 al revizorului I. Bănescu, *ibidem*, Ds. 407/1876, fila 12 f-v.

¹⁷⁶Adresa nr. 4203/14.V.1876, *ibidem*, fila 13 f.

¹⁷⁷Raport nr. 87/28.IX.1876, al revizorului Gr. D. Rateș, *ibidem*, fila 60 f-v.

¹⁷⁸Adresa nr. 11147/ noiembrie 1876, *ibidem*, fila 61 f-v.

¹⁷⁹Raport nr. 44/10.III.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, filele 8 f-v.

¹⁸⁰Raport nr. 56/11.IV.1876 al revizorului I. Bănescu, *ibidem*, Ds. 407/1876, fila 12 f-v.

¹⁸¹Adresa nr. 4203/14.V.1876, *ibidem*, fila 13 f.

Școala de fete din **Capaclia Nouă**, comună cu șase sate, funcționa la 10 martie 1876, dată la care revizorul I. Bănescu propunea preluarea de către stat a salarizării „școlii de fete gradul I în comuna Capaclia Nouă, târgușor și reședință de subprefectură, cu o populație de 260 locuitori, unde învățătoare este Maria Paulini, absolventă a Școlii centrale de fete din Iași”¹⁸². Ministerul aproba solicitarea salarizării de către stat a școlii de fete din Capaclia Nouă cu „începere de la 1 aprilie viitor”¹⁸³.

Atunci când am prezentat mai sus scurta istorie a școlii de fete din Băimăclia am arătat că începând cu 14 mai 1876 Maria Paulini a fost transferată la această instituție ca suplinoare, până la rezultatul concursului fixat a avea loc pe 15 august. În adresa de transfer revizorul nu a precizat însă cu cine va fi înlocuită la catedra școlii de fete din Capaclia Nouă.

Salarizarea învățătoarei de la școala de fete din **Gotești** a fost preluată de către stat înainte de 11 aprilie 1876, ceea ce înseamnă că școala a fost deschisă anterior respectivei date. Când anume nu știm dar faptul reiese dintr-un raport al revizorului care solicita Ministerului „numirea următoarelor persoane ca învățătoare, la școlile de curând înființate” între care enumera și pe „d-ra Maria Dimitriu, absolventă din Școala centrală de fete din Iași, la școala de fete gradul I, în comuna Gotești”¹⁸⁴. Ministerul aprobă solicitarea, dar numai ca „suplinoare”, urmând ca învățătoarea Maria Dimitriu să se supună concursului, conform legii¹⁸⁵.

¹⁸²Raport nr. 44/10.III.1876, *ibidem*, Ds. 404/1876, filele 8 f-v.

¹⁸³Adresa nr. 2695/31.III.1876 a MCIP către revizorul școlar, *ibidem*, Ds. 407/1876, fila 13 f.

¹⁸⁴Raport nr. 56/11.IV.1876 al revizorului I. Bănescu, *ibidem*, fila 12 f.

¹⁸⁵Adresa nr. 4203/19.V.1876, *ibidem*, fila 13 f.

Școlile primare de fete cu cadrele didactice ale acestora, din comunele județelor Bolgrad, Cahul și Ismail (1869 – 1878)

Nr. crt.	Localitatea	Prenumele și numele învățătoarei	Studii	Perioada în care a funcționat	Motivul încetării activității
1	Congaz	Dona Șichirlieva	Școala primară din Bolgrad	13.XII.1869 – IX.1870	Transferată la Tașbunar
		Ecaterina Popa	Școala primară Bârlad	20.IX.1870 – ?	
		Alexandrina Zaprianof		1873 – ?	
		Aglaia Ștefaniu	Școala centrală de fete din Iași	IX.1875 – 1877	
2	Tomaiu	Natalia Cernat (căs. cu Petru Atanasiu)	Școala centrală de fete Iași	17. XII.1869 – după 1875	
3	Tașbunar	Dona Șichirlieva	Școala primară din Bolgrad	5. IX.1870 – după 1875	
4	Șichirlichitai	Vasilica Fetov		VI.1871 – II.1873	
		Anastasia Placonof	Curs primar	22.III.1873 – 1877	
5	Cișmechioi	Maria Șichirlieva		30.VIII.1871 – după 1875	
		Ana I. Băncescu		? – I.XI.1876	Transferată la Anadolu
		Ecaterina Crainicu	Școala centrală de fete Iași	XI.1876 – ?	
6	Frecăței	Ecaterina Dimitriu	Curs primar Bolgrad	2.VI.1871 sau 30.VIII.1871	Transferată la Mingiru
		Maria Ștefănescu		IX.1873 – VI.1875	
		Aurelia Mustață	Curs primar	IX.1875 – ?	
7	Mingiru	Maria Antonovici		1871 – VI.1873	
		Ecaterina Dumitru	Școala centrală de fete Iași	IX.1873 – VI.1875	
		Zoe Ștefănescu	Școala centrală de fete Iași	IX.1875 – după 1876	

Perioada 1872–1878

8	Hagicurda	Maria Ionescu		4.VIII.1872 – VI.1875	
		Ana Brădișteanu	Curs primar	IX.1875 – ?	
9	Plasa Domenii	Roxanda Constantinescu		20.IX.1872 – 1873	
		Elena Țurcanu	Școala centrală de fete Iași	IX.1873 – după 1875	

10	Hagiabdula	Ana Ștefănescu	Școala primară Reni	20.IX.1872 – 1873	Transferată la Barta din 20.II.1873
		Elena Țurcanu ¹⁸⁶	Școala centrală de fete Iași	20.II.1873 – IX.1873	Transferată
		D. Lazarova		X.1873 – XII.1873	
		Elena Varonu	Curs primar	I.1874 – VII.1874	Transferată la Barta
		Profira Ionescu	Curs primar	IX.1874 – 15.IX.1875	Transferată la Curchiu, unde va deceda
		Elena Balan	Școala centrală din Iași	IX.1875 – VI.1877	
11	Leova	Elena Voinov		VI.1877 – dar neprezentată la post	
		Natalia Lazarachi		X.1872 – III.1873	Suspendată, apoi transferată la Curchiu
		Cecilia Mărgărint	Școala centrală de fete Iași	VIII.1873 – 1876	Anterior fusese suplitoare la școala din Crihana
		Elena Dumbravă	Școala centrală de fete Iași	1875 – ?	
12	Satul Nou	Elena Dumitriu		1876 – 28.IX.1876	Transferată la Călmățui
		Roza Popovici		X.1872 – după 1875	
13	Cișmevăruița	Maria Theodorof (Theodorova)	Curs primar	X.1872 – 1874	
		Maria Vincheciu	Curs primar	IX.1874 – IX.1875	Transferată la Bolboca
		Maria Gheorghiu	Curs primar	IX.1875 – după 1876	
14	Colibași	Maria Greceanu		13.XII.1872 – ?	
		Elena Pavlov	Școala centrală de fete Iași	IX.1875 – III.1876	
		Elena Dumbravă	Școala centrală de fete Iași	IV.1876 – 1877	
15	Barta	Ana Ștefănescu	Școala primară Reni	IX.1873 – 1874	
		Elena Varonu	Curs primar	IX.1874 – ?	
		Elena Pavlov	Școala centrală de fete Iași	IV.1876 – ?	

¹⁸⁶ Omonimă cu învățătoarea de la școala din Chișlița, care fusese instituitoare la școală urbană și pusă în disponibilitate în septembrie 1872 ca urmare a restrângerii numărului de școli finanțate de stat.

		Ana Stepanov		IX.1873 – XII.1873	
16	Caragaci	Smaranda Ștefaniu (căs. Chlaru)	Curs primar	I.1874 – după 1875	
		Ecaterina Ivanovici ?	?	?	
17	Curciu	Natalia Lazarachi		IX.1873 – VII.1875	Decedată
		Profira Ionescu	Curs primar	IX.1875 – 1877	
		M. Gavrișai		IX. 1873 – XII.1873	
18	Slobozia	Maria Gheorghiu	Curs primar	IV.1874 – IX.1875	Transferată la Cișmevăruița
		Maria Ștefaniu	Școala centrală de fete Iași	IX.1875 – 1877	Figurează în același timp la Pelinii Moldoveni
19	Vulcănești	Profira Vasiliu	Școala centrală de fete Iași	IX.1873 – 1877	
20	Doluchioi	Ana Corneva	Curs primar	1873 – 1877	
21	Zolocari	Elena Dimitriu (Dimitrescu)		IX.1873 – IV.1875	
		Eugenia Carnabaciu		IX.1875 – 1877	
22	Anadolu	Ecaterina Popa	Curs primar	I.1874 – 1876	
		Ana I. Băcescu		I XI.1876 – II.1877	Transferată la Cartal
23	Bolboca	Elena Apostolescu	Curs primar	I.1874 – IX.1875	Demisă pentru neglijență și inaptitudine
		Maria Vincheciu	Curs primar	IX.1875 – 1877	
		Tinca Vasiliu		II.1874 – V.1874	
24	Caramehmet	Naida Matchovschi	Curs primar	IX.1874 – ?	
25	Cișmele	Ana Gorschi		I.1874 – ?	
26	Pelinii Moldoveni	Maria Ștefaniu	Școala centrală de fete Iași	1875 – 1877	Figurează în același timp și la Slobozia, plasa Cahulo - Prut
		Ecaterina Bozianu	Școala centrală de fete Iași	I.1876 – IV.1876	
27	Băimăclia	Maria Paulini	Școala centrală de fete Iași	V.1876 – VII.1876	
		Ecaterina Bozianu	Școala centrală de fete Iași	I.X.1876 – 1877	
28	Găvănoasa	Raluca Neculau	Școala centrală de fete Iași	III.1876 – 1877	
29	Capaclia Nouă	Maria Paulini	Școala centrală de fete Iași	III.1876 – V.1876	
		Necunoscută			
30	Gotești	Maria Dimitriu	Școala centrală de fete Iași	I.1876 – ?	

Capitolul V

ÎNVĂȚĂMÂNTUL PUBLIC PRIMAR DIN ORAȘE

V.1. Școli primare de băieți

V.1.1. Înființarea școlilor primare de băieți

Rețeaua urbană din sudul Basarabiei în momentul reîncorporării la Principatul Moldova, de la care fusese dezlipit în 1812 întregul teritoriu dintre Prut și Nistru, era una modestă. Orașe în sensul modern al termenului erau doar Bolgrad, Ismail, Cahul și Reni. În afara acestora existau și câteva târguri, între care Chilia, așezat pe malul Dunării, de-a lungul a cinci – șase kilometri, era mai populat. Târgul avea o stradă dispusă paralel cu fluviul, iar când ploua sau se revărsa Dunărea devenea impracticabilă pe durata a mai multor zile, fapt care făcea imposibilă frecventarea școlii.

La scurtă vreme după preluarea teritoriului Basarabiei de sud de către Moldova, în martie 1857, Departamentul Cultelor trimitea acolo pe profesorul P. Costandache pentru a culege primele informații și a sugera măsurile convenite organizării învățământului public. La 20 martie 1857 Petru Constandache estima „nevoia de patru profesori pentru Ismail și câte unul pentru fiecare oraș pe unde se aflau școli elementare precum la Reni, Cahul, Leova, Chilia”¹.

Pe temeiul acestor considerații, încă din august 1857 Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice mijlocea pe lângă Ministerul de Interne ca Sfaturile municipale din **Ismail, Chilia, Reni, Cahul și Leova** să prevadă în bugetele lor sumele necesare pentru închirierea sau cumpărarea de localuri pentru școli; pentru întreținerea lor cu lemne, lumânări și argat; pentru salariile profesorilor, câte 8.000 lei pe an pentru profesorii care vor preda la școala din Ismail, și câte 5.000 lei pentru profesorii din celelalte orașe².

Opiniile privind grabnica înființare de școli în târgurile și orașele Basarabiei de sud coincid integral cu cele ale comisarului extraordinar al Guvernului,

¹V. A. Urechia, *Istoria școalelor*, vol. III, p.150.

²Adresa nr. 5192/26.VIII.1857 a Departamentului Cultelor și Instrucțiunii Publice către Departamentul din Lăuntru” *DJIANIC.MI.*, Ds. 39424, fila 1 f-v.

care comunica la Iași că „este neapărată nevoie a se înființa școli măcar în următoarele târguri și anume, la **Ismail**, unde, pe lângă profesorul de școală publică, este nevoie de un osebit profesor de limba română pentru pensioanele de băieți și fete; la **Reni**, la **Chilia**, la **Cahul** și la **Leova**”³ (*subl. ns. I.S.*).

În martie 1857, când delegatul Departamentului Cultelor se afla în sudul Basarabiei semnala că Bolgradul „chiar acum are o școală mixtă, nici primară, nici elementară, compusă din două clase și un singur profesor” și continua că „peste câțva timp s-ar putea înființa chiar un gimnaziu și un internat”⁴. Probabil că aceasta este școala a cărei activitate este probată de **Catalogul școlărilor de la școala a II-a elementară din Bolgrad anexată către școala centrală, cu notele semestrale și ale examenului semestrului al II-lea, anul 1860**⁵. Clasa avea două secțiuni: cea dintâi cu 90 de elevi, iar restul, de până la 168 elevi, în cea de a doua. Dintre aceștia, 23 de elevi figurează ca fiind înscriși în 1857 lunile mai (20), septembrie (1) și octombrie (2); 46 în 1858 lunile mai, octombrie și decembrie; 74 în 1859 și 25 în 1860.

Un alt argument în sprijinul înființării școlii în 1857 îl constituie un raport al Dregătoriei coloniale din 23 iulie 1858 privind examenul de sfârșit de an școlar, în care școala este doar amintită.

O a doua școală publică primară, întreținută tot de municipalitate, s-a înființat în ianuarie 1858, fapt dovedit de **Catalogul semestral al elevilor de la școala I elementară din colonia Bolgrad cu notele semestrale și ale examenului semestrului al II-lea al anului 1859/1860 scolastic**⁶, care cuprinde 110 elevi. Dintre aceștia majoritatea s-au înscris la școală în 1858 (12 în luna ianuarie, 13 în luna februarie, 18 în luna martie și 10 în luna aprilie); 13 în anul următor și 40 în 1860. Catalogul este semnat de învățătorul Stepan Panaiotov și de dr. Mutiev, în calitate de examinator.

O a treia școală primară de băieți în Bolgrad, cu învățător salarizat însă de stat, trebuie să-și fi deschis porțile cel târziu în 1864 sau 1865 de vreme ce la 20 decembrie 1864 se publica concurs de ocupare a unui post de învățător, pentru care Consiliul școlar din Iași recomanda pe Ahile Palade⁷. Acesta era prezent la post la 20 ianuarie 1865, dar abia la 17 martie va fi instalat „după mai multe opoziții din partea Comitetului de inspecție al Școlii centrale bolgrădene” – se plângea învățătorul într-un memoriu din 1866⁸. Același Ahile Palade informa

³„Raportul nr. 48 din 9 noiembrie 1857 al Dumisale comisarul extraordinar al Guvernului din partea Basarabiei adusă către Moldova”, *DJIANIC.MI.*, Ds. 39424, fila 7.

⁴V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 151.

⁵*ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, filele 114 Bis 1 v – 114 Bis 2; 115 v, 116 – 117 f.

⁶*Ibidem*, filele 121 – 126.

⁷„Copie de pe raportul institutorelui Școlii primare din Bolgrad sub nr. 3, 1866 martie 4, înregistrat la nr. 1512” adresat prefectului de Bolgrad, *ANIC. MCIP*, Ds. 1153/1865, filele 234 – 235.

⁸Memoriu din 14.III.1866, *ibidem*, filele 234 – 235.

Ministerul că „această școală, pârâtă, luată sub auspiciile Guvernului, cu un număr însemnat de elevi, consistă dintr-o singură clasă de la care apoi, școlarii pășesc la Școala centrală, cauză pentru care nu s-a putut înființa clasa a doua”⁹.

În mahalaua Iambulșca s-a înființat o altă școală „întreținută din fondurile comunității, unde preda un singur învățător bulgar, pentru 164 de școlari” – informa în 1870 revizorul Al. Vasiliu¹⁰.

Pentru școala publică din **Ismail**, Departamentul Cultelor și Instrucțiunii informa Departamentul din Lăuntru la 10 ianuarie 1858 că „s-a orânduit acum pe d-l Alexandru Coșula, care întrunește toate calitățile cerute, posedând cu deplinătate și limba rosiană”, urmând ca onorariul său și toată cheltuiala școlii să fie suportate, conform înțelegerii, de către Eforia târgului Ismail¹¹.

După V. A. Urechia școala primară din Ismail s-a înființat la 1 aprilie 1859¹², dar raportul de înaintare a cataloagelor pe luna noiembrie 1859 face vorbire de existența a trei clase la școala publică de băieți¹³, caz în care fie că școala a funcționat anterior sosirii lui Al. Coșula, cu un alt învățător, fie elevii clasei a III-a, în număr de șapte amintiți de raportul menționat, proveneau de la o școală particulară. O altă dovadă certă a înființării școlii primare de băieți din Ismail în 1858 o constituie adresa Departamentului Cultelor de la Iași către Comitetul școlar din Ismail privind organizarea examenului de sfârșit de an școlar 1857/1858, fixând pentru aceasta „ziua întâia duminică din luna iulie viitor”¹⁴.

Arhimandritul Melchisedec, viitorul episcop de Huși apoi, succesiv, al Dunării de jos și al Romanului, trimis al Departamentului de Culte la examenele de sfârșit de an școlar 1859/1860 la școlile din Galați, Ismail și Chilia remarcă, între altele, că „D-l Coșula are meritul că știe limba rosiană, care este neapărată pentru profesorii din Basarabia, unde mare parte din copii nu știu nicidecum românește, și trebuie a-i învăța această limbă prin cea rusească”¹⁵.

Școala publică primară de băieți din **Cahul** își are începutul în Școala catihetică ținută înființată de arhimandritul Teoctist Scriban în septembrie 1858, pe cheltuiala Consistoriului de Ismail și cu binecuvântarea lui Calinic Miclescu, locotenent de mitropolit al Moldovei. În acest scop, arhimandritul Teoctist Scriban obține acordul ierarhului de la Iași pentru cumpărarea unui imobil la Cahul, iar de la Comitetul școlar din Galați permisiunea de a-l prelua ca învățător pe seminaristul Dimitrie Teodorescu, plătit de Consistoriu cu 300 carboave pe an¹⁶.

⁹*Ibidem*.

¹⁰Raport nr. 235/6.VII.1870, *ibidem*, Ds. 98/1870, fila 124.

¹¹*DJIANIC.MI.*, a *ANIC*, Fond. Ministerul de Interne, Ds. 39424, fila 12 f-v.

¹²V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 152.

¹³*ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 18/1859, vol. IV, fila 64 f-v.

¹⁴Adresa nr. 4192/10.VI.1858, *ibidem*, Ds. 12/1858, fila 17.

¹⁵*Ibidem*, Ds. 127/1860, vol. III, filele 157 v – 158 f-v.

¹⁶Vezi mai jos capitolul „Seminarul teologic ortodox din Ismail”.

În 1860, după hotărârea Guvernului, școlile catihetice ținutale din reședințele de județ s-au contopit cu cele primare locale, acolo unde acestea din urmă existau. Cum la Cahul nu se înființase încă o școală publică primară, școala catihetică devine școală laică, cu același învățător, economistul Dimitrie Teodorescu după cum arhimandritul Teoctist Scriban informa Ministerul¹⁷ în primăvara anului 1863. Școala publică primară de băieți din Cahul provenită din cea catihetică avea nevoie și de alți învățători, un supleant și unul pentru clasa a II-a. În primul caz, Comisia examinatoare recomanda Ministerului „pe sfinția sa Grigore Moişanu, care din atestatul prezentat se recunoaște a avea calitățile cerute pentru zisul post”¹⁸ – glăsuia adresa respectivei Comisii. La doar câteva zile preotul Grigore Moişanu era informat că „asupra recomandării Comisiei examinatoare, Ministerul vă recunoaște în calitate de supleant la școala publică primară din Cahul, cu invitare a porni de îndată la post”¹⁹, iar pentru deplasare îi avansa suma de 250 lei²⁰. Pentru postul vacant de învățător la clasa a II-a aceeași Comisie recomanda Ministerului la 6 septembrie 1860 pe „Cucu Vasile, care a făcut două clase reale și cursul de pedagogie”²¹. Peste doar patru zile acesta era numit „profesor la clasa a II-a primară din Cahul” unde era invitat „a pași de îndată”²², slobozindu-i-se de la casieria Ministerului suma de 200 lei pentru cheltuielile de drum²³. Completându-se în acest fel corpul didactic – Econom Dimitrie Teodorescu, la clasa I; Pr. Grigore Moişanu, supleant la aceeași clasă și Vasile Cucu învățător la clasa a II-a – Școala publică primară de băieți își începea în octombrie 1860 lungul drum de instruire și educare a copiilor urbei Cahul. Și arhiva școlii publice primară de băieți din Cahul debutează cu dosare din toamna anului 1860, an în care se înființase aceasta²⁴.

O școală publică primară de băieți se înființa la **Reni** în septembrie 1858, învățător fiind numit de Departamentul Cultelor de la Iași preotul Constantin Buhne²⁵ dar care funcționează până în decembrie 1859 încât, prin demisia preotului-

¹⁷Raport nr. 37/29.IV.1863, *ANIC. MCIP*, Ds. 208/1863, fila 2.

¹⁸Adresa nr. 20/31.VIII.1860, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 84/1860, fila 4.

¹⁹Adresa nr. 10.086/3.IX.1860, *ibidem*, fila 5.

²⁰*Ibidem*, fila 22.

²¹*Ibidem*, fila 12.

²²*Ibidem*, fila 13.

²³*Ibidem*, fila 23.

²⁴*Inventar de arhiva și dota școlii primare de băieți din urbea Cahul*, *ANIC. MCIP*, Ds. 86/1872, filele 10 și 18.

²⁵Adresa nr. 6818/24 iunie 1858 a Departamentului de Culte către preotul C. Buhne, de numire ca învățător; Adresa nr. 6820/24 iunie 1858 către Eforia târgului Reni, informând despre același lucru; Rapoartele nr. 9/3.IV.1859 și nr. 10/5.IV.1859 ale pr. C. Buhne prin care solicita plata salariilor restante din septembrie-decembrie 1858, Vezi: *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 229/1858, filele: 1 – 2, 33 – 34. Toate aceste documente dovedesc că școala a fost înființată în septembrie 1858 și nu la 24 iunie cum afirma V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 152.

învățător, căruia Eforia târgului îi refuza plata salariului la care se angajase²⁶, școala și-a întrerupt activitatea la începutul anului 1860. Urmează o îndelungată corespondență între municipalitatea orașului Reni, Ministerul de Interne, Ministerul Cultelor pentru a determina plata învățătorului C. Buhne și reluarea cursurilor. O adresă din 27 februarie 1859 a Ministerului de Interne către Ministerul Cultelor informa că „s-a dat ordin municipalității din Reni să plătească salariul profesorului, dar vremelnic, până când școala va fi preluată de guvern”²⁷. Ministerul cere Comitetului de inspecție școlară din Ismail să caute suplinitor în locul preotului C. Buhne dar fără succes, după cum informa în aprilie 1860²⁸.

Fig. nr. 10. – Sigiliul Școlii publice primară din Reni la 1863. Legenda: „Principatele Române Unite. Școala primară din Reni. 1863.”
Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 625/1867, fila 23 v.

La concursul de ocupare a postului publicat de Ministerul Cultelor încă din luna februarie nu se prezentase nici un concurent până în mai 1860 încât acesta se vede nevoit să solicite inspectorului general al școlilor din Moldova să-i „recomande o persoană pentru asemenea trebuință”²⁹. Cum, pe de o parte, nici acesta nu „găsește pe cine să recomande ca suplinitor la școala primară din Reni”³⁰, iar pe de altă parte anul școlar era pe sfârșite, Ministerul transferă la începutul lunii septembrie, de la Ismail „pentru redeschiderea școlii din Reni pe Al. Coșula, cu onorariu de la guvern”³¹, informându-l și pe acesta că „este strămutat în calitate de învățător clasei a III-a de la școala din Reni”³².

²⁶Rapoartele nr. 433 și 434/12.I.1860 ale Departamentului de Culte către Departamentul din Lăuntru și Pr. C. Buhne; raportul nr. 7/6.II.1860 al Comitetului de inspecție școlară publică al districtului Ismail către Departamentul de Culte prin care informa că „profesorul Școlii publice din Reni, liberând băieții încă de la 25 decembrie anul trecut n-au vroit a reîncepe încă până acum prelecțiunile sale și din această cauză părinții cer a li se rândui un alt profesor”. V. A. Urechia, director în Departamentul Cultelor accepta, la 20 febr. 1860, publicarea unui concurs pentru ocuparea postului, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 229/1858, filele, 72 – 73, 75.

²⁷*Ibidem*, fila 24 f.

²⁸Raport nr. 31/19.IV.1860, *ibidem*, fila 93 f.

²⁹Adresa nr. 4264/3.V.1860, *ibidem*, fila 94 f.

³⁰Adresa nr. 76/6.V.1860, *ibidem*, fila 95 f.

³¹Adresă din 7.IX.1860, *ibidem*, Ds. 84/1860, fila 9 bis.

³²Adresa nr. 10.391/10.IX.1860, *ibidem*, fila 14 f.

La distanță de doar două zile Comisia de examinare constituită din profesorii Ștefan Micle, de la Universitatea din Iași, Zaharia Columb și dr. Anton Velini, directorul Școlii preparandale de la „Trei Ierarhi”, recomandă ca învățător clasei I de la aceeași școală din Reni pe „Broșteanu Costachi, absolvent preparand dar și cu două clase la Școala reală din Iași”³³ care și era informat că „sunteți numit supleant la clasa I de la școala de băieți din Reni, cu drepturile și îndatoririle respective” fiind somat „a păși la îndatorire”³⁴, Ministerul acordându-i un avans bănesc pentru acoperirea cheltuielilor de deplasare.

Cu această nouă echipă de învățători școala primară de băieți din Reni își redeschidea porțile la 30 septembrie 1860, când „s-a celebrat printr-un Te Deum, în prezența Comitetului de inspecție al Școlii” – informa învățătorul Al. Coșula, directorul instituției³⁵.

Școala publică primară de băieți din târgul Chilia s-a înființat în luna aprilie 1858³⁶, conform **Catalogului semestral al școlărilor din clasele I și a II-a primară de la școala din târgul Chilia cu notele semestrale și ale examenului semestralului al II-lea, anul 1860**³⁷. Un raport al Comitetului de inspecție școlară al districtului Ismail privind frecvența elevilor pe luna decembrie 1859 de la școala primară de băieți din târgul Chilia informează despre existența a trei clase: I, cu 44 elevi; a II-a cu 29 elevi și a III-a cu șapte elevi³⁸. Ființarea unei școli publice primare în Chilia în 1858 este consemnată și de raportul cneazului Dim. Cantacuzino, înaintat caimacamului Vogoride, menționată însă între școlile „sătești”³⁹.

³³Adresa nr. 63/12.IX.1860, *ibidem*, fila 26 f.

³⁴Adresa nr. 10.981/15.IX.1860, *ibidem*, filele 26 – 29.

³⁵Raport nr. 3/2.X.1860, *ibidem*, Ds. 229/1858, fila 101.

³⁶Toți cei trei elevi ai clasei II-a și alți șase din clasa I figurează ca fiind înscriși la școala publică primară din târgul Chilia în 1858: patru în luna aprilie; doi în luna mai; și câte unul în lunile iulie, septembrie și noiembrie, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, filele 21 și 23. Existența celor două clase consemnate de **Catalog** este confirmată și de raportul comisiei de examinare, din 22 iulie 1860, în care a fost prezent și arhimandritul Melchisedec. El afirmă că „de la 1 septembrie urmează a se înființa și clasa a III-a, numai cu trei școlari” *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 125/1860, vol. I, fila 18. Ființarea unei școli publice primare în Chilia în 1858 este consemnată și de raportul cneazului Dim. Cantacuzino, înaintat caimacamului Vogoride, menționată între școlile „sătești”. *Vezi: V. A. Urechia, op. cit.*, p. 139 și 141.

³⁷*ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 125/1860, vol. II, filele 20 v – 21 f.; 22 v – 23 f.

³⁸*ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 18/1959, vol. IV, fila 181 f-v. Informația privind existența clasei a III-a la acea dată este contrazisă de raportul învățătorului G. Romanescu din 30 iunie 1860 în care afirmă „clasa a III-a urmează a se înființa”, Raport nr. 23/30.VI.1860, *ibidem*, Ds. 169/1858, fila 176. Despre înființarea clasei a III-a de la 1 septembrie 1860 face trimitere și „Raportul Comitetului de inspecție din Ismail și delegatul Ministerului” afirmând însă că vor fi doar „trei școlari, dacă Ministerul va binevoi a încuviința”, Raport din 22.VII.1860, *ibidem*, Ds. 125/1860, vol. I, fila 18 f-v.

³⁹V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 139 și 141.

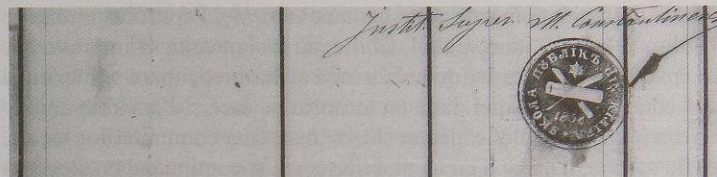

Fig. nr. 11. – Sigiliul Școlii publice primară de băieți din Chilia, 1858. Legenda: „Școala publică din Kiliea. 1858”.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 591/1870, fila 79.

Cel dintâi învățător al Școlii publice, primară, de băieți din Chilia pare să fi fost preotul Vladimir Conevschi, evocat de învățătorul G. Romanescu, care fusese numit la școala din comuna Eschipoșos unde, „neputând înființa școala la Eschipoșos, am ocupat alte servicii” – solicita strămutarea la Chilia în urma înțelegerii sale cu locuitorii de acolo „în locul preotului Vladimir Conevschi, care ocupă postul de învățător pe lângă datoriile misiei sale”⁴⁰.

Afirmația lui G. Romanescu este confirmată de Sfatul municipal Chilia care solicita la 27 decembrie 1857 de învățător pe „Gh. Romanescu, unul dintre profesorii repartizați la colonii de către Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice”⁴¹. Și Anton Velini, directorul Școlii preparandale, căruia i s-a solicitat să recomande un absolvent pentru Școala din Chilia îl numea pe „Romanescu George, care a absolvit cursul preparandal în 1857 și acum se află fără funcțiune”⁴².

Nu știm data exactă a numirii lui G. Romanescu în locul preotului Vladimir Conevschi, care a deschis cursurile școlii de băieți din Chilia în 1858, dar el era acela care semna cataloagele de examen de sfârșit de an școlar 1859/1860, în prezența delegatului ministerial, arhimandritul Melchisedec Ștefănescu, ocazie cu care solicita repartizarea unui suplinitor pentru clasa I, el urmând a preda la clasele a II-a și a III-a începând cu septembrie 1860⁴³.

V.1.2. Localurile de școli: amenajări și dotări

Hotărârea Departamentului de Culte și Instrucțiune Publică de la Iași de înființarea școlilor în orașele din sudul Basarabiei ridică aceeași problemă a localurilor în care să se desfășoare activitatea proprie unor asemenea instituții

⁴⁰Memoriul lui G. Romanescu din 1.VIII.1859, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 177/1860, fila 23 f-v.

⁴¹Raportul nr. 182/26. XII.1857 al Sfatului municipal din târgul Chilia, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 177/1860, fila 14.

⁴²Raport nr. 102/10.XII.1859, *ibidem*, Ds. 169/1858, fila 422 f.

⁴³Raport nr. 23/30.VI.1860, *ibidem*, fila 176.

de învățământ, întâlnită și în mai toate comunele rurale. Faptul că primăriile orașelor Bolgrad, Ismail, Reni, Cahul, Chilia, au fost nevoite să improvizeze asemenea spații, închiriindu-le, demonstrează slaba preocupare a stăpânirii ruse pentru educarea populației dintr-un teritoriu pe care și-l anexase abuziv la 1812. Grija învățământului cădea exclusiv în sarcina comunităților locale, fie rurale, fie urbane, începând cu localul de școală și continuând cu alegerea și plata învățătorilor, în fapt dascălii și preoții bisericilor din respectivele localități. Așa se explică și situația în care s-au aflat primăriile amintitelor orașe în anul 1858 când, pentru înființarea școlilor, au fost nevoite a închiria spații de la particulari, de cele mai multe ori inadecvate, improprii procesului instructiv-educativ al tinerelor generații.

Nu avem informații asupra localului în care s-a deschis școala publică primară de băieți din Bolgrad, dar un raport din 1873 al revizorului Al. Vasiliu arată că „școala am găsit-o mai de tot dărâmată pe dinăuntru; mobilierul incomplet și dota foarte limitată”⁴⁴.

La **Ismail**, Sfatul municipal a închiriat un asemenea local cu suma de 3.600 lei pe an, contract care expira însă la 15 iunie 1860, fără posibilitate de prelungire⁴⁵. În atari condiții Sfatul municipal propunea Ministrului Cultelor „repararea și adaptarea fostei cazărmi a oștirii ruse” cu un deviz estimativ de „1.714 carboave, 40 de copeici sau 20.572 lei și 30 parale” sumă neprevăzută în bugetul primăriei și care trebuia acoperită de către Guvern⁴⁶. Propunerea a fost agreată de chiar Alecsandru Ioan Cuza, după cum rezultă dintr-o adresă a municipalității orașului, care informa că „înaintând lucrările de reparație a încăperilor destinate de către Înălțimea Sa Domnitorul a servi pentru școala publică de băieți” în urma licitației „din august 1859 s-a convenit asupra sumei de 1.400 carboave”⁴⁷.

La zece ani distanță localul necesita o reparație minoră, de doar 630 de lei, deviz estimat de către arhitect, însușit de Consiliul local și de un antreprenor⁴⁸.

Pentru deschiderea școlii primare de băieți din **Reni** municipalitatea închiriasse un local pe perioada noiembrie – decembrie 1858 și ianuarie – iunie 1859 cu suma de 1.108 lei și cu alți 832 lei pentru următoarele șase luni din acest din urmă an⁴⁹. Alți 555 lei era cheltuiți „pentru mobilele ce s-au făcut la școală”, evident că pentru bănci, tablele și catedrele învățătorilor.

⁴⁴Raport nr. 117/1.IV.1873, *ANIC. MCIP*, Ds. 89/1873, filele 13 și 15.

⁴⁵Adresa nr. 10.735/20.V.1859 a Ministerului de Interne, *DJIANIC, MI.*, Ds. 43.304, fila 42.

⁴⁶*Ibidem*.

⁴⁷Adresa nr. 1831/8.IX.1859, *ibidem*, fila 406.

⁴⁸Adresa nr. 2399/14.VIII.1870, *ANIC. MCIP*, Ds. 54/1870, fila 23.

⁴⁹„Memoriu de cheltuieli ce s-au făcut cu întreținerea Școlii publice din acest târg de la 1 septembrie 1848 și până la începutul anului 1859”, *DJIANIC, MI.*, Ds. 43.304, fila 464.

Arhimandritul Melchisedec informa Ministerul Cultelor, cu prilejul inspecției și asistenței la examenul de sfârșit de an școlar că „Obștea de aici (*din Reni, n. ns. I.S.*) dorește școală primară de băieți, precum și o școală de fete” pentru care ar contribui cu „casele trebuitoare pentru amândouă școlile și întreținerea lor, iar salariile profesorilor să se plătească de Minister”⁵⁰. Desigur că oferta de a asigura spațiile necesare școlilor privea tot închirierea acestora, situație care s-a prelungit și în următorii ani, cu localuri improprii învățământului. Alexandru Coșula, transferat în septembrie 1860 de la Ismail la Reni pentru a redeschide școala de băieți mărturisește că a găsit „niște încăperi total nepotrivite”, închiriate de primărie pe un an întreg, încât a fost nevoit să închirieze un alt spațiu, cu bani din propriul salariu, pentru a căror recuperare intervenea la Minister⁵¹.

Aceeași situație era și la **Chilia** unde „localul școlii este neîncăpător, numai cu o singură odaie pentru clasă și prin urmare este nevoie de a se angaja un altul de către casa comunală” – raporta învățătorul G. Romanescu despre condițiile în care și-a desfășurat activitatea în primul său an școlar⁵². Informații despre localul de școală avem abia din 1866, când învățătorul Mina Constantinescu informa superiorii din Minister că „Târgul este dispus pe lungime mare, iar școala este situată la un capăt al orașului încât depărtarea îi descurajează pe elevi” și propunea „înființarea unei alte școli care să fie plasată în centrul târgului, pentru clasa I, iar clasele a II-a și a III-a să învețe în actualul local”⁵³.

Nici în orașul **Cahul** școala nu dispunea de local propriu la înființare, după cum nu a avut nici în perioada următoare. Preluând și adaptând școala catihetică, înființată în septembrie 1858 de Mitropolia Moldovei și Sucevei prin Consistoriul de Ismail, școala publică primară de băieți din Cahul a preluat și localul acesteia, pe care arhimandritul Teoctist Scriban îl „cumpărase cu suma de 350 de galbeni de la spițerul Zibailo”. Din 1861, localul devine neîncăpător pentru clasele și numărul sporit al elevilor încât a găzduit doar clasa a patra și locuința învățătorului respectiv, care îl folosea în acest scop din 1858, iar pentru școală, clasele I, a II-a și a III-a, primăria a închiriat un alt local. Consistoriul a dorit să-și recupereze imobilul în 1864, dar aceeași primărie a refuzat demersul motivând investițiile făcute cu diverse reparații. Când în anul următor nu exista local pentru școala de fete, primăria intervine la Ministerul Cultelor pentru a determina Consistoriul de Ismail să-i cedeze dreptul de folosire a localului în scopul arătat. Consistoriul lasă imobilul pentru școala de fete, condiționând primăria să îngrijească spațiul și să plătească taxa cuvenită, bezmenul,

⁵⁰*ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 127/1860, vol. III, fila 157.

⁵¹Raport din 1.V.1864, *ANIC. MCIP*, Ds. 70/1863, filele 22 – 23.

⁵²Raport din 22.VII.1860, *ibidem*, Ds. 125/1860, vol. I, fila 18 f-v.

⁵³Raport nr. 63/14.VI.1866, *ANIC. MCIP*, Ds. 70/1866, fila 53 f-v.

proprietarului târgului Cahul, Caravasili. Taxa nefiind plătită ani de-a rândul Caravasili acționează în judecată Consistoriul în anul 1870, a cărei proprietate de drept era imobilul folosit de școala de fete⁵⁴.

În 1872 revizorul Al. Vasiliu raporta că „localul școlii este în bună stare, încăpător, dar mobilierul cancelariei nici până în prezent nu s-a făcut, apoi trebuie reparate băncile și tablele din clase”, fără a preciza însă natura proprietății imobilului respectiv⁵⁵.

V.1.3. Învățătorii: selectare, studii, salarizare

La debutul existenței școlilor urbane din sudul Basarabiei învățătorii au fost selectați dintre absolvenții Școlii preparandale (Normale) sau ai Seminarului Socola, la recomandarea directorilor acestor două instituții, iar Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice de la Iași îi numea în posturi, indicându-le drepturile salariale și obligațiile didactice și morale. Această modalitate o întâlnim în mai toate cazurile de ocupare a posturilor de învățători de la școlile primare de băieți din Reni, Ismail, Cahul și Chilia. Face excepție de la această modalitate doar Bolgradul, unde Comitetul de inspecție al Școlii centrale, arogându-și dreptul de tutelă asupra școlilor primare de băieți și de fete din oraș, a numit cadrele didactice ale acestor instituții fără a mai consulta forul ministerial. Spre exemplu, cataloagele de examen de la sfârșitul anului școlar 1859/1860 erau semnate de Stepan Panaiotov, firește că bulgar, fără a găsi vreo referire asupra modalității de selectare a acestuia și de confirmare din partea Ministerului. De asemenea, la Școala primară de băieți din Chilia, a fost numit Nechifor Hoșovshi, de origine rusă, la clasa I, în martie 1861⁵⁶.

La Școala primară de băieți nr. 2 din Bolgrad, fuseseră numiți Ivan Ivanov „bulgar, născut în Bolgrad” și „Dimitrie Crali Marcov, bulgar, născut în Bolgrad” conform unei adrese a instituturului superior al școlii, I. Ivanovici⁵⁷.

Odată cu adoptarea Legii învățământului din 1864 posturile de învățători se ocupau numai prin concurs sau prin transfer dacă cel în cauză susținuse anterior o asemenea probă, anunțată prin „Monitorul oficial”. Acolo unde primăria înființase școli comunale, întreținute integral din fondurile primăriei, cadrele didactice puteau fi numite sau chiar destituite de „Consiliul comunal care recomnada pe aspirant(ă) sau destituit (ă) la Prefectură și care raporta

⁵⁴Adresa nr. 314/1.VII.1870 a Episcopiei Dunărea de jos, ANIC. MCIP, Ds. 83/1871, filele 5 și 21.

⁵⁵Raport nr. 116/29.V.1872, *ibidem*, Ds. 86/1872, fila 25.

⁵⁶Adresa nr. 28/2.VI.1871 a instituturului superior Mina Constantinescu cu precizarea că „Nechifor Noșovschi, rus, născut în comuna Hârjofca din districtul Orhei, în Basarabia, numit la clasa I la 21.III.1861”, *ibidem*, Ds. 248/1871, filele 174 – 175.

⁵⁷Adresă din 4.VI.1870, *ibidem*, fila 170 – 171.

apoi Ministerului spre aprobare”⁵⁸. Este cazul celor de la școlile din Bolgrad, mahalaua Iambulca, înființată în 1868 sau chiar de la școala publică de băieți unde „Ivan Marinov, este pus și salariat de primărie spre a preda limba bulgară”⁵⁹; al celor de la școlile comunale (nr. 1, cu învățător N. Caracivovschi; nr. 2, cu Maria Șișman și nr. 3, cu Vasile Șișman) din Ismail⁶⁰ etc.

Unii dintre acești învățători aveau o temeinică pregătire, care depășea cu mult nivelul cerut de programa didactică. Așa îi relevă documentele pe preoții Arsenie Caisin și Simeon Topalov, ambii absolvenți ai Seminarului de la Chișinău, cel din urmă funcționând și ca profesor la acest Seminar vreme de patru ani; pe Teodor Ladoianu, cu studii gimnaziale și seminariale complete la Blaj⁶¹; pe Ioan Cotov, care după cele trei clase gimnaziale la Iași își încheia studiile la Odessa cu „certificat de laudă”. Cunoștințele de greacă îi permiteau să traducă în limba română „librul I al Eneidei” finalizat în septembrie 1864, pe care Ministerul Cultelor l-a înaintat „cu dosarul premiului ce dă Măria Sa Domnitorul pentru o carte”⁶². La inspecția școlii efectuală de revizorul Al. Vasiliu în martie 1873 acesta primea laude pentru priceperea didactică și conducerea școlii, fapt despre care informează și Ministerul⁶³.

Salarizarea tuturor acestor învățători urbani fiind asigurată de Ministerul de resort era similară cu aceea a învățătorilor cu studii și condiții de încadrare similare de pe tot cuprinsul Principatele Române Unite. Salariile erau crescătoare de la clasa I, de la 148 lei, la a IV-a, funcție de studii și vechime, ajungând la 277,77 lei noi pentru „instituturului superior” de la clasa a IV-a, care deținea și funcția de director al școlii respective⁶⁴.

La debutul școlilor primare, când pentru scurtă vreme salariile era plătite de comunitățile urbane, întârzierea achitării acestora era o practică frecventă. Spre exemplu, salarizarea preotului P. Buhnea de la școala primară din Reni a avut o întârziere de aproape un an și jumătate care, după o îndelungă corespondență cu Ministerul pentru a determina primăria de Reni să-i achite

⁵⁸Raport nr. 110/14.III.1873 al revizorului Al. Vasiliu, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 86.

⁵⁹Raport nr. 235/6.VII.1870 al revizorului Al. Vasiliu, *ibidem*, Ds. 98/1870, fila 124; Raport nr. 245 din 22/3 mai 1871 al învățătorului I. Mancaș, *ibidem*, Ds. 248/1871, fila 99.

⁶⁰Raport nr. 95/4.III.1873, *ibidem*, Ds. 89/1873, filele 9 – 10.

⁶¹„Tablou de situația corpului profesoral al Școlii publice primară nr. 1 din Ismail, format conform ordinului circularei MCIP din 18 februarie 1870 și din „Monitorul oficial” nr. 44/26 februarie 1870”, *ibidem*, Ds. 23/1870, fila 94 f-v.

⁶²Adresa nr. 79 din 27/9 noiembrie 1864 a învățătorului Ioan Cotov, *ibidem*, Ds. 20/1864, fila 93.

⁶³Raport nr. 99/5.III.1873, *ibidem*, Ds. 53/1873, fila 6 f-v.

⁶⁴Vezi: „Stat de prezență și plata învățătorilor Școlii de băieți din Chilia pe luna noiembrie 1867”, *ibidem*, Ds. 738/1868, fila 41; „Statul de prezența personalului Școlii primare de băieți din orașul Ismail, pe luna aprilie 1870”, *ibidem*, Ds. 591/1870, filele 18 și 54; „Stat de prezența personalului Școlii primare de băieți din Reni, pe lunile aprilie și mai 1870”, *ibidem*, filele 34 f cu 37 f; 215 f cu 218 f.

salariul va demisiona. „De 16 luni de când subscălitul ocupă postul de profesor la această școală” reclama preotul învățător P. Buhnea ministrului său „nu am primit nici o îndestulare din ceea ce mi s-ar cuveni pe vremea servită, iar acum și o grea boală nu mă învoiește a ocupa postul de profesor onoratul Ministeriu să binevoiască a mă demisiona”⁶⁵.

Chiar și unii învățători salariați de Guvern nu și-au primit onorariile vreme de câțiva ani. Cauza a fost decesul subit al casierului de la Minister, Gusti, încât au durat câțiva ani până la regularizarea conturilor și achitarea salariilor restante. Învățătorii Ioan Cotov, George Gândilă, Pr. Mihail Baiazoglu și economist Arsenie Caisin, toți de la școala primară din Ismail, după nenumărate demersuri la superorii Ministerului s-au văzut nevoiți să se plângă Domnitorului Carol I, în iunie 1867, pentru recuperarea salariilor pe durata lunilor iulie – decembrie 1861⁶⁶. Domnitorul Carol I trimite șaplica spre rezolvare primului-ministru Constantin A. Crețulescu spre a-i afla soluția mulțumitoare pentru petenți⁶⁷.

Debutul școlilor primare de băieți din orașele Ismail, Reni, Cahul, Chilia înființate în 1858, sub supravegherea și autoritatea Guvernului de la Iași, a fost unul promițător. Școala din Ismail avea la un an după înființare 79 de elevi⁶⁸, iar la examenul din iunie 1860, cele trei clase însumau 107 elevi, cu doar opt absenți⁶⁹, pentru ca la examenul din iunie 1862, când existau toate cele patru clase, școala avea 89 de elevi, dintre care opt absenți⁷⁰.

Învățătorii Școlii publice primară, de băieți, din Bolgrad

Nr. crt.	Numele și prenumele	Studii	Perioada în care a funcționat	Cauza încetării activității
1	Stepan Panaiotov	?	1857 – ?	
2	Ahile Palade, cl. I	?	20.I.1865 –	
3	Ioan Mancaș, la clasa a III-a	?	30.XII.1870 – VIII.1873	Transferat la Brăila
4	Gh. Vlaicu	?	4.VIII.1871 – VIII.1872	
5	N. Vâlcu, cl. a II-a	?	IX.1872 – 1874	
6	Ivan Marinov, l. bulgară ⁷¹		1871 – IX.1873	demisionat ⁷²
7	Nicolae Uzunof, l. bulgară		XII.1873 – ?	

⁶⁵Raport nr. 2/2.I.1860, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 229/1858, fila 71 f-v.

⁶⁶Memoriu colectiv, al celor patru învățători din 9.VI.1867, *ANIC.MCIP*, Ds. 621/1868, fila 77 f-v.

⁶⁷*Ibidem*, fila 76.

⁶⁸Raport nr. 44/12.XII.1859, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 18/1859, vol. III, fila 64.

⁶⁹Cataloagele de examen, *ibidem*, Ds. 125/1860, vol. II, filele 28 – 31.

⁷⁰Raport nr. 44/14.VII.1860, *ibidem*, Ds. 4/1862, vol. III, filele 828 – 832.

⁷¹Directorul școlii publice, primară, de băieți din Bolgrad, Ioan Mancaș, raporta Ministerului că „Ivan Marinov, născut și domiciliat în urbea Bolgrad, pus și salariat de primărie spre a preda limba bulgară” este recunoscut ca atare de Minister, Raport nr. 245 din 22/3.V.1871, *ibidem*, Ds. 248/1871, fila 99.

⁷²La 8.XII.1873 primăria din Bolgrad informa despre demisia lui Ivan Marinov și concursul depus de Nicolae Uzunof, pentru a preda limba bulgară, *ibidem*, fila 1. La 11.I.1874, Ministerul informa primăria despre autorizarea funcționării lui „N. Uzunof ca institutor de limba bulgară la școala primară de băieți, plătit de comună”, *ibidem*, fila 2.

Învățătorii Școlii publice primară, de băieți, din Ismail

Nr. crt.	Numele și prenumele	Studii	Perioada în care a funcționat	Cauza încetării activității
1.	Alexandru Coșula		10.I.1858 – IX.1860	Transferat la școala primară de băieți din Reni
2.	IoanCotov ⁷³	Gimnaziu la Iași și Odessa în 1852	26.IX.1859 – ulterior 1874	
3.	Ioan Zmeu	9.IX.1860 – ?		
4	Ioan Vasiliu ⁷⁴	Seminar Socola, curs inferior	17.IX.1860 – 24.IX.1860	Demisie, invocând distanța
5.	Pr.Mihail Baiazoglu, la cl. II-a		X.1860 – ?	
6.	George Gândilă, la cl. a III-a		11.IX.1861 – ?	
7.	Ioan Florescu, la cl. a III-a ⁷⁵	Școala preparandă	23.VII.1868 – ulterior III.1873 ⁷⁶	
8	Teodor Ladoianu, la cl. a II-a ⁷⁷	Gimnaziu și Seminar teologic Blaj, 1859	9.X.1869 – 1.XII.1870	demisie

⁷³Interesante datele sale biografice din care rezultă că era mândru de originea sa latină: Născut la 7.IV.1835 în orașul Tecuci. Căsătorit, cu doi copii, Brutus și Bazileu, de 11 și, respectiv, 6 ani. După studii primare la Tecuci, urmează trei clase la gimnaziul din Iași, pe care îl termină la Odessa cu „certificat de laudă”. Între 26.IX.1859 – 10.IX.1860 este „adjunct de institutor” la clasa a II-a la Școala publică, primară, de băieți din Ismail; între 10.IX. – 28.X.1860 predă la clasa a III-a, iar de la această dată, la clasa a IV-a, deținând și funcția de director al Școlii, „Tablou de situația corpului profesoral al Școlii publice primară nr. 1 din Ismail, format conform ordinului circularei MCIP din 18 februarie 1870 și din «Monitorul oficial» nr. 44/26 februarie 1870”, *ANIC. MCIP*, Ds. 23/1870, fila 94 f-v.

⁷⁴Deși numit la Ismail, solicita postul vacant de la școala din Doljești, jud. Roman. Ministerul refuză, insistând pentru numirea anterioară. La 24 septembrie își înaintază demisia, invocând distanța prea mare de familie, *ANIC.MCIP-Moldova*, Ds. 96/1860, fila 58.

⁷⁵Născut la 10.VI.1840; necăsătorit. Anterior a fost numit învățător la clasa a II-a de la Școala primară din Vaslui; apoi, din aprilie 1868 până la 28.VII.1868, la clasa a III-a de la Școala publică primară, din Galați de unde, la 23.VII.1868 este numit învățător clasei a III-a de la Școala publică primară, de băieți, din Ismail, Raport 50/7.V.1871 al institutorului superior al Școlii primare de băieți din Ismail, *ANIC. MCIP*, Ds. 639/1871, fila 56 f-v.

⁷⁶În martie 1873 Ioan Florescu preda la clasa a III-a, cu 50 elevi, revizorul Al. Vasiliu aprecind ca „satisfăcător” nivelul de pregătire al elevilor, Raport nr. 99/5.III.1873, *ibidem*, Ds. 53/1873, fila 6 f-v.

⁷⁷Originar din Transilvania, unde s-a născut la 15.XI.1835. Studiază în Gimnaziul din Blaj, apoi la Seminarul teologic din aceeași urbe, cu atestat din 25.III.1859. Numit provizoriu la 9.X.1869, pentru clasa a II-a de la Școala publică, primară de băieți din Ismail, în urma concursului depus la Liceul din Bărlad, „Tablou de situația corpului profesoral al Școlii publice primară nr. 1 din Ismail, format conform ordinului circularei MCIP din 18 februarie 1870 și din «Monitorul oficial» nr. 44/26 februarie 1870”, *ANIC. MCIP*, Ds. 23/1870, fila 94 f-v. La sfârșitul lunii noiembrie 1870, „provocat de fratele său, funcționar al Guvernului Ungaro-regiu din Pesta, pleacă spre a-i lua în stăpânire moșiile din Transilvania, prezentându-și demisia cu începere de la 1.XII.1870”. Comitetul școlar propune ca suplinitor, cu începere de la 1.XII.1870 pe părintele economist Simeon Topalov, Raport nr. 13/13.I.1871 al Consiliului școlar din Ismail, *ibidem*, Ds. 48/1871, filele 3 și 21.

Nr. crt.	Numele și prenumele	Studii	Perioada în care a funcționat	Cauza încetării activității
9.	Econom Simeon Topalov, suplitor la cl. a II-a ⁷⁸	Seminarul din Chișinău,	1845 I.XII.1870 –	
10.	Cristea Petrov ⁷⁹ , pt. l. bulgară			
11.	Grigore Platon, la clasa a II-a ⁸⁰			
12.	N. Caraciovski, școala comunală, nr. 1 ⁸¹	Seminariile Ismail și Socola, 1865 ⁸²		
13.	Maria Șișman, școala comunală nr. 2 ⁸³			
14.	Vasile Șișman, școala comunală nr. 3 ⁸⁴	Seminariile Ismail și Socola, 1865 ⁸⁵		

⁷⁸S-a născut la 2.II.1822. Studii încheiate la Seminarul din Chișinău, cu atestat din 15.VII.1845, cu drept de a fi admis la Facultatea de Teologie. Funcționează ca profesor la Seminarul din Chișinău între 1845 – 1853, iar apoi ca profesor de religie la Școala publică rusă din Ismail, până în 1857, când preia aceeași catedră la Școala catihetică din Ismail, până în 1865, fiind și membru al Consistoriului din Ismail, sub președinția arhimandritului Teoctist Scriban, vezi: „Tablou de situația corpului profesoral al Școlii publice primară nr. 1 din Ismail, format conform ordinului circularei MCIP din 18 februarie 1870 și din „Monitorul oficial” nr. 44/26 februarie 1870”, *ANIC. MCIP*, Ds. 23/1870, fila 94 f-v.

⁷⁹Născut la „15.XII.1847, necăsătorit, cu studii gimnaziale și un an de Facultate filologică, pentru școlari”, a predat limba bulgară, *ibidem*.

⁸⁰Cu ocazia inspecției la clasa a II-a, cu 41 elevi, revizorul găsește nivelul de pregătire al elevilor „satisfăcător” și cuvinte de bună apreciere a învățătorului Grigore Platon, Raport nr. 99/5.III.1873, *ibidem*, Ds. 53/1873, fila 6 f-v.

⁸¹Raport nr. 3722/20.XI.1872 al Primăriei Ismail, *ibidem*, Ds. 98/1873, fila 10; Raport nr. 95/4.III.1873 al revizorului Al. Vasiliu, *ibidem*, fila 9.

⁸²Născut în orașul Reni, absolvent a patru clase al Seminarului din Ismail și a cursului superior de la Seminarul Socola din Iași, la 1865, vezi: „Lista elevilor ce au primit certificate de absolvire a cursurilor în Seminarul central din mănăstirea Socola, care nu se cunoaște de au intrat în cler de la 1859 – 1869” trimisă MCIP cu adresa nr. 185/3.VII.1869, *DJIANIC.SVC.*, Ds. 177, filele 58 și 63.

⁸³*Ibidem*.

⁸⁴*Ibidem*.

⁸⁵Absolvent a patru clase al Seminarului din Ismail și a cursului superior de la Seminarul Socola din Iași, în 1865, cf.: „Lista elevilor ce au primit certificate de absolvire a cursurilor în Seminarul central din mănăstirea Socola, care nu se cunoaște de au intrat în cler de la 1859 – 1869” trimisă MCIP cu adresa nr. 185/3.VII.1869, *DJIANIC.SVC.*, Ds. 177, filele 58 și 63.

Nr. crt.	Numele și prenumele	Studii	Perioada în care a funcționat	Cauza încetării activității
1	Econom Dimitrie Teodorescu, cl. a IV-a	Seminar	IX.1858 – IX.1860	Suspendat pentru necuviință
2	Pr. Gr. Moșișanu, cl. I	Seminar Socola Iași	3.IX.1860 – 27.X.1860	demisie
3	V. Cucu, cl. a II-a ⁸⁶	Școala preparandală	10.IX.1860	
4	Ioan Cișman, cl. a III-a		16.VII.1868	
5	Teodor Crăciunescu, cl. a IV-a			9.X.1869
6	Petru Moșșescu, cl. I		8.III.1869	
7	Ioan Vasiliu, cl. a IV-a		X.1869 – 1872	

Învățătorii Școlii publice primară, de băieți, din Cahul

Învățătorii Școlii publice primară, de băieți, din Reni

Nr. crt.	Numele și prenumele	Studii	Perioada în care a activat	Cauza încetării activității
1.	Pr. A. Buhnea	Seminar	1.IX.1858 – 24.XII.1859	
2.	G. Andrei ⁸⁷		IX.1858 – 1859	
3.	Al. Coșula		10.IX.1860 – ? 1864	Transferat la Școala primară din Păcurari - Iași ⁸⁸
4.	Costache Broșteanu, cl. I	Școala preparandală-Iași	15.IX.1860 – 1864	Transferat la Școala primară nr.2 din Brăila ⁸⁹
5.	Ioan Galescu, cl. a IV-a		27.VIII.1864 – 10.IV.1867	Transferat la Galați
6.	Ioan Băcescu, cl. a II-a, apoi a III-a		27.IX.1862 – ulterior VI.1871	

⁸⁶Vasile Cucu figurează între cei 20 de elevi ai Școlii preparandale din Iași, examinați în iunie 1860, cu calificative de „eminent”, catalogul fiind semnat de membrii Comisiei: dr. Anton Velini, Zaharia Columb și Ștefan Micle, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 127/1860, vol. III, fila 155.

⁸⁷Încadrat la solicitarea părinților și plătit de aceștia pentru predarea limbilor greacă, recomandat de către N. Ionescu, inspectorul general al școlilor din Moldova, la 1.IX.1858, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 229/1858, filele 4 – 5.

⁸⁸La 21.V.1864 se afla învățător la Școala primară de băieți din suburbia Păcurari din Iași, de unde solicita salariul restant pe ultimul trimestru al anului 1860, *ANIC. MCIP*, Ds. 293/1862, fila 27.

⁸⁹Aici se găsea la 1.IV.1866 când informa Ministerul că donează statului suma de 750 lei cuvenite din salariul restant pe trimestrul IV din 1860, când era „învățător la clasa I de la Școala primară din Reni”, *ibidem*, fila 28.

7.	N. Danu, cl. a IV-a	27.VIII.1864 – ulterior VI.1871 ⁹⁰	
8.	N. Palade, cl.I	2.XI.1864 – ulterior VI.1871 ⁹¹	
9.	George Stanislau, cl. a IV-a	11.IV.1867 – 1.VIII.1868 ⁹²	
10.	Al.Vasiliiu ⁹³	15.III.1877	

Învățătorii Școlii publice, primară, de băieți din Chilia

Nr. crt.	Numele și prenumele	Studii	Perioada în care a activat	Cauza încetării activității
1.	Pr.Vladimir Conevschi,		cl. I 1858 – IX.1859	
2.	G.Romanescu, cl.I,apoi cl. a II-a și a III-a	Școala preparandală „Trei Ierarhi”	IX.1859 – 1864	
3.	A. Agura, cl.I ⁹⁴	Seminar	IX.1860 – ?	
4.	Nechifor Hoșovschi ⁹⁵		21.III.1861 – ulterior anului 1871	
5.	Mina Constantinescu		1.II.1864, ulterior anului 1870 ⁹⁶	
6.	Ioan Georgescu		28.XI.1867, post1871 ⁹⁷	

⁹⁰ Vezi „Tabel pentru actualii institutori ai Școlii primare de băieți din urbea Reni”, *ibidem*, Ds. 248/1871, filele 112 – 113.

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² *Ibidem*.

⁹³ În decretul de numire ministerială se specifică: „A servit ca institutor public pentru clasa a II-a timp de trei ani și jumătate, din 1868 – 1872, când a fost numit revizor școlar, funcționând neîntrerupt până în iunie 1876 când revizoratele au fost reorganizate”, *ibidem*, Ds. 51/1877, fila 16.

⁹⁴ La examenul de sfârșit de an școlar 1859/1860, învățătorul G. Romanescu propunea Ministerului încadrarea unui suplinitor pentru viitoarea clasă I, el urmând să preia clasele a II-a cu 29 elevi, și a III-a, cu trei elevi, Raport din 22 iunie 1860, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 125/1860, vol. I, fila 18. La examenul din iunie 1862, clasa I număra 33 de elevi, catalogul fiind semnat de învățătorul A. Agura, *ibidem*, Ds. 4/1862, vol. III, filele 823 – 824 și 827.

⁹⁵ Vezi „Stat de prezență pentru personalul Școlii primară de băieți din Chilia pe luna iunie 1870”, *ANIC. MCIP*, Ds. 591/1870, filele 58 f și 99 f. De asemenea adresa nr. 28/2.VI.1871 a institutorului superior M. Constantinescu cu precizarea: „Nechifor Hoșovschi, rus, născut în comuna Hârjofca din districtul Orhei, în Basarabia, numit la clasa I la 21.III.1861”, *ibidem*, Ds. 248/1871, filele 174 – 175.

⁹⁶ *ANIC. MCIP*, Ds. 591/1870, filele 58 f și 99 f.

⁹⁷ *Ibidem*.

V.1.4. Elevii: programa școlară, limba de predare, frecvență, promovare

La încheierea ciclului școlar primar elevul trebuia să știe să citească, să scrie după dictare respectând regulile de gramatică a limbii române, să cunoască și să opereze cu toate cele patru operații de aritmetică, să aibă cunoștințe de istoria patriei, îndeosebi din viața voievozilor Țării Românești și ai Moldovei, de geografie etc. Un accent deosebit cădea pe catehizare, elevii trebuind să cunoască preceptele religiei creștin-ortodoxe⁹⁸.

Multe dintre rapoartele oficialilor din sudul Basarabiei atrăgeau atenția Ministerului Educației că dată fiind structura demografică a acestui spațiu dascălii trimiși acolo trebuiau să cunoască și limba rusă. Referindu-se la profesorii ce vor preda la școlile din Reni, Chilia, Cahul și Leova, administratorul provinciei atrăgea atenția că „în afară de profesorul de la Leova, toți ceilalți ar fi bine a cunoaște și limba rusă, pentru că cea mai mare parte a populației sunt ruși și țin mult la limba națională”⁹⁹.

O sugestie similară, dar pentru școlile din Ismail, o întâlnim în raportul comisiei de la examenul din vara anului 1860 care considera necesară trimiterea unui „supleant pentru clasa I care să fie înzestrat, pe lângă cunoașterea limbii române și cu aceea rusă”¹⁰⁰. Atunci când se găseau asemenea învățători, aceștia se bucurau de o bună apreciere, iertându-li-se unele abateri, precum cazul lui Alexandru Coșula de la școala publică primară din Ismail despre care arhimandritul Melchisedec Ștefănescu nota că „este bețiv; chiar la examen era vântuit” și continua: „Dar, pe de altă parte, domnul Coșula are meritul că știe bine limba rusă, care este neapărată pentru profesorii din Basarabia unde cea mai mare parte din copii nu știu nicidecum românește și trebuie a-i învăța această limbă prin cea rusă”¹⁰¹.

La unele școli, la inițiativa dascălilor sau dorința părinților se introduceau și alte discipline. Bună oară, la școala din Ismail, în clasa a III-a se preda și

⁹⁸ Obiectele de studiu sunt cuprinse de rubricile cataloagelor lunare, semestriale și de examen. Pentru **clasa I** cuprindeau: Cunoașterea literelor, Silabisirea, Cetirea, Numărarea, Scrierea cifrelor, Rugăciuni; în **clasa a II-a**: Catehismul, Cetirea din Testament, Biografii de domni, Geografia, Aritmetica; în **clasa a III-a** se adăugau Gramatica română, Limba latină, Scrierea după dictare, Istoria naturii; în **clasa a IV-a**, pe lângă acestea întâlnim Fizica, vezi: Cataloagele claselor I, a II-a și a III-a de la Școala publică primară din Ismail ale examenului din iunie 1860, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 125/1860, filele 28 – 31; Catalogul lunar al școlărilor de clasa I de la Școala publică din Reni pe luna iunie 1862”, *ibidem*, Ds. 4/1862, vol. III, filele 775 și 778 f.; Cataloagele claselor I – IV, pe luna iunie, 1862, de la Școala primară din Ismail, *ibidem*, filele 828 – 832.

⁹⁹ Raportul nr. 48/9.XI.1857, *DJIANIC, MI.*, Ds. 39424, fila 7.

¹⁰⁰ *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 125/1860, fila 18.

¹⁰¹ *Ibidem*, Ds. 127/1860, vol. III, fila 157 v.

limba latină¹⁰²; la școala primară din Reni, Sfatul orașenilor, la solicitarea părinților, propune inspectorului general al școlilor din Moldova, N. Ionescu, ca „pe lângă limba națională să se predea și limba greacă”, obligându-se la plata profesorului. Pentru acest lucru este trimis de la Iași George Andrei¹⁰³.

Tot pentru elevii școlii primară din Ismail, Consiliul comunal, în urma examenului din iunie 1870 observând că „la acea școală se predau două limbi slave, rusa și bulgara” propune ca „în locul uneia dintre aceste două limbi să se predea o limbă din cele moderne, precum franceza, precum se practică și în alte școli ale țării”¹⁰⁴. Ministerul somează primăria orașului „ca până ce se va aproba sau respinge o asemenea propunere a Consiliului comunal, vă veți conforma programei ce există și legii instrucțiunii publice”¹⁰⁵, fapt care determină primăria de Ismail să reinnoiască solicitarea, dar cu același rezultat¹⁰⁶. Solicitarea primăriei din Ismail de a se înlocui predarea limbii bulgare, introdusă cu acordul Ministerului, cu limba franceză, a trezit reacția legitimă a locuitorilor bulgari. Adresându-se Ministerului aceștia arătau că „Noi trăim în România care după tradițiile istorice și prezenta ei comportare față de elementul bulgar, cerem ca pe lângă limba română, fiii noștri să nu uite și limba strămoșilor lor, indispensabilă în casă și în târg, precum și în afară”¹⁰⁷. Ministerul atenționează Comitetul școlar din Ismail că „dacă în interesul populației bulgare de acolo s-a admis a se propune în școala publică locală, în orele libere, și limba bulgară, nu se poate acum a se înlocui acea limbă cu franceza, precum voiește primăria acelei urbe”¹⁰⁸.

Propunerea Consiliului comunal din Ismail era înaintată și pe temeiul unui precedent creat în anii 1862/1863 când, tot la solicitarea părinților, la școala primară de băieți din Ismail se introdusese predarea zilnică a unei ore de limbă franceză, greacă și rusă, după preferință, în locul disciplinei de Muzică vocală, pentru care se plătea din „casa comunală 12.000 de lei”¹⁰⁹. Pentru punerea în practică a acestei dorințe a părinților elevilor se convenise cu directorul școlii, învățătorul Ioan Cotov, ca lecțiile în limba română să aibă loc între orele 8 – 11 dimineața, iar de la 11 la 12, cele de limbi străine. Ioan Cotov, fără a consulta

¹⁰²Catalogele claselor I, a II-a și a III-a de la Școala publică primară din Ismail ale examenului din iunie 1860, *ibidem*, Ds. 125/1860, filele 28 – 31.

¹⁰³Raport nr. 90/1.IX.1858, *ibidem*, Ds. 229/1858, filele 4 – 5.

¹⁰⁴Raport nr. 1959/6.VII.1870, *ANIC.MI., Comunală*, Ds. 148/1870, fila 15.

¹⁰⁵Adresa nr. 10.742/18.VII.1870, *ibidem*, fila 16.

¹⁰⁶Adresa nr. 2376/12.VIII.1870, *ibidem*, fila 38 f-v.

¹⁰⁷Petiția dată „august 1870” este semnată de 25 fruntași ai comunității bulgare, care constituia, după propria lor apreciere, o treime din populația orașului Ismail, *ANIC. MCIP*, Ds. 54/1870, fila 33 f-v.

¹⁰⁸Adresa nr. 8185/20.VIII.1870, *ibidem*, fila 34.

¹⁰⁹Adresa Consiliului municipal din Ismail, din 16.I.1863, către Comitetul școlar al urbei, *ANIC. MCIP*, Ds. 31/1863, fila 4.

Comitetul școlar, a modificat orarul încât, pentru limbile străine rămânea un timp insuficient, ceea ce a trezit nemulțumirea părinților, încât directorul a fost nevoit să revină la vechiul program¹¹⁰.

O notă particulară distingem în predarea limbilor română și bulgară în școlile primare din Bolgrad, fie de stat, fie comunale. Dacă în școala publică, primară, revizorul Al. Vasiliu constata cu prilejul unei inspecții o paritate în predarea acestora, existând învățători cunoscători ai ambelor limbi, salariați de stat¹¹¹, în școlile comunale, unde învățătorii erau angajați de Consiliul local, aceștia erau, de regulă, de origine bulgară, necunoscători ai limbii române. Spre exemplu, inspectând școala comunală de băieți, revizorul C. Petrescu constata că „progresul în partea științifică este satisfăcător, dar toate obiectele se predau în limba bulgară, iar în limba română numai gramatica și citirea încât elevii nu pot a se deprinde cu limba română mai de loc”¹¹².

Odată cu debutul anului școlar 1876/1877, Consiliul superior al instrucțiunii publice a luat decizia ca limba bulgară să se predea la școala publică primară din Bolgrad în „orele libere”, deci în afara programei, fapt care a determinat reacția locuitorilor. Pentru includerea limbii materne, bulgara, în programa școlară locuitorii aduceau ca argument situația din provinciile Alsacia și Lorena care, „pe cât timp au fost sub stăpânirea Franței, în toate școlile, chiar și publice, limba germană a fost predată, așa încât după două secole toți vorbesc limba germană”.

Memoriul adresat primăriei, care ajunge pe masa ministrului grație prefectului de Bolgrad, se încheia solicitând „restabilirea programei ce a fost în vigoare până astăzi la școala primară de băieți”¹¹³. Consiliul permanent al instrucțiunii publice amintea ministrului chemat să ia o decizie în această problemă că în orele prevăzute de „noua programă primară votată de Consiliul general nu s-ar putea admite altă materie străină decât în detrimentul materiilor obligatorii” încât cursul de limbă bulgară rămâne a se ține în orele libere¹¹⁴.

Promovarea într-o clasă superioară presupunea un examen public, la sfârșit de an școlar, desfășurat în lunile iunie – iulie. Pentru anul școlar 1857/1858 Departamentul Cultelor informa Administrația colonială că examenele publice la școala din Bolgrad se vor „ține în zilele de 1, 2 și 3 iulie în prezența

¹¹⁰*ibidem*.

¹¹¹Predarea în limba bulgară era făcută de învățătorul Ivan Marinov (Marincu), de la orele 8 – 9 ½ și de la 15 – 16, pentru toate clasele, iar în limba română de învățătorul Ioan Mancaș și N. Vălcu, de la 9 ½ – 11 și de la 16 – 17, Raport nr. 117/1.IV.1873, *ibidem*, Ds. 89/1873, filele 13 și 15.

¹¹²Raport nr. 142/4.III.1874, *ibidem*, Ds. 101/1874, fila 1 f-v.

¹¹³Raportul nr. 11809/ octombrie 1876 al prefecturii de înaintare a memoriului locuitorilor bulgari din Bolgrad, *ANIC. MCIP*, Ds. 92/1877, filele 4 și 6.

¹¹⁴*ibidem*.

Dregătoriului și autorităților ecleziale, administrative și comunale” iar pentru celelalte colonii „Dregătoria va fixa zile conform cu considerațiile de localitate și timp”. Departamentul insista ca administrația superioară a Basarabiei de sud să acorde „însemnătatea cuvenită, impozantă și prestigiu examenelor publice, conform cu trebuința de a produce impresii salutare în interesul învățaturii asupra acestor populații noi”¹¹⁵. O invitație similară era adresată și Comitetului școlar din Ismail, pentru examenele fixate pentru 5 iulie 1858¹¹⁶. Comitetul de inspecție școlară al Ismailului solicita însă devansarea examenului pe 24 iunie, „după obiceiul Rusiei”. Departamentul Cultelor și al Instrucțiunii Publice de Iași respinge solicitarea „neputând fi mai cu seamă luat în considerație temeiul unui obicei străin”¹¹⁷.

La examenele din iulie 1860 la școlile publice din Ismail, Chilia și Reni, Departamentul Cultelor de la Iași delega pentru asistență pe arhimandritul Melchisedec Ștefănescu. De la examenul școlii din Ismail avem două rapoarte: unul din partea comisiei examinatoare, semnat și de arhimandrit, un altul numai al celui din urmă. Din anexa primului aflăm că din cei 69 elevi înscriși în clasa I, 29 au promovat, iar 42 au rămas repetenți; din clasa a II-a au promovat 10 elevi, iar 20 urmau să repete; din cei opt elevi ai clasei a III-a doar unul singur rămânea repetent¹¹⁸. Situația denotă o exigență deosebită care, de altfel, caracterizează examenele publice din epocă.

Cel de al doilea raport, mult mai amplu, are observații critice la adresa învățătorului Coșula, relatate mai sus, dar pozitive despre „profesorul adjunct, care, pe lângă cunoașterea limbilor română și rusă, are și meritul onestității”. Totodată, arhimandritul mai sugera necesitatea înființării de noi școli comunale pentru că „Ismailul are o întindere foarte mare, fiind de dânsul atârinate satele Covurlui, Broasca, locuite de români, Sofian, Necrasovca veche și Necrasovca nouă, locuite de ruși și din cauza depărtării copiii nu pot frecventa școala centrală din oraș”¹¹⁹.

V.2. Școli primare de fete

V.2.1. Înființarea școlilor primare de fete

Înființarea școlilor de fete în orașele din sudul Basarabiei se înscrie unei politici a guvernului de Iași. Într-un memoriu înaintat caimacamului Vgoride

¹¹⁵Adresa nr. 4791/10.VI.1858, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 12/1858 filele 17 – 18.

¹¹⁶*Ibidem*.

¹¹⁷*Ibidem*, fila 29.

¹¹⁸*Ibidem*, Ds. 125/1860, vol. I, filele 18 f-v, 28 – 33.

¹¹⁹*Ibidem*, Ds. 127/1860, vol. III, fila 157 v – 158 f-v.

la 26 iulie 1858 de ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, D. A. Cantacuzino, se arată că „Trebuința ce este a da învățurii publice în întiderea și develirea prevăzută de regulamentul scolastic – urmează a se mai înființa cu începere de la 1 septembrie, anul curent, câte o școală primară de fete prin toate reședințele ținutale”¹²⁰. Directorul secției „Școli” din Minister, Melidon, evaluase cheltuielile necesare pentru plata „profesorilor la cele 12 școli de fete ținutale la suma de 43.200 lei anual ce ar trebui suportată de Casa școalelor”¹²¹.

Stimulată de inițiativa Guvernului de la Iași, administrația județului Roman solicita lămuriri pentru deschiderea unei liste de subscripții publice în vederea deschiderii unei școli de fete în oraș¹²² iar de la Bacău se înștiința, prin învățătorul C. Platon, că „serdarul Ioan Ianuli a hărăzit casele sale, pe un an, fără de chirie, pentru înființarea unei școli de fete”¹²³.

În sudul Basarabiei înființarea școlilor de fete urbane a debutat la scurtă vreme după cele de băieți. Avem toate motivele să credem că în toamna anului 1857, sau cel târziu la începutul anului următor, s-a înființat școala de fete din Bolgrad; în septembrie 1858, aceea din Ismail, lor succedu-le apoi, la scurt timp, cele din Chilia și Cahul.

În cazul Școlii de fete din Bolgrad, Dregătorul colonial și al domeniilor statului, funcție deținută de P. Costandachi, informa Departamentul Cultelor de la Iași la 20 iulie 1858 că „examelele semestrului al doilea pentru școlile române de fete și băieți din Bolgrad s-au desăvârșit în zilele de doi-patru ale curenteii” cu participarea sa nemijlocită, adăugând că „în Școala de fete, la clasa limbii române, unde lecțiile au fost predate de Profira Bălăceanu, elevele au făcut un progres netăgăduit în cunoașterea limbii române”¹²⁴. Aflăm din același raport că la respectiva școală mai exista o clasă de limba rusă, la care preda Sofia Piculo fără nici o autorizație deși Hrisovul principelui caimacam interzice acest fapt dacă nu există acordul Ministerului”.

Putem conchide deci că înființarea Școlii de fete a avut loc în anul anterior deși raportorul nu o spune explicit și nici cataloagele expediate nu mai există spre a oferi alte detalii.

Același înalt funcționar anunța și încheierea examenului la școlile din Ismail, fără a aminti între acestea și Școala de fete. Există însă alte informații care ne îngăduie să plasăm cu certitudine înființarea Școlii de fete de aici în septembrie 1858. Încă din iunie acel an, Maria Vroblevțchi „care a condus un pension de fete la Iași timp de patru ani, 1854 – 1858” și fusese strămutată la Ismail, unde soțul său a fost numit translator pe lângă Tribunalul din Ismail, după cum

¹²⁰*Ibidem*, Ds. 231/1858, fila 20 f-v.

¹²¹Raport din 20 iulie 1858, *ibidem*, filele 1 – 2.

¹²²*Ibidem*, fila 59.

¹²³Raport nr. 8/25.I.1859, *ibidem*, fila 83.

¹²⁴Raport nr. 3128/20.VII.1858, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 12/1858, filele 264 f-v și 266 f.

singură informa pe superiorii Departamentului de la Iași, se oferea „a fi directoarea Școlii de fete ce are a se înființa”, condiționând numirea de „predarea limbilor franceză și rusă” de către ea, și de angajarea unui profesor de limba greacă¹²⁵. Departamentul, aflat în căutarea unei asemenea persoane cunoscătoare de limbă rusă acceptă propunerea imediat¹²⁶ dar, curios, Maria Vroblețski o refuză sub motiv că a primit prea târziu acceptul, fiind invitată, între timp, să deschidă un pension de fete la Brăila¹²⁷.

Fig. nr. 12. – Sigiliul Școlii publice de fete din Ismail. Legenda: „..... a Institutului domnesc de fete...”. A fost folosit pe documentele Școlii de prima directoare Maria Dervenis. Sursa: ANIC. MCIP – Moldova, Ds. 81/1860, fila 20 f.

În aceste condiții, Consiliul municipal Ismail recomanda pentru deschiderea Școlii de fete pe George Dervenis „ca unul ce este cu totul așezat în acest oraș și înzestrat cu toate calitățile care se cer de la o asemenea chemare”¹²⁸. Dimitrie A. Cantacuzino, titularul portofoliului Cultelor și Instrucțiunii Publice de la Iași, încuviințează propunerea dar, interesant că la 2 septembrie 1858 numește în funcția de directoare a Școlii de fete din Ismail ce are a se înființa pe „Maria Dervenis, născută Tutov”¹²⁹. Printr-o altă adresă i se stabilește condițiile de funcționare și de finanțare astfel: 3.000 lei pentru chiria localului; 1.440 lei pentru servitor; 1.200 lei pentru lemne și lumânări; 480 lei reparațiile curente și 6.000 lei/an „salariul dumatile cu îndatorirea ca limbile franceză și greacă să se predea de soțul dumatile, George Dervenis, care are autorizația acestui Minister și care urmează a fi plătit de către Dumneata, ținând și un profesor de limba rusă și religie, care să fie autorizat de Minister și care să fie plătit tot de către Dumneata, iar pentru limba română și lucrul de mână Ministerul îți va trimite, pe conta sa, o elevă de la Școala centrală de fete din Iași”¹³⁰. Totodată, Ministerul informa și Consiliul municipal Ismail despre numirea Mariei Dervenis pentru

¹²⁵*Ibidem*, Ds. 229/1859, fila 2 f-v.

¹²⁶ Adresa nr. 7015/28.VII.1858, *ibidem*, filele 2 – 3.

¹²⁷ Corespondență din 23.VIII.1858, *ibidem*, fila 13.

¹²⁸ Adresa nr. 1003/28.VIII.1858, *ibidem*, fila 12.

¹²⁹ Decret de numire nr. 9046/2.IX.1858, *ibidem*, fila 15 f.

¹³⁰ Adresa nr. 9047/2.IX.1858, *ibidem*, filele 15 f-v și 16 f.

înființarea Școlii de fete, precizând și cheltuielile ce vor trebui suportate din bugetul primăriei¹³¹. În urma tuturor acestora, Maria Dervenis informa Departamentul că Școala de fete din Ismail „s-a deschis și lecțiile au început la 22 a trecutei luni septembrie, potrivit anunțurilor pe care această direcție a lipit la toate răspântiile orașului”¹³².

La aceeași dată Maria Dervenis recomanda pe Mihail Cazanacli „preot la biserica Sf. Neculai, fost elev al Seminarului din Chișinău” pentru a preda limba rusă „dar care știe a scrie și a ceti și românește”¹³³. Se pare că Ministerul nu a reușit să pună în practică recomandarea Mariei Dervenis de vreme ce în 1860, acesta preda religia gratis, la școala de băieți din Ismail, conform informației oferită de arhimandritul Melchisedec în raportul său de asistență la examenul de an¹³⁴. Astfel debuta o nouă instituție de învățământ în Ismail, la numai un an de la reinstalarea administrației române în acest oraș de la Dunăre, instituție care avea să cunoască o evoluție ascendentă în următorii ani.

La Chilia nu exista școală de fete în iulie 1860, când arhimandritul Melchisedec asista ca delegat al Ministerului la examenul de sfârșit de an, ocazie cu care sugera în raportul său că „se cere a se înființa și aici o școală de fete”¹³⁵. Se pare că sugestia i-a fost urmată căci la examenul din vara anului 1862, exista o școală de fete, care avea doar clasa I, frecventată de 25 de eleve¹³⁶. Din catalogul de prezență pe luna iunie, singurul de altfel de la această școală, aflăm că învățătoarea cu care a debutat școala se numea A. Gorina. Putem presupune că școala fusese înființată în anul precedent sau, cel mai târziu, la începutul anului 1862.

Relativ la înființarea școlii de fete din Cahul, informațiile sunt târzii și indirecte. Le oferă un „Stat de prezență și salarizare” din 1870 în care două învățătoare, Ruxandra Grigoriu și Elisa Crăciunescu, figurează ca fiind numite la acea instituție în aceeași zi de 23 februarie 1867¹³⁷. Cum două dintre învățătoare, Ruxandra Grigoriu și Elisa Crăciunescu erau numite, prima pentru clasa a II-a, iar cea din urmă pentru clasa a III-a, înseamnă că școala debutase cu cel puțin doi ani în urmă.

¹³¹ Adresa nr. 9049/2.IX.1858, *ibidem*, fila 16.

¹³² Raport nr. 6/4.X.1858, *ibidem*, filele 26 v – 27 f.

¹³³ Raport nr. 8/4.IX.1858, *ibidem*, fila, 34 f-v.

¹³⁴ Raport din 8 august 1860, *ibidem*, Ds. 127/1860, vol. III, filele 156 – 159.

¹³⁵ *Ibidem*, Ds. 127/1860, vol. III, fila 158 v.

¹³⁶ Raport nr. 19/30.VI.1862 al învățătorului G. Romanescu, *ibidem*, Ds. 4/1862, vol. III, fila 823.

¹³⁷ Stat de prezență al învățătoarelor Școlii publice primară de fete din Cahul pe lunile aprilie – mai 1870, ANIC. MCIP, Ds. 592/1870, filele 8 v și 9 f.

Handwritten signatures in cursive script, likely belonging to the officials mentioned in the text.

Fig. nr. 13. – Sigiliul orașului Reni la 1858. Legenda: „Principatul Moldavei. Sfatul orașinesc giudețiead din Târgul Reni, 1858.”

Sursa: ANIC, MCIP – Moldova, Ds. 229/1858, fila 17.

La Reni exista în mod cert o școală de fete în 1864. În primul trimestru din 1864 aici predau doar două învățătoare, Sevastița Manciu și Catinca Vasiliu, pentru clasele I și a III-a. În luna mai a fost încadrată și Maria Constantiniu pentru clasa a II-a¹³⁸. Aceeași componență a corpului didactic o găsim și pe tot parcursul anului următor¹³⁹. În septembrie 1866 locul învățătoarei Maria Constantiniu de la clasa a II-a a fost luat de Natalia Zăhărescu, echipă pe care o întâlnim și la debutul anului școlar 1867 – 1868¹⁴⁰, de când avem și ultimele informații despre această școală.

V.2.2. Localurile de școli: amenajări și dotări

Ca și în cazul școlilor de băieți urbane, localurile necesare instalării școlilor de fete au fost improvizate, consiliile locale închiriindu-le pe diverse durate de timp. Pentru școala de fete din Ismail, Departamentul Cultelor a cerut municipalității să prevadă în bugetul anual suma de 3.000 lei pentru chira localului. Directoarea Maria Dervenis informa Ministerul că „de la înființarea acestei școli Eforia a răspuns la timp atât cu plata localului, precum și altele trebuitoare”¹⁴¹. La scurtă vreme, aceeași Maria Dervenis solicita însă intervenția autorității ministeriale pentru a determina municipalitatea să-i acopere cheltuielile făcute cu construirea „băncilor și altele necesare mobilării școlii”¹⁴².

În orașul Bolgrad școala publică de fete beneficiase pentru început de un local spațios, plasat în centrul orașului „în piața întâia, pe lângă

¹³⁸*Ibidem*, Ds. 540/1864, filele 1 f – 2 v; 18 v; 46 f; 62 f.

¹³⁹*Ibidem*, Ds. 851/1865, filele 8 v și 11 f; 47 v și 48 f; 59 v – 60 f.

¹⁴⁰*Ibidem*, Ds. 613/1867, filele 58 v și 75 f.

¹⁴¹Raport nr. 53/VII.1859, ANIC, MCIP – Moldova, Ds. 299/1859, fila 106.

¹⁴²Suma cerută era de 1.070 lei. Apostila lui V. Alexandrescu (V. A. Urechia) indica: „se va mijloci la municipalitate a face cuvenita îndestulare Directoarei pentru băncile ce ar fi făcut, cu un adaos la condeiul Școlii de fete”, *ibidem*, fila 126.

biserică”¹⁴³ după cum precizează un raport de mai târziu, din 1872. În acest local a funcționat Școala publică de fete până în toamna lui 1869, conform unui raport din 1870 al învățătoarei Elena Cernat, care se plângea că în acest local, astăzi al școlii comunale, a slujit vreme de șase ani¹⁴⁴. Mutarea în alt local a fost stimulată și de conflictul intervenit între învățătoarea de limba română, Elena Cernat și învățătoarea de limba bulgară de la Școala comunală de fete găzduită în același imobil, Nadejda Poll, fapt care a determinat migrarea elevelor bulgare spre școala cu limba de predare maternă.

Mutarea Școlii publice de fete afecta autoritatea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice care se vede nevoit să solicite Ministerului de Interne, în subordinea căruia se găseau prefecturile, să intervină pe lângă prefectura și primăria de Bolgrad pentru revenirea la situația anterioară deoarece „localul în care este așezată școala publică nu corespunde deloc condițiilor didactice”¹⁴⁵. Corespondența urmată între cele două Ministerii, între acestea și prefectură, între aceasta și primărie nu conduce la nici un rezultat. În noiembrie 1870 situația rămăsese neschimbată, Primăria de Bolgrad condiționând revenirea școlii publice la localul anterior de înlocuirea învățătoarei Elena Cernat cu o altă persoană, opinie pe care și-a însușit-o și prefectul Iacovachi, care conchidea că „interesul instrucțiunii este să binevoii a dispune înlocuirea d-rei Cernat cu o altă învățătoare care să satisfacă pe cetățeni”¹⁴⁶. Pentru stingerea conflictului Consiliul permanent al instrucțiunii publice opina, la rândul său, pentru transferul doamnei Cernat la altă școală și „revizorul va recomanda Ministerului una din învățătoarele cele mai bune de la școlile de fete din districtele învecinate spre a se numi de superioară la Bolgrad în locul doamnei Cernat”¹⁴⁷.

Înlocuirea învățătoarei Elena Cernat s-a produs la 16 septembrie 1872. Noua directoare, Eleonora Alexandrescu, care urma să preia clasa a III-a, insista pentru reamplasarea școlii publice de fete în „localul județului din centrul orașului și în care au fost instalate toate directoarele școlilor guvernului” pentru că localul oferit de primărie „se află la marginea orașului” și „izolat de centru”¹⁴⁸. Cum la școala de fete comunală, amplasată în vechiul local al școlii publice de fete, întreținută de guvern, o parte din ore erau predate gratis de unii profesorii ai Școlii centrale, aceștia, la rândul lor, condiționau continuarea activității benevole de păstrarea spațiului.

¹⁴³Raportul nr. 3/30.IX.1872 al învățătoarei Eleonora, ANIC, MCIP, Ds. 90/1872, filele 31 f-v și 40 f.

¹⁴⁴Raport nr. 47/8.VII.1870, *ibidem*, Ds. 98/1870, filele 51 f-v – 52 f.

¹⁴⁵Adresa nr. 486/20.I.1870, ANIC, MI., Comunală, Ds. 148/1870, fila 1.

¹⁴⁶*Ibidem*, fila 17.

¹⁴⁷*Ibidem*.

¹⁴⁸Raportul nr. 3/30.IX.1872 al învățătoarei Eleonora, ANIC, MCIP., Ds. 90/1872, filele 31 f-v și 40 f.

Situația este însă prezentată de notabilii orașului într-o lumină favorabilă soluției adoptată de municipalitate, informând Ministerul că Școlii publice de fete i s-a oferit „un local separat, comod și corespunzător pentru un stabiliment de instrucțiune” și care „nu este la marginea orașului precum vi se raportează ci, la din contra, în centrul orașului, partea de sus, alături de a doua piață” și „unde actualmente există și funcționează școala de fete” explicau aceștia în raportul Comitetului școlar constituit din cetățeni de etnie bulgară, majoritară în Bolgrad¹⁴⁹. Consiliul permanent al instrucțiunii publice, aflat în al treilea an al conflictului generat de problema localului emitea un aviz în care opina „a se scrie acestei instituitoare a se mulțumi cu localul ce i s-a însemnat de către Comitet”¹⁵⁰. Probabil că aceasta a și fost soluția finală, școala de fete comunală păstrându-și spațiul în localul spațios și central deținut anterior, până în toamna anului 1869, de Școala publică de fete a orașului Bolgrad¹⁵¹. Evident că problema ascundea în sine conflictul latent dintre comunitatea bulgară, majoritară în oraș, deținătoare a pârghiilor în administrația locală și favorizată în domeniul instrucției și educației de Hrisovul „Vogoride” și comunitatea română, minoritară, abandonată de administrația centrală a Principatelor, preocupată mai mult de păstrarea unui echilibru social în această parte reîncorporată fărăi după patru decenii de stăpânire străină.

V.2.3. Corpul didactic: selectare, studii, salarizare

Sistemul de selectare a corpului didactic pentru școlile publice urbane de fete era același ca și în cazul școlilor de băieți. Referitor la învățătoarele care au înființat școlile publice de fete din orașele Bolgrad, Ismail, Chilia și Cahul avem știri despre modul numirii lor numai în cazul Mariei Dervenis, de la Școala de fete din Ismail. Despre maniera în care au fost selectate Profira Bălănescu, de la Școala publică de fete din Bolgrad, în 1857 și A. Gorina, în 1861, pentru aceea din Chilia nu dispunem de informații. Putem presupune însă că dacă au fost recomandate de Comitetele școlare ale respectivelor Eforii urbane, rolul Ministerului a fost de a le confirma în post. Avem motive să credem că după examenul din vara anului 1859 Profira Bălănescu a revenit la

¹⁴⁹Raport nr. 19/27.XI.1872 este semnat de președintele acestuia, N. Atanasievici, *ibidem*, filele 34 f-v și 39.

¹⁵⁰*Ibidem*.

¹⁵¹Revizorul C. Petrescu inspectând școlile publice, primare, de băieți și fete din Bolgrad în iunie 1873, semnală neglijența primăriei care trebuia să le asigure mobilierul necesar. El le afla „fără cancelarii căci nu au mobilier ba nici cel puțin un scaun și chiar nici bănci, așa că cei mai mulți dintre băieți stau în picioare în clasă”, Raport nr. 142/3.VI.1873, *ibidem*, Ds. 89/1873, fila 16 f-v.

Iași, de unde solicita post de „profesoriță”¹⁵². Lucru cert este că succesoarea Profirei Bălănescu, Elena Cernat, a fost numită de Minister, probabil în 1864 după cum rezultă dintr-un raport al acesteia din iulie 1870¹⁵³. Intrasigentă în calitatea ei de directoare, atât în privința predării limbilor română și bulgară, după cum vom vedea mai jos, cât și față de mutarea școlii în alt local, la cererea insistentă a Consiliului municipal și a Comitetului școlar, Ministerul s-a văzut nevoit să o înlocuiască la începutul anului didactic 1872/1873 cu Eleonora Alexandrescu¹⁵⁴.

La Școala publică de fete din Ismail, Maria Dervenis nu a rezistat mai mult de doi ani. A intrat în conflict cu învățătorul Al. Coșula¹⁵⁵ de la Școala publică de băieți; contestă raportul delegatului ministerial, Ioan Vițu, la examenele din vara anului 1859; nemulțumește Comitetul școlar municipal etc. Nu dispunem de raportul delegatului ministerial la examenul din iulie 1859, dar avem în schimb contestația înaintată Ministerului de Maria Dervenis din care rezultă că învățătorul Ioan Vițu de la Galați imputa directoarei că percepe taxă separată pentru predarea lecțiilor de limbă greacă și franceză și că Școala având internat, tinde să devină pension. Contestând observațiile delegatului ministerial, Maria Dervenis îl acuză pe acesta că „nu a avut decât șase premii” câtă vreme peste 20 de eleve au obținut nota „eminent” la examenul public¹⁵⁶.

Se pare însă că adevărul era de partea delegatului Ioan Vițu deoarece, la asistența făcută în anul următor de arhimandritul Melchisedec, a cărui bunăcredință nu poate fi pusă la îndoială, acesta constata că „Școala primară de fete are în catalog numai 18 eleve. Ea este în decădere și foarte departe de pensionul privat al d-nei Plarino. Profesoara de azi poate fi adjunctă, iar nu primară” și concluzionează că „ **Direcția școlii este necesar a se da unei persoane cu mai multă știință**” (*subl. ns. I.S.*). Cu același prilej, arhimandritul Melchisedec sugera, împreună cu prefectul că „o asemenea persoană s-ar găsi acolo, care a învățat la Odessa și este de preferat, în privința cunoștinței de limba rusă, neapărată pentru copilele ce nu știu românește”¹⁵⁷. De altfel, Comitetul de

¹⁵²O aflăm pe „lista fetelor care au cerut a li se acorda posturi de profesorițe” alături de alte șase absolvente ale Școlii centrale de fete, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 231/1858, fila 137.

¹⁵³Raport nr. 47/8.VII.1870, *ANIC. MCIP*, Ds. 98/1870, filele 51 f-v – 52 f.

¹⁵⁴*Ibidem*, Ds. 90/1872, filele 31 f-v și 40 f.

¹⁵⁵Reclamația împotriva învățătorului Coșula este făcută mai întâi de Maria Dervenis, Raport nr. 48/15.VI.1859, și reluată de soțul ei, George Dervenis, într-un raport detaliat, George Dervenis, incriminându-l pe Al. Coșula ca „nărvit în beție” (viciu remarcat de altfel și de arhimandritul Melchisedec în raportul său din 8 august 1860!) încât, în ajunul anului nou, aflat într-o avansată stare de turmentare s-a prezentat în saloanele Cazinoului din Ismail, de unde a fost evacuat la ordinul colonelului Lupașcu, comandant la Galați, Raport din 10.VIII.1859, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 229/1859, fila 84.

¹⁵⁶Raport nr. 72/11.VIII.1859, *ibidem*, filele 132 și 135.

¹⁵⁷Raport din 8.VIII.1860, *ibidem*, Ds. 127/1860, vol. III, fila 158.

inspecție al școlilor publice din Ismail solicita Ministerului înlocuirea Mariei Dervenis „care nu corespunde îndatoririlor sale din cauza puținei îngrijiri ce exercită în învățatura elevelor” și propunea pe „Elisa Malcinovschi, cunoscătoare a limbilor rusă, greacă și franceză, precum și româna”¹⁵⁸, probabil persoana avută în vedere de arhimandrit și prefectul județului.

Lipsa de preocupare față de obligațiile sale didactice și educative proveneau și din hotărârea de a se strămuta în alt oraș, după cum rezultă dintr-o suplică a acesteia către Domnitorul țării, Alecsandru Ioan Cuza, înaintată încă din aprilie 1860, motivând „atentatul din 24 ianuarie asupra vieții soțului meu și profesor la institutul de fete din Ismail”. Tot atunci petenta evoca vizita întreprinsă de domnitor în școala pe care o conducea și, dorind să-l sensibilizeze, îi amintea că „ați binevoit a exprima o mulțămire înaltă”¹⁵⁹. Din Huși, unde probabil își avea reședința, Maria Dervenis reamintea Ministerului apostila Domnitorului, insistând pentru grăbirea transferului¹⁶⁰.

Nu știm dacă a fost sau nu transferată la altă școală dar este cert că Maria Dervenis a părăsit postul, fiind somată de Minister să revină la Ismail pentru a preda Comitetului de inspecție al școlilor publice zestrea școlii – arhivă, însemne publice, biblioteca, mobile etc.¹⁶¹.

După plecarea familiei George și Maria Dervenis școala și-a întrerupt activitatea pentru o perioadă de timp, după cum rezultă dintr-o suplică a „obștei târgoveților din Ismail” în care se amintea Ministerului că „avem școală domnească, care însă stă închisă de un timp, deși avem profesoară pe D-na Pavlina Covalschi”. În final, obștea târgoveților își încheia demersul rugând Ministerul „a deschide școala domnească și a rândui pe dumneaei Pavlina Covalschi profesoară primară, având toată încrederea numai în Dumneaei”¹⁶². Este de presupus că Ministerul a satisfăcut doleanța obștei de târgoveți bolgrădeni, dar din august 1864 la Școala publică de fete din Ismail este numit în integralitate un nou corp profesoral – Elisa Vartic, Gheorghe Roșianu, Eleonora Mancu și Eugenia Colescu¹⁶³, acoperind toate clasele primare, de la I la a IV-a. Unele dintre aceste cadre didactice vor profesia aici și în 1867, dată de la care nu mai dispunem de informații de arhivă asupra Școlii de fete din Ismail.

Situația de la Școala de fete din Chilia se aseamănă întrucâtva cu aceea a instituției similare din Ismail. Și aici, de la indicarea primei învățătoare, A. Gorina, din 1861 și până în 1864, lipsesc informațiile despre Școala de fete.

¹⁵⁸Raport nr. 56/9.VIII.1860, *ibidem*, Ds. 81/1860, fila 27.

¹⁵⁹Suplică din 12.IV.1860, *ibidem*, fila 14. Domnitorul așeza următoarea apostilă: „Departamentul de Culte va găsi rânduirea petiționarei potrivit cu dispozițiile în asemenea”.

¹⁶⁰*Ibidem*, fila 20.

¹⁶¹Adresa nr. 9253/20.VIII.1860, *ibidem*, fila 28.

¹⁶²„Suplică” din 16.VII.1861, *ibidem*, fila 64 f-v.

¹⁶³ANIC. MCIP, Ds. 852/1865, filele 3 – 4.

Mai mult chiar, nu întâlnim decât învățătoare pentru clasele I și a II-a. Este greu să credem că școala nu a avut și ultimele două clase primare, a III-a și a IV-a, în toată această perioadă de până la 1871, dată de la care ne lipsesc informațiile despre această instituție.

În privința studiilor, numirea cadrelor didactice de către Minister conferă garanția adecvată a acestora. Erau recomandate pentru asemenea posturi doar absolventele sau absolvenții de școli normale sau echivalente, iar în cazul altor studii concursul era obligatoriu.

Măsurile disciplinare în cazul corpului didactic urban sunt rare, spre deosebire de cele din mediul rural unde cuvântul administrației locale și al revizorului cântăreau greu. Mediul orășenesc asigura o mai rapidă circulație a informației, cadrul didactic nu trebuia să se deplaseze zeci de kilometri spre a-și clama drepturile, calitatea intelectuală a acestora era, desigur, superioară încât avem și explicațiile numărului redus de măsuri disciplinare aplicate învățătorilor sau învățătoarelor de la școlile urbane. Ele au existat totuși. Un exemplu întâlnim la Chilia unde învățătoarea Zoe Pandelescu, în urma unor inspecții repetate ale revizorului Al. Vasiliu, va fi propusă pentru demitere pentru că „a absentat mai multe zile”; „la clasă depune puțin zel și activitate” iar „viața conjugală a devenit un scandal pentru societate”¹⁶⁴. Propunerea primește avizul Consiliului permanent, iar ministrul Christian Tell o aprobă la 4 martie același an¹⁶⁵.

La scurtă vreme, la 8 mai 1872, locul învățătoarei demise era ocupat de Elena Demetrescu, preocupată de a introduce „o nouă sistemă” în predarea lecțiilor și „căutând a întări elevele în silabisire și cetire”¹⁶⁶.

În cadrul unui corp profesoral preponderent feminin întâlnim și note particulare între care, cea mai frecventă o constituie acuzațiile de “imoralitate” sau de “viață conjugală scandaloasă”.

Unui asemenea gen de acuzații au fost supuse învățătoarele Ruxandra Grigoriu, de la Școala de fete din Cahul și Eufrosina Ganea Plesnilă de la Școala de fete din Ismail. Cea dintâi, acuzată că fiind „domnișoară în vârstă, îngrijorată de consecințele unui amor și pentru a acoperi fructul acestuia” se căsătorește cu „d-l Grigoriu, om de onoare” dar numai „peste cinci luni și optsprezece zile de la căsătorie” reclamata „naște fără timp”¹⁶⁷.

Ancheta întreprinsă de revizorul Em. Hălăceanu constata că „parte din cele arătate de suplica d-lui V. Pandelescu sunt neadevurate” pentru că „învățătoarea Ruxandra Grigoriu, ca persoană de societate a fost primită în casele onorabile din Cahul”; că „d-l Grigoriu a recunoscut copilul ca legitim” iar „motivul

¹⁶⁴Raport nr. 14/15.II.1872, *ibidem*, Ds. 86/1872, fila 14 f-v.

¹⁶⁵*Ibidem*, fila 15.

¹⁶⁶Raport nr. 117/29.V.1872 al revizorului Al. Vasiliu, *ibidem*, filele 27 f-v și 38 f.

¹⁶⁷Delatțiunea lui V. Pandelescu din 12.VI.1871, *ibidem*, Ds. 83/1871, filele 32 f-v și 34 f-v.

Redat în...

Fig. nr. 14. – Sigiliul orașului Chilia la 1863. Legenda: „Municipalitatea Orașului Chilia. 1863.”
Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 623/1867, fila 8 v.

divorțului celor doi este cu totul altul” încât „toate acele acuzații aduse d-nei Ruxandra Grigoriu au fost provocate din cauze personale, în urma unor conflicte iscate între d-na Grigoriu și d-na Zoe Pandelescu, consoarta reclamantului” își încheia revizorul școlar raportul întocmit în „prezența unor martori de încredere”¹⁶⁸.

În cel de-al doilea caz reclamația, de data aceasta a unui grup de cetățeni din Chilia, pare trasă la indigo cu aceea abia relatată mai sus. „Doamna Eufrosina Ganea Plesnilă”, se spune în reclamație „de la venirea sa și până acum a avut și are purtări imorale”; a „viețuit nelegitim cu locotenentul Gheorghe Plesnilă în apartamentul școlii și s-au căsătorit și numai peste 17 zile a și născut un copil de sex feminin” motiv pentru care semnatarii „și-au retars copilele de la școală”¹⁶⁹.

Ancheta dispusă de Minister și efectuată de revizorul școlar N. Vasiliu a scos la iveală că unii dintre semnatari au „declarat că nu au subscriș o asemenea petiție și nici nu au copile la școală”; că „nu știu nici vorbi românește”; alții au afirmat că „copilele lor au urmat și urmează și actualmente la școală”. Raportul constata că în privința conduitei d-nei institutoare Plesnilă „există acte oficiale prin care se constată de bună și morală, emenate de autoritățile competente de aici, acte pe care domnia sa a trebuit să le posede conform legilor și regulamentelor militare pentru a se putea efectua cununia cu locotenentul Plesnilă” dar este advărat că „dacă d-ra institutoare Ganea, acum Plesnilă, a trăit împreună cu d-l locotenent Plesnilă în localul școlii de la data logodnei și până la cununie, datorită multor formalități cerute de legile militare” iar după „două săptămâni a născut un copil”¹⁷⁰.

¹⁶⁸Raport nr. 343/31.VII.1871 și Prescript verbal cu aceeași dată, *ibidem*, filele 30 – 31 și 35.

¹⁶⁹*ibidem*, Ds. 48/1872, filele 34 f-v și 44 f-v.

¹⁷⁰Raport nr. 9 din 14/26 martie 1872 al revizorului școlar al județului Ismail, N. Vasiliu, *ibidem*, filele 33 f-v și 45 f-v.

Consiliul permanent al instrucțiunii publice, sesizat cu raportul revizorului aprecia că „după constatările făcute, unele din denunțurile acelor locuitori sunt adevărate, iar parte sunt reparate prin însoțirea institutoarei în căsătorie cu locotenentul Plesnilă” încât nu există motive de acțiuni punitive contra respectivei învățătoare¹⁷¹.

Aceste două exemple extrase din multe altele consemnate de documentele de arhivă întâlnite în rândul „institutorilor și institutoarelor” atât din mediul urban, cât și rural, sunt relevante pentru mentalitatea epocii, pentru normele de conduită morală impuse de societate slujitorilor catedrelor, dar și pentru efortul, preocuparea și timpul consumate de autoritățile școlare, de la ministru și până la revizorul din teritoriu, în păstrarea autorității școlii române din vremea respectivă.

Corpul didactic al Școlii publice de fete din Bolgrad

Nr crt.	Numele și prenumele	Studii	Perioada de funcționare	Motivul încetării activității
1	Profira Bălănescu	Școala centrală de fete – Iași	1857 – 1864	
2	Sofia Piculo, pentru l. rusă - bulgară		1857 –	
3	Elena Cernat		1864 – VIII.1872	
4	Profira Negruzzi ¹⁷² , clasa I			
5	V. Zotta, cl. III-IV			
6	Stepana Teodorova, de l. bulgară, cl. I-II			
7	Eleonora Alexandrescu, cl. III-a ¹⁷³		16.IX.1872 – ?	
8	Agripina Ciubuchi, la cl. I-II ¹⁷⁴		IX.1872 – ?	

¹⁷¹*Ibidem*, fila 45 v.

¹⁷²O învățătoare cu numele Profira Ionescu, care a funcționat și la Școala de fete din Bolgrad, o întâlnim la Hagiabdula, de unde a fost transferată la Curciu, la 5.XI.1875. Oare s-a căsătorit între timp? cf. Raport nr. 145/19.IX.1875, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 280 f – 282.

¹⁷³Raport nr. 3/30.IX.1872 al directoarei Școlii publice de fete din Bolgrad, Eleonora Alexandrescu în care afirmă că „din 16 ale curentei luni septembrie, fiind numită institutoare de clasa a III-a și directoare la școala filială din Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 90/1872, filele 31 și 40.

¹⁷⁴*Ibidem*.

Cadre didactice la școlile „comunale” întreținute de primăria orașului Bolgrad¹⁷⁵

1	Ecaterina Jicova	De l. bulgară, la Școala comunală, nr.1
2	Nadejda Poll – Pavlina Nădejde	Idem
3	Hristea	De l. bulgară, la Școala comunală nr. 2

Corpul didactic al Școlii publice de fete din Ismail

Nr. crt.	Numele și prenumele	Studii	Perioada de funcționare	Motivul încetării activității
1	Maria Dervenis		2.IX.1858 – VIII.1860	
2	George Dervenis		IX.1858 – VIII.1860	
3	Elisa Vartic, cl. I ¹⁷⁶		27.VIII.1864 – ?	
4	Gheorghe Roșianu, cl. a II-a ¹⁷⁷		27.VIII.1864 – II.1865	
5	Eleonora Mancu-Barbovici, cl.III-a ¹⁷⁸		7.XI.1864 – ?	
6	Eugenia Colescu, cl. a IV-a ¹⁷⁹			
7	Agripina Ciubuchi, cl. a II-a ¹⁸⁰		9.X.1866 – IX.1872	Transferată la Școala publică de fete din Bolgrad
8	Elena Aliman, cl. I ¹⁸¹		I.1867 – X.1867	
9	Eufrosina Bechențu ¹⁸²		23.X.1867 – ?	
10	Elena Bușilă, cl. a III-a ¹⁸³		? – III.1873, după	

¹⁷⁵ Informațiile despre acestea și cadrele didactice le oferă raportul din 18 iulie 1870 al delegatului ministerial, *ibidem*, Ds. 71/1872, fila 134.

¹⁷⁶ Stat de prezență a personalului Școlii de fete din Ismail pe luna ianuarie 1865, *ibidem*, Ds. 852/1865, filele 3 – 4.

¹⁷⁷ Acesta își dă demisia la 2 februarie 1865, cf. Raport nr. 24 din 4/16.III.1865 al „institutoarei superioară” a Școlii, Eugenia Colescu, vezi: *ibidem*, fila 10. Revine asupra demisiei și îl întâlnim în statele de prezență ale lunilor iunie – iulie 1865, *ibidem*, filele 40 v – 41 f., dar nu și în următoarele luni august-octombrie, *ibidem*, filele 59 și 63.

¹⁷⁸ *ibidem*, filele 3 v – 4 f; 21 v – 22 f.; 40 v – 41 f; 59 f-v; 63.

¹⁷⁹ State de prezență pe lunile martie, mai, iunie și noiembrie 1867, *ibidem*, Ds. 613/1867, filele 3, 11, 14, 62 v, 71 f.

¹⁸⁰ *ibidem*. În iunie 1872 Agripina Ciubuchi s-a prezentat la examenul de sfârșit de an școlar cu clasa a II-a unde elevele au obținut „rezultate mediocre” din cauză că învățătoarea a lipsit trei luni, fiind bolnavă”, Raport nr. 71/27.VII.1872, *ibidem*, Ds. 90/1872, filele 19 și 23.

¹⁸¹ Rapoarte nr. 470/16.I.1867 și 1556/17.II.1867 ale MCIP către Comitetul școlar din Ismail pentru eliberarea sumei de 300 lei pentru deplasarea efectuată de învățătoare, *ibidem*, fila 20.

¹⁸² State de prezență pe lunile noiembrie și decembrie 1867, *ibidem*, Ds. 613/1867, filele 62 v. și 71 f.; 66 v – 67 f; Stat de prezență pe lunile noiembrie și decembrie 1868, *ibidem*, Ds. 738/1868, filele 12 – 14; Stat de prezență pe luna aprilie 1870, *ibidem*, Ds. 591/1870, filele 5 v – 11 f.

¹⁸³ Revizorul Al. Vasiliu, cu prilejul unei inspecții din martie 1873 aprecia că „Elena Bușilă este la înălțimea misiunii atât prin instruirea elevelor, cât și prin aplicarea principiului bunei

Învățătoarele Școlii publice de fete din Chilia

Nr. crt.	Numele și prenumele	Studii	Perioada de funcționare	Motivul încetării activității
1	A. Gorina			
2	Maria Constantinescu, cl. I ¹⁸⁴		1.XII.1864 – X.1870	
3	Alexandra Bourouș, cl. a II-a ¹⁸⁵		? – III.1867	
4	Profira Mătescu, cl. a II-a ¹⁸⁶		1.IV. – X.1867	
5	Valeria Hârjeu, cl. I ¹⁸⁷		1.XI.1867 – VIII.1871	
6	Eufrosina Ganea-Plesnilă, cl. a II-a ¹⁸⁸	Școala centrală de fete Iași		
7	Natalia Negrutzi, cl. I ¹⁸⁹	Idem	15.XI.1872 – ?	

Învățătoarele Școlii publice de fete din Cahul

Nr. crt.	Numele și prenumele	Studii	Perioada de funcționare	Motivul încetării activității
1	Ruxandra Grigoriu, cl. a II-a		23.II.1867 – ?	
2	Elisa Crăciunescu, cl. a III-a		23.II.1867 – ?	
3	Zoe Pandelescu, cl. I ¹⁹⁰		21.X.1868 – III.1872	Destituire
4	Elena Demetrescu, cl. I ¹⁹¹		8.V.1872 – ?	

morale între eleve, drept pentru care i s-a exprimat mulțumiri”. Nu ne spune însă care erau celelate două învățătoare de la clasele I și a II-a, Raport nr. 100/6.III.1873, *ibidem*, Ds. 53/1873, fila 7 f-v.

¹⁸⁴ State de prezență pe lunile ianuarie – martie 1867, *ibidem*, Ds. 623/1867, filele 3 v – 4 f.

¹⁸⁵ *ibidem*.

¹⁸⁶ State de prezență pe lunile iunie, octombrie – noiembrie 1867, *ibidem*, filele 12 v – 13 f; 28 v și 33 f.

¹⁸⁷ *ibidem*.

¹⁸⁸ În „Tabloul elevelor interne pe anul școlar 1866/1867 de la Școala centrală de fete din Iași” la nr. 75 figurează eleva „Ganea Eufrosina, primită în internat prin concurs la 16.IX.1863”, *ibidem*, Ds. 735/1866, filele 102 – 103.

¹⁸⁹ Raport nr. 9 din 14/26.III.1872 al revizorului N. Vasiliu, *ibidem*, Ds. 48/1872, filele 33 și 45.

¹⁹⁰ Raport nr. 14/15.II.1872 al revizorului Al. Vasiliu, *ibidem*, Ds. 86/1872, filele 14 – 15.

¹⁹¹ O înlocuiește pe Zoe Pandelescu, destituată, cf. Raport, nr. 117/29.V.1872, *ibidem*, Ds. 86/1872, fila 27 f-v și 38 f.

V.2.4. Elevele: programa școlară, limba de predare, frecvență, promovare

La debutul lor, școlile publice de fete din orașele Basarabiei de sud nu au avut o programă unitară. Din raportul profesorului C. Costandachi care a asistat la examenul din iulie 1858 știm doar că existau două învățătoare, Profira Bălănescu pentru obiectele în limba română și Sofia Piculo pentru cele în limba rusă¹⁹². La școala publică de fete din Ismail, în anunțul de deschidere a acesteia, Maria Dervenis informa părinții că „se vor preda limbile Română (în toată întinderea ei, precum Religia), Rusa, Franceza, Greaca și lucrul de mână” și că „școala este publică și gratuită pentru elevele externe”¹⁹³. Catalogul clasei I de la Școala publică de fete din Chilia, pe luna iunie 1862, obiectele – Silabisire, Cetire, Numărare, Rugăciuni, Scriere și Lucrul de mână – erau expuse în limbile română, rusă și franceză¹⁹⁴.

Data fiind eterogenitatea etnică a populației, îndeosebi din Bolgrad, Chilia, Ismail și Cahul, o problemă a constituit-o limba de predare. Chiar de la 1857 profesorul Costandachi, delegatul guvernului de la Iași pentru administrarea teritoriului întors către Moldova istorică, atrăgea atenția ca pentru școlile din orașe și târguri – Bolgrad, Ismail, Cahul, Reni, Chilia – în afară de Leova, trebuie trimiși profesori cunoscători de limba rusă; la Ismail, unde pe lângă români se aflau și mulți vorbitori de limba rusă, arhimandritul Melchisedec sugera numirea unei învățătoare cu studii la Odessa, cunoscătoare a limbilor rusă, română, greacă și franceză; tot el era îngăduitor cu învățătorul Al. Coșula, marcat de viciul beției, pentru că știa limba rusă, atât de necesară în spațiul românesc sud-basarabeian de după dominația țarilor vreme de patru decenii și exemplele pot continua. Să mai amintim doar constatarea pe care o emitea învățătoarea Eufrosina Ganea-Plesnilă la 1872, care informa că în Chilia „elementele predominante este (sic!) cel ruso-lipovan și israelit, lipsite de cunoașterea limbii române”¹⁹⁵.

Pentru Școala de fete din Ismail, Departamentul Cultelor de la Iași se angajase încă din septembrie 1858 că va trimite o profesoară de limba română, directoarea Maria Dervenis urmând să angajeze una de limba rusă, care trebuia recunoscută de Minister. În octombrie 1858 Maria Dervenis insista pentru „supleanta de română, promisă”¹⁹⁶. Peste o lună postul era tot vacant, deși s-a publicat concurs „nu s-a înfășoșat nici o aspirantă care să aibă calitățile cerute, adică cunoașterea limbilor română și rusă”¹⁹⁷ – informa Melidon, șeful secției „Școli” din Minister. Directoarea Școlii de fete din Ismail revenea asupra solicitării în martie 1858¹⁹⁸,

¹⁹²ANIC. MCIP – Moldova, Ds. 12/1858, fila 264 f-v.

¹⁹³Ibidem, Ds. 299/1859, fila 27.

¹⁹⁴Ibidem, Ds. 4/1862, vol. III, fila 825.

¹⁹⁵Raport nr. 6/18.II.1872, ANIC. MCIP, Ds. 48/1872, fila 40 f-v.

¹⁹⁶Raport nr. 14/31.X.1858, ANIC. MCIP – Moldova, Ds. 229/1859, fila 45 f.

¹⁹⁷Referat din 28.XI.1858, *ibidem*, fila 45 v.

¹⁹⁸Raport nr. 33/1.III.1859, *ibidem*, fila 68 f.

prilej cu care același Melidon se scuza că deși s-a cerut o „asemenea persoană inspectorului general al școlilor, dar răspuns n-am primit” și considera că „prin urmare ar trebui a se cere direcției Școlii centrale de fete”¹⁹⁹. Nereușindu-se încadrarea unei învățătoare de limba română, disciplina a fost predată de Maria Dervenis, care solicita Ministerului plata pentru orele suplimentare.

Mai greu de armonizat a fost predarea în limbile română și bulgară la școlile de fete din Bolgrad, publică și comunale. Cum în școlile comunale cadrele didactice, vorbitoare de limbă bulgară, erau angajate și plătite de comună, predarea se făcea aproape exclusiv în această limbă, nerespectându-se programa școlară. În asemenea situație, după nenumărate semnalări ale revizorilor și prefecturii, Consiliul permanent de instrucțiune publică decidea că „programa va fi aceeași a școlilor publice și comunale, astfel: în clasa I, de la orele 8 – 10, lecții în limba română; de la 10 – 12, lecții în limba bulgară, ținute de învățătoarea plătită de comună; în clasa a II-a, de la 8 – 11, lecțiile în limba română și de 11 – 12, limbile bulgară și franceză, alternativ; în clasa a III-a, limbile bulgară și franceză de la 8 – 10 și obiectele prescrise de programă, în limba română”²⁰⁰. Când, în aprilie 1872, revizorul Gr. Petrovanu inspecta școala, el afla acolo patru clase primare: „la a III-a și a IV-a obiectele se propun de profesorii Școlii centrale, iar în limba română de V. Zotta; la clasele I și a II-a, limba română este predată de două învățătoare salariate de stat, iar limba bulgară de d-ra Teodora Stepana”²⁰¹.

Firește că decizia ministerială nu a fost respectată. În septembrie 1872, când învățătoarea Eleonora Alexandrescu, numită directoarea la Școala publică de fete din Bolgrad, a trebuit să preia funcția, informa că „examinând elevele nu am găsit o elevă cu care să formeze clasa a II-a și cu atât mai mult clasa a III-a” și concluziona: „aceasta din cauză că elevelor în această școală li se predă numai în limba bulgară și chiar profesoara nu cunoaște altă limbă”²⁰² (*firește, româna, n. ns.*). La fel era situația și în iunie 1873 când revizorul C. Petrescu, inspectând școala, a constatat că „aici s-a început cursul abia în ianuarie, după cum îmi declara institutricea superioară, din cauză că nu a avut nici local, nici eleve”. Timpul de predare în limba română este „de o oră și jumătate, iar restul orelor de dimineață se întrebunțează cu limba bulgară și cu lucrul de mână după-amiază” – observa în finalul raportului același revizor²⁰³.

¹⁹⁹Ibidem, fila 68 v.

²⁰⁰Adresa nr. 1161/9.II.1870 a Prefecturii de Bolgrad către MCIP, referitoare la predarea limbii bulgare și rezoluția Consiliului permanent, însușită de ministru, *ibidem*, Ds. 98/1870, filele 33 f-v și 38 f-v. În același dosar și raportul directorului Școlii centrale din Bolgrad, prof. Titus Pârnu, despre aceeași sugestie de predare în limbile română și bulgară în școlile publice și comunale, de băieți și fete, din Bolgrad.

²⁰¹Raport nr. 83/28.IV.1872 al revizorului Gr. Petrovanu, *ibidem*, Ds. 90/1872, filele 11 f-v și 15 f.

²⁰²Raport nr. 3/30.IX.1872, *ibidem*, Ds. 90/1872, filele 31 f-v și 40 f-v.

²⁰³Raport nr. 142/3.VI.1873, *ibidem*, Ds. 89/1873, fila 16.

Frecvența a constituit o problemă spinoasă chiar și pentru școlile urbane. Învățătoarea Maria Constantinescu de la Școala de fete din Chilia explica Ministerului cauzele slabei frecvențe: plasarea marginală a instituției „situată la un capăt al orașului și depărtarea îi descurajează pe locuitorii din celălalt capăt” și, apoi, „locuitorii mai toți se ocupă cu agricultura și întrebuințează pe fiii lor la muncile agricole”²⁰⁴. La aceste cauze se adăugau și revărsările periodice ale Dunării, noroaiile care le urmau. Învățătoarea Eufrosina Ganea Plesnilă enumera toate aceste impedimente insistând pe inundarea orașului la 15 decembrie 1870, când școala a fost întreruptă două săptămâni, iar noroaiile au făcut ca „până în aprilie să fie prezente doar jumătate dintre elevele înscrise în cataloage, dar și acelea din apropierea școlii”²⁰⁵.

Informațiile învățătoarei sunt confirmate de revizorul N. Vasiliu. Acesta raporta că cele conținute în raportul institutoarei sunt exacte, „elevele fiind împiedicate din când în când de la frecventarea școlii din cauza noroiului, dar și de teama contagioasei maladii numită angină, care toamna și iarna trecută a bântuit acea urbe”²⁰⁶.

O altă cauză a frecvenței slabe a fost furnizată de epidemii, frecvente în epocă și uneori cu consecințe tragice. Epidemia de holeră din 1866 care a bântuit și în cele trei județe din sudul Basarabiei a făcut ravagii. Județul Cahul a fost cel mai afectat plătind un tribut de 852 decedați, dintre care 200 sub 7 ani și 87 între 7 și 20 ani; în județul Ismail tributul epidemiei a fost de 261 morți, dintre care 72 până la 7 ani, 36 între 7 – 20 ani, iar în județul Bolgrad numărul celor decedați a fost de 49 sub 7 ani și 22 între 7 – 20 ani²⁰⁷.

Epidemia de „anghină difterică” era semnalată Ministerului Instrucțiunii Publice în octombrie 1872 de primarul orașului Cahul, Fratița care, alarmat de situație, telegrafia ministrului solicitându-i acordul pentru închiderea școlilor²⁰⁸. Tot atunci, directorul școlii primare de băieți, Șişman, anunța sec: „școlile suspendate pe zece zile după ordinul doctorului, din cauza anghinei care s-a lățit între școlari”²⁰⁹. La numai o zi prefectul județului Cahul raporta ministrului că în orașul de reședință „din cauza anghinei difterice, pe baza avizului medicului s-a hotărât închiderea școlilor, atât de băieți, cât și de fete pe timp de zece zile”²¹⁰, iar ministrul Christian Tell aproba măsura luată²¹¹.

²⁰⁴Raport nr. 63/14.VI.1866, *ibidem*, Ds. 70/1866, fila 52 f-v.

²⁰⁵Raport nr. 6/18.II.1872, *ibidem*, Ds. 48/1872, filele 40 și 42.

²⁰⁶Raport nr. 22/14.IV.1872, *ibidem*, Ds. 48/1872, fila 39.

²⁰⁷*Analele statistice ale României pe anul 1866*, anul VII, partea a II-a, p. 16 – 17.

²⁰⁸Telegramă din 25.X.1872, *ibidem*, Ds. 86/1872, fila 28.

²⁰⁹Telegramă din 25.X.1872, *ibidem*, fila 29.

²¹⁰Raport nr. 9583 din 26/7 octombrie 1872, *ibidem*, fila 32.

²¹¹*Ibidem*, fila 29 v.

La Școala publică de fete din Bolgrad, slaba frecvență înregistrată în anii 1870 – 1871 era generată însă de neînțelegerile dintre directoarea acesteia, Elena Cernat și aceea a școlii comunale, Nadejda Poll (sau Pavlina Nădejde, după cum o identificăm în unele documente²¹²), numită, salariată și sprijinită de primăria orașului în demersurile didactice ale acesteia. Revizorul județelor Covurlui, Bolgrad și Ismail constata că Școala publică de fete din Bolgrad „în tot cursul anului școlar 1869/1870 a fost frecventată de numai șase copile în urma dispoziției luate de Comitetul școlar de a muta această școală din localul cel mare, bun și încăpător, într-altul foarte prost, mic și neîncăpător”²¹³.

Situația era remarcată și de delegatul Ministerului care nota în raportul său că „Școala primară de fete a guvernului, cu două profesoare, Negrutzi și Cernat, are patru eleve” în vreme ce școala comunală cu „două institutrice – Ecaterina Jivcova și Nadejda Poll – are 120 de eleve”²¹⁴.

Constatând că „școala publică de fete a funcționat aproape doi ani cu numai trei eleve”, revizorul Gr. Petrovanu informa Ministerul că „pe acest considerent am fost silit a opri pe d-ra Negrutzi a mai intra la clase și pentru a nu suferi cursurile de limba română am invitat-o pe d-ra Theodorova Stepana a suplini onorific această funcțiune, ca una care cunoaște bine limba”²¹⁵.

Din toate acestea se poate conchide că autoritățile locale ale Bolgradului – Primăria, Consiliul municipal și Comitetul de inspecție al Școlii centrale – au uzat de toate instrumentele avute la îndemână pentru a zădărnici învățământul în limba română și a stimula studierea limbii bulgare. La aceasta, în cazul Școlii publice de fete a contribuit pentru perioada anilor 1869–1873 și inflexibilitatea și orgoliile învățătoarelor de limba română.

La Școala de fete din Ismail, în primăvara anului 1873 înscrise în cataloage erau 73 eleve, dar prezența nu putea mulțumi pe revizor. În clasa I erau 12 eleve; 31 în clasa a II-a și 13 în clasa a III-a, la care preda Elena Bușilă²¹⁶.

Promovarea avea loc, și în cazul școlilor de băieți, prin examene publice, susținute la sfârșit de an. Pentru a imprima un grad sporit de importanță acestea se desfășurau în prezența „autorităților clericale, civile și militare” ale orașului, invitate în mod special de Comitetul școlar respectiv. Mai mult chiar, Ministerul trimitea delegați proprii pentru a participa, aceștia fiind însărcinați și cu înmânarea premiilor. Pentru școlile publice din Bolgrad, Ministerul Instrucțiunii de la Iași trimitea în iulie 1860 câte zece Abecedare și tot atâtea Evanghelii; cinci Biografii și cinci Catehisme și două Istoria Daciei de Fotino; la Reni, cinci Evanghelii, zece Abecedare și cinci Biografii; la Ismail, 16 Gramatici de

²¹²Raport nr. 83/28.IV.1872 al revizorului Gr. Petrovanu, *ibidem*, Ds. 90/1872, fila 11 f.

²¹³Raport nr. 235/6.VII.1870, *ibidem*, Ds. 98/1870, fila 97.

²¹⁴*Ibidem*, Ds. 71/1872, fila 134.

²¹⁵*Ibidem*, Ds. 90/1872, fila 15 f.

²¹⁶Raport nr. 100/6.III.1873, *ibidem*, Ds. 53/1873, fila 7.

Golescu, șapte Catehisme, șase Istории naturale, cinci Istoria Daciei, de același Fotino și zece Biografii, iar pentru școala de băieți din Chilia, câte două Gramatici și Istoria Daciei și trei Catehisme²¹⁷.

La examenul din iulie 1859 al Școlii de fete din Ismail a fost delegat învățătorul Ioan Vițu, iar în vara următoare a participat arhimandritul Melchisedec, care deținuse pentru scurtă vreme funcția de ministru al Instrucțiunii Publice. Rapoartele acestora concordă în aprecieri puțin laudative la adresa corpului profesoral, inclusiv a Mariei Dervenis, directoarea acesteia²¹⁸.

Rămân și astăzi actuale unele observații de metodică predării pe care instruitul prelat le făcea în urma asistenței din acea vară a anului 1860 la examenele școlilor primare sau gimnaziale din Bârlad, Tecuci, Galați, Reni, Ismail și Chilia. El remarcă „memorizarea mecanică” practică pe scară „largă; sugera ca profesorii „să arate elevilor și modul cum să învețe, până se vor obișnui singuri să învețe, căci altminteri vor învăța numai prin memorizare”; că „pentru început să li se dea lecții mici” iar „răspunsurile lor să fie scurte” și „ideile abstracte să li se înfățișeze concret, prin exemple cunoscute copiilor”²¹⁹. După multe alte observații privind metodică predării arhimandritul își încheia amplul său raport sugerând Ministerului că „fiind că în Basarabia se cere limba rusă ar fi bine a se aduce de acolo tineri care ar vrea să îmbrățișeze cariera profesorală și să-i înlesnească cu mijloacele necesare spre a se pregăti în Școala preparandală sau și în alte școli cu internate”²²⁰, sugestie care, din păcate, a rămas la acest stadiu.

Revizorul județului Cahul, N. Vasiliu, informa că examenele de sfârșit de an școlar 1871/1872 la școlile publice din Ismail, Reni și Cahul s-au desfășurat conform datelor programate și că „progresul instrucțiunii elevilor și elevelor care au frecventat a fost pe deplin satisfăcătoriu” și doar la Școala de fete din Ismail, la clasa „d-rei institutoare Agripina Ciubuchi progresul a fost foarte mediocru, care provine din cauza maladiei și a concediului, absentând de la post vreo trei luni și aceasta tocmai în lunile ce preced epoca examenului”²²¹, la ele participând și prefectul care a distribuit premiile cuvenite.

²¹⁷Valoarea premiilor pentru toate școlile urbane din Moldova distribuite de Minister se ridica la 4.887 lei. La acea vreme manualele erau destul de scumpe. Spre exemplu, Istoria Daciei de Fotino costa un galben, iar o Gramatică, 10 lei, adică o treime din valoarea unui galben. Cele mai ieftine erau Catehismele, un leu exemplarul și Biografiile, un leu și jumătate, vezi: ANIC. MCIP – Moldova, Ds. 110/1860, filele 36 – 37.

²¹⁸Raport din 8.VIII.1860, *ibidem*, Ds. 127/1860, vol. III, fila 158.

²¹⁹Raport din 8.VIII.1860, *ibidem*, filele 156 – 159.

²²⁰*Ibidem*, fila 159.

²²¹Raport nr. 71/27.VII.1872, *ibidem*, Ds. 90/1872, filele 19 și 23.

Capitolul VI ÎNVĂȚĂMÂNTUL SECUNDAR

VI.1. Seminarul teologic ortodox din Ismail, 1858 – 1878

Surprinzător, dar istoriografia învățământului teologic românesc este foarte zgârcită cu informațiile privind subiectul adus de noi în atenție în paginile ce urmează. Pentru învățământul teologic românesc existența Seminarului din Ismail este însă deosebit de importantă din perspectiva atenției pe care Principatele Române au acordat-o sudului Basarabiei reîntrupat lor, chiar dacă această instituție a funcționat la Ismail numai două decenii, înainte de a fi mutată la Galați, în 1878. Școlile înființate în acest spațiu străvechi românesc, inclusiv Seminarul teologic din Ismail, constituie o dovadă certă de cuprindere a acestui teritoriu în efortul general de modernizare a țării. Or, Biserica din județele retrocedate s-a numărat printre prioritățile Mitropoliei și apoi ale guvernelor Moldovei, iar după Unire, ale Principatelor Unite.

Revenind la istoriografia problemei, constatăm că istorici consacrați ai Bisericii ortodoxe române și ai învățământului teologic au acordat prea puțină atenție subiectului în discuție. Motivele pot fi multiple: de la scurta durată de existență a instituției în spațiul basarabean la dificultatea consultării arhivelor până la imposibilitatea abordării subiectului în perioada totalitarismului perioadei 1945 – 1989. Dar chiar și înaintea acestei epoci referirile sunt sporadice sau puțin relevante. Spre exemplu, Nicolae Popovschi, autorul unei ample și documentate lucrări despre biserica și învățământul catihetic și seminarial din Basarabia doar amintește în treacăt Seminarul din Ismail¹. Nici profesorul

¹Deși acordă spații largi școlilor spirituale-duhovnicești și Seminarului teologic de la Chișinău, în ceea ce privește sudul Basarabiei autorul doar evocă instalarea stăpânirii țariste de după 1877, inclusiv trecerea bisericilor sud-basarabene sub autoritatea Moscovei, cf. **Partea a II-a, capitolul I „Școlile bisericesti și Partea a II-a, capitolul III, Trecerea la ruși a județelor Bolgrad, Ismail și Cahul ...** la Nicolae Popovschi, *Istoria Bisericii din Basarabia în veacul al XIX-lea, sub ruși*, Chișinău, Tipografia Eparhială „Cartea românească”, 1931, pp. 171 – 193; 213 și urm.

Mircea Păcurariu, ale cărui contribuții în domeniu sunt de necontestat, nu aprofundează subiectul, atât în studiile speciale², cât și în monumentală Istoria Bisericii Ortodoxe Române³, fapt cu totul de înțeles având în vedere caracterul de sinteză al lucrării. În incursiunea noastră regresivă asupra istoriografiei subiectului amintim că acestor referiri le-a precedat studiul lui Ștefan Berechet despre Școlile bisericești din Basarabia⁴. Avem temeuri să credem că sursa de inspirație a tuturor celor care au scris despre Seminarul teologic de la Ismail a constituit-o lucrarea de mici dimensiuni⁵ datorată istoricilor Al. T. Dumitrescu și G. M. Ionescu, singurii care au consultat documentele primare, chiar dacă acestea au fost reduse numeric.

Documentele de arhivă ne-au permis să reconstituim aspectele esențiale din existența Seminarului teologic din Ismail privind: 1. Înființarea și evoluția: subvenționarea și localurile acestuia; 2. Corpul didactic: selectare, numire, confirmare, salarizare; 3. Elevii: selectare, promovare, durata studiilor și programa de învățământ; condiții de învățare; măsuri disciplinare; 4. Perspectivele absolvenților.

VI.1.1. Înființarea și evoluția Seminarului teologic ortodox din Ismail, subvenționarea și localurile acestuia

VI.1.1.1. Înființarea Seminarului din Ismail este plasată de cercetătorii domeniului în 1864, dar după cum vom constata în cele ce urmează, adevărul este însă altul. Odată cu instalarea administrației române în teritoriul reîntrupat Țării, între măsurile întreprinse urgent de Guvernul de la Iași al caimacamului Vogoride a fost și delegarea lui P. Costandache și a arhimandritului Teoctist Scriban, de către Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice și, respectiv, Mitropolie în primele luni ale anului 1857. Cel dintâi avea misiunea de a se informa asupra stării învățământului lăsat de stăpânirea Imperiului țarist și a

²În amplul studiu *Centenarul Facultății de Teologie. Istoria învățământului teologic în Biserica Ortodoxă Română* din „BOR”, anul XCIX, nr. 9 – 10, septembrie – octombrie 1981, p. 979 – 1017, amintește că „La Seminarul din Ismail, înființat în 1864, mutat la Galați în 1878, primul director al Seminarului a fost arhimandritul Veniamin Archipescu (1864 – 1868), urmat de preotul Constantin Rosei (1868 – 1869). Dintre profesori pomenim pe Gavril Musicescu la Muzică (1866 – 1867), Moise Pacu (1875 – 1893) la Istorie și Geografie ș.a.” (p. 992). Vom vedea, la locul potrivit, **că durata de funcționare a lui Gavril Musicescu la Seminarul din Ismail a fost cu mult mai îndelungată!**

³*Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, Iași, 2008, p. 178.

⁴În „*Biserica Ortodoxă Română*” (BOR), Seria a II-a, anul 41, nr. 6 (504), martie 1923, pp. 433 – 443 și nr. 7 (505), aprilie 1923, pp. 514 – 521.

⁵*Istoria Seminarilor preoțești din Buzău, Curtea de Argeș, Huși, Ismail, continuat la Galați, Râmnicul-Vâlcei și Roman (Înființate succesiv în 1836, 1837, 1851, 1858, 1864 și desființate succesiv în 1864, 1893 și 1901)*, București, 1906, 77 p.

măsurilor necesare înființării școlilor în limba română⁶; cel de al doilea, după propria-i mărturie „era însărcinat și de răposatul mitropolit al Moldovei, Sofronie, de a primi bisericile și clerul Basarabiei retrocedată către România și de a forma un spiritual Consistoriu spre diriguirea afacerilor ecleziastice ... după legile și instituțiile ce existau aici înainte de anexare”⁷. Ajuns aici, arhimandritul constata, cu părere de rău, că „preoțimea din județele din sudul Basarabiei, cu excepția a vreo zece indivizi, era într-o stare cu mult inferioară decât a aceleia din Moldova”⁸. Supus unor neconținute „stăruințe” din partea dascălilor de biserică de a „păși la treptele preoțești” fără a avea însă studiile seminariale prevăzute de Legiuirea pentru organizarea învățăturilor bisericești în Moldova din 1851, arhimandritul Teoctist Scriban propune mitropolitului Sofronie „ca pe lângă Consistoriu să se înființeze și o școală bisericească în care să se paradosască (*să se predea, n. ns. I.S.*) științele prevăzute prin programul școlilor catihetice”⁹. Mitropolitul Sofronie își dă binecuvântarea și astfel se înființa la Ismail, în anul 1857 „o școală bisericească sau catihetică” care „a fost sorginta viitorului Seminar teologic din Ismail”¹⁰, afirma arhimandritul Teoctist. Informația este reluată într-un raport mai târziu, din 1864, adresat acum lui Calinic Miclescu, locotenent de mitropolit al Moldovei¹¹, de către succesorul său la conducerea instituției, părintele econom Veniamin Archipescu „inspectorul Seminarului”.

În ce lună anume a anului 1857 s-a înființat Școala bisericească ținută la (catihetică) aflăm dintr-o suplică a preotului Gheorghe Bârgăoanu către ministrul Cultelor, prin care arăta că „În vacanța de vară a anului 1857 subscrisul, pe lângă îndatorirea de amplotat al Consistoriului de Ismail, am pregătit cu cetirea și scrierea română mai mulți elevi, întrebunțând toate mijloacele spre încurajarea lor de a învăța limba română și împărțind spre aceasta cu elevii, adeseori, micul meu salariu” și continua autorul cu o altă importantă informație: **„Cu acești elevi, în număr de aproape 40, în luna septembrie același an s-a înființat cea întâi școală românească în politia Ismail, sub numirea de școală bisericească și care, după aceea, prin introducerea în ea a științelor seminaricești a primit numirea de Seminarul de Ismail”**¹² (*subl. ns. I.S.*).

⁶V.A. Urechia, *op. cit.*, p. 150 – 151.

⁷Raport nr. 37 din 29 aprilie 1863 al arhimandritului Teoctist Scriban către Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice al Moldovei, ANIC. MCIP, Ds. 208/1863, fila 2 f-v.

⁸*Ibidem.*

⁹*Ibidem.*

¹⁰*Ibidem.*

¹¹Raport nr. 273 din 30 aprilie 1864 al părintelui econom Veniamin Archipescu, inspectorul Seminarului, către „Calinic Miclescu, locotenent mitropolit Moldovei”, *Diracția Județeană Iași a Arhivelor Naționale Istorice Centrale ale României, Fond: Mitropolia Moldovei și Sucevei* (în continuare DJIANIC. MMS), Ds. A/57/1864, fila 16 f.

¹²Cerere din 16 decembrie 1864, ANIC. MCIP, Ds. 20/1864, fila 154 f.

În afara acestora, dispunem azi și de alte argumente care susțin afirmația arhimandritului Teoctist Scriban privind momentul înființării Școlii catihetice-ținutale de la Ismail în toamna anului 1857. Un argument de necontestat în acest sens îl reprezintă prezența în clasa a III-a a Seminarului central din mănăstirea Socola, pentru anul școlar 1859/1860, a mai multor elevi care absolviseră cursul de doi ani la Școala catihetică de la Ismail în vara anului 1859. Dintre cei zece elevi care au prezentat certificate de absolvire a „Școlii bisericești de la Ismail”¹³ necesare continuării studiilor la Seminarul central de la mănăstirea Socola – Iași, pe șapte îi găsim frecventând clasa a III-a în anul școlar 1859 – 1860 și susținând examenul final de an în vara lui 1860. Între elevii din clasa a III-a a Seminarului de la Socola „premiati și promovați” patru proveneau de la Școala catihetică din Ismail! Acest fapt este edificator și pentru temeinicia studiilor făcute în respectiva școală, încă de la înființarea ei.

Un alt argument în sprijinul înființării Școlii catihetice-ținutale de la Ismail în toamna anului 1857 sunt cele 22 de cereri ale părinților sau tutorilor depuse pe durata anului 1858 pentru înscrierea copiilor la respectiva instituție de învățământ. Dintre cele 22 de solicitări, două au fost prezentate în ianuarie; una în februarie; două în aprilie; una în luna mai; 12 în luna septembrie; trei în luna octombrie și una în luna decembrie¹⁴.

Tot stăruințelor arhimandritului Teoctist pe lângă mitropolitul Sofronie se datorează și înființarea unei alte școli catihetice și în orașul Cahul deoarece, în opinia celui dintâi „clerului acestui district îi este cu îngreiere și cu neputință, după mizera sa pozițiune, de a-și trimite tinerii la Ismail spre educare”¹⁵. În primăvara lui 1858 arhimandritul Teoctist Scriban scria conducerii Seminarului central de la mănăstirea Socola că „Pentru înființarea Școlii bisericești de la Cahul, Consistoria de Ismail a referit Înalt Prea Sfințitului mitropolit că aceasta se va înființa negreșit la 1 septembrie, anul de față, și spre acest sfârșit este nevoie să se trimită un tânăr care a săvârșit cursul de opt ani în Seminarul central, căci științele în acea școală trebuie paradosite numai românește” și încheia: „Jscălitul a propus această funcție, prin Comitetul școlar de Galați, economistului Dimitrie Teodorescu, care a arătat plecare de a ocupa acest post”¹⁶. Pentru acest scop arhimandritul a cumpărat și un imobil unde a și „statornicit pe actualul profesor primar de Cahul, seminaristul Dimitrie Theodorescu, cu salariu din veniturile bisericești de 300 carboave pe an”¹⁷.

¹³Direcția Judejeană Iași a Arhivelor Naționale Istorice Centrale ale României, Fond. Seminarul Veniamin Costachi (în continuare *DJIANIC. SVC*), Ds. 105, filele 1 la 10.

¹⁴*Ibidem*, Ds. 103, filele 1 – 3; 5; 7 – 23.

¹⁵Raport nr. 37/29.IV.1863 al arhimandritului Teoctist Scriban către ministrul Instrucțiunii Publice, *ANIC. MCIP*, Ds. 208/1863, fila 2 v.

¹⁶Corespondență din 24 aprilie 1858, *DJIANIC. SVC*, Ds. 103, fila 6 f-v.

¹⁷*ANIC. MCIP*, Ds. 208/1863, fila 2 v.

Din rapoartele părintelui econom Dimitrie Teodorescu, în calitatea sa de profesor, aflăm că la examenele semestrului de iarnă al anului școlar 1858/1859 Școala catihetică de la Cahul avea o clasă pregătitoare, I, cu 16 elevi; clasa a II-a, cu 6 elevi și a III-a, cu 3 elevi¹⁸. Aceste două clase din urmă trebuie să fi fost constituite din elevii instruiți în școlile particulare și preluați fără taxe, de Școala catihetică. În rapoartele ulterioare, din lunile aprilie¹⁹ și mai 1859²⁰ numărul elevilor din clasele a II-a și a III-a rămâne neschimbat, dar fluctuează ușor, cu unul până la trei elevi, cel al clasei pregătitoare. Raportul din iulie 1859 este însoțit de „Catalogul examenului de vară, cu notele obținute de elevi”, dar și de „Conspectul de materia ce au învățat elevii în Școala bisericească a ținutului Cahul, în semestrul de vară, anul 1859, iulie”²¹.

Toate acestea îl îndreptățeau pe arhimandritul Teoctist Scriban să-și încheie raportul către ministrul Instrucțiunii, afirmând: „Iată sorginta școlii publice din Cahul, care astăzi, mi se pare, se compune din patru clase complete primare”²².

Revenind la Școala catihetică de la Ismail, să amintim că în anul 1859, guvernul Moldovei condus de Manolache Epureanu, care cheltuia îndoit cu întreținerea școlilor catihetice și a celor civile primare, decide contopirea lor. Măsura era extinsă și asupra celor din Cahul și Ismail, cu toate că nu erau întreținute de stat. Față de o atare dispoziție arhimandritul Teoctist protestează la Minister argumentând că „școlile catihetice din Basarabia nu erau nici înființate, nici întreținute de către Guvernul civil” și, drept urmare, obține ca Școala catihetică de la Ismail să rămână ca și mai înainte „fără a se contopi cu cea publică primară, care abia începea a se forma pe la anul 1859”²³.

În anul următor, 1860, Școala catihetică sau bisericească-ținutală din Ismail, cum era numit un asemenea așezământ în Legiuirea pentru organizarea învățăturilor bisericești în Moldova din 1851, care era o școală elementară, pregătitoare pentru Seminar „urma programul cursului inferior prevăzut de amintita legiuire și avea 80 de elevi cuprinși în două clase pregătitoare și trei

¹⁸Raportul 2/26.III.1859 însoțește *Catalogul clasificator de sârghița și purtarea clericilor din Școala bisericească a ținutului Cahul pe semestrul de iarnă 1858/1859*, *DJIANIC. SVC*, Ds. 107, filele 1 – 3.

¹⁹Raport nr. 4/30.IV.1859, *ibidem*, filele 10 – 12.

²⁰Raport nr. 6/30.V.1859, *ibidem*, fila 18.

²¹Raport nr. 7/12 iulie 1859. În clasa pregătitoare s-au predat *Cetirea la abecedar și la Catihis și Scrierea*; în clasa a II-a materiile s-au constituit din: *Catihisul ortodox, partea I; Aritmetica, lucruri generale și Începuturi din Cântări*, iar materiile predate în clasa a III-a au fost: *Catihisul ortodox, partea I și a II-a; Istoria Vechiului și Noului Testament; Gramatica română, partea I a Etimologiei, Substantivul; Aritmetica, cele patru operații și din Frație; Cântările bisericești și Scrierea*, *ibidem*, Ds. 107, filele 10 – 12.

²²*ANIC. MCIP*, Ds. 208/1863, fila 2 v.

²³*Ibidem*, fila 3 f.

clase seminariale”²⁴, conform mărturiei arhimandritului Teoctist. Aceeași Legiuire din 1851 prevedea ca Seminariile să fie conduse de episcopii constituite din mitropolit, episcopii sufragani și ministrul Cultelor, prevedere suspendată în 1860 când Seminariile au fost așezate sub autoritatea civilă, guvernamentală. Drept consecință, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice l-a desemnat pe arhimandritul Melchisedec pentru a asista la examenele de sfârșit de an școlar 1859/1860 de la Seminarul din Ismail. Lipsa documentelor de examen de la data respectivă – cataloage, note, comisia examinatoare etc. – nu ne îngăduie considerații asupra numărului elevilor, data intrării lor în școală, distribuirea lor pe clase, nivelul de pregătire și disciplinele din programă.

Din același raport al arhimandritului Teoctist, trimis ministrului la 29 aprilie 1863, aflăm că „În anul 1862, prefăcându-se de către Consiliul superior”²⁵ programul Seminariilor din România, s-a adoptat și pentru Seminarul din Ismail programul Seminariilor din Moldova până la clasa a V-a” fapt pentru care „s-au chemat trei profesori dintre tinerii ce au absolvit cu eminentă cursul Seminarului Central din Iași”²⁶. Care anume au fost cei trei profesori chemați de la Iași în vara anului 1862 vom vedea la capitolul respectiv, dar afirmațiile de mai sus ale arhimandritului Teoctist ne obligă să ne întrebăm când a debutat de fapt Seminarul teologic de la Ismail? Cum Legiuirea pentru organizarea învățaturilor bisericești în Moldova din 1851 prevedea trei categorii de școli teologice: 1. Școlile bisericești ținutale (catihetice), de doi ani; 2. Seminarul de curs inferior, cu patru ani de studii și 3. Seminarul de curs superior, tot cu patru ani de studii²⁷, în fapt reduși la trei, suntem îndreptățiți să presupunem că de vreme ce în 1860 aici funcționa deja treapta inferioară a Seminarului, cu trei clase, situație existentă și în anul școlar 1862 – 1863 (în afara celei pregătitoare), cu o programă de studiu care era practică și în instituțiile similare din toată Moldova (de la Socola-Iași, Huși și Roman) atunci începuturile acestuia pot fi plasate în anul școlar 1859 – 1860, când s-a înființat și clasa a III-a, prima de Seminar, depășindu-se astfel limitele Școlii catihetice de doi ani! Să urmărim însă evoluția acestei instituții.

VI.1.1.2. Subvenționarea Seminarului (chiria localului, asigurarea încălzitului și iluminatului, plata salariilor profesorilor etc.) de la debutul acestuia ca școală ținută-catihetică și până la adoptarea Legii instrucțiunii publice, în noiembrie 1864, a fost făcută de Consistoriul din Ismail. Dovadă în acest sens este raportul a însăși directorului de Seminar, arhimandritul Teoctist, către ministrul de resort, prin care îl informa că „toți profesorii își primesc salariile din veniturile bisericilor de mir ortodoxe ale Basarabiei

²⁴*Ibidem*.

²⁵Este vorba de Consiliul Superior al Instrucțiunii Publice.

²⁶*ANIC. MCIP*, Ds. 208/1863, fila 3 f.

²⁷Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 983.

române, din vânzarea lumânărilor, plătite o dată la trilunie, câtănea cărora se poate vedea în bugetul anual al Consistoriului”²⁸. Acoperirea cheltuielilor solicitate de întreținerea Seminarului fiind făcută din veniturile bisericești gestionate de Consistoriul de la Ismail, în virtutea unui regulament de funcționare a acestuia, trebuia încuviințată de mitropolitul Moldovei, așa cum rezultă de altfel și din copia bugetului pe anul 1863, înaintată Ministerului (**Anexa nr. 16**)

Prin Legea Instrucțiunii Publice din noiembrie 1864 Seminariile preoțești erau de două grade: I (inferior), de patru clase și II (superior) de încă trei clase (șapte de toate), fiind întreținute de stat și așezate sub dublă coordonare și priveghere, a guvernului și arhieriei în eparhia cărora ființa respectiva instituție. Astfel, Ministerul de resort avea „inspecțiunea superioară a seminariilor” – controlul asupra respectării programelor de studii, întreținerea internatelor, salarizarea corpului didactic, plata cheltuielilor materiale de întreținere a localurilor seminariilor etc. – iar chiriarhii aveau „dreptul de a priveghea starea generală și progresul seminariilor din eparhia lor și de a comunica Ministerului despre orice neregularitate, lipsă sau îmbunătățire”²⁹. Drept urmare, în noiembrie 1864, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, N. Crețulescu, înainta domnitorului Alecsandru Ioan I-ii, un raport prin care solicita sancționarea decretului de finanțare a Seminarului din Ismail pe lunile noiembrie și decembrie 1864 din suma de 50.000 lei prevăzută în „Bugetul lucrător de la iulie, anul curent, pentru organizarea unui Seminar la Ismail”³⁰. Suma era aprobată de domnitorul Principatelor române la 14 noiembrie 1864. „Statul Seminarului din Ismail pe lunile noiembrie și decembrie 1864” se spune în decretul sancționat de domnitor „în sumă de 11.750 lei este aprobată întocmai”³¹. În afara salariilor profesorilor, indicate pe disciplinele predate de aceștia, bugetul mai prevedea sumele alocate pentru cheltuielile materiale, încălzire și iluminat. (**Anexa 17/1/2**). Începând cu noiembrie 1864, cheltuielile pentru întreținerea integrală a Seminarului din Ismail (ca și pentru toate celelalte șapte Seminarii din Principatele Române Unite) cad în sarcina Guvernului, așa cum demonstrează statele de funcțiuni ale corpului didactic, internatului,

²⁸*ANIC. MCIP*, Ds. 208/1863, fila 13 f.

²⁹Ilie Popescu Teiușan, *Contribuții la studiul legislației școlare românești. Legea instrucției publice din 1864*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1963, p. 101; Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 988.

³⁰Raport nr. 54.800/9.XI.1864 al ministrului N. Crețulescu către domnitorul Alecsandru Ioan I-ii, *ANIC. MCIP*, Ds. 208/1863, fila 28.

³¹Decret nr. 1602 din 14 noiembrie 1864, *ibidem*, fila 29. Este locul să precizăm că în zecile de documente pe care le-am consultat în original, domnitorul își ortografia numele cu „cs” – Alecsandru” și nu cu „x” – Alexandru – așa cum s-a încetățenit în istoriografia contemporană. Noi îi respectăm voința!

medicului curant al Seminarului etc. după cum vom vedea în paginile ce urmează.

VI.1.1.3. Localurile. Cum era și firesc, o problemă aparte a constituit-o asigurarea localului pentru desfășurarea procesului didactic, iar apoi și a internatului. Din rapoartele arhimandritului Teoctist, președinte al Consistoriului și directorul Seminarului, adresate fie ierarhului său de la Iași, fie ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice aflăm că la debutul instituției, dar și mult după momentul respectiv, acesta a fost închiriat. Astfel, într-un raport din 1863, arhimandritul Teoctist informa despre închirierea de către Consistoriu a „caselor ce servesc de încăpere ei și Seminarului încă de la anul 1858”³². Acest imobil a folosit vreme de aproape cinci ani fără nici o reparație „și din motivul că s-au făcut economii spre a putea, cu timpul, cumpăra un stabiliment măcar pentru Seminar, fiindcă instrucțiunea clericală nu putea fi neglijată aici în nici un caz”. Propunerea a fost refuzată de chiriarhul său, până la acea dată, după cum constata cu amărăciune arhimandritul Teoctist în chiar referatul pe care i-l înainta: „însă, până acum Prea Sfinția Voastră nu ați binevoit a încuviința cumpărarea caselor ca să se poată face în ele și reparațiile cuvenite în fiecare an ca la toate stabilimentele publice”³³. De fapt, autorul referatului făcea aluzie la o corespondență anterioară prin care raporta locțiitorului de mitropolit al Moldovei – Calinic – că deoarece „Consistoriul întâmpină diferite neplăceri cu închirierea de case străine, care sunt neîncăpătoare și rău reparate, rog pe Prea Sfinția Voastră să binevoiți a încuviința cumpărarea de veci în orașul Ismail a unor stabilimente pentru Consistoriu și Seminarul de Ismail”³⁴.

Chiria anuală pentru localul Consistoriului și Seminarului se urca la „200 de galbeni” fapt ce motivează pe arhimandritul Teoctist să revină cu un nou referat către chiriarhul său la 13 martie 1863, informându-l că a identificat un atare imobil, deosebit de impunător și convenabil ca preț, amplasat „în ulița mare a orașului Ismail, în cuprindere de un întreg cvartal, despărțit prin ulițe de toate celelalte megieșii, aflat în partea orașului depărtată de vuetul cel mare”³⁵, proprietate deținută de negustorul Nicolae Eliade.

³²Raport nr. 340/17 iulie 1863 al arhimandritului Teoctist adresat „Preasfințitului Calinic Miclescu, locotenent de mitropolit Moldovei”, *DJIANIC. MMS*, Ds. A.57/1864, fila 6 f-v.

³³Raport nr. 340 din 17 iulie 1863, *Ibidem*.

³⁴Raport nr. 464 din 6 septembrie 1864, *ibidem*, fila 2 f.

³⁵Referat 117/ 13 martie 1863 prin care arhimandritul Teoctist descria în amănunt proprietatea propusă spre cumpărare: „Tot cvartalu acesta este înconjurat de ziduri de cărămidă arsă, cuprinzând casele de căpetenie cu 10 odăi, între care cinci mari și alte cinci mai mici, două bufete, fântână cu apă bună, o magazie de cărămidă ce poate fi transformată în casă pentru trăsuri, iar grajdul este tot de cărămidă, cuhne cu două odăi. Și afară de acestea o grădină prea frumoasă, de jumătate de cvartal, cu un foișor în stare bună”, *ibidem*, fila 4 f-v.

Cum pe 25 iulie 1863 ministrul Al. Odobescu atenționa direcțiunea școlii că „timpul vacanței de vară este cel mai favorabil și lesnicios a se îngriji de aproape și cu stăruință pentru trebuințele și îmbunătățirile materiale ale școlilor, precum reparații, mobile, închirieri, lemne etc., încât la fiecare nou an școlar institutul să fie pregătit după toată putința de a-și reîncepe funcționarea”³⁶ arhimandritul Teoctist Scriban revine pentru a patra oară cu un nou raport către chiriarhie, reamintind că din economiile făcute de Consistoriul de Ismail se poate cumpăra „un stabiliment pentru Seminar cu prețul de 2.000 de galbeni spre a scuti Consistoriul de cheltuielile închirierii care nu aduc nici un profit ci numai ruinare, neplăceri cu proprietarii și neputința de a se ține în starea cerută de Minister cu reparațiile trebuitoare ca la toate stabilimentele publice”³⁷. Mai mult chiar, enumerând toate cele trei referate trimise anterior, arhimandritul își ia îndrăzneala să-i amintească ierarhului că „până în timpul prezent chiriarhia, asupra acestui important punct n-au binevoit a da nici o dezlegare și proprietarul l-a închiriat acum pentru trei ani spitalului orășenesc, așa că Seminarul de Ismail și Consistoriul, peste trei săptămâni, rămân fără local”³⁸. Exasperat, probabil, de lipsa de reacție a locțiitorului de mitropolit al Moldovei, Calinic Miclescu, la propunerea privind achiziționarea acelui imobil, pentru a servi de local Seminarului din Ismail, arhimandritul Teoctist solicită intervenția ministrului, după cum rezultă din corespondența acestuia cu Mitropolia Moldovei în care arăta că „rectorul Seminarului de Ismail ... cere intervenția Ministerului către Prea Sfinția Voastră întru cumpărarea caselor domnului Eliade, spre a servi de local acelui Seminar, care acum se află la un loc cu Consistoriul”. Ministrul părea încântat de idee deoarece „ar putea mai lesne corespunde scopului unei instituții de instrucțiune și educație, care are necesitate de absolută liniște”³⁹.

Problema cumpărării unui local propriu Seminarului, dar altceva decât casele negustorului Eliade „care sunt foarte vechi și împărțea camerelor cu totul contrară destinației lor” este reluată și de noul director-inspector al instituției, Veniamin Archipescu, în raportul său către chiriarh din 30 aprilie 1864⁴⁰. Și de această dată propunerea este primită cu rezervă de către Calinic Miclescu, după cum rezultă din rezoluția evazivă pusă pe raport: „iar cât pentru

³⁶*Ibidem*, filele 9 f-v și 14 f-v.

³⁷*Ibidem*, filele 8 f-v și 15 f.

³⁸Raport nr. 418 din 2 septembrie 1863, *Ibidem*.

³⁹Adresa nr. 27465 a MCIP, *ibidem*, fila 12 f. Rezoluția mitropolitului Calinic pe respectiva adresă ministerială datează din 4 martie 1864. Din cele care au urmat, putem presupune că intervenția arhimandritului Teoctist pe lângă autoritatea civilă a fost de natură să-l supere pe ierarhul Moldovei de vreme ce, de la 29 octombrie 1863, la conducerea Seminarului și a Consistoriului îl aflăm pe părintele econom Costache Archipescu, Raport nr. 273 din 30 aprilie 1864, *DJIANIC. MMS*, Ds. A.57/1864, fila 16 v.

⁴⁰*Ibidem*, fila 22 f.

arătata stare a caselor ce Consistoriul de mai înainte voia a le cumpăra și pentru interesul comun, se va arăta mulțămirea noastră⁴¹.

Pentru perioada „1 septembrie 1871 și până la asemenea dată 1874” Seminarul de la Ismail, pendinte acum de Episcopia Dunării de Jos, în scaunul căreia se afla Prea Sfințitul Melchisedec, a funcționat în casele închiriate de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice de la Evdochia Juravlieva, situate „pe ulița mare și în fața bulevardului”. Imobilele închiriate erau în număr de trei. Cel principal se compunea din „trei saloane spațioase, pentru dormitoare și repetitoare”; alte „trei odăi mai mici pentru clase” și încă „cinci odăi la mijloc pentru clase, bibliotecă, cancelarie, infirmerie și locuința cap-pedagogului”. Al doilea imobil „casele de jos, în care se află locuința directorului, cuprind patru odăi și un salonaș, cu o odăiță pentru servitor și antreu” și un al treilea imobil cu „patru odăi pentru culme, sufragerie, odaia vătăfului și alta pentru servitori”. Pentru chirie „Ministerul se va răspunde pe fiecare an cu suma de 3.525 lei noi, plătiți în două câștiuri, la întâi septembrie și la întâi martie pe fiecare an”. Pe durata contractului proprietara se obliga „a face reparațiile trebuitoare pe vremea vacanței elevilor, astfel ca la finele lunii august totdeauna să fie gata, spre a nu împiedica elevii de la învățătură, fără a fi Ministerul întru nimic responsabil⁴²”.

Toate aceste imobile aveau să fie donate de proprietara lor, Evdochia Juravlieva „Seminarului Eparhiei Dunării de Jos” pentru că „atât intențiile răposatului meu soț Juravliev, cât și ale mele au fost de a veni în ajutorul instrucțiunii a cărei beneficiu se vede pe toată ziua” se arăta în Testamentul făcut la 24 martie 1874 și consfințit prin înscrierea acestuia la Tribunalul din Ismail la 27 martie 1874⁴³. Cum însă formalitățile de intrare în posesie a donației presupuneau o serie de etape care cereau timp, directorul Seminarului, spre a se asigura de spațiul necesar în anii imediat următori, încheia un nou contract de închiriere a caselor „pentru încă trei ani, de la 1 septembrie 1874 până la asemenea dată a anului 1877⁴⁴ în care scop cerea aprobarea Ministerului, în numele căruia se realiza înțelegerea⁴⁵. În paralel cu derularea contractului de închiriere Ministerul a demarat și acțiunea de acceptare a donației.

Conform normelor juridice ale vremii o asemenea importantă donație făcută statului, prin intermediul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, nu putea fi admisă și, ulterior sancționată de domnitor, fără acordul prealabil al Guvernului, drept care, ministrul de resort, Ioan Maiorescu, solicita Guvernului

⁴¹*Ibidem*, fila 16 f.

⁴²*ANIC. MCIP*, Ds. 153/1871, fila 12 f-v, precontract și filele 18 f-v și 19 f-v, contract autenticat.

⁴³*Ibidem*, Ds. 149/1874, filele 24 f-v și 37 f-v.

⁴⁴*Ibidem*, filele 18 – 19.

⁴⁵ Raport nr. 72/1.VII.1874, *ibidem*, fila 17.

„a-l autoriza a cere de la Măria Sa Domnitorul, conform art. 811 din Codul Civil, acceptarea legatului făcut Seminarului din Ismail de defuncta Evdochia Juravlieva prin testamentul de la 27 martie anul curent, legat ce consistă din casele sale situate în ulița Carol I din urbea Ismail nr. 67, care să rămână ca proprietate a statului pentru trebuința zisului Seminar⁴⁶”. La 18 noiembrie 1874 Consiliul de Miniștri îl împuternicea pe Ioan Maiorescu să facă demersurile necesare „spre a obține înalta aprobare a Măriei Sale Domnitorul”, solicitare înaintată lui Carol I la 3 decembrie 1874⁴⁷. Prin decret, Carol I, sancționează hotărârea Consiliului de Miniștri și acceptă donația făcută de Evdochia Juravlieva⁴⁸ (**Anexa nr. 18/1-3**). Se încheia astfel o lungă strădanie a autorităților ecleziastice, începută de arhimandritul Teoctist și continuată apoi de urmașul său la direcțiunea Seminarului, părintele econom Veniamin Archipescu, iar apoi de episcopul Melchisedec al eparhiei Dunării de Jos, sub a cărui autoritate se afla instituția, pentru a găsi un local adecvat Seminarului teologic creștin ortodox din sudul Basarabiei.

VI.1.2. Corpul didactic: selectare, studii, numire și confirmare

VI.1.2.1. Selectare, studii, numire și confirmare. Așa cum s-a văzut din cele expuse mai sus, Școala bisericească ținută din Ismail și-a început cursurile în septembrie 1857 având ca întâi profesori pe arhimandritul Teoctist Scriban și Gheorghe Bârgăoanu, conform propriilor mărturii. Cel dintâi afirma explicit în raportul său către ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice că în școala nou înființată „iscălitul și alți impegați ai Consistoriului «din Ismail» au paradosit științele prevăzute prin programul școlilor catihetice⁴⁹, iar cel de-al doilea, după ce amintea într-o cerere a sa către ministrul Cultelor că în septembrie 1857 s-a înființat în Ismail amintita instituție catihetică, pentru care în vara respectivului an a pregătit cu scrierea și citirea limbii române vreo 40 de elevi, preciza că „în această școală și «apoi» Seminar, subscrisul a funcționat ca

⁴⁶*Ibidem*, fila 33 f.

⁴⁷*Ibidem*, fila 32 f.

⁴⁸*Ibidem*, fila 34 f. Al. T. Dumitrescu și G. M. Ionescu au avut știre despre donația Evdochiei Juravlieva de vreme ce evocau demersul acesteia într-o scurtă notă. „Alături de aceste nume (este vorba de lista profesorilor), trecem spre pomenire numele unei jupânițe Evdochia Flor Juravelor (sic!), care în 1874 a dăruit casele în care funcționează Seminarul din Ismail, să fie local propriu al acestui așezământ”, Al. T. Dumitrescu și G. M. Ionescu, *op. cit.*, p.62.

⁴⁹Raport nr. 37 din 29 aprilie 1863 al arhimandritului Teoctist, *ANIC. MCIP*, Ds. 208/1863, fila 2 f-v. Raportul a fost adresat generalului Christian Tell, ministrul Cultelor (30.XII.1862 – 26.V.1863, când a demisionat) în guvernul Nicolae Crețulescu (24 iunie 1862 – 11 octombrie 1863) vezi: Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României de la începuturi – 1859 până în zilele noastre – 1995*, București, Ed. Machiavelli, 1995, p. 32 – 34.

profesor de la înființarea ei și până acum⁵⁰. Informația este confirmată de mărturia locotenentului de mitropolit Moldovei și Sucevei, Calinic Miclescu, depusă în fața „tuturor celor ce li se cuvine a ști” că „**economul Gheorghe Bârgăoanu a servit ca scriitor în cancelaria Spiritualului Consistoriu de Ismail și profesor la Școala bisericească de acolo de la 1 iulie 1857 până la 20 iulie anul curent 1864** (subl. ns. I.S.), iar de la acea dată, prin cartea noastră s-a rânduit de grefier aceluși Spiritual Consistoriu, funcțiune pe care o ocupă și astăzi⁵¹. Datele se completează și se susțin prin cele oferite de un Atestat de seminarist, eliberat la 21 iunie 1857 de Epitropia Seminarului de la Socola, care adevărea că „clericul Gheorghe Bârgăoanu, fiul lui Vasile Bârgăoanu din politia Romanului, în vârstă de 26 ani, a învățat în Seminarul central cursul de gios de patru ani” indicându-se și notele de „care s-a învrednicit la susținerea examenului public⁵². La 30 aprilie 1864 economul Gh. Bârgăoanu „era recunoscut de profesor numai prin bugetul Consistoriului și preda Istoria românilor și Liturgica la cursul inferior⁵³. Cum la școlile ținutale se predau ca discipline Scrisul, Cetitul, Aritmetica, Istoria sfântă, Catehismul, Tâlcuirea rânduielilor bisericești și Muzica, iar la cursul inferior al Seminarului disciplinele erau Gramatica, Aritmetica, Geografia, Istoria, Greaca, Rusa (facultativ), Istoria bisericească, Retorica, Dogmatica, Pastorală, Muzica și Tipicul⁵⁴, în afara acestor două cadre didactice la debutul Școlii catinetice trebuie să mai fi existat cel puțin încă unul-doi profesori. Avem temeuri documentare să identificăm între aceștia pe părintele econom Simeon Topalov, care „a săvârșit cursul în Seminarul de Chișinău și recunoscut de profesor prin decretul Chiriarihiei din 1 mai 1857, predând Mărturisirea ortodoxă în clasul inferior și rusa la cel superior⁵⁵.

În 1860, când Școala avea 80 de elevi cuprinși „în două clase pregătitoare și trei clase seminariale” numărul cadrelor didactice urcase la cinci⁵⁶. În afara celor trei profesori amintiți deja, un al patrulea a fost părintele econom „Teodor

⁵⁰Cerere a părintelui econom Gheorghe Bârgăoanu către ministru, din 16 decembrie 1864, *ANIC. MCIP*, Ds. 20/1864, fila 154 f.

⁵¹*Ibidem*, fila 156 f.

⁵²Adresă nr. 4839 din 8 decembrie 1864, *ibidem*, fila 155 f-v.

⁵³*DJIANIC. MMS*, Ds. A.57/1864, filele 16 f-v și 22 f.

⁵⁴Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 983.

⁵⁵Raport nr. 273 din 30 aprilie 1864 al părintelui econom Veniamin Archipescu, inspectorul Seminarului, către „Calinic Miclescu, locotenent mitropolit Moldovei”, *DJIANIC. MMS*, Ds. A.57/1864, fila 16 f. Mult mai limpede este informația dintr-un document aflat la dosarul Școlii primare publice de băieți din Ismail în care se preciza că Simeon Topalov fusese „din 1857 și până la 1865 profesor de Religie și Limba rusă la Seminarul din Ismail”, *ANIC. MCIP*, Ds. 23/1870, fila 94 f-v.

⁵⁶Raport nr. 37 din 29 aprilie 1863 al arhimandritului Teoctist Scriban către Departamentul Culetelor și Instrucțiunii Publice al Moldovei, *ibidem*, Ds. 208/1863, fila 3 f.

Nicolaev (*Nicolae, n. ns. I.S.*), care a învățat în Seminarul de Chișinău și a săvârșit cursul de șapte ani în Seminarul central din Socola și este recunoscut de profesor prin officia chiriarihală din 1 martie 1859, pentru limba latină și geografie⁵⁷.

Peste doi ani, în 1862, pentru Seminarul din Ismail, care avea patru clase și adoptase programa de studiu practică în instituțiile similare din toată Moldova „s-au chemat și trei profesori dintre tinerii ce au absolvit cu eminentă cursul Seminarului central din Iași, oșebit de cei ce erau angajați de mai înainte⁵⁸. În amintitul raport, arhimandritul Teoctist nu pomenește numele celor „angajați de mai înainte” dar nici pe ale ultimilor trei. Îi identificăm însă grație succesului său la conducerea Seminarului, părintele econom Veniamin Archipescu, în raportul său către locțiitorul de mitropolit Calinic Miclescu unde, evocând întregul personal didactic al instituției la acea dată⁵⁹ indica și data numirii fiecărui profesor în parte. Într-adevăr, pentru anul 1862 apar ca fiind numiți, în ordine, Grigore Popescu⁶⁰, Gheorghe Verdeanu⁶¹ și Vasile Artimescu⁶², cu toții absolvenți ai cursului de șapte ani ai Seminarului central de la Socola. Grigore Popescu a fost numit în „anul 1862 de chiriarihie pentru studiile Gramatica română, Fizica populară și Limba elină”; Gheorghe Verdeanu „a fost recunoscut de chiriarihie la 2 noiembrie 1862 de profesor pentru Istoria Vechiului și Noului Testament, Istoria naturală și Matematică: Aritmetică și Algebră”, iar Vasile Artimescu, numit tot de chiriarihie, la aceeași dată de 2 noiembrie 1862, pentru „Istoria bisericească și Universală, Geometrie, Caligrafie cu desen și Cântări bisericești pe sistemul Orientului⁶³.

Arhimandritul Teoctist Scriban raporta Ministerului la 29 aprilie 1863 că „numărul profesorilor în timpul prezent la Seminarul din Ismail este de zece, anume: 1. arhimandritul Teoctist Scriban, cu îndatorirea de inspector și profesor de Teologia morală și Mărturisirea ortodoxă, la clasa a III-a; 2. econom Simeon Topalov, profesor de Mărturisirea ortodoxă și Limba slavonă, la clasele I și a II-a; 3. econom Gheorghe Bârgăoanu, de Istoria românilor; 4. Econom Teodor Nicolaev, de Limba latină și Geografie; 5. Vasile Artimescu, de Istoria universală, Istoria bisericească, Desenul și Cântările bisericești; 6. Grigore Popescu pentru Fizică; Gramatica română și obiectele ce se paradosesc (*predau, n. ns. I.S.*) la clasa pregătitoare; 7. Gheorghe Verdeanu, profesor de Istoria

⁵⁷Raport nr. 273 din 30 aprilie 1864 al părintelui econom Veniamin Archipescu, inspectorul Seminarului, către „Calinic Miclescu, locotenent mitropolit Moldovei”, *DJIANIC. MMS*, Ds. A.57/1864, fila 16 f-v.

⁵⁸*ANIC. MCIP*, Ds. 208/1863, fila 3 f.

⁵⁹Raport nr. 273 din 30 aprilie 1864, *DJIANIC. MMS*, Ds. A.57/1864, fila 16 f.

⁶⁰Atestat de absolvire nr. 8753/22.III.1863, *DJIANIC. SVC*, Ds. 113, fila 277.

⁶¹Atestat de absolvire nr. 8760/22.III.1863, *ibidem*, fila 278.

⁶²Atestat de absolvire nr. 8754/22.III.1863, *ibidem*, fila 279.

⁶³Raport nr. 273 din 30 aprilie 1864, *DJIANIC. MMS*, Ds. A.57/1864, fila 16 v.

naturală și Istoria Vechiului și Noului Testament; 8. Preotul Simeon Vigurjinski, paradositor de Muzica vocală și Tipicul bisericesc; 9. Ioan Constantin, profesor de Matematică și Limba elină, din luna aprilie curent demisionat din cauza bolii și obiectele împărțite până la angajarea altui profesor și 10. Vasile Ivancenco, paradositor de Limba slavonă la clasele pregătitoare”⁶⁴.

Dintr-un raport din 30 aprilie 1864 al lui Veniamin Archipescu, directorul Seminarului teologic ortodox din Ismail, care funcționa deja cu patru clase și o alta pregătitoare, aflăm că Vasile Ivancenco „a învățat în Școala bisericească din Chișinău și poartă însărcinarea de supleant la clasa pregătitoare pentru muzica vocală și Tipic, recunoscut de chiriarhie prin ordinul din 19 decembrie 1863”, iar Ioan Constantin „recunoscut de dimisionat și studiile sale s-au împărțit profesorilor Grigore Popescu, Vasile Artimescu și Gheorghe Verdeanu, care se și folosesc de salariul său prevăzut prin buget”. În același document apare ca numit încă de la „29 octombrie, anul conținut (1863, n. ns. I.S.), Veniamin Archipescu, absolvent al Seminarului central de la Socola, care pe lângă însărcinarea de inspector (*director, n. ns. I.S.*) mai predă la clasele a IV-a și a III-a Teologia morală, Mărturisirea ortodoxă și Liturgia sau Tâlcuirea rânduielilor bisericești, recunoscut în asemenea calitate prin decretul chiriarhiei”⁶⁵. În schimb, nu-i mai întâlnim între cadrele didactice ale Seminarului pe arhimandritul Teoctist Scriban⁶⁶, înlocuit cu Veniamin Archipescu și pe preotul Simeon Vigurjinski, numărul acestora reducându-se la opt.

În vederea adoptării Legii Instrucțiunii Publice, Ministerul de resort a cules o serie de date și informații de la Seminariile din țară, inclusiv de la cel din Ismail, privind numărul cadrelor didactice, disciplinele pe care acestea le ilustrează, salarizarea etc., fapt raportat chiriarhului de la Iași. Prin prisma noilor reglementări, la 12 decembrie 1864, Gheorghe Bârgăoanu, care după cum s-a văzut mai sus avea doar studii seminariale inferioare, rămânea fără catedră ca urmare a „numirii, acum, din nou a altor profesori” și solicita ministrului numirea sa pe „catedra de Cântări bisericești și învățături religioase... în care se cuprind obiecte predate de subscrișul și până la 12 decembrie curent”. Memoriul, îndreptat către Consiliul permanent al instrucțiunii publice, este respins de Aaron Florian sub motivul că „prin conduita sa a pierdut dreptul de a i se încredința vreun post în ramul instrucțiunii”⁶⁷. Cu ce anume se făcuse vinovat clericul Gheorghe Bârgăoanu nu aflăm nimic

⁶⁴Raport nr. 37 din 29 aprilie 1863 al arhimandritului Teoctist, *ANIC, MCIP*, Ds. 208/1863, filele 3 v și 13 f.

⁶⁵Raport nr. 273 din 30 aprilie 1864, *DJIANIC, MMS*, Ds. A.57/1864, fila 16 v.

⁶⁶Pe arhimandritul Teoctist Scriban îl întâlnim la Seminarul central din București, unde a deținut un timp și funcția de director, Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 990.

⁶⁷Memoriu datat 16.XII.1864, adresat ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, *ANIC, MCIP*, Ds. 20/1864, fila 154 f.

din rezoluția lui Aaron Florian. Cert este că în anii care au urmat nu îl mai întâlnim între cadrele didactice ale Seminarului. Posibil să fi urmat calea slujirii altarului căci în recomandarea dată de ierarhul său, Calinic Miculescu, se arată că „la concursul ce am ținut în 10 septembrie anul trecut 1863, pentru ocuparea a patru posturi de protoierei trebuitori în partea Basarabiei, am constatat că numitul econom întrunește toate însușirile cerute pentru a ocupa o așa funcțiune”⁶⁸. Probabil că o așa funcție a și îndeplinit în anii care au urmat!

La sfârșitul lui 1864, urmare a adoptării Legii Instrucțiunii Publice la 25 noiembrie și, implicit, a preluării de către stat a tuturor cheltuielilor de întreținere și salarizare a întregului personal de la toate seminariile preoțești din țară, corpul didactic al Seminarului teologic ortodox din Ismail se constituia din șase profesori, deși Statul de funcțiuni adoptat de Guvern prevedea opt posturi, dar funcționau doar cinci (catedra lui Ioan Constantin fiind suplinită de colegi): econom Veniamin Archipescu, Grigore Popescu, Gheorghe Verdeanu, Teodor Nicolaev (Nicolae) și Vasile Artimescu. Îndepărtarea părintelui econom Simeon Topalov din Seminar nu poate avea altă explicație decât aceea că Limba rusă pe care o predă, nu se mai regăsea în noua programă a Seminarilor teologice ortodoxe, dar îl întâlnim mai târziu „institutor suplinitor al clasei a II-a de la Școala primară de băieți din Ismail”⁶⁹.

În anii următori, mobilitatea corpului profesoral de la Seminarul teologic ortodox din Ismail a fost una redusă, dacă ar fi să o comparăm cu aceea de la școlile laice, publice, din aceeași urbe sau, mai cu seamă, de la cele din mediul rural, problemă pe care am semnalat-o deja⁷⁰.

În lunile aprilie – mai 1868, la Seminarul din Ismail erau salarizați de către stat profesorii Șerban Vasiliu, Iosif Teodorescu, Teodor Nicolaev, Gavril

⁶⁸*Ibidem*, fila 156 f.

⁶⁹Raport nr. 50 din 7.V.1871 al directorului Școlii primare de băieți din Ismail, Ioan Cotov, *ibidem*, Ds. 639/1871, fila 56 f-v. Dintr-un document anterior aflăm că s-a născut la 3 februarie 1822, în 1870 avea vârsta de 47 ani și 11 luni, era căsătorit, cu cinci copii. După încheierea studiilor seminariale în 1845 „cu drept de a fi admis ca student la facultatea teologică, a fost cadru didactic la Seminarul din Chișinău până la 1853; apoi profesor de Religie la Școala publică rusă din Ismail până la 1857, iar de atunci până la 1865 profesor de Religie și Limba rusă la Seminarul din Ismail”, *ibidem*, Ds. 23/1870, fila 94 f-v. De la 1.XII.1870, institutor suplinitor la clasa a II-a, în urma demisionării predecesorului său „Theodor Ladoianu, plecat la Pesta, spre a lua în stăpânire moșiile fratelui său din Transilvania”, *ibidem*, Ds. 48/1871, filele 3 f-v și 21.

⁷⁰Ion I. Solcanu, *Înființarea de școli în sudul Basarabiei reîntrupat la Țara mamă (1857 – 1858)*, comunicare susținută la Conferința științifică internațională *Basarabia, 1812. Problemă națională, implicații internaționale*, Chișinău, 14 – 15 mai 2012; Iași, 16 mai 2012 (în curs de apariție în volumul cu același titlu).

Musicescu, arhimandritul Veniamin Archipescu „director”, Gheorghe Verdeanu, Grigore Magnes și Vasile Artimescu⁷¹.

Pentru anul școlar 1868 – 1869, între cadrele didactice nu-i mai regăsim pe arhimandritul Veniamin Archipescu (decât, doar, în lunile septembrie și octombrie din 1868⁷²) și Șerban Vasiliu⁷³ (care, probabil, suplinise temporar, în anul precedent, pe Grigore Popescu). Figurează, în schimb, aceiași Grigore Popescu (el preda aici din 1862), Petru Bârgăoanu, numit la 20 august 1868⁷⁴, Gh. Verdeanu și diacon Vasile Artimescu și, de asemenea, Gavril Musicescu care fusese numit profesor de Muzică vocală la Seminarul din Ismail la data de 24 septembrie 1866⁷⁵ și va funcționa aici vreme de cinci ani, până în vara anului 1871, locul său fiind luat din toamna aceluși an de părintele econom Nechifor Petrov⁷⁶. Acestora li se alătură Constantin Savinescu⁷⁷ și Grigore Constantin (aceștia doi din noiembrie 1868⁷⁸) și părintele econom C. Rosei, numit la 10 octombrie 1868 în dublă calitate, de profesor și director⁷⁹.

Dintre profesorii care funcționau în cadrul Seminarului la sfârșitul anului 1868, mai întâlnim la debutul anului școlar 1870/1871⁸⁰ pe Grigore Popescu

⁷¹ANIC. MCIP, Ds. 738/1868, fila 50 f-v; Al. T. Dumitrescu și G. M. Ionescu, în amintita lucrare (*op. cit.*, p. 61- 62) dau o listă a profesorilor care au funcționat la Seminarul din Ismail – Galați. Dintre cei care au funcționat până la mutarea acestuia din Ismail indică pe următorii: arhimandritul Veniamin Archipescu, V. Artimescu (în loc de Artimescu), Gr. Magnis, Gavril Musicescu, economul Nicolaef Teodor, Grigorie Popescu, economul C. Rosei, Savinescu, V. Șerban (identificat de noi în documente cu Șerban Vasiliu!), Iosif Teodorescu și Gh. Verdeanu.

⁷²*Ibidem*, Ds. 602/1871, filele 3 v și 41 f.

⁷³La Al. T. Dumitrescu și M.G. Ionescu, *op. cit.*, p. 62, la nr. 20 figurează „Șerban Vasile, profesor de l. latină și română, an 1864 – 1867”.

⁷⁴ANIC. MCIP, Ds. 602/1871, filele 3 v și 41 f.

⁷⁵ANIC. MCIP, Ds. 602/1871, filele 3 v și 41 f. Al. T. Dumitrescu și M. G. Ionescu, *op. cit.*, p. 61, indicau prezența lui Gavril Musicescu la Seminarul teologic ortodox din Ismail doar pentru anii 1866 – 1867, interval temporal preluat și de Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 992.

⁷⁶Stat de prezență pentru personalul didactic al Seminarului Eparhiei Dunărea de Jos, din Ismail, pe lunile septembrie și noiembrie 1871, *ibidem*, Ds. 602/1871, filele 163 v cu 164 f; 204 v cu 273 f.

⁷⁷La Al. T. Dumitrescu și M.G. Ionescu, *op. cit.*, p. 62 la nr. 19 figurează „Savinescu, profesor venit din Botoșani la 1868. Nu se indică materia”.

⁷⁸ANIC. MCIP, Ds. 738/1868, fila 83 f-v.

⁷⁹*Ibidem*, Ds. 602/1871, filele 3 v și 41 f. Credem că C. Rosei poate fi identificat cu elevul de la Seminarul din Huși care era recomandat prin adresa nr. 53/20.VIII.1862 arhierului Neofit Scriban, directorul Seminarului central de la Socola – Iași: „Elevul Rosei Constantin, săvârșind cinci clase în acest Seminar, având dorința de a urma mai departe cursul învățăturilor în Seminarul central, viu a-l recomanda pentru clasa a VI-a, întrunind la examenele de pe semestrele I și II numai „eminente”, *DJIANIC. SVC*, Ds. 115, fila 126.

⁸⁰ANIC. MCIP, Ds. 602/1871, filele 3 v și 41 f.

(Limba greacă), Gheorghe Verdeanu (Matematică) și diacon Vasile Artimescu (Caligrafie și Desen), toți trei predând aici din 1862, apoi Petru Bârgăoanu⁸¹ (Limba Latină), Gavril Musicescu (Muzică vocală) și părintele econom C. Rosei (director și profesor de Religie și Franceză). În afara acestor discipline se mai predau Științele naturale, de Iosif Teodorescu și Istoria și Geografia, de Gheorghe Vârgolici⁸².

La începutul anului școlar 1871/1872, lunile septembrie și noiembrie, dar și februarie 1872, profesorul Gheorghe Vârgolici nu mai apare în Statele de prezență, obiectele sale, Geografia și Istoria fiind suplinite de Petru Bârgăoanu⁸³.

Prin modificările aduse programei seminariilor preoțești de gradul I, în 1872, în timpul ministrului Christian Tell, care prevedeau și eliminarea studiului limbii eline, profesorul Grigore Popescu rămânea fără de catedră⁸⁴. Cum însă pentru ocuparea postului depusese un concurs, recunoscut de Minister la 20 iunie 1869, solicită direcțiunii Seminarului „să fie confirmat de profesor în postul al doilea pentru catedra științelor religioase, ce are a se înființa din nou pe lângă Seminarile din Țară”⁸⁵. Solicitarea este înaintată Ministerului iar Christian Tell aprobă în octombrie 1872, la recomandarea Consiliului permanent de instrucțiune publică, numirea ca „suplinitor a persoanei pentru care mijlocește directorul” pe disciplina solicitată⁸⁶. În 1874 funcționa ca profesor și Moise Pacu, care suplinea și postul de șef-pedagog, în locul lui Sava Bour, plecat la Kiev pentru continuarea studiilor⁸⁷.

⁸¹În adresa nr. 262/21.XII.1865 a seminarului Socola-Iași de înaintare a „Tabloului cu absolvenții pe anul 1865” figurează „Petru Bârgăoanu, 24 de ani, din Roman, fiul agricultorului Vasile Bârgăoanu”, *ibidem*, Ds. 101/1866, fila 5 v.

⁸²*Ibidem*.

⁸³Stat de prezență pentru personalul didactic al Seminarului Eparhiei Dunărea de Jos, din Ismail, pe lunile septembrie și noiembrie 1871, *ibidem*, Ds. 602/1871, filele 163 v cu 164 f și 204 v cu 273 f.; Stat de prezență pentru personalul didactic al Seminarului Eparhiei Dunărea de Jos, din Ismail, pe luna februarie 1872, *ibidem*, Ds. 546/1872, filele 22 v – 23 f.

⁸⁴Conform Atestatului de Gimnaziu Clerical, eliberat de Seminarul central Socola – Iași, la 22 martie 1863, sub semnătura „rectorului” Filaret Stavropoleos „Grigorie Popescu, în etate de 23 ani, fiul preotului Gheorghe, născut în satul Lipovăț, districtul Vaslui, a frecventat și absolvit cursurile Gimnaziului clerical din mănăstirea Socola în Iași”. Ministerul Instrucțiunii Publice înștiința pe Grigorie Popescu despre faptul că „prin Decretul nr. 1597, Măria Sa Domnitorul a binevoit a vă confirma provizoriu profesor de Limba elină la Seminarul din Ismail, cu obligația ca în vacanța Nașterii Domnului să vă supuneți la examen”. Comitetul școlar din Iași confirma la 21 mai și 20 august 1865 susținerea examenului, recunoscut de MCIP cu decretul nr. 7930/20.VI.1869, publicat în „Monitorul Oficial”, nr. 136/6.VI.1869, pagina 671, *ibidem*, Ds. 190/1864, filele 6 f-v și 8 f-v.

⁸⁵Petiția profesorului Grigore Popescu din 31.VIII.1872, către directorul Seminarului și Raport nr. 74/1.IX.1872 al directorului C. Rosei la: *Ibidem*, Ds. 143/1872, filele 16 și 15 f-v cu 26 f.

⁸⁶*Ibidem*, fila 26 f.

⁸⁷*Ibidem*, Ds. 149/1874, fila 11 f-v.

VI.1.2.2. Salarizarea corpului didactic de la Seminarul teologic ortodox din Ismail a fost suportată, până la adoptarea Legii Instrucțiunii Publice, la 25 noiembrie 1864, de Consistoriul bisericesc de Ismail, din veniturile realizate prin vânzarea lumânărilor în bisericile ținutului, conform raportării arhimandritului Teoctist Scriban, la 29 aprilie 1863. Informația este confirmată și de succesorul său la direcțiunea Seminarului, Veniamin Archipescu, în raportul acestuia către Calinic Miclescu, la 30 aprilie 1864. „Profesorii primesc salariile, se spune în raport, conform bugetului Consistoriei și al Seminarului din Ismail din conținutul an, aprobat de către chiriarhie”⁸⁸.

Salariile profesorilor Seminarului din Ismail erau superioare celor promise învățătorilor rurali, veniți să predea în școlile din sudul Basarabiei⁸⁹, de două sute carboave pe an, care nu le-au primit niciodată în acest cuantum, ci cu mult diminuate. Arhimandritul Teoctist Scriban, cumulând funcțiile de președinte al Consistoriului, director și profesor la Seminar, era salarizat cu 1.200 carboave (ruble de argint) pe an; Simeon Topalov, cu 600 carboave/an, care cumula funcțiile de „membru Consistoriu și profesor Seminar”; cu câte 300 carboave/an, profesorii Ioan Constantinov (Constantin), Vasile Artimescu, Grigore Popescu și Gheorghe Verdeanu, care aveau studii seminariale complete și cu 250 carboave/an pe acei profesori cu studii seminariale inferioare, precum Gheorghe Bârgăoanu și Teodor Nicolaev⁹⁰. Cum intenția Guvernului de a adopta o nouă lege a instrucțiunii publice prin care Seminarile teologice urmau a fi trecute sub autoritatea și întreținerea acestuia era cunoscută în țară, locțiitorul de mitropolit Calinic Miclescu, după ce îl informa pe ministrul de resort că „odată cu reîntoarcerea părții din Basarabia către Moldova s-a înființat la Ismail o Școală bisericească, iar mai târziu a luat numele de Seminar, cu program asemănător celorlalte din țară, cu profesori rânduiți și întreținuți din fondurile casei clerului din acea parte, administrate de Consistoriul de Ismail” îi solicita să-l informeze „dacă voiți a mai lăsa acest Seminar tot sub direcțiunea acestei Mitropolii și cu întreținerea sa tot ca până acum”⁹¹. Nu dispunem de răspunsul

⁸⁸Raport nr. 273 din 30 aprilie 1864 al părintelui econom Veniamin Archipescu, inspectorul Seminarului, către „Calinic Miclescu, locotenent mitropolit Moldovei”, *DJIANIC. MMS*, Ds. A.57/1864, fila 16 f-v.

⁸⁹ Cf. supra 17.

⁹⁰*ANIC. MCIP*, Ds. 208/1863, fila 4 f. În a doua jumătate a anului 1859 una rublă de argint echivala cu 10 (zece) lei și 20 parale, curs de schimb apropiat și la data la care referim. „Rubla imperială” de aur, echivala cu 54 lei, curs adoptat de Consiliul de Miniștri la 26 august 1859, comunicat Ministerului Cultelor, la 10 septembrie, acel an, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 89/1856, fila 10 f-v. Salariul unui învățător rural din Moldova din dreapta Prutului era de 200 lei lunar, în perioada 1858 - 1864, vezi: Ion I. Solcanu, *Învățământul public rural din Moldova în vremea lui Al. I. Cuza. Școala din comuna Bogdănești, județul Suceava: Studiu de caz, în: Slujind-o pe Clio. În onoare Dumitru Vitcu*, Iași, Ed. Junimea, 2010, p. 174 – 204.

⁹¹*ANIC. MCIP*, Ds. 208/1863, fila 22 f-v.

Ministerului dar rezoluția așezată pe adresa Mitropoliei Moldovei este de la sine grăitoare. „Se va răspunde că toate Seminariile au fost și sunt sub administrațiunea directă a Ministerului”, se spunea în rezoluție, care continua: „La Ismail nu a fost un Seminar, ci o Școală bisericească primară, iar Ministerul nu poate recunoaște pe profesorii numiți de Mitropolie la acea școală, de profesori ai Seminarului, care trebuie să se prezinte la concursurile publicate”⁹².

La doar două luni distanță Guvernul, conștient de importanța unei asemenea instituții pentru sudul Basarabiei, hotărăște „organizarea”, în fapt recunoașterea Seminarului teologic ortodox de la Ismail. În consecință, în concordanță cu prevederile din Legea Instrucțiunii Publice, salarizarea personalului didactic cade în sarcina statului. Cinci profesori din totalul de opt cât erau prevăzuți în Statul de funcțiuni al Seminarului din Ismail, înaintat de ministrul N. Crețulescu spre aprobare Consiliului de Miniștri și „care predau obiectele de Teologie, Limbile latină și română, Geografia și Istoria, Științele naturale și Matematica, erau salarizați cu 800 lei pe lună, iar alți doi, care predau Limba elină, Caligrafia – Desenul, primeau 500 lei lunar. Salarizarea acestora trebuia să se facă din suma de 50.000 lei cuprinsă în „bugetul lucrător de la iulie anul curent, prevăzut pentru organizarea unui Seminar la Ismail” se arăta în raportul ministrului N. Crețulescu din 9 noiembrie 1864, adresat domnitorului Al. I. Cuza⁹³.

În lunile aprilie – decembrie 1868, deci după adoptarea la 22 aprilie/5 mai 1867 a Legii pentru înființarea unui nou sistem monetar, prin care se institua ca unitate monetară leul, cu o sută de bani, profesorii Petru Bârgăoanu, Gh. Verdeanu (înlocuit, temporar, din noiembrie cu C. Savinescu, dar îl regăsim în 1871/1872) și N. Teodoru erau remunerați cu 296 lei și 30 bani; Gavril Musicescu, Grigore Popescu și Vasile Artimescu cu câte 185 lei și 18 bani. Salariul directorului de Seminar, Veniamin Archipescu, înlocuit din octombrie 1868 de părintele econom C. Rosei nu este precizat, în dreptul său figurând și indemnizațiile personalului administrativ, al căror cuantum nu era specificat⁹⁴.

În lunile ianuarie, septembrie și noiembrie 1871, salariile vor fi ușor diminuate. Astfel, profesorii C. Rosei, P. Bârgăoanu, Gh. Verdeanu și Iosif Theodorescu vor fi remunerați cu câte 279/lunar, iar Grigore Popescu, Vasile Artimescu și Nicolae Petrov, care îl înlocuise pe Gavril Musicescu la Muzica vocală, primeau câte 174 lei pe lună⁹⁵. În 1872 situația salarizării corpului profesoral de la Seminarul teologic ortodox din Ismail era aceeași ca în anul precedent, doar că Petru Bârgăoanu suplinea și catedra de Istorie – Geografie, pentru care primea în plus 137,50 lei, reprezentând jumătate din salariul celui pe care îl înlocuia⁹⁶.

⁹²*Ibidem.*

⁹³*Ibidem*, fila 28 f.

⁹⁴*Ibidem*, Ds. 738/1868, filele 50 f-v; 56 f-v; 83 f-v.

⁹⁵*Ibidem*, Ds. 602/1871, filele 31 v și 41 f; 163 v și 164 f; 240 v și 273 f.

⁹⁶*Ibidem*, Ds. 546/1872, filele 22 v – 23 f.

VI.1.2.3. Profesorii Școlii catihetice și Seminarului teologic ortodox din Ismail și durata funcționării lor

- Arhim. Teoctist Scriban*, sept. 1857 – 29 octombrie 1863,
Director și prof. de Teologie morală; Mărturisirea ortodoxă.
- Gh. Bârgăoanu*, sept. 1857 – decembrie 1864,
Istoria românilor; Liturgica.
- Simeon Topalov* sept. 1857 – decembrie 1864.
Mărturisirea ortodoxă; Liturgica
- Teodor(u) Nicolaev-Nicolau-Nicolae*, 1 martie 1859 – 14 noiembrie 1868.
A predat Limba Latină și Geografia.
- Grigore Popescu* 2 noiembrie 1862 – ?.
Gramatica română, Limba Latină, Fizica.
- Gheorghe Verdeanu* 2 noiembrie 1862 – an școlar 1871/1872.
Istoria Vechiului și Noului Testament, Istoria naturală, Matematica.
- Vasile Artimescu* 2 noiembrie 1862 – ?
Istoria Bisericii Universale, Geometrie Caligrafie și Desen,
Cântări bisericești.
- Preot Simeon Vîgurjinschi* 1862.
Muzica vocală, Tipicul, demisionat.
- Ioan Constantin* ? – aprilie 1863, demisionat.
Matematica, Limba Greacă.
- Vasile Ivancenco* ? – 1863.
Limba slavonă la clasele pregătitoare.
- Econom Vasile Archipescu* 29 octombrie 1863 – 10 octombrie 1868.
Director și profesor de Teologie morală, Mărturisirea ortodoxă, Liturgică.
- Șerban Vasiliu* 1864 – august (?) 1868.
Limba Română și Limba Latină.
- Gavril Musicescu* 24 septembrie 1866 – august 1871.
Muzica vocală.
- Iosif Teodorescu* septembrie (?) 1867 – în anul școlar 1871/1872
încă funcționa aici predând Științe naturale.
- Grigore Magnes* septembrie (?) 1867 – august 1868.
Limba Franceză.
- Nechifor Petrov* septembrie 1871 – ?.
Muzica vocală.
- Constantin Savinescu* noiembrie 1868 – ?
- Grigore Constantin* noiembrie 1868 – ?
- Econom C. Rosei* 10 octombrie 1868 – 1878.
Director și profesor de Religie și Limba Franceză.
- Petre Bârgăoanu* 20 august 1868 – ?

Limba Latină.

Gheorghe Vârgolici 1868 – august 1871.

Istoria, Geografia.

Moise Pacu 1873 (?) – ?

VI.1.3. Elevii: admitere, programa de studii, promovare, condiții de învățatură: cazare, masă, îmbrăcăminte, asistență medicală; măsuri disciplinare

VI.1.3.1. Admiterea elevilor. La începuturile existenței Școlii catihetice-ținutale din Ismail admiterea la cursurile acesteia se făcea doar pe baza unei simple solicitări în scris de către părinții sau tutorii viitorilor elevi. În acest mod se înscriau în Școala catihetică-ținutală din Ismail în anul următor, 1858, 22 elevi⁹⁷. Dintre aceștia, cinci proveneau din orașele Ismail și Chilia, dar cei mai mulți erau copii de slujitori ai altarelor – preoți, diaconi sau dascăli – cu vârsta cuprinsă între 10 și 18 ani, din satele județelor Bolgrad și Cahul: Barta, Cișmevăruița, Cartal, Babele, Cairaclia, Tatar-Bunar, Tașbunar și Doluchioi.

Nu știm câți elevi a avut prima promoție, din vara anului 1859, dar zece dintre aceștia se înscriu la examenul de admitere în clasa a III-a la Seminarul central Socola⁹⁸, unde prezentau și certificatele de absolvire.

⁹⁷Merită să indicăm întreaga listă a elevilor înscriși în 1858 în Școala catihetică de la Ismail, deoarece pe unii dintre aceștia îi vom întâlni studiind la Seminarul central de la mănăstirea Socola sau, mai apoi, ca preoți sau învățători în școlile rurale din sudul Basarabiei. Iată-i în ordinea înscrierii lor: **Simeon Tiron**, din Ismail, de 12 ani, fiul văduvei Parascheva; **Ignatie Patarev**, de 16 ani, fiul lui Gavril Patarev; **Grigorie Ciudin**, de 14 ani, fiul lui Ioan Ciudin de la biserica Sf. Neculae din Chilia; **Neculai Țurcanu**, de 14 ani, orfan, nepotul lui Andrei Țurcanu, din colonia Barta; **Andrei Stariopol**, de 14 ani, fiul lui Ioan Stariopol, din Ismail; **Petru Soroceanu**, fiul lui D. Soroceanu, din colonia Barta; **Dimitrie și Vasile Agura**, de nouă ani, fiii preotului Dimitrie Agura din colonia Cișmevăruița; **Demian și Ioan Buhne**, de 10 și 12 ani, fiii preotului Gavril Buhne, din colonia Cartal; **Iordachi Ciobanu**, pentru fiul de 13 ani; **Constantin Ghițelariu**, pentru fiul de 18 ani; **Constantin Croitoru**, din Babele; **Constantin Cuclin**, de 11 ani, fiul lui Ioan Cuclin din Ismail; **Chiril Chirilov (Chirilă)**, de 14 ani, fiul lui Ilie Chirilov, din Cairaclia; **Petru Chirilov**, „ponomar de la Soborul din Ismail” pentru sine, căci „având dorință ca pe lângă împlinirea îndatoririlor de ponomar să urmez și eu învățăturile ce se paradosesc în Școala bisericească din Ismail”; **Dimitrie Cazanaci**, de 10 ani, fiul preotului George Cazanaci din Tatar-Bunar”; **Dimitrie Cernevschi**, de 11 ani, fiul diaconului Ioan Cernevschi din Doluchioi”; **Ioan și Trifan Nicolaev**, de 13 și, respectiv, 15 ani, fiii dascălului Nicolae Nicolaev din Doluchioi”; **Antonie Bondarenco**, de 12 ani, fiul văduvei Ioana Bodnarenco și **Timotei Caradin**, de 11 ani, fiul văduvei Varvara Caradin din Ismail”, *DJIANIC, SVC*, Ds. 103, filele 1 – 3; 5; 7 – 23.

⁹⁸*Ibidem*, Ds. 115, filele 245 v – 246 f.

În august 1861 primeau certificate de absolvire a Școlii bisericești din Ismail alți șase elevi – Mihail și Vasile Șişman⁹⁹, Nicolae Rudenco¹⁰⁰, Vasile Vulpe¹⁰¹, George Buhnea¹⁰² și Dionisie Pereteatcov¹⁰³, depuse tot pentru înscriere la Seminarul central.

Cataloagele anului școlar 1863/1864 consemnează la Seminarul din Ismail cinci clase: una pregătitoare cu 15 elevi, a căror înmatriculare este cuprinsă între septembrie 1862 și martie 1864 și alte patru clase seminariale, din care a I și a II-a cu 11 elevi fiecare; cu șase, și respectiv, opt elevi, clasele a III-a și a IV-a¹⁰⁴. (**Anexa nr. 19**)

Odată cu înființarea internatului și instituirea bursei, selectarea elevilor a devenit mult mai riguroasă și pentru Seminarul din Ismail. Bursa acoperea cheltuielile necesare cazării, hranei și confecționării unui rând de haine. Elevul obținea bursa în urma concursului susținut în fața unei comisii constituită din profesorii Seminarului. La examenul din toamna anului 1870 comisia a fost compusă din profesorii Iosif Teodorescu, Gheorghe Verdeanu, Petru Bârgăoanu și directorul C. Rosei. Din cei 22 de elevi admiși, 15 erau absolvenți ai școlilor primare și au depus examen obținând note între 7,1 și 5,00, iar alți șapte erau elevi externi ai Seminarului din clasele I și a II-a, conform precizărilor adnotate marginal.

Marea majoritate a candidaților anului 1870 proveneau din Eparhia Dunării de Jos, din orașele (trei din Galați, doi din Ismail) și satele acesteia (Procofca, Brânza, Babele, Piscu, Dedulești, Vizir, Cudalbi, Cișmevăruita, Slobozia), dar întâlnim și din alte județe, precum Tecuci, Neamț (comuna Pipirig), Bacău (comuna Podurile) sau chiar din București aparținând, evident, altor Eparhii¹⁰⁵ (**Anexa nr. 20**).

Din cei 26 de candidați propuși spre a fi admiși ca interni în Seminarul din Ismail pentru următorul an școlar, 1871/1872, 19 proveneau din județele Covurlui, Brăila, Bolgrad și Ismail, aparținând Eparhiei Dunărea de Jos, iar trei din alte județe (Botoșani și Tecuci)¹⁰⁶ (**Anexa nr. 21**).

⁹⁹ „Mihail Șişman, de 16 ani și Vasile Șişman, de 19 ani, fiii târgovețului din Ismail, George Șişman”, *ibidem*, Ds. 115, filele 96 – 97.

¹⁰⁰ „Nicolae Rudenco, de 17 ani, fiul preotului Filon Rudenco, din colonia Babele”, *ibidem*, fila 98.

¹⁰¹ „Vasile Vulpe, de 17 ani, fiul preotului George Vulpe din colonia Brânza”, *ibidem*, fila 99.

¹⁰² „George Buhnea, de 19 ani, fiul preotului Gavril Buhnea, din colonia Cartal”, *ibidem*, fila 100.

¹⁰³ „Dionisie Pereteatcov, de 15 ani, fiul preotului Vasile Pereteatcov din satul Nerușani, ținutul Ismail”, *ibidem*, fila 95.

¹⁰⁴ *DJIANIC. MMS*, Ds. A.57/1864, filele 29 v – 30 f; 30 v – 31 f.

¹⁰⁵ *ANIC. MCIP*, Ds. 225/1870, filele 5 v și 8 f.

¹⁰⁶ *Lista cu elevii aspiranți la bursele vacante la Seminarul din Ismail pe anul 1871/1872 și care de Comisia examinatoare s-au socotit mai meritați pentru a obține internatul*, *ibidem*, Ds. 210/1871, fila 214 f-v.

Începând cu 1872 regulamentul instituit de Minister interzicea elevilor dintr-o altă Eparhie să mai candideze la Seminarul din Ismail. Un caz dramatic consemnat de documente a fost acela al tânărului Ștefan Oarză „absolvent a patru clase primare la Școala din urbea Tecuci, în calitate de servitor” care a făcut deplasarea la Ismail cu banii urbei, obținuți ca premiu la examenul de sfârșit de an. Concurând pentru o bursă din cele 50 disponibile obținea media generală 8,75, situându-se primul între toți concurenții. După ce urmează cursurile ca extern pe durata lunilor septembrie și octombrie, în așteptarea confirmării ministeriale, află că regulamentul instituit de Minister interzicea Seminarului să primească elevi din alte Eparhii. De altfel, rezoluția obtuză pusă pe memoriul său adresat ministrului, de către unul dintre directorii de resort glăsuiește: „Cererea fiind contrară dispozițiilor Ministerului ca elevii seminariști dintr-o Eparhie să nu fie primiți ca bursieri în Seminarul din altă Eparhie, nu se aprobă”. Nu a contat pentru funcționarul ministerial că elevul Ștefan Oarză era cel dintâi dintre concurenți, că era orfan, neavând nici tată, nici mamă și nici casă după cum singur mărturisea în respectivul memoriu. Toate acestea nu l-au impresionat pe respectivul funcționar, al cărui nume îl trec sub tăcere, și astfel, unui elev cu mari disponibilități intelectuale și volitive i se închidea drumul spre realizarea unui ideal de viață¹⁰⁷.

Urmare a noilor reglementări elevii prezentați la concurs pentru obținerea bursei în anul școlar 1873 – 1874 erau cu toții, 37 la număr, din județele Ismail, Bolgrad, Covurlui și Brăila, constitutive ale Eparhiei Dunărea de Jos¹⁰⁸.

Mediile sociale din care proveneau candidații sunt diverse. Din cei 36 elevi ai claselor I – IV din anul școlar 1863/1864, 16 sunt fii de preoți, diaconi sau dascăli din satele Basarabiei de sud, numai unul este fiu de „neguțător”, iar pentru restul cataloagele nu precizează originea socială. Dintre cei 22 de elevi admiși cu bursă de studii la examenul din 1870, 12 au părinții agricultori; șase provin din rândul slujitorilor de altare, preoți; trei sunt fii de dascăli, iar unul este fiu de „comersant”¹⁰⁹. În „Lista de elevii aspiranți la bursele vacante la Seminarul din Ismail pe anul 1871/1872” predomină fiii slujitorilor în biserică, în număr de 13, zece fii de preoți și trei de dascăli, urmași de fiii de „agricultori” (opt) și unul de „comersant”¹¹⁰, iar din cei 37 de candidați la concursul pentru

¹⁰⁷ Memoriul elevului Ștefan Oarză, datat: „Tecuci 18.XI.1872”, *ibidem*, Ds. 143/1872, fila 22 f-v. Cazul era semnalat și de Al. T. Dumitrescu și G. M. Ionescu (*op. cit.*, p. 27), doar că numele elevului este lecturat eronat „Orza”.

¹⁰⁸ *Lista cuprinzătoare de numărul elevilor aspiranți la bursele vacante din Seminarul Eparhiei Dunărea de Jos, din Ismail, pentru anul școlar 1873/1874, ANIC. MCIP*, Ds. 197/1873, filele 4 v și 8 f; 8 v și 9 f.

¹⁰⁹ *ibidem*, Ds. 225/1870, filele 5 v și 8 f.

¹¹⁰ *Lista de elevii aspiranți la bursele vacante la Seminarul din Ismail pe anul 1871/1872 și care de Comisiunea Examinatoare s-au socotit mai meritați pentru a obține internatul*, *ibidem*, Ds. 210/1871, fila 214 f-v.

obținerea bursei în anul școlar 1873 – 1874, 23 sunt fii de „agricultori”; opt sunt fii de preoți; patru de „comersanți” și câte unul fiu de dascăl și tâmplar¹¹¹.

Candidații pentru admiterea la Seminar trebuia să fie absolvenți ai școlilor primare. Examenele de admitere se constituiau din probe scrise și orale la disciplinele Religie, Gramatică românească, Istoria patriei, Geografie, Aritmetica¹¹² și, din 1873 se adaugă Științele naturale. Dacă la începuturile activității Seminarului, inclusiv pentru anul școlar 1870 – 1871, media de admitere era cinci, începând cu anul școlar 1871/1872, la propunerea Consiliului permanent al instrucțiunii publice, media este ridicată la nota șapte. Pentru acel an școlar Seminarul teologic ortodox din Ismail avea vacante 26 de burse. Dintre cei 42 de candidați comisia examinatoare, constituită din Iosif Theodorescu (Științe naturale), Gheorghe Verdeanu (Matematică), Petru Bârgăoanu, Grigore Popescu și C. Rosei, propunea Ministerului să fie admiși ca interni 26, incluzând elevii care obținuse medii între 7,00 și 5,00. Pe raportul de înaintare a tabelelor cu candidații prezentați și admiși, Consiliul permanent al instrucțiunii publice aviza numai trei. „Având în vedere că deși se află 26 burse vacante, se arată în avizul Consiliului, dar dintre concurenți numai patru au obținut nota medie până la șapte inclusiv, opinăm a se admite bursieri elevii următori: Manoilescu Cristofor, cu nota opt; Ganea Dimitrie cu nota 7,1 și Onceanu Dimitrie¹¹³, cu nota 7”. Mai mult chiar, un alt elev – Manoilescu George, din județul Botoșani, care deși obținuse media 7,3 era respins pentru singurul motiv că era frate cu primul reușit și Consiliul permanent opina că „nu se pot admite doi dintr-o familie”¹¹⁴. Ministrul Christian Tell își însușește opinia Consiliului permanent și dispune înmatricularea ca bursieri a doar trei candidați, restul având dreptul de a urma ca externi. Cum toți erau fii de țărani sau preoți este lesne de înțeles că posibilitățile materiale nu le îngăduiau un asemenea lux!

Cu același raport, directorul Seminarului, econom C. Rosei, propunea să fie incluși între bursieri și trei elevi externi, promovați în clasa a II-a „pe baza notelor satisfăcătoare obținute la clas”. Cum Ministerul întârzie răspunsul, C. Rosei revine cu aceeași propunere, argumentând că pe lângă faptul că „sunt diligenți, au și o mențiune onorabilă ... fiind lipsiți cu totul de mijloace, nu au nici părinți, nici protectori” iar la examenele de an „au căpătat nota generală șapte și opt”. Același Consiliu permanent avizează negativ solicitarea sub

¹¹¹Lista cuprinzătoare de numărul elevilor aspiranți la bursele vacante din Seminarul Eparhiei Dunărea de Jos, din Ismail, pentru anul școlar 1873/1874, *ibidem*, Ds. 197/1873, filele 4 v și 8 f; 8 v și 9 f.

¹¹²Lista cu rezultatul elevilor ce au obținut la concursul pentru bursele vacante în Seminarul Eparhiei Dunărea de Jos din anul 1870, *ibidem*, Ds. 225/1870, filele 5 v și 8 f.

¹¹³DJIANIC. SVC, Ds. 276, filele 254 f; 312 f-v și 313 f.

¹¹⁴ANIC. MCIP, Ds. 210/1871, fila 13 f-v.

motivul că „elevii care la concurs nu au obținut nota cerută spre a fi admiși în internat, nu pot obține acest drept în virtutea notelor superioare din urma examenelor anuale”; opinie însușită și de această dată de ministrul Christian Tell¹¹⁵.

Inflexibilitatea funcționarilor din Minister s-a probat și în cazul monahului Corneliu Stănescu, inclus de economul C. Rosei pe lista internilor la recomandarea Episcopiei, dar neparticipând la concursul pentru burse, ci „examinat aparte, unde a căpătat un rezultat satisfăcător” fapt neadmis de Consiliul permanent, dar aprobat de ministru¹¹⁶.

Pentru anul școlar 1873 – 1874 „Monitorul oficial” (nr. 156) publica scoaterea la concurs a 32 burse la Seminarul teologic ortodox din Ismail, indicând data și condițiile de susținere a examenului. Desfășurat între 1 și 5 septembrie 1873, pentru clasa I s-au prezentat 28 candidați, obținând medii între 9,20 și 2,58; pentru clasa a II-a au candidat cinci elevi, realizând medii între 8,10 și 7,00, iar pentru clasa a III-a au fost patru candidați care au obținut medii cuprinse între 7,30 și 7,00¹¹⁷. Tabelele fiind înaintate Ministerului s-a decis admiterea ca bursieri a elevilor care au candidat pentru clasele a II-a și a III-a și alți 22 pentru clasa I, în total 31 de admiși. Unul dintre candidați, deși avea media 7,16 nu a fost admis „fiind privat de un ochi”¹¹⁸, probabil pe temeiul dreptului canonic. (Anexa nr. 22).

VI.1.3.2. Programa de studii. După cum s-a văzut din cele expuse mai sus Seminarul teologic ortodox din Ismail a debutat în toamna anului 1857 ca Școală catihetică, ținută, cu durata de studii de doi ani. La acea vreme Școala catihetică-ținută din Ismail se înscria prevederilor Legiurii pentru organizarea învățaturilor bisericești în Moldova, din 1851. Când, în 1859, Guvernul de la Iași al lui Manolache Epureanu contopește școlile catihetice-ținute cu cele civile, primare, Școala catihetică de la Ismail își păstrează pe mai departe statutul de școală catihetică, întreținută din veniturile realizate din vânzarea lumânărilor în bisericile ortodoxe de mir din sudul Basarabiei, ca urmare a demersului întreprins de arhimandritul Teoctist Scriban, directorul acesteia, pe lângă Minister¹¹⁹.

¹¹⁵*Ibidem*, fila 19 f-v.

¹¹⁶Raport nr. 110/9.XII.1871 al directorului C. Rosei către MCIP, *ibidem*, fila 21 f-v.

¹¹⁷Raport nr. 87/13.IX.1873 și Lista cuprinzătoare de numărul elevilor aspiranți la bursele vacante în Seminarul Eparhiei Dunărea de Jos, din Ismail, pentru anul școlar 1873 – 1874, cu rezultatul concursului, *ibidem*, Ds. 197/1873, filele 3 f-v; 4 v și 8 f; 8 v și 9 f.

¹¹⁸*Ibidem*.

¹¹⁹Raport nr. 37/29. IV.1863 al arhimandritului Teoctist Scriban către ministrul Christian Tell, *ibidem*, Ds. 208/1863, fila 3 f.

La școlile catihetice-ținutale programa prevedea disciplinele Scrisul, Cititul, Aritmetica, Istoria sfântă, Catehismul, Tâlcuirea rânduielilor bisericesti și Muzica, ceea ce se constituia în curs pregătitor pentru treapta I de Seminar teologic¹²⁰. Întrebarea pe care ne-o punem este dacă acești primi doi ani ai Școlii catihetice de la Ismail – 1857/1858 și 1858/1859 – s-au constituit în treaptă pregătitoare pentru Seminarul teologic de gradul I, cu durata de studii de patru ani? Întrebarea este generată de raportul arhimandritului Teoctist Scriban din 29 aprilie 1863, către Minister, în care afirma că „în 1860, Școala catihetică din Ismail avea aproape 80 de școlari, atât dintre bisericăși, cât și dintre civili (subl. ns. I.S.) care învățau după programa cursului inferior cuprinsă în legiuirea pentru școlile bisericesti din anul 1851 și care se compuneau din două clase pregătitoare și trei seminariale, cu cinci profesori”¹²¹. Aici, referitor la subiectul demersului nostru, avem trei informații importante: 1. Școala catihetică din Ismail, pregătea în 1860 elevi pentru două profiluri: unul, pentru învățământul laic, civil; altul, pentru cel clerical, preoțesc, constituit din elevii „bisericași”; 2. Existau cinci clase: două pregătitoare și alte trei de Seminar; 3. Programa de studiu era cea proprie cursului inferior, evident, seminarial, conform precizării „cuprinsă în legiuirea pentru școlile bisericesti din anul 1851” făcută de arhimandritul Teoctist Scriban în raportul către ministru.

Disciplinele prevăzute de programele Seminarilor de grad inferior, I, din Principate erau Gramatica, Aritmetica, Geografia, Istoria, Greaca, Rusa (facultativ), Istoria bisericască, Retorica, Dogmatica, Pastorală, Muzica și Tipicul¹²². În anul școlar 1862 – 1863, la Seminarul teologic ortodox din Ismail se predau disciplinele: Gramatica română (de către Gr. Popescu); Aritmetica (de profesorul Ioan Constantinov, înlocuit din aprilie 1863, pe motive medicale de profesorii Artimescu, Popescu și Verdeanu); Geografia (de Teodor Nicolaev - Nicolae); Istoria Românilor (de Gh. Bârgăoanu) și Universală (de V. Artimescu); Greaca (de Ioan Constantinov, apoi de suplinitorii acestuia); Rusa (sau Slavona, de Simeon Topalov); Istoria bisericască (de V. Artimescu); Istoria Vechiului și Noului Testament (de George Verdeanu); Tipicul (de Simeon Vigurjinski); Muzica vocală (și Cântările bisericesti, de Simeon Vigurjinski). Nu întâlnim între disciplinele predate la Seminarul din Ismail Dogmatica, Retorica și Pastorală dar sunt cuprinse, în schimb, Teologia morală (predată de arhim. Teoctist Scriban și Simeon Topalov); Cântările bisericesti (de Simeon Vigurjinski); Limba Latină (de Teodor Nicolaev-Nicolae-Nicolau); Fizica (de Grigore Popescu) și Istoria naturală (de Gheorghe Verdeanu)¹²³, structură păstrată și în anul 1864. (Anexa nr. 16)

¹²⁰Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 983.

¹²¹ANIC. MCIP, Ds. 208/1863, fila 2 f-v.

¹²²Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 983.

¹²³ANIC. MCIP, Ds. 208/1863, fila 3 f-v.

Programa studiilor seminariale, ca de altfel și a celorlalte școli – reale, licee etc. – preocupa Ministerul la doar numai câțiva ani după adoptarea Legii Instrucțiunii Publice. În acest sens se solicita Consiliului permanent un punct de vedere. Acesta desemnează din rândul său o Comisie pentru examinarea proiectelor de programe școlare, alcătuită din episcopul Melchisedec, în calitate de președinte și P. Râșcanu și Gr. C. Lascu, secretari. Raportul era înaintat Ministrului în septembrie 1869. Observațiile Comisiei au avut în vedere trei principii: 1. Contopirea programelor seminariilor de gradul I și II astfel încât obiectele studiate în Seminarul de gradul I să fie identice cu cele prevăzute în Seminarile de gradul al II-lea, pentru primele patru clase; 2. Disciplinele pozitive – matematica, fizica, științele naturale – predate în Seminarile teologice să fie aceleași cu cele din licee, cu deosebirea de a „fi expuse mai pe scurt, ca să aibă timp seminaristul a se ocupa de științele teologice și de cele necesare teologiei” și, 3. Obiectele învățământului teologic să se împartă pe cele șapte clase astfel, încât „un seminarist ieșind din clasa a IV-a să știe într-atât cât să se poată hirotonisi preot”¹²⁴. Propunerea nu a primit atunci nici o soluție.

VI.1.3.3. Promovare. Pe durata anului școlar elevii primeau notări frecvente, iar la încheierea semestrului întâi li se încheiau medii, pentru ca la sfârșitul anului să susțină un examen hotărâtor pentru promovarea în clasa superioară. Catalogele stau dovadă în acest sens. Obiectele de examen erau cele studiate pe parcursul anului școlar. Media obținută decidea asupra promovării. Ministerul trimitea în mod constant delegați care să asiste la examenele de vară. Chiar în cazul școlilor nesuținute financiar de către stat, Ministerul avea observatori proprii la respectivele examene. Delegații la examene beneficiau de plata transportului și a diurnei. Asistența se încheia, fără excepție, cu un raport pe care delegatul îl înainta Ministrului.

De o astfel de asistență a beneficiat și Școala catihetică-ținutală de la Ismail chiar și atunci când era subvenționată din veniturile Consistoriului de la Ismail. Despre acest fapt arhimandritul Teoctist Scriban informa Ministerul la 29 aprilie 1863: „La examenele de vară ținute la acest Seminar, Ministerul de Culte a trimis delegații săi după desfășurarea Epitropiei Seminarilor și înlăturarea amestecului mitropolitelor și episcopilor în diriguirea instrucțiunii bisericesti”, scria Teoctist Scriban; și continua: „Așa, la 1860 fu trimis delegat Prea cuvioșia sa arhimandrit Melchisedec; în anul 1861, Anton Velini, membru în Consiliul școlar din Iași, iar în 1862, profesorul de gimnaziu din Iași, Dimitrie Stoica”¹²⁵.

¹²⁴*Ibidem*, Ds. 229/1869, filele 29 – 31.

¹²⁵*Ibidem*, Ds. 208/1863, fila 3 f-v.

Arhimandritul Melchisedec, în raportul său către ministru informa că „Am asistat la examenul Școlii bisericești, dar hârtiile despre rezultatul examenului nu le-am scris din cauză că nu erau gata la pornire și au rămas a se trimite de către părintele arhimandrit Teocist”¹²⁶. Nu am dat peste respectivele „hârtii”, dar, posibil, există pe undeva în arhivele Ministerului Cultelor. În ceea ce îl privește pe dr. Anton Velini, acesta a sosit la Ismail „pe la 20 iulie, când a găsit examenele sfârșite”¹²⁷ –informa Ministerul același Teocist Scriban.

Asupra temeiniciei cu care profesorii Seminarului de la Ismail își respectau statutul didactic stau mărturie rezultatele obținute de elevii acestora la concursurile pentru obținerea burselor la Seminarul central de la Socola, aspecte relevate în paginile demersului de față. Exigența profesorilor din anul școlar 1865 – 1866, dar de bună seamă că și nepregătirea elevilor, au făcut ca în clasa a III-a să promoveze doar trei elevi, fapt care a determinat corpul profesoral să propună Ministerului completarea clasei cu alți șapte elevi din clasa a II-a „care au căpătat notele cele mai bune la toate studiile și sunt premianți și, totodată, mai înaintați în vârstă”¹²⁸. Ministerul, după ce solicită avizul Consiliului permanent al instrucțiunii publice, aproba propunerea conducerii Seminarului¹²⁹.

VI.1.3.4. Condiții de învățatură: cazare, masă, îmbrăcăminte, asistență medicală. La scurtă vreme după numirea sa ca director al Seminarului din Ismail, care a avut loc în noiembrie 1863, economistul Veniamin Archipescu a început demersurile pentru înființarea unui internat. Într-un raport către ministru, după ce arăta „dorința românilor de a se cultiva, civiliza și moraliza” ca fiind singurele modalități care „au ridicat omenirea la culmea și menirea ei pe pământ” considera că „instrucțiunea” este singura cale de înfăptuire a acestor trei obiective. Subliniind rolul preoțimii în dificila perioadă de tranziție a populației din sudul Basarabiei, de la limba rusă la limba română, Veniamin Archipescu considera că pregătirea adecvată a clerului poate avea loc „numai într-un Seminar bine organizat”, cel din Ismail „fiind numai o umbră de Seminar, care nu este în stare nici măcar a procura preoții trebuitori pe la sate, de cum pentru grade mai înalte, blagocini, iconomi etc. din cauză că nu are internat, fiindu-ne mijloacele foarte puține” (*subl. ns. I.S.*) și încheia raportul cu rugămintea de „a ne da un internat, cel puțin de 50 de elevi”¹³⁰. Ministrul răspundea că „se arată favorabil propunerii” și că la „un

¹²⁶Raport din 9.VIII.1860, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 127/1860, vol. III, fila 158 f-v.

¹²⁷*ANIC. MCIP*, Ds. 208/1863, fila 3 f-v.

¹²⁸Cei șapte elevi erau: Bucunovschi Neculai, Ghineș Constantin, Ursachi Constantin, Porfir Leon, Radu Ioan, Vârgolici Vasile și Zeamă-neagră Atanasie”, *ANIC. MCIP*, Ds. 126/1866, fila 46.

¹²⁹Adresa nr. 11530/3.XI.1866, *ibidem*, fila 47.

¹³⁰Raport din 20.XII.1863, *ibidem*, Ds. 208/1863, fila 20 f-v.

timp mai favorabil va aviza asupra măsurilor de luat”¹³¹. În așteptarea avizului directorul Veniamin Archipescu scrie și ierarhului său de la Iași, locotenentului de mitropolit Calinic Miclescu, reamintindu-i că „Seminarul nu are un internat prin care ar putea să se privegheze mai îndeaproape elevii, care sunt împrăștiați prin oraș și puțin se îngrijesc de împlinirea datoriilor lor” și îi solicita „să ne mijlociți către Ministerul Cultelor ca din fondurile bisericești ce dispune pentru binefacere și instrucția publică să ne dea un ajutor măcar de 1.000 galbeni anual cu care, împreună cu veniturile Consistoriului, să putem înființa un internat de 50 elevi, atât de trebuitor aici în Basarabia, unde se simte nevoie de preoți și elevi luminați”¹³².

Abia peste doi-trei ani Ministerul a alocat fondurile necesare înființării internatului de pe lângă Seminarul din Ismail care presupunea plata chiriei unui local adecvat; alocația de hrană; amenajarea bucătăriei și sufrageriei, dar și a unei infirmerii; costul anual al unui rând de haine – uniformă; plata unui medic consultant, precum și salarizarea bucătarilor, rândușului și administratorului etc. Cheltuielile nu erau puține, după cum nici eforturile conducerii Seminarului de amenajare și întreținere a unui atare așezământ nu au fost mici. Documentele de arhivă ilustrează în detaliu dimensiunea cheltuielilor, direcționarea acestora, neajunsurile curente, precum și cele generate de fluctuația pieței în achiziționarea alimentelor sau celor necesare internatului. Cert este că pentru anul școlar 1868/1869 Seminarul a primit și sumele necesare pentru amenajarea și dotarea bucătăriei și sufrageriei, precum și a unei infirmerii de a cărui mod de cheltuire C. Rosei dădea raport Ministerului până la ultimul banuț¹³³. În același timp, din suma rămasă disponibilă, Prefectura a licitat confecționarea de uniforme școlare pentru parte din elevii interni. Îmbrăcăminte comandată pe măsura fiecărui elev cuprindea „un surtuc de postav, vătuit; pantaloni din același material și vestă; șapcă, afară de ciubote de iuft, la prețul de 98 lei noi”¹³⁴.

Pe durata anilor 1873 – 1874, fostul director al Seminarului, Veniamin Archipescu, s-a aflat în proces cu Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice pentru recuperarea sumei de „2.280 lei vechi, noi 844 lei și 44 bani cheltuiți în anul 1867, după bugetul aceluși an, pentru îmbrăcăminte a unui număr de elevi sărmani”¹³⁵, relatare din care putem concluziona că internatul funcționa încă din acel an, 1867. Potentul pierde însă procesul, atât la Tribunalul din Ismail, cât și la Curtea de apel din Focșani, considerându-se că suma a fost

¹³¹*Ibidem*.

¹³²*DJIANIC. MMS*, Ds. A-57/1864, fila 16 v.

¹³³Raport nr. 17/16. III. 1870, *ANIC. MCIP*, Ds. 151/1870, filele 18 – 20.

¹³⁴Raport nr. 68/5.I.1870 al Prefecturii de Ismail, *ibidem*, filele 3 – 4 f-v.

¹³⁵Decizia civilă nr. 8/17.I.1874, dosar nr. 500/1873 a Curții de Apel Focșani, *ibidem*, Ds. 149/1874, filele 5 – 7.

cheltuită fără acordul Ministerului, deși era prevăzută în bugetul celui an, încât binefăcătorul rămâne păgubit de suma respectivă, plătind-o din salariul propriu¹³⁶.

Asistența medicală a elevilor Seminarului intra în grija instituției și la Ismail era asigurată de medicul N. Cheladino, care avea „abonament” cu Ministerul, fiind plătit pentru consultațiile acordate cu o sumă fixă, lunară, de 61 lei și 72 bani, conform statelor de plată din anii 1867 și 1868¹³⁷.

VI.1.3.5. Măsurile disciplinare. Ministerul era preocupat de moralitatea elevilor Seminarului, fapt pe care îl deducem dintr-un raport al directorului C. Rosei care, răspunzând interesului arătat de forul tutelar îl informa că elevii își „îndeplinesc cu toată strictețea prescripțiile regulamentului, frecventând la biserică duminicile și sărbătorile, totdeauna acompaniați de profesori și pedagogi, iar în posturile Nașterii Domnului și de Parissimi se mărturisesc și se cuminecă”¹³⁸. Elevii trebuiau să se supună unui Regulament de ordine și disciplină unitar tuturor Seminarilor teologice din țară, introdus în 1867. Cei interni, ca unii care beneficiau de plata întreținerii lor de către stat, aveau norme mai rigide. Activitatea lor de după cursuri, pe durata programului de pregătire a lecțiilor pentru ziua următoare, în „repetitor”, sau a programului din zilele nelucrătoare – duminicile și sărbătorile religioase de peste an – era supravegheată de către pedagogi conduși de „un cap pedagog” sau „șef pedagog”, cu toții salarizați de către stat.

Un conflict între direcțiunea Seminarului și o parte din elevii clasei a III-a s-a ivit pe motivul nerespectării Regulamentului. Articolul 79 al acestuia îngăduia învoirea elevilor interni în zilele de duminică și sărbători, numai la solicitarea părinților și a rudelor sau tutorilor, care trebuiau să-i însoțească însă la înapoierea în internat, prevedere nerespectată pe durata direcțiunii lui Veniamin Archipescu, în sensul că elevii puteau ieși în oraș neînsoțiți de rude sau tutori, îngăduință perpetuată și sub succesorul său, C. Rosei, până la sfârșitul lunii noiembrie 1870¹³⁹. Dorind să impună respectarea *ad literam* a Regulamentului, C. Rosei suspendă această practică. În ziua de 29 noiembrie 1870 elevii clasei a III-a, dar și ai claselor I și a II-a, la presiunea celor dintâi, părăsesc internatul fără permisiunea direcțiunii. Urmare a insubordonării conducerea Seminarului anunță aplicarea prevederilor art. 71, care însemna îndepărtarea din internat a celor care l-au părăsit fără învoire. Anunțul provoacă solidarizarea elevilor și intrarea în grevă pentru următoarele două zile. Atitudinea de forță adoptată de elevi determină consiliul profesoral, cu acordul și al

¹³⁶*Ibidem*.

¹³⁷*Ibidem*, Ds. 743/1868, fila 111; Ds. 738/1868, filele 50, 56, 68 și 83.

¹³⁸Raport nr. 35/1872.IV.27, *ibidem*, Ds. 143/1872, fila 3.

¹³⁹*Ibidem*, Ds. 225/1870, fila 15.

Prefecturii, să porceadă la îndepărtarea din internat a 11 elevi, considerați capii acțiunii de insubordonare¹⁴⁰. La patru luni după îndepărtarea din Internat, dar cu frecventarea Seminarului ca elevi externi, aceștia se adresează Ministerului ca fiind „persecutați” și nu vinovați, solicitând „a ordona reprimirea noastră în internat, fiindcă numai astfel putem continua studiile”¹⁴¹. Directorul C. Rosei, în pofida faptului că prin „această petiție elevii își atrag o nouă culpă, dar considerând-o, pe de o parte că este din neștiință, iar pe de alta că o mai îndelungată îndepărtare din internat ar fi în prejudiciul instrucțiunii lor” propune Ministerului reprimirea în internat a celor pedepsiți, cu începere de la 1 septembrie 1871¹⁴². Deși Consiliul permanent își însușește propunerea, ministrul respinge soluția pentru că „sunt capii rebeliunii și se fac vinovați și de culpa inducerii în eroare a Ministerului”¹⁴³.

La „neîncetatele stăruințe ale părinților care sunt miseri (*săraci, n. ns. I.S.*)” și considerând că „pedeapsa primită de elevi este destul de pilduitoare” directorul C. Rosei manifestă clemență și reiterează Ministerului propunerea anterioară de reprimire în internat a elevilor cu începere de la 1 septembrie 1871¹⁴⁴. Și de această dată Consiliul permanent de instrucțiune publică – Bacaloglu, I. Cernătescu etc. – susține reprimirea elevilor turbulenți, iar ministrul Christian Tell cedează insistențelor și, astfel, lua sfârșit revolta adolescenței a seminaristilor din Ismail.

VI.1.4. Perspectivele absolvenților Seminarului din Ismail

VI.1.4.1. Elevi la Seminarul central din mănăstirea Socola – Iași. La începuturile existenței Seminarului din Ismail, atunci când era doar Școala catihetică, ținută, absolvenții acesteia, spre a deveni preoți sau învățători, trebuiau să-și continue studiile într-un Seminar recunoscut din Moldova, la Socola – Iași sau la cele nu de mult înființate, de la Huși și Roman. După mărturia arhimandritului Teoctist Scriban absolvenții primei promoții, din vara anului 1859, de la Școala catihetică din Ismail – Ioan Papadevca¹⁴⁵, Vasile

¹⁴⁰Între elevii îndepărtați din internat doi erau din clasa a IV-a, Mereuță Panaite și Drăgan Dimitrie și nouă din clasa a III-a: Tănase Constantin, Elefteriu Ioan, Grigorescu Theodor, Trandafir Nicolae, Prisescu Gheorghe, Țignescu Gheorghe, Sandu Constantin, Lungulescu Emanoil și Sfatu Constantin, Raport 165/3.XII.1870 al directorului Seminarului, C. Rosei, *ibidem*, fila 22.

¹⁴¹Suplică din 7 aprilie 1871, *ibidem*, fila 4 f-v.

¹⁴²Raport nr. 40/7.V.1871, *ibidem*, Ds. 210/1871, fila 3 f., cu reiterare a propunerii în Raport nr. 52/9.VI.1871, *ibidem*, filele 3 f-v și 6 f-v.

¹⁴³Rezoluție adnotată și transmisă Seminarului din Ismail la 2 iunie 1871, *ibidem*, filele 3 v și 5 f.

¹⁴⁴Raport nr. 52/9 iunie 1871, *ibidem*, Ds. 210/1871, fila 6 f.

¹⁴⁵„De 19 ani, fiul dascălului Petru Papadevca, din Tașbunar, ținutul Ismail, născut 1838”, *DJIANIC. SVC*, Ds. 115, filele 245 v – 246 f.

Stoicov¹⁴⁶, George Olihovschi, Andrei Paraladov¹⁴⁷, Atanasie Zimbru¹⁴⁸, George Vintilă¹⁴⁹, Constantin Matveev¹⁵⁰, Petru Vasiliev¹⁵¹, Nicolae Stamatov¹⁵² și Vasile Vasileenco¹⁵³ – s-au îndreptat, firește că și la sfatul său, spre Seminarul de la Socola – Iași, singurul care avea ambele trepte, de șapte clase, spre care aspirau atât elevii de la celelalte Seminarii din Moldova, cât și absolvenții școlilor primare laice, fapt care îi adusese și îndreptățitul supranume de Seminar central¹⁵⁴.

La sfârșitul anului școlar 1859/1860, patru dintre acești elevi – Matveev Constantin, Paraladov Andrei, Papadevca Ioan și Stoicov Vasile – terminau clasa a III-a de la Seminarul Socola între premianți¹⁵⁵, iar alți trei – Zimbru Atanasie, Stamatov Nicolae și Petru Vasiliev – rămăseseră corijenți, ultimul

¹⁴⁶În catalogul clasei a IV-a a anului școlar 1860/1861 figurează sub numele „**Stoicescu Vasile**, 22 ani, fiul lui V. Stoicescu din Doluchioi, ținutul Ismail, născut 1838”, *ibidem*, filele 245 v – 246 f.

¹⁴⁷În catalogul clasei a IV-a a anului școlar 1860/1861 aflăm „De 22 ani, fiul preotului Ioan Paraladov, din Tașbunar, ținutul Ismail, născut 1838”, *ibidem*, filele 245 v – 246 f.

¹⁴⁸În catalogul clasei a IV-a a anului școlar 1860/1861 figurează sub numele „**Zimbru Atanasie**, 17 ani, fiul preotului Ștefan Zimbru din colonia Babele, ținutul Ismail, născut 1843” (*ibidem*, filele 245 v – 246 f), dar Adeverința nr. 94/29 iunie 1864 este eliberată sub numele de „**Atanasie Bour**, cleric din Seminarul central, fiul preotului Ștefan Zimbru din colonia Babele, ținutul Ismail, în vârstă de 21 ani a absolvit cursul de șapte clase”, *ibidem*, Ds. 119, fila 264. Din acest moment îl vom întâlni sub acest nume de **Atanasie Bour**.

¹⁴⁹„De 16 ani, fiul lui Ștefan Vintilă, din Babele, ținutul Ismail, certificat de la Școala bisericească Ismail, intrat în Seminar la 1859”, *ibidem*, Ds. 115, filele 245 v – 246 f.

¹⁵⁰În catalogul clasei a IV-a a anului școlar 1860/1861 figurează sub numele „**Matiescu Constantin**, 19 ani, fiul lui Timotei Matiev, din poliția Ismail, certificat al Școlii bisericești din Ismail, născut 1841, intrat în Seminarul central în anul 1859”, *ibidem*, filele 245 v – 246 f.

¹⁵¹Adeverința din 28.VI.1864 era „pentru clericul Petru Vasiliev, fiul meseriașului Vasile Radionof, din Ismail, de 22 ani, a absolvit în Seminarul central cursul de șapte clase”, *DJIANIC. SVC*, Ds. 119, fila 266.

¹⁵²Catalogul clasei a IV-a a anului școlar 1860/1861 îl reține sub numele „**Stamatescu Nicolae**, 17 ani, fiul preotului Pantelimon, din Satul Nou, ținutul Ismail, născut 1843, Certificat al Școlii bisericești din Ismail, intrat în Seminarul central în 1859”, *ibidem*, Ds. 115, filele 245 v – 246 f.

¹⁵³În catalogul clasei a IV-a a anului școlar 1860/1861 apare sub numele de „**Sfețescu Vasile**, de 18 ani, fiul lui Vasile Sfețiov, născut la Ismail, la 1842. Certificat: Școala bisericească Ismail, intrat Seminar în 1859”, *ibidem*, filele 245 v – 246 f. Documentele mai rețin un **Petru Sfețescu**, absolvent a „două clase în Seminarul din Ismail”, intrat în Seminarul central în 1859, și care a absolvit cele șapte în vara anului 1866. Certificatul, eliberat la 27.IX.1867, notează: „Certificat al tânărului Petru Sfețescu, de 21 ani, fiul lui Vasile Vasiliev din Ismail, admis după lege între elevii acestui Seminar în luna septembrie 1859, a petrecut învățând în acest institut cinci ani”, *ibidem*, Ds. 137, filele 36, 40 – 41, 136 și 222 f-v.

¹⁵⁴*ibidem*, Ds. 105, filele 1 – 3; 5 – 10.

¹⁵⁵*Lista arătoare de clericii premianți, de aceia care au a-și corija notele la obiectele cu nota secunda, precum și de acei ce rămân repenți*, *ibidem*, Ds. 102, fila 753 f-v.

trebuind să repete clasa și după susținerea examenului de restanță¹⁵⁶. În toamna aceluiași an, 1859, intra în clasa a III-a de la Seminarul Socola și elevul Doicescu Nicolae¹⁵⁷.

În cataloagele Seminarului central de la Socola, figurau înmatriculați în clasa I alți doi elevi veniți din sudul Basarabiei, Doicescu Constantin¹⁵⁸ și Musicescu Gavril¹⁵⁹, fără a dispune însă de vreo indicație că ar fi fost elevii Școlii catihetice din Ismail. Primul, Doicescu Constantin, va urma în Seminarul central două clase, pentru care i se elibera o adeverință în 1864¹⁶⁰, dar pe viitorul profesor de muzicală vocală de la Seminarul din Ismail în anii 1868 – 1871, compozitorul și dirijorul Gavril Musicescu, nu-l mai întâlnim în documentele Seminarului central.

În august 1861 primeau certificate de absolvire a Școlii bisericești din Ismail alți șase elevi – Mihail și Vasile Șișman¹⁶¹, Nicolae Rudenco¹⁶², Vasile Vulpe¹⁶³, George Buhnea¹⁶⁴ și Dionisie Pereteatcov¹⁶⁵. Frații Mihai și Vasile Șișman și George Buhnea erau în anul școlar 1864/1865 elevi în clasa a VI-a la Seminarul central de la mănăstirea Socola¹⁶⁶, fapt care presupune că în anul școlar 1861/1862 au fost acceptați în clasa a III-a. George Buhnea, îmbolnăvindu-se, frecventează cu intermitențe clasa a VI-a și la 10 septembrie 1865 solicita să

¹⁵⁶*ibidem*, filele 762 v și continuare la 765 f; 763 f.

¹⁵⁷„Doicescu Nicolae, 16 ani, fiul preotului Doicev Nichita, din Frecăței, ocolul Reni, district Ismail, născut 1844, intrat în Seminar 1859”, *ibidem*, Ds. 115, filele 243 v – 244 f.

¹⁵⁸„Doicescu Constantin, de ani 14, fiul preotului Nichita Doicev, din colonia Frecăței, anul nașterii 1845, anul intrării 1860”, *ibidem*, filele 235 v și 236 f.

¹⁵⁹„Musicescu Gavril, de ani 13, fiul lui Vicol Musicescu din poliția Ismail, născut în 1847, intrat în Seminar în 1860”, *ibidem*, filele 235 v și 236.

¹⁶⁰Adeverință nr. 465/19.XII.1864 „pentru clericul Doicescu Constantin, fiul preotului Nichita Doicescu, din colonia Frecăței, districtul Cahul, de 19 ani, a făcut două clase în Seminarul central”, *ibidem*, Ds. 119, fila 407.

¹⁶¹„Mihail Șișman, de 16 ani și Vasile Șișman, de 19 ani, fiii târgovețului din Ismail, George Șișman”, *ibidem*, Ds. 115, filele 96 – 97. Ambii frați au intrat în Seminarul central la 20.X.1861, *ibidem*, Ds. 130, filele 22 v-f.

¹⁶²„Nicolae Rudenco, de 17 ani, fiul preotului Filon Rudenco, din colonia Babele”, *ibidem*, Ds. 115, fila 98.

¹⁶³„Vasile Vulpe, de 17 ani, fiul preotului George Vulpe din colonia Brânza”, *ibidem*, fila 99.

¹⁶⁴„George Buhnea, de 19 ani, fiul preotului Gavril Buhnea, din colonia Cartal”, *ibidem*, fila 100.

¹⁶⁵Aceștia i se elibera certificatul cu nr. 323/10.X.1864 de absolvire a claselor a III-a și a IV-a în Seminarul central de la Socola: „Certificat pentru clericul Dionisie Pereteatcov, de 18 ani, fiul preotului Vasile Pereteatcov din satul Nerușani, districtul Ismail”, *ibidem*, Ds. 119, fila 359.

¹⁶⁶*ibidem*, Ds. 130, fila 118.

fie „ușurat de examenul semestrului întâi și să depună doar examenul pe semestrul al doilea”, cerere respinsă de conducerea Seminarului, care hotăra să fie „repetent și extern în clasa a VI-a”¹⁶⁷.

Prezența absolvenților Școlii catihetice din Ismail în Seminarul central de la Socola în anii 1859, 1860 și 1861, evocată mai sus, susține afirmația arhimandritului Teoctist Scriban conform căreia „tinerii care absolveau acele trei clase seminariale la Ismail se trimiteau în Seminarul din Iași spre a-și continua cursul studiilor, cât și pentru a se deprinde mai bine cu limba română și datinile Țării” și concluziona că „până acum s-au trimis un număr de vreo 20, dintre care unii au și săvârșit cursul Seminarului de cinci ani, cu note lăudabile și s-au întors în localitățile lor spre a se hirotonisi preoți, iar ceilalți frecventează încă Seminarul de Iași, și vreo trei acel de Huși”¹⁶⁸.

Câteva luni mai târziu, în august 1863, arhimandritul Teoctist Scriban recomanda conducerii Seminarului central din mănăstirea Socola pe elevii „Mihai Gârneț, Nicolae Zgherea, Nicolae Caracivovschi, Sava Cazanacli, Dimitrie Cazanacli, Ioachim Fitov, Ioan Buhnea, Ioan Caracivovshi și Cristofor Teodorov, care au absolvit studiile celor patru clase seminaricești de Ismail, după programul Seminarilor din Moldova, cu poftire a primi pe cei mai buni în clasa a V-a seminarială și a locui în internat, iară pe cei mai slabi a-i primi în clasele ce se va socoti de cuviință, lăsându-i externi”¹⁶⁹. Cei acceptați în clasa a V-a au fost Nicolae Caracivovschi¹⁷⁰ și Ioan Caracivovshi care, în septembrie 1864, erau în clasa a VI-a și primeau recomandarea membrilor Comitetului de inspecție școlară de la Iași – Titu Maiorescu și N. Culianu – pentru a fi acceptați în internatul Seminarului central de la mănăstirea Socola¹⁷¹.

În catalogul clasei a VI-a din martie 1865 de la Seminarul central Socola figurează și patru elevi dintre cei recomandați în august 1863 de arhimandritul Teoctist: Buhnea George („din colonia Cartal, plasa Cahulo-Prut”), Caracivovschi Nicolae și Caracivovschi Ioan („frați, din Reni, județul Ismail”) și Cazanacliu Dumitru („din Tașbunar, Bolgrad”)¹⁷².

¹⁶⁷*Ibidem*, Ds. 124, fila 104.

¹⁶⁸Raport din 29.IV.1863, *ANIC. MCIP*, Ds. 208/1863, fila 3 f.

¹⁶⁹*DJIANIC. SVC*, Ds. 115, fila 263 f.

¹⁷⁰Mitropolitul Moldovei intervenea la conducerea Seminarului pentru ca elevul Nicolae Caracivovschi „să aibă voie a se deplasa la Mitropolie în zilele de Duminică și sărbători mari, unde va și rămâne peste noapte, ca făcând parte din corul Muzicii vocale a Mitropoliei”. Directorul Seminarului așeza pe adresa ierarhului următoarea rezoluție: „recomandarea fiind opusă regulilor disciplinare ale Seminarului se comunică Consiliului școlar spre a chibzui”, *ibidem*, Ds. 131, fila 10.

¹⁷¹*Ibidem*, Ds. 115, fila 397.

¹⁷²*Ibidem*, Ds. 130, fila 118.

Trei dintre absolvenții clasei a IV-a ai anului școlar 1863/1864 de la Seminarul din Ismail – Dimitrie Agura II, Dimitrie Agura I și Vulpe Ioan – îi găsim înmatriculați la Seminarul central Socola, ca interni¹⁷³, pentru anul școlar 1864/1865, în aceeași clasă a IV-a. Între elevii interni ai clasei a IV-a de la Seminarul Socola – Iași mai întâlnim în martie 1865 și pe Docan Dumitru, din colonia Cișmevăruita, județul Bolgrad¹⁷⁴, probabil unul dintre absolvenții promoțiilor anterioare ai Seminarului din Ismail.

Directorul Veniamin Archipescu ruga conducerea Seminarului central Socola, în august 1866, să primească „pe elevul G. Cuclin, care a făcut patru clase în Seminarul Eparhiei Dunării de Jos, până va expedia certificatul”¹⁷⁵, rugămintea acceptată de vreme ce între promoțiile clasei a V-a din vara anului 1867 îl regăsim și pe Cuclin Gheorghe¹⁷⁶.

În vara anului 1867 terminau cele șapte clase în Seminarul central de la Socola elevii Cazanacliu Dimitrie, Caracivovschi Neculai, Caracivovschi Ioan, Șișman Mihail și Șișman Vasile¹⁷⁷. Absolvenților Șișman M., Șișman V. și Cazanacliu D. li s-a refuzat eliberarea certificatelor „până nu depun examen de ritual bisericesc, pe care îl cunosc prea puțin” așa cum reiese din lămuririle date de conducere Ministerului, unde reclamaseră cei trei împincinați¹⁷⁸.

În vara anului 1867 Agura Dimitrie și Docan Dimitrie¹⁷⁹ erau elevi în clasa a VI-a la Seminarul central, amândoi cu „drept de bursă la internat”¹⁸⁰, cel

¹⁷³Adresa 791/27.IX.1864 cu *Lista de toți elevii recomandați pentru primirea în internatul Seminarului central de la Socola*, *ibidem*, Ds. 115, filele 401, 467 f-v și continuare la 472 f.

¹⁷⁴*Tablou de numele și prenumele și data ordinului de primire a școlărilor în Seminarul Socola, pe luna martie 1865*, *ibidem*, Ds. 130, fila 87 v.

¹⁷⁵*Ibidem*, Ds. 136/1866, fila 1.

¹⁷⁶*Lista elevilor din Seminarul Socola: promoții, corigenți, repetenți și supuși examenului general către anul școlar 1867/1868*, *ibidem*, Ds. 142, filele 108-110. Trebuie să fie unul și același cu elevul Cuclin Gh. din clasa a II-a a Seminarului din Ismail, din 1864 „de 13 ani, fiul lui Ioan Cuclin, din Ismail”, *DJIANIC. MMS*, Ds. A-57, filele 29 v – 30 f.

¹⁷⁷*Lista elevilor din Seminarul Socola: promoții, corigenți, repetenți și supuși examenului general către anul școlar 1866/1867*, *DJIANIC. SVC*, Ds. 142, filele 114 – 115.

¹⁷⁸Adresa nr. 12957/10.XII.1866, *ibidem*, Ds. 137, filele 47 și 91.

¹⁷⁹În *Tabel cu numele, prenumele, locul nașterii, timpul intrării în internat, clasa în care se află prin concurs sau în urma căror lucrări au intrat elevii de clasa a V-a*, Agura Dimitrie și Docan Dimitrie figurează ca fiind fiii „preotului Vasile Agura din colonia Cișmevăruita, județul Bolgrad”, înaintat MCIP cu adresa nr. 255/10.XII.1865, *ibidem*, Ds. 130, filele 220 – 222. Eroarea privind părinții elevilor este corectată de certificatele de absolvire, eliberate la 2.VII.1868, vezi *infra*.

¹⁸⁰*Tabel de elevii cu drept de bursă la acest internat*, *ibidem*, Ds. 142, filele 16 – 18 și continuare la 21 f.

dintâi fiind și laureatul premiului I¹⁸¹, iar în iulie 1868 ambilor li se eliberau certificatele doveditoare că „au absolvit amândouă cursurile Seminarului”¹⁸².

În septembrie 1868 era înmatriculat în clasa a V-a, ca intern la Seminarul central Socola, elevul Sava Bour, „fiul preotului Ioan Bour, din colonia Babele, județul Bolgrad”¹⁸³.

Din datele de care dispunem suntem în măsură să semnalăm prezența la Seminarul central, în 1876, a altor trei elevi de la Ismail, Stadnicov Daniil¹⁸⁴, Cara Vasile¹⁸⁵ și Gheorghiu Ioan¹⁸⁶.

Onceanu Dimitrie¹⁸⁷, cel de al patrulea candidat reușit la concursul de admitere ca intern la Seminarul din Ismail în anul școlar 1871/872¹⁸⁸, depunea cerere la 30 august 1878 spre a fi admis ca intern la Seminarul central de la Socola. I s-a cerut să se prezinte la concurs. Pentru cele 22 de burse vacante s-au înscris 120 de candidați. Nouă s-au retras, unul a fost respins din cauza vârstei înaintate, iar ceilalți au fost supuși examenului. 77 de candidați au obținut note între 10 și 5,00, Comisia examinatoare recomandă Ministerului lista cu 22 elevi, în ordinea descrescătoare a mediilor. Între primii zece admiși, doi erau absolvenți ai Seminarului de la Ismail: Sbera Stelian¹⁸⁹ și Onceanu Dimitrie¹⁹⁰.

¹⁸¹Lista elevilor din Seminarul Socola: promovați, corigenți, repetenți și supuși examenului general către anul școlar 1867/1868, *ibidem*, filele 108-110 și Lista premianților pentru anul școlar 1867/1868, *ibidem*, filele 126 – 127.

¹⁸²„Certificat nr. 107/1868 iulie 2, clericului Dimitrie Agura, **de origine bulgară** (subl. ns. I.S.), ortodox, în vârstă de 20 de ani, fiul preotului Dimitrie Agura, din colonia Cișmevăruița, județul Bolgrad, admis după lege în Seminarul central în septembrie 1864, a absolvit amândouă cursurile Seminarului” și Certificat nr. 110/1868 iulie 2, clericului Dimitrie Docan, **de origine bulgară** (subl. ns. I.S.), ortodox, în vârstă de 21 de ani, fiul agricultorului Vasile Agura, din colonia Cișmevăruița, județul Bolgrad, admis după lege între elevii acestui Seminar în septembrie 1864, a absolvit amândouă cursurile acestui Seminar”, *ibidem*, Ds. 161, filele 42 și 45.

¹⁸³Prescript verbal din 22.IX.1868 al Comisiei examinatoare cu lista candidaților recomandați de MCIP pentru interni, *ibidem*, Ds. 154, filele 9 f-v și 26 f. și 13 v.

¹⁸⁴„De 20 de ani, fiul preotului Ioanichie Stadnicov, din Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 267/1876, fila 390.

¹⁸⁵„De 19 ani, fiul preotului Ioan Cara, răposat, din colonia Babele, județul Bolgrad”, *ibidem*, filele 393 v – 394 f.

¹⁸⁶„De 19 ani, fiul lui Gh. Zuberghiu, agricultor, comuna Ianca, județul Brăila”, *ibidem*, filele 396 v – 397 f.

¹⁸⁷„Fiul lui Onceanu Mitrea, agricultor, din Brăila, absolvent a patru clase în Seminarul din Ismail”, *ibidem*, Ds. 276, filele 254 f și 312 f-v.

¹⁸⁸ANIC. MCIP, Ds. 210/1871, fila 214.

¹⁸⁹„Fiul lui Ioan Sbera din Colibași, jud. Ismail” în „Tabel de concurenții la cele 22 de burse vacante la nr. 1 în Prescriptul verbal al Comisiei”, la DJIANIC. SVC, Ds. 276, filele 312 – 313.

¹⁹⁰*Ibidem*.

VI.1.4.2. Pe treptele afirmării sociale. Conform Legii Instrucțiunii Publice din noiembrie 1864 elevii care studiau în Seminariile teologice erau pregătiți pentru preoție și, în anume condiții, pentru învățământul sătesc¹⁹¹. Cum însă modernizarea societății românești intrase într-un proces ireversibil și nevoia de oameni instruiți era mare, mulți dintre absolvenții Seminarilor teologice îmbrățișau alte cariere, de slujbași la stat sau în mediul privat, iar bisericile, mai cu seamă cele din sudul Basarabiei, duceau lipsă de preoți. Așa, spre exemplu, în noiembrie 1861 Ministerul invita pe directorul Seminarului central să recomande „neîntârziat un preot spre a fi numit în Capaclia răzășească din Basarabia Moldovei și să ocupe, totodată, și postul de învățător”¹⁹²; în 1862 se solicita preoți pentru satul Dimitrievna (plasa Domeniile Statului)¹⁹³ și târgul Vâlcov¹⁹⁴. În același sens intervenea și Ministerul la conducerea Seminarului central Socola¹⁹⁵, care recomanda pe Andrei Paraladov, Vasile Stoicov și Ioan Popescu ca unii „care posedă calitățile cerute de lege pentru a putea fi hirotoniți preoți”¹⁹⁶.

Președintele Consistoriului de la Ismail, arhimandritul Teoctist Scriban, care cunoștea foarte bine situația parohiilor vacante din acea parte a Basarabiei, scria la 3 mai 1863 rectorului Seminarului central, Filaret Scriban, că la biserica din Vâlcov „a fost rânduit de preot Ieremia Sandu, încă de anul trecut, fiindcă dintre seminariștii recomandați nimeni nu a dorit să ocupe acel post”¹⁹⁷. Nevoie de preot avea și colonia Cairaclia și „pentru rânduirea și hirotonia unuia dintre acei seminariști recomandați, anume Vasile Stoicov, s-a făcut mijlocire la Prea Sfințitul locotenent de mitropolit, iar Popescu Ioan și Paraladov Andrei încă nu s-au înfățișat la Consistoriu”¹⁹⁸ – informa arhimandritul Teoctist Scriban.

Cum statul cheltuia cu școlarizarea seminariștilor sume importante, mai cu seamă a celor interni, iar bisericile rămăneau fără slujitori la altare și școlile rurale fără învățători la catedre, Mitropolia solicita Seminarului central lista absolvenților dintre 1865 – 1869 care nu au cerut hirotonia. Între cei 85 de absolvenți ai perioadei respective care nu s-au hirotonit aflăm și 11 foști elevi

¹⁹¹Ilie Popescu Teiușan, *op. cit.*, p. 101.

¹⁹²DJIANIC. SVC, Ds. 113, fila 134.

¹⁹³*Ibidem*, filele 213 – 214.

¹⁹⁴*Ibidem*, filele 249 – 250.

¹⁹⁵Adresa nr. 26458/29.XII.1862, *ibidem*, fila 250.

¹⁹⁶*Ibidem*, fila 250.

¹⁹⁷*Ibidem*, fila 267.

¹⁹⁸*Ibidem*, Ds. 113, fila 267.

ai Seminarului din Ismail – Nicolae Doicescu¹⁹⁹, Gheorghe Buhnea²⁰⁰, Dimitrie Cazanaci²⁰¹, Nicolae Caracivovschi²⁰², Ioan Caracivovschi²⁰³, Vasile Șișman²⁰⁴, Mihail Șișman²⁰⁵, Bour Atanasie²⁰⁶, Petru Sfeteșcu²⁰⁷, Dimitrie Agura²⁰⁸ și Dimitrie Docan²⁰⁹.

Fenomenul era cunoscut de guvernanți și de diriguitorii învățământului românesc al vremii.

Nu întâmplător, Comitetul permanent de instrucțiune publică, în raportul privind „starea și trebuințele instrucțiunii publice” pe anul 1869 remarcă fenomenul și oferea și soluția. „Spre a nu sili seminariștii a se preoți fără voia lor” – se arată în raportul întocmit de intelectuali precum Aaron Florian – „ci, dimpotrivă, a-i face să aspire la asemenea poziție, cea mai nimerită măsură ar fi a se îmbunătăți soarta preoților atât de la orașe, cât și de la sate ... și atunci fiecare seminarist ar alerga cu plăcere a servi bisericii care îi permite toate mijloacele existenței potrivite cu capacitatea și demnitatea sa și cu serviciile sale, de a inspira sentimentul de religiozitate și moralitate între poporeni parohiei sale”²¹⁰. Rezoluția ministrului este descurajatoare, lipsită de orice alt comentariu al său, notând sec „La dosar”, unde a rămas până am adus-o noi la lumină.

Numeroși absolvenți ai Seminarului din Ismail vor intra ca învățători la școlile satești din sudul Basarabiei. Astfel, pe Ioan Vețu²¹¹ îl găsim în august 1870 în această calitate la școala din Cișmechioi²¹² unde va funcționa până în septembrie 1875, când va fi îndepărtat „pentru incapacitate și neglijență”²¹³;

¹⁹⁹ „Lista elevilor ce au primit certificate de absolvire a cursurilor în Seminarul central din mănăstirea Socola, care nu se cunoaște de au intrat în cler de la 1865-1869” trimisă cu adresa nr. 185/3 iulie 1869; „Nicolae Doicescu, absolvent a șapte clase, din comuna Frecăței, județul Cahul, absolvent 1865”, *ibidem*, Ds. 177, filele 58 și continuare la 63.

²⁰⁰ „absolvent a cinci clase în 1865, din colonia Cartal, j. Cahul”, *Ibidem*.

²⁰¹ „absolvent a șapte clase, în 1865, din colonia Tașbunar, j. Bolgrad”, *Ibidem*.

²⁰² „absolvent a șapte clase, în 1865, din Reni, j. Ismail”, *Ibidem*.

²⁰³ „absolvent a șapte clase, în 1865, din Reni, j. Ismail”, *Ibidem*.

²⁰⁴ „absolvent a șapte clase, din urbea Ismail”, *Ibidem*.

²⁰⁵ „absolvent a șapte clase, din urbea Ismail”, *Ibidem*.

²⁰⁶ „absolvent a șapte clase, în 1866, din colonia Babele, j. Ismail”, *Ibidem*.

²⁰⁷ „absolvent a șapte clase, în 1867, din Ismail”, *Ibidem*.

²⁰⁸ „absolvent a șapte clase, în 1866, din colonia Babele, j. Ismail”, *Ibidem*.

²⁰⁹ „absolvent a șapte clase, în 1868, din colonia Cișmevăruița, j. Bolgrad”, *Ibidem*.

²¹⁰ *ANIC. MCIP*, Ds. 229, filele 77 – 78.

²¹¹ „Ioan Vețu, născut 1850, fiul preotului Gheorghe Vețu, din colonia Cișmevăruița, intrat în Seminar în septembrie 1860”, *Catalogul verificator de numărul elevilor actuali frecvențatori în Seminarul din Ismail, DJIANIC. MMS*, Ds. A-57/1864, filele 18 v – 19 f.

²¹² Raport nr. 344/30 august 1870 al revizorului George Giușcă referitor la concursul de ocuparea posturilor vacante de învățători și învățătoare de la școlile rurale din județul Bolgrad, *ANIC. MCIP*, Ds. 38/1870, fila 206 f-v și 212 și urm.

²¹³ Raport nr. 145/15.IX.1875 al revizorului școlar I. Bănescu, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 280.

Constantin Doicescu, absolvent a doar două clase la seminarul din Ismail în 1867, era învățător la Frecăței²¹⁴ în anii 1871 – 1874²¹⁵; Chiril Agura²¹⁶ era învățător la Doluchioi în lunile iunie – septembrie 1871²¹⁷, dar din octombrie acel an documentele rețin pentru școala respectivă pe Marcu Papazoglu²¹⁸; Teodor Stoenescu era repartizat de Prefectura din Bolgrad, în 1870, ca învățător suplinitor la Bolboca, plasa Cahulo-Prut, județul Bolgrad, fără concurs și plătit de comună²¹⁹, înlocuit în 1873 de un alt absolvent al Seminarului din Ismail, Alexe Emilianov²²⁰; pe Atanasie Crăciun îl aflăm în mai 1870 învățător la școala din colonia Babele²²¹; Vasile Rosei, absolvent din 1868 al Seminarului din Ismail era în august 1870 învățător în comuna Văleni, numirea lui făcându-se la 15 iunie 1870²²²; Vasile Vărgolici, cu patru clase la același Seminar din Ismail, era numit de Minister la 13 martie 1871 învățător la școala model din

²¹⁴ În august 1870 se prezentase la concurs pentru ocuparea acestui post de la școala din Frecăței, concurs de care a fost „dispensat” datorită vechimii, Raport nr. 344/30.VIII.1870, *ibidem*, fila 214 f-v.

²¹⁵ „Tablou de progresul instrucțiunii publice în comunele rurale «ale» plășilor Ismail, Cahulo-Prut și Domeniilor, județul Bolgrad în luna noiembrie 1873”, *ibidem*, Ds. 91/1874, filele 3 v, 4 f-v și 17 f cu 18 f.

²¹⁶ Născut în 1850, fiul preotului Dimitrie Agura, din colonia Cișmevăruița, era elev în clasa a II-a la Seminarul din Ismail în 1864, *DJIANIC. MMS*, Ds. A-57/1864, filele 18 v – 19 f.

²¹⁷ În *Catalogul verificator de numărul elevilor actuali frecvențatori în Seminarul din Ismail*, Chiril Agura era în 1864, elev în clasa a II-a, născut 1850, în etate de 14 ani, fiul preotului Dimitrie Agura din colonia Cișmevăruița, *DJIANIC. MMS*, Ds. A-57/1864, filele 18 v – 19 f.

²¹⁸ Raport nr. 773/24/7 februarie 1872 al Prefecturii de Bolgrad, sub semnătura prefectului C. I. Poteca, *ANIC. MCIP*, Ds. 32/1872, fila 31 f-v; *Stat de lefile învățătorilor și învățătoarelor școlilor comunale rurale din districtul Bolgrad pe trimestrul octombrie, anul 1871*, *ibidem*, Ds. 618/1871, fila 124; *Stat de lefile învățătorilor și învățătoarelor școlilor comunale rurale din districtul Bolgrad pe trimestrul octombrie, anul 1871*, *ibidem*, fila 124.

²¹⁹ „Tablou pentru exacta înscriere a învățătorilor și învățătoarelor comunale rurale și de model din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail pentru anul 1871, răspunzător oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

²²⁰ *Ibidem*, Ds. 4/1873, fila 299. În 1864 îl întâlnim pe Alexei Emilianov, de 21 de ani, fiul preotului Nicolae Emilianov din colonia Bolboca, elev în clasa a II-a la Seminarul din Ismail, *DJIANIC. MMS*, Ds. A-57/1864, filele 19 v – 20 f.

²²¹ „Tablou de numele și prenumele aspiranților la posturile vacante de învățători și învățătoare din județul Bolgrad”, care însoțește raportul nr. 344/30.VIII.1870, *ANIC. MCIP*, Ds. 38/1870, fila 212.

²²² Raport nr. 344/30.VIII.1870 al revizorului George Giușcă, *ibidem*, filele 206 f-v, 214 f și 219 f. și „Tablou pentru exacta înscriere a învățătorilor și învățătoarelor comunale rurale și de model din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail pentru anul 1871, răspunzător oficii 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

Vaisalu²²³; Mihail Rudenco²²⁴ absolvă cursul de patru ani la Seminarul din Ismail și era numit la 4 septembrie 1870, la numai 19 ani, învățător provizoriu la Tabacu, jud. Ismail, unde îl găsim funcționând până în august 1871²²⁵; Ioan Vulpe²²⁶ figurează în anii 1873 – 1874 ca învățător în comuna Brânza²²⁷; Ioan Stănicelu era numit de Minister la 13 martie 1869, în urma concursului, învățător la școala model din Hagicurda²²⁸; Ioan Munteanu și Constantin Georgescu, cu aceleași studii, erau numiți de Prefectura județului Covurlui învățători la școala din comuna Crăești²²⁹ și, respectiv, la școala din comuna Cuca, plătit pe spezele locuitorilor²³⁰; preotul Vasile Vulpe, absolvent a șapte clase la Seminarul central după încheierea treptei I la Ismail, era numit învățător la școala din Tuzla, județul Ismail prin ordin de prefect²³¹, înlocuit apoi de un alt seminarist de

²²³„Tablou pentru exacta înscriere a învățătorilor și învățătoarelor comunale rurale și de model din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail pentru anul 1871, răspunzător oficei 499/1871”, *ibidem*, filele 32 f la 37 f.; *Statutul învățătorilor comunali rurali din plasa Ismail, jud. Bolgrad, pe trimestrul al II-lea, 1871, ibidem*, Ds. 618/1871, fila 44 v și 65 f.

²²⁴Fiul preotului Tihon Rudenco, din comuna Babele, în 1864 avea 14 ani, elev în clasa a II-a la Seminarul din Ismail, *DJIANIC. MMS*, Ds. A-57/1864, filele 18 v – 19 f.

²²⁵Proces-verbal nr. 4/26 august 1871 de examinare a candidaților pentru posturile vacante de învățători și învățătoare din districtul Bolgrad, semnat de revizorul școlar Georgie Giușcă, de medicul județului și institutorul superior Mancaș, *ANIC. MCIP*, Ds. 32/1871, fila 49 f-v; „Tablou de numele și comunele persoanelor orânduite învățători și învățătoare în comunele rurale din județul Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 32/1871, fila 66 f.; *Catalog de numele și comunele aspiranților și aspirantelor care au depus concurs conform legii și care au obținut notele pentru fiecare obiect după cum se arată, ibidem*, fila 62 f. „Tablou pentru exacta înscriere a învățătorilor și învățătoarelor comunale rurale și de model din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail pentru anul 1871, răspunzător oficei 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f; „Tablou de progresul instrucțiunii publice în comunele din județul Bolgrad în cursul lunii februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f; și „Tablou de progresul instrucțiunii publice în comunele din județul Bolgrad în cursul lunii iunie 1874”, *ibidem*, fila 311 f.

²²⁶În *Catalogul verificator de numărul elevilor actuali frecvențatori în Seminarul din Ismail*, Ioan Vulpe născut 1849, în etate de 15 ani, fiul preotului Gheorghe Vulpe, din colonia Brânza era, în 1864, elev în clasa a IV-a, *DJIANIC. MMS*, Ds. A-57/1864, filele 18 v – 19 f.

²²⁷„Tablou de progresul instrucțiunii publice în comunele rurale «ale» plășilor Ismail, Cahulo-Prut și Domeniilor, județul Bolgrad în luna noiembrie 1873”, *ANIC. MCIP*, Ds. 91/1874, filele 3 v – 4 f-v. și „Tablou de progresul instrucțiunii publice în comunele din județul Bolgrad în cursul lunii februarie 1874”, *ibidem*, filele 123 v – 126 f; „Tablou de progresul instrucțiunii publice în comunele din județul Bolgrad în cursul lunii iunie 1874”, *ibidem*, fila 311 f.

²²⁸„Tablou pentru exacta înscriere a învățătorilor și învățătoarelor comunale rurale și de model din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail pentru anul 1871, răspunzător oficei 499/1871”, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 32 f la 37 f.

²²⁹*ibidem*.

²³⁰*ibidem*.

²³¹*ibidem*.

Ismail, Alexandru Partene²³²; Petru Mârza funcționa în anul școlar 1873/1874 la școala din Borceagu²³³, dar la 11 aprilie 1876 era la școala din „cotuna Burlacu, comuna Coștangalia, de unde, la solicitarea revizorului școlar I. Bănescu, era transferat la școala din comuna Capaclia Nouă²³⁴, dar „numai ca suplinitor, până se va preoți, conform angajamentului său”²³⁵; Constantin Dănilă era învățător la Cheoselia, în aceeași perioadă²³⁶; Petru Oprea, funcționa în anul 1873/1874 la școala din Băimăclia, în urma unui concurs, recunoscut și plătit de guvern²³⁷, dar în septembrie 1876 era transferat „în interesul serviciului la școala mixtă de gradul al II-lea din comuna Roșu”²³⁸.

În același an școlar – 1873/1874 – întâlnim alți absolvenți ai Seminarului din Ismail slujind școlile din Cișmele, precum Dimitrie Drăgăneanu; din Cimașiru, pe George Grigorescu; din Caramehmet, pe Eustațiu Teodor; din Baccelia Spasca, pe Nicolae Caludov²³⁹; din Vâlcov, pe George Bicleanu, care în septembrie 1876 era transferat la școala din Hasanspaga, plasa Domeniilor, județul Bolgrad, dar „numai ca suplinitor, până ce se va hirotonisi”²⁴⁰; din Nicolaeveca, pe Gavril Gavrilov²⁴¹, care va fi însă îndepărtat din învățământ în septembrie 1875 „pentru viciul beției”²⁴².

În septembrie 1875 erau numiți învățători la școlile rurale din sudul Basarabiei C. Eftușencu²⁴³, „la școala mixtă din comuna Împutița, plasa Cahulo-Prut, județul Bolgrad, întreținută numai din fondurile comunale, înlocuindu-l pe Spiridon Starodubovschi, tot seminarist, îndepărtat pentru neglijență”²⁴⁴;

²³²*ibidem*, Ds. 4/1874, fila 108. În 1864 îl întâlnim pe Alexandru Partene, fiul preotului Ioan Partene din satul Adâncata, elev în clasa a IV-a la Seminarul din Ismail, *DJIANIC. MMS*, Ds. A-57/1864, filele 19 v – 20 f.

²³³„Tablou de numele învățătorilor care funcționează în școlile rurale în districtul Cahul, anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, filele 108 f-v și urm.

²³⁴Raport nr. 56/11.IV.1876 al revizorului școlar I. Bănescu, *ibidem*, Ds. 407/1876, fila 12 f-v.

²³⁵Adresa MCIP, nr. 4203/14.V.1876, *ibidem*, fila 13.

²³⁶„Tablou de numele învățătorilor care funcționează în școlile rurale în districtul Cahul, anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, filele 108 f-v și urm.

²³⁷*ibidem*.

²³⁸Raport nr. 87/28.IX.1876 al revizorului școlar al județelor Cahul și Bolgrad, *ibidem*, fila 60.

²³⁹*ibidem*, Ds. 4/1874, fila 299.

²⁴⁰*ibidem*, Ds. 404/1876, filele 74 și 77.

²⁴¹*ibidem*, Ds. 4/1874, fila 299.

²⁴²Raport nr. 145/15.IX.1875 al revizorului școlar I. Bănescu, *ibidem*, Ds. 94/1875, filele 280 – 282.

²⁴³Catalogul clasei a II-a a anului școlar 1873 – 1874 de la Seminarul din Ismail reține ca premiant pe elevul Gh. Eftușencu, de 18 ani, fiul preotului Atanasie Eftușencu din Vâlcov, *ANIC. MCIP*, Ds. 197/1873, fila 4 v.

²⁴⁴Raport nr. 145/15.IX.1875 al revizorului școlar I. Bănescu, *ANIC. MCIP*, Ds. 94/1875, fila 281 f-v.

Petru Dimov, la școala din Tropoclu și Noul Caragaci, plasa Ismail, jud. Bolgrad²⁴⁵; C. Tănăsescu, la Borisofca; Ioan Filotei, la școala din comuna Furmanca; Radu Nicolau, la școala din comuna Erdecburno și George Grigorescu, la Cimașiru²⁴⁶, ultimele trei comune din plasa Domeniilor.

În septembrie 1876 erau numiți în învățământ absolvenții seminariști de Ismail, I. Elefteriu, la școala mixtă de gradul al II-lea din comuna Aluatu și G. Aftene, la școala de același grad din „cotuna Cazangic, comuna Covurlui, plasa Cotu-Morii, județul Cahul²⁴⁷.

Din păcate nu toți absolvenții Seminarului din Ismail acceptați ca învățători au fost la înălțimea așteptărilor. Unii, proaspeți absolvenți, scăpați din chingile programului sever de internat, nu au rezistat tentațiilor vieții. Un exemplu este seminaristul-învățător Ștefan Ionescu, care în anul școlar 1873/1874 era încă elev intern²⁴⁸ și după absolvire a funcționat la școala din Cartal, de unde era îndepărtat „pentru neglijență, rele purtări și grave abateri de la disciplină” în septembrie 1875²⁴⁹. Un altul, G. Smocofschî, învățător la școala din Cairaclia, era înlocuit pentru „incapacitate, neglijență și rele purtări”²⁵⁰. Chiar dacă de-a lungul anilor întâlnim și alte asemenea cazuri, și nu numai dintre absolvenții de Seminarii ci și ai Școlii normale din Iași, ele reflectă rigoarea normelor de conduită impuse corpului de dascăli care trebuiau să fie modele în lumea satului românesc al acelor timpuri.

Motivele pentru care mulți dintre absolvenții Seminarului din Ismail îmbrățișau cariera de învățători sătești trebuie să căutăm, pe de o parte, în imposibilitatea continuării studiilor în treapta superioară a Seminarului, care putea fi realizată numai la Socola – Iași sau București, fapt care presupunea mari eforturi financiare din partea familiei, chiar dacă cei mai merituoși obțineau burse, iar pe de altă parte graba firească pentru un tânăr de a ajunge la salariu propriu și la întemeierea unui cămin. Neîndoielnic că, în afara celor amintiți mai sus, numărul absolvenților Seminarului din Ismail care au îmbrățișat cariera de apostoli ai satelor basarabene, dar și ale județelor Covurlui și Brăila, trebuie să fi fost cu mult mai mare.

Cu mult mai puțini însă au fost aceia care, săvârșind studiile seminariale superioare au putut continua pe cele teologice universitare. Un asemenea caz a fost cel al lui Sava Bour, fiul preotului Ioan Bour din colonia Babele, județul Bolgrad, absolvent a patru clase la Seminarul din Ismail în iulie 1868, înscris

²⁴⁵Satul Tropoclu avea numai șapte familii, dar Noul Caragaci avea 83 de case, *Indicele comunelor României după nouă organizare a legii comunale*, București, 1865, p.12.

²⁴⁶*ANIC. MCIP*, Ds. 94/1875, filele 288 – 289.

²⁴⁷*Ibidem*, Ds. 407/1876, fila 60.

²⁴⁸*Ibidem*, Ds. 197/1873, filele 4 v și 8 f.

²⁴⁹*Ibidem*, Ds. 94/1875, filele 280 – 281.

²⁵⁰*Ibidem*.

în clasa a V-a și, totodată, intern la Seminarul central Socola – Iași, cu ordinul Ministerului²⁵¹. În urma absolvirii celor șapte clase la Seminarul central era încadrat ca pedagog șef la Seminarul din Ismail. Din această calitate obținea la începutul anului 1874 o bursă de 200 ruble din partea statului rus pentru continuarea studiilor la „Academia teologică din Kiev”. Din memoriul adresat Ministerului la 16 iunie acel an rezulta că bursa a fost pentru jumătate de an, cu posibilitatea prelungirii pentru încă un an și solicita acordarea unui concediu pe durata respectivă, cu plata salariului, urmând să fie înlocuit în post de profesorul Moise Pacu. Consiliul permanent de instrucțiune publică recomanda Ministerului „a se acorda petiționarului concediul cerut, de un an de zile” sugestie însoțită de Titu Maiorescu²⁵², care preluase portofoliul Cultelor și Instrucțiunii Publice după demisionarea generalului Christian Tell²⁵³.

Concluzii

Imediat după retrocedarea sudului Basarabiei către Moldova, Mitropolia Moldovei prelua bisericile și clerul ortodox din acest spațiu și înființa un Consistoriu la Ismail. Față de pregătirea teologică precară a preoților din acest teritoriu, de numărul insuficient al clericilor și de presiunea exercitată de dascălii bisericilor de a fi ridicăți în treptele preoției fără a avea studiile cerute de nobila și greaua misiune, arhimandritul Teoctist Scriban obținea binecuvântarea mitropolitului Sofronie Miclescu pentru înființarea școlilor catinetice, ținute de la Ismail (septembrie 1857) și Cahul (septembrie 1858), întreținute din veniturile Consistoriului din Ismail. Cea din urmă va deveni școală laică după 1860, dar cea de la Ismail a constituit nucleul Seminarului de aici, de gradul I, cu durata de studii de patru ani.

Odată cu adoptarea Legii Instrucțiunii Publice din noiembrie 1864, Seminarul din Ismail va fi întreținut integral de stat, va avea un internat cu 50 – 70 locuri, programa de studii va fi asemănătoare cu a celorlalte instituții teologice ortodoxe similare de la Roman, Huși, Râmnicul Vâlcea etc. La admiterea elevilor nu existau opreliști de natură etnică sau socială, între aceștia figurând români, bulgari sau ruși de religie ortodoxă. Calitatea corpului profesoral s-a reflectat în temeinicia conștiințelor elevilor absolvenți, nu arareori premiați în clasele Seminarului central de la Socola – Iași, unde își continuau studiile.

²⁵¹*Prescript verbal din 22.IX.1868 al Comisiei examinatoare cu lista candidaților recomandați de MCIP pentru interni, DJIANIC. SVC*, Ds. 154, fila 13 v; Cererea elevului Sava Bour din 11.IX.1868, pentru înscrierea sa în clasa a V-a la Seminarul central Socola – Iași, *ibidem*, Ds. 153, fila 22.

²⁵²*ANIC. MCIP*, Ds. 149/1874, fila 11 f-v.

²⁵³Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 48 – 49.

Masa covârșitoare a absolvenților Seminarului din Ismail a slujit catedrele școlilor sătești și/sau altarele străbune din sudul Basarabiei, redeșteptând spiritul național românesc adormit sub stăpânirea Imperiului rus pe durata celor 45 de ani de înstrăinare urmată, din păcate, după 1878, de o altă lungă perioadă de dominație străină continuată, cu mici întreruperi, până în ziua de azi. Demersul început de Mitropolia Moldovei și continuat de guvernele Principatelor Unite se înscriu amplului proces de modernizare a societății românești de sub Cuza-Kogălniceanu și continuat apoi de Carol I al României și de Brătieni.

VI.2. Școala centrală din Bolgrad

VI.2.1. Hrisovul caimacamului Vogoride: istoric și conținut

VI.2.1.1. Istoricul Hrisovului „Vogoride”

Istoricii au demonstrat că imediat după anexarea Basarabiei la 1812 autoritățile imperiale ruse au trecut la colonizarea părții de sud a acesteia cu populație bulgară, ademenind-o cu scutiri și privilegii, cu scopul de a schimba structura etnică. Politica a reușit. După Tratatul de la Adrianopol, „Guvernul rus a înființat școli în care limba de predare era cea rusă, unică și obligatorie pentru toți locuitorii, fără distincție, români și bulgari. Dovadă stau Statutele dăruite coloniștilor bulgari de către împăratul Aleksandru I, publicate în limbile rusă și română, iar nu și în bulgară”²⁵⁴. În urma Războiului Crimeii, când negocierile pentru reîntoarcerea Basarabiei la Moldova erau în fază înaintată, sub influența autorităților ruse, a apărut în octombrie 1856 proiectul de organizarea Școlii din Bolgrad, elaborat de Gubeschi Ivanov, funcționar al Guvernului rus, responsabil al Comitetului îngrijitor pentru școli. Din document reiese limpede că, în acel moment, școlile din Bolgrad aveau o administrare separată; nu dispuneau de imensele venituri ce avea să le fie conferite prin Hrisovul lui Vogoride. Acest din urmă lucru rezultă și din raportul Dregătoriei coloniale către MCIP, din 15 septembrie 1857 conform căruia bugetul „cu care coloniile erau înzestrate de Guvernul rus, încredințat delegaților Guvernului român la cedarea Basarabiei Moldovei, de generalul rus Slavin, era de 600 ruble din care se achitau salariile unui catihet, a unui supleant și a unui profesor la Școala din Bolgrad”²⁵⁵. Vom vedea în cele care urmează că numai veniturile anuale provenite din arendarea pescuitului pe șase lacuri cedate de Guvernul

²⁵⁴ „Memoriu asupra școlilor din Basarabia, colonii”, redactat de V. A. Urechia, *ANIC*, MCIP, Ds. 1153/1865, fila 156.

²⁵⁵ *Ibidem*.

de la Iași al caimacamului Vogoride Școlii din Bolgrad se cifrau la o sumă de multe mii de ruble.

Pentru început, în august 1857, coloniștii bulgari din Bolgrad solicită ca „Guvernul Moldovei să le îngăduie predarea catehismului și tot ce se atinge de religie în limba națională (bulgară) iar toate obiectele, în afară de religie, să se predea în română și tot asemenea prin celelalte colonii bulgare”²⁵⁶.

În decembrie același an, coloniștii bolgrădeni își radicalizează doleanțele și cer caimacamului Vogoride aprobarea proiectului „Ivanov” de organizare a școlilor, elaborat spre sfârșitul administrației ruse în sudul Basarabiei. Doar printr-o singură rezoluție caimacamul își dă acordul pe respectivul document și, în ianuarie 1858, este trimis Dregătoriei coloniale pentru punere în aplicare. Prin document școlile din colonii deveneau independente, iar predarea limbii române trecea pe plan secundar.

În mai 1858 coloniștii din Bolgrad depun ei înșiși la Guvernul de la Iași, un alt proiect de statut și Hrisov pentru organizarea Școlii din Bolgrad și a celor din colonii. Ministerul trimite documentele spre analiza Consiliului școlar al Moldovei, convocat în ședință extraordinară. După lungi dezbateri acesta înaintează Ministerului un raport păstrat integral. Elaborat de personalitățile cele mai proeminente ale învățământului liceal și universitar ieșean – Simeon Bărnuțiu, dr. Apostoleanu, Zaharia Columb, V. Alexandrescu (V. A. Urechia), P. Ionescu-Iconomu, P. Suciuc, D. Pop – raportul se întemeiază pe analiza proiectului raportat la legislația în vigoare a statului Moldova din acel timp și la principiile de drept. Dar, în fond, ce prevedea proiectul comunității bulgare bolgrădene? Nu dispunem de document, dar pe baza raportului Consiliului școlar esența acestuia poate fi rezumată la:

– Înființarea unei școli în Bolgrad, care să aibă atât învățământ primar, cât și secundar;

– Administrare autonomă;

– Școala din Bolgrad să dețină drept de control „asupra tuturor școlilor ce s-ar mai înființa în comunitățile numite coloniale”²⁵⁷;

– Limba de predare să fie limba bulgară.

Consiliul școlar al Moldovei respinge proiectul bolgrădean. Semnatarii considerau în unanimitate că acesta este „contrar dispozițiilor esențiale ale Așezământului școlastic din 1851, spiritului acestuia care este consolidarea națiunii române și principiului de egalitate înaintea legii”. Considerând că mijloacele de atingere a acestui scop de consolidare a națiunii române sunt: **1.** limba națională; **2.** uniformitatea învățăturilor publice și private și **3.** administrarea și inspecția unitară a tuturor școlilor de către o conducere

²⁵⁶ *Ibidem*, fila 158 v.

²⁵⁷ Raport nr. 98/2.VI.1858 al Consiliului școlar al Moldovei, *ibidem*, fila 171.

centrală, Consiliul școlar, în unanimitate, era de acord cu înființarea Școlii din Bolgrad dar numai cu respectarea acestor principii și a „schimbărilor ce s-au găsit necesare” a fi aduse proiectului²⁵⁸.

Ministrul Cultelor, cneazul D. Cantacuzino, respinge toate sugestiile de modificare a proiectului comunității bulgare bolgrădene și îl supune Guvernului în forma primită, care îl și aprobă, iar caimacamul Vogoride îl promulgă la 10 iunie 1858. La numai șase zile distanță Hrisovul era trimis Administrației coloniilor spre punere în aplicare²⁵⁹.

VI.2.1.2. Conținut: privilegiile materiale și morale

Temeiul în baza căruia s-a înființat Școala centrală din Bolgrad l-a constituit Hrisovul dat de caimacamul Vogoride la 10 iunie 1858. Prin această lege Școala centrală din Bolgrad primea veniturile realizate din: **1. arendarea pescuitului în lacurile Ialpuhu-Covurlui, Chitai, Cătlăbuga, Beleu, Cahul și Cartal;** **2. folosirea podurilor plutitoare și 3. arendarea crâșmelor câmpene.** Toate cheltuielile necesare bunei funcționări a Școlii – de la întreținerea localurilor (încălzire, iluminat, reparații curente și generale, construirea din nou a altora), salariile corpului didactic și ajutor, până la abonamente, dotarea laboratoarelor, procurarea materialului didactic, bursele elevilor și studenților, abonamentele la publicații științifice, dotarea curentă a bibliotecii etc. – erau astfel asigurate. Administrarea acestora era făcută de către Comitetul de inspecție al Școlii. Membrii acestuia erau aleși de delegații orașului Bolgrad și ai celor 40 de comune ale județului locuite majoritar de bulgari, câte doi din fiecare localitate, fie urbană, fie rurală, conform Hrisovului care preciza că „Obștea locuitorilor din fiecare comună, adunându-se la primăria satească, alege din sânul ei câte doi delegați, pe care în ziua destinată pentru alegeri îi trimite la reședința județului spre a vota în libertate pentru acele persoane ce bunul simț le-ar dicta că merită a fi investiți cu mandatul de membri ai Comitetului școlar”²⁶⁰.

S-au întâlnit însă și cazuri când, la înțelegere cu notabilii comunității bulgare din Bolgrad care aveau interese economice majore în administrarea importantelor fonduri ale Școlii, delegații au fost nominalizați de primari și nu aleși, iar numărul acestora să fie, în diverse etape ale scrutinului, sub cel al majorității absolute. Așa s-au petrecut lucrurile în decembrie 1876 când din cei 82 de delegați au participat doar 31²⁶¹, motiv de contestare a

²⁵⁸*Ibidem*, fila 172.

²⁵⁹„Memoriu asupra școlilor din Basarabia, colonii”, *ibidem*, fila 159 v.

²⁶⁰ANIC. MCIP, Ds. 74/1877, fila 21 f-v.

²⁶¹„Listă de delegații comunelor din plasele Ismail și Cahulo-Prut ce au răspuns la apelul nominal și au votat pentru compunerea Biroului definitiv, care va conduce lucrările de alegere a membrilor ceruți de art. 1 din Hrisovul Școlii Centrale”, *ibidem*, filele 11 – 12.

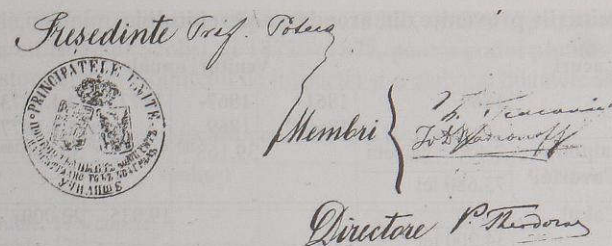

Fig. nr. 15. Sigiliul Școlii centrale din Bolgrad.
Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 74/1877, fila 185 v.

alegerilor²⁶² și de casare a lor de către Minister, care dispune refacerea lor²⁶³.

Comitetul de inspecție al Școlii centrale era cel care organiza licitarea pentru arendarea pescuitului pe lacurile amintite, a podurilor plutitoare și crâșmelor câmpene. Tot Comitetul de inspecție era cel care administra fondurile astfel realizate, întocmind bugetele anuale care erau supuse apoi aprobării Ministerului. Din documente rezultă că până la 1 ianuarie 1860, veniturile erau păstrate în casieria Dregătoriei coloniale și a Domeniilor statului din sudul Basarabiei. La solicitarea Comitetului de inspecție al Școlii de a prelua și depozita ea însăși veniturile realizate din diversele surse, Dregătoria colonială informa Ministerul de Finanțe că „veniturile afectate prin art. 151 din Hrisov pentru ținerea unor asemenea școli să se dea în păstrarea aceluiași Comitet rânduri, rânduri precum se vor primi de la antreprenorii pescăriilor și crâșmelor câmpene”²⁶⁴. De la acea dată toate fondurile bănești vor fi preluate și depozitate în casieria Școlii și cheltuite conform decizie Comitetului Școlii centrale din Bolgrad.

²⁶²Contestatarii incriminau și pe prefectul Caramanlău, care ar fi patronat ilegalitățile, de conveniență cu „Mihalciu Radionof, acel pe care și actualmente, ca și în trecut, Parchetul și judecătorul instructor din Ismail îl urmărește atât pentru delapidare din fondurile Școlii pe care le-a administrat în anii trecuți, cât și pentru sustrageri și deturnări de bani publici din Casa comunei Bolgrad”, *ibidem*, filele 21 – 25.

²⁶³Refacerea alegerilor s-a produs abia în martie 1877, sub noul prefect al județului Bolgrad, Teodor Boldur Lătescu, *ibidem*, fila 33. Ministerul recunoștea, la 20 aprilie 1877, alegerea noilor membri ai Comitetului de inspecție al Școlii în persoanele Ion Radionof, Gheorghe Popof și Teodor Spacovici, *ibidem*, fila 74.

²⁶⁴Adresa nr. 703/23.I.1860 a Ministerului de Finanțe către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, ANIC. MCIP – Moldova, Ds. 53/1860, fila 1 f-v.

Veniturile provenite din arendarea pescuitului

Nr. crt.	Lacuri	Venituri anuale					
		1860	1861-1866 ²⁶⁵	1867-1869	1872	1.I.1873-1.I.1877	1.I.1878-1.I.1883
1.	Ialpuhu-Covurlui	2.456 ²⁶⁶ galbeni 73.680 lei		39.168 ²⁶⁷	55.255 ²⁶⁸	50.000 ²⁶⁹	33.200 ²⁷⁰
2.	Cahul	1.140 34.200 lei		-	19.035	22.000	11.600
3.	Cătlăbuga	700 galbeni		-	-	14.111	7.000
4.	Beleu	470 galbeni		-	-	7.050	4.500
5.	Chitai	135 galbeni		-	-	2.831	2.260
6.	Cartal	700 galbeni		-	16.593	-	7.210

Din parcurgerea datelor rezultă că ponderea principală a veniturilor, dar și cele mai sigure, proveneau din arendarea pescuitului în cele șase lacuri, conform informațiilor oferite de documentele păstrate pentru anii 1859 – 1869, 1872 – 1883, date sintetizate în tabelul de mai sus. Veniturile realizate din exploatarea podului plutitor de peste gârla lacului Ialpuhu-Covurlui și a crâșmelor zise

²⁶⁵ Vezi, mai jos, „Tabelul bugetelor Școlii centrale din Bolgrad pe anii 1859, 1861, 1862, 1863, 1864 și 1865”. Pentru sumele încasate din arendarea lacurilor și crâșmelor câmpene pe anul 1864 dispunem de valorile nominale pentru fiecare unitate arendată din „Listă de veniturile Școlii centrale din Bolgrad, după științele luate de la Prefectura din Bograd” conform căreia: Ialpuhu-Covurlui: 96.264, lei; Cătlăbuga, 37.800 lei; Chitai, 4441 lei, 20 parale; Beleu, 25.515; Cartal, 18.900 lei; Cahul, 50.746 lei, 20 parale; istmul lacului Ialpuhu, 7.800 lei, 20 parale; cârciuma Cubeu, 8.631 lei; cârciuma Cătlăbuga mare, 6.993 lei; cârciuma Cătlăbuga mică, 2.100 lei și cârciuma Câșlăchiu, 2.205 lei. Lista era anexă la adresa nr. 7820 din 24/8 februarie 1865 a Ministerului de Finanțe către MCIP, vezi: *ANIC. MCIP*, Ds. 1153/1865, filele 3 – 4.

²⁶⁶ Adresa nr. 8404/4.IX.1860 a Ministerului de Finanțe către MCIP prin care informa că „săvârșindu-se mezatul unora din veniturile Școlii centrale din Bolgrad asupra persoanelor și cu prețurile anuale cuprinse în anexata listă am autorizat a se încheia cuvenitele contracte cu antreprenorii”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 53/1860, filele 33 f – 34 f. Prețurile sunt date în galbeni, care înmulțite cu 30 de lei, cursul pieței la Iași, obținem valoarea anuală a arendeii în lei.

²⁶⁷ Proces-verbal din 9.VIII.1872 al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad de licitare pentru arendarea lacurilor în care se precizează că în anii 1867, 1868 și 1869 prețul arendeii a fost de 39.168 lei, *ANIC. MCIP*, Ds. 71/1872, fila 87 f. Pentru lacurile Cahul, Cătlăbuga, Beleu, Chitai și Cartal nu dispunem de informații pentru anii 1867 – 1869, iar pentru anul 1872 avem date numai pentru lacurile Ialpuhu-Covurlui, Cahul și Cartal.

²⁶⁸ *Ibidem*.

²⁶⁹ *Ibidem*.

²⁷⁰ Proces-verbal din 17. XII.1877 de arendare a pescuitului pe cele șase lacuri, *ANIC. MCIP*, Ds. 74/1877, fila 206. Interesant că la 1.XI.1877 a avut loc o altă undă de licitare când prețul arendeii fusese cu mult mai mare. Spre exemplu, pentru lacul Ialpuhu-Covurlui oferta a fost de 43.350 lei pe an, *ibidem*, filele 185 – 186.

„câmpene” le întâlnim mai rar detaliate, în anii 1860, și 1877²⁷¹ pentru crâșme (vezi Tabela cu Bugetul Școlii), și 1872 – 1877, pentru podul plutitor²⁷². Pe temeiul acestor venituri Comitetul de inspecție și-a elaborat bugetele anuale.

Bugetul Școlii centrale din Bolgrad

Anii	Venituri	Cheltuieli
1859	14.161 ruble, 17¼ copeici 9371 ruble, 17¼ copeici excedentul veniturilor 2.101 ruble, 96 copeici economii din anul precedent 11.473 ruble, 13¼ copeici rezerva la începutul anului 1860 ²⁷³	4.970 ruble
1860	16.755 ruble provenite din: - 11.473 Excedent din anul 1859 - 4.807 Venitul pescuitului din toate lacurile - 475 Arendarea crâșmelor câmpene ²⁷⁴	6.150 ruble pentru: - 4.600 salarizarea corpului profesoral și ajutor - 270 achiziționarea de cărți, publicații, hărți pentru bibliotecă - 200 burse - 100 iluminat
1861	31.424 ruble, constituite din: 11.557 excedentul anului 1860 19.866, venituri curente din arendarea pescuitului și crâșmelor câmpene 28.942 ruble, 1½ copeici rezerva la începutul anului 1862 constituită din: 9.435 ruble, 87 copeici, venituri extraordinare din dobânzi, ofrande etc. 7.089 ruble, 32 copeici, economii rămase după scăderea cheltuielilor ²⁷⁵	19.007 ruble, 70 copeici

²⁷¹ Raportul Comitetului de inspecție din 28.XII.1876 prin care informa MCIP despre arendarea cârciumii din Cătlăbuga mică, pentru perioada de patru ani, 1.I.1877 – 1.I.1880, la preț de 900 lei anual, cu 660 lei mai puțin decât anul precedent, *ANIC. MCIP*, Ds. 74/1877, fila 3.

²⁷² „Trecerea pe podul plutitor peste gârla lacului Ialpuhu-Covurlui s-a adjudecat cu 1.000 lei pe an, față de 2.961, pe perioada curentă” se arată în Procesul-verbal al Comitetului de inspecție al Școlii Centrale din 9.VIII.1872, *ANIC. MCIP*, Ds. 71/1872, fila 99 f. Prețul de arendare cu aproape 2.000 de lei pe an mai mic decât în perioada anterioară era justificat de lipsa amenajărilor de debarcare de pe ambele maluri pe care urma să le construiască pe speze proprii noul antreprenor și care, la „expirarea contractului vor rămâne în proprietatea Comitetului școlar”, se preciza în Procesul-verbal de licitare din 9 august 1872, *ibidem*, fila 99 f.

²⁷³ „Rezumat de conturile Școlii centrale din Bolgrad, după examinarea făcută bugetelor și conturilor acestei școli pe anii 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865 până la 1 mai 1866”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1153/1865, fila 135 f.

²⁷⁴ *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 53/1860, filele 44 v și 47 f.

²⁷⁵ *ANIC. MCIP*, Ds. 1153/1865, fila 135 f.

1862	51.116 ruble, 63 copeici, constituite din: 28.942 ruble, 1 copeică, rezerva anului 1861 22.174 ruble, 62 copeici, venituri curente din arendarea pescuitului și crâșmelor câmpene 34.784 ruble, 10 copeici, rezerva la începutul anului 1863 constituită din: 235 ruble, 60 copeici, excedent rămas după scăderea cheltuielilor 34.548 ruble, 50 copeici, economii Din această sumă de 34.784 ruble și 10 copeici, s-au alocat pentru construirea de încăperi necesare școlii 30.217 ruble și 50 copeici	50.881 ruble, 3 copeici
1863	54.751 ruble, 86 copeici, constituite din: 34.784 ruble, 10 copeici, rezerva anului 1862 19.967 ruble, 76 copeici venituri curente provenite din arendarea pescuitului și a crâșmelor câmpene 38.298 ruble, 84 copeici, rezerva pentru începutul anului 1864 constituită din: 35.590 ruble, 68 copeici excedentul veniturilor 2.708 ruble, 16 copeici economii	19.161 ruble, 18 copeici
1864	65.419 ruble, 20 copeici, provenite din: 38.298 ruble, 84 copeici, rezerva anului 1863 27.120 ruble, 36 copeici, venituri curente realizate din arendarea pescuitului și a crâșmelor câmpene. 42.870 ruble, 77 copeici, rezervă la începutul anului 1865 provenită din: 42.799 ruble, 60 copeici, excedent 71 ruble, 17 copeici, economii	22.619 ruble, 60 copeici
1865	69.369 ruble, 24 copeici, provenite din: 42.870 ruble, 77 copeici, rezerva anului 1864 26.498 ruble, 47 copeici, venituri curente provenite din arendarea pescuitului și a crâșmelor câmpene	22.543 ruble, 43 copeici
1866	76.293 ruble, 5 copeici provenite din: 49.246 ruble, 50 copeici, capital rămas din conturile anului 1865 din care 25.157 ruble, 38 copeici, numerar și 24.0499 ruble, 12 copeici de recuperat din ipoteци și de la antreprenorii lacurilor 24.905 ruble, 75 copeici, venituri de la antreprenorii tuturor veniturilor Școlii conform contractelor; 900 ruble, veniturile imprimeriei Școlii; 1.240 ruble, dobânda cuvenită de pe împrumuturi ²⁷⁶	55.527 ruble, 10 copeici reprezentând: 12.400 ruble, salarii pe 1866; 6.000 “, internat; 1.000 “, cabinet de istorie naturală și fizică; 2.000 “, bibliotecă; etc.

²⁷⁶Bugetul Școlii centrale din Bolgrad pe anul 1866, *ibidem*, filele 215 v – 216 f.

1875	208.910 lei proveniți din: - 1.543 cauțiune pentru antrepriza lacului Chitai - 34.145 excedent din anii 1873 – 1874 - 128.799 arenzi - 8.800 alte surse	170.125 lei pentru: - 63.600 salarii pentru 15 profesori, doi pedagogi, secretarul școlii - 24.330 întreținerea localurilor - 18.120 burse pentru studenții trimiși la studii în Franța, Germania, Rusia - 27.016 internat - 10.260 personalul internatului - 3.360 tipografia - 1.500 dotarea laboratorului de fizică etc.
1877	130.287 lei, 75 parale, antrepriza lacurilor; 3.400 lei, returnarea sumei împrumutată fostului student D. Grecof; 194 lei, 22 bani, excedent ²⁷⁷	133.083 Structura cheltuielilor asemănătoare anului 1875, cu un spor de peste 7.000 lei pentru salarii, determinat de adoptarea programei de lucru

În documentele vremii nu puține sunt acuzațiile aduse Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad privind gestionarea abuzivă a fondurilor. Urmare a unor asemenea repetate plângeri Ministerul dispune în mai 1866 verificarea bugetelor Școlii din anii precedenți și a lichidităților aflate în casieria ei. Comisia constituită din prefectul județului Bolgrad, C. Anghel (?) și directorul Școlii comerciale din Galați, C. Troteanu, în prezența membrilor Comitetului Școlii – D. Hristoforof, G. Radionof și Ștefan Parușev – identifica în casierie impresionanta sumă de **413.797 lei și 24 parale, deținută în 11.330 galbeni; 100 lire turcești; șase poli imperiali rusești; 600 napoleoni, iar restul de peste 12.000 lei în bancnote rusești**²⁷⁸. În afara acestor lichidități, Școala

²⁷⁷„Proces-verbal nr. 510/19.XI.1876 al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad”, *ibidem*, Ds. 74/1877, filele 33 f-v și 62 f-v.

²⁷⁸Monedele în aur, ca și rublele rusești erau echivalente în lei, la cursul pieței, astfel: 11.330 galbeni=362.560 lei; 100,3/4 lire turcești=6.246 lei; 6 poli imperiali rusești=330 lei; 600, ¼ napoleoni=32.413 lei și 20 parale; 809 ruble=8.488 lei și 3.759 lei în alte bancnote ruse, Proces-verbal și „Listă de banii aflați în casa Școlii centrale din Bolgrad, atât în numerar, cât și în bancnote rusești și acte de împrumuturi date”, *ibidem*, Ds. 1153/1865, filele 132 f – 133 f-v.

deținea actele unor sume împrumutate diverselor persoane particulare (3.200 galbeni și 5.500 ruble) cu dobândă anuală de 8 și 10%²⁷⁹. Comisia constata corecta întrebuintare a fondurilor, situație care va lua însă un alt curs în următorii ani, după cum vom constata mai jos. Astfel, la numai trei ani distanță, în mai 1869, delegatul Ministerului pentru evaluarea Școlii centrale din Bolgrad, profesorul bucureștean I. C. Massim, constata că inclusiv „coloniștii «bulgari» ar primi bucuroși o nouă și mai bună organizare; ei țin ca fondurile alocate prin Hrisov să nu li se ia din mână, nici să plece la altă destinație”²⁸⁰.

Încălcarea normelor de folosire a banilor era semnalată de prefectul Teodor Boldur Lătescu într-un amplu raport către ministrul Cultelor și Instrucției Publice cu prilejul construirii unui local pentru Școală când „întreaga sumă de 60.000 lei prevăzută în acest scop s-a absorbit înainte de terminarea edificiului, lăsând chiar un deficit de 9.000 lei, datorati pentru materiale de construcție luate pe credit”. Faptul a fost posibil pentru că „membrii acestui Comitet și-au permis a elibera antreprenorului sume bănești în absența și neștiința subsemnatului”, fără cooperarea căruia nu pot dispune de fondurile Casei”²⁸¹. Cum edificiul era numai „două părți terminat, și ca restul construcției să nu sufere” Comitetul de inspecție prevăzuse în bugetul anului 1873 suma de „40.000 lei, cât s-a crezut că va fi suficient, iar modul în care urmează a se termina această construcție nu este cunoscut”, sumă pentru care solicita aprobarea Ministerului²⁸².

Cercetarea modului în care erau alcătuite bugetele anuale ale Școlii conduce la concluzia că gestionarea fondurilor era făcută fără respect pentru banul public, concretizată în: **1.** Acordarea de împrumuturi după bunul plac al membrilor Comitetului, unele irecuperabile, cu pierderi substanțiale pentru bugetul Școlii; **2.** Cheltuirea altor sume din bugetul Școlii pentru recuperarea în instanță a acestora; **3.** Efectuarea de împrumuturi bancare pentru acoperirea nevoilor financiare ale Școlii.

1. Comitetul de inspecție al Școlii centrale acorda persoanelor particulare, desigur că prin relații de rudenie, amicitie etc. împrumuturi substanțiale, în mod arbitrar și neperformant. Practica acordării unor împrumuturi către persoanele particulare era mai veche. Am întâlnit-o în anii 1865 – 1866 dar atunci Comitetul de inspecție al Școlii prevedea o dobândă anuală de 8-10% și ipotecă pe bunuri imobiliare de valoare ridicată²⁸³. Din păcate, în anii următori,

²⁷⁹*Ibidem*.

²⁸⁰Raportul profesorului I. C. Massim, director al liceului din București, din mai 1869, *ANIC. MCIP*, Ds. 71/1872, filele 127 – 129; 136 – 138.

²⁸¹Raport nr. 1255/5.II.1873, *ANIC. MCIP*, Ds. 70/1873, filele 32 – 35; 43 – 47.

²⁸²*Ibidem*, filele 33 f și 50 f.

²⁸³Școala împrumutată la 27 martie 1866 pe frații N. și V. Parușev cu suma de 2.200 galbeni cu o dobândă de 8% pe an și ipotecă pe moșia Mussa – Mârza; suma de 5.500 ruble era

când și componența Comitetului va fi alta, nu mai întâlnim aceeași precauție la acordarea de împrumuturi. Nu numai că dobânda era scăzută, dar dispar măsurile preventive, firește la asemenea operațiuni financiare încât unele sume împrumutate nici nu mai puteau fi recuperate! Spre exemplu, în proiectul de buget pe anul 1873 erau consemnate două împrumuturi, unul de 5.064 lei și altul de 4.011 lei, imposibil de a mai fi recuperate pentru că persoanelor cărora li s-au acordat fie că „este cu totul insolubilă, cea dintâi, fie a încetat din viață, cea de a doua”²⁸⁴. În realitate sumele care trebuiau recuperate se ridicau la „peste 50.000 lei, datorate Școlii de către diferite persoane, din timpul când administrația nu a fost tocmai exemplară” – recunoșteau membrii Comitetului într-un raport către Minister, deși aceeași membri acordaseră respectivele sume ca împrumut²⁸⁵.

În pofida acestor evidente erori de gestionare a fondurilor Școlii, practica împrumuturilor neperformante către persoane particulare a continuat și în următorii ani. Așa, bunăoară, în bugetul anului 1877 era consemnată imensa sumă de „84.756 lei și 8 bani provenită din datoriile ce figurează asupra diferitelor persoane, a căror încasare, în total sau parțial, necunoscându-se când va urma, nici că s-a prevăzut ca venituri reale”²⁸⁶.

2. Asemenea practici făcute în disprețul celor mai elementare norme economice profitabile pentru împrumutător generau însă alte cheltuieli pe care Școala centrală din Bolgrad trebuia să le efectueze cu avocații pentru recuperarea creanțelor, sume care se ridicau între 4.000 – 6.000 lei pe an. Astfel, avocatului Livescu i se plăteau anual câte 4.000 lei, conform contractului încheiat cu acesta, consemnați în bugetul pe 1875²⁸⁷. Altă sumă de 1.000 lei era prevăzută pentru „plata taxelor de instanță, timbru, deplasările portăreilor etc.” și o alta de 1.500 lei „pentru transportul membrilor” Comitetului de inspecție, delegați să asiste la procesele de interes pentru Școală²⁸⁸.

3. Apogeul modului iresponsabil în administrarea fondurilor de către membrii Comitetului de inspecție era ilustrat de faptul că în vreme ce Școala acorda credite neperformante și, uneori, de nerecuperat, după cum s-a văzut, aceasta era nevoită să contracteze împrumuturi bancare, care prin dobânzi și alte speze

împrumutată în 1865 lui M. Topalov, cu o dobândă asemănătoare și cu ipotecă pe moșia Musaita; suma de 1.000 galbeni fusese împrumutată la 2 iulie 1865 lui Velciu C. cu dobândă de 10%/an și ipotecă pe moșia Giaghilbai; 3.000 ruble fusese împrumutate la 2 aprilie 1866 comunei Satul Nou, pe durata a șapte luni, cu dobândă de 10%/an, *ibidem*, Ds. 1153/1865, fila 133 f-v.

²⁸⁴Împrumuturile au fost acordate lui G. Mincof, 5.064 lei, și Titu Bileaeaf, 4.111 lei, vezi: Proces-verbal nr. 715/31.X.1874, *ANIC. MCIP*, Ds. 71/1874, fila 4 f.

²⁸⁵Raport nr. 12/13.I.1875, *ANIC. MCIP*, Ds. 71/1875, fila 51 v.

²⁸⁶Proces-verbal nr. 51/19.XI.1876, *ANIC. MCIP*, Ds. 74/1877, fila 33 f.

²⁸⁷Raport nr. 12/13.I.1875, *ANIC. MCIP*, Ds. 71/1875, fila 56 f. și Raport nr. 89/25.IV.1875, *ibidem*, fila 70 v.

²⁸⁸*Ibidem*.

generau importante pierderi pentru instituție. Astfel „Școala este datoare a plăți mai întâi împrumutul al doilea făcut de la Banca Colonială din Bolgrad în anul 1872 în sumă de lei 15.317, bani 70, care cu procentul de 10% convenit până la 1 aprilie 1875 face lei 18.955, bani 66, trecuți în bugetul cheltuielilor”²⁸⁹ – se arăta într-un raport de răspuns la observațiile Ministerului.

Nemulțumit de modul în care a fost elaborat bugetul Școlii pe anul 1875 ministrul Titu Maiorescu a refuzat sancționarea acestuia în repetate rânduri și a solicitat refacerea lui. Pe proiectul înaintat în octombrie 1874 își dădea consimțământul abia în martie 1875, dar și acum numai cu condiția restructurării anumitor cheltuieli ale căror dimensiuni le aprecia ca fiind nejustificate și neconforme cu legislația țării²⁹⁰.

Când, după 1870, bugetele se încheiau cu excedente, acestea nu proveneau, de regulă, din economii ci din incapacitatea realizării anumitor investiții. Așa, spre exemplu, în bugetul anului 1874 fusese inclusă „suma de 32.601 lei pentru construirea unei săli de gimnastică și repararea rateșului din Chioselia Mare”²⁹¹ unde Școala avea o moșie din care se întreținea și internatul.

Gestionarea ireponsabilă a importanțelor fonduri bănești ale Școlii centrale era pusă de prefectul județului Bolgrad, Teodor Boldur Lățescu, și pe seama nepriceperii membrilor Comitetului de inspecție. Trei dintre aceștia „Nicolae Ilief, cămătar; Mihail Radionof, bitant de marfă ordinară pentru îmbrăcăminte și Alexandru Uzunof, crășmar”²⁹² au fost cei care au deținut multă vreme, după 1870, amintitele demnități, dispunând abuziv de banii Școlii.

Opinia prefectului despre cei trei membri ai Comitetului nu este singulară, și o regăsim, de altfel, și la alte personalități ale orașului Bolgrad²⁹³. Desigur, calitatea membrilor Comitetului Școlii centrale explică în bună parte și administrarea eficientă sau, dimpotrivă, ineficientă a fondurilor acesteia. Comisia delegată de Minister în mai 1866 pentru verificarea veniturilor, conturilor și cheltuielilor Școlii constata importante excedente an după an, împrumuturi acordate cu dobândă între 8 și 10% și măsuri de prevenire, ipoteci pe valori imobiliare, în cazul neachitării sumelor, iar **în casieria instituției se afla impresionanta sumă de 413.797 lei**²⁹⁴. În această perioadă, Comitetul avea în componența sa pe D. Hristoforof, G. Radionof și Șt. Parușev. După schimbarea Comitetului cu N. Ilief, cămătar; Mihail Radionof, negustor „de

²⁸⁹ *Ibidem*, fila 56 f. dar și fila 23 f. Vezi și Ds. 74/1877, fila 62 v.

²⁹⁰ Adresa nr. 2963/5.III.1875, *ANIC. MCIP*, Ds. 71/1875, filele 52 și 55.

²⁹¹ *Ibidem*, fila 4 v.

²⁹² Raport nr. 1255/5.II.1873, *ANIC. MCIP*, Ds. 70/1873, filele 33 v și 46 f.

²⁹³ Memoriu din 24 decembrie 1876, *ibidem*, Ds. 74/1877, filele 21 – 25.

²⁹⁴ Prescript verbal din 2 mai 1866 și Listă de banii aflați în casa Școlii centrale din Bolgrad, atât în numerar, cât și în bancnote rusești și acte de împrumuturile date; *ANIC. MCIP*, Ds. 1153/1865, filele 132 f – 133 f-v.

marfă ordinară pentru îmbrăcăminte” și Al. Uzunof, crășmar, încetul cu încetul se diminuează veniturile, sporesc cheltuielile și se instalează risipa pe diverse căi, între care cea mai gravă au fost împrumuturile neperformante și, chiar, irecuperabile.

Statutul deosebit, unic, al Școlii centrale din Bolgrad comparativ cu toate celelalte instituții de învățământ din Principatele Române Unite, decurgea în primul rând, din importante venituri provenite, după cum s-a văzut din cele expuse mai sus, din exploatarea pescuitului în cele șase lacuri ale statului, pe care Vogoride le cedase comunității bulgare din acea parte a țării, deși Consiliul școlar atrăsese atenția în raportul său că „teritoriul Moldovei este proprietatea exclusivă a națiunii române”²⁹⁵. Chiar imediat după unirea din 1859 unii oameni politici au încercat să limiteze drepturile conferite de Hrisov sau chiar să îl desființeze. Însuși M. Kogălniceanu, în calitatea sa de ad-interim la Culte și Instrucțiune Publică în guvernul de la Iași, în fruntea căruia se găsea, a gândit un asemenea demers. Arhivele păstrează un bruion de memoriu redactat în vremea interimatului său – octombrie – debut de noiembrie 1860 – ce urma a fi înaintat Consiliului de Miniștri în care se arăta că „sub-scrisul propune desființarea Hrisovului din 1858 și punerea școlilor coloniale sub directă acțiune a legiurii din 1851; și fiindcă veniturile afectate pentru aceste școli au fost venituri ale statului pe care nu era în drept guvernul D-lui Vogoride a le lăsa în dispoziția autorităților coloniale, apoi aceste venituri să se încaseze ca venituri publice de către stat, care rămâne a îngriji pentru întreținerea și organizarea școlilor coloniale ca pentru toate celelalte așezăminte publice de învățatură”²⁹⁶.

Nu știm motivele pentru care documentul nu a intrat în dezbaterile Consiliului de Miniștri, dar putem presupune că teama de o reacție diplomatică a Rusiei a fost cauza precauției abilului politician. Ideea prinsese rădăcini, mai cu seamă că în anii următori seria de acțiuni provocatoare, precum marginalizarea până la excluderea limbii române din școlile județului Bolgrad sau persecutarea învățătorilor români de către autoritățile coloniale de etnie bulgară se înmulțesc. Nu întâmplător problema va fi reluată tot sub guvernul Kogălniceanu, în octombrie 1864, când ministru la Culte și Instrucțiune Publică era N. Crețulescu. În „Jurnalul” încheiat la 13 octombrie 1864 s-a hotărât ca „veniturile și cheltuielile Școlii centrale din Bolgrad să fie înscrise în Bugetul general al statului”. Urmare a protestelor depuse de notabilii bolgrădeni, ministrul Finanțelor Ludovig Steege amână punerea în practică a hotărârii. Ion Strat, deținătorul acestui portofoliu în cabinetul Constantin Bosianu (26 ianuarie – 14 iunie 1865), solicită domnitorului Al. I. Cuza să mențină hotărârea

²⁹⁵ Raport nr. 98/2.VI.1858, *ANIC. MCIP*, Ds. 1153/1865, fila 168 f.

²⁹⁶ Documentul poartă semnătura lui Kogălniceanu, care este anulată prin două bare, Vezi: *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 53/1860, fila 61 f-v. De asemenea, N. Adăniloiaie, *Istoria învățământului primar (1859 – 1918)*, p. 29 – 30.

precedentului Guvern. Drept urmare ministrul Ion Strat cere colegului său de la Culte să includă „cheltuielile acestei Școli între celelalte ale bugetului Ministerului”²⁹⁷. Cum bugetul general al statului aflat în exercițiu nu inclusese aceste cheltuieli, domnitorul Al. I. Cuza aproba un împrumut de 50.018 ruble și 93 copeici destinat întreținerii „așezămintelor școlare din Bolgrad după proiectul de buget ce a prezentat Comitetul școlar pentru anul curent, pe timp de la ianuarie expirat până la finea lui septembrie viitor, când aceste așezăminte urmează a se reorganiza pe noua lege a Instrucțiunii publice”²⁹⁸. Dar, surprinzător, la numai o lună distanță, același ministru de Finanțe revenea asupra deciziei luate de guvern și domnitor, desigur că în deplin acord cu aceștia, comunicând lui George Vernescu, ministru la Justiție și Culte, că „veniturile Școlii centrale din Bolgrad să rămână deocamdată în starea prescrisă prin Hrisovul prințului Vogoride din 10 iunie 1858”²⁹⁹.

Firește, apare întrebarea: ce anume a determinat o asemenea răsturnare a situației, încât Guvernul și chiar domnitorul Țării au fost nevoiți să facă un pas îndărăt? În lipsa documentelor putem doar presupune o presiune venită din exterior, probabil tot din direcția marelui Imperiu țarist. Poate viitoarele cercetări în arhivele străine, ruse sau turce, vor lămuri această enigmă. Cert este că beneficiind de o asemenea zestre financiară, de un sprijin diplomatic extern dedus din amintita acțiune retractilă a guvernului Principatelor Unite și din interpretarea liberă a unor prevederi insuficient de clare din celebrul Hrisov Vogoride, Școala centrală din Bolgrad, prin Comitetul acesteia constituit exclusiv din cetățeni de etnie bulgară, și-a arogat drepturi inexistente în amintitul document. Între acestea exercitarea autorității asupra școlilor rurale sau urbane din toate localitățile județului, indiferent de ponderea etnică a acestora, a fost cea mai nocivă pentru învățământ. Arogarea dreptului de inspecție a tuturor școlilor, sancționarea învățătorilor prin transferarea, suspendarea sau chiar demiterea lor după bunul plac al autointitulatului Comitet de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, îndeosebi al celor de etnie română dar nu numai, va conduce la instabilitatea corpului profesoral cu grave consecințe asupra instrucției și educației elevilor. Zile, săptămâni sau chiar luni întregi școlile erau închise în așteptarea altui cadru didactic.

Zecile de memorii ale învățătorilor astfel prigoniiți adresate prefecturii de Bolgrad, revizorului școlar și, în cele din urmă ministrului stau dovadă în acest sens. Lor li se adaugă, în final, rapoartele comisiilor ministeriale de anchetă. O astfel de comisie constituită pentru cercetarea destituirii învățătorului Emanoil Dumbravă de la școala comunei Văleni constata în raportul către ministru că „toată sfera de competență legală a Comitetului școlar din Bolgrad se află

²⁹⁷Adresa nr. 7820 din 24/8 februarie, *ANIC.MCIP*, Ds. 1153/1865, fila 3 f-v.

²⁹⁸Decret nr. 566/17.IV.1865, *ibidem*, fila 71 f-v.

²⁹⁹Adresa nr. 22110 din 27/8.V.1865, *ibidem*, fila 24.

prescrisă în Hrisovul căimăcămesec din Iași din 10 iunie 1858, Hrisov ce condiționează funcționarea școlilor elementare coloniale numai pe prescrierile Așezământului școlar al Moldovei «din 1851» până astăzi în vigoare” și, drept urmare „Comitetul bolgrădean nu are după acel Hrisov nici o autoritate legală sau directă de a înființa, desființa sau modifica vreo școală colonială”. Și aceasta, cu atât mai puțin asupra celor vreo zece școli coloniale rămase încă în picioare din cele peste 20 de școli române înființate de Guvern înainte de emiterea citatului Hrisov – concluzionau cei trei membri ai comisiei de anchetă, revizorul Ioan Pavlov, directorul prefecturii de Bolgrad, Ghidonescu și institutorul D. Teodorescu³⁰⁰.

Multe dintre acestea constituie substanța capitolului „Abuzuri”, dar aici semnalăm doar ingerințele Școlii din Bolgrad în activitatea școlilor primare rurale și urbane. Profesorul I. C. Massim semnală în raportul său către ministru că subrevizorul și revizorul școlar constatau „amestecul Comitetului Școlii centrale din Bolgrad, fără drept, și la școlile primare, destituind și numind învățătorii fără prealabila autorizare a Ministerului, introducând în aceste școli cărți bulgare sau cărți române neautorizate de autoritățile școlare centrale”. Toate acestea nu aveau nici un temei legal deoarece „Hrisovul este instituit numai pentru administrarea Școlii centrale și nici un articol din acest act nu-i recunoaște vreun drept de ingerință și asupra școlilor primare”³⁰¹.

Raportul lui I. C. Massim se întemeia și pe propriile observații culese din deplasările efectuate în diversele școli sătești ale județului. „La cele mai multe comune ce am vizitat am întâmpinat plângeri asupra progresului școlilor” și concluziona cu oarecare amărăciune: „Este dar timpul, continua inspectorul trimis de București, ca Ministerul să scoată de îndată școlile comunale ale coloniilor de sub ingerința Comitetului din Bolgrad, ca să le aibă sub imediata sa priveghere și, totodată, să le reformeze și să le pună pe același picior pe care Legea instrucțiunii a pus și celelalte școli primare din țară, făcând ca învățăturile prescrise pentru această categorie de școli să se predea numai în limba română”³⁰².

VI.2.2. Programa de studii a Școlii centrale din Bolgrad

VI.2.2.1. Între gimnaziu și liceu, 1858 – 1876; de liceu, din 1876

La doar doi ani după înființarea Școlii centrale din Bolgrad, în 1860, un raport al directorului general al școlilor din Departamentul Cultelor de la Iași,

³⁰⁰Prescript verbal din 3.I.1865, *ANIC. MCIP*, Ds. 35/1865, fila 148 f-v.

³⁰¹Raport din 7.III.1869, *ibidem*, Ds. 71/1872, fila 137 v.

³⁰²*ibidem*, fila 129 f.

Melidon, privind școlile din Basarabia semnală lui M. Kogălniceanu, ministru interimar la Culte și Instrucțiune că „un tablou statistic primit de la Comitetul Școlii centrale în anul trecut, se văd însemnați profesori bulgari ce nu au nici autorizația ministrului” și continua: „Cât pentru Școala centrală din Bolgrad, Comitetul a cerut autorizarea mai multor profesori bulgari, care s-au și autorizat provizoriu dar până acum nu se vede având vreun profesor român”³⁰³.

În același an, programa școlară se constituia din: Limba și literatura română; Istoria patriei; Geografia patriei; Limba și literatura bulgară; Limba greacă; Matematica; Istoria universală și Geografia; Limba rusă; Religia; Desenul și Caligrafia³⁰⁴. Toate aceste discipline erau predate de șase cadre didactice, dar la acea dată Școala avea doar două clase.

Începând cu anul școlar 1865/1866, când instituția avea toate cele șapte clase, în programa de studii apar introduse noi obiecte de studiu. Astfel, din clasa a III-a s-a predat **Istoria naturală**, cu două ore pe săptămână. Disciplina figurează apoi și în clasele a IV-a, cu o singură oră, iar în clasele V – VII cu câte două ore săptămânal. Din clasa a IV-a s-a introdus **Limba slavonă**, regăsită și în clasa a V-a și înlocuită în ultimele două clase cu **Literatura slavonă**. **Fizica și Cosmografia** au fost introduse începând cu clasa a V-a. Cea dintâi a rămas obiect de studiu, cu două ore pe săptămână și în următoarele două clase. Din clasa a VI-a s-a predat și **Agronomia**, cu doar o oră săptămânal, pondere păstrată și pentru clasa a VII-a³⁰⁵. Din parcurgerea „Programei” pe respectivul an școlar remarcăm eliminarea cu desăvârșire a limbii eline, cu toate că în statul de funcționii al Școlii figurează un cadru didactic cu asemenea specialitate. Mai curios este faptul că același stat de funcționii prevede plata unui profesor de „Comerț”, pentru un semestru, fără ca disciplina să fie cuprinsă în orarul respectivului an școlar³⁰⁶.

Dacă acordăm cuvenitul credit „Statului de funcționii al Școlii centrale din Bolgrad pe anul 1866”³⁰⁷, unde sunt prevăzute sume pentru plata unui profesor de Limba germană și a altuia de Contabilitate, avem dreptul să presupunem că din anul școlar 1866 – 1867 au fost incluse și aceste noi obiecte, fără a ști însă în dauna căror discipline. Ambele discipline vor figura în programa anului școlar 1869/1870, după cum vom vedea mai jos.

³⁰³ „Relație de starea școlilor din Basarabia”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 38/1859, filele 153 – 154 și 157.

³⁰⁴ „Orarul Școlii centrale din Bolgrad pe anul 1860”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 53/1860, fila 12.

³⁰⁵ „Programa lucrătoare Școlii centrale din Bolgrad, despărțită pe ore a anului școlar curent, 1865 – 1866”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1153/1865, fila 82.

³⁰⁶ „Statul «de funcționii» al Școlii centrale din Bolgrad pe anul 1865”, *ibidem*, fila 75.

³⁰⁷ *Ibidem*, fila 212 f-v.

Această programă școlară, ceea ce în limbajul actual ar fi „aria curriculară”, determina pe profesorul I. C. Massim, director la unul din liceele din București, trimis al ministrului pentru evaluarea activității didactico-pedagogice a Școlii centrale din Bolgrad, să afirme că „m-am încredințat că în Școala centrală din Bolgrad, care are pretențiile unui liceu de șapte clase și care dispune de sume cu neasemănare mai mari decât orice liceu al țării, un elev abia capătă până în a șaptea clasă cultura intelectuală ce ar căpăta un școlar în trei sau patru clase de gimnaziu”³⁰⁸. Autorul raportului semnală că Ministerul a refuzat să recunoască certificatele eliberate de Școală deoarece „legea în vigoare nu permite a adevărați alte testimonii afară de diplomele de bacalaureat”³⁰⁹.

Programa școlară pentru toate cele șapte clase, existentă în primăvara anului 1869, când I. C. Massim își redacta raportul pentru ministrul Alexandru Crețescu, trebuie să fi fost aceeași și în aprilie – mai 1870, dată la care comisia constituită din prefectul județului Bolgrad și profesorul C. I. Poteca efectua o nouă evaluare a Școlii. Delegarea acestei comisii a fost provocată de reclamația Comitetului de inspecție al Școlii împotriva directorului, Titus Pârnu, numit provizoriu în această funcție. Rezoluția ministrului George Mărzescu³¹⁰ preciza că „subsemnatul căutând să aibă o idee exactă despre starea Școlii centrale din Bolgrad nu numai sub raport științific dar și moral, că nu trebuie a se neglija nici învățământul primar și rural din colonii și Domeniile statului «și» dacă, într-adevăr Școala centrală se conduce de bulgari și studiul se face în limba slavă, pe aceste considerente delegăm din partea noastră pe Gr. Petrovanu, fost profesor la Bolgrad timp de mai mulți ani, și cu cunoștințe de limba bulgară, care împreună cu prefectul și revizorul respectiv vor cerceta minuțios și conștiincios cele arătate prin raport cum și toate celelalte puncte enumerate de noi în această rezoluție”³¹¹.

Probabil că la decizia noului ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, Vasile Pogor³¹² care i-a urmat lui G. Mărzescu, în locul lui Gr. Petrovanu s-a deplasat la Bolgrad, în perioada aprilie – mai 1870, C.I. Poteca, care împreună cu prefectul Teodor Boldur Lățescu, dar în lipsa revizorului școlar indisponibil la acel timp trebuiau să cerceteze: 1. „reorganizarea învățăturilor și distribuirea

³⁰⁸ Raport din mai 1869, *ANIC. MCIP*, Ds. 71/1872, fila 128 f.

³⁰⁹ *Ibidem*, fila 137 f.

³¹⁰ Îl înlocuiește pe Alexandru Crețescu la Culte și Instrucțiune Publică la 12 decembrie 1869, în guvernul lui Dimitrie Ghica. Deține același portofoliu și în următorul guvern al lui Alexandru G. Goleșcu, de la 2 februarie la 18 aprilie 1870, Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României*, p. 44 – 45.

³¹¹ Prescript verbal al Consiliului permanent din 4.III.1870, *ANIC. MCIP*, Ds. 78/1870, fila 12.

³¹² Deține portofoliul pe timpul guvernării lui Manolache Costache Epureanu, între 20.IV. – 23.V.1870, dată la care demisionează, devenind ad-interim Petre P. Carp, fără a prelua însă funcția, Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 46.

orelor de studiu într-un mod mai proporțional” și 2. „direcțiunea Școlii, împotriva căreia se ridică mai multe nemulțumiri”³¹³.

În iulie 1870 profesorul Pascal, trimis și acesta pentru evaluarea nivelului de pregătire al elevilor Școlii centrale, informa Ministerul despre aceeași programă școlară, dar cu precizarea titularului fiecărei discipline și studiile absolvite de acesta³¹⁴.

Toți autorii rapoartelor amintite considerau absolut necesară reformarea programei Școlii centrale din Bolgrad, astfel ca la absolvirea ei elevii să poată beneficia de un statut similar al absolvenților de liceu. Profesorul I. C. Massim aprecia că Ministerul trebuie „să dea Școlii centrale din Bolgrad organizarea celorlalte licee din țară, **cu singura diferență că limba bulgară și literatura slavă să fie obligatorie în numita școală**”³¹⁵ (*subl. ns. I.S.*).

Comisiile delegate de miniștrii G. Mărzescu și Vasile Pogor, la distanță de doar câteva luni una de cealaltă, relaua propunerea transformării gimnaziului în liceu, sub diferite formulări și argumentări. Cea dintâi, alcătuită din Boldur Lătescu și C.I.Poteca, sugera „să se admită elevii în Școala centrală numai după absolvirea școlii primare, ridicând-o astfel la gradul de liceu, cu o programă identică liceelor din țară” și continua cu ideea, parcă preluată de la profesorul I.C.Massim: „**la care se va adăuga limba bulgară, indispensabilă pentru locuitorii din această parte**”³¹⁶ (*subl. ns. I.S.*). Cea de a doua comisie, a profesorului Pascal, emitea aceeași propunere când raporta ministrului: „cred că această Școală centrală ar fi bine să fie pusă pe același picior pe care se află toate liceele din țară” oferind, totodată, și soluțiile: „Pentru aceasta ar trebui să se adauge încă două clase, de filozofie și retorică și de drept administrativ” și atunci „clasele I și a II-a din această școală vor trece la școlile primare” încât Școala, devenind liceu, va putea produce bacalaureați în stare de a urma cursurile la facultățile din București și Iași³¹⁷.

Propunerea era reluată de prefectul județului Bolgrad, I. Dumitriu care, după ce observa că „Scopul fondatorului a fost uman și patriotic și nu este de tăgăduit că în curs de 12 ani «Școala centrală» a servit a împrăștiia lumina în junimea română și bulgară de aici, dar nu este mai puțin adevărat că, în starea în care se găsește acum, lasă mult de dorit” reamintea ministrului că „anul trecut a fost aici D-I I. C. Massim, fost director al liceului din București și

³¹³ „Relație dată d-lui Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice în privința Școlii centrale din Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 78/1870, fila 104 f-v.

³¹⁴ Raport din iulie 1870, *ANIC. MCIP*, Ds. 71/1872, fila 130 f-v.

³¹⁵ Raport din mai 1869, *ANIC. MCIP*, Ds. 71/1872, fila 128 f.

³¹⁶ *Ibidem*, fila 105 v.

³¹⁷ Raport din iulie 1870, *ANIC. MCIP*, Ds. 71/1872, fila 131 v.

I-am rugat să intervină la Dumneavoastră spre a pune pe o cale normală învățătura din Școala centrală”³¹⁸.

Nivelul gimnazial al Școlii centrale din Bolgrad și necesitatea reorganizării lui erau constatate și de Costa-Foru cu prilejul unei deplasări în Moldova în vara-toamna anului 1872³¹⁹. Ca fost ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice cu doar câteva luni mai înainte, Costa-Foru își informa colegul de cabinet, pe generalul Christian Tell, că „Gimnaziul din Bolgrad, o mărturisesc cu părere de rău, nu dă rezultate satisfăcătoare; însăși membrii Consiliului școlar s-au tânguit și s-au rugat a se lua măsurile ce Guvernul va recunoaște că sunt necesare spre a se organiza acest așezământ pe niște baze mai solide”³²⁰.

Un raport detaliat despre starea Școlii centrale din Bolgrad, în care sunt surprinse atât deficiențele în administrarea fondurilor bănești, calitatea precară de pregătire intelectuală a membrilor Comitetului responsabil de întreaga activitate a instituției, cât și statutul limbii române sau nivelul de pregătire al elevilor era trimis ministrului de către prefectul județului Th. Boldur Lătescu la 5 februarie 1873. Urmare acestui raport alarmant generalul Christian Tell dispunea constituirea unei comisii de evaluare a Școlii sub raport economic și instructiv-educativ³²¹ ale căror rezultate însă nu le cunoaștem.

Din aprilie 1874 și până la 30 ianuarie 1876 titularul Ministerului a fost ilustrul intelectual Titu Maiorescu, a cărui exigență în adoptarea bugetului Școlii pe anul 1875 am remarcat-o mai sus. Probabil că tot în timpul Ministeriatului său s-au creat și condițiile deciziei ca Școala centrală din Bolgrad să adopte programa de liceu, dar cel care o va pune în practică va fi Gheorghe Chițu, ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice din 27 aprilie 1876 și până la 31 octombrie 1878, în guvernele Manolache Costache Epureanu și I. C. Brătianu³²².

Programa de liceu a fost adoptată la Școala centrală din Bolgrad la 20 octombrie 1876. Comisia constituită pentru elaborarea acesteia decidea „a se adopta întocmai și la Școala centrală din Bolgrad programa liceelor statului

³¹⁸ Raport nr. 2066/15.III.1870, *ANIC. MCIP*, Ds. 78/1870, fila 48 f-v.

³¹⁹ George Costa-Foru, care deținea portofoliul Externelor, a fost și ad-interim la Justiție între 8 iunie și 28 octombrie 1872, răstimp în care a efectuat deplasarea în sudul Basarabiei, trecând apoi prin Huși, Dorohoi, Agapia etc., făcând observații asupra școlilor și monumentelor istorice din respectivele localități.

³²⁰ „Extract după relația d-lui G. Costa-Foru, ministru de Externe și ad-interim la Justiție”, *ibidem*, filele 73 v – 74 f.

³²¹ Raport nr. 1255/5.II.1875 și avizul nr. 548/13.II.1875 al Consiliului permanent, *ibidem*, Ds. 70/1873, filele 32 – 35; 43 – 47.

³²² Guvernul lui Manolache Costache Epureanu a avut o scurtă existență, între 27 aprilie și 23 iulie 1876, urmat de cele prezidate de ilustrul om politic, I. C. Brătianu, vezi: Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 49 și urm.

cu adăugire însă a Limbilor bulgară și slavă și a Științelor comerciale prevăzute în Hrisov ca obligatorii”³²³.

Bugetul Școlii pe anul 1877, aprobat de Comitet în luna noiembrie 1876, includea salariile profesorilor pentru noile discipline, precum și cele determinate de modificările aduse programei. Aceasta ridică durata studiilor de la șapte la opt clase; limbile română și bulgară beneficiau de un număr egal de ore; limba latină era predată încă un semestru în cursul inferior; istoria universală și geografia, precum și matematica erau prevăzute pentru încă două semestre în cursul inferior. Dintre disciplinele nou incluse în programă aflăm filosofia, un semestru și economia politică și drept administrativ care urmau să fie predate de profesorul de comerț, deja existent în statul de funcțiuni al Școlii³²⁴. Demara, astfel, o nouă etapă în istoria acestei instituții de învățământ din Bolgrad, despre a cărei evoluție în anii următori documentele din arhivele românești nu păstrează nici o informație de vreme ce, din 1878 în sudul Basarabiei se reinstaura administrația țaristă până la 1918, când Sfatul țării din întreaga Basarabie hotărâ unirea cu România.

VI.2.2.2. Statutul limbii naționale și al limbii bulgare

Hrisovul statornicea la art. 6 că „Toate învățăturile de această școală se vor preda în limbile bulgară și română, în care se vor explica și limbile străine; iar în școlile primare ce au se înființa prin toate coloniile, învățătura se urma în românește prin satele unde majoritatea populației va fi română și în bulgărește pe acolo unde majoritatea va fi bulgară, cu acea condiție însă ca și pentru acestea ca învățătura limbii română să fie obligatorie” iar imediat mai jos, în articolul 7, se preciza că „În privirea principiului de la punctul 6 profesorii de această școală, «Școala centrală», vor trebui să cunoască amândouă limbile sau să fie profesori, îndeobște, pentru amândouă acestea”³²⁵. Nenumărate rapoarte ale oficialilor guvernamentali – revizori, prefecți, delegați ai Ministerului etc. – semnalau nerespectarea celor prevăzute în Hrisovul caimacamului Vogoride. Astfel, comisia constituită din prefectul județului Bolgrad și directorul Școlii comerciale din Galați, C. Troteanu, raportau în mai 1866 că atât în Școala centrală, cât și în școlile primare din Bolgrad patronate de aceasta „a constatat cu destulă părere de rău că limba română e

³²³Proces-verbal din 8 martie 1877 care face trimitere la un altul din 20 octombrie 1876. Pentru adoptarea programei de liceu s-au redus orele la disciplinele Limba latină, 5 ore; Limba elină, 4 ore; Limba franceză, 4 ore; Limba germană, 2 ore; Geografia, 2 ore; Desenul, 2 ore; Muzica vocală, 8 ore și câte o oră la Matematică, Fizică, Științe naturale. Cele 30 ore astfel obținute au fost distribuite pentru Limba bulgară, 18 ore; Limba slavă, 5 ore și Științe comerciale, 7 ore, *ibidem*, Ds. 74/1877, filele 139 – 140.

³²⁴Proces-verbal nr. 510/19.XI.1876, *ibidem*, filele 33 f-v și 62 f-v.

³²⁵*Ibidem*, Ds. 71/1872, fila 138.

foarte neglijată, predându-se în Școala centrală numai gramatica și istoria în limba română, iar celelalte obiecte în limba bulgară, contrar articolelor 6 și 7 din Hrisovul Școlii”³²⁶.

Deși Comitetul Școlii a promis remedierea „lipsurilor în predarea limbii române odată cu începerea viitorului an școlar” situația rămâne neschimbată și în următorii ani. Delegatul ministrului, profesorul I. C. Massim, constata cu prilejul inspecției din luna mai 1869 că în aplicarea acestui articol șapte din Hrisovul Vogoride „neexistând nici o reglementare a autorităților centrale, domnește confuzia, fiecare profesor urmând propriile sale inspirații, astfel încât: 1. unii predau timp de oră aceeași lecție în ambele limbi, pentru toți școlarii clasei; 2. alții predau aceeași lecție pe texte românești pentru școlarii de origine română, în bulgară și de pe texte bulgărești pentru școlarii de origine bulgară; 3. iar alții explică numai în bulgară sau, alții, numai în română”³²⁷. Autorul era îndreptățit să afirme că „studiul limbii române este cu adevărat foarte neglijat în Școala centrală din Bolgrad” de vreme ce „acest studiu, lucru de mirare, se face ca pentru o limbă străină, cu ajutorul limbii bulgare, de pe cărți lucrate în limba bulgară”³²⁸. Instigați de directorul Școlii, Iconomov, sau din proprie inițiativă elevii au refuzat participarea la prelegerile de științe naturale ale profesorului Dancu, cerându-i să predea în limba bulgară. Numai după ce profesorul Dancu a informat telegrafic Ministerul de situația creată, directorul intervine autoritar, determinând elevii să reia frecventarea respectivelor ore de științe ale naturii.

Deficiențele în predarea limbii naționale o constata și comisia constituită din Boldur Lătescu și delegatul Ministerului, profesorul C. I. Poteca, în mai 1870. Raportorii constatau că „în clasele unde unele lecții se explică și în română elevii sunt lipsiți de cărți care să fie uniforme cu cele admise pentru elevii bulgari, care au manuale pentru toate disciplinele” și „chiar pentru disciplina literatura română elevii nu au manuale, încât sunt nevoiți să învețe cu mare anevoință după notițele din clasă, mai cu seamă că majoritatea elevilor sunt bulgari”. Drept urmare „sunt mulți elevi, chiar în clasele superioare, care nu cunosc această limbă (*româna, n.ns. I.S.*) decât tot atât cât cunosc celelalte limbi străine, cum franceze sau germana”³²⁹. În pofida celor prevăzute de Hrisovul lui Vogoride în privința statutului de egalitate al celor două limbi – româna și bulgara – în procesul de predare, autorii raportului constatau ponderea limbii bulgare, căreia îi erau afectate 68 de ore săptămânal

³²⁶Proces-verbal din 4.V.1866, *ANIC. MCIP*, Ds. 1153/1865, fila 139 v.

³²⁷*Ibidem*.

³²⁸*Ibidem*, fila 128 f.

³²⁹*Ibidem*, Ds. 78/1870, fila 105 f-v.

față de numai 53 pentru limba română, în structura unei săptămâni pentru toate cele șapte clase³³⁰.

Pentru înlăturarea deficiențelor constatate în predarea limbii române comisia propunea: 1. contopirea catedrelor de limbă slavă și limbă bulgară și lecțiile să fie predate numai în bulgară, care pentru elevii români să fie disciplină facultativă; 2. unificarea catedrelor de limbă latină și limbă română, iar lecțiile să fie predate numai în română pentru toții elevii și 3. „științele să se predea toate în limbile română și bulgară pentru toți elevii, conform Hrisovului, încât nu am mai întâlni elevi din clasa a VII-a știind să traducă foarte bine din alte limbi în bulgară, iar în română nu³³¹ –conchideau raportorii.

Predarea deficitară a limbii române era semnalată încă din 1865 de revizorul județelor Bolgrad, Ismail și Cahul și în școlile primare ale orașului unde „predarea tuturor obiectelor didactice în limba bulgară se efectuează de către profesorii Școlii centrale”. Mai mult chiar, la clasa a III-a a școlii întreținută de guvern „predarea limbii române, prescrisă și de Hrisov și de programă s-a îngăduit cu totul, neîngăduindu-se învățătoarei a preda nici o singură lecțiune în toată curgerea unui semestru³³².

Învățătorul Ioan Mancaș de școala primară nr. 1 din Bolgrad informa Ministerul că „școlile sucursale de băieți și de fete din mahalaua Iambolca sunt cu totul lipsite de limba română” și continua „Am asistat la examen și din 130 de elevi din clasa I numai vreo 30 au răspuns, parte la silabisire, parte la cetire în română, iar restul nici literele limbii române nu le cunosc³³³. Aceași situație era semnalată de învățătoarea școlii primare de fete din Bolgrad, Profira Negruți, care afirma într-un raport că „lecțiile române se dau de două ori pe săptămână de persoane incapabile de a preda limba română³³⁴.

³³⁰ Limbile de predare a disciplinelor pe întreaga durată a unei săptămâni la Școala centrală, pentru toate cele șapte clase erau: Religia (cl. I – VII, 14 ore/săptămână, în limbile bulgară și română); Limba, istoria și literatura română (cl. I – VII, 21 ore/săpt., în română); Limba și literatura bulgară (cl. I – VI, 18 ore/săpt., în bulgară); Limba latină (cl. III – VII, în bulgară, 10 ore/săpt.); Limba elenă (cl. III – VII, în bulgară, 10 ore/săpt.); Limba franceză (cl. II – VII, în bulgară, 15 ore/săpt.); Limba slavă (cl. IV – VII, în bulgară, 6 ore/săpt.); Limba germană (cl. III – VII, în română, 12 ore/săpt.); Matematica (cl. I – VII, în română și bulgară, 22 ore/săpt.); Fizica și cosmografia (cl. II – VII, în bulgară, 9 ore/săpt.); Științele naturale și chimia (cl. IV – VII, în română, 10 ore/săpt.); Geografia și istoria universală (cl. I – VII, în română și bulgară, 11 ore/săpt.); Comerțul (cl. III – V, în română și bulgară, 5 ore/săpt.); Caligrafia și desenul (cl. I – IV, în română, 10 ore/săpt.) și Muzica vocală și gimnastica (cl. I – VII, 3 ore/săpt.).

³³¹ *Ibidem*, fila 114 f.

³³² Extras din raportul revizorului școlar de Ismail, Bolgrad și Cahul, sub nr. 93 din 18 februarie 1865”, *ibidem*, Ds. 1153/1865, fila 183.

³³³ Raport nr. 12/11.I.1871, *ibidem*, Ds. 87/1871, filele 21 f-v și 24 f-v.

³³⁴ Raport nr. 9/13.V.1872, *ibidem*, Ds. 90/1872, fila 9 f-v.

Într-o situație asemănătoare se găsea statutul limbii române și în școlile primare din județul Bolgrad. Semnalând această stare de lucruri ministrului, prefectul C. I. Poteca găsea explicația în diversitatea demografică a județului cu „locuitori care sunt de origine română, bulgară, rusă și alții numiți găgăuzi și care nu știu altă limbă decât turcește” iar școlile au „învățători cunoscând unii numai limba română, alții numai pe cea bulgară; copiii nu învață mai nimic pentru că feciorii de români neștiind bulgărește, dacă lecțiile li se predau în această limbă și își pierd timpul în deșert; tot așa și cu feciorii de bulgari, ruși și găgăuzi dacă îi învață numai românește”. În opinia prefectului remedierea acestui inconvenient s-ar putea face numai dacă „toate cărțile școlare trebuincioase pentru acest județ ar fi traduse și imprimate în limba română, în paralel cu dialectul fiecărei populații din cele notate mai sus³³⁵. La această soluție revizorul Gr. Petrovanu adăuga obligativitatea ca „toți învățătorii străini și cei români să învețe, cei dintâi, limba română, iar cei de pe urmă limba localității în care funcționează³³⁶.

Problema a fost dezbătută și în cadrul Consiliului general al județului Bolgrad care considera că rezolvarea ei depindea exclusiv de învățători, obligați „să cunoască și limba locuitorilor ai căror fii îi instruiesc³³⁷.

În ciuda tuturor semnalărilor datorate învățătorilor, revizorilor școlari, prefectilor județului Bolgrad, a emisarilor trimiși de la București Ministerul nu a reușit să impună fie și numai a prevederilor hrisovale în privința statutului limbii naționale în Școala centrală din Bolgrad și a celor primare patronate de aceasta. Comitetul de inspecție și corpul profesoral, ambele constituite în integralitate din cetățeni de etnie bulgară au știut să exploateze inerția guvernului persistând în marginalizarea limbii naționale, care a rămas cu un statut de limbă „străină”, asemănător limbilor clasice (latina și greaca) sau moderne (franceza și germana) cum bine subliniau în raportul lor din mai 1870, Boldur Lățescu și profesorul C. I. Poteca.

VI.2.3. Profesorii

VI.2.3.1. Selectare, studii, salarizare

La debutul său în 1858, Școala centrală din Bolgrad avea doar cinci profesori pe care îi consemnează documentele de examen de la sfârșitul celui de-al doilea an școlar 1859/1860, desfășurat în zilele de 9-10 iulie 1860. Religia era predată

³³⁵ „Memoriu asupra școlilor din orașul și județul Bolgrad în martie 1871”, *ibidem*, Ds. 87/1871, fila 37.

³³⁶ Raport nr. 3 din 13/25.II.1872, *ibidem*, Ds. 90/1872, fila 8.

³³⁷ Adresa nr. 1250 din 25/6 ianuarie 1872 a Ministerului de Interne cu extras din hotărârea Consiliului general al județului Bolgrad, *ibidem*, Ds. 32/1872, filele 7 – 9.

de preotul Mihail Cazanacli, singurul cadru didactic al Școlii cu continuitate până la sfârșitul perioadei de care ne ocupăm; limba română, de Grigore Petrovanu; limbile bulgară și greacă, precum și matematica și geografia erau predate de C. Radulov; caligrafia, A. Baranov, iar istoria naturală, de dr. Mutiev, care deținea și funcția de director, calitate în care a semnat cataloagele de examen din vara anului 1860 la școlile primare din comunele Cișmevăruița, Congaz, Cairaclia, Dermendere, Împutița, Cartal, Caragaci, Hagiabdula, Șichirlichitai etc. Mutiev, adus din Rusia la direcțiunea Școlii, își luase doctoratul în științe și filozofie la Berlin, dar „ca director și membru al Comitetului de inspecție a impus predarea științelor în limba rusă, înlocuirea istoriei patriei cu istoria Rusiei și trecerea limbii române ca obiect facultativ”³³⁸. Dintre cele șase cadre didactice cu care Școala centrală a funcționat în primii șase ani numai Gr. Petrovanu era român. Dezvăluind Ministerului „nerespectarea prevederilor Hrisovului de către director și ceilalți membri ai Comitetului de inspecție” contra lui s-au declanșat persecuțiile directorului care, în final, se soldează „cu interzicerea intrării la clasă și înlocuirea lui în februarie 1862, cu doi profesori bulgari care, deși știau foarte puțin românește, au fost puși să predea limba română”³³⁹. Fiind bun cunoscător al limbii bulgare Ministerul îl va însărcina, în anii 1870 – 1873, cu revizoratul școlar în județul Bolgrad.

Raportul redactat cu prilejul examenelor de sfârșit de an școlar 1859/1860 menționa că „Școala centrală abia a pășit în al doilea an al existenței sale” și cum „pentru viitor are trebuință de încă un profesor de istorie și geografie, cu care se împlinește personalul secției inferioare” îl propunea pentru acest scop pe „Cazanacli, care absolvă acum cursul învățaturii în Seminarul Socola”³⁴⁰. Informația privind absolvirea Seminarului este confirmată de „Tabloul absolvenților Seminarului Socola din Iași, pe anul 1860” între care figurează și „Nicolae Cazanacli, 27 ani, fiul preotului Vasile Cazanacli din Doluchioi, ținutul Ismail, cu studii la Chișinău și Socola”³⁴¹. Comitetul Școlii centrale relua recomandarea lui „N. Cazanacli pentru postul vacant de istorie, geografie și matematică”, „fiul preotului Vasiliu din colonia Doluchioi, care a absolvit Seminarul din Chișinău și din Iași, cursul științelor de opt ani, meritând la mai toate obiectele calificativul eminent”³⁴² – se preciza în atestatul de studii anexat solicitării. Ministerul îl numea în postul solicitat de la Școala centrală în septembrie 1860³⁴³.

³³⁸N. Adăniloie, *Învățământul în sudul Basarabiei între anii 1857 – 1878*, în „Revista istorică”, tom IV, anul 1993, nr. 9-10, p. 897.

³³⁹*Ibidem*.

³⁴⁰Raport nr. 151/14.VII.1860, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, filele 103 – 104.

³⁴¹*ANIC. MCIP*, Ds. 101/1866, filele 77 și urm.

³⁴²Adresa nr. 180/29.VIII.1860, *ibidem*, Ds. 53/1860, filele 37 f – 38 f-v.

³⁴³*ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 52/1860, fila 39.

În 1864 profesorul N. Cazanacli „de Istoria universală și Geografie la Școala centrală din Bolgrad” după cum singur se recomandă într-o suplică adresată Ministerului de resort, intrase în politica militantă, fiind ales al doilea deputat pentru județul Bolgrad, după Neculai Lambrino, la alegerile generale din 24 – 25 noiembrie 1864³⁴⁴. În ședința publică de deschidere a sesiunii legislative din 6 decembrie 1864 depune jurământul în mâinile Domnitorului Alecsandru Ioan Cuza, iar peste două zile semna jurământul³⁴⁵. Face parte din delegația celor 20 de deputați desemnați a-l felicita pe Domnitor la 1 ianuarie 1865³⁴⁶.

Pe durata lucrărilor Adunării electivă se arată apărătorul celor care doresc să obțină indigenatul, cetățenia română, votând mereu în favoarea acestora. Îl aflăm în rândul celor 20 de deputați care votează un proiect de lege prin care Guvernul propunea acordarea cetățeniei române unui număr de 30 de bulgari din Brăila „fără a mai fi necesară durata de 10 ani a stagiului sau orice altă formalitate”³⁴⁷. Cu ocazia convocării sesiunii extraordinare a Adunării Elective la 2 mai 1865 profesorul N. Cazanacli informa Ministerul că a anunțat „Comitetul acelei Școli că plec la București spre a reintra în exercițiul mandatului meu de deputat” și solicita să dispună dispozițiile necesare spre a fi suplinit „pentru a nu se neglija predarea obiectelor încredințate mie”³⁴⁸.

Modalitatea de selectare a corpului profesoral al Școlii centrale urma, de regulă, cursul întâlnit în cazul lui N. Cazanacli: Comitetul Școlii recomanda Ministerului, iar acesta îl numea în postul solicitat. După promulgarea Legii Instrucțiunii Publice în noiembrie 1864, candidatul recomandat de Comitetul Școlii trebuia să se supună unui concurs, în cazul în care nu a susținut unul anterior. O asemenea situație am întâlnit-o cu prilejul ocupării catedrei de Istoria universală, pentru care s-a prezentat la concursul ținut la București la 4 iunie 1875 un singur candidat, D. Agura³⁴⁹. Cum acesta depusese un concurs

³⁴⁴Lista de deputați aleși pentru Adunarea Electivă a României, la alegerile generale din 24 și 25 noiembrie 1864” în: *Desbaterile Adunării Elective a României*, nr. 1/1865, p. 1 – 2.

³⁴⁵*Ibidem*, p. 11.

³⁴⁶*Ibidem*, p. 50.

³⁴⁷Împotriva proiectului de lege au votat 75 de deputați, *ibidem*, p. 209 și 213.

³⁴⁸*ANIC. MCIP*, Ds. 1153/1865, fila 10.

³⁴⁹La 12 septembrie 1864 erau recomandați de Comitetul de inspecție școlară (adresa era semnată de Titu Maiorescu și N. Culiuanu) Seminarului Socola din Iași, spre a fi primiți în internat, absolvenții Seminarului din Ismail, D. Agura I și D. Agura II (*DJIANIC, Seminarul „Veniamin Costachi”*, Ds. 115, fila 3987). La 27 septembrie rectoratul Seminarului Socola înainta Ministerului lista cu elevii interni unde îi regăsim pe cei doi ca elevi în clasa a IV-a (*Ibidem*, filele 476 și 472). În martie 1865 „Dimitrie Agura din Cișmevăruița, jud. Bolgrad” figura ca elev în clasa a IV-a la Seminarul Socola (*Ibidem*, Ds. 130, fila 87 v.). În iulie 1868 primeau certificate de absolvire a „amândouă cursurile Seminarului” „D. Agura, de origine bulgară, în vârstă de 20 de ani, fiul preotului Dimitrie Agura din colonia Cișmevăruița, admis în Seminar după lege, în septembrie 1864” și „D. Docan, de origine bulgară, de 21 ani, fiul agricultorului V. Agura din colonia Cișmevăruița, admis în Seminar în septembrie 1864”

în februarie 1872 la Universitatea din Iași, unde obținuse „o medie satisfăcătoare de 7,14 pentru ocuparea unei catedre similare la liceul din Botoșani” Ministerul îl numea profesor cu titlu provizoriu de „Istoria universală” la Școala centrală din Bolgrad³⁵⁰.

Tot prin concurs trebuia să se ocupe și postul vacant de „maestru de muzică vocală la Școala centrală din Bolgrad” care urma să fie susținut la Școala de muzică și declamațiune din Iași. Comisia constituită din profesorii acestei instituții – Casimir Biscottini și Pietro Mezetti, ambii de canto; Gavril Musicescu, de armonie și Gheorghe Dima, de principii, sub președinția lui C. Gros – informa Ministerul, la 3 iulie 1875, că nu s-a prezentat nici un candidat, postul rămânând, în continuare, vacant și, firește, suplinit³⁵¹.

Prin aceeași modalitate a recomandării din partea Școlii, urmată de concurs, s-au ocupat și catedrele de limba slavă și literatura bulgară; de matematică și fizică și de limba germană. Primele două au devenit vacante ca urmare a decederii profesorilor Theodor Iconomov, în luna ianuarie 1872 și Ioan Filipov în luna mai 1872³⁵². Catedra de limba germană s-a eliberat după îndelungi presiuni exercitate de Comitet asupra titularului ei, profesorul Albert Scultety, după cum vom detalia mai jos. (**Anexa nr. 23**)

Catedra de Limbă slavă și literatură bulgară era suplinită, în ultima parte a anului școlar 1872-1873, de Vasile Stoianof. Comitetul de inspecție și directorul Pavel Theodorovici informau Ministerul că „în curând urmează a se recomanda o persoană specială pentru ocuparea acestei catedre”³⁵³. Cel recomandat a fost Vasile Stoianof „persoană specială în acest ram de știință, cu obligația de a fi supus concursului legitim” – se arăta în adresa Comitetului de inspecție al Școlii³⁵⁴. În ce anume a constat însă nota „specială” a lui Vasile Stoianof adresa Comitetului de inspecție al Școlii nu ne oferă nici o informație. Ministerul decide concurs în temeiul legii, care s-a desfășurat la București încât, pe Vasile Stoianof îl întâlnim ilustrând respectiva catedră și în anii următori, până la

(*Ibidem*, Ds. 161, filele 42 și 45). Încalinăm să credem că aceștia sunt cei doi elevi D. Agura I și II, iar candidatul la catedra de Istorie universală este unul și același cu absolventul D. Agura de la Seminarul Socola, promoția 1868.

³⁵⁰Documentele de concurs – Proces-verbal al comisiei de examinare, Adresele nr. 5211 – 5212 ale MCIP din 19.VI.1875, *ANIC. MCIP*, Ds. 71/1875, filele 79 – 81.

³⁵¹*Ibidem*, fila 86.

³⁵²Raport nr. 181/19.VII.1872 și „Lista de numărul profesorilor și școlărilor ce au fost în fiecare an de la înființarea Școlii centrale”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1/1872, filele 110 – 111.

³⁵³Raport nr. 94/20.IV.1873 și „Tablou arătător în ce limbă se propun cursurile programei din Școala centrală din Bolgrad, de fiecare profesor, data și modul numirii lui pe anul 1873”, *ibidem*, Ds. 70/1873, filele 90 – 91.

³⁵⁴Adresa nr. 154/25.V.1873, *ibidem*, fila 96.

limita perioadei de care ne ocupăm³⁵⁵. Catedra de matematică și fizică va fi ocupată după mai mulți ani de suplinitură de către Vasile Vasilev, fost elev al Școlii și apoi semibursier al acesteia în perioada 1871 – 1875.

Merită să insistăm însă asupra modului în care a fost disponibilizat profesorul de limba germană, Albert Scultety, manieră care ilustrează practica subtilă și subversivă prin care Comitetul Școlii și parte a colectivului profesoral își îndepărtau indezirabilii pentru a face loc foștilor elevi, servili și credincioși comunității bulgare. Scultety primește decretul de numire ca profesor de limba germană în 1869 și, după propria-i mărturie „de la început o persecuție sistematică fu pornită contra mea de către acest Comitet dorind a mă înlocui printr-un bulgar, pentru ca astfel ideile lor să poată prepondera”³⁵⁶. Într-adevăr, în martie 1871 Comitetul de inspecție recomanda Ministerului pe „Goranof spre a-l cerceta și dacă satisface această trebuință să dea convenita confirmare” de înlocuire a profesorului Albert Scultety care „nu este la înălțimea misiunii sale”³⁵⁷. Documentul este semnat inclusiv de C. I. Poteca, președintele Comitetului în calitate sa de prefect al județului. Acuzația adusă profesorului că „nu este la înălțimea misiunii” concordă, de altfel, cu observația pe care o făcea profesorul Pascal cu ocazia inspecției sale din iulie 1870: „Cât pentru d-l Albert Scultety, profesor de limba germană, am constatat că dumnealui cunoaște această limbă, dar elevii săi, chiar cei din clasa a VII-a, nu au nici măcar noțiuni elementare de dânsa”³⁵⁸, observație nu tocmai corectă dacă avem în vedere că Scultety funcționa în Școală de doar un an.

Presiunea Comitetului asupra lui Albert Scultety continuă și la doar două luni Ministerul primea un nou raport incriminator la adresa sa. De data aceasta sarcina de a controla cele sesizate este delegată revizorului școlar G. Giușcă. Cercetând la fața locului faptele pentru care era incriminat profesorul de limba germană, acesta concluzionează în raportul său din 16 decembrie 1871 că „Toate cele relatate de către Comitetul din Bolgrad în privința profesorului Albert Scultety sunt numai niște intrigă contra dumsale”³⁵⁹. În virtutea faptului că „Școala centrală din Bolgrad se întreține din fondurile sale” Ministerul considera, în februarie 1872, că problema în cauză „o va rezolva Comitetul care administrează Școala”. În fapt, prin această decizie Ministerul acorda

³⁵⁵Proces-verbal al Comisiei de adaptare a programei de liceu pentru Școala centrală din Bolgrad era subscris la 10 martie 1877 de toți membrii corpului profesoral: Director, P. Theodorovici; Profesori: Pr. M. Cazanacli, D. Agura, A. Constantinovici, P. Eftușencu, V. Stoianof, Ch. Camburof, I. Ivanof, A. Secco, B. Goranof, V. Zotta, I. Goșef și St. Vasileanu, vezi: *ANIC. MCIP*, Ds. 74/1877, filele 139 – 140.

³⁵⁶Memoriu din 19.III.1873, *ibidem*, Ds. 70/1873, fila 83 f.

³⁵⁷Proces-verbal din 30.III.1871, *ibidem*, Ds. 71/1872, fila 12.

³⁵⁸*Ibidem*, fila 134 v.

³⁵⁹Rapoartele nr. 385 și 386/16.XII.1871, *ibidem*, filele 10 f-v și 24 f-v.

Comitetului de inspecție al Școlii din Bolgrad libertatea de a hotărî soarta incomodului profesor.

Un alt raport acuzator la adresa profesorului, într-o problemă minoră, urmează în iulie 1872³⁶⁰, pentru ca în august același an, un nou raport al Comitetului ajungea pe masa ministrului. Aceiași membri ai Comitetului – M. Radionof, Uzunof și Ilief – apreciau că Scultety „este lipsit de bunele moravuri cerute de la un profesor, nici nu este la înălțimea misiunii sale” și că „prin certuri și intrigi provoacă conflicte între profesori și elevi”. În consecință „în virtutea drepturilor conferite de Hrisov și recunoscute de Minister prin adresa din februarie 1872” solicitau Ministerului să „fie înlocuit prin Bogdan Goranof, student la Universitatea din Praga, persoană demnă și care merită a ocupa această catedră, pentru care vă comunicăm trei acte, care constată studiile sale”³⁶¹. Ministerul tergiversează scoaterea la concurs a postului, dar în februarie 1873 publica postul vacant. „Devenind vacantă catedra de limba germană de la Școala centrală secundară de băieți din Bolgrad, anunța „Monitorul oficial”, examenul pentru ocuparea în mod provizoriu a acelei catedre urmează a se ține la 15 septembrie viitor în prezența juriului ce se va institui la direcțiunea Liceului din Bârlad”³⁶². Anunțul provoca un îndreptățit memoriu al profesorului Scultety în care reamintea Ministerului că „Această Școală nu este o instituție privată, plătită din fonduri particulare ci, din contra, are fonduri ce se iau din lacuri, moșii etc. «care sunt» proprietăți ale Țării”³⁶³, idee întâlnită, de altfel, și la M. Kogălniceanu, Vasile Alexandrescu (V. A. Urechia) și solicita respectarea legii și, în consecință, stoparea concursului. În pofida protestului, concursul își urmează cursul și din toamna anului 1873, studentul român de etnie bulgară de la universitatea pragheză va ocupa postul de profesor de limba germană la Școala centrală din Bolgrad, unde îl găsim și în primăvara anului 1877³⁶⁴.

În anii următori au fost încadrați ca profesori ai Școlii centrale alți doi foști elevi și studenți bursieri în străinătate ai acesteia: Vasile Vasiliev, care studiasse matematica și fizica la una din universitățile din Rusia pe durata anilor 1871 – 1875 și Ioan Goșef, cu studii în Germania pentru aceeași

³⁶⁰Raportul nr. 173/7.VII.1872 privește atitudinea „dură” a profesorului față de un elev prins fumând în clasă, nepot de-al unui membru al Comitetului de inspecție, caz în care chiar directorul Școlii, Pavel Theodorovici, îl considera „leneș” și „obraznic”, solidarizându-se cu Scultety, *ibidem*, filele 108 f-v, 114 f-v și 122 f-v.

³⁶¹Raport nr. 199/6.VIII.1872, *ibidem*, fila 108 f-v.

³⁶²„Monitorul oficial al României”, nr. 31 (sâmbătă 10/22 februarie 1873).

³⁶³Memoriu din 19.III.1873, *ibidem*, Ds. 70/1873, filele 83 – 84.

³⁶⁴Vezi: Procesul-verbal al Comisiei de adaptare a programei de liceu pentru Școala centrală din Bolgrad, *ANIC. MCIP*, Ds. 74/1877, filele 139 – 140.

perioadă³⁶⁵. Încadrarea acestora doi cu studii superioare în străinătate, precum și a profesorilor Eftușencu, Vasileanu și Camburov în toamna anului 1876 era legitimată de trecerea la noua programă de liceu a Școlii centrale din Bolgrad. Creștea în acest mod calitatea corpului profesoral, benefică pentru pregătirea elevilor și, firește, prin aceasta prestigiul și autoritatea instituției de învățământ bolgrădean.

Salarizarea corpului didactic al Școlii centrale din Bolgrad nu a ținut, atât la debutul acesteia, cât și mai târziu, de normele stabilite de guvernele Principatelor române. Aceasta pentru că instituția beneficia de un statut cu totul unic, cu imense venituri pe care statul, în fapt caimacamul Vogoride, le cedase ei. Salariile profesorilor de limba română (13 ore/săptămână) și de limba bulgară (15 ore/săptămână), Grigore Petrovanu și, respectiv, Sava Radulov erau în 1860 de 600 ruble³⁶⁶ care echivalau cu 6.000 lei/an, erau mai mari dar, totuși, comparabile cu cele plătite de stat profesorilor de gimnaziu din Iași și, firește, din orice alt oraș din Moldova. Spre exemplu arhitectul Ștefan Emilian Cherteș, invitat de Consiliul școlar al Modovei să preia catedra de Caligrafie și Desen la Gimnaziul din Iași și postul de arhitect al Academiei Mihăilene i s-a oferit un onorariu anual de 6.000 lei „asigurându-i-se dreptul de a i se spori cu timpul până la suma de 7.400 lei după meritele ce și la va câștiga”³⁶⁷ – preciza adresa semnată de August Treboniu Laurian și Papiu Ilarian. Cu aceeași sumă de 6.000 lei pe an era salarizat arhitectul Ștefan Emilian, în 1860, cel care va proiecta și construi edificiul Institutului de Anatomie din Iași, iar mai apoi biserica „Rotondă” de la Lețcani (jud. Iași), ambele în stil neoclasic, pentru postul său de profesor la Școala militară³⁶⁸.

Profesorii de Religie (Pr. Mihail Cazanacli) și Desen și Caligrafie (Alecsei Baranov, cu 6 ore/săptămână) de la Școala centrală bolgrădeană primeau 300 ruble pe an, sume comparabile cu onorariile anuale ale învățătorilor cu vechime de la școlile primare din Iași în 1858 și următorii ani³⁶⁹, în vreme ce debutanții primeau 2.400 lei anual³⁷⁰.

³⁶⁵„Tablou de numărul și numele studenților stipendiști ai Școlii centrale din Bolgrad, trimiși în străinătate la studii, cu arătare în ce calitate sunt duși, bursa mensuală ce li se se dă, timpul de când s-au dus și în ce facultăți”, *ANIC. MCIP*, Ds. 71/1875, fila 73.

³⁶⁶„Statul Școlii centrale din Bolgrad pe anul 1860”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 53/1860, fila 12.

³⁶⁷Raport nr. 194 al Consiliului școlar, din 31.XII.1857, *ibidem*, Ds. 2/1857, vol. II, fila 528.

³⁶⁸Memoriul lui Ștefan Emilian cu nr. 114/31.X.1860, *ibidem*, Ds. 164/1860, filele 157 – 158.

³⁶⁹Spre exemplu, învățătorii Ioan Ștefănescu, Vasile Praja, N. Brașovanu, toți cu vechime mare în învățământul primar urban erau salariați cu 4.000 lei anual, Raport nr. 191/31.XII.1857, *ibidem*, Ds. 2/1857, filele 492 f-v și 515 f-v.

³⁷⁰Ștefan Zăhăreanu și Ioan Guste, învățători la Școala primară de la „Trei Ierarhi”, G. Candelășu, G. Grigorescu, V.Ciornei, Ioan Patron etc., învățători la alte școli primare din Iași, *Ibidem*.

În anii 1865, 1866 salariile profesorilor Școlii centrale din Bolgrad (Titus Pârvu, G. Angelescu, V. Popovici, Ioan Filipov, N. Cazanacli, Teodosie Iconomov, Pavel Theodorovici, Al. Constantinovici, Carl Chiușnev) erau mărite la 720 ruble anual, care echivalau cu 7.560 lei.

Este surprinzător de mare salariul directorului Școlii centrale, de 1.500 ruble pe an pe care îl primea dr. Mutiev în 1860³⁷¹ și de 2.000 ruble/an cu care era remunerat Vasile Beran, în 1865³⁷², 1866³⁷³ etc. Aceste salarii echivalau cu 15.000 lei și, respectiv, 21.000 lei. Cel mai mare salariu în învățământul public din Moldova în 1860, dar pentru funcție, era de 15.000 lei anual, rezervat numai inspectorului general al școlilor³⁷⁴.

Salariul cu care era remunerat directorul Școlii centrale, Mutiev, în 1860 întrecea cu mult chiar și salariile profesorilor de la Universitatea din Iași. Spre exemplu, George Mărzescu, profesor de Drept civil; Octav Teodori, de Drept penal; Tit Liviu Maiorescu, de Filozofie; N. Culianu, de Matematici superioare, cu toții doctori în științe la universități din Franța sau Germania primeau un salariu lunar de 1.050 lei, adică de 12.600 lei pe an³⁷⁵. Doar Maiorescu mai primea un „adaos” de 250 lei lunar pentru funcția de rector al Universității ieșene. Dar pentru salariul de 21.000 lei al directorului V. Beran nu putem găsi nici un echivalent în învățământul gimnazial din România anilor 1865 – 1866!

Nivelul ridicat de salarizare a personalului didactic și ajutător (secretariat, pedagogi etc.) al Școlii centrale trezea nemulțumirea unor cetățeni ai Bolgradului. Un memoriu adresat ministrului în martie 1877, referindu-se la crearea de posturi sinecuri bine remunerate, precum acela de ajutor de secretar sau de șef pedagog, pentru prietenii și rudele membrilor Comitetului, remarca și salariile consistente: „nu credem că se află vreo altă școală în țara aceasta unde să fie așa bine plătite aceste posturi”, sugerând că „este mai bine să se întrețină vreun elev ca student într-o școală superioară, care va aduce un mai mare folos public”³⁷⁶. Prezența tuturor anomaliilor în funcționarea Școlii centrale din Bolgrad, începând cu marginalizarea predării limbii române, persecutarea profesorilor români, îngrădirea accesului în Școală a elevilor români și până la practica de salarizare a corpului didactic și auxiliar după bunul plac etc. își găsește explicația în observația corectă a majorității raportorilor, că „Școala centrală din Bolgrad dispune de sume cu neasemănare mai mari decât orice

³⁷¹ „Statul Școlii centrale din Bolgrad pe anul 1860”, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 53/1860, fila 12.

³⁷² „Statul Școlii centrale din Bolgrad pe anul 1865”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1153/1865, fila 75.

³⁷³ *Ibidem*, fila 212.

³⁷⁴ *Ibidem*, Ds. 38/1859, filele 161 – 162.

³⁷⁵ Stat de prezență a profesorilor din Universitatea din Iași pe lunile octombrie, noiembrie și decembrie 1863, *ANIC. MCIP*, Ds. 797/1863, filele 171 și 207.

³⁷⁶ Memoriu din 8.III.1877, *ibidem*, Ds. 74/1877, fila 129 f-v.

liceu din Țară și ar trebui să dea rezultate cu mult mai mari decât alte licee, dar un elev abia capătă până în clasa a VII-a cultura ce ar căpăta un școlar în trei sau patru clase de gimnaziu”³⁷⁷ – constata cu amărăciune profesorul I. C. Massim în mai 1869.

VI.2.3.2. Profesori, discipline predate, perioada de funcționare

Nr. crt.	Nume și prenume	Studii	Disciplina predată Funcția	Perioada de funcționare
1	Dimitrie Mutiev	Doctorat la Berlin, în științe și filosofie	Director, membru în Comitetul de inspecție al Școlii	1858 – ?
2.	Grigore Petrovanu	?	Limba și literatura română Istoria patriei și Geografia	1858 – II.1862
3.	Sava Radulov	?	Limba și literatura bulgară Limba greacă	1858 – 1864, înlocuit de Pavel Theodorovici
4.	Preot Mihail Cazanacli	Seminarul din Chișinău	Religie Limba rusă	1858 – 1877 cu decret din 31.X.1861
5.	Alexei Baranov	?	Desen Caligrafie	1858 – 1868, înlocuit de A. Sacco
6.	Vasile Beran	Doctorat în științe	Director (? – 1869) Istorie naturală	1865 – 1869, înlocuit de D. Dancu
7.	Titus Pârvu	Seminarul Socola - Iași	Director (I.1869 – IX.1870) Limba și literatura română	1863 – după 1873
8.	G. Angelescu	?	Istoria patriei	1865 – după 1866
9.	Vasile Popovici	?	Limba și literatura bulgară	1865 – 1867
10.	Ioan Filipov	Facultatea de Științe Fizico – Matematici, Universitatea din Viena	Matematica și Fizica	Cu decret din I.1864 – V.1872 (decedat)
11.	Nicolae Cazanacli	Seminarul Socola - Iași	Istorie Universală și Geografie	1860 – cu decret din 28.I.1865 – 1875, înlocuit cu D. Agura

³⁷⁷ *Ibidem*, Ds. 71/1872, fila 128 f.

12.	Teodosie Iconomov	Un an Universitatea din Kiev, alt an la Universitatea din Praga la Facultatea de Istorie și Filologie	Limba și literatura slavă	Cu decret din 3.VIII.1864 – I.1872
13.	Pavel Theodorovici	Facultatea de Istorie – Filologie la Universitatea din Moldova	Director (1870 – 1877) Limbi clasice: greaca și latina	Cu decret din 9.III.1864 – 1877
14.	Alexandru Constantinovici	?	Limba franceză	Cu decret din 1.XII.1862 – 1877
15.	Carl Chiușnev	?	Desen Caligrafie	? – după 1865
16.	Dimitrie Iambulov	Absolvent al Facultății de Științe: Fizico- Matematici de la Universitatea „Sf. Vladimir” din Kiev la 1 iunie 1865	Fizica și Cosmografia	1865 – Recomandat fără decret de recunoaștere din partea MCIP
17.	Teodor Paraladov	Seminarul Socola-Iași, curs de opt clase ³⁷⁸	Matematică (suplinitor în urma decesului lui Ioan Filipov)	1866
18.	Dimitrie Dancu	Absolvent al Liceului din Bârlad	Științe naturale	Cu decret din 10.XI.1869 ³⁷⁹
19.	Albert Scultety	?	Limba germană	Cu decret din 21. VIII.1869 – IX.1873, înlocuit cu Bogdan Gorano
20.	Vasile Zota	Absolvent al Liceului din Bârlad	Limba română Istoria patriei	Cu decret din 10.XI.1869 – 1877
21.	Vasile Cristov	Școala comercială din Viena	Comerț Geografie	Cu decret din 15.XI.1867 – ?
22.	Ioan Ivanof	Absolvent al Școlii centrale din Bolgrad	Limba bulgară, la clasele inferioare	Cu decret din 11.X.1867 – 1877

³⁷⁸ „Tabloul absolvenților Seminarului Socola din Iași, pe anul 1860” unde găsim precizarea „Teodor Paraladov, 27 ani, fiul preotului Ioan Paraladov din Tașbunar, districtu Ismail, cu studii la Chișinău și Socola, opt clase”, *ibidem*, Ds. 101/1866, fila 86.

³⁷⁹ „Tablou de toate persoanele atașate pe lângă Școala centrală din Bolgrad”, *ANIC. MCIP*, Ds. 78/1870, fila 6. În „Tablou arătător în ce limbă se propun cursurile programei din Școala centrală din Bolgrad, de fiecare profesor, data și modul numirii lui pe anul 1873” figurează ca fiind numit cu decret 9544 din 11 octombrie 1871, *ibidem*, Ds. 70/1873, fila 91 f.

23.	Andrei Sacco	?	Caligrafie Desen	Cu decret din 13.II.1869 – 1877
24.	Th. Spacovici	?	Muzică vocală	Cu decret din 14.II.1868 – ?
25.	Vasile Stoianof	?	Limba slavă și literatura bulgară	1873 – 1877
26.	Dimitrie Agura	Absolvent din 1868 al Seminarului Socola-Iași	Istorie universală	Provizoriu de la 1.VIII.1875 – 1877
27.	Bogdan Goranof	Universitatea din Praga	Limba germană	IX.1873 – 1877
28.	Vasile Vasiliev	Facultatea de Matematică din Kiev sau Moscova (1871–1875) ca semibursier al Școlii	Matematică	1876 – 1877
29.	P. Eftușencu	?	?	1876 – 1877
30.	I. Goșef	Studii în Germania ca bursier al Școlii între 1871 – 1875	?	1876 – 1877
31.	Șt. Vasileanu	?	?	1876 – 1877
32.	Ch. Camburof	?	?	1876 – 1877

VI.2.4. Elevii

VI.2.4.1. Admitere, promovare, naționalitate

Școala centrală din Bolgrad a debutat în 1858 cu un mic număr de elevi, de vreme ce în clasa a doua din anul școlar 1859/1860 erau doar 13 școlari, toți recrutați din oraș. Numărul acestora sporește la 33 în următorul an, majoritatea fiind tot din orașul Bolgrad și doar 11 din comunele județului (Cișmevăruita, Congaz, Gabrova) dar și din orașele Ismail, Bârlad și Odessa. Conform cataloagelor cu toții învățaseră în școlile respectivelor localități, fără a se preciza însă câte anume clase absolvise fiecare. Nici pentru perioada următoare nu a existat condiția ca la admitere elevul să fi absolvit școala primară. Constatând această anomalie, delegatul ministerial, profesorul C. I. Poteca, aprecia în raportul său din mai 1869, că pe viitor ar trebui „să se interzică primirea în Școala centrală a copiilor ce nu vor fi terminat clasele primare”³⁸⁰. Aceasta și pentru că nivelul de pregătire al celor admiși în Școala

³⁸⁰*Ibidem*, Ds. 78/1870, fila 105 v.

centrală era, uneori, foarte scăzut. „Am găsit în clasa I, se arăta în raport, doi elevi care afirmau că au studiat în școlile din Ismail dar care nu știau nici a ceti bine românește”³⁸¹, constatare care îndreptătea propunerea profesorului C. I. Poteca.

O situație din 1872 a evoluției numărului de elevi, începând cu anul 1858, denotă atractivitatea pe care instituția o exercita în rândul populației. Cu excepția anilor 1861 și 1862, când numărul celor admiși a fost sub 25, în toți ceilalți ani cifra elevilor clasei întâia depășește 30, dar în alți trei ani urcă peste 40, iar în 1870 ajunge la 57 elevi.

Din anul 1864 de când Școala funcționa cu toate cele șapte clase, numărul elevilor crește constant an de an, de la 108 pentru a ajunge la 173 în 1872 încât, de la înființarea Școlii și până în 1872 au fost înscriși 1.523 de elevi.

Pentru anii următori arhivele nu păstrează nici cataloage și nici altfel de documente din care să deducem frecvența Școlii. Este de presupus ca numărul acestora să fi fost constant, dacă nu chiar ascendent. Dacă acceptăm o medie anuală de 35 – 40 de elevi admiși în Școală în următorii șase ani, până în 1878, înseamnă că încă 210 – 240 de elevi au fost instruiți și educați în această instituție de învățământ bolgrădean.

Promovabilitatea o putem evalua pe baza aceleiași situații-sinteză din 1872 și ținând seama și de faptul că promovarea într-o clasă superioară se făcea numai pe bază de examen public, susținut la sfârșitul fiecărui an școlar. Ținând seama de aceste cerințe constatăm că din numărul celor înscriși în clasa I gimnazială, cu mult mai puțin de jumătate dintre aceștia au reușit să absolve clasa a IV-a. În clasele superioare, V – VII, promovabilitatea rămâne constantă. Astfel, pentru perioada la care ne referim, din totalul de 473 elevi înscriși au absolvit primele patru clase gimnaziale doar 195 elevi; 121 elevi, cinci clase; 74 de elevi, șase clase, iar șapte clase au terminat doar 60 elevi. Firește că trebuie să ținem seama și de retragerea unui număr de elevi în fiecare an școlar, din diverse motive (economice, de sănătate etc.) dar dimensiunea acestuia nu o putem evalua din lipsă de informații documentare.

Naționalitatea elevilor. În privința condițiilor de admitere în Școala centrală una pare să fi fost dominantă și aceasta nu privea nivelul de pregătire al elevilor ci apartenența la etnia bulgară. Stau mărturie în acest sens numeroase documente de arhivă. Tabele nominale ale elevilor admiși nu avem decât pentru anii școlari 1858/1859 și 1859/1860. Din cei 46 de elevi consemnați de cataloagele de examen din iulie 1860 nu întâlnim nici un român, doar că în rubrica de observații a trei elevi este notată precizarea „găgăuz”³⁸².

³⁸¹*Ibidem.*

³⁸²Transcriem numele și prenumele elevilor **clasei I** din catalogul de examen din iulie 1860, semnat de directorul Școlii, dr. Mutiev: Eftihii Lazarev, Mustacov Petru, Nazliev Petru, Grecov Mihail, Grecenli Nicolai, Velcev Dimitri, Radev Ivan, Davidov Procopie, Radionov

Era și firesc ca o asemenea stare de lucruri să atragă atenția românilor din sudul Basarabiei. Ecoul acestora au fost învățătorii români de la școlile Colibași (D. Moroșanu), Barta (I. Brânzei), Anadol (V. Ionescu), Satu Nou (I. Donea) și Hagiabdu (Th. Gurgeanu) care atrăgeau atenția ministrului că „Toate stăruințele unor puțini coloniști români de a-și băga copiii în internatul bolgrădean au rămas zădarnice, sub pretextul că nu cunosc bine limba bulgară” și că împotriva tuturor legilor țării „au exilat limba română din Școala bolgrădeană, menită a avea cursuri în amândouă limbile”³⁸³.

Observația era reluată în luna mai 1869 de profesorul I. C. Massim, care ancheta, între altele, și reclamațiile privind îngrădirea dreptului elevilor români de a accede la instrucția și educația respectivei instituții de învățământ. „Din câte am constatat din arhiva Școlii, m-am convins că, într-adevăr, școlarii de origine română se pierd cu totul în cei 100 și mai bine de externi de origine bulgară care urmează cursul Școlii centrale din Bolgrad”³⁸⁴.

Numărul elevilor români „pierduți” în masa celor de etnie bulgară îl aflăm din raportul profesorului C. I. Poteca. La distanță de un an raportorul nota că „Școala este astăzi frecventată de 171 elevi; între toți elevii 149 sunt fii de bulgari și numai 22 sunt copii de români, unii de prin comunele acestui județ și alții veniți de prin alte părți ale țării”³⁸⁵ ceea ce înseamnă că ponderea elevilor români din totalul celor care învățau în Școala centrală din Bolgrad era de doar 15%. Oricum, era un progres față de anii 1858 – 1860!

Dacă fiilor de coloniști români ai județului Bolgrad, care prin Hrisovul lui Vogoride aveau aceleași drepturi de folosire a fondurilor Școlii centrale, li se deschideau cu mare greutate porțile acesteia și ale internatului ei, în schimb pentru elevii bulgari nu numai din țară ci chiar și de peste Dunăre porțile erau larg deschise. O afirmă limpede raportul profesorului Pascal, trimis și acesta să evalueze realitățile din respectiva instituție de învățământ, în iulie 1870. „Din cei 152 elevi, se spune în raport, **un număr de 30 sunt străini, bulgari de peste Dunăre, trimiși de părinții lor din Bulgaria spre a-și face studiile acolo**”³⁸⁶ (*subl. ns. I.S.*)

Dimitri, Panaiotov Valerian, Hrisstov Ivan, Marinov Ivan, Bondarev Mihail, Radionov Ilie, Radev Petru, Arnautov Ivan, Hristofor Ivan, Burt Mihail, Milcov Nicodim, Ivanov Ivan, Danilov Trifon, Nicolschi Daniil, Vasiliev Vasile, Stoicov Ivan, Gagura Dimitri, Martinov Dimitri, Gagura Dimitri al II-lea, Mitanov Sava, Dimov Nicolac, Hristov Dimitri, Peltecov Dimitri, Pașniuc Dimitri, Nicolaev Iordan; **Catalogul clasei a II-a:** Grecov Dimitri, Bondarev Petru, Ivanov Ivan, Radionov Alexandru, Uzunov Ioan, Mincov Nicolai, Panaiotov Benedict, Nacev Dimitri, Chișrili Dimitri, Ivanov Atanasie, Malina Dimitri, Velcev Gheorghii, Mantov Dimitri, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, filele 152 la 154.

³⁸³Memoriu din 5.I.1865, *ANIC. MCIP*, Ds. 35/1864, filele 117 – 125.

³⁸⁴*Ibidem*, Ds. 70/1870, fila 129 v.

³⁸⁵*Ibidem*, Ds. 78/1870, fila 104 v.

³⁸⁶Raportul prof. Pascal din iulie 1870, *ibidem*, Ds. 71/1872, fila 130 f.

Situațiile consemnate până aici nu au constituit accidente în existența Școlii centrale. Faptul este remarcat de un alt raport către ministru, datând din 1873, al prefectului de județ, Th. Boldur Lătescu. „Copilul român care reușește a se strecura (în Școala centrală, n.ns. I.S.), se arată în document, este disprețuit, privit ca un intrus, care nu ar avea dreptul de a profita de o instrucțiune pe care aceste fonduri române le procură celorlalți elevi bulgari, și nu o dată, în trecut, elevul român a fost silit din cauza relexelor tratamente să părăsească Școala centrală sau chiar a fost izgonit din ea”³⁸⁷, încheia cu amărăciune raportorul.

VI.2.4.2. Condiții de studiu: manuale, bibliotecă, laboratoare și materiale didactice, internat

Impresionantele venituri de care beneficia Școala centrală au permis acesteia să asigure elevilor săi condiții de studiu și de viață cu mult peste nivelul școlilor similare, și chiar licee, din țară. Din păcate, și în acest caz, beneficiarii acestora au fost cu precădere elevii de origine bulgară. Spre exemplu, de manuale în limba maternă dispuneau doar elevii bulgari.

Profesorul C. I. Poteca nota, contrariat de situație, că „Am observat că în clasele unde unele lecții se explică și în românește, elevii sunt lipsiți de cărți care să fie uniforme cu cele admise pentru elevii bulgari încât, aceștia din urmă, posedând cărți pentru toate obiectele în dialectul bulgar capătă mai cu înlesnire și mai complete cunoștințe despre aceste obiecte, iar elevii români se folosesc prea puțin”³⁸⁸.

Această practică discriminatorie utilizată de Comitetul de inspecție al Școlii lovea însă, indirect, și în elevii de etnie bulgară deoarece, observa același raportor, „chiar pentru cursurile care se fac numai în limba română, cum de exemplu Literatura română, nefiind cărți imprimate elevii simt mare anevoință a le învăța după manuscrise, mai cu seamă că majoritatea lor sunt bulgari și nu toți cunosc bine limba română”. Drept urmare raportorul propunea ca „toate cărțile didactice să fie imprimate în ambele limbi, ceea ce nu ar fi greu pentru că Școala are tipografia sa”³⁸⁹.

Mai toate bugetele anuale ale Școlii prevedeau sume pentru achiziționarea de manuale și „cărți didactice pentru bursieri”. Dacă pentru anul 1874 bugetul înscrisesse suma de 600 de lei, în anul următor s-au prevăzut 800 de lei³⁹⁰.

³⁸⁷*Ibidem*, Ds. 70/1873, fila 43 f-v.

³⁸⁸*Ibidem*, Ds. 78/1870, fila 105.

³⁸⁹*Ibidem*, filele 105 f și 114 f.

³⁹⁰*Ibidem*, Ds. 71/1875, fila 23 f.

După dimensiunea cheltuielilor consemnate de documentele bugetare putem presupune că biblioteca Școlii centrale din Bolgrad era una dintre cele mai bine dotate. Dacă în 1860 pentru achiziții de carte era prevăzută suma de 270 ruble (cca. 2.700 lei), bugetul anului 1866 prevedea 2.000 ruble (= peste 20.000 lei) „pentru formarea bibliotecii Școlii centrale”³⁹¹.

Raportul comisiei de control a conturilor Școlii, condusă de directorul Școlii comerciale din Galați, Troteanu, nota că suma se explică prin aceea că „pe lângă operele aflate deja în bibliotecă, Comitetul a mai comandat în străinătate cărți de suma de 1.626 ruble”³⁹² din cele 2.000 prevăzute de buget.

În 1866 Școala avea abonamente la principalele ziare din **România** („Monitorul oficial”, „Desbaterile parlamentare”, „Trompeta” etc.), **Franța** („Curier de Orient”), **Germania** („Algemeine Zeitung”, „Zucumft”, „Jurnalul german de agricultură ilustrat”), **Rusia** („Gazeta de Sanct Petersburg”), **Bulgaria** („Ziua”, „Turcia”, „Cimpoiul”, „Zornița”) încât comisia aprecia că „Școala primește un număr satisfăcător de jurnale pentru informarea profesorilor și a elevilor”³⁹³.

Prevederile bugetare anuale pentru „îmbunătățirea bibliotecii”, cu mult mai mari decât ale școlilor similare din țară, a determinat Ministerul să solicite în cele din urmă „catalogul nominal, cuprinzător de toate operele ce compun biblioteca numitei Școli; asemenea, la sfârșitul fiecărui an să se înainteze lista exactă și arătătoare de toate opurile procurate din suma bugetului acelui an”³⁹⁴.

Pentru laboratoare și material didactic bugetele anuale ale Școlii cuprindeau alte sume. Raportul comisiei de control al conturilor Școlii nota că „anul trecut (în 1865, n. ns. I.S.) s-au adus mai multe instrumente de fizică și un pian pentru școala de fete, obiecte pe care comisia le-a văzut”³⁹⁵. Bugetul anului 1875 conținea suma de 1.500 lei noi „pentru îmbunătățirea laboratorului de fizică și repararea aparatelor existente”³⁹⁶. Bugetul Școlii pe anul 1877 rezervase 2.000 lei „pentru cumpărarea diferitelor aparate fizico – matematice, repararea celor existente, pentru cumpărarea de aparate chimice și îmbunătățirea colecției de mineralogie”³⁹⁷.

Se pare că în primii ani de existență Școala centrală din Bolgrad nu și-a organizat un sistem de burse pentru proprii elevi. Bugetul Școlii pe anul 1860, care este organizat pe capitole de cheltuieli, nu conține un asemenea segment. Școala avea internat în anul școlar 1864/1865 când, învățătorii români de la

³⁹¹„Bugetul Școlii centrale pe anul 1866”, *ibidem*, Ds. 1153/1865, filele 215 – 216.

³⁹²Proces-verbal din 4.V.1866, *ibidem*, Ds. 1153/1865, fila 137 v.

³⁹³*Ibidem*.

³⁹⁴Adresa nr. 2963/29.III.1875, *ibidem*, Ds. 71/1875, fila 52 v.

³⁹⁵Proces-verbal din 4.V.1866, *ibidem*, Ds. 1153/1865, fila 138.

³⁹⁶Proces-verbal al Comitetului de inspecție din 31.X.1874, *ibidem*, Ds. 71/1875, fila 4 v.

³⁹⁷Proces-verbal nr. 510/19.XI.1876, *ibidem*, Ds. 74/1877, fila 62 f.

cinci școli rurale – D.Moroșanu, V. Ionescu, I. Donea, Zamfir Popescu și Th. Gurgianu – semnalau cu revoltă Ministerului că „streini culeși de peste hotarele țării nămolesc în mare parte internatul Școlii centrale bolgradene, care nu adăpostește decât doi fii de tați români”³⁹⁸.

Abia bugetul din 1866, care este cu mult mai detaliat prevedea o sumă consistentă de 6.000 ruble, echivalentul a cca. 63.000 lei „pentru întreținerea internatului Școlii centrale”³⁹⁹, fără a conține alte explicații precum numărul elevilor bursieri, dimensiunea stipendiului etc. Găsim răspuns la aceste nedumeriri în alte documente de arhivă. Bunăoară, profesorul C. I. Massim nota că numărul elevilor interni este de 46 iar „între aceștia abia se află șase de origine română”⁴⁰⁰, ceea însemna doar 13% din totalul internilor.

Raportorul constata că „această nedreptate făcută coloniștilor de origine română nu poate fi pusă în sarcina directorului Economov, deoarece aceste stipendii s-au acordat, cele mai multe înainte de direcțiunea sa”. Pentru ca această „nedreptate făcută românilor” să nu se perpetueze C. I. Massim propunea ca pe viitor „aceste stipendii să se acorde astfel încât fiecare comună colonială să aibă câte unul sau doi stipendiști dintre școlarii care ar da probe de deosebite aptitudini la învățatură”⁴⁰¹.

În anul următor numărul internilor a crescut cu patru, fără a ști însă ponderea elevilor români, conform raportului comisiei Boldur Lățescu – C. I. Poteca care informa că din cei 171 elevi „50 sunt întreținuți din fondurile Școlii”⁴⁰².

Bursa asigură elevului cazare, masă, manuale și chiar uniforme școlare, una de iarnă, alta de vară. În privința uniformelor pentru elevii bursieri, confecționate din fondurile Școlii, stau măturie alte documente de arhivă. Comisia lui Troteanu ancheta în aprilie – mai 1866 și unele reclamații privind neregulile ce ar exista în subvenționarea internatului. Raportorii informau Ministerul că vizitând în mai multe rânduri internatul au „găsit nutrimentul bun și curat, iar pentru încălțăminte și îmbrăcăminte elevilor merg la Galați spre cumpărarea materialelor necesare, care în urmă se confecționează la Bolgrad de meseriași locali, în urma licitației făcute la Școală”⁴⁰³.

Bugetul pe anul 1875, care prevedea 27.016 lei noi pentru internat, reține și informația unui adaos financiar pentru „hainele de vară și chipiuri, confecționate după uniforma prevăzută de Regulamentul disciplinei militare al elevilor”⁴⁰⁴.

³⁹⁸ Memoriu din 1.I.1865, *ibidem*, Ds. 35/1864, fila 121 v.

³⁹⁹ „Bugetul Școlii centrale pe anul 1866”, *ibidem*, Ds. 1153/1865, filele 215 – 216.

⁴⁰⁰ *Ibidem*, Ds. 71/1872, fila 129 v.

⁴⁰¹ *Ibidem*, fila 138 f.

⁴⁰² *Ibidem*, Ds. 78/1870, fila 104 v.

⁴⁰³ *Ibidem*, Ds. 1153/1865, fila 138 f.

⁴⁰⁴ Proces-verbal nr. 715/31.X.18774, *ibidem*, Ds. 71/1875, fila 22.

VI.2.4.3. Perspectivele absolvenților

VI.2.4.3.1. Învățători în școlile primare rurale

Încadrarea în învățământul primar rural nu era, desigur, singura perspectivă a absolvenților Școlii centrale din Bolgrad, dar este una dintre cele pe care documentele o pot proba. Într-o societate aflată în plină modernizare economică, instituțională, culturală, politică etc. nevoia de tineri cu știință de carte era foarte mare. Desigur că activitățile private au absorbit mulți dintre absolvenții gimnaziilor și liceelor din Principatele Unite Române, dar demonstrarea acestei aserțiuni este greu de făcut pentru simplul motiv că documentele acestor domenii sunt puține și greu de identificat, pe câtă vreme activitățile din sfera publică – învățământ, culte, administrație, justiție etc. – prin însăși natura lor au fost consemnate în documentele care ulterior, în parte, au fost arhivate, îngăduindu-ne azi, la un secol și jumătate depărtare de momentul producerii lor, să reconstituim crâmpie ale acestora. Învățământul constituie, din fericire pentru istoric, un asemenea domeniu unde documentele ne îngăduie să reconstituim părți importante ale instrucției și educației din societatea românească a acelor timpuri, evidențiind eforturile făcute de guverne, de administrația publică locală, dar și ale celor cuprinși în sistem, de la ministru până la ultimul învățător sau învățătoare dintr-un colț din sudul Basarabiei.

Prima promoție de șapte clase a Școlii centrale din Bolgrad a absolvit în vara anului 1865. Din acest an și din cei imediat următori trebuie să căutăm în învățământul primar, cel rural îndeosebi, pe foștii elevi ai Școlii centrale. Demersul identificării acestora este îngreunat și din cauza lipsei cataloagelor de clasă și de examene, cu excepția celor două amintite, documente întâlnite frecvent pentru școlile primare rurale și urbane, gimnaziale, liceale, normale din interiorul Principatelor, dar aproape inexistente la periferia acestora. Lacuna este suplinită de alte documente ale școlilor, precum cele de încadrare la posturi ale învățătorilor, de concursuri, de transferuri, rapoarte de inspecție etc. în care sunt amintite studiile și instituția(le) de învățământ ale slujitorilor de catedră.

Prin coroborarea acestor categorii de documente am identificat în învățământul primar sătesc din sudul Basarabiei câteva zeci de învățători care au fost elevi ai Școlii centrale⁴⁰⁵. Marea lor majoritate au absolvit toate cele

⁴⁰⁵ În ordinea cronologică a încadrării ca învățători îi întâlnim pe: **Petre Mustacov**, școala din Etulia, 1865 – septembrie 1867; **Mihail Mateev**, școala din Doluchioi în 1866, de unde este transferat în septembrie 1867 la școala Hagicurda; **Eftihii Lazarev**, școala din Tabacu, octombrie 1867 – iunie 1870; **Eftimie Crastov**, la școala din Satu Nou, între 23 septembrie și decembrie 1867; **Ioan Marinof**, îl înlocuiește în septembrie 1867 pe fostul său coleg de Școală centrală la Doluchioi; **Stepan Malencov**, la școala din Enichioi cu începere de la 23 septembrie 1867; **Theodor Lupan**, încadrat la școala din Chișița, plasa Cahulo-Prut, anterior lunii septembrie 1869; **Petre Stoilov**, la școala din Cișmechioi, din 1870; **Pavel Țancof**, la școala din Fântâna Zanelor, între 4 septembrie 1870 și octombrie 1873 de unde, în luna

șapte clase, dar unii, puțini la număr, s-au încadrat în învățământul sătesc la capătul cursului inferior de patru clase „gimnaziale” precum Constantin C., la școala din Moscovei⁴⁰⁶, Theodor Lupașcu, la școala Vadul lui Isac⁴⁰⁷ și Crali Marcu, la școala din Caraciova⁴⁰⁸.

Interesant de observat că unii dintre absolvenți au intrat în Școala centrală din Bolgrad hotărâți să devină învățători sătești. În catalogul de examen de sfârșit de an școlar 1859/1860 al clasei I, la rubrica de observații ale elevilor Eftihii Lazarev, Petru Mustacov și Nazliev Petru aflăm însemnarea „destinați a deveni magiștri sătești”⁴⁰⁹ datorată, probabil, unui membru al comisiei examinatoare. Într-adevăr, primii doi și-au urmat dorința. Pe Eftihii Lazarev îl întâlnim învățător la școala din Tabacu în perioada octombrie 1876 – iunie 1870⁴¹⁰, iar pe Petru Mustacov, la aceea din Etulia, între 1865 și septembrie 1867, când își încheie cariera de apostolat fiind „demis pentru necuviințe”⁴¹¹.

Este neîndoielnic că în afara celor enumerați mai jos au existat și alții care au slujit catedrele școlilor rurale din sudul Basarabiei. Documentele nu i-a reținut sau poate că nu am dat de ele. Apoi, în arhivele din România nu avem

următoare, este trasferat la Noua Pocerocă; **Hristea Mihailov**, la școala din Troianul Vechi, din septembrie 1870 până în martie 1874; **Dimitri Naidenov (Nedioglu)**, la școala din Tașbunar, între 4 septembrie 1870 – iunie 1873, de unde este transferat la școala din Vasilevca și Potcovca până în iunie 1874; **Mihail Theodorov**, la școala din Caracurta în perioada septembrie 1870 – 1875; **Ioan Țarcuș**, la școala din Barta între 11 septembrie 1870 și iunie 1873; **Gheorghe Raicev Blascov**, la școala din Vaisalu, din septembrie 1871; **Hristea Brusalevschi**, la școala din Șichirlichitai, în 1871; Ioan Placonov, la școlile din Babele, anii 1873 – 1874 și apoi Șichirlichitai, din 1874 – 1878; **Bogdan Mancev**, la școlile din Vaisalu, anii 1873 – 1874, apoi la Banofca, 1874 – 1875, când este destituit pentru „incapacitate”; **Gheorghe Smocofacshi**, la școala din Șichirlichitai, 1873 – 1874; **Theodor Lupașcu**, școala din comuna Vadul lui Isac din septembrie 1873; **Constantin C...**, la școala din Moscovei, din 1873; **Eftihii Theodorov**, la școala din Caramehmet, din octombrie 1873 până în ianuarie 1874; **Pantelei Caragiov**, la școlile din Tașbunar, din septembrie 1873, apoi la Vaisalu, 1874 – 1875; **Dimitri Andreev**, la școlile din Erdecburno, anii 1873 – 1874, transferat apoi la Tașbunar din 1874 până la 15 septembrie 1875; **Radion Nicolaev**, îl înlocuiește în 1874 pe Dimitri Andreev la școala din Erdecburno; **Petre Dimov**, îl înlocuiește la școala din Troianul Vechi pe Hristea Mihailov, în martie 1874; **Eftimii Duca**, la școala din Draculea din septembrie 1874; **Vasile Vasiliev**, la școala din Vasilevca și Potcovca din septembrie 1874 până în 1878; **Ștefan Uzunof**, la școala din Banofca, din septembrie 1875; **Vasile Jelescu**, la școala din Enichioi, din septembrie 1875; **Ghiorghii Covaci**, la școala din Chitai, din septembrie 1875; **Crali Marcu**, la școala din Caraciova, din 1875 etc.

⁴⁰⁶*Ibidem*, Ds. 407/1876, fila 4.

⁴⁰⁷„Tabloul învățătorilor din districtul Cahul în anul școlar 1873 – 1874”, *ibidem*, Ds. 4/1873, filele 108 f-v și urm.

⁴⁰⁸„Tabloul școlilor rurale din districtul Bolgrad în 1875”, *ibidem*, Ds. 94/1875, fila 289.

⁴⁰⁹*ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, fila 152 bis.

⁴¹⁰Raport nr. 454/30.VII.1867 al Comitetului de inspecție, *ibidem*, Ds. 38/1867, fila 3.

⁴¹¹Proces-verbal al Consiliului permanent al instrucțiunii publice din 14.II.1867, *ibidem*, fila 2.

informații despre evoluția absolvenților Școlii centrale veniți din sudul Dunării, din Bulgaria. Aceștia trebuie să fi fost în jur de două sute elevi dacă la 1870 delegatul guvernului român identificase 30! Probabil de asemenea aspecte s-au ocupat istoricii bulgari.

VI.2.4.3.2. Bursieri ai Școlii centrale la universități de peste hotare

Avem temeieri să credem că Școala centrală a stimulat pe cei mai buni elevi ai săi trimițându-i să studieze peste hotare cu burse din fondurile proprii. Curios, dar nu întâlnim nici un bursier al Școlii urmând cursurile la vreo universitate din țară, București sau Iași. Aceasta poate și pentru faptul că Ministerul nu echivalase diplomele de absolvire a Școlii centrale din Bolgrad cu diplomele de bacalaureat, așa cum rezultă din raportul profesorului Pascal, trimis al ministrului pentru a analiza situația Școlii centrale din Bolgrad⁴¹².

Remarcam mai sus că Școala centrală a stimulat pentru continuarea studiilor la universitățile de peste hotare pe cei mai buni dintre absolvenții săi. Între cei dintâi bursieri, din 1868, întâlnim pe Dimitrie Grecov și Gheorghii Velcev. Pe ambii îi aflăm în catalogul clasei a II-a de la examenul de sfârșit de an școlar 1859/1860. Dimitrie Grecov încheia acel examen numai cu calificativul „eminent, cu distincție”⁴¹³. Bănuim că aceștia sunt cei doi bursieri pentru care bugetul Școlii pe anul 1866 prevedea suma de 720 ruble anual necesare „pentru întreținerea a doi elevi în străinătate pentru finirea învățăturilor”⁴¹⁴ deși într-un alt document aceștia figurează ca beneficiind de bursă începând cu 1868⁴¹⁵. În 1873 Comitetul de inspecție al Școlii centrale solicita Ministerului suplimentarea cu 300 de lei a bursei lui Dimitrie Grecov „candidat de doctor în Drept la facultatea din Aix «en Provence», Franța” pentru „acoperirea cheltuielilor ce numitul a făcut peste bursa sa, fiind întreținut de boală timp de patru luni” cerere aprobată de Christian Tell⁴¹⁶.

În 1870, alți doi elevi – Mihail Nicolaev și Procopie Davidov – erau trimiși cu burse pentru studii în străinătate. Cel dintâi, cu bursă întreagă de 240 lei pe lună, iar cel de al doilea, care figurează ca elev în catalogul de examen din iulie 1860, în clasa I, cu o bursă de 150 lei, fiind plecat și fără concurs⁴¹⁷.

⁴¹²*ANIC. MCIP*, Ds. 71/1872, filele 130 – 131; 134 – 135.

⁴¹³*ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, fila 152 bis.

⁴¹⁴„Bugetul Școlii centrale pe anul 1866”, *ANIC. MCIP*, Ds. 1153/1865, filele 215 v – 216 f.

⁴¹⁵„Tablou de numărul și numele studenților stipendiști ai Școlii centrale din Bolgrad, trimiși în străinătate la studii, bursa mensuală ce li se dă, timpul de când s-au dus și cu ce formalități”, *ibidem*, Ds. 71/1875, fila 73.

⁴¹⁶Raport nr. 144/22.V.1873, *ibidem*, Ds. 70/1873, filele 94 – 95.

⁴¹⁷„Tablou de numărul și numele studenților stipendiști ai Școlii centrale din Bolgrad, trimiși în străinătate la studii, bursa mensuală ce li se dă, timpul de când s-au dus și cu ce formalități”, *ibidem*, Ds. 71/1875, fila 73.

În 1871 acestora li se adaugă alți doi stipendiști, Ioan Goșev și Vasile Vasiliev, fără a se preciza universitatea și domeniul de studiu. Dintr-un proiect de buget pe anul 1875 aflăm că Vasile Vasiliev „este trimis de părinții săi în Rusia, pentru studiul de matematică”⁴¹⁸. Ambii obțin bursele prin concurs, dar cel de al doilea pleacă pe cont propriu, Școala acordându-i doar un ajutor lunar de 80 de lei.

Proiectul de buget pe anul 1875 alocă suma de 20.520 lei „pentru bursele studenților stipendiști ai Școlii”. Din această sumă „câte 100 lei pe lună (=2.400 lei/an)” ajutoare pentru studenții Ivan Marinov și Alexandru Fitov „merși pe contul lor pentru a studia științele Politehniciei, pe considerentul că nu dispun de toate mijloacele necesare, mai ales că unul este orfan și a dat probe de diligență și capacitate în studiile întreprinse”⁴¹⁹.

Pe lângă aceștia doi bursieri – Ivan Marinov și Alexandru Fitov – respectiva sumă mai prevedea: 1. „stipendiile a doi elevi, fixate la 300 lei pe lună (=7.200 lei/an), la Paris”; 2. „asemenea cu câte 240 lei pe lună (=5.760 lei/an) pentru doi stipendiști în Germania, adică cu câte 60 lei pe lună mai puțin decât celor de la Paris, în considerație că aceștia au și un ajutor de la părinții lor”; 3. „ajutorul de 80 lei pe lună (=960 lei/an) acordat elevului Vasile Vasiliev, trimis de părinții săi în Rusia”; 4. „ajutorul de 150 de lei pe lună (=1.800 lei/an) dat lui Procopie Davidof”; 5. „câte 100 lei pe lună (=2.400 lei/an) dat ca recompensă pentru studiile săvârșite cu succes în Școala centrală, fiindcă restul întreținerii se plătește de către părinți”⁴²⁰.

Bugetul anului 1876 alocă pentru stipendierea foștilor elevi trimiși la studii peste hotare suma de 11.400 lei⁴²¹, iar în anul următor suma de „12.720 lei, adică un plus de 1.320 lei, diferență care provine din cauză că în anul 1876 erau alocate pentru doi stipendiști numai pe câte trei luni, la unul și pe șase luni, la altul”⁴²² explica raportul Comitetului de inspecție al Școlii centrale.

De-a lungul anilor Ministerul a aprobat Școlii centrale toate propunerile de burse, indiferent că erau obținute prin concurs sau acordate sub alte forme dar, odată cu proiectul de buget pe anul 1875, solicită imperios ca pe viitor „fiecare stipendist să trimită certificate de mersul studiilor, pe care le veți înainta Ministerului, iar studenților să le notificați expres că dacă nu vor prezenta certificate satisfăcătoare li se va tăia subvenția”⁴²³ – măsură prin care se dorea introducerea aceluiași criterii practice și pentru bursierii statului român.

⁴¹⁸Raport nr. 12/13.I.1875, *ibidem*, fila 56.

⁴¹⁹Proces-verbal nr. 715/31.X.1874, *ibidem*, fila 4 v.

⁴²⁰Raport nr. 12/13.I.1875, *ibidem*, fila 56.

⁴²¹*ibidem*, Ds. 74/1877, fila 62.

⁴²²*ibidem*, filele 33 și 62.

⁴²³Adresa nr. 4712/7.V.1874, *ibidem*, Ds. 71/1875, fila 74.

Nu dispunem de informații privind evoluția ulterioară a acestor elevi ai Școlii centrale formați ca specialiști, în marea lor majoritate, în universitățile apusene și doar doi – trei în cele ruse. Știm însă că dintre toți aceștia doi – Vasile Vasiliev și Ioan Goșev – și poate și al treilea, Bogdan Goranof, care poate fi unul din cei doi studenți stipendiști în Germania, nenominalizați însă de documente, s-au întors în țară ca profesori la Școala unde au fost elevi și apoi i-a întreținut la studii în străinătate, din fondurile puse la dispoziție de statul român.

VI.3. Școala normală din Ismail

Ideea înființării unei școli normale la Ismail i-a aparținut celei mai complexe personalități a unirii Principatelor Române, M. Kogălniceanu, care a lansat-o la 1860, dar punerea ei în practică s-a realizat abia la 1 septembrie 1877, în pragul pierderii pentru a doua oară a acestui teritoriu străvechi românesc. Să urmărim însă etapele acestei construcții, de la idee la faptă !

Impulsul imprimat societății românești de unirea Principatelor Moldova și Țara Românească a fost resimțit și de domeniul învățământului. În scurtul său interimat în fruntea acestui minister M. Kogălniceanu afirma public, printr-o circulară, că „mă voi sili mai întâi de toate a da edificiului nostru instructiv o bază solidă și largă prin înmulțirea școlilor sătești” pentru care scop, în viziunea marelui om politic, era absolut necesară „crearea prin districte de școli normale, pentru pregătirea învățătorilor trebuitori pe la sate”⁴²⁴.

Pentru cele trei județe – Cahul, Bolgrad și Ismail – reîntrupate țării la 1857 cu un specific nou, dat de faptul că o parte a populației era acum vorbitoare de limba rusă și limba bulgară, specific inexistent la momentul alipirii întregii Basarabii la Rusia țaristă în 1812. Sesizând noua particularitate, arhimandritul Melchisedec, revenit la Iași din acea parte a țării în urma asistenței la examenele din vara anului 1860, propunea Ministerului de resort să „aducă de acolo tineri ce ar voi să îmbrățișeze cariera profesorală și să-i înlesnească cu mijloacele necesare spre a putea pregăti în Școala preparandală sau și în alte școli cu internate”⁴²⁵.

Raportul arhimandritului Melchisedec datează din 8 august și nu este exclus ca tocmai în acesta să-și aibă sorginea demersul ministrului M. Kogălniceanu

⁴²⁴Dumitru Balan, *Din istoricul învățământului primar al județului Baia, Fălticeni*, 1934, p. 36.

⁴²⁵ANIC.MCIP-Moldova, Ds. 127/1860, vol. III, fila 159 f.

din 12 august 1860 de a înființa o școală normală la Ismail. Din acea zi datează „Prescriptul verbal” al secțiunii „școli” din cadrul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, semnat de M. Kogălniceanu prin care se hotăra „deschiderea a patru școli preparandale în polițiile Botoșani, Bacău, Tecuci și Ismail” cu începere de la 1 septembrie. Elevii acestora urmau să fie recrutați dintre dascălii de biserici din districtele limitrofe, pentru a căror școlarizare comunele plăteau lunar câte 30 lei; durata de studii trebuia să fie de patru ani astfel încât „să aibă țara un număr cât mai mare de învățători”⁴²⁶. La 26 august Consiliul miniștrilor aproba propunerea, urmând să fie adusă la îndeplinire de miniștrii Cultelor și Internelor „după ce va dobândi domnească încuviințare”⁴²⁷. Referatul către Domnitor era înaintat de M. Kogălniceanu la 19 septembrie 1860, iar peste doar două zile era slobozită și „încuviințarea domnească”⁴²⁸.

Urmare a aprobării de către Domnitor, Ministerul decidea deschiderea acestor patru instituții „în cursul lunii octombrie, în localurile școlilor primare de băieți” cu profesorii primari din Bacău și Botoșani, pentru școlile de acolo; „pentru Ismail se va face invitare d-lui I. Zmeu”, iar pentru școala normală din Tecuci trebuia să se publice concurs. Prefecții județelor aveau misiunea să „publice prin sate proiectul școlilor normale, îndemnând ca măcar câte unul dintre dascălii de pe la biserici să se înscrie pentru cursul normal, cu înlesnirile prevăzute”⁴²⁹.

La 22 octombrie M. Kogălniceanu solicita însă Domnitorului, în numele aceluiși Minister al Cultelor și Instrucțiunii Publice, să îngăduie strămutarea la Piatra Neamț, a „școlii statornicită pentru Ismail, pentru că de acolo s-a primit știință că înființarea ei va întâmpina mai multe greutăți și întârziere atât din lipsa de profesor, cât și din aceea că puțini dascăli sătești se găsesc în acele părți care să primească a se înscrie la asemenea școală”⁴³⁰.

Toate aceste impedimente vor putea fi depășite însă în 1877. În bugetul aprobat pentru acest an au fost incluse fondurile necesare înființării a două școli normale, una la Turnu Severin și alta la Ismail. Problemele care trebuiau rezolvate până în luna septembrie, când era preconizată deschiderea acestora, vizau: 1. Procurarea și amenajarea spațiului pentru școli și internatele acestora; 2. Numirea viitorilor directori și identificarea corpului profesoral; 3. Selectarea elevilor.

⁴²⁶*Ibidem*, Ds. 123/1860 (anii 1860-1861), fila 4 f-v.

⁴²⁷Jurnalul nr. 921 al Consiliului miniștrilor, încheiat în ședința 88 din 26.VIII.1860, *ibidem*, fila 7 f-v.

⁴²⁸*Ibidem*, filele 16 – 19.

⁴²⁹*Ibidem*, fila 25.

⁴³⁰Referat nr. 13697/22.X.1860, *ibidem*, fila 59.

1. Procurarea și amenajarea spațiului pentru Școala normală din Ismail și internat a debutat în luna februarie când prefectul de Ismail, directorul Seminarului teologic din același oraș și doctorul județului, Keladino, erau împuterniciți de Minister să identifice un spațiu „care să servească de local Școlii normale și internatului”⁴³¹. În același scop erau invitați să efectueze o deplasare la Ismail și membrii Consiliului permanent al instrucțiunii publice, ocazie cu care trebuiau să „viziteze și celelalte școli și internate” din Ismail pentru a le compara cu spațiul Școlii normale⁴³². Oricum, nici la începutul lunii iulie problema spațiului nu era rezolvată încât Ministerul transmitea directorului Grigore Petrovanu, recent numit în acea funcție, instrucțiunile necesare procurării acestuia: localul trebuia să fie încăpător pentru 60 de elevi „din care însă în septembrie se vor primi numai 15, urmând ca până la completarea numărului să se primească în următorii patru ani tot câte 15”. Directorul avea latitudinea ca la nevoie, pentru început, să găsească și „unul mai puțin încăpător”⁴³³. Cum dintre localurile aflate în Ismail, aparținând statului, nici unul nu era propice scopului urmărit, iar cel disponibil al primăriei necesita ample reparații care presupuneau timp și aproape 1.000 de galbeni, directorul Grigore Petrovanu propunea închirierea unui local, acceptată de Minister în limita sumei de 120 galbeni pe an⁴³⁴.

Odată cu închirierea localului Grigore Petrovanu trimitea Ministerului două lungi liste cu obiectele necesare Școlii și amenajării internatului solicitând și suplimentarea bugetului, ceea ce ministrul Gh. Chițu a și aprobat⁴³⁵.

Cum localul închiriat era unul de provizorat, Grigore Petrovanu semnala Ministrului un altul, mult mai spațios, proprietatea municipalității care „prin poziționarea lui la marginea orașului, ar permite Școlii a avea un câmp pentru practica cursului agriculturii”. Primarul Ismailului era invitat de Minister să cedeze „acel local în interesul instrucțiunii publice, pentru trebuința zisei Școli” fapt la care Consiliul municipal consimte cu condiția ca „după ce i se vor face reparațiile radicale de către Minister, pe conta acestuia, să nu ceară vreo despăgubire de la comună, atunci când localul se va restitui”⁴³⁶. Prefectul județului Ismail era invitat să dispună ca prin arhitectul orașului „să se facă un deviz estimativ de reparațiile necesare localului pe care Primăria de Ismail

⁴³¹Avizul Consiliului permanent al instrucțiunii publice din 28.II.1877 și adresa nr. 1944/3.III.1877 a MCIP, *ibidem*, Ds. 104/1877, filele 1 – 2.

⁴³²Adresa nr. 3026/24.III.1877, *ibidem*, fila 6.

⁴³³Adresa nr. 7007/2.VII.1877, *ibidem*, fila 22.

⁴³⁴Adresele nr. 6 din 16/28.VII.1877 a directorului Gr. Petrovanu și nr. 7756/22.VII.1877 a MCIP, *ibidem*, filele 26 – 27.

⁴³⁵*Ibidem*, filele 55 – 56.

⁴³⁶Adresele nr. 35 din 12/24.X.1877, a lui Gr. Petrovanu și nr. 3283/22.XI.1877 a Primăriei municipiului Ismail către MCIP, *ibidem*, filele 88 – 89 și 117 f.

il va ceda pentru Școala Normală⁴³⁷ Ministerul luând, astfel, măsurile necesare în vederea pregătirii viitorului local.

2. Numirea directorului Școlii normale s-a făcut imediat după ce bugetul pe anul 1877 a fost aprobat, încât puteau fi demarate lucrările pregătitoare deschiderii acesteia. Alegerea acestuia în persoana profesorului ieșean Grigore Petrovanu se întemeia pe experiența câștigată ca unul care fusese profesor de limba română, istoria patriei și geografie la Școala centrală din Bolgrad până în februarie 1862 și revizor al județor Cahul, Ismail și Covurlui în anii 1872 – 1873, deci un bun cunoscător al învățământului din acea parte a țării și, totodată, știutor de limba rusă, atât de necesară pentru județele din sudul Basarabiei. În corespondența prin care era invitat a primi această funcție Ministerul îi preciza și obiectivele ce avea de îndeplinit. „Funcționarea Școlii ar urma să înceapă la 1 septembrie 1877” se arăta în adresă „și Dvs. veți îngriji din timp de procurarea obiectelor necesare, pentru a se putea deschide cursurile și instala elevii la timp”⁴³⁸. În afară de funcția de director, Grigore Petrovanu urma să predea Istoria și Geografia, salariul lunar fiind hotărât la 300 lei⁴³⁹.

Corpul profesoral al Școlii pentru anul 1877/1878 era restrâns la doar șase persoane. În afară de Grigore Petrovanu au fost încadrați Pr. V. Artimescu, pentru Desen și Caligrafie, obiect de bază pentru viitorii învățători sătești; Grigore Popescu, la Limba română; Constantin Barbescu, pentru Matematică și Științe naturale; Ștefan Vasileanu, pentru Muzica vocală și Constantin Theodorescu, „maestru de arme” și gimnastică, urmând să se ocupe și de exercițiile militare prevăzute de programa școlilor normale⁴⁴⁰. Preotul Vasile Artimescu și profesorul Grigore Popescu predaseră anterior aceleași discipline și la Seminarul teologic din Ismail, încât posedau o experiență didactică de ani buni, alegerea lor fiind pe deplin justificată.

3. Selectarea elevilor a avut loc la sfârșitul lunii august 1877, toți cei 15 provenind din județele Covurlui, Cahul, Ismail și Bolgrad, câte patru din primele trei și doi din ultimul⁴⁴¹. Ulterior, Grigore Petrovanu, vizitând Școala română din Tulcea, pe care Guvernul român o întreținea financiar încă de la

⁴³⁷Adresa nr. 13439/17.XII.1877, *ibidem*, fila 118.

⁴³⁸Adresa nr. 5197/20.V.1877, *ibidem*, fila 12 f-v.

⁴³⁹„Statul Școlii normale din Ismail”, *ibidem*, fila 58.

⁴⁴⁰Adresa nr. 42 din 3/15.XII.1877, *ibidem*, filele 58 și 115.

⁴⁴¹Interesant și important pentru viitoarea monografie a Școlii normale Ismail – Galați numele acestora care, desigur, unii au funcționat apoi ca învățători în școlile sătești din România: din districtul Covurlui erau: Buruianu Gavril, Fluture Vasile, Melinte Constantin și Plesnilă Ioan; din Cahul: Bercariu Petru, Berman Iacob, Cătănescu Petru și Iorga Emanuel; din Ismail: Gheorghiu Constantin, Rufu Anton, Thanasiu Ioan, Munteanu Chirilă și Șerbănescu Neculae; din Ismail: Romenco Vasile și Careișă Iosif, *ibidem*, fila 87 v. V. Romenco s-a retras din Școală în noiembrie 1877, fiind bolnav de ftizie.

înființarea ei în deceniul precedent, mai selectează alți patru elevi pe care îi și integrează Școlii normale și internatului acesteia, măsură aprobată imediat de Minister⁴⁴². Astfel se face că în loc de 15 elevi, Școala avea în lunile noiembrie – decembrie 1877 un număr de 18 elevi, dintre cei admiși retrăgându-se unul, cărora li s-au alăturat cei patru de la Școala română din Tulcea.

La 26 octombrie 1877 se celebra deschiderea Școlii normale din Ismail, așezată sub patronajul Sfântului Dimitrie, iar în ziua următoare au început cursurile conform programei școlilor normale din țară⁴⁴³. Odată cu reanexarea sudului Basarabiei în 1878, Școala normală, cu profesorii și bună parte din elevii acesteia s-au mutat la Galați, unde avea să-și continue activitatea în următorii ani⁴⁴⁴.

VI. 4. Școala comercială din Ismail

Un grup de 17 negustori din Ismail donau, în noiembrie 1865, suma de „44.000 ruble argint, un pătrar de teren cu toate zidurile de pe el, situat pe strada mare a Danubiului, din despărțirea I a orașului, cumpărat în contul donatorilor în 1850 pentru înființarea unei Școli comerciale și a alteia de fete în acel oraș”⁴⁴⁵. Donația mai cuprindea și o sumă de 50.000 ruble de argint din care, cu 5.000 ruble se arvunise o moșie, iar restul urma să constituie un fond intangibil al școlilor și de folosit în cazuri speciale. Prin actul de donație, cei 17 fondatori aveau dreptul de a numi cei cinci efori ai școlilor, din rândul cărora se alegeau președintele și casierul, cu drept de administrare a averii și treburilor curente ale celor două școli⁴⁴⁶. Guvernul accepta donația la 19 aprilie 1867, dată la care se înainta Domnitorului spre sancționare⁴⁴⁷.

Înființarea școlilor prevăzută de donație a întârziat însă pentru că Primăria orașului Ismail a protestat, considerând ca ilegală însușirea de către cei 17 negustori a unor bunuri mobile și imobile care aparțineau de drept comunei și și-a revendicat dreptul de administrare a respectivei averi „pentru scopul

⁴⁴²Dintre cei patru, Gherman Avramescu și Petru Negru s-au încadrat Școlii la 26.XI.1877, iar ceilalți doi ulterior acestei date, *ibidem*, fila 138.

⁴⁴³Adresa nr. 38/27.X.1877, *ibidem*, fila 87 f.

⁴⁴⁴N. Adăniloie, *op. cit.*, p. 900.

⁴⁴⁵Negustorii erau: D. Anastasopulo, L. Galiardi, Ioan Despotopulo, A. Chirieri, Aristarch Celibidachi, Temistocle Celibidachi, P. Tulianu, D. Tulianu, Lambro Sideri, Dr. Caridali, Th. Caridali, F. Caridali, A. Alexandridi, Vasile M. Papazoglu, Atanasie Dimitrie Sapuna, M. Marcarof și G. Marcarof, *ANIC. MCIP*, Ds. 202/1867, filele 12 – 15.

⁴⁴⁶*Ibidem*.

⁴⁴⁷*Ibidem*, filele 9 – 10. Decretul Domnitorului de sancționare a hotărârii guvernului s-a publicat în „Monitorul oficial” nr. 94/1867.

cu care s-au strâns acei bani, adică înființarea de școli de educație a populației urbei⁴⁴⁸. Solicitarea Primăriei se întemeia pe faptul că sumele respective proveneau din taxa pe exportul de cereale la a cărei plată erau obligați negustorii respectivi, venituri pe care guvernul țarist le lăsase pentru constituirea de fonduri cu care comuna să „înființeze așezăminte publice”⁴⁴⁹, după cum Primăria a și construit cazarma de piatră, spitalul și arestul preventiv de lângă biserica „Sf. Nicolae” se preciza în alt raport către Ministerul de Interne⁴⁵⁰. Cum însă donația celor 17 negustori fusese recunoscută de Guvern și sancționată de Domnitor, prefectul este invitat să alcătuiască lista nominală a negustorilor, în vederea alegerii eforilor care se vor îngriji de înființarea școlilor, conform actului de donație⁴⁵¹. În august 1868 Prefectura informa despre alegerea celor cinci efori ai Școlii comerciale, care urmau să ducă la îndeplinire clauzele donației⁴⁵².

Nu dispunem de informații privind începerea cursurilor la Școala comercială din Ismail, dar nici despre corpul profesoral al acesteia, elevi etc. Lipsa lor se explică prin faptul că Școala era întreținută în totul din fondurile comunei, firește cele prevăzute în actul de donație al celor 17 cetățeni ai orașului Ismail. Durata de funcționare pare a se fi oprit în 1874 când „se unea cu Gimnaziul” atunci înființat.

VI. 5. Gimnaziul din Ismail

Primăria din Ismail solicita Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice în toamna anului 1873 aprobarea înființării și programei unui Gimnaziu care urma să fie întreținut din fondurile comunei. Acordul era transmis la începutul lunii decembrie același an⁴⁵³, caz în care debutul școlii nu putea avea loc decât în anul următor, 1874.

În anul școlar 1875/1876, Gimnaziul a funcționat cu cinci profesori, dintre care patru erau suplinitori – Iosif Teodorescu, Leon Porfirie, Emanuel Dimitriu

⁴⁴⁸Adresa nr. 225/20.I.1868, *ibidem*, Ds. 223/1868, fila 4 f-v.

⁴⁴⁹Raportul nr. 3095 al Prefecturii de Ismail către Ministerul de Interne, *ibidem*, filele 45 f-v – 46 f-v și 49 f.

⁴⁵⁰Raport nr. 748/22.III.1868, *ibidem*, filele 68 și 81.

⁴⁵¹Adresa nr. 5177/21.III.1868 a Ministerului de Interne către MCIP, *ibidem*, fila 37.

⁴⁵²Negustorii D. Anastasopulo și Alexandru T. Celibidachi, doi din cei 17 donatori, informau că la scrutinul din 9 august 1868, cei 31 de votanți au desemnat prin vot, în calitatea de efori, cu zece abțineri, pe : A. Tulceanu, Gh. Șopov, Constantin Cristidi, Lazăz Galiardi și Anton Alexandridi, adresa nr. 5454/14.VIII.1868, *ibidem*, fila 95 f-v.

⁴⁵³Adresa nr. 1671/10.XI.1873 a Ministerului de Interne cu avizul MCIP din 30.XI.1873, transmis ulterior Primăriei din Ismail, *ibidem*, Ds. 208/1874, fila 1 f-v.

și Grigore Magnes – și doar Ioan Cotea, absolvent al Seminarului Socola în 1871 era provizoriu, în baza concursului susținut la București în septembrie 1875. Dintre aceștia Iosif Teodorescu preda și la Seminarul teologic ortodox, fiind absolvent din 1864 al Liceului din Iași, asemenea lui Leon Porfirie, cu diplomă de bacalaureat emisă de Universitatea ieșeană la 1 august 1873. În același an absolvise Școala comercială „Alecsandru Ioan I-lu” din Galați și Emanuel Dimitriu, iar Grigore Magnes era titrat al Universității din Atena încă din 1856, el predând limba franceză⁴⁵⁴.

Profesorul Emanuel Dimitriu „fusese angajat de Primărie pentru predarea Științelor comerciale, dar după expirarea contractului și după unirea Școlii comerciale cu Gimnaziul comunal (subl. ns. I.S.), petrecute în 1874, s-a numit suplinitor de Științe naturale și Matematică”⁴⁵⁵. Cum profesorii Iosif Teodorescu, Ioan Cotea și Grigore Magnes funcționau în virtutea unor concursuri susținute anterior, li se îngăduia să funcționeze în calitate de „provizori” pe mai departe, în timp ce profesorilor Emanuel Dimitriu și Leon Porfirie trebuiau să se prezinte la concursul publicat pentru 23 iunie 1876⁴⁵⁶.

Catedrele pe care funcționau cei doi profesori, scoase la cocursul care urma avea loc la Liceul din Bârlad, erau: Istoria, Geografia și Științele naturale (Leon Porfirie) și Științe comerciale și Matematici (Emanuel Dimitriu). Cei doi solicitau Ministerului recunoașterea ca „provizori”, calitate îngăduită de lege ca urmare a funcționării pe respectivele catedre vreme de doi ani, cu rezultate bune. În așteptarea răspunsului de la Minister, sosit și târziu și negativ, cei doi nu s-au prezentat la concurs încât Primăria i-a înlocuit⁴⁵⁷.

Drept urmare a acestei situații, anul școlar 1876/1877 debuta pentru Gimnaziul din Ismail cu o nouă echipă de profesori. Disciplinele celor doi erau preluate de Gheorghe Codreanu, care preda Istoria și Geografia; Petru Bârgăoanu, de la Seminarul teologic ortodox, Științele comerciale, Gheorghe Verdeanu, Matematici; Moise Pacu, Limba latină, iar Iosif Teodorescu, Științele naturale, urmând a se relua concursul pentru catedrele publicate în iunie 1876⁴⁵⁸. Patru dintre cei cinci profesori ai Gimnaziului au funcționat sau chiar mai funcționau la Seminarul teologic, unii chiar pe aceleași discipline, ceea ce constituia o garanție a bunei experiențe didactico – pedagogice.

⁴⁵⁴ Raport nr. 540/15.II.1876 al Primăriei din Ismail către MCIP, *ibidem*, Ds. 204/1876, filele 3 f-v și 8 f.

⁴⁵⁵*ibidem*.

⁴⁵⁶Adresa nr. 2357/22.III.1876, *ibidem*, fila 4.

⁴⁵⁷Adresele nr. 2455/VI.1876 și 5572/117.VI.1876, *ibidem*, filele 5 – 7.

⁴⁵⁸Proces-verbal nr. 3156/20.VIII.1876 al Primăriei din Ismail, *ibidem*, filele 10 și 15.

Capitolul VII

ÎNVĂȚĂTORI SUPUȘI ABUZURILOR ADMINISTRAȚIEI LOCALE ȘI CENTRALE

Situația învățătorilor din satele Principatelor Unite din cea de a doua jumătate a secolului XIX nu era cu nimic de invidiat de celelalte categorii sociale cu studii comparative. Condițiile de viață din satele românești ale epocii trezeau invidie doar în imaginile idilice ale lui Nicolae Grigorescu în care țăranii sunt surprinși dansând sârba, înălțând praful bătăturii în iureșul dansului înțetit de taraful țiganilor urcat pe cerdacul unui conac, sau cu imagini ale carelor cu boi gemând sub povara recoltelor bogate, sau cu ciobanași oacheși doinind din fluier în vreme ce oile pasc liniștite covorul de iarbă verde etc. etc. Realitatea era însă cu totul alta, surprinsă realist de prea puținii istorici care s-au ocupat de învățământul primar din satele Principatelor române de sub domniile lui Cuza și Carol I. Este cazul cercetărilor lui N. Adâniloiaie care scotea în evidență imensele dificultăți întâmpinate de învățătorii școlilor sătești din Moldova și Țara Românească, în deceniile șase – nouă din secolul al XIX-lea¹.

Cu atât mai grea era situația absolvenților de școli normale din Iași, București, Blaj, Cernăuți plecați să învețe copiii din satele județelor Cahul, Bolgrad și Ismail, aflați la depărtare de sute de kilometri de locurile natale, rupti de familie și de tradiții, aruncați într-un amalgam demografic care nu areori era ostil. Condițiile de climă oferite de satul sud-basarabean cu ploile de primăvară și de toamnă care aduceau noroaie dense, deveneau și mai de nesuportat pentru învățătorii români datorită salariilor mici, de mizerie, plătite de comunitățile locale, dar și acestea cu mari întârzieri de cele mai multe ori. Dacă la acestea mai adăugăm șicanele administrației locale, îndeosebi în localitățile în care românii erau minoritari, dar chiar și în acelea în care erau majoritari și canele nu lipseau datorită abuzurilor Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, care își arogase dreptul de control asupra școlilor din cele 40 de localități ale județului, așa-zise colonii, atunci avem o imagine apropiată a

¹ N. Adâniloiaie, *Istoria învățământului primar (1859 - 1919)*, Editura Cris Book Universal, București, 1998.

adevăratei realități trăită de cei mai mulți dintre învățătorii români în acea parte a țării.

Nedreptățile, șicanele și umilințele pe care au trebuit să le suporte învățătorii satelor din sudul Basarabiei erau exercitate de administrațiile comunale, reprezentate de primari și consiliile locale, dar nu arareori și de către funcționarii prefecturilor și ai subprefecturilor ba, uneori, chiar și de către reprezentanții în teritoriu ai Ministerului, revizorii școlari, cei care trebuiau să-i inspecteze dar, în același timp, să le apere și interesele.

Nu puțini au fost revizorii școlari care au devenit, conștienți sau inconștienți, instrumentele de șicanare ale administrației locale sau județene, cei care prin raportări neadevărate către prefecturi și Minister determinau admonestrări, diminuări de salarii transferuri, suspendări sau chiar destituiri din posturi ale învățătorilor.

S-a ajuns chiar ca unii revizori să pretindă de la slujitorii catedrelor mită în schimbul păstrării postului, a unui transfer la o școală mai bună, a includerii în categoria celor „demni” de profesie etc. Exemplele reținute de documente și ajunse la noi după un secol și jumătate nu sunt multe, pot fi numărate pe degetele celor două mâini dar desigur că în realitate au fost mai numeroase. Memoriile care urmau acestor abuzuri și anchetele dispuse de Minister se întindeau uneori pe parcursul chiar și a doi ani, timp în care cei năpăstuiți rămâneau fără slujbe și venituri necesare traiului zilnic, amanetându-și bruma de avut sau trebuind să se umilească împrumutând de la cămătari, iar atunci când în cele din urmă adevărul era restabilit dreptatea îi afla adeseori obosiți și bolnavi, descurajați în idealurile pentru care și-au jertfit familiile și liniștea venind să profeseze meseria îndrăgită la marginea țării.

O altă importantă sursă de abuzuri a constituit-o Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad. Acestea erau îndreptate îndeosebi împotriva învățătorilor români, indiferent dacă profesau în comunele române sau bulgare. Presiunea acestui Comitet a fost constantă, tenace și diabolică, recurgând la orice mijloc pentru îndepărtarea învățătorilor români din școlile acestui județ.

VII.1. Abuzuri ale Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad

La doar trei ani de la înființarea școlilor sătești din sudul Basarabiei, șeful secției „Școli” de la Ministerul Instrucțiunii Publice, Melidon, era nevoit să recunoască într-un referat către M. Kogălniceanu care preluase și interimatul acestui portofoliu, că din cei aproape 20 de profesori trimiși în septembrie 1857 „parte din ei au părăsit posturile lor din diferite împrejurări” rămânând „doar cei de la Tașbunar, Cartal, Frecăței, Slobozia, Văleni, Hagiabdula,

Colibași, Vulcănești” și că „rapoartele ce se primesc de la ei nu arată decât tânguiri de neprimirea salariilor, de nemulțumirile ce au cu coloniile bulgare”². Unul dintre aceste rapoarte semnat de opt învățători rurali se plâneau Ministrului că „în decursul acestor trei ani de când slujim ca profesori la colonile din Basarabia, nefiind salariați în proporție cu costul scumpetei și al neîndemânărilor din aceste locuri am fost expuși celor mai cumplite greutăți și neajunsuri” și continuă cu indicarea cauzei acestora „Comitetul școlilor din colonii, fiind compus numai din persoane streine progresului român s-a silit a micșora încurajarea profesorilor români persecutându-ne în toate chipurile” încât „cea mai mare parte din noi au părăsit posturile lor și din mai bine de 20 am rămas numai zece”³.

Numărul acestora avea să scadă continuu în anii care au urmat. La scurtă vreme după sosirea lor la școlile însemnate din județul Bolgrad pentru a fi învățători „datorită persecuțiilor bulgarilor au fost nevoiți să se ducă, vreo 15 la număr, la Iași, cu stăruința de a fi permutați sau dimisionați” – se arăta într-un memoriu colectiv al învățătorilor din județul Bolgrad. Ministrul de atunci al Instrucțiunii Publice, D. Cantacuzino, i-a înduplecat să se întoarcă la posturile lor și, continuă memoriul: „din cei veniți în această parte a Basarabiei, însuflețiți de idealul național” mai sunt doar șapte „rămăși ca niște credincioase santinele la posturile noastre”⁴. Aceeași semnatar, lăudând „devotamentul, energia și imparțialitatea” noului revizor școlar în persoana lui Ioan Pavlov mărturiseau că vor suporta mai ușor „lipsurile, persecuțiile, uneltirile, piedicile și lipsurile de tot felul din partea autorităților administrative și instructive din colonii”⁵.

Evocând influența nefastă a Hrisovului „Vogoride”, învățătorul D. Moroșanu de la școala comunei Colibași se plânga ministrului D. Bolintineanu de preocuparea prioritară a Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad de a „produce felurite uneltiri, intrigi, persecuții și calomnii” asupra învățătorilor români, încât urmare acestor „crâncene persecuții, cei care mai rămăsese cereau Ministerului protecție, strămutare sau demisie”. Mai grav că „Unii dintre aceștia au fost suspendați și strămutați de Comitet și lăsați în voia întâmplării, lipsiți de mijloacele viețuirii, fiind foarte departe de rude și părinți” autorul memoriului exemplificând cu ultimii doi destituiți, în urmă cu un an, Emanoil Dumbravă și Ioan Sălăgean⁶. Consiliul permanent de instrucțiune sugerează ministrului

²„Relație de starea școlilor din Basarabia”, *ANIC, MCIP – Moldova*, Ds. 38/1859, fila 153 v.

³Raport nr. 1/24.I.1861, semnat de învățătorii D. Moroșanu, V. Vasileanu, V. Ștefănescu, V. Brânzei, V. Ionescu, G. Moroșanu, I. Donea și I. Sălăgeanu, *ibidem*, Ds. 2/1861, fila 28.

⁴Memoriu colectiv al învățătorilor D. Moroșanu (școala Colibași), V. Brânzei (școala Barta), V. Ionescu (școala Anadolu), I. Donea (școala Satu Nou), Zamfir Popescu (școala Cartal) și Th. Gurgeanu (școala Hagiabdula) de la 1 ianuarie 1865, *ANIC, MCIP*, Ds. 35/1865, fila 19 f.

⁵Memoriu din 30.I.1865, *ibidem*, filele 78 – 79.

⁶Memoriu din 15.VI.1864, *ibidem*, filele 101 f-v – 105 f-v.

D. Bolintineanu trimiterea unei comisii de anchetă, constituită din „protopopol Ferlatu, institutorul superior din Cahul, D. Teodorescu și un funcționar din partea prefecturii respective”. Comisia va întârzia deplasarea și anchetarea celor semnalate de învățătorul D. Moroșanu, recunoscut de toți ceilalți învățători români din sudul Basarabiei ca lider, asupra cărui rezultat vom stăruia la cazul destituitului Emanoil Dumbravă. Dar cum s-a ajuns aici ?

Totul debutează cu atribuțiile pe care Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad și le-a arogat prin interpretarea laxă a unor prevederi din Hrisovul „Vogoride”. Comisia care ancheta destituirea învățătorului Emanoil Dumbravă constata că „misiunea Comitetului este numai guvernarea veniturilor și conducerea legală a afacerilor curente ale Școlii centrale, iar peste școlile elementare din celelalte 39 de sate coloniale, în majoritate române și numai o treime bulgare” și concluziona că „acest Comitet nu are nici cea mai mică jurisdicție administrativă legală prescrisă măcar prin acel Hrisov”. Mai elocventă în precizarea raporturilor dintre Școala centrală cu Comitetul ei și școlile elementare de prin comune, comisia arăta că Hrisovul „Vogoride” nu prescrie nici o supremație a celor dintâi și vreo subordonare a celor din urmă ci, din contra, spre a înfrâna orice abateri și abuzuri ale Comitetului bolgrădean din sfera legălei sale competențe îl îndatorește la o riguroasă dare de seamă Guvernului Țării de toate lucrările sale la încheierea fiecărui an⁷.

Aceleași constatări și opinii le găsim mai târziu și la delegații Ministerului trimiși de la București spre a evalua starea Școlii centrale cuprinse în esența lor la subcapitolul învățământului secundar, încât nu le mai reluăm aici. În pofida faptului că Hrisovul „Vogoride” nu acorda competențe de coordonare și control asupra școlilor elementare din comunele județului, aflăm Școala centrală asistând la examenele din vara anului 1860 prin directorul acesteia, Mutiev și un membru al Comitetului (N. Paraușev), ambii semnând cataloagele școlilor de la Cartal, Văleni, Caragaci, Slobozia, Cișmevăruița și Hagiabdula. Dintr-un alt document aflăm că membrii Comitetului de inspecție al Școlii centrale bolgrădene au asistat la examenele semestrelor I și II din anul școlar 1859/1860 de la toate școlile județului, trei în reședința de județ, Școala centrală și școlile elementare 1 și 2, ceea ce era de înțeles, dar și la acelea primare din 28 de comune, ei semnând raportul în calitate de „membri ai comisiei examinatoare” în frunte cu dr. Mutiev⁸.

⁷Proces-verbal al Comisiei de anchetă constituită din revizorul Ioan Pavlov; directorul prefecturii Bolgrad, Ghidonescu și institutor superior D. Theodorescu, din 3.I.1865, *ibidem*, Ds. 35/1865, fila 149 f-v.

⁸Extract comparativ la examenele din 1860, *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, filele 156 – 157.

De aici și până la următorul pas, acela al abuzurilor, nu au mai rămas decât două luni. Probabil că aceasta și ca urmare a inspecției și asistenței la examenele amintite când Ministerul, primind rapoartele acestora, nu le-a dezavuat acțiunea. Drept urmare, la 3 septembrie același an, Comitetul de inspecție anunța Ministerul că la propunerea directorului Școlii centrale „profesorul Ștefănescu de la colonia Frecăței a fost îndepărtat din cauza relelor purtări” și că în locul său a fost „rânduit d-l Brânzei, fost până acum profesor în colonia Șichirlichitai” iar în locul acestuia „s-a rânduit Nicolae Cozev”⁹. Ministerul intervine energic și înștiințează Comitetul de inspecție despre ilegalitatea celor întreprinse. „Depărtările și rânduirile făcute de acel Comitet” se spune în adresă „nu sunt valabile și recunoscute până când și unele și altele nu vor fi făcute după regulamentul școlar, deci se consideră provizorii”¹⁰. Comisia de anchetare găsind ca neîntemeiate motivele destituirii a dispus reinstalarea învățătorului Ștefănescu, caz în care V. Brânzei a rămas fără catedră¹¹. În realitate, demiterea lui Ștefănescu și transferul lui Brânzei au constituit pretextul așezării lui N. Cozev la Șichirlichitai, cum reiese limpede dintr-o adresă a Comitetului de inspecție care solicita Ministerului numirea lui V. Brânzei la o altă școală, Barta „unde toată populația este română” sau „Anadolu, cu populație jumătate română, jumătate bulgară”¹². Cert este că la 24 ianuarie 1861 învățătorul V. Brânzei se găsea tot pe drumuri, când se adresa din nou Ministerului informându-l că în cei trei ani de funcționare la Șichirlichitai a deprins limba locuitorilor din Șichirlichitai și poate preda în ambele limbi, româna și bulgara, dar „Comitetul persecută cu energie pe profesorii români, înlocuindu-i cu profesori bulgari, cărora le acordă toată considerația și îndestularea”¹³.

Un caz de abuz cras al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, care a revoltat pe toți învățătorii români de la școlile comunale ale județului Bolgrad și a necesitat consum de timp și energie a unei întregi echipe de funcționari, de la Minister la Prefectură, a fost acela al destituirii preotului învățător Emanoil (Manoil) Dumbravă de la școala din Văleni, plasa Cahulo-Prut.

Absolvent al Seminarului teologic și al Școlii preparandale de la „Trei Ierarhi” din Iași Emanoil Dumbravă fusese transferat în martie 1858 de la școala comunei Anadolu la aceea din Văleni, unde funcționa ca preot și învățător. De aici raporta Ministerului la 10 martie 1864 că „zilele trecute, Pascalov, secretarul Comitetului Școlii din Bolgrad, venind sub titlu de revizor al Ministerului și ca delegat spre

⁹*Ibidem*, Ds. 84/1860, fila 18 f-v.

¹⁰*Ibidem*, fila 19.

¹¹Raport nr. 31/10.XII.1860, *ibidem*, Ds. 6/1861, fila 1.

¹²Adresa nr. 11/16.I.1861 a Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, *ibidem*, fila 6 f-v.

¹³Raport nr. 7/24.I.1861, *ibidem*, fila 14.

a examina elevii, a început a descoperi în comună că eu nu pot fi și învățător și preot, iar peste șase zile vine și Theodor Nalbantov cu decretul Comitetului, prin care îl autorizează învățător în locul meu”¹⁴.

Ministerul reacționează prompt. „Se va cere Comitetului școlar din Bolgrad” se arată în apostila decidentului ministerial „știință după a cui autorizație a numit un alt învățător în comuna Văleni, când asemenea numire se face numai prin concurs”¹⁵.

Cum Emanoil Dumbravă rămâne pe mai departe suspendat, după trei luni trimite Ministerului o nouă suplică în care se arată dispus să „îmbrățișeze numai profesia de învățător” obligând-se, totodată „a da ajutor la serviciul divin preotului ce ar veni în locul meu”¹⁶. Cum motivul cumulării de funcții era înlăturat, deși nici o prevedere de lege nu-i interzicea să exercite ambele profesii¹⁷, Ministerul informează Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad și îi cere „a instala pe numitul în postul său, căci, precum se vede motivul scoaterii sale a fost destul de slab” – invitând să fie înștiințat „de data instalării numitului”¹⁸.

Un nou raport al celui destituit reia angajamentul de a opta numai pentru profesia de învățător, pentru care a fost numit de Minister încă din anul 1857¹⁹ „de care cred că depind” se arată în memoriu.

Lipsit de alternativă, Comitetul de inspecție bolgrădean își schimbă, nu atitudinea, ci motivația pentru care ar fi fost destituit învățătorul, explicând că „e cu neputință a se mai instala în postul de învățător din cauză că Sfinția sa s-a cam dat la darul rău al beției, ceea ce îi strică demnitatea de învățător”²⁰. Aflat în fața unei acuzații atât de grave Ministerul, anexând și raportul despre infamantul viciu al preotului și învățătorului, invită pe revizorul zonal Ioan Pavlov să intre în „amănunțită cercetare la fața locului, după toate împrejurările aceluși preot Dumbravă și cele ce veți descoperi să dați exactă relație Ministerului spre a putea lua în urmă dispozițiile cuvenite”²¹. În același timp solicită informații de la Ministerul de Interne, prin Prefectura județului care îi comunică depărtarea preotului Dumbravă s-ar fi făcut ca urmare a interveției Comitetului de inspecție din Bolgrad, chiar cu acordul Ministerului Instrucțiunii Publice, la „tâguirea locuitorilor”²².

¹⁴ANIC. MCIP, Ds. 35/1864, filele 1 f-v și 18 f-v.

¹⁵Ibidem.

¹⁶Raport nr. 8/2.VI.1864, *ibidem*, file 20 f-v.

¹⁷Proiectul Legii Instrucțiunii Publice prevedea că „Este învoit unui seminarist a fi și preot și învățător”, *ibidem*, fila 26 v.

¹⁸Adresa nr. 19563/18.VI.1864, *ibidem*, fila 21.

¹⁹Raport nr. 9/30.VI.1864, *ibidem*, filele 26 f-v și 27 f.

²⁰Raport nr. 176/10.VII.1864, *ibidem*, fila 37 f-v.

²¹Adresa nr. 45590/21.VII.1864, *ibidem*, fila 38 f.

²²Adresa nr. 33010/28.X.1864, *ibidem*, fila 60.

Înfruntat de Comitetul de inspecție bolgrădean căruia, deși îi ceruse reinstalarea învățătorului Dumbravă refuzase sub diverse motive, iar acum consatata și tupeul de a minți, susținând că el, Comitetul, doar „mijlocise” destituirea, care însă o atribuia Ministerului Instrucțiunii Publice acesta a dispus constituirea unei comisii de anchetă alcătuită din reprezentantul său în teritoriu, revizorul școlar Ioan Pavlov; din directorul Prefecturii de Bolgrad, din partea Ministerului de Interne căruia i se subordona administrația județelor și din „institutorul superior” – denumire pentru învățătorul urban de la clasa a IV-a, D. Theodorescu de la Școala publică primară din Ismail. Raportorii, în urma unei temeinice anchete și analize la fața locului, demontează punct cu punct insinuările Comitetului de inspecție constatând că: 1. Emanoil Dumbravă, deși absolvent a patru clase de gimnaziu și a două de Școală normală la Iași, a fost înlocuit cu Theodor Nalbantov, absovent din 1862 doar a Școlii primară din Ismail, care până la numirea în post de învățător a fost „scriitor” (copist) în Ismail și Bolgrad, ca „subalten și protejat bulgăresc”; 2. Invocarea acordului ministerial pentru numirea lui Th. Nalbatov la Văleni este cu totul gratuită, Ministerul dându-și acordul pentru școala din Erdecburno, la recomandarea Comitetului de inspecție; 3. Comitetul de inspecție invocă deci, fără nici un temei, așa-zisul acord al Ministerului Instrucțiunii Publice de recomandare a lui Th. Nalbantov, într-un act public adresat Subprefecturii Cahulo-Prut; 4. Că „tânguirea” locuitorilor comunei contra învățătorului Dumbravă este în fapt o adresă a primăriei Văleni care datează din aceeași zi cu emiterea adreselor acestuia către Subprefectură, învățătorul Dumbravă, de destituire a sa și către Nalbantov, de numire în post; 5. Că „împătimirea la beție a preotului Dumbravă este numai pretext și calomnie culpabilă, moralmente ucigătoare și plăsmuită de Comitetul bolgrădean, pe a sa responsabilitate înaintea legilor țării”. În final comisia mai constata că abuzul Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad de destituire a învățătorului Emanoil Dumbravă de la școala comunei Văleni, cu o populație în totalitate română, este doar „unul din nenumăratele abuzuri săvârșite până acum pe seama cauzei naționale a instrucțiunii publice” și solicita Ministerului „reintegrarea părintelui Emanoil Dumbravă; despăgubirea acestuia cu suma de 1.300 lei „pe conta Casei Comitetului bolgrădean” reprezentând salariul pentru perioada suspendării și “intentarea de acțiune publică contra plăsmuitoruilor” de documente false²³.

Deși documentele anchetei au fost trimise Ministerului la începutul lunii februarie 1865²⁴, Consiliul permanent al instrucțiunii publice, sub semnăturile lui Laurian, Bacaloglu și prof. I. C. Massim le avizează, în mod cu totul

²³Proces-verbal din 3.I.1865, *ibidem*, filele 141 f-v – 151 f-v.

²⁴Revizorul școlar Ioan Pavlov amintea Ministerului în raportul său cu nr. 112/13.III.1865 acest fapt, insistând să i se comunice „dezlagare” la cazurile învățătorilor Em. Dumbravă și Ioan Sălăgean, *ibidem*, fila 96.

inexplicabil, abia peste șase luni²⁵. Cauzele întârzierii nu ne sunt lămurite de documentele dosarului dar aflăm că dintre propunerile Comisiei de anchetă Consiliul propune ministrului doar reinstatalarea învățătorului Emanoil Dumbravă în postul deținut anterior la Văleni, urmând ca recuperarea salariului pe perioada destituirii să fie obținută pe calea justiției.

Reintegrat la școala din care a fost abuziv dat afară de Comitetul de inspecție, învățătorul Emanoil Dumbravă va continua să predea fiilor de români din acea comună încă patru ani, după care demisionează din învățământ pentru a sluji altarul credinței străbune, ortodoxe.

Aceeași comisie a fost împuternicită de Ministerul Instrucțiunii Publice și cu anchetarea destituirii învățătorului Ioan Sălăgean de la școala comunei Slobozia, la recomandarea Comitetul bulgar bolgrădean. Întrunită la 28 decembrie 1864 Comisia emite invitații învățătorilor destituiți – Emanoil Dumbravă și Ioan Sălăgean – precum și Comitetului de inspecție din Bolgrad pentru zilele de 1 și 2 ianuarie. Cauza pentru care Comitetul de inspecție a recomandat Ministerului destituirea lui Ioan Sălăgean a constituit-o altercația dintre slujbașii primăriei, dintre care unul nepotul subprefectului plasei Cahulo-Prut, și învățător, petrecută în chiar curtea școlii. Comisia constata, totodată, că ancheta desfășurată la porunca Prefecturii de Bolgrad de către un funcționar al acesteia a fost părtinitoare și, mai mult, Comitetul de inspecție al Școlii centrale a falsificat unele mărturii pentru a susține „maltratarea și bătaia cumplite ce a comis «învățătorul» contra scriitorului comunei Slobozia”²⁶.

Faptele prezentate în acest chip Ministerului și susținute de documente falsificate au condus la destituirea învățătorului Ioan Sălăgean în luna mai a anului 1864 și înlocuirea lui cu N. Cârjă (Cârjeu). În final comisia nota în procesul verbal al anchetei că „Ioan Sălăgean, persecutat ca și toți foștii săi colegi români de prin colonii de intrigile Comitetului bolgrădean a fost sacrificat unei infame persecutări personale” și propunea „reintegrarea destituitului ilegal Ioan Sălăgeanu în postul ce a ocupat și permutarea înlocuitorului său la o altă școală comunală; despăgubirea cu 1.600 lei pe conta Comitetului bolgrădean, ca amendă pentru ilegalitatea lucrărilor sale”²⁷.

Ca și în cazul învățătorului Emanoil Dumbravă, analizarea documentelor anchetei și dispunerea reinstalării lui în școala de unde fusese destituit survin cu o întârziere de peste șase luni, abia în iulie 1865, iar despăgubirea pentru perioada de șomaj și umilintă trebuia obținută, cum de altfel era și firesc, pe calea justiției.

Reinstalarea celor doi învățători în posturile din care fusese destituiți era un tardiv act reparatoriu dar, totuși, încurajator pentru puținii slujitori români

²⁵Proces-verbal din 10.VII.1865, *ibidem*, filele 95 f-v și 165 f.

²⁶Proces-verbal al Comisiei de anchetă din 5.I.1865, *ibidem*, fila 157 f.

²⁷*Ibidem*.

ai catedrelor rămași „ca niște santinele de pază a învățământului românesc” – după cum se exprimau membrii comisiei de anchetă. Aceeași comisie avertiza Ministerul Instrucțiunii Publice de necesitatea „spargerii cuibului uneltirilor bulgare pe conta demoralizării românismului, ce nu urmărește decât bulgarizarea școlilor române”²⁸.

O întrebare firească care apare pentru cel care parcurge documentele comisiei de anchetă a destituirii celor doi învățători este de ce Ministerul a constituit-o din persoane publice aduse din alt județ, respectiv Cahul, și nu a apelat la funcționarii Prefecturii Bolgrad și la institutorii aceluia oraș? Răspunsul ne este oferit de o adresă a prefectului de Bolgrad care, invitat de Minister să-i acorde tot concursul revizorului Ioan Pavlov în activitatea acestuia de control și îndrumare a învățătorilor de la școlile județului său, se făcea interpretul lui Theodor Nalbantov, fost „ampliat” al primăriei Bolgrad și al lui D. Cârjă (Cârjeu), absolvent al Școlii centrale, care înlocuiau la Văleni și Slobozia „pe doi distituiți pentru rele purtări și imoralități în urma mijlocirilor Comitetului de inspecție”²⁹, cum îi califica însuși prefectul. Ministerul a înțeles că pentru o anchetă nepărtinitoare nu poate delega decât persoane publice din afara aceluia județ, ceea ce a și făcut prin numirea acestora din județul Cahul.

Un raport al Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad, datat 23 septembrie 1867, și aprobarea integrală a acestuia de către Minister demonstrează că în cele din urmă acesta cedase Comitetului dreptul de destituire, numire și transfer. Prin acel raport sumar, de doar trei pagini, Comitetul de inspecție bolgrădean propunea destituirea a cinci învățători sub motivul că „delegații orânduiți de a face examene pe la școlile comunale rurale au văzut că în niște comune progresul elevilor era nesatisfăcător”. Drept urmare, Comitetul a dispus efectuarea unei anchete „prin care s-a constatat că unii învățători nu și-au îndeplinit îndatoririle cu exactitate, motiv pentru care și progresul elevilor a fost foarte înapoiat”, hotărându-se, „înlocuirea provizorie până la aprobarea definitivă a Ministerului”³⁰. Astfel erau destituiți și înlocuiți învățătorii S. Stoianov, de la școala Banofca; N. Cârjeu, de la școala Anadolu, cel care fusese numit de același Comitet spre a-l înlocui pe Ioan Sălăgeanu în 1864 la școala din Slobozia; P. Mustacov de la școala din Etulia; N. Cozlev, de la școala Bolboca și L. Stepanov, de la școala Curchiu³¹. Rămân surprinzătoare ușurința și întârzierea, de aproape patru luni, cu care Ministerul a aprobat toate aceste destituiri și, respectiv, numirea altor învățători doar pe baza unei atât de simple motivații și în lipsa cataloagelor de examene care să ateste notele slabe ale elevilor, așa cum solicita în alte ocazii. Membrii

²⁸*Ibidem*, fila 158 v.

²⁹ Adresa nr. 7799/23. XII.1864, *ibidem*, Ds. 20/1864, fila 175 f-v.

³⁰Raport nr. 406/23.IX.1867, *ibidem*, Ds. 32/1868, filele 5 f-v și 12 f.

³¹*Ibidem*.

Comitetului de inspecție erau informați că „auzind și pe Consiliul permanent al instrucțiunii, vă fac cunoscut că aprob permutările și recomandările ce faceți prin raportul 406”³² etc. etc.

VII.2. Abuzuri ale administrației publice locale: primării, consilii comunale, subprefecturi și prefectură

Prin lege primăriile și consiliile locale aveau obligații față de școală, trebuind să asigure cele necesare pentru buna ei funcționare, de la local și reparațiile curente ale acestuia, mobilier – bănci, table, catedră, scaune, la lemne pentru încălzit, apă potabilă pentru elevi, lumânări pentru iluminat etc. și, uneori, chiar și salariile învățătorilor. O altă obligație o constituia alcătuirea anuală a listelor cu copiii de vârstă școlară și să determine pe locuitorii comunei în a-și trimite copii la școală, iar în caz de refuz să recurgă la amendarea lor. Autoritățile administrative de nivel superior primăriilor și consiliilor comunale, subprefectul și prefectul, erau obligate să vegheze la îndeplinirea acestor obligații. Cum de cele mai multe ori administrația locală nu își onora obligațiile, învățătorul era dator să insiste la acestea pentru îndeplinirea lor, apoi să semnaleze forurilor următoare ale administrației locale neajunsurile întâmpinate, iar în caz de persistentă a lor să se plângă Ministerului, prin revizor sau în mod nemijlocit. Drept consecință urmau atenționările ministeriale, fie ale Ministerului Instrucțiunii Publice, fie ale Ministerului de Interne în subordinea căruia se găseau prefecturile. Toate acestea erau de natură, pe de o parte, să nemulțumească pe cei reclamați de învățător – primar, consilii comunale, subprefecți și prefect – iar pe de altă parte să-i solidarizeze pe toți aceștia în fața intervențiilor administrației centrale. Asemenea situații generau, nu arareori, neînțelegeri și chiar conflicte între învățătorii rurali sau urbani și diversele paliere ale administrației locale.

La toate acestea se adăugau în chip firesc componentele subiective ale factorilor umani, de natură să atenueze sau să amplifice neînțelegerile spre stări conflictuale, caz în care învățătorul, devenit pentru primar, subprefect și prefect element de stres, determinau declanșarea acțiunilor de suspendare, demitere sau de transfer a acestuia. Asemenea situații au fost nenumărate în comunele rurale ale celor trei județe din sudul Basarabiei pentru perioada celor două decenii de administrație română din secolul al XIX-lea, dar vom exemplifica doar cu două dintre ele, pentru care arhivele au păstrat o documentație mai amplă și pentru că demonstrează solidarizarea tuturor nivelurilor administrației în teritoriu, de la primar, consiliu comunal, subprefect și prefect.

³²Adresa nr. 258/9.I.1868, *ibidem*, fila 6.

Un asemenea caz a fost acela al învățătorului Nicolae Vâlcu de la școala comunei Mingiru, plasa Cotul Morii, județul Cahul, pe care primarul și prefectul de Cahul îl reclamau Ministerului în august – septembrie 1870 pentru o serie de închipuite abateri. Ancheta întreprinsă de revizorul Em. I. Hălăceanu, la solicitarea forului ministerial, demonstra că toate cele relatate despre învățătorul N. Vâlcu „erau niște calomnii provocate, după cum a declarat însuși primarul, numai din invidia ce el poartă învățătorului”. Mai mult, revizorul afirma că „nu mă sfîesc a zice că Nicolae Vâlcu este unul dintre cei mai buni învățători comunali, tânăr, care și-a făcut creșterea și educația întâi în seminarul din Huși și apoi în Școala normală din București și pe ai cărui elevi i-am găsit foarte bine, atât la inspecția ce i-a făcut în mai, cât și la aceea din octombrie”³³.

Față de asemenea constatări solidaritatea funcționarilor din administrația locală a comunei Mingiru, a suprefecturii plasei Cotul Morii și a prefectului iese și mai pregnant în evidență. Drept urmare, după doar trei luni, învățătorul N. Vâlcu constituia subiectul unui nou raport al prefectului de Cahul, P. Boian, adresat ministrului. Făcându-se interpretul subprefectului de plasă și al primarului interimar al comunei Mingiru, N. Pârloagă, prefectul îl informa pe ministru despre o întreagă suită de abateri grave ale învățătorului școlii model din comuna Mingiru, Nicolae Vâlcu, acuzat că „nu-și caută de datoria sa, absentând de la ore”; că „face intrigi printre locuitori” și „se amestecă în treburile primăriei”. Mai mult chiar, adăuga prefectul, „este dominat de spiritul agitațiunii” și pentru a crea suspiciuni și asupra revizorului care i-a făcut învățătorului un raport favorabil, îl încondeia și pe acesta. „Domnul revizor școlar” informa prefectul în același raport „din luna mai 1870 și până astăzi a făcut abia două inspecții: una școlii din Mingiru și alta aceleia din Leușeni”. În finalul raportului prefectul solicita ministrului ca învățătorul N. Vâlcu să fie „destituit deoarece nu se ocupă decât de intrigi și preumblări” adăugând „cu atât mai mult că numitul a falsificat un bruion de Proces-verbal și este tradus înaintea justiției”³⁴.

Raportul din luna mai 1871 a aceluiași revizor școlar Em. I. Hălăceanu, întocmit în urma unei noi anchete constata, asemenea celui precedent din noiembrie 1870, de „neadevărate” toate acuzele aduse învățătorului Nicolae Vâlcu, insistând că „este unul din tinerii ieșiți din Școala normală din București și, totodată, unul din cei mai buni învățători din județul Cahul, punând multă activitate întru împlinirea atribuțiilor sale și având, pre lângă acestea, o conduită exemplară”³⁵.

Chiar dacă cele două anchete l-au găsit pe învățătorul Nicolae Vâlcu nevinovat de toate acuzele aruncate în spatele lui de administrația comunei,

³³Raport nr. 288/22.XI.1870, *ibidem*, Ds. 43/1870, filele 53, 55 f-v și 58 f.

³⁴Raport din 8/20.II.1871, *ibidem*, Ds. 37/1871, filele 21 f-v – 22 f-v.

³⁵Raport nr. 261/19.V.1871, *ibidem*, fila 19 f-v.

subprefectura plasei Cotu Morii și chiar a prefectului, conștient probabil că asemenea presiuni nu vor înceta, învățătorul părăsește definitiv comuna odată cu încheierea anului școlar, dar unde anume, nu știm!

Cel de al doilea caz de abuz al administrației locale și județene l-a constituit destituirea învățătorului Ioan Țărcuș de la școala comunei Barta, plasa Cahulo-Prut, județul Bolgrad. L-am ales spre a exemplifica modul în care, uneori, pentru a realiza îndepărtarea unui învățător incomod autoritățile din administrație și-au asociat pe reprezentantul în teritoriu al Ministerului Instrucțiunii Publice, pe revizorul școlar. Cum acesta constituia pentru Minister singura autoritate în teritoriu de coordonare și control a personalului său din învățământ, informațiile și rapoartele primite de la revizor aveau o greutate deosebită.

În cazul destituirii învățătorului Ioan Țărcuș, incomod pentru autoritățile administrației publice locale și județene atacul a fost direct, fiind declanșat de chiar revizorul școlar Al. Vasiliu, dovedit ulterior corupt și îndepărtat de Minister din funcția deținută. Un raport al acestuia din ianuarie 1873 informa Ministerul că în urma asistenței efectuată la examenul de sfârșit de semestru a „constatat un progres nemulțumitor, după cum probează aici anexatele cataloage de examen” și conchidea că „învățătorul Ioan Țărcuș și-a neglijat îndatoririle ce i le impune legea” drept care solicita „destituirea numitului învățător al școlii din comuna Barta”³⁶.

Consiliul permanent al instrucțiunii publice, confruntând raportul revizorului cu cataloagele anexate acestuia constata crasa inadvertență atenționând pe ministru că „pentru o școală rurală nu se poate aștepta, deocamdată, mai mult, deoarece cea mai mare parte a elevilor au obținut note de 6, 7, 8 și 9, mai cu seamă cei din clasele a II-a și a III-a”³⁷. Revizorul Al. Vasiliu era atenționat că propunerea destituirii învățătorului Ioan Țărcuș nu este întemeiată, câtă vreme cataloagele probează contrariul și „având în vedere această operațiune injustă a Dvs. nu poate aproba destituirea învățătorului comunei Barta observând, totodată, să fii mai atent în aprecierea motivelor pentru care cereți destituirea vreunui învățător”³⁸ (*subl. ns. I.S.*). Atenționarea era introdusă la cererea expresă a ministrului Christian Tell care avea deja, probabil, informații despre coruptul revizor.

Se pare că revizorul Al. Vasiliu a reținut atenționarea făcută de superiorii săi căci într-un raport din luna martie a aceluiași an consemnează starea localului

³⁶Raport nr. 25/17.I.1873, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 24 f-v.

³⁷*Ibidem*, fila 25.

³⁸Adresa nr. 1409/9.II.1873, *ibidem*, fila 28.

și a mobilierului „frecvența regulată” iar „progresul proporțional cu timpul întrebuințat la prelegeri și D-I Ioan Țărcuș este învățător de I-iul grad”³⁹.

Urmare a unei noi sesizări datorată primarului, consiliului comunal din Barta și subprefectului plasei Cahulo-Prut, în care învățătorul este acuzat de instigarea locuitorilor, lovirea elevilor și frecventarea crășmei sâtești Ministerul dispune o altă anchetă, efectuată de această dată de revizorul C.Petrescu, înlocuitorul lui Al. Vasiliu demis între timp pentru corupție. Ioan Țărcuș recunoaște unele dintre acuzații dar nu și „lovirea copiilor”, după cum rezultă din Procesul verbal al anchetei⁴⁰.

La numai o lună distanță, revizorul C. Petrescu informa Ministerul că ulterior anchetei învățătorul a continuat cu instigarea locuitorilor comunei Barta, urmată de o revoltă a acestora care a condus la reținerea lui Ioan Țărcuș de către Parchet încât și prefectul județului Bolgrad cere destituirea acestuia, solicitare la care se raliază și revizorul⁴¹. Abia la 17 septembrie Ministerul emite ordinul de destituire a lui Ioan Țărcuș „pentru motive de abateri grave de la îndatoririle de învățător, cu începere de la 1 iulie 1873” iar postul devenit vacant este scos la concurs⁴².

Telegramele celui destituit prin care clama justiția ministrului fiind acuzat pe „simple supoziții, fără constatări legale”⁴³ sunt urmate de un lung memoriu în care aprecia că destituirea s-a produs urmare a „uneltirilor primarului, consiliului local unde toți sunt rude, trei cumnați membri ai acestuia și toți cuscri cu primarul” iar revizorul însuși i-a pretins „mită pentru a-l lăsa în funcție”⁴⁴.

La un an distanță, în septembrie 1874, învățătorul destituit obținea de la Tribunalul din Ismail o hotărâre prin care era absolvit de „faptele atribuite de fostul revizor școlar”, temei pentru a solicita revocarea destituirii și reintegrarea sa în învățământ, solicitarea asupra căreia revine către Minister prin alte două memorii, din decembrie 1874⁴⁵ și din februarie 1875⁴⁶. Memoriul din decembrie 1874 este trimis spre verificare revizorului Varonu. Acesta „nu a găsit mijloc mai nimerit de cercetare în cauză decât de a lua informații de la primarul de Barta, același care funcționa pe timpul destituirii mele” – se plânga învățătorul

³⁹Raport nr. 97/4.III.1873, *ibidem*, fila 49 f-v.

⁴⁰Proces-verbal din 29.VI.1873, *ibidem*, filele 120 – 121.

⁴¹Raport nr. 165/28.VII.1873, *ibidem*, fila 119.

⁴²Adresa nr. 9490/17.IX.1873, a MCIP către revizorul școlar al județelor Bolgrad și Ismail, *ibidem*, fila 122.

⁴³*Ibidem*, filele 137 – 138.

⁴⁴Memoriu din 11/23. IX.1873, *ibidem*, filele 139 f-v – 140 f-v.

⁴⁵Memoriu din 1/13.XII.1874, *ibidem*, Ds. 30/1875, filele 18 f-v – 26 f-v.

⁴⁶Memoriu din 20.II.1875, *ibidem*, fila 46 f-v.

Ioan Țărcuș ministrului Titu Maiorescu care recomanda trimiterea memoriului în original „revizorului Bănescu pentru a cerceta din nou și a raporta Ministeriului părerea D-sale asupra cazului”⁴⁷.

Raportul de anchetă al acestuia constata că „toate neînțelegerile ivite între primarul comunei Barta și învățătorul Țărcuș nu au avut altă cauză decât că acesta din urmă voind a-și îndeplini cu exactitate datoriile ce îi impunea legea, nu tolera primarului, când era vorba de școală, nici cea mai mică neglijență, stăruiind neobosit la toate autoritățile pentru a căpăta concursul pe care primarul, deși obligat de lege a i-l da, refuza categoric, paralizând astfel învățământul și făcând apoi pe învățător răspunzător despre aceasta”. În finalul raportului revizorul Bănescu propunea reintegrarea sa opinând însă că „D-l Țărcuș, deși cu totul nevinovat, însă în interesul învățământului, nu mai poate să funcționeze ca învățător în comuna Barta, pentru a se evita neînțelegerile ce s-ar putea din nou isca”, fapt pentru care relua recomandarea sa anterioară de a fi numit „învățător la școala din Penitenciarul de minori din Reni, crezând această măsură ca o deplină satisfacere pentru suferințele lui de care nu este defel vinovat” propunere pe care ministrul Titu Maiorescu a aprobat-o⁴⁸. Se împlineau astfel doi ani de când un revizor corupt – Al. Vasiliu –, devenit instrumentul autorităților administrative ale comunei Barta, pornise iureșul destituirii învățătorului Ioan Țărcuș, iureș continuat la îndemnul aceluiași autorități de următorii doi revizori, C. Petrescu acuzat de corupție, iar C. Varonu, de superficialitate, timp în care învățătorul era muritor de foame și expus oprobriului public. Doar rezistența fizică și psihică și credința în dreptate i-au dat tăria de a lupta, iar hazardul de a afla în fruntea instituției centrale care păstora învățământul un ministru de talia lui Titu Maiorescu și în teritoriu un revizor onest, precum I. Bănescu, au făcut să-și găsească dreptatea în cele din urmă. Dar cu ce costuri personale pentru învățător și, generale, pentru învățământ!

VII.3. Abuzuri ale revizorilor școlari

Arătam mai sus că grație faptului că revizorii erau singurii delegați în teritoriu ai Ministerului, autoritatea acestora era deosebită, aici nefiind subordonați nimănui, dar erau datori a colabora cu prefectul în calitatea acestuia de reprezentant al Guvernului. În această ipostază prefectul era subordonat nemijlocit Ministrului de Interne, dar aspectele susceptibile de ilegalitate trebuia să le semnaleze ministrului în ale cărui competență intrau.

⁴⁷*Ibidem*.

⁴⁸Raport nr. 41/20.III.1875, *ibidem*, fila 45 f-v.

Revizorii școlari au fost selectați, pentru început, dintre profesorii de prestigiu ai gimnaziilor, precum Grigore Petrovanu, fost profesor la Școala centrală din Bolgrad, care, însă, dezvăluind Ministerului „nerespectarea prevederilor Hrisovului «Vogoride» de către director și restul membrilor Comitetului de inspecție, persecuțiile contra lui s-au intensificat, interzicându-i să intre la clasă, înlocuindu-l cu doi profesori bulgari care, deși știau foarte puțin românește, au fost puși să predea limba română”⁴⁹. Mai târziu, datorită salariilor neconvenabile, dar mai ales dificultăților de deplasare în teritoriul sud-basarabeian, aici au acceptat să funcționeze și institutorii (învățătorii de școli primare urbane) precum George Giușcă, Em. I. Hălăceanu, Al. Vasiliu, C. Petrescu, I. Bănescu etc.

Nu araeori între prefect și revizori apăreau neînțelegeri, fie de natură obiectivă, generate de încălcarea sferelor de competență, fie de natură subiectivă. Documentele de arhivă au reținut asemenea neînțelegeri soldate cu plângeri la ministru, trimise de ambele părți soldate, de regulă, cu atenționarea revizorilor pentru o colaborare mai bună cu prefectul, în beneficiul instrucției publice.

Spre exemplu, prefectul de Bolgrad, Teodor Boldur Lățescu, își manifesta nemulțumirea față de revizorul ce funcționase în acel județ până în luna iunie, când fusese transferat, iar în aprilie 1873 îl atenționa pe revizorul Al. Vasiliu că „în ceea ce privește instalarea învățătorilor la școlile înființate și întreținute de comune, nu intră în competența D-stră, fiind acesta un drept, v-o repet pentru a nu știu câta oară, exclusiv al comunelor atât după Legea comunală, cât și după Legea instrucțiunii publice”⁵⁰.

Ofensat, revizorul Al. Vasiliu se lamenta ministrului că în îndeplinirea atribuțiilor sale este „paralizat de prefectul județului care” arăta revizorul „îmi impune să nu raportez fără permisiunea sa reaua conduită a învățătorilor, a nu recomanda învățători fără avizul său și îmi impune prin comune învățătoare direct, fără a trece prin ierarhia legală și chiar acum există un caz cu o învățătoare numită în comuna Șichirlichitai, plasa Ismail, județul Bolgrad”. În consecință Al. Vasiliu solicita să fie „permutat în județul Iași, căci ori câte observații veți face d-lui prefect, după cum ați și făcut, de a conteni cu amestecul său în atribuțiile revizorului, sunt sigur că nu va conteni și din acestea poate să rezulte ca eu să cad victima persecuțiilor sale”⁵¹.

De prefectul Teodor Boldur Lățescu, regăsit în fruntea județului Bolgrad în 1877, se plânga ministrului său și revizorul Badenschi, motivând că arată

⁴⁹N. Adăniloiaie, *op. cit.*, p., 897.

⁵⁰Raportul nr. 12763/27.XII.1872 și Adresa nr. 4253/14.IV.1873 ale Prefecturii de Bolgrad, *ANIC. MCIP*, Ds. 37/1873, fila 73.

⁵¹Raport nr.139/16.IV.1873. La 25 aprilie, când Consiliul permanent analiza raportul, revizorul Al. Vasiliu era însă destituit din funcția respectivă, *ANIC. MCIP*, Ds. 37/1873, fila 71.

puțină preocupare școlilor din comunele locuite de români; că s-a opus transferului învățătorului Ușurelu, din Congaz „sub cuvânt că este ginerele celui mai avut ciorbăgiu din comună” iar pentru un altul, Ioan Tărcuș, a cerut menținerea la gradul I⁵².

Revizorii care au funcționat în județele din sudul Basarabiei pe durata celor 20 de ani de administrație română, în mai toate cazurile, și întindeau autoritatea pe mai multe județe, câte două și chiar trei, în care intra și câte un județ din dreapta Prutului. Dar chiar și atunci când erau numiți numai în județele din stânga Prutului – Bolgrad, Cahul și Ismail – sau chiar în câte două din acestea, volumul de muncă era imens, încât nu putea fi vorba de o anume ritmicitate în inspectarea școlilor. Aceasta și pentru că revizorul era dator către ministrul său cu rapoarte, situații diverse privind frecvența, cadrele didactice, elevii etc., obligații care îi confereau un plus de autoritate în fața subalternilor dar, în același timp, ca singuri reprezentanți ai Ministerului în teritoriu, se bucurau de deplina credibilitate a acestuia.

Majoritatea covârșitoare a revizorilor și-au onorat cu cinste și devotament dificila responsabilitate. Unii însă, cazul lui Al. Vasiliu ajunsese de notorietate între subalternii săi, au transformat funcția în pârghie de terorizare a cadrelor didactice, învățători și învățătoare, îndeosebi de la școlile rurale. Mai mult chiar, revizorul amintit a considerat funcția ca sursă de venituri suplimentare, pretinzând mită, având pentru aceasta chiar o sumă fixă de cinci napoleoni – după cum vom vedea mai jos. Presiunea era exercitată treptat. În caz de rezistență, începeau șicanele: cel vizat(ă) era propus(ă) mai întâi pentru transfer, iar dacă nu achita „taxa de menținere pe post”, cunoscută ca atare în rândul cadrelor didactice⁵³, urma includerea acestuia(teia) în rândul „nedemnilor” de misiunea sa. Trecerea pe asemenea listă trimisă Ministerului însemna, de cele mai multe ori, demiterea. Cazuri de apreciere ca „nedemni” a unor învățători, urmate de demiteri au fost numeroase, dar aprecierile fiind justificate și nu asemenea celor practicate de revizorul Al. Vasiliu, nu au fost secondate de proteste din partea victimelor.

Dovadă a acestei practici abuzive a revizorului amintit stau mărturie documentele despre destituirea învățătorilor Ioan Vârgolici, Ioan Stănicelu,

⁵²Raport nr. 9/5.IV.1877, *ibidem*, Ds. 35/1877, filele 1 – 2 și 14.

⁵³„Când D-I Mereuță nu a avut cu ce plăti taxa postului său ce ocupa, vi l-a recomandat de nedemn la școala din Cartal, înlocuindu-l prin I. Stănicel” acuza învățătorul Ioan Vârgolici pe revizorul Al. Vasiliu în memoriul său din 21 aprilie 1873 și continuă: „D-I I. Stănicel, deși a dat patru napoleoni, dar nerăspunzând pe deplin taxa postului, astăzi este destituit, iar D-I Mereuță, în momentul ce a dat dovezi din salariul său pe trimestrele II, III și IV din 1872 D-lui revizor să-l primească, a și devenit demn și recomandat a mă înlocui pe mine, care ocup această funcție din 1864”, *ibidem*, Ds. 37/1873, fila 157 f-v.

Hr. Drăgănescu și a învățătoarelor Ecaterina Ivanovici și Roza Popovici. Desigur, aceștia sunt doar cei care au refuzat să intre hora mituirii!

Ioan Vârgolici era învățător din 1864, prin decret ministerial, iar din 1869 funcționa la Hagiabdula unde îl inspecta revizorul Al. Vasiliu în decembrie 1872 când îi solicita destituirea motivând „desele abateri, atât în școală, cât și în societate”. Mai invoca și maniera indecentă a „înscrisurilor sale față de autoritățile județului Bolgrad, deviind de la bunele moravuri”⁵⁴. Ca dovadă pentru superiorii din Minister anexa copiile a două memorii pe care învățătorul le adresase prefectului de Bolgrad în care reclama diminuarea cu 900 lei a bugetului școlii prevăzut pentru 1873, în vreme ce salariile percepătorului, notarului și ajutorului de notar urmau să crească. Pe aceste temeuri îi acuza de „șarlatanii”, „ghîșefuri” și abuzuri, cheltuind nejustificat banii comunei, exemplificând cu suma de „60 galbeni luați pe fân” și cu „cei șase stânjeni de piatră cu care trebuia să se facă temelia pentru școală, dați pe băut”⁵⁵.

Surprinzător, dar Consiliul permanent al instrucțiunii publice recomandă destituirea învățătorului Ioan Vârgolici doar pe aceste temeuri, iar ministrul Christian Tell a aprobat⁵⁶. Consternat că a fost demis pentru „expresii din rapoartele date autorităților județene, arătându-le relele ce se strecoară pe timpul administrației lor spre a lua măsuri pentru îndreptarea lor”, cu curaj și dârzenie, dar și cu necaz, care străbate din lunga suplică, Ioan Vârgolici arăta ministrului că pentru îndeplinirea obligațiilor ce revin de fapt primăriei nu a „pregetat de a lua bastonul într-o mână, apărându-mă de câini și în alta hârtia și condeiul umblând din casă în casă de am alcătuit lista cerută de Legea instrucțiunii pe care cei în drept nu au putut-o căpăta” iar din bani împrumutați a cumpărat „arsura școlii pe anul întreg”, a făcut „legătura hărților geografice, repararea ceasornicului, văruierea localului, spezele cancelariei, plata staroșului”⁵⁷ etc. primăria fiindu-i datoare cu 300 lei⁵⁸.

Față de atâtea argumente, ministrul Christian Tell cere opinia Consiliului permanent al instrucțiunii publice care rămâne neînduplecat în avizul de demitere, emis anterior. În schimb primește felicitări din partea a 50 de locuitori, pentru destituirea învățătorului. În numele lor semnează șapte „împuțerniciți”, dovadă că erau apropiații celor reclamați de Ioan Vârgolici acuzat de aceștia de „afaceri cămătărești” de „jalbar” și „negustor”⁵⁹. (Fig. nr. 16)

⁵⁴Raport nr. 335/29.XII.1872, *ibidem*, fila 18.

⁵⁵Memoriile cu nr. 92 și 96 din 7 și 21.XII.1872, *ibidem*, filele 70 și urm.

⁵⁶Adresa nr. 1204/5.II.1873, *ibidem*, fila 23.

⁵⁷„Spezele cancelariei” = cheltuieli curente pentru cancelarie: toc, cerneală, hârtie etc.; „Staroș” = îngrijitorul școlii.

⁵⁸Memoriu din 26.III.1873, *ibidem*, filele 69 f-v – 70 f-v.

⁵⁹*ibidem*, filele 89 și 91.

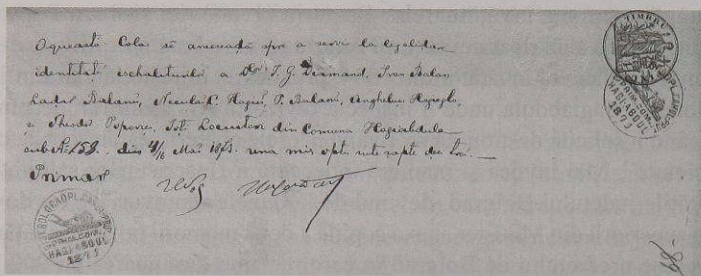

Fig nr. 16. Autentificarea semnăturilor a șase locuitori ai comunei Hagiabdu.
Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 37/1873, fila 91f.

Convins că dreptatea este de partea sa, știind lipsa de onestitate a revizorului și mirat de tăcerea Ministerului față de memoriul trimis în martie, învățătorul Ioan Vârgolici i-a drumul Bucureștiului, unde ajunge la 19 aprilie⁶⁰, hotărât să obțină audiență la ministru. Îl primește abia pe 21 aprilie, dar nu ministrul ci Ghidonescu, secretarul general al Ministerului, căruia îi înmânează un memoriu cuprinzător de practicile nefaste pentru învățători și școală ale revizorului Al. Vasiliu, indicând sume, persoane și date. Cauza destituirii sale și a colegilor H. Drăgănescu și Ioan Stănicel de la școlile din Vulcănești și, respectiv, Cartal „nu a fost alta decât moneda și iar moneda, de care nu se mai îndestulează actualul revizor, de îți scoate și ultimul ban precum îți scoate lipitoarea sângele din cele mai ascunse vene ale corpului”⁶¹ exclama, disperat, cel destituit.

Suntem îndreptățiți să presupunem că urmare acestei audiențe și a memoriului revizorului Al. Vasiliu a fost destituit pentru că, la 5 mai 1873 când Consiliul permanent analiza documentul, propunând trimiterea spre cercetare la Bolgrad, acolo se afla deja noul revizor. Ministrul Christian Tell, văzând instituția pe care o coordona deja compromisă de precedentul revizor, cere expres ca anchetarea celor relatate de învățătorul Ioan Vârgolici să „se facă în unire cu prefectul”⁶². Atât noului revizor, C. Petrescu, cât și prefectului de Bolgrad li se solicită cercetarea cu „de-amănuntul și constatând că este pe nedrept destituit, să înștiințați Ministerul de rezultat spre a lua convenitele dispoziții”⁶³.

⁶⁰Într-un alt memoriu, Ioan Vârgolici afirmă limpede că a făcut „deplasarea în capitală pe 19 aprilie 1873” unde a revenit pe 15 mai, rămânând în așteptarea deciziei ministeriale, Memoriu din 19.V.1873, *ibidem*, fila 92.

⁶¹Memoriu înmănat cu prilejul audienței din 21.IV.1873, *ibidem*, fila 157 f-v.

⁶²*Ibidem*, fila 158.

⁶³Adresele nr. 5068 și 5069/V.1873 către revizor și prefect, *ibidem*, fila 92 f-v.

Raportul prefectului Theodor Boldur Lătescu confirmă pe deplin ilegalitatea destituirii nu numai a învățătorului Ioan Vârgolici, dar și a altor cadre didactice. Mai mult chiar devoalează mecanismul practicilor corupte ale fostului revizor. În privința învățătorului Ioan Vârgolici, prefectul nota că „reputația ce are, convingerea ce mi-am format-o despre meritele sale și chipul în care s-a achitat de misiunea sa «Ioan Vârgolici» a fost un învățător dintre cei mai buni” iar „purtările sale ca persoană privată sunt și au fost morale, dar în trecut de un caracter puțin turbulent” (*subl. ns. I.S.*). Observând că în corespondența sa cu autoritățile superioare învățătorul a avut „mici alunecări” lipsite însă de orice caracter grav „care puteau să-i atragă oricare amendare dar nici decum destituirea” prefectul informa pe ministru că revizorul Al. Vasiliu a folosit însă prilejul pentru „a-i cere mită sub amenințarea destituirii” și fiind refuzat „i-a dresat un raport mai grav decât micile sale erori” care i-au adus demiterea din învățământ⁶⁴.

Pus în fața adevărului, Ministerul trebuia să-și recunoască partea sa de vină, a grabei cu care a fost demis Ioan Vârgolici și să dispună reinstalarea acestuia în postul său de învățător la școala din Hagiabdu unde, între timp, la propunerea aceluiași revizor Al. Vasiliu fusese numit I. Mereuță. Consiliul permanent al instrucțiunii publice, care avizase destituirea lui Ioan Vârgolici și perseverase în această atitudine chiar și în urma primelor lui memorii și care avizase și înlocuirea cu învățătorul Mereuță, avizează reinstalarea în post „numai dacă actualul învățător Mereuță, seminarist, va consimți benevol a se permuta în altă comună vacantă din acel district”⁶⁵. Aceasta a fost și decizia pe care Ministerul o comunica Prefecturii și revizorului C. Petrescu⁶⁶.

Deși reintegrat, tot învățătorul Ioan Vârgolici era în suferință. Vreme de șase luni rămăsese pe drumuri, nu la figurat, ci la propriu. Spre a-și căuta dreptatea a fost nevoit să facă două drumuri la București, într-o vreme când o atare deplasare se efectua cu poștalionul, ale căror costuri erau ridicate; cheltuisese și cu cazarea în Capitală, iar ultimul salariu îl primise în decembrie 1872. Era îndreptățit deci să solicite plata salariului pe întreaga durată cât fusese demis, dar și de această dată Consiliul permanent aviza sec: „Petiționarul neavând drept la salariul ce pretinde, petițiunea se va pune la acte”⁶⁷.

Greu de imaginat dezamăgire mai mare pentru un învățător care după ce slujise școala cu credință, devotament și dăruire până la sacrificarea liniștii și puținei sale strânsuri, se vedea și destituit, grație unui revizor corupt și a unui Consiliu permanent al instrucțiunii publice care analiza cu condamnabilă grabă

⁶⁴Raport nr. 5892/30.V.1873, *ibidem*, filele 95 f-v și 96 f.

⁶⁵Raportul nr. 145/3.VI.1873 al revizorului C. Petrescu și avizul Consiliului permanent, *ibidem*, fila 156 f-v.

⁶⁶Adresele nr. 6122 și 6123/11.VI.1873 către revizor și prefect, *ibidem*, fila 97 f-v.

⁶⁷Memoriu din 9.XI.1873, *ibidem*, fila 172.

și superficialitate rapoartele din teritoriu avizând, apoi, măsuri disciplinare de o asemenea gravitate. Era o altă palmă pe care i-o dădea instituția pe care o slujise din 1864 și până atunci. Nu știu dacă a fost și ultima!

Printr-un alt raport de doar două pagini, din 4 martie 1873, revizorul Al. Vasiliu, abuzând de autoritatea care i-o conferea funcția sa, dezinforma Ministerul despre activitatea „nemulțumitoare” a învățătorilor Ioan Stănicelu de la școala comunei Cartal și H. Drăgănescu, de la aceea din Vulcănești, precum și a învățătoarelor Ecaterina Ivanovici și Roza Popovici, de la școlile de fete ale comunelor Curciu și, respectiv, Satul Nou.

Despre H. Drăgănescu informa că „își dă puțină silință în a corespunde misiei sale, progresul e mediocru, cu toate că are și concursul unui alt învățător plătit numai de comună și chiar indecențele manierei sale îl fac a cădea de la înălțimea misiunii sale” și încheia că deși i-a făcut observații „de repetate ori, numitul nu s-a corijat”⁶⁸.

Cât privește pe învățătorul Ioan Stănicelu de la școala Cartal și acesta „își dă puțină silință, absentează fără a avea concediu, de unde și progresul nemulțumitor, iar observațiile făcute de subsemnatul le desconsideră, nevoind a înțelege scopul nobilei sale misiuni”⁶⁹.

Aceleași sumare observații conține raportul și în cazul învățătoarelor Ecaterina Ivanovici și Roza Popovici, prima plătită de comună, iar a doua de Guvern. În cazul Ecaterinei Ivanovici, în școala de fete de la Curciu „progresul e mediocru” pentru că învățătoarea depune „puțină activitate în a corespunde misiunii sale, nevoind a se conforma Legii învățământului”⁷⁰, iar colega Roza Popovici de la Satul Nou, pe lângă acestea a „absentat de mai multe ori de la clasă, fără a avea concediu, de unde rezultă progresul mediocru”⁷¹.

Surprinde și, în același timp, descumpănește ușurința cu care Consiliul permanent al instrucțiunii publice propune ministrului demiterea celor patru cadre didactice doar pe baza acestor incriminări. Avizul datează din 20 martie 1873⁷², iar peste patru zile ministrul Christian Tell aproba destituirea acestora, informând revizorul cu punerea în aplicare a deciziei⁷³.

Măsura era contestată telegrafic de învățătorul H. Drăgănescu informând că adevărata cauză a destituirii fiind refuzul de a-i plăti revizorul Al. Vasiliu „cinci napoleoni, dar ca familist nu am avut de unde a-i da”⁷⁴. Deja, la 27

⁶⁸Raport nr. 97/4.III.1873, *ibidem*, fila 50 v.

⁶⁹*Ibidem*, fila 49 v.

⁷⁰*Ibidem*, fila 49 f.

⁷¹*Ibidem*, fila 49 v.

⁷²Avizul nr.1058/20.III. 1873, *ibidem*, fila 50.

⁷³Adresa nr. 3083/ 24.IV.1873 a MCIP către Al. Vasiliu, *ibidem*, fila 51.

⁷⁴Telegrama nr. 6644/24.IV.1873, *ibidem*, fila 74.

aprilie 1873 Al. Vasiliu era destituit din funcția de revizor și plângerea învățătorului Drăgănescu era îndreptată de Minister, la Bolgrad, către noul revizor⁷⁵.

Protestul celor două învățătoare se produce la sfârșitul lunii mai. Prima, Roza Popovici informa superiorii din Minister că revizorul a fost o singură dată în inspecție când a consemnat în registru „progresul foarte satisfăcător” al elevilor. Ulterior, acesta „propunându-și niște idei ce nu erau de demnitatea sa” a trecut la răzbunare, aplicând „forța acordată de lege, de a mă destitui” și acum mă văd „azvârlită pe drumuri”, încheind cu solicitarea unei anchete „spre a constata adevărul, ca să pot fi iarăși recunoscută în funcțiunea ce ocupam”⁷⁶.

Învățătoarea Ecaterina Ivanovici contesta, la rândul ei, justetea demiterii, informând Ministerul că revizorul Al. Vasiliu „înloc de inspecții școlare, D-sa caută numai a ne cere napoleoni și cine se opunea a-i da, îndată hotăra destituirea sub diferite pretexte” și solicită „anchetă la fața locului”⁷⁷. Evident că formularea la timpul trecut și impersonal din memoriul învățătoarei destituită conduce la ideea că practica revizorului era veche, ea nefiind cea dintâi condiționată.

Reîncadrarea învățătoarelor Ecaterina Ivanovici și Roza Popovici fusese propusă încă din mai 1873 de către prefectul Boldur Lătescu⁷⁸, dar cum Ministerul îi ceruse doar anchetarea demiterii lui Ioan Vârgolici, iar învățătoarele încă nu depuseseră plângere Ministerul nu a luat în considerație aprecierile prefectului, deși Consiliul permanent își dăduse avizul pozitiv⁷⁹.

Ca și în cazurile precedente de anchetă a destituirii învățătorilor Ioan Vârgolici, Ioan Stănicelu și H. Drăgănescu, noul revizor C. Petrescu și prefectul sunt chemați să le deruleze și pe acestea privind destituirea învățătoarelor Ecaterina Ivanovici și Roza Popovici și, invitați totodată, să „raporteze asupra celor constatate”⁸⁰.

⁷⁵ Telegrama nr. 4577/27.IV.1873 a MCIP, *ibidem*, fila 75.

⁷⁶ Memoriu din 29.V.1873, *ibidem*, fila 167 f-v.

⁷⁷ Memoriu din 30.V.1873, *ibidem*, fila 169 f-v.

⁷⁸ „Cu acesată ocazie cred de a mea datorie” arăta prefectul Boldur Lătescu „a vă aduce la cunoștință că domnișoarele Roza Popovici din comuna Satul Nou și Ecaterina Ivanovici din Curciu, au fost iarăși cu nedrept lovite în cariera lor. Aceste două persoane sunt de o perfectă moralitate, și-au îndeplinit cu conștiinciozitate îndatoririle, figurând cu drept cuvânt între cele mai bune învățătoare din acest județ”, *ibidem*, fila 95 v.

⁷⁹ În avizul nr. 1926/4.VI.1873, Consiliului permanent al instrucțiunii publice analizând raportul prefectului Th.Boldur Lătescu aprecia „a se comunica Prefecturii și revizorului de Bolgrad ca să restituie în posturile lor pe foștii învățători Ioan Vârgolici, I. Stănicelu și H. Drăgănescu, precum și pe fostele învățătoare Roza Popovici și Ecaterina Ivanovici, iar învățătorul părintele P. Mereuță și părintele I. Diaconescu se vor trece învățători în alte comune, fiind rău numiți în locurile învățătorilor I. Vârgolici și H. Drăgănescu”, *ibidem*, fila 96 v.

⁸⁰ Adresele nr. 6752 – 6753/23.VI.1873, *ibidem*, fila 104.

Noul prefect de Bolgrad, Ranetty, împreună cu revizorul C. Petrescu constatau în raportul lor către Minister că în privința demiterii celor două învățătoare „nu au fost la mijloc motive de destituire”, că în registrul școlii de fete din comuna Curciu „nu s-a găsit notificat ca ex-revizorul să fi făcut vre o inspecție, ocazie cu care să fi notat neîndepliniri sau neglijențe”, iar la Satul Nou de asemenea, deși a făcut o inspecție „nu s-a constat nici o abatere ci, din contra, o observație că progresul învățământului a fost foarte satisfăcător”. Raportorii conchideau că la baza demiterii celor două învățătoare „nu au existat motive juste și legale” sorgintea lor aflându-se „în interese cu totul străine de atribuțiile revizorului”⁸¹.

În fața acestor constatări Consiliul permanent aviza „a se reintegra acele două învățătoare în posturile lor”⁸², iar ministrul decidea ca „începând cu 1 decembrie viitor (1873, n. ns. I. S.) se reintegrează în posturile de învățătoare domnișoarele Roza Popovici la școala de gradul I, a comunei Satul Nou și Ecaterina Ivanovici la școala comunei Curciu, plătită numai cu speșele comunale”⁸³. Astfel se încheia calvarul celor două învățătoare din ultimele zece luni ale anului 1873, calvar datorat unui revizor corupt – Al. Vasiliu – dar și a unei condamnabile superficialități a membrilor Consiliului permanent al instrucțiunii publice.

După demiterea lui Al. Vasiliu, petrecută la sfârșitul lunii aprilie 1873, Consiliul permanent și, evident, decidenții Ministerului devin circumspecți și solicită mai întâi verificarea în teritoriu a demiterilor propuse de acesta. Este și cazul învățătorului preot Alexe Emilianof a cărui destituire o propusese la 18 aprilie 1873, trimisă spre verificare noului revizor C. Petrescu⁸⁴.

Afirmam mai sus că practica revizorului A. Vasiliu nu debutase în 1873 cu învățtoarea Ecaterina Ivanovici. Dovada ne-o oferă memoriul învățătorului Ioan Mitanof, care funcționa în învățământ, la școala din Cișmevăruița din 1857, fiind unul dintre cei mai vechi învățători ai județului unde „revizorul Al. Vasiliu mi-a pretins o sumă de bani, zicându-mi că mă va trece în numărul celor bine-considerați de D-sa” dar refuzând „mă văzui transferat, în adevăr, în comuna cea mai mizerabilă, unde mă găsec și astăzi”⁸⁵ (*la Noua Pocrofcă, n. ns. I. S.*) și solicita ministrului transferul la școala din Cișmevăruița „unde am și interese familiale” își încheia memoriul Ioan Mitanof.

⁸¹Raport nr. 10829/18.IX.1873 și Proces-verbal din 29.VII.1873, *ibidem*, filele 165 f și 166 f-v.

⁸²Aviz nr. 4221/17.XI.1873, *ibidem*, fila 165 v.

⁸³Adresa nr. 12150/1.XII.1873, *ibidem*, fila 170 f-v.

⁸⁴Raportul nr. 140/18.IV.1873 al revizorului Al. Vasiliu și adresa nr. 4913/7.V.1873 a MCIP, *ibidem*, filele 76 f; 128 – 129.

⁸⁵Memoriu din 17.V.1873, *ibidem*, filele 131 – 132.

Al. Vasiliu a fost destituit, dar năravul a fost moștenit de cel care i-a urmat în funcție, C. Petrescu. Mai versat, pentru început, acesta vindea manuale și material didactic la suprapreț. „Mi-a impus a-i da 20 de lei noi pentru harta Daciei de Laurian, care hartă, s-a constatat de primar că nu costă legal mai mult de opt lei noi” – se plângea ministrului învățătorul N. Cârjă de la școala comunei Anadolu. Refuzând să-i dea suma cerută, precum „i-a dat învățătorul Costache Doicescu, din comuna Frecăței, suma de 12 galbeni” și „Ioan Donea, învățător în Satul Nou, mă văzui destituit în ziua de 28 noiembrie, anul curgător, prin ordinul subprefectului și al prefectului districtual, dar pe ce bază, nu cunosc” – se lamenta cel destituit.

Surprinde și de această dată conduita comodă a Consiliului permanent care, în loc de a aviza anchetarea cazului, aprecia că „școala unde a funcționat petiționarul nefiind plătită de Guvern, iar destituirea făcută de Prefectură, Consiliul avizează a se pune la acte prezenta petiție”⁸⁶, lăsând soarta învățătorului la bunul plac al revizorului și administrației din teritoriu.

Teodor Boldur Lătescu, revenit în funcția de prefect al județului Bolgrad în 1877, pe care îl cunoștea foarte bine din perioada anterioară, semnala ministrului destituirea abuzivă de către revizor a învățătorului Vasile Vasiliesc de la școala comunei Vasiliesca și Potcofca. Acesta fusese acuzat de „neglijență în serviciu și imoralitate” pentru care „fapte” chiar el își dăduse avizul dar „mai târziu, parvenindu-mi la cunoștință mai multe ilegalități comise de revizor” arăta prefectul „am văzut că și cu destituirea sus-numitului învățător, D-sa a fost departe de a face un act în interesul instrucțiunii, fiind că puțin înainte de a propune destituirea, inspectând școala a rămas foarte mulțumit” după cum consemnase în registrul de inspecție⁸⁷.

O componentă a abuzurilor practicate de cei mai mulți dintre revizori a constituit-o „permutările” învățătorilor. Un campion al transferurilor a fost învățătorul Constantin Averescu, tatăl viitorului ilustru oștean, mareșalul Alexandru Averescu, așa cum arătam la momentul prezentării școlii din comuna Babele.

Liste întregi de transferuri înainta Ministerului revizorul Al. Vasiliu. Unele dintre ele nu erau aprobate de superiorii săi ministeriali, dar transferurile fiind deja efectuate, multe rămăneau ca atare, până la o nouă „permutare”. O atare situație a fost generată tot de revizorul Al. Vasiliu care transfera pe Constantin Averescu de la Noua Pocrofcă la Enichioi, iar în locul lui pe Ioan Mitanof de la școala Cișmevăruița, unde funcționa din anul 1857; la Cișmevăruița era mutat Ioan Soltescu de la Erdecburno, iar în locul său era numit Radion Nicolae⁸⁸. Ministerul respinge propunerile de transfer și numire pe motiv că

⁸⁶Memoriu din 4.XII.1873, *ibidem*, fila 178.

⁸⁷Raport nr. 4567/3.V.1877, *ibidem*, Ds. 35/1877, fila 5.

⁸⁸Raportul nr. 324/1.XII.1872 al revizorului și adresa nr. 11387 din 2/15.XII.1872 a Prefecturii de Bolgrad, *ibidem*, filele 81 f-v și 6 f-v.

acestea se vor efectua „cu ocazia reorganizării numărului învățătorilor conform circularei expediate”⁸⁹. În mai 1873 Ioan Mitanoș, care se găsea la școala din Noua Pocrofcă, nemulțumit de o asemenea „permutare” nici solicitată și nici dorită o contesta, dorind a fi reinstalat la Cișmevăruița⁹⁰.

Învățătoarea Ana Băcescu fusese transferată de revizor în numai patru luni la două școli: în noiembrie 1876 de la școala Cișmechioi la aceea din Anadolu, iar în februarie 1877 de la Anadolu la Cartal „unde școală de fete nu este creată deloc” se plângea prefectului de Bolgrad, care înainta memoriul către Minister⁹¹.

Un caz cu totul aparte în suita transferurilor abuzive l-a constituit acela al învățătoarei Natalia Lazarachi, motiv pentru care îl tratăm în finalul acestui capitol. Absolventă a Școlii centrale de fete din Iași, fusese încadrată acesteia la 26 iunie 1865, fără ca documentul să precizeze în ce calitate⁹². De aici ajunge învățătoare la școala de fete din Leova, județul Cahul, unde revizor era în 1873 fostul ei soț, profesorul Grigore Petrovanu, singurul profesor român, între ruși și bulgari, la Școala centrală din Bolgrad de unde, supus persecuțiilor acestora, este nevoit să plece în februarie 1862. Revenit în Iași o cunoaște pe Natalia Lazarachi, viitoarea sa soție de care se desparte prin 1873, după cum înțelegem dintr-un memoriu al acesteia din 1873.

Raportul revizorului Gr. Petrovanu din martie 1873 propunea Ministerului ca în locul învățătoarei Natalia Lazarachi „retrasă” fără a informa motivele retragerii ei, să fie acceptată Luigia Rigotte, profesoară de italiană care, însă, informează Consiliul permanent cu nu poate primi postul⁹³. La distanță de o lună Ministerul îl informa pe revizor că „pe de o parte a eliminat din cadrele respective pe Natalia Lazarachi, învățătoare de gradul I a comunei Leova, iar pe de alta a publicat la concurs postul pentru 1 iunie viitor”⁹⁴.

Consiliul comunei Leova protestează în temeiul Legii învățământului și al Legii comunale, ca fiind singurul în drept a propune retragerea unui cadru didactic pe care îl plătește din bugetul propriu. Mai mult chiar, Natalia Lazarachi, de la numirea ei de către Prefectură, în octombrie 1872 „a avut o conduită «atât» în fața întregii societăți, cât și în fața elevelor, care sunt aproape

⁸⁹Adresa nr. 1067/31.I.1873 a MCIP, *ibidem*, fila 8. Memoriu din 17.V.1873, *ibidem*, filele 131 – 132.

⁹⁰Memoriu din 17.V.1873, *ibidem*, filele 131 – 132.

⁹¹Memoriu din 8.IV.1877, *ibidem*, Ds. 35/1877, filele 24 – 25.

⁹²Tabelul corpului profesoral și al elevelor bursiere din Școala centrală de fete din Iași, pe anul 1866/1867, *ibidem*, Ds. 735/1866, filele 102 – 103.

⁹³Raport din 7/19.III.1873, *ibidem*, Ds. 42/1873, fila 5.

⁹⁴Adresa nr. 4526/27.IV.1873, *ibidem*, fila 8.

de 50” și considera în final că destituirea ei se datorează „unei relații dată de o persoană cu felurite uri personale”⁹⁵ – aluzie, firește, la revizorul Gr. Petrovanu.

Memoriul Nataliei Lazarachi este și mai explicit. „Revizorul școlar al județului Cahul și soțul meu de care sunt separată de trei ani, a cerut și dobândit de la D-stră destituirea mea, și mi-o face cunoscută fără a-mi arăta și motivele” și solicită o anchetă la fața locului⁹⁶. Ministerul nu revine asupra destituirii, dar nu dispune nici anchetarea cazului. Natalia Lazarachi avea să-și găsească post la școala de fete din Curciu, unde înceta din viață în 1875, iar pe postul rămas vacant era transferată de la Hagiabdula, învățătoarea Profira Ionescu⁹⁷. Implicarea părintoare a revizorului Grigore Petrovanu, pe care Ministerul îl va numi director la Școala normală din Ismail înființată în septembrie 1877, este mai mult decât evidentă. Ce anume l-a determinat la o atare răzbunare lipsită de orice notă de cavalerism este greu de imaginat. Destituirea învățătoarei Natalia Lazarachi de chiar fostul ei soț este însă un alt gen de abuz din lunga listă a abuzurilor la care au fost supuse cadrele didactice ale acelor timpuri.

Concluzii

Reîntruparea la 1857 a sudului Basarabiei la Moldova, ca urmare a Congresului de pace de la Viena (1856), a fost un act reparatoriu, dar de scurtă durată. În răstimpul celor 44 de ani de stăpânire a acestui teritoriu, Rusia țaristă a întreprins ample acțiuni de colonizare în ideea modificării structurii demografice. Într-o primă etapă, în anii 1814 – 1815, au fost constituite 17 noi așezări – colonii – prin strămutarea populației de origine germană din fostul ducat al Varșoviei, iar într-o a doua etapă, din anii 1818 – 1819, au fost colonizați bulgarii de la sud de Dunăre, consolidându-se sau constituindu-se 48 de așezări, populate de diverse etnii. Unele erau locuite de bulgari; altele, majoritar sau integral de români; iar altele erau eterogene, locuite de găgăuzi, ruși, lipoveni, germani, greci, evrei etc. Noul Bolgrad, populat în bună parte de bulgari, avea să devină centrul economic și cultural în jurul căruia vor gravita așezările locuite de această etnie.

În pofida eforturilor depuse de Imperiul rus, la 1857 și după această dată, conform istoricilor și izvoarelor documentare prezentate, românii au continuat să fie majoritari nu numai în restul Basarabiei, rămas pe mai departe sub stăpânire țaristă, dar și în partea de sud reîntrupată Moldovei.

⁹⁵Proces-verbal din 15.V. 1873, *ibidem*, filele 25 f-v și 41 f.

⁹⁶Memoriu din 5.VI.1873, *ibidem*, filele 24 f-v și 42 f.

⁹⁷*Ibidem*, Ds. 94/1875, fila 281.

Imediat după instalarea administrației române, Guvernul de la Iași a demarat acțiuni menite să reдеștepte spiritul național anesteziat pe durata înstăpânirii ruse, scop în care Biserica și Școala aveau un rol esențial.

Bisericile erau fără preoți, iar școlile, puține la număr, stăteau închise. Pentru stimularea organizării acestui domeniu și trecerea slujitorilor bisericilor sub ascultarea Mitropoliei de la Iași, s-a constituit la Ismail un Consistoriu. Față de pregătirea precară a preoților și presiunea exercitată de dascălii bisericilor de a fi ridicați în treapta preoției, fără a avea studii corespunzătoare nobilei misiuni, s-au înființat școli catihetice la Ismail (septembrie 1857) și Cahul (septembrie 1858). Prima va fi transformată în Seminar teologic ortodox de treaptă inferioară, iar aceea de la Cahul, în școală publică primară de băieți.

În 1857, în sudul Basarabiei erau funcționale doar câteva școli publice în orașe și comune. Emulația pentru înființarea de școli sătești cu predarea în limba română, determinată de reîntoarcerea sudului Basarabiei la țara mamă, se înscria unei atitudini civice și patriotice prezente în epocă, puternic stimulată de unirea Principatelor Moldova și Țara Românească, dar și de măsurile ferme ale Guvernelor de la Iași și București de modernizare a societății.

Chiar din primul an al reîntrupării sudului Basarabiei, în județul Bolgrad s-au înființat 11 școli sătești cu învățători pregătiți în Școala preparandală (normală) „Trei ierarhi” din Iași, **în condițiile în care în Moldova din dreapta Prutului în acel an nu exista nici o școală publică primară în mediul rural**⁹⁸.

În următorii doi ani, 1858 – 1859, luau ființă alte asemenea 14 școli; apoi, patru în perioada 1860 – 1865; 24 între anii 1866 și 1870 și alte 44 din 1871 și până în 1878. În total, între 1857 și 1878, s-au înființat în sudul Basarabiei 97 de școli publice primare de băieți și mixte, numai în mediul rural. La acestea trebuie să mai adăugăm alte 30 de școli publice primare, de fete, care luau ființă între 1869 și 1878⁹⁹. Unele dintre acestea erau întreținute de comune, altele de către Guvern, prin salarizarea învățătorilor, iar altele erau subvenționate de amândouă părțile.

În orașele și târgurile Bolgrad, Ismail, Cahul, Reni, Chilia s-au înființat atât școli publice de băieți și fete, cât și comunale.

Învățământul secundar din această parte a țării a fost ilustrat de Seminarul teologic din Ismail și Școala centrală din Bolgrad. Lor li se vor adăuga ulterior

⁹⁸Primele 18 asemenea școli au fost înființate în această parte a Moldovei abia peste un an, Ion I. Solcanu, *Înființarea școlilor publice sătești în județul Suceava (1858 – 1868)*, în volumul: *Crezul istoriei, În onorom prof. univ. Dr. Mihai Iacobescu*, Editura Junimea, Iași, 2013, pag. 227 – 254.

⁹⁹N. Adăniloae, în comunicarea: *Învățământul în sudul Basarabiei între anii 1857 – 1878*, din: „Revista istorică”, tom IV, 1993, nr. 9-10, p. 900, indica cifra de 125 școli primare rurale, cuprinzând aici școlile de băieți, mixte și de fete. Diferența dintre ceea ce am identificat și nominalizat noi în prezentul volum ar fi de numai două școli.

Școala comercială, Gimnaziul și Școala normală, toate trei în Ismail, întreținute însă de municipalitate.

Dintre acestea primele două vor avea, prin durata existenței, nivelul de pregătire a corpului didactic și numărul elevilor, o importanță deosebită pentru viața socială și culturală a ținutului. Masa covârșitoare a absolvenților Seminarului din Ismail a slujit altarele străbune și catedrele școlilor rurale din zonă, reдеșteptând spiritul național românesc adormit pe durata celor 44 de ani de stăpânire imperială rusă.

Numeroși absolvenți ai Școlii centrale din Bolgrad au devenit învățători în școlile sătești, fie de limbă bulgară, fie de limbă română. Un număr însemnat dintre elevii Școlii centrale, câteva sute, erau bulgari veniți de peste Dunăre, unde s-au și întors după terminarea studiilor. Aceștia au beneficiat de casă, masă, îmbrăcăminte, asistență medicală, cărți și rechizite etc., asigurate de Școală, în fapt din veniturile statului român cedate acesteia de caimacamul Vogoride, prin „Hrisovul” din iunie 1858, caz singular în vreme.

Alți absolvenți ai Școlii centrale, **dar absolut toți de etnie bulgară**, au fost stipendiați integral sau parțial, din aceleași fonduri, pentru a-și continua studiile în universitățile din apusul Europei sau din Rusia, unii devenind apoi profesori bine pregătiți în aceeași Școală centrală, care se va transforma în liceu, în 1876.

Din păcate, Școala centrală din Bolgrad a dus, pe întreaga durată a ființării ei în granițele statului român, o activitate discriminatorie consecventă și distructivă față de școala românească. Această activitate s-a manifestat pe mai multe paliere. Cel dintâi a fost acela al șicanării permanente, mergând până la transferuri, suspendări și chiar destituiri abuzive ale învățătorilor români, fie de la școlile comunelor bulgare, fie chiar de la școlile comunelor locuite majoritar de români. Faptul a fost posibil datorită dreptului ce și l-a arogat de coordonare și control asupra școlilor sătești din județul Bolgrad, dar și incapacității Ministerului de resort de a stopa o asemenea practică.

Consecințele acestor abuzuri ale Școlii centrale din Bolgrad asupra învățământului din județ au fost însemnate. În primul rând a creat o mare instabilitate a cadrelor didactice, concretizată în întreruperea cursurilor școlare cu grave repercusiuni asupra frecvenței și pregătirii elevilor; în al doilea rând a determinat descurajarea învățătorilor până la părăsirea definitivă a școlilor chiar dacă, în cele din urmă, li s-a făcut dreptate. În același timp a descurajat intenția altora de a deveni apostolii satelor sud-basarabene. Așa se explică faptul că, din lipsă de învățători doritori de a se prezenta la concurs pentru posturile vacante sau nou înființate, pe durata a aproape cinci ani, între 1861 și 1865, aici s-au creat numai patru noi școli sătești. Abia după anchetele răsunătoare dispuse de Minister și reîncadrarea în 1865 a învățătorilor destituiți

abuziv a fost posibilă reluarea activității de înființare de noi școli în sudul Basarabiei.

Un al doilea palier a fost acela al împiedicării elevilor români, sub diverse pretexte, de a accede la studii în Școala centrală și de a beneficia de internatul acesteia, în pofida tuturor prevederilor din Hrisovul „Vogoride” sau ale celorlalte legi. Dacă în primul deceniu al existenței sale nu întâlnim nici un elev român în Școala centrală, în următoarea perioadă prezența acestora abia urcă la un procent de 13 – 15%, în vreme ce porțile Școlii și ale internatului ei erau larg deschise copiilor de bulgari veniți de la sud de Dunăre. Documentele stau mărturie în acest sens.

Cel de al treilea palier a fost al predării limbii române, atât în Școala centrală, cât și în școlile întreținute de municipalitate sau în cele din comunele locuite majoritar de bulgari. O caracteristică a sudului Basarabiei era dată de eterogenitatea populației. Ponderele acesteia era română, iar pentru județul Bolgrad cu o importantă prezență bulgară. Urmău vorbitorii de rusă. Ținând seama de această realitate statul român a dat dovadă de flexibilitate, dispunând ca limbile de predare în școli să fie bulgara și, uneori, rusa, pe lângă cea națională. Drept urmare, în școlile întreținute de Guvern, unde învățau elevi ai ambelor etnii, predau chiar doi învățători, în limbile acestora. Cu toate acestea Școala centrală bolgrădeană a obstrucționat predarea limbii române nu numai în școlile întreținute de municipalitate, dar chiar și în instituția proprie, cu toate că Hrisovul „Vogoride” prevedea expres predarea în ambele limbi. În pofida tuturor demersurilor Ministerului Cultelor și Instrucției Publice, Comitetul de inspecție al Școlii centrale, exploatând inerția Guvernului a marginalizat limba oficială a statului, încât româna ajunsese să aibă același regim cu cel al limbilor străine.

Întreaga atitudine și activitate îndreptate împotriva românismului de către Comitetul de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad aveau ca suport însemnatele venituri de care dispunea, provenite din arendarea pescuitului pe lacurile Ialpug–Covurlui, Cahul, Cătlăbuga, Belev, Chitai și Cartal ; a crâșmelor câmpene și a podurilor plutitoare. Toate acestea fuseseră cedate Școlii centrale de caimacamul Vogoride prin amintitul Hrisov, din veniturile statului Moldova. Dimensiunea acestora ajunsese la impresionanta sumă de 3.792.880 lei¹⁰⁰, numai pentru perioada 1860 – 1866.

Pentru autorul acestor rânduri rămâne o enigmă de ce inițiativele guvernelor de la Iași, din toamna anului 1860 și de la București, din 1864, ambele prezidate

¹⁰⁰Suma este consemnată de documentele respectivilor ani în ruble, fiind de 379.288, care înmulțită cu minimum 10 lei/rubla rezultă cifra de mai sus. Aceasta a fost în realitate mai mare. În luna mai a anului 1866, în casieria Școlii erau depozitate următoarele sume: 11.330 galbeni; 100 lire turcești; 600 napoleoni, șase poli imperiali rusești și 12.000 lei în bancnote ruse. Toate acestea erau echivalentul a 413.797 lei.

de M. Kogălniceanu, de a anula Hrisovul „Vogoride”, au fost retrase de fiecare dată. Această acțiune rămâne de neînțeles cu atât mai mult cu cât pentru punerea în practică a inițiativei din 1864 Guvernul a luat decizia de a înscrie veniturile și cheltuielile Școlii centrale din Bolgrad în bugetul general al statului. Însuși domnitorul Alecsandru Ioan I a sancționat legea unui împrumut de 50.018 ruble destinat întreținerii așezămintelor școlare din Bolgrad, pentru perioada ianuarie – septembrie 1864. Cu toate acestea după numai trei luni întregul demers a fost stopat, fără ca documentele să rețină și cauza. Presupunem doar o intervenție a diplomației ruse, dar lipsa informațiilor nu ne permite să avansăm alte ipoteze.

Dacă în 1857, la reîntruparea sudului Basarabiei la țara mamă aici ființase sau încă mai ființau doar puține școli primare urbane și alte câteva rurale, în anul retragerii administrației române, la 1878, **Guvernul de la București lăsa în urma sa, numai în satele și comunele de aici, un număr 97 școli primare publice, de băieți și mixte și alte 30 de școli primare publice, de fete, fiecare dispunând de cadrele didactice necesare, uneori chiar și de câte două, pentru predarea în limbile materne ale elevilor.**

În orașele și târgurile Bolgrad, Cahul, Ismail, Reni și Chilia rămăneau în ființă alte 15 școli primare publice de băieți și de fete, fiecare dispunând de trei și patru cadre didactice, care le predau, de asemenea, în limbile materne.

În sfera învățământului secundar funcționau un Seminar teologic ortodox și o Școală normală la Ismail, ambele mutate la Galați după 1878; un liceu la Bolgrad – Școala centrală de aici – toate publice. Guvernul stimulasă și înființarea unei Școli comerciale la Ismail, transformată apoi în Gimnaziu, întreținute însă de municipalitate.

În cele 127 școli primare publice din mediul rural învățau 2.904 elevi și 1.022 eleve, iar în cele urbane 706 elevi și 332 eleve. Important este că pe durata celor 22 de ani prin acest sistem de școli primare publice trecuseră alte mii de tineri, care căpătaseră deprinderea de a citi, a scrie și socoti în limba maternă. Acestor cunoștințe li se adăugau altele din domeniile științelor naturii, istoriei, teologiei etc.

Dintre absolvenții școlilor primare, câteva mii au urmat învățământul secundar, laic sau religios devenind, la rândul lor, luminatori ai altor generații de elevi, slujitori ai altarelor străbune, funcționari în administrația publică sau angajați în economia particulară.

La retragerea administrației române la 1878, aceasta lăsa în județele Cahul, Bolgrad și Ismail o rețea școlară publică primară și secundară, acoperită integral cu cadrele didactice necesare ei, chiar dacă unele au pribegit în Dobrogea încorporată României, sau peste Prut, capabilă să contribuie la dezvoltarea economică și socială a ținutului.

Acest imens efort al administrației române, dificil și, uneori, nu lipsit de erori, s-a înscris politicii generale de modernizare a tuturor domeniilor de viață economică, socială, culturală și politică a întregului spațiu românesc inițiată și împlinită de marii bărbați de stat ai României, Alecsandru Ioan I, M. Kogălniceanu etc. și continuată de Carol I și oamenii politici ai vremii sale.

INDICE DE NUME DE LOCURI ȘI PERSOANE*

A

- Aaron, Florian – 250, 251, 274
Adăniloie, Nichita – 6, 7
Adrianopol – 280
Africa – 95
Aftene, G. – 152, 153, 171, 278
Agura, A. – 214
Agura, Chiril – 81, 163, 275
Agura, Dimitrie I și II – 271, 274, 303, 309, 311
Agura, Neculai – 87, 164
Aix « en-Provence » – 319
Alba Iulia – 167
Albota de Jos – 117
Albota de Sus – 117, 137
Alboteanu, Dimitrie – 94, 143, 165, 170
Alecsandru Ioan I, v. Cuza, Alecsandru Ioan
Aleksandru I – 280
Alexandrescu, Constantin – 134, 169
Alexandrescu, Eleonora – 223, 225, 229, 233
Alexandrescu, Vasile – 173, 281, 306
Alexandru, învățător, 167
Alexandru cel Bun – 34, 36
Aliman, Elena – 230
Alsacia – 217
Aluatu – 35, 110, 119-121, 136, 168, 278
America – 95
Ana, Sfânta ~ – 12
Anadolu – 9, 11, 20, 21, 41, 45-47, 67, 71, 83, 159, 162, 179, 191, 192, 196, 198, 333, 337, 351, 352
Andreef, D. – 60, 161
Andrei, G. – 213
Andrieș, Vasile – 38
Andrușu de Sus – 143, 144
Angelescu, G. – 308, 309
Anghel, C. – 287
Angheluță, Ștefan – 38, 39
Antipa, Aihorn – 141, 170
Antonov, Theodor – 57, 160
Antonovici, Maria – 179, 180, 196
Apostolescu, Constantin – 83, 163, 192
Apostolescu, Elena – 83, 185, 192, 198
Apostolescu, Theodor – 18, 157
Arad – 163, 165
Archipescu, Vasile – 256
Archipescu, Veniamin – 239, 245, 247, 249-252, 254, 255, 264-266, 271
Arghirescu, Dimitrie – 126, 129
Arghirescu, Ioan – 126, 168
Arnăutu – 57
Artimescu, Vasile – 249-256, 262, 324
Artiz I și II – 9
Asia – 95
Aslan, Teodor – 38
Atanasiu, Natalia – 176
Atanasiu (Athanasiu), Petru – 37, 95, 96, 165, 196
Atena – 327
Athanasie, Crăciun – 17
Avdorma – 9
Averescu, Alexandru – 64, 66, 80, 351
Averescu, Constantin (Costachi) – 17, 63-66, 80, 87, 105, 157, 161, 163, 164, 166, 351

* Nu au fost supuse indexării notele de subsol, precum și anexele

Avram, Hagi – 82
Avramescu, Ioan – 58, 59, 122, 160, 168

B

Babele – 9-11, 41, 42, 59, 62-66, 106, 161, 182, 257, 258, 272, 275, 278, 351
Bacaloglu – 267, 335
Bacău – 219, 258, 322
Baccialia – 9, 10, 102, 126, 129, 130, 169, 374
Baccilia-Spasca – 130, 277
Badenschi, N. – 16, 78, 89, 106, 134, 154, 155, 177, 178, 343
Badicu-Moldovenesc – 143
Baiazoglu, Mihail – 210, 211
Balaban – 121
Balca – 126
Balș, Panaite – 38
Balta, plasa – 93
Banofca – 84-86, 160, 164, 337
Banova – 9, 84
Baranov, Alecei (Alexei) – 302, 307, 309
Barbescu, Constantin – 324
Barbu, Dimitrie – 139, 170
Baria – 9
Barta – 9-11, 49, 59, 70, 76, 83, 114-116, 167, 187, 197, 257, 313, 333, 340-342, 359, 362, 373
Basarabia – 5-9, 11-15, 18, 20, 21, 23-28, 30, 31, 33, 38, 41, 47, 50, 52, 54-57, 65, 66, 70, 81, 84, 91, 94, 96, 124, 152, 154-156, 159, 173, 174, 179, 186, 199-201, 205, 208, 215, 218, 219, 232, 234, 236-239, 241, 242, 247, 251, 254, 255, 259, 261, 264, 265, 269, 273, 274, 277, 279-281, 283, 294, 298, 313, 317-319, 324, 325, 330-332, 338, 344, 353-357, 361, 364, 373
Basarabii – 321
Batogu – 93
Baurci – 9
Baurci-Moldoveni – 94, 139, 140, 143, 170, 376
Băcescu, Ana I. – 178, 191, 192, 198, 352
Băcescu, Ioan – 213
Bădeni – 38
Băimăclia – 111, 139, 140, 144-146, 167, 171, 193-195, 198, 277

Bălăceanu, Profira – 219
Bălan, Elena – 183, 197
Bălănel – 68
Bălănescu, Neculai – 143, 149, 170, 171
Bălănescu, Profira – 224, 225, 229, 232
Băncescu, Ana I. – 178, 196
Bănescu, Ioan – 17, 45, 51, 60, 65, 73, 92, 96, 104, 121, 125, 127, 129, 130, 132, 134, 138, 139, 141, 142, 144, 145, 148, 149, 153, 155, 175, 178, 180, 183, 184, 186-189, 192, 193, 194, 277, 342, 343
Bărgăoanu, Gheorghe – 239, 247-250, 254, 262
Bărgăoanu, Petru – 252, 253, 255, 257, 258, 260, 327
Bârlad – 60, 74, 111, 126, 134, 138, 150, 161, 162, 167-172, 175, 196, 236, 306, 310, 311, 327
Bârnet – 68
Bechențu, Eufrosina – 230
Beleu – 11, 282, 284, 356
Beran, Vasile – 308, 309
Berbecu – 68
Berezina – 9
Berlin – 302, 309
Beșalma – 9
Bezghioz – 9
Bicleanu, Gheorghe (George) – 103, 109, 110, 166, 167, 277
Biscottini, Casimir – 304
Bisericiuța – 117, 121, 376
Bistrițeanu, Gheorghe – 149, 171
Bivol, Vasile – 150
Blaj – 209, 211, 167, 329
Blascov, Gheorghe Raicev – 74, 141, 162, 170
Blascu, Gheorghe – 131, 169
Bogdan – 36
Bogdanofca – 143, 376
Boian, I. – 97
Boian, P. – 339
Bolboca – 57, 81, 82, 84, 88, 160, 163, 164, 185, 191, 192, 197, 198, 275, 337, 359
Boldur Lătescu, Teodor – 16, 67, 107, 136, 143, 177, 186, 288, 290, 295-297, 299, 301, 314, 316, 343, 346, 349, 351
Bolgrad – 6-11, 13-21, 24-28, 31-33, 41, 43-48, 52-64, 66, 67, 69-73, 75-80, 82-

94, 100-107, 111, 114, 115, 118, 121, 122, 127, 129, 130, 132-136, 138-140-144, 145, 148, 150, 152, 154, 155, 157, 159, 161-167, 169-171, 174-183, 185, 187, 188, 191-193, 196, 199, 200, 206, 208, 209, 217, 219, 222-224, 229, 230, 232-235, 257-259, 270-272, 275, 277, 278, 280-283, 285, 287-308, 310, 311, 313, 315-319, 321, 324, 329-337, 340, 341, 343-346, 349-352, 354-357, 360-362
Bolintineanu, D. – 331, 332
Bondescu, Lupu – 174
Borceagu – 37, 114, 116, 117, 137, 153, 167, 277
Borisofca (Borisovca) – 10, 58, 104, 107, 136, 166, 278
Boroaia – 174
Borodino – 9
Borogani – 124, 146, 147, 171, 378
Borov, Neculai – 89, 164
Bortelate – 37
Borzești – 124, 146
Bosianu, Constantin – 291
Bosianu, Ecaterina – 110, 167
Bostan, Simion – 112
Bostănar – 68
Botez, Ilie – 121, 144, 170
Botoșani – 50, 159, 258, 260, 304, 322
Bour, Atanasie – 274
Bour, Ioan – 272, 278
Bour, Sava – 253, 272, 278
Boureanu, Petru – 125, 126, 147, 168
Bouroș, Alexandra – 231
Bozianu, Ecaterina – 145, 193, 194, 198
Bozieni – 38
Brașoveanu, Ioan – 150, 171
Brașoveanu, Maria – 123
Brașoveanu, Vasile – 123, 168
Brădișteanu, Ana – 181, 196
Brăila – 93, 136, 170, 210, 213, 220, 258, 259, 278, 303
Brăila, Ioan – 65, 161
Brătescu, Gr. – 87, 164
Brătescu, Ioan – 121, 168
Brătianu, I. C. – 297
Brătieni – 280
Brâncovan (Brâncovanu), Simion – 56, 160

Brânza – 9-11, 90-93, 131, 165, 258, 276, 373
Brânzei, Vasile – 53, 54, 68, 75, 76, 83, 160, 162, 333
Brien – 9
Broasca – 32, 218
Broscășești – 99, 149
Broșteanu, Costache – 204, 213
Brusalevschi, Hristea – 77, 163
Brusev, Hristu – 17, 157
București – 23, 38, 45, 51, 55, 73, 81, 87, 89, 90, 92, 97, 98, 102, 104, 119, 122, 127, 129, 137, 149, 150, 159, 160, 162-169, 171, 258, 278, 293, 295, 296, 301, 303, 304, 319, 327, 329, 332, 339, 347, 354, 356, 357
Bugeac – 8
Buhne, Constantin – 202, 203
Buhnea, A. – 213
Buhnea, George – 258, 269, 270
Buhnea, Ioan – 270
Buhnea, P. – 209, 210
Bujorca – 9
Bulboca – 9
Bulgaria – 313, 315, 319
Buluceni – 127
Bunescu, Ioan – 113, 135, 147, 167, 169, 171, 180
Burdujeni – 50, 115, 159, 167
Burgelea, Ioan – 127, 169
Burlacu – 34, 36, 117, 134, 137, 138, 147, 148, 153, 170, 277
Bușilă, Dimitrie – 34
Bușilă, Elena – 230, 235

C

Caciuc, Constantin – 146, 171
Cahul – 6, 8, 10-13, 21, 23, 24, 26, 33-37, 45, 46, 59, 71, 86, 92, 94, 95, 97-101, 104, 110-114, 117, 119-121, 123-125, 127-129, 134, 136, 137, 140, 143-148, 150-152, 154, 155, 157, 159, 165, 168, 170, 175, 177, 179, 180, 184, 193, 194, 196, 199, 200-203, 206-208, 210, 213, 215, 219, 221, 224, 227, 231, 232, 234, 236, 240, 241, 257, 278, 279, 282, 284, 300, 321, 324, 325, 329, 332, 337, 339, 344, 352-354, 356, 357, 359-362, 382

Cahulo-Prut – 10, 11, 18, 20, 21, 33, 41-43, 57, 70, 82, 85, 92, 93, 115, 118, 140, 143, 159, 165, 177, 187, 191, 270, 275, 277, 333, 336, 340, 359, 362
Cailași, Pavel – 147, 171
Cailași, Ștefan – 149, 171
Cairaclia – 9, 13, 14, 17, 21, 65, 66, 157, 161, 166, 257, 273, 278, 302, 361, 375, 383
Caisin, Arsenie – 209, 210
Calinic, v. Miclescu, Calinic
Caludov, Nicolae – 130, 169, 277
Camburof (Camburov), Ch. – 307, 311
Canazirschi, Marin – 102, 132, 133
Cania – 126, 147, 378
Cantacuzino, Dimitrie A. – 27, 41, 204, 219, 220, 282, 331
Capaclia – 23, 34, 35, 119, 123, 124, 127, 138-140, 146, 147, 193-195, 198, 273, 277, 378
Capaclia Nouă – 124, 138-140, 146, 147, 171, 193-195, 198, 277
Capaclia Răzeși – 23, 35, 119, 123, 124, 127, 146, 168, 273
Cara, Vasile – 272
Caracivovschi, Ioan – 270, 271, 274
Caracivovschi, Nicolae – 209, 212, 270, 271
Caraciova – 150, 152, 171, 318
Caracovu – 152
Caraculacu, Alexandru – 18, 157
Caracurta – 9, 84, 85, 88, 164
Caradjov, Pantelei – 75, 162
Caragaci – 9, 11, 20, 21, 41, 43, 45, 47-49, 69, 83, 139, 159, 187, 188, 198, 278, 302, 332, 359, 373, 375
Caragea, Ioan – 61, 161
Caragiov, Pantelei – 60, 161
Caralef, Ioan – 105, 166
Caramehmet (Cara-Mehmet) – 10, 24, 31, 92, 139, 140, 170, 191, 192, 198, 277, 360
Carare, Ioan – 117
Caravasilii – 208
Careazirschi, Marin – 169
Carnabaciu, Eugenia – 198
Carol I – 39, 121, 125, 129, 150, 210, 247, 280, 329, 357, 358, 363
Carpuz, Neculai – 118, 167
Cartal – 9-11, 33, 41-45, 83, 157, 159, 191, 192, 198, 257, 270, 278, 282, 284, 302, 330, 332, 346, 348, 352, 356, 359
Catihana – 143, 144
Cațbah – 8
Cazacu, P. – 6
Cazaiaclia – 9
Cazanacli (Cazanacliu), Dimitrie – 270, 271, 274
Cazanacli, Mihail – 221, 302, 307, 309
Cazanacli, Nicolae – 62, 302, 303, 308
Cazanacli, Sava – 270
Cazanacli, Vasile – 302
Cazangic – 149, 152, 155, 171, 278
Călmățui – 135, 152, 153, 171, 184, 197
Cărare, Ioan – 137, 153, 170, 172
Cătlăbuga – 11, 282, 284, 356
Căetu – 110, 145, 153
Cârjă (Cârjeu), Nicolae – 46, 47, 69, 159, 162, 336, 337, 351
Cârjeu (Cârjă), Dimitrie – 114, 150, 167, 171, 336, 337
Cârjoia – 38
Cârpești – 34, 98, 110, 113, 114, 126, 127, 145, 167, 168
Cârpeștii răzășești – 34
Câșlița – 46
Ceadâr-Lunga – 9
Ceadâru – 152, 155
Ceomaiu – 120, 121
Ceplența – 38, 174
Cernat, Elena – 223, 225, 229, 235
Cernat, Natalia – 96, 175, 176, 196
Cernătescu, I. – 267
Cernăuți – 144, 170, 329
Cheladino, N. – 266
Cheoselia (Chioselia) Mare – 110, 117, 137, 152, 172, 290
Cheoselia (Chioselia) Mică – 110, 111, 136, 145, 153, 167, 194
Cherteș, Ștefan Emilian – 307
Chiciu, Gh. – 112
Chilia – 13, 18, 21, 24, 26, 27, 32, 55, 66, 108, 199-201, 204-208, 210, 214, 215, 218, 219, 221, 224, 226-228, 231, 232, 234, 236, 257, 354, 357, 360, 364, 379
Chioselia – 277, 290

Chircani – 143, 376
Chirial – 9
Chirsencu, Ioan – 108, 167
Chirsou – 9
Chisencov, Gheorghe – 123, 144, 168
Chișinău – 18, 157, 209, 212, 221, 248-250, 302, 309
Chișlița – 9-11, 91, 93, 94, 139, 140, 143, 170, 180-183, 196
Chisselef, Gheorghe – 154, 172
Chișlița (plasa Domeniilor) – 170
Chișlița (plasa Cahulo-Prut) – 165
Chitai – 10, 11, 66, 131, 132, 161, 169, 282, 284, 287, 356
Chițoiu – 38, 39
Chițu, Gheorghe – 297, 323
Chiușnev, Carl – 308, 310
Chlaru (Chlaro), Ivan – 49, 159, 164
Ciachir, Nicolae – 6
Cikirli-Kitai – 9
Cimașiru – 10, 119, 121, 122, 168, 277, 278
Ciobalaccia – 148, 376, 378
Cioboloncui de Salce – 34, 36
Cioc-Maidan – 9
Ciomei, Vasile – 174
Cișman, Ioan – 213
Cișmea – 9, 24
Cișmea-Văruiță – 9; v. și Cișmevăruiță
Cișmechiori – 11, 41, 45, 49-51, 56, 68, 159, 177-179, 191, 196, 274, 352, 373
Cișmele – 139-142, 161, 170, 191, 193, 198, 277, 374
Cișmevăruiță – 11, 13-16, 21, 43, 62, 77, 83, 105, 157, 161, 180, 185, 189, 192, 197, 198, 257, 258, 271, 302, 311, 332, 350-352, 361, 380, 381
Ciubuchi, Agripina – 229, 230, 236
Ciucă, Iancu – 23, 35, 38, 96, 120
Ciucă, Ioan – 34-37
Ciucurmișeni – 117, 134, 137, 138, 153, 154, 170, 376
Claru, Ioan – 84, 116, 188
Claru, Smaranda – 188
Cleastiț – 9
Cnasia – 9
Cocaler, Nicolai – 58
Cociuba, Dimitrie – 138, 170
Cociulea – 119, 124, 146, 168, 378
Cod-Chitai – 9
Codreanu, Gheorghe – 327
Codreanu, Ioan – 20, 45, 47, 159
Cojocariu – 68
Colea, Nediu – 36, 37
Colescu, Eugenia – 226, 230
Colescu, Panaite I. – 150, 151, 156, 171
Colibași – 9-11, 25, 41, 45, 52-54, 83, 160, 180, 186, 187, 197, 313, 331, 373
Columb, Zaharia – 173, 204, 281
Comănicu, Ilie – 102, 132, 169
Comrat – 9
Condrea, Constantin – 135, 136, 153, 170
Condrea, Ioan – 99, 100, 104, 135, 139, 165, 166, 170, 180
Conev, Dobre – 37
Conevschi, Vladimir – 17, 66, 157, 205, 214
Congaz – 9, 13, 16, 21, 157, 174, 175, 196, 302, 311, 344, 361, 382
Consistoria – 240
Constantin C. – 145, 171, 318
Constantin, Dănilă – 110, 167
Constantin, Grigore – 252, 256
Constantin, Ioan – 250, 251, 256
Constantin, Sandu – 131, 169
Constantinescu, învățătoare – 182
Constantinescu, Maria – 231, 234
Constantinescu, Mina – 207, 214
Constantinescu, N. – 174
Constantinescu, Roxanda – 181, 196
Constantiniu, Maria – 222
Constantinof, George – 58
Constantinofca (Constantinovca) – 34, 36, 145, 148, 149, 171, 376
Constantinov (Constantin) – 254
Constantinov, George – 87, 164
Constantinov, Ioan – 254, 262
Constantinovici, Alexandru – 308, 310
Contovici, Atanase – 121, 168
Copeni – 139, 140, 149, 171, 176
Corabenco, Gavril – 122, 168
Cornabaeni, Eugenia – 191
Comeva, Ana (Aneta) – 190
Cornian, Vasile – 44
Coroiu, Constantin – 171
Costa-Foru, G. – 64
Costandache, Petru – 13, 21, 23-28, 33, 48,

199, 238
Costandachi, T. – 219
Costandinescu, Elena – 183
Coștangalia – 33, 35, 37, 110, 117, 120,
124, 127, 128, 134, 136, 137, 140, 143,
145, 152, 170, 193, 277, 361, 376
Coștangalia Mare – 110, 120, 136
Coștangalia Mică – 120, 136
Coșula, Alexandru – 108, 201, 203, 204,
207, 211, 213, 215, 218, 225, 232
Cotea, Ioan – 327
Cotov, Ioan – 209-211, 216
Cotu-Morii – 33, 36, 94, 97, 98, 101, 112,
134, 135, 149-153, 155, 175, 177, 203,
278, 339, 340, 359-361, 377
Covaciu, Gheorghe – 132, 169
Covalschi, Pavlina – 226
Covurlui – 32, 78, 103, 110, 111, 145, 152,
154, 155, 171, 172, 183, 192, 218, 235,
258, 259, 276, 278, 282, 284, 324, 325,
356, 361
Cozev, D. – 54, 76, 162
Cozev, Nicolae – 333
Cozlev, N. – 337
Cozma, Ioan – 62
Crainicu, Ecaterina – 178, 179, 196
Cralinarcof, Hristea – 85, 86, 164
Crasna – 8, 112
Crastov, Eftimii – 57, 160
Crăciun (Crăciun«escu»), Athanasie
(Atanasie) – 63, 64, 157, 163, 275
Crăciun, D. – 33
Crăciunescu, Elisa – 221, 231
Crăciunescu, Teodor – 213
Crăești – 276
Cretescu, Alexandru – 295
Crețești – 112, 174
Crețulescu, N. – 243, 255, 291
Crihana – 119, 124, 125, 128, 144, 168,
184, 197, 376
Crimeea – 6, 280
Cristea, Ioan – 112
Cristov, Vasile – 310
Cubei – 9
Cuca – 276
Cuclin, G. – 271
Cucu, Vasile – 202, 213
Cudalbi – 258
Culescu, N. – 106, 138, 166, 170
Culianu, N. – 270, 308
Curchiu (Curciu-Chirciu) – 164, 197, 337
Curci – 9
Curciu – 84, 85, 88, 89, 183, 187, 188, 198,
348, 350, 353, 373
Curtev, Gh. – 17, 157
Cuza, Alecsandru Ioan – 30, 31, 36, 99,
206, 226, 243, 255, 280, 291, 292, 303,
329, 356-358, 362
Cuzmenco, P. – 80, 163

D

Dancu – 135, 153, 299, 309, 310
Dandeu, G. – 144
Dandescu, Gheorghe – 99, 126, 168
Danu, N. – 214
Danubiul, v. Dunărea
Davidoglu, Anton – 37
Davidov (Davidof), Procopie – 319, 320
Dănilă, Constantin – 277
Dăscălescu, I. – 174
Dedulești – 258
Demetrescu, Elena – 227, 231
Dermendere – 13, 14, 17, 18, 21, 302, 361,
384, 386
Dervenis, George – 220, 226, 230
Dervenis, Maria – 220-222, 224-226, 230,
232, 233, 236
Diaconescu, Ioan – 136, 170
Dima, Gheorghe – 304
Dima, Theodor – 112, 113, 167
Dimiev, Simeon – 72, 162
Dimitrescu, Vasile – 107
Dimitrie, Emilian – 90, 129, 164, 169
Dimitrie, Ganea – 260
Dimitrievca – 9, 10
Dimitrievna – 273
Dimitriu – 57
Dimitriu (Dimitrescu) – 191, 198
Dimitriu, Ecaterina – 179, 196
Dimitriu, Elena – 153, 184, 191, 198
Dimitriu, Emanuel – 326, 327
Dimitriu, Maria – 148, 195, 198
Dimitriu(escu) Vasile – 107, 166
Dimitroftca (Dimitrovca) – 92, 100, 104,
107, 134, 139, 166, 170

Dimofte, C. – 58
Dimov, Petre – 73, 138, 139, 162, 170, 278
Dizghinge – 9
Djaltoi – 9
Dobrogea – 357
Docan, Dimitrie (Dumitru) – 271, 274
Docan, N. V. – 95
Doicescu, Constantin (Costache) – 54, 55,
160, 269, 275, 351
Doicescu, Nicolae – 54, 160, 269, 274
Doicev, Avram – 780 163
Dolechiu – 9
Doluchioi – 65, 67, 68, 79-81, 92, 106, 161,
163, 187, 190, 198, 257, 275, 302, 375
Domeniilor, plasa – 31, 58, 101, 102, 106,
107, 121, 127, 129, 131-133, 140, 141,
150, 154, 155, 181, 183, 187, 191, 277,
278
Donea, Ioan – 57, 65, 83, 160, 313, 316,
351
Dorohoi – 42, 53, 64
Draculea – 102, 127, 129, 132, 169, 374
Dragomir, Ana – 152, 153, 155, 171, 172
Dragoș – 36
Drăgăneanu, Dimitrie – 277
Drăgănescu, Dimitrie – 141, 170
Drăgănescu, Hristea – 122, 168
Drăgănescu, Hristodor – 58, 160, 164, 345,
346, 348, 349
Dubova (Dubovca) – 126, 129
Duca, Eftimie – 132, 169
Dumbravă, Elena – 184, 187, 197
Dumbravă, Emanoil (Manoil) – 20, 45, 46,
67, 70, 71, 159, 162, 292, 331-336
Dumitrescu, Al. T. – 238
Dumitriu(escu), Vasile – 133, 140, 169,
170, 193
Dumitriu, Ecaterina – 135, 180
Dumitriu, Elena – 171, 172
Dumitriu, I. – 296
Dumitriu, Maria – 148, 171
Dumitru, Ecaterina – 196
Dunărea – 6, 9-11, 20, 45, 50, 52, 68, 74,
109, 138, 147, 162, 199, 201, 221, 234,
246, 247, 258, 259, 271, 313, 314, 319,
325, 353, 355, 356, 363

E

Economov – 316
Economu, Nicolae – 70, 162
Eftihii, Lazăr (Lazarev) – 89, 164, 318
Eftușencu (Eftușenco), C. – 19, 158, 277,
307
Eftușencu, P. – 311
Elefetriu, I. – 121, 278
Eliade, Nicolae – 244
Emilian, Alexandru (Emilianof Alexei) –
82, 163, 275, 350
Emilian, Ștefan – 307
Enichioi – 9-11, 64-66, 84, 86, 87, 89, 105,
121, 123, 164, 166, 168, 351, 375
Epureanu, Emanoil (Manolache) Costache
– 241, 261, 297
Epurenii – 119, 378
Erdecburno – 9-11, 15, 20, 21, 41, 42, 59,
60-62, 161, 278, 335, 351, 352
Eschipolos – 10, 66, 67, 130, 161, 205
Etulia – 9, 10, 84, 99, 103, 104, 118, 166,
318, 337
Europa – 95, 355

F

Fălcu – 100, 101, 112, 174
Fântâna Zănelor – 67, 68, 78, 79, 163
Ferșampeanu I și II – 9
Fetov, Vasilica – 177, 196
Filimonescu, Dimitrie – 104, 166
Filipești – 184
Filipov, Ioan – 304, 308-310
Filoteiu (Filotei), Ioan – 136, 170, 278
Filov, Ioachim – 61, 89, 101, 164, 166
Filov, Vasea – 77
Fitov, Alexandru – 320
Fitov, Ioachim – 270
Flămânda – 148, 378
Florescu, Ioan – 174, 211
Focșani – 265
Fotino, Dionisie – 235, 236
Franța – 217, 287, 308, 315, 319
Frecăței – 9-11, 20, 21, 41, 42, 45, 54, 55,
76, 160, 177, 179, 196, 275, 330, 333,
351
Furmanca – 59, 107, 134-136, 160, 170,
278, 374

G

Gabrova – 311
 Galați – 28, 43, 105, 159, 166, 189, 201,
 213, 225, 236, 237, 240, 258, 287, 298,
 315, 316, 325, 327, 357
 Galescu, Ioan – 213
 Galieleşti – 24, 31, 102, 127, 129, 132, 133,
 169
 Galu – 174
 Ganea-Plesnilă, Eufrosina – 228, 231, 232
 Gavrilescu, D. – 162
 Gavrilescu, Vasile – 141, 170
 Gavrilov, Gavril – 277
 Gavrișai, M. – 189, 198
 Găvănoasa – 119, 126, 128, 129, 169, 193,
 194, 198
 Gândilă, George – 210, 211
 Gârneț, Mihai – 270
 Georgescu, Constantin – 276
 Georgescu, Gr. – 101, 151, 156
 Georgescu, Ioan – 214
 Germania – 287, 306, 308, 311, 315, 320,
 321
 Gheltoșu – 119
 Ghenoglu, Gheorghe – 133, 141, 169, 170
 Gheorghe (Măruță ?) – 141
 Gheorghiu, Ioan – 272
 Gheorghiu, Dimitrie – 123, 168
 Gheorghiu, Maria – 186, 189, 197, 198
 Ghețu, Ioan – 45, 55, 56, 160
 Ghibanu – 143
 Ghidonescu – 71, 293, 346
 Gibrianu – 154, 172
 Gigălboia – 145
 Giurgiulești – 9-11, 114, 118, 167
 Giușcă, George – 15, 33, 37, 53, 58, 102,
 117, 305, 343
 Golescu – 236
 Goranof, Bogdan – 305, 306, 311, 321
 Gorina, A. – 221, 224, 226, 231
 Gorschi, Ana – 193, 198
 Gorschi, Teodor – 105, 166
 Goșef (Goșev), Ioan – 306, 311, 320, 321
 Gotcu, Anton – 90, 164
 Gotești – 137, 139, 140, 146, 148, 149, 170,
 171, 193, 195, 198
 Goteștii de Jos – 148
 Goteștii de Sus – 148

Gradina (Câișia) – 9
 Grădinescu, Grigorie (Grigore) – 45, 159
 Greceanu, Maria – 186, 197
 Greceni – 126, 129, 376
 Grecov (Grecof), Dimitrie – 287, 319
 Grigorașco, Vasili – 19, 158
 Grigorescu, Gheorghe (George) – 122, 168,
 277, 278
 Grigorescu, Grigore – 126, 168
 Grigorescu, Nicolae – 329
 Grigoriu, Ruxandra – 221, 227, 228, 231
 Grigoriu, subprefect – 98, 112
 Gros, C. – 304
 Gurgianu (Gurgeanu), Theodor – 83, 163,
 313, 316

H

Hadichioi – 117, 376
 Hagiabdula (Hadgi-Abdula) – 9-11, 43, 63,
 81, 83-85, 104, 163, 166, 180-183, 188,
 197, 302, 313, 330, 332, 345-347, 353,
 359, 360
 Hagiabdula, Coletie – 83, 163
 Hagicurda (Hadgicurda, Hadjicurta) – 10,
 17, 24, 31, 61, 80, 104, 106, 163, 166,
 180, 181, 196, 276, 374
 Haidar – 9
 Hallipa, Pantelimon – 6
 Hargâci – 123
 Harnagea, D. – 176
 Harnagiu, Ioan – 127, 169
 Hasan-Batâr – 9
 Hasanspaga – 61, 89, 101-103, 110, 166,
 167, 277, 374
 Hălăceanu, Em. I. – 96, 97, 100, 112-114,
 117, 123-128, 227, 339, 343
 Hănășeni – 147
 Hănășenii de Pădure – 126, 139, 140, 146,
 147, 171
 Hănășenii de Prut – 151, 152, 154, 156,
 184, 172
 Hănășenii Noi – 99
 Hâncu, A. – 174
 Hârjeu, Valeria – 231
 Hobjila – 180
 Holboca – 83
 Horincea – 110
 Hoșovschi, Nechifor – 214

Hoțula – 126, 129
 Hristea – 230
 Hristoforof, D. – 287, 290
 Huși – 97, 112, 119, 147, 149, 167, 171,
 201, 226, 242, 267, 270, 279, 339

I

Ialpug – 11
 Ialpuhu-Covurlui – 282, 284, 356
 Iambulov, Dimitrie – 310
 Iambulscu – 201, 209
 Iași – 12, 18, 20, 23-28, 31, 36-38, 41-43,
 46, 47, 50-54, 57, 64-66, 72, 73, 83, 93-
 95, 99, 101, 106, 108-110, 113, 118,
 121, 123-129, 134-149, 153-155, 159-
 163, 165-176, 178, 180, 182-190, 193-
 198, 200-202, 204, 205, 208-211, 213,
 216, 218-220, 225, 229, 231, 232, 235,
 238, 240, 242, 244, 249, 250, 261, 263,
 265, 267, 268, 270, 271, 278, 279, 281,
 291, 293, 296, 302, 304, 307-311, 319,
 321, 327, 329, 331, 333, 335, 343, 352-
 356
 Iconomov, Neculai – 89, 164
 Iconomov, Teodosie – 308, 310
 Iconomov, Theodor – 304
 Iconomu(ov) – 87, 173, 164, 281, 299
 Ignatov, N. – 82, 163
 Ilief, Nicolae – 290, 306
 Imperiul rus – 120, 155, 179, 280, 353;
 Imperiu țarist – 292. V. și Rusia
 Ioachim, Sfântul ~ – 12
 Ioanițiu, Theodor P. – 110, 120, 167, 168
 Ionășescu, Francisc – 186
 Ionescu, Elena – 189
 Ionescu, G. M. – 238
 Ionescu, Ion – 25
 Ionescu, Maria – 106, 180, 181, 196
 Ionescu, N. – 29, 31, 33, 39, 216
 Ionescu, Profira – 183, 188, 197, 198, 353
 Ionescu, Ștefan – 44, 45, 159, 278
 Ionescu, V. – 61, 83, 161, 313, 316
 Ionescu, Vasile – 43, 90, 91, 93, 159, 165
 Ionescu-Iconomu, P. – 281
 Iordanof, Ioan – 152, 171
 Irimescu, Neculai – 141, 142, 170, 193
 Ismail – 6-8, 10, 11, 13-15, 19-21, 24, 26-
 28, 32, 42, 43, 45, 51, 55, 59, 60, 62, 63,

72, 74, 78, 81, 82, 84, 90, 92, 94, 99,
 103, 105, 106, 108-111, 117, 122, 126,
 128, 131, 133, 134, 138, 157, 159-171,
 174, 176, 177, 187, 192, 196, 199-201,
 203, 204, 206-210, 215, 216, 218-222,
 224-227, 230, 232-252, 254-267, 269-
 280, 300, 302, 311, 312, 321-326, 343,
 362

Ivancenco, Vasile – 250, 256
 Ivănești – 38, 174
 Ivanof, Ioan – 310
 Ivanof (Ivanov), Ivan – 15, 208
 Ivanof, Simeon – 15
 Ivanov, Gubeschi – 280
 Ivanovca – 9
 Ivanovici, Ecaterina – 188, 198, 345, 348-
 350
 Ivanovici, I. – 208

Î

Împuțita – 9, 13, 18, 19, 21, 82, 107, 158,
 277, 302, 373

J

Jelescov (Jelescu), Vasile – 87, 164
 Jeraglie, Theodor – 125, 168
 Jicova, Ecaterina – 230
 Juravliev – 246
 Juravlieva, Evdochia – 246, 247

K

Kavacriev, S. – 51, 159
 Keladino – 323
 Keppen, P. – 8
 Kiev – 253, 279, 310, 311
 Kiliea, v. Chilia
 Kogălniceanu, Mihail – 27-30, 32, 280,
 291, 294, 306, 321, 322, 330, 356-358
 Koralev, I. – 48, 159
 Kulm – 8
 Kviatovschi, Carol – 134, 169

L

Labeș, Nicola – 58
 Ladoianu, Teodor – 209, 211
 Larga – 143, 376
 Lascu, Gr. C. – 263
 Laurian, August Treboniu – 307, 335, 351

Lazarachi, Natalia – 184, 188, 197, 198, 352, 353
 Lazarova, D. – 183, 197
 Lazăr – 57
 Lăcustă, Lazăr – 102, 130, 169
 Lărguța – 59, 126, 127, 169, 378
 Leca – 126, 147, 149, 378
 Lepizig – 9
 Leova – 13, 21, 24, 26, 99-101, 139, 153, 156, 166, 170, 171, 180, 184, 188, 197, 199, 200, 215, 232, 352
 Leovanu – 57
 Lețcani – 307
 Leușeni – 34, 36, 127, 134, 135, 153, 169, 339
 Lorena – 217
 Ludovich, Nechifor – 155, 172
 Lungu, Anton – 137, 170
 Lupan, Theodor – 93, 165
 Lupașcu, Theodor – 144, 170, 318

M

Macedon, Vasile – 92, 165
 Macri, Haralamb – 34, 120
 Magnes, Grigore – 252, 256, 327
 Maiorescu, Ioan – 246, 247
 Maiorescu, Titu – 65, 115, 270, 279, 290, 297, 308, 341, 342
 Malacov, Petru – 14, 157, 386
 Malcinovschi, Elisa – 226
 Malencov, v. Malincov
 Malincov (Malencov), Stepan (Stefan) – 87, 164
 Maloiaroslavet I și II – 8
 Mancaș, Elena – 125, 128, 144, 168
 Mancaș, Ioan – 210, 300
 Mancași, I. – 102
 Mancev (Manciu), Bogdan – 74, 86, 162, 164
 Manciu, Sevastița – 222
 Mancu, Eleonora – 226, 230
 Manoilescu Cristofor – 260
 Manolescu, Vasile – 48, 69, 70, 159, 162
 Manoliu, Ioan – 112
 Manta – 124-126, 128, 144, 145, 169, 376
 Marcu (Marcov), Dimitrie Crali – 152, 171, 208, 318
 Marinof, Ioan – 80, 163

Marinov, Ivan – 209, 210, 320
 Marțian-Pop, Dionisie – 10
 Massim, I. C. – 288, 293, 295, 296, 299, 309, 313, 316, 335
 Matchovschi, Naida – 192, 198
 Mateev, M. – 80, 106, 163, 166
 Matveev – 59, 161
 Matveev, Constantin – 268
 Măcrești – 119
 Mărgărint, Cecilia – 184, 197
 Măruță, Gheorghe – 170, 182
 Mârza, Petru – 125, 128, 138, 144, 147, 167, 169-171, 277
 Mârza, Theodor – 92, 165
 Mârzac, Petru – 117
 Mârzescu, George – 295, 296, 308
 Melchisedec, arhimandritul, v. Ștefănescu, Melchisedec
 Melidon – 27, 28, 32, 219, 232, 233, 294, 330
 Mereuță (născută Țurcan), D-na – 16
 Mereuță, D-I – 16
 Mereuță, Ioan – 84, 157, 347
 Mereuță, P. – 103, 104, 118, 163, 166
 Mezetti, Pietro – 304
 Micle, Ștefan – 173, 204
 Miclescu, Calinic – 201, 239, 244, 245, 248, 249, 251, 254, 265
 Miclescu, Sofronie – 279
 Mihai Viteazul – 36
 Mihailov, Hristea – 162
 Mihăilă, George (Gheorghe) – 135, 169
 Mihăilescu, A. – 107, 166
 Mihăilescu, Ecaterina – 128, 135, 153, 169, 171
 Mihăilescu, Ioan – 149, 171
 Mihaluto – 14, 157
 Minciov, Petru – 85, 164
 Mingiru – 33-37, 96-99, 101, 114, 127, 150, 165, 167, 177, 179, 180, 196, 339, 359
 Minirlichita – 41
 Mironeanu, Dumitru – 55, 160
 Mironescu, Nicolae – 121, 168
 Missir, S. – 95
 Mitanof (Mitanov), Ioan – 14, 15, 105, 157, 166, 350-352
 Mităchescu, A. – 133, 140, 169, 170
 Mitescu, Profira – 231

Mocanu – 57
 Mogoșești – 57
 Moiașanu, Grigore – 202, 213
 Mojșescu, Petru – 213
 Moldova – 5-7, 9, 13, 21, 24, 26, 28-32, 36, 38, 39, 41, 47, 56, 57, 91, 173, 199, 201, 203, 207, 215, 216, 220, 222, 232, 237, 239, 241-245, 248, 249, 254, 255, 261, 267, 268, 270, 273, 279-281, 291, 293, 297, 307, 308, 310, 321, 329, 353-356
 Morariu – 68
 Moraru, Alexandru – 5
 Moroșanu, D. – 25, 41, 45, 52, 53, 59, 83, 160, 313, 331, 332
 Moroșanu, G. – 21, 56, 59, 160, 161
 Moscova – 128, 139, 140, 145, 318
 Moscovei – 171
 Moșii Smaldău – 143
 Moțoc, Neculai Toma – 59, 127, 160, 169
 Munteanu, Ioan – 276
 Muravlevca – 154, 155, 172, 374
 Musa Mârza – 117, 137
 Musaitu – 126, 128, 129
 Musicescu, Gavril – 252, 253, 255, 256, 269, 304
 Mustacov, Petru – 103, 166, 318, 337
 Mustață, Aurelia – 179, 196
 Mustață, Ioan – 94, 165
 Mutiev, Dimitrie dr. – 14, 19, 43, 48, 51, 56, 59, 71-73, 78, 80, 82, 200, 302, 308, 309, 332

N

Naidenof (Naidenov, Nedioglu), Dimitrie – 60, 142, 161, 170
 Nalbantof (Nalbantov), Theodor – 71, 111, 162, 167, 334, 335, 337
 Nazliev, Petru – 318
 Nădejde, Pavlina – 230, 235
 Neamț – 258
 Nechifor, Silvan – 116, 167
 Necrasovca nouă – 32, 218
 Necrasovca veche – 32, 218
 Neculau, G. – 161
 Neculau, Petre – 137, 170, 171
 Neculau, Raluca – 129, 194, 198
 Neculiu, I. – 73
 Nedelcu, Gh. – 174

Nedioglu, N. – 60
 Nedoglu, Ștefan – 36
 Negrescu, E. – 193
 Negrescu, I. – 142, 170
 Negrutzi, d-ra – 235
 Negrutzi, Natalia – 231
 Negrutzi (Negruți), Profira – 229, 300
 Negură, D. – 95
 Nerușai – 102, 127, 129, 133, 134, 139, 161, 169, 374
 Nichifor, Silvan – 116
 Nicolaef (Nicolaev), Radion (Șchiopul) – 62, 161, 351, 352
 Nicolaefca – 110
 Nicolaev, Mihail – 319
 Nicolaevca – 111, 167, 277, 379
 Nicolaev-Nicolae-Nicolau, Teodor – 249, 251, 254, 256, 262
 Nicolau, Radu – 278
 Nicolescu, Cristi – 37, 116
 Niculescu, Hristu (Hristo) – 51, 138, 159, 161, 361
 Niculiu, I. – 162
 Nistor, Ion – 6
 Nistru – 6, 52, 199
 Noșovshi, Nechifor – 208
 Noua Leovă – 184
 Noua Pocerofcă (Novopocrovca) – 9, 11, 66, 81, 104-106, 154, 157, 163, 166, 350, 351, 352
 Noul Bolgrad – 353
 Noul Caragaci – 134, 138, 139, 170, 278, 375

O

Oarză, Ștefan – 259
 Oceania – 95
 Odessa – 209, 211, 225, 232, 311
 Odobescu, Al. – 245
 Olihovschi, George – 268
 Onceanu, Dimitrie – 260, 272
 Oprea, Petru – 98, 114, 126, 144-146, 167, 168, 171, 277
 Oracu – 150, 152, 155, 171

P

Pacu, Moise – 253, 257, 279, 327
 Paicu – 143

Palade, Ahile – 200, 210
Palade, N. – 214
Pană – 68
Panaiotov, Stepan – 200, 208, 210
Pandelescu, V. – 227
Pandelescu, Zoe – 227, 228, 231
Pantazi, Ioan – 71, 162
Pantelimon – 6, 55
Panu, Anastase – 36, 134
Papadevca, Ioan – 267
Papastasinopol, Theodor – 19, 107, 158
Papasoglu, Marcu – 17, 81, 157, 163, 275
Papiu-Ilarian, Alexandru – 307
Pappazoglu, D. – 12
Paraladov, Andrei – 268, 273
Paraladov, Teodor – 310
Paraușev, N. – 332
Paris – 6, 9
Partene, Alexandru – 108, 167, 277
Parușev, Nicolae – 43
Parușev, Ștefan – 287, 290
Păsat, Valeriu – 5
Pascal, profesorul – 296, 305
Paulian (Paulini) – 194
Paulian, Agripina – 144, 146, 147, 170, 171
Paulian, Maria – 147, 171, 194
Paulini, Maria – 124, 194, 195, 198
Pavlov, Elena – 186, 187, 197
Pavlov, Ioan – 69, 71, 293, 331, 334, 335, 337
Păcurariu, Mircea – 238
Pățescu, G. – 146, 171
Pățescu, Gr. D. – 146
Pârloagă – 98, 339
Pârvu, Titus – 295, 308, 309
Pelini – 126
Pelinii-Bulgari – 126, 129, 376
Pelinii Moldoveni – 98, 99, 114, 119, 126, 129, 145, 168, 193, 194, 198
Pelivan, Ioan – 6
Percepofca (Percepovca) – 126, 129
Perciune, Neculai – 119, 168
Pereteatcov, Dionisie – 258, 269
Petcu, N. – 161
Petre, Neculau – 20, 60, 137, 148
Petrescu (Petrovanu) – 124
Petrescu, C. – 77, 83, 93, 105, 115, 133, 136, 233, 341-343, 346, 347, 349-351
Petrescu, Gh. – 217
Petrov, Cristea – 212
Petrov, Nechifor – 252, 256
Petrov, Nicolae – 255
Petrovanu, Grigore – 37, 99-101, 120, 123, 127, 128, 135-137, 139, 144, 148, 180, 184, 188, 233, 235, 295, 301, 302, 307, 309, 323-325, 343, 352, 353
Petrovici, Vasile – 102, 103, 166
Petru, Vasiliev – 268
Piatra Neamț – 322
Piculo, Sofia – 219, 229, 232
Pipercani – 124, 146
Pipereanu, Gh. – 100, 139, 166
Pipirig – 258
Piscu – 258
Placonof (Placonov, Placunof), Ioan V. – 17, 64, 77, 78, 157, 161, 163, 177, 178
Placunof (Placunov), Anastasia V. – 78, 177, 178
Plarino, Doamna – 32, 225
Platon, C. – 219
Platon, Grigore – 212
Plesnilă – 232
Plesnilă, Eufrosina Ganea – 227, 228, 231, 232, 234
Plesnilă, locotenent – 228, 229
Pleșeni – 126, 147, 378
Podul lung – 64
Podurile – 258
Pogonești – 111, 135, 153
Pogor, Vasile – 295, 296
Polizu, Gheorghe – 130, 169
Poll, Nadejda – 223, 230, 235
Pop, D. – 281
Pop, Mihail – 99, 101, 148, 165, 166, 171
Popa, Ecaterina – 47, 175, 191, 196, 198
Popa, Gheorghe – 122, 138, 168, 170
Popescu, Gheorghe – 163
Popescu, Grigore – 249-256, 260, 262, 324
Popescu, Ioan – 273
Popescu, Zamfir – 33, 42, 43, 83, 316
Popov (Popovici), Vasile – 119, 120, 167, 168, 308, 309
Popovici, Ana – 147, 171
Popovici, Elena – 124
Popovici, Roza – 185, 197, 345, 348-350
Popovschi, Nicolae – 237

Porfirie, Leon – 326, 327
Porumbeanu, Ioan – 150, 151, 156, 171, 172, 180
Porumbesti – 119, 125, 126, 147, 149, 168, 171
Potcofca (Potcovca) – 44, 142, 351, 374
Poteca, C. I. – 295, 296, 299, 301, 305, 311-314, 316
Potofca (Potovca) – 139, 140
Praga – 306, 310, 311
Primicheriu, Constantin – 84, 164, 183
Principatele Române – 27, 38, 243, 307, 321, 329
Principatele Române Unite – 6, 8, 209, 243, 291; v. și Principatele Române și Principatele Unite
Principatele Unite – 6, 8, 14, 44, 49, 76, 95, 115, 131, 154, 224, 237, 243, 280, 292, 307, 317, 321, 329, 354
Procofca – 258
Prut – 5, 6, 160, 177, 183, 184, 187, 191, 198, 199, 270, 275, 277, 333, 335, 336, 340, 341, 344, 354, 357; v. și Cahulo-Prut
Puești – 39
Pușnei, Ștefan – 171
R
Radionof, G. – 287, 290
Radionof, Mihail – 290, 306
Radu Negru – 36
Radulov, C. – 302
Radulov, Sava – 307, 309
Raicev-Blascov – 74
Ranetty – 350
Rateș, Gr. D. – 121, 138, 147, 153, 185, 194
Răducani – 149, 176, 377
Râmleanu, Ștefan – 109, 167
Râmnicul Vâlcea – 279
Râșcanu, Dimitrie – 121, 122, 168
Râșcanu, P. – 263
Recea – 143, 376
Reni – 13, 19, 21, 24, 26, 55, 108, 158, 167, 182, 197, 199, 200, 202-204, 206-211, 213, 215, 216, 218, 222, 232, 235, 236, 270, 342, 354, 357
Righetti, Luiggia (Rigotte, Luigia) – 184, 352

Rogojeni – 183
Roman – 201, 219, 242, 248, 267, 279
Romanescu, George – 66, 161, 205, 207, 214
România – 11, 94, 113, 124, 152, 216, 239, 242, 280, 298, 308, 315, 318, 357
Rosei, C. – 252, 253, 255, 256, 258, 260, 261, 265-267
Rosei, Vasile – 72, 162
Roșcanu, Dimitrie – 154
Roșianu, Gheorghe – 226, 230
Roșu – 123, 124, 136, 139, 140, 143, 144, 146, 147, 170, 171, 277, 376
Roșu, Vasile – 123, 136, 168, 170
Rudenco, Mihail – 90, 106, 164, 166, 276
Rudenco, Nicolae – 258, 269
Rudenco, Tihon – 106
Rusesc, Bădicu – 148
Rusia – 6, 8, 9, 28, 109, 218, 287, 291, 302, 306, 315, 320, 321, 353, 355. V. și Imperiul rus
Rusoiu – 72

S

Sabasa – 38, 173
Sacco, Andrei – 309, 311
Sadăcu – 123
Satalăc Hași – 9
Satu Nou (Satul Nou) – 9, 41, 42, 45, 55, 56, 65, 83, 160, 161, 180, 185, 197, 313, 348, 350, 351
Savinescu, Constantin – 252, 255, 256
Sălăgean, Ioan – 20, 43, 45, 49, 50, 68, 69, 159, 162, 331, 336, 337
Sărata Răzeși – 110-113, 167, 180
Sărățica – 152, 155, 377
Sbarea, Stelian – 272
Scânteia – 38
Schlinger – 37
Scriban, Teoctist (Theoctist) – 201, 202, 207, 238-242, 244, 245, 247, 249, 250, 254, 256, 261-264, 267, 270, 273, 279
Scriban, Gh. – 62, 161
Sculțety, Albert – 304, 305, 310
Sebastianu – 57
Sebeko, Nicolai I. – 9
Sfeteșcu, Petru – 274
Sima, Dumitru – 89, 164, 188

Sireteni – 152, 155
Slavin – 280
Slobozia – 9-11, 20, 21, 41, 43, 46, 48, 50,
53, 63, 67-70, 159, 162, 187-189, 198,
258, 330, 332, 336, 337
Slobozia Mare – 9
Smărăndescu, Ioan – 162
Smocofschii, Gheorghe – 17, 65, 77, 157,
163, 278
Socola-Iași – 208, 211-213, 240, 242, 248-
250, 257, 264, 267-273, 278, 279, 302,
309-311, 327
Sofian – 32, 218
Solcanu, Ion I. – 12
Soltănescu, Dimitrie – 114, 117, 127, 167
Soltescu, Ioan – 15, 16, 62, 157, 161, 186
Spacovici, Th. – 311
Stadnicov, Daniil – 272
Staluv, Mihail – 49, 359
Stamatov, Nicolae – 268
Stan, Ioan – 102, 130, 169
Stanciu, Ioan – 113, 167
Staniș, Costachi – 36
Stanislau, George – 214
Starodubovschi, Spiridon – 277
Starotroian – 67, 72
Stavropoleos, Filaret – 95
Stănescu, Corneliu – 261
Stănicelu, Ioan – 17, 43-45, 69, 106, 157,
159, 162, 166, 276, 344, 346, 348, 349
Steege, Ludovig – 291
Stepan, Smaranda – 175
Stepana, Teodora (Theodorova) – 233, 235
Stepanov, Ana – 187, 198
Stepanov, L. – 88, 164, 337
Stoianescu, Teodor – 275
Stoianof, Vasile – 304, 311
Stoianov, S. – 85, 164, 337
Stoica, Dimitrie – 263
Stoicov, Vasile – 267, 273
Stoilof (Stoilov, Stoilovschi), Petru – 48,
159
Stoinescu, Teodor – 82, 163
Strat, Ion – 291, 292
Stroean, G. – 57, 160
Suceava – 38, 174
Suciu, P. – 281
Suflețelu, Neculai – 113, 167

Suharenco, A. – 73, 74, 162

Ș

Șagâna – 92, 119, 121, 122, 168, 374
Șamalia – 86, 123, 150, 171, 378
Șerban1 Dragoș – 67, 161
Șeref, Petre – 79, 86, 163
Șichirlichitai – 11, 41, 43, 54, 67, 75-78,
105, 162, 177, 196, 302, 333, 343, 359
Șichirlieva, Dona – 174, 176, 196
Șichirlieva, Maria – 178, 196
Șișman, Maria – 209, 212
Șișman, Mihail – 271, 274
Șișman, Vasile – 209, 212, 258, 269, 271,
274
Ștefan – 57
Ștefan cel Mare – 34, 36
Ștefaniu, Aglaia – 117, 137, 167, 175, 196
Ștefaniu, Maria – 126, 129, 189, 193, 198
Ștefaniu, Smaranda – 188, 198
Ștefănescu, Ana – 116, 181, 182, 187, 197
Ștefănescu, Melchisedec – 28, 32, 201, 205,
207, 215, 218, 221, 225, 232, 236, 242,
246, 247, 263, 264, 321, 322
Ștefănescu, învățător – 76, 333
Ștefănescu, Ioan – 110, 167
Ștefănescu, Maria – 179, 196
Ștefănescu, Vasile – 20, 45, 54, 139, 160,
170
Ștefănescu, Zoe – 180, 196

T

Tabacu – 84, 85, 89, 90, 164, 276, 318
Taraclia – 9
Taraclia de Salce – 117, 137
Taraclia Mică – 145
Tarnavschi, N. – 98, 99, 114, 165, 167
Tarnavschi, Ioan – 119, 129, 167, 169
Tartaul – 34, 36, 86, 119
Tartaul de Salce – 34, 36
Tarutino – 9
Tașbunar – 9, 21, 41, 42, 59, 60, 161, 176,
196, 257, 270, 330
Tatar-Baurci – 127, 134, 136, 137, 170
Tatar-Bunar – 257
Tatar Copceac – 9
Tănase (Tănănescu), Constantin – 107, 108,
166, 278

Tănănescu, Francisc – 54, 160
Tărcuș, Ioan – 167, 344
Tătărași – 64
Tătărașeni – 125
Tătărușeni – 147
Tecuci – 236, 258, 259, 322
Tell, Christian – 14, 18, 58, 80, 99, 100,
102, 115, 135, 137, 182, 227, 234, 253,
260, 261, 267, 279, 297, 319, 340, 345,
346, 348
Teoctist, arhimandritul, v. Scriban Teoctist
Teodor, Eustațiu – 277
Teodorescu, Dimitrie – 201, 202, 213, 240,
241, 293, 332
Teodorescu, Iosif – 251, 253, 256, 258, 326,
327
Teodori, Octav – 308
Teodorof, Eftahi (Eustațiu) – 140
Teodorov, Cristofor – 270
Teodorova, Stepana – 229
Teodoru, N. – 255
Teplitz – 9
Theodor (Teodorof, Theodorof), Mihail –
88, 164
Theodorescu, Constantin – 324
Theodorescu, D. – 71, 335
Theodorescu, Iosif – 255, 260
Theodorof, Maria – 185, 197
Theodorof, Atanasie – 74, 132, 162, 169
Theodorovici, Pavel – 304, 308, 309, 310
Tichilești – 136
Tigheci – 33, 34, 111, 113, 119, 124, 125,
127, 135, 140, 146, 147, 150, 152, 169,
171, 193, 361
Tinca, P. – 33, 43
Toamiu – 149
Toceni – 37, 126, 139, 140, 146, 147, 149,
171, 378
Toma – 57, 127
Tomaiu – 9, 33, 34, 36, 37, 94-96, 155,
165, 175, 176, 196, 377
Tomești – 129
Topalov, Simeon – 209, 212, 248, 249, 251,
254, 256, 262
Toporu – 135, 153
Torac, Vasile – 50, 51, 159
Troian – 9
Troianul Vechi (Starotroian) – 72, 73, 162

Tropoclu – 139, 278
Troteanu, C. – 287, 298, 315, 316
Tulcea – 324, 325
Turnu Severin – 322
Tutov, v. Dervenin, Maria
Tutovanu – 119
Tutoveanu – 46
Tuzla – 24, 104, 108, 166, 276, 379

Ț

Țancof, Pavel – 79, 105, 162, 166
Țara Românească – 215, 321, 329, 354
Țărcuș, Ioan – 19, 114-116, 158, 340-342
Țiganca – 119, 120, 167, 378
Țintula – 129
Țurcanu, Elena – 141, 182, 183, 196, 197
Țuțicani – 110

U

Uniunea Sovietică – 5
Urechia, Vasile Alexandrescu – 7, 173, 201,
281, 306
Ursu, Nicolae – 113, 167
Ușurelu, Ioan – 16, 76, 157, 162, 344
Uzun, Ștefan – 86, 164
Uzunof, Alexandru – 210, 290, 291, 306
Uzunof, Nicolae – 210

V

Vadul lui Isac – 124, 125, 128, 139, 140,
143-145, 170, 318
Vaisalu – 11, 67, 73-75, 162, 276
Valea-Perjii – 9
Vanaga, V. I. – 98, 165
Varatic, Vitalie – 6, 12
Varonu, Constantin – 64, 65, 84, 163, 183,
341, 342
Varonu, Elena – 183, 187, 197
Varșovia, ducatul – 8, 353
Vartic, Elisa – 226, 230
Vasile Lupu – 25, 34, 36, 94, 123, 127, 135,
143, 144, 147, 149
Vasileanu, Gheorghe – 104, 166
Vasileanu, Ștefan – 307, 311, 324
Vasilenco, Vasile – 268
Vasilevca – 44, 139, 140, 142
Vasilevca cu Potovca – 139, 170
Vasiliefca – 351

- Vasiliev (Vasilief), Vasile – 305, 306, 311, 320, 321, 351
 Vasiliu, Al. – 14, 15, 17-19, 44, 47, 53, 58, 60, 62, 64, 79, 81, 82, 84, 87, 93, 98, 103, 105, 111, 114, 115, 118, 122, 126, 131, 133, 136, 139, 142, 145, 176, 179, 182, 183, 185, 188, 189, 201, 206, 208, 214, 217, 227, 340-351
 Vasiliu, Catinca – 222
 Vasiliu, Ioan – 51, 61, 159, 161, 178, 211, 213
 Vasiliu, N. – 228, 234, 236
 Vasiliu – 302
 Vasiliu, Profira – 190, 198
 Vasiliu, Șerban – 251, 252, 256
 Vasiliu, Tinca – 192, 198
 Vasiliu (Vasilief), Vasile – 142, 170
 Vaslui – 38
 Văleni – 9-11, 20, 21, 41, 46, 53, 67, 70-72, 83, 136, 159, 162, 275, 292, 330, 332-337
 Vâlcov – 26, 103, 104, 108-110, 167, 273, 277
 Vâlcu, Nicolae – 97, 98, 165, 210, 339
 Vârgolici, inginer – 99
 Vârgolici, Gheorghe – 253, 257
 Vârgolici, Ioan – 83, 84, 163, 344-347, 349
 Vârgolici, State – 128, 169
 Vârgolici, Vasile – 74, 162, 275
 Veisa, Teodor – 26, 28, 29, 33
 Veița, Gheorghe – 125
 Velcev, Gheorghii – 319
 Velini, Anton – 95, 173, 204, 205, 263, 264
 Verdeanu, Gheorghe – 249-256, 258, 260, 262, 327
 Vernescu, George – 292
 Vețu, Ioan – 51, 159, 274
 Viena – 309, 310, 353
 Vigurjinschi, Simeon – 250, 256, 262
 Vincheci (Vinchici), Ioan – 83, 84, 93, 163, 165, 192
 Vincheci, Maria – 185, 192, 197, 198
 Vintea, Alexandru – 66, 161
 Vintea, Neculai – 124, 146, 168
 Vintici, Ivan – 84, 163
 Vintilă, George – 268
 Viorescu, Gh. – 166
 Vițcu, Dumitru – 12
 Vițu, Ioan – 28, 225, 236
 Vizir – 258
 Vlaicu, Gh. – 210
 Vogoride, Nicolae – 11, 26-28, 41, 204, 218, 224, 238, 280-282, 291, 292, 298, 299, 307, 313, 331, 332, 343, 355-357
 Voinescu – 150-152, 156, 171, 180, 203, 360
 Voinov, Elena – 183, 197
 Voita, Gheorghe – 128, 144, 145, 171
 Volcănești – 9, 11
 Vorobiof – 69
 Vroblețșchi (Vroblevțchi), Maria – 219, 220
 Vulcănești – 41, 42, 57-59, 92, 160, 187, 189, 198, 331, 346, 348
 Vulpe – 68
 Vulpe, Alexandru – 19, 158
 Vulpe, Gheorghe – 92
 Vulpe, Ioan – 92, 165, 271, 276
 Vulpe, Nicolae – 19, 100, 158, 166
 Vulpe, Trofin – 66, 91, 92, 131, 161, 165, 169
 Vulpe, Vasile – 108, 166, 258, 269, 276

Z

- Zadanaiscaia – 9
 Zaharescu, Ioan – 126, 129, 169, 194
 Zaharescu, Mihail – 137, 170
 Zăhărescu, Natalia – 222
 Zamăneagră, Athanase – 68-70, 162
 Zamostea – 42
 Zaprianof (Zaprinof), Alexandrina – 175, 196
 Zastchiuc – 8
 Zărnești – 143, 144
 Zgherea, Nicolae – 270
 Zibailo – 207
 Zimbru, Atanasie – 268
 Zmeu, Ioan – 211, 229, 233, 322
 Zolocari – 24, 31, 187, 191, 198, 374
 Zota (Zotta), Vasile – 310
 Zotta, Gheorghe – 67, 133, 134, 139, 161, 169, 170
 Zotta, V. – 229, 233

ILUSTRĂȚIA VOLUMULUI

I. Figuri în text

Fig. nr. 1 – Sigiliul comunei Cartal din 1860. Legenda: „Principatele Unite. Colonia Cartal. 1860”

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 37/1873, fila 147 v.

Fig. nr. 2. – Sigiliul comunei Caragaci la 1860. Legenda sigiliului „Principatele Unite. Colonia Caragaci. 1860”. În context, parafa primarului Mihail Staluv, numele consilierilor comunali și al notarului.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 37/1873, fila 176 v.

Fig. nr. 3. – Sigiliul comunei Șichirlichitai. Legenda „Principatele Unite. Colonia Chichirlichitai. 1860”

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 35/1877, filele 32 f și 34 f.

Fig. nr. 4. – Sigiliul comunei Bolboca. Legenda „Pl«asa» Cahulo-Prut. Prim«ăria» com«unei» Bolboca. 1867”

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 37/1873, fila 129 f.

Fig. nr. 5. – Sigiliul comunei Hagiabdula pe un act de autentificare a semnăturilor. Legenda: „Dist«riectul» Bolgrad. Pl«asa» Cahulo-Prut. Prim«ăria» com«unei» Hagi-abdula . 1871”

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 37/1873, fila 89 v.

Fig. nr. 6. – Sigiliul comunei Mingiru. Legenda: „Dist«riectul» Cahul. Pl«asa» Cotu Morii. Traian. Prim«ăria» com«unei» Mingiru . 1864”

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 43/1870, fila 58.

Fig. nr. 7. – Sigiliul comunei Barta la 1860. Legenda: „Principatele Unite. Colonia Barta. 1860.”

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 37/1873, fila 121 v.

Fig. nr. 8. – Sigiliul comunei Chitai. Legenda: „Principatele Unite. Satu Chitai”.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 37/1873, fila 10 v.

Fig. nr. 9. – Sigiliul comunei Voinescu la 1864. Legenda: „Dist«riectul» Cahul. Pl«asa» Cotu-Morii. Traian. Prim«ăria» com«unei» Voinescu . 1864”

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 40/1877, fila 33.

Fig. nr. 10. – Sigiliul Școlii publice primară din Reni la 1863. Legenda: „Principatele Române Unite. Școala primară din Reni. 1863.”

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 625/1867, fila 23 v.

Fig. nr. 11. – Sigiliul Școlii publice primară de băieți din Chilia, 1858. Legenda: „Școala publică din Kiliea. 1858”.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 591/1870, fila 79.

Fig. nr. 12. – Sigiliul Școlii publice de fete din Ismail. Legenda: „... a Institutului domnesc de fete...”. A fost folosit pe documentele Școlii de prima directoare Maria Dervenis.

Sursa: *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 81/1860, fila 20 f.

Fig. nr. 13. – Sigiliul orașului Reni la 1858. Legenda: „Principatul Moldavei. Sfatul orașinesc giudețead din Târgul Reni, 1858.”

Sursa: *ANIC. MCIP – Moldova*, Ds. 229/1858, fila 17.

Fig. nr. 14. – Sigiliul orașului Chilia la 1863. Legenda: „Municipalitatea Orașului Chilia. 1863.”

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 623/1867, fila 8 v.

Fig. nr. 15. Sigiliul Școlii centrale din Bolgrad.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 74/1877, fila 185 v.

Fig. nr. 16. Autentificarea semnăturilor a șase locuitori ai comunei Hagiabdula.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 37/1873, fila 91f.

II. Anexe

Anexa nr. 1/1-3. - „Tabelă despre numărul familiilor aflate în fiecare comună din județul Bolgrad”.

Anexa nr. 1-1. Ocolul Caramehmet

Anexa nr. 1-2. Ocoalele Ismail și Cahulo-Prut

Anexa nr. 1-3. Recapitulație.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 1033/1863, filele 3 – 4 – 5.

Anexa nr. 2. „Tablou de statistica comunelor coloniale din districtul Bolgrad, după a Prefecturii de Bolgrad”, redactată de subrevizorul H. Nicolescu.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 78/1870, fila 35.

Anexa nr. 3/1-3. – Structura administrativă a teritoriului din partea de Sud a Basarabiei. 1865.

Anexa 3-1. Județul Bolgrad cu cele trei plase: Cahulo-Prut, Domenii și Ismail

Anexa 3-2. Județul Cahul cu cele trei plase: Coștangalia, Cotu-Morii și Tigheci

Anexa 3-3. Județul Ismail

Sursa: „Indicele comunelor României după noua organizare a legii comunale”, București, 1865.

Anexa nr. 4. Catalogul semestral al școlărilor din colonia Cișmevăruița, cu notele semestrale și ale examenului semestrului II, anul 1860.

Sursa: *ANR. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, fila 135.

Anexa nr. 5. Catalogul semestral al școlărilor din colonia Congaz, cu notele semestrale și ale examenului semestrului II, anul 1860.

Sursa: *ANR. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, fila 137.

Anexa nr. 6. Catalogul semestral al școlărilor din colonia Cairaclia, cu notele semestrale și ale examenului semestrului II, anul 1860.

Sursa: *ANR. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, fila 142.

Anexa nr. 7. Catalogul semestral al școlărilor din colonia Dermendere, cu notele semestrale și ale examenului semestrului II, anul 1860.

Sursa: *ANR. MCIP – Moldova*, Ds. 114/1860, fila 140.

Anexa nr. 8. „Tablou pentru exacta înscriere a învățătorilor și învățătoarelor comunale rurale și de model din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail, pentru anul 1871, răspunzător oficii 499 din 1871”.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 32/1872, filele 32 f – 37.

Anexa nr. 9. „Listă de numărul școlilor ce funcționează în acest district Cahul”.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 37/1871, fila 17.

Anexa nr. 10-1. „Catalog al școlărilor de clasa I-ii de la Școala elementară rurală din comuna Barta, plasa Cahulo-Prut, județul Bolgrad, cu notele examenului semestrului I.^{iu} al anului școlar 1872/1873”.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 37/1873, fila 26 f.

Anexa nr. 10-2. „Catalog al școlărilor de clasa a II-a și a III-a de la Școala elementară rurală din comuna Barta, plasa Cahulo-Prut, județul Bolgrad, cu notele examenului semestrului I.^{iu} al anului școlar 1872/1873”.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 37/1873, fila 27.

Anexa nr. 11. „Tablou de numărul învățătorilor care funcționează în școlile rurale din districtul Cahul. Anul școlar 1873 – 1874”.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 4/1873, fila 108 f-v.

Anexa nr. 12. „Tablou statistic de numele și prenumele învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad și Ismail”.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 4/1873, filele 298 – 300.

Anexa nr. 13/1-3. „Tablou de progresul instrucțiunii publice în comunele din județul Bolgrad în cursul lunii februarie 1874”.

Anexa nr. 13-1. Comunele din Plasa Ismail, nr. 1 – 19.

Anexa nr. 13-2. Comunele din Plasa Cahulo-Prut, nr. 20 – 38.

Anexa nr. 13-3. Comunele din Plasa Domenii, nr. 39 – 58.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 91/1874, filele 123 – 125.

Anexa nr. 14. Școli publice primare, de băieți, mixte și de fete din „Districtul Bolgrad”, 1875.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 94/1875, fila 289.

Anexa nr. 15. „Tablou de toți învățătorii, învățătoarele și școlile rurale din județul Cahul și cu arătare de câte este necesitate a se mai înființa din nou, 1875”.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 94/1875, fila 304.

Anexa nr. 16. Bugetul Seminarului din Ismail pe anul 1863.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 208/1863, fila 4.

Anexa nr. 17. Decretul Domnitorului Alecsandru Ioan I de sancționare a legii privind preluarea de către Guvern a cheltuielilor Seminarului din Ismail.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 208/1863, fila 29.

Anexa nr. 18.

Anexa nr. 18-1. Testamentul Evdochiei Juravlieva de donație către Seminarul din Ismail

Anexa nr. 18-2. Raportul ministrului Titu Maiorescu și Jurnalul Consiliului de Miniștri de acceptare a donației.

Anexa nr. 18-3. Decretul domnitorului Carol I de acceptare a donației Evdochiei Juravlieva.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 149/1874, filele 24 și 37; 32; 34.

Anexa nr. 19. Cataloagele elevilor Seminarului din Ismail, din iunie 1864.

Sursa: *DJIANIC. MMS.*, Ds. A-57/1864, filele 18 – 21.

Anexa nr. 20. Lista elevilor admiși în urma concursului pentru bursele vacante la Seminarul Eparhiei Dunării de Jos din Ismail, anul 1870.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 225/1870, filele 5 v și 8 f.

Anexa nr. 21-1. Catalog de elevii aspiranți la bursele vacante de interni la Seminarul Eparhiei Dunării de Jos.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 210/1870, fila 19 f.

Anexa nr. 21-2. Listă de elevii aspiranți la bursele vacante de la Seminarul din Ismail pe anul 1871/1872 și care de comisia examinatoare s-au socotit mai meritați pentru a obține internatul.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 210/1870, fila 21v.

Anexa nr. 22. Elevii admiși ca bursieri ai Seminarului din Ismail în anul școlar 1873/1874.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 197/1873, filele 4-5; 8 f; 14 f.

Anexa nr. 23. Lista de numărul profesorilor și școlarilor ce au fost în fiecare an de la înființarea Școlii centrale (1858 – 1872).

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 1/1872, fila 111.

Anexa nr. 24. Tablou de numărul și numele studenților stipendiați ai Școlii centrale din Bolgrad, trimiși în străinătate la studii, cu arătare în ce calitate sunt duși, bursa mensuală ce li se dă, timpul de când s-au dus și cu ce formalitate.

Sursa: *ANIC. MCIP*, Ds. 71/1875, fila 73.

III. Planșe

Planșa nr. 1/1-2.

Planșa 1-1. Harta Basarabiei. Detaliu cu partea de Sud cuprinzând teritoriul celor trei județe, cu localitățile brațul Chilia și lacurile.

Planșa 1-2. Harta Basarabiei. Legenda.

Sursa: *DJIANIC*, Iași

Planșa nr. 3. Harta județului Ismail, cf. Atlas geografic al României, editat de Dimitrie Pappasoglu, București, 10 noiembrie 1865.

ANEXE

Tabela
Despre numarul familiilor aflate in fiecare
comună din județul Bolyai.

Comunitate	Numarul Comunitatii	Câte in aceste de multe localitati		Câte in aceste volumi lirici				3 Observatii
		România	Straina	România	Bolyai	Breaca	Bolyai	
Uclului								
Caramahmet.								
1. Caramahmet.	149	149					149	
2. Draculea.	96	96		6			90	
3. Furmanca.	80	80		60			20	
4. Chitai.	79	79		79				
5. Vasileuca.	51	51					51	
6. Pocrova.	46	46					46	
7. Gismoli	181	181					181	
8. Spasca.	17	17					17	
9. Baccelica.	86	86		80			6	
10. Barisova.	110	110		110				
11. Narişai	186	186		106			80	
12. Ciintreuca.	105	105		105				
13. Kujicica	167	167		167				
14. Tasaspaga	142	142		102			40	
15. Muravleuca.	87	87					87	
16. Cimasiu.	100	100		100				
17. Chislita	158	158		108			50	
		1,845	1,845	"	1,026	"	"	817

Nr. Comunitate	Suma Comunitatii	Cate din accetia vorbesii limbii						Observatii	Nr. Comunitate
		Familia	Romana	Straina	Romana	Pulgari	Straina		
18.	Suma unmei Galilesti	1848	1848	1848	1848	1848	1848	40.	
19.	Caraciova	77	77				77	41.	
20.	Pitriana?	110	110				110	42.	
21.	Kolocari	171	171				171	43.	
22.	Lugana	105	105	50			55		
	Ocolutu	2474	2474	1206			1268		
	Isnaitu							44.	
23.	Bolgradii	1190	1190	900	1000	120	980	45.	
24.	Tabacu	85	85	20	85		30	46.	
25.	Caragarii	269	269	180	200		70	47.	
26.	Caracustei	137	137	80	137		75	48.	
27.	Sermoniere	83	83	20	83		50	49.	
28.	Lisni-Vasut	156	156	60	156		20	50.	
29.	Babele	207	191	16	207	20	50	51.	
30.	Lairaclia	87	87	40	87		30	52.	
31.	Koludhii	152	40	112	110	152	130	53.	
32.	Cricburro	137	137		137		60	54.	
33.	Tasburarii	139	139	96	139		110	55.	
34.	Vainuti	138	138	10	138		15	56.	
35.	Barofo	64	15	49	50	64	20	57.	
36.	Tant. Timelor	86	86	20	86		10	58.	
37.	Michilichita	182	182	100	182		90	59.	
38.	Noa Pocrova	36	36		36		36	60.	
39.	Troim vechi	91	91	60	91		20	61.	
		3244	3244	2124	2324	122	2196	62.	

Nr. Comunitate	Suma Comunitatii	Cate din accetia vorbesii limbii						Observatii	Nr. Comunitate
		Familia	Romana	Straina	Romana	Pulgari	Straina		
40.	Suma unmei	3244	3244	2124	2324	122	2196	62.	
40.	Grichioi	107	107	70	107		40	41.	
41.	Cochipolos	22	22		22		6	42.	
42.	Tropolco	7	7	3	7		7	43.	
43.	Sullaragaci	6	6	6	6		6	44.	
	Ocolutu	3386	3386	1255	2227	1740	120	1265	
	Caluloprus								
44.	Tragadoulu	178	178		178			45.	
45.	Curciu	211	211		211			46.	
46.	Truputita	59	59		59			47.	
47.	Bolboca	135	135		135			48.	
48.	Barta	196	196		196			49.	
49.	Satu nou	145	74	71	74	71		50.	
50.	Cartali	143	143		143			51.	
51.	Caragaci	133	133		133			52.	
52.	Etulica	96	96		96			53.	
53.	Frecatu	205	205		205			54.	
54.	Aradolea	139	107	32	107	32		55.	
55.	Giurgulesti	105	90	15	90	15		56.	
56.	Chislita	96	96		96			57.	
57.	Mobcii	274	257	17	257		2	58.	
58.	Valea	153	153		153			59.	
59.	Branda	108	106	2	106		2	60.	
60.	Colitani	195	195		195			61.	
61.	Calcanesti	367	367		367			62.	
62.	Lisnichioi	216	7	209	7	186	23		
		3154	3154	1259	1807	1305	28	17	

A. Numără Comunelor	A. Familii aflate în această comună în această stată						Observații
	Română	Straină	Română	Bulgare	Greacă	Alte	
Recapitulă lată.							
1. Cara-Mahmet	2.474	2.474	1.136			1.238	
2. Jernailulic	3.386	591	3.153	2.227	2.743	1.201	1.155
3. Cahulo-Prut	3.167	1.073	1.187	1.807	1.305	2.5	17
	9.014	4.578	4.404	5.770	4.048	1403	1.110

Anexa nr. 1/1-3. - „Tabelă despre numărul familiilor aflate în fiecare comună din județul Bolgrad”

Anexa nr. 1-1. Ocolul Caramehmet

Anexa nr. 1-2. Ocoalele Ismail și Cahulo-Prut

Anexa nr. 1-3. Recapitulație.

Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 1033/1863, filele 3 - 4 - 5.

[după a Prefecturii de Bolgradu]

De statistica Comunelor Coloniale din Districtul

Tablă

A. Numără Comunelor	A. Familii de natu- rile ce locuiesc în fi- carea comunelor						Observații
	Română	Greacă	Bulgare	Rusia	Alte	Alte	
Blaza Sencailă							
1. Bolgradu	100	597	600				1297
2. Tabacu		40	50				90
3. Bercagiu	100	222	50				372
4. Catabuska						152	152
5. Demendru	10	10	50	3			73
6. Cieme-vasuta		55	100				155
7. Kabela	202						202
8. Baisachia	40		41				81
9. Dulichien	30	31	40				101
10. Eodobotnof	132						132
11. Topburanu		58	30				88
12. Vaisabu		42	100				142
13. Banofea	10		38	30			78
14. Fostina Sincel			50	36			86
15. Schislichista		3	174				177
16. Noua Coerofea	57						57
17. Troenulu Mesti	10	51	50				111
18. Tenchio	20	23	50				93
19. Cschipolau	32						32
20. Toprocla							
21. Koulcaragau							
	794	1131	1473	69	152		3619

Sub Revisorul N. C.

Tabloul statistic al comunelor din districtul Bolgrad, după a Prefecturii de Bolgrad

35

Numirea comunelor

Numărul familiilor de neam, în care locuiesc în fiecare comună

Comuna

Plasa Cahulo-Prutu

No curent	Comună	Numărul familiilor de neam	Numărul locuitorilor
1.	Soiaptula	236	236
2.	Buselci	218	218
3.	Împuțita	35	40
4.	Bolboca	167	167
5.	Brânza	190	190
6.	Satulu Nou	100	61 20
7.	Cartalu	177	177
8.	Caragaci	145	100
9.	Itulia	108	108
10.	Çișmechiori	121	120
11.	Fricătei	245	245
12.	Anadolu	174	174
13.	Giurgiulesci	122	122
14.	Çibitita	117	117
15.	Slobozia	229	229
16.	Văleni	165	165
17.	Rânda	121	121
18.	Colibași	217	217
19.	Vălcănesci	150	141
		2343	2036 1904
			3679

H. Nicolescu

Anexa nr. 2. „Tabloul de statistica comunelor coloniale din districtul Bolgrad, după a Prefecturii de Bolgrad”, redactată de subvizorul H. Nicolescu
Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 78/1870, fila 35.

Structura administrativă a teritoriului din partea de Sud a Basarabiei. 1865

JUDEȚUL BOLGRADŪ

1. Plasa Cahulo-Prutu

No curent	Numirea comunei	Comună		Numirea cătunelor din care este compusă	Numirea ce mai aū aceste cătune din vechime	Numărul		
		urbană	rurală			Caselor	Familieror	Bisericeor
1	Anadolū	-	1	Anadolū	-	141	141	1
2	Barta	-	1	Barta	-	164	199	1
3	Bolboca	-	1	Bolboca	-	156	133	1
4	Brânza	-	1	Brânza	-	112	112	1
5	Caragaci	-	1	Caragaci	-	144	133	1
6	Cartalū	-	1	Cartalū	-	161	166	1
7	Chislița	-	1	Chislița	-	97	101	1
8	Çișmechiori	-	1	Çișmechiori	-	197	216	1
9	Colibași	-	1	Colibași	-	197	197	1
10	Curciu	-	1	Curciu	-	211	211	1
11	Fricătei	-	1	Fricătei	-	200	200	1
12	Giurgiulesci	-	1	Giurgiulesci	-	104	128	1
13	Hagi-Abdula	-	1	Hagi-Abdula	-	192	192	1
14	Împuțita	-	1	Împuțita	-	70	71	1
15	Itulia	-	1	Itulia	-	101	101	1
16	Satu-nou	-	1	Satu-nou	-	140	131	1
17	Slobozia	-	1	Slobozia	-	278	279	1
18	Vălcănesci	-	1	Vălcănesci	-	368	368	1
19	Văleni	-	1	Văleni	-	148	154	1
TOTAL		-	19			3181	3233	19

2. Plassa Domenii

No curentu	Numirea comunei	Comună		Numirea cătunelor din care este compusă	Numirea ce mai au aceste cătune din vechime	Numărul		
		urbană	rurală			Caselor	Familieror	Bisericeilor
1	Baccialia	-	1	Baccialia, Spasca	-	109	107	-
2	Borisovca	-	1	Borisovca	-	114	113	-
3	Caracovū	-	1	Caracovū	-	84	80	-
4	Caramahmetū	-	1	Caramahmetū	-	165	154	1
5	Chislița	-	1	Chislița	-	166	161	1
6	Chitai	-	1	Chitai	-	88	83	1
7	Cimașirū	-	1	Cimașirū	-	110	107	1
8	Cișmele	-	1	Cișmele	-	210	200	1
9	Dimitrevca	-	1	Dimitrevca	-	115	108	-
10	Draculea	-	1	Draculea	-	106	99	1
11	Furmanca	-	1	Furmanca	-	88	86	1
12	Hagicurda	-	1	Hagicurda	-	180	173	1
13	Halilesci	-	1	Halilesci	-	180	172	1
14	Hasanspaga	-	1	Hasanspaga	-	148	144	1
15	Gibrianū	-	1	Gibrianū	-	132	130	1
16	Muravlevca	-	1	Muravlevca	-	94	90	1
17	Nerușai	-	1	Nerușai	-	194	190	1
18	Potcovca	-	1	Potcovca, Vassilevca	-	101	98	1
19	Șagâna	-	1	Șagâna	-	118	114	1
20	Spasca	-	1	Spasca, Baccialia	-	109	107	-
21	Vassilevca	-	1	Vassilevca, Potcovca	-	101	98	1
22	Zolocari	-	1	Zolocari	-	180	175	1
	TOTAL	-	22			2892	2789	17

3. Plassa Ismailū

No curentu	Numirea comunei	Comună		Numirea cătunelor din care este compusă	Numirea ce mai au aceste cătune din vechime	Numărul		
		urbană	rurală			Caselor	Familieror	Bisericeilor
1	Babeli	-	1	Babeli	-	210	210	1
2	Banovca	-	1	Banovca	-	73	73	1
3	Bolgradū	1	-	Orașu Bolgradū	-	1234	1202	1
4	Cairaclia	-	1	Cairaclia	-	229	223	1
5	Caracurtū	-	1	Caracurtū	-	150	162	1
6	Congazū	-	1	Congazū	-	302	273	1
7	Cișmeoa-văruiță	-	1	Cișmeoa-văruiță	-	184	184	1
8	Dermenderū	-	1	Dermenderū	Calanciacū	85	89	1
9	Doluchioi	-	1	Doluchioi	-	152	150	1
10	Enichioi	-	1	Enichioi	-	107	107	1
11	Erdecburnu	-	1	Erdecburnu	-	155	108	1
12	Eschipolosū	-	1	Eschipolosū	-	27	27	1
13	Fântâna-zânelor	-	1	Fântâna-zânelor	Câmicica	87	87	1
14	Nouapocrovca	-	1	Nouapocrovca	-	56	56	-
15	Nou-caragaci	-	1	Nou-caragaci	-	83	83	-
16	Sichirlichitai	-	1	Sichirlichitai	-	182	182	1
17	Tabacū	-	1	Tabacū	-	88	88	1
18	Tașbunarū	-	1	Tașbunarū	-	153	153	1
19	Troénu-vechiū	-	1	Troénu-vechiū	-	98	98	1
20	Tropoclo	-	1	Tropoclo	-	7	7	-
21	Vaissalū	-	1	Vaissalū	-	141	141	1
	TOTAL	1	20			3803	3703	18

1. Plassa Coștangalia

No curentu	Numirea comunei	Comună		Numirea cătunelor din care este compusă	Numirea ce mai aū aceste cătune din vechime	Numărul		
		urbană	rurală			Caselor	Familierilor	Bisericeilor
1	Aluatū	-	1	Aluatū, Balabanū, Ceomaiū	-	91	160	-
2	Baimacie	-	1	Baimacia-mare, Taraclie	-	60	70	1
3	Baurcii-moldoveni	-	1	Baurcii-moldoveni, Larga, Andrușu-de-susū	-	100	155	1
4	Borcēgū	-	1	Borcēgū, Ciurmișeni, Albota-de-susū, Albota-de-jossū, Hadichioi, Bisencuța	-	166	255	2
5	Burlacū	-	1	Burlacū, Taraclia-de-salce, Tariān-de-salce	Ciobalaccia	77	89	1
6	Chiossolia-micā	-	1	Chiossolia-micā, Chiossolia-mare, Cāetū	-	125	186	1
7	Constantinofca	-	1	Constantinofca, Badicu-moldovenescū, Badicu-russū	-	105	150	-
8	Coștangalia	-	1	Coștangalia, Cāșla-Coștangalia	Coștangalia-ruseascā	103	134	1
9	Crihana	-	1	Crihana	-	110	112	1
10	Gavanōssa	-	1	Gavanōssa, Musaitū, Greceni, Tomesci, Tintula	Dubouvalca, Preciuca	136	138	1
11	Manta	-	1	Manta	-	103	107	1
12	Moscoveiu	-	1	Moscoveiu, Gigālbōite, Coștangalia-de-salce, Carbalia	Coștangalia-bejenari	157	-	-
13	Pelinii	-	1	Pelinii-bulgari, Pelinii-moldoveni, Hotula	-	128	166	1
14	Roșu	-	1	Roșu, Bogdanofca, Cotihana	Recea, Andrușu-de-jossū	161	171	1
15	Tatarū-baurci	-	1	Tatarū-baurci, Leușeni, Trifesci	-	89	137	-
16	Vadu-lui-Issacū	-	1	Vadu-lui-Issacū	-	110	104	1
17	Zārnesci	-	1	Zārnesci, Ghibanū, Paicū, Chirceni	Telecū, Gura-largā	107	120	-
	TOTAL		17			1928	2428	14

Anexa 3-2.

2. Plassa Cotu-morii

No curentū	Numirea comunei	Comună		Numirea cătunelor din care este compusă	Numirea ce mai aū aceste cătune din vechime	Numărul		
		urbană	rurală			Caselor	Familierilor	Bisericeilor
1	Broscoșesci	-	-	Broscoșesci, Noua-Leovā	-	90	100	-
2	Cālmāțuiiu	-	-	Cālmāțuiiu, Toporū	-	101	123	-
3	Cazangicū	-	-	Cazangicū	-	90	122	1
4	Copcuuiu	-	-	Copcuuiu	-	102	132	1
5	Covurluiiu	-	-	Covurluiiu	-	83	86	1
6	Leova	-	-	Tērgu-Leova	-	561	580	2
7	Leușeni	-	-	Leușeni, Cutu-morii	-	254	260	2
8	Mingiriu	-	-	Mingiriu, Horgesci	-	369	411	1
9	Oracū	-	-	Oracū, Cēdāru, Sārățeni, Sārățica	-	150	180	3
10	Sārātū	-	-	Sārātū, Pogonesci, Rāducani	Tochile	245	257	2
11	Tomaiiu	-	-	Tomaiiu	-	289	315	1
	TOTAL	-	11			2425	2667	15

Anexa 3-2.

3. Plassa Tigheciū

No curentū	Numirea c o m u n e i	Comună		Numirea cătunelorū din care este compussă	Numirea ce mai aū aceste cătune din vechime	N u m ă r u l ũ		
		urbană	rurală			Caselorū	Familierorū	Bisericeilorū
1	Borogani	-	1	Borogani		150	151	1
2	Cahulū	1	-	Oraşu Cahulū	Frumóssa	926	1146	2
3	Capaclia-nouă	-	1	Capaclia-nouă	-	110	111	1
4	Capaclia-răzeşi	-	1	Capaclia-răzeşi	-	130	141	1
5	Cărpesci	-	1	Cărpesci	-	193	201	1
6	Cociulea	-	1	Cociulea	-	240	215	1
7	Enichioiū	-	1	Enichioiū, Haragaşū	-	110	124	1
8	Epureni	-	1	Epureni	-	100	111	-
9	Gotesci	-	1	Gotescii-de-sussū, Gotescii-de-jossū, Flămānda, Ciobalaccia	-	160	180	1
10	Hānāşenii-de-pādure	-	1	Hānāşenii-de-pādure, Pleşeni	-	142	155	2
11	Hānāşenii-de-Prutū	-	1	Hānāşenii-de-Prutū	-	90	110	1
12	Lārguţa	-	1	Lārguţa	-	225	230	1
13	Porumbesci	-	1	Porumbesci, Cania	-	120	135	1
14	Şamalia	-	1	Şamalia, Sadăcū	-	104	122	-
15	Tartāū	-	1	Tartāū, Măcreşci, Butuceni	-	100	100	2
16	Tigheciū	-	1	Tigheciū, Pipircani	-	110	130	1
17	Ţiganca	-	1	Ţiganca, Gheltossū, Tutovanū	-	150	150	-
18	Toceni	-	1	Toceni, Leca	-	110	104	2
	TOTAL	1	17			3270	3616	19

Anexa 3-2.

JUDEŢUL ISMAILŪ

No curentū	Numirea c o m u n e i	Comună		Numirea cătunelorū din care este compussă	Numirea ce mai aū aceste cătune din vechime	N u m ă r u l ũ		
		urbană	rurală			Caselorū	Familierorū	Bisericeilorū
1	Chilia	1	-	Tēgu Chilia, Demi-Enovca, Nova-Troiţa, Malciu, Omarbia	-	1000	1000	4
2	Ismailū	1	-	Oraşu Ismailū, Bugēcu-mare, Bugēcu-micū, Bróscă, Cohurlui, Cuţofca, Copana-Balca, Fortăreaţa, Largēnca, Matrosca, Necrasovca-nouă, Necrasovca- veche, Safiēnu, Şurscaca, Trubaevca.	Oraşu Ismailū s-a numitū în vechime Tucicofū şi mai în urmă Sinilū	3362	4049	15
3	Nicolaevca	-	1		-	60	60	-
4	Reni	1	-		-	970	1094	3
5	Tuzla	-	1		-	200	220	1
6	Vālcovū	1	-		-	314	392	2
	TOTAL	4	2			5906	6815	25

Anexa 3-3.

Anexa nr. 3/1-3. – Structura administrativă a teritoriului din partea de Sud a Basarabiei. 1865.

Anexa 3-1. Judeţul Bolgrad cu cele trei plase: Cahulo-Prut, Domenii şi Ismail

Anexa 3-2. Judeţul Cahul cu cele trei plase: Coştangalia, Cotu-Morii şi Tigheci

Anexa 3-3. Judeţul Ismail

Sursa: „Indicele comunelor Romāniei după noua organizare a legii comunale”, Bucureşti, 1865.

CATALOGUL SEMESTRAL AL ȘCOLARILOR DIN COLONIA CIȘMEVĂRUITA, CU NOTELE SEMESTRALE ȘI ALE EXAMENULUI SEMESTRULUI II, ANUL 1860

Nr. crt	Numele și prenumele școlarului	Anul nașterii	Vârsta	Numele și prenumele părinților	Anul nașterii/ Localitatea	Dacă au mai fost în altă școală	Timpul intrării în școală		
							Anul	Ziua	Luna
1.	Ștefan Todorev	1847	13	Dimitri Todоров	Isaccea		1855	17	Oct.
2.	Ivan Todorev	1847	13	Hristo Todоров	Isaccea		1855	17	Oct.
3.	Iacev Todorev	1847	13	Marco Dimitrov	Colonia Cișmevăruița		1855	15	Nov.
4.	Constantin Hohor	1850	10	Das. Ivan Hohor	Colonia Cișmevăruița		1857	4	Ian.
5.	Matei Dimitrov	1849	11	Marco Dimitrov	Colonia Cișmevăruița		1857	15	Ian.
6.	Todor Stoicev	1850	10	Petru Stoicev	Colonia Cișmevăruița		1858	8	Ian.
7.	Ghiorgi Todоров	1850	10	Dimitri Todorev	Colonia Cișmevăruița		1858	8	Ian.
8.	Kiril Gagura	1851	9	Pr. Dimitri Gagura	Colonia Cișmevăruița		1858	1	Mar.
9.	Ivan Ivanov I	1850	10	Dobre Ivanov	Colonia Cișmevăruița		1858	2	Apr.
10.	Dimitri Stoianov	1851	9	Gheorgi Stoianov	Colonia Cișmevăruița		1858	2	Iunie
11.	Trifan Pencev	1851	9	Pateli Pencev	Colonia Cișmevăruița		1858	2	Dec.
12.	Ivan Ivanov al II-lea	1851	9	Simeon Ivanov	Colonia Cișmevăruița		1859	1	Mart.
13.	Gheorgi Gagura	1853	7	Vasile Gagura	Colonia Cișmevăruița		1859	1	Apr.

14.	Ivan Maricov	1852	8	Marin Marinov	Colonia Cișmevăruița		1859	1	Apr.
15.	Ivan Jelezkov	1851	9	Tanasă Jelezcov	Colonia Cișmevăruița		1859	5	Mart.
16.	Gheorgi Stanev	1851	9	Zloti Stanev	Colonia Cișmevăruița		1859	1	Apr.
17.	Dimitri Ivanov	1852	8	Jofre Ivanov	Colonia Cișmevăruița		1859	2	Mai
18.	Stefan Dimov	1851	9	Todor Dimov	Colonia Cișmevăruița		1859	17	Iunie
19.	Mihail Ciumac	1852	8	Nidealco Ciumac	Colonia Cișmevăruița		1860	1	Apr.
20.	Sava Radev	1852	8	Cerneza Rade	Colonia Cișmevăruița		1860	1	Apr.
21.	Tanasă Krăstev	1852	8	Carti Kristov	Colonia Cișmevăruița		1860	1	Mai.
22.	Marco Marcov	1852	8	Iordan Marikov	Colonia Cișmevăruița		1860	1	Mai
23.	Nicolai Gagura	1853	7	Das. Grigori Gagura	Colonia Cișmevăruița		1860	7	Mai
24.	Mihail Iliev	1852	8	Nicolai Iliev	Colonia Cișmevăruița		1860	20	Mai
25.	Vasile Ivanov	1852	8	Dobre Ivanov	Colonia Cișmevăruița		1860	16	Mai

Mai
Profesor I. Metanov
Examinator Dr. Mutiev

**CATALOGUL SEMESTRAL AL ȘCOLARILOR DIN COLONIA CONGAZ, CU
NOTELE SEMESTRALE ȘI ALE EXAMENULUI SEMESTRULUI II, ANUL 1860**

Nr. crt.	Numele și prenumele școlarului	Anul nașterii	Vârsta	Numele și prenumele părinților	Anul nașterii/ Localitatea	Dacă au mai fost în altă școală	Timpul intrării în școală		
							Anul	Ziua	Luna
1.	Petru Aughelev	1845	15	Anghel Ceadanov	Congaz		1856	4	Dec.
2.	Vasile Dimitrov	1850	10	Dimitri Meazu	Congaz		1858	-	-
3.	Petru Popov	1847	13	Popov Dimitri	Congaz		1856	8	Sept.
4.	Nicolai Dimitrov	1849	11	Todor Dimitrov	Comrat		1858	9	Oct.
5.	Ivan Doicov	1851	9	Văleu Doicov	Congaz		1858	9	Oct.
6.	Tanas Topalov	1849	11	Dimitri Topalov	Congaz		1858	10	Mai
7.	Matei Popov	1850	10	Popov Dimitri	Congaz		1856	5	Mai
8.	Nicolai Boicu	1849	11	Todor Boicu	Congaz		1856	7	Mai
9.	Petru Dimov	1846	14	Dima Panaioț	Congaz		1856	14	Ian.
10.	Nicolai Stativ	1848	12	Gheorghi Statov	Congaz		1856	14	Ian.
11.	Vasile Grozdov	1847	13	Grozdi Ștefan	Congaz		1856	14	Ian.
12.	Stani Stoianov	1849	11	Vălcu Stoianov	Congaz		1858	24	Apr.
13.	Ilia Sipceș	1848	12	Sava Iliev	Congaz		1858	15	Apr.
14.	Stoiu Kațarov	1850	10	Cuțar Ciadanov	Congaz		1858	10	Apr.
15.	Vasile Savarov	1847	13	Dimitri Savarov	Congaz		1858	9	Iunie
16.	Ivan Staneș	1850	10	Stani Irahim	Congaz		1858	4	Iunie
17.	Gheorghi Todorov	1849	11	Nego Todorov	Congaz		1855	16	Iunie
18.	Ivan Ivanov	1848	12	Ivan Bujaniță	Congaz		1859	5	Iunie
19.	Grigori Kostantinov	1847	13	Kostantin Costaeș	Cahul		1858	2	Sept.
20.	Kosti Sovorov	1850	10	Dimitri Sovorov	Taraclia		1858	2	Sept.
21.	Chirco Petrov	1850	10	Petrov Kirov	Congaz		1858	21	Nov.

Profesor Mihaluțo
Examinator, dr. Mutiev

ANR. MCIP – Moldova, Ds. 114/1860, fila 137

**CATALOGUL SEMESTRAL AL ȘCOLARILOR DIN COLONIA CAIRACLIA, CU
NOTELE SEMESTRALE ȘI ALE EXAMENULUI SEMESTRULUI II, ANUL 1860**

Nr. crt	Numele și prenumele școlarului	Anul nașterii	Vârsta	Numele și prenumele părinților	Anul nașterii/ Localitatea	Dacă au mai fost în altă școală	Timpul intrării în școală		
							Anul	Ziua	Luna
1.	Toma Dimitriev	1849	11	Dimitri Tihov			1858	3	Mar.
2.	Marcas Nicolaev	1847	13	Nicolai Stoianov			1856	21	Dec.
3.	Dimitri Petrov	1850	10	Petru Tahtagi			1858	17	Feb.
4.	Petcu Ihtiarov	1850	10	Stănică Ihtiarov			1858	1	Iunie
5.	Nicolai Nemeș	1849	11	Neno Stoianov			1858	1	Iunie
6.	Tader Marcov	1850	10	Marco Ivanov			1858	1	Iunie
7.	Atanas Nencov	1850	10	Nenco Doneș			1859	10	Ian.
8.	Atanasie Dimitri	1853	7	Dimitri.....			1858	5	Mar.
9.	Nicodim Carastoian	1852	8	Gheorghi Carastoian			1859	14	Mar.
10.	Chirila Tașev	1853	7	Tașev Ședer			1859	11	Ian.
11.	Ilia Gorciov	1853	7	Gorcea Vasile		Colonia Cairaclia	1859	19	Feb.
12.	Alexandri Dimitrov	1852	8	Dimitri Tihov			1858	5	Mar.
13.	Dimian Carastoian	1849	11	Gheorghi Carastoian			1857	6	Apr.
14.	Stefan Pașcalov	1849	11	Gheorghi Pașcalov			1860	8	Mar.
15.	Mina Iliev	1850	10	Ilia Kirilov			1860	9	Apr.
16.	Stefan Marcov	1853	7	Marco Ivanov			1860	9	Ian.
17.	Stefan Angheliev	1852	8	Anghel Banov			1860	7	Mai
18.	Ivan Stoiceș	1853	7	Stoica Petrov			1860	18	Mai
19.	Ivan Kalcev	1852	8	Kalcu Stoieș			1860	11	Mar.
20.	Marin Kalcev	1853	7	Kalcu Stoieș			1860	11	Mar.
21.	Ilia Stoianov	1853	7	Stoian Kasapov			1860	19	Mai

Profesor, G. Curtov
Examinator, dr. Mutiev

ANR. MCIP – Moldova, Ds. 114/1860, fila 142

CATALOGUL SEMESTRAL AL ȘCOLARILOR DIN COLONIA DERMENDERE, CU NOTELE SEMESTRALE ȘI ALE EXAMENULUI SEMESTRULUI II, ANUL 1860

Nr. crt.	Numele și prenumele școlarului	Anul nașterii	Vârsta	Numele și prenumele părinților	Anul nașterii/ Localitatea	Dacă au mai fost în altă școală	Timpul intrării în școală		
							Anul	Ziua	Luna
1.	Maesim Timošenco	1849	11	Ivan Timošenco	Dermendere		1856	11	Mar.
2.	Petru Belcev	1849	11	Nicolai Belcev	Dermendere		1856	16	Mar.
3.	Ștefan Borisov	1850	10	Ivan Borisov	Dermendere		1856	20	Mar.
4.	Simeon Tișenco	1848	12	Todor Tișenco	Dermendere		1856	21	Mar.
5.	Petru Pavec	1850	10	Nedelco Pavec	Dermendere		1856	16	Dec.
6.	Gavril Pencev	1850	10	Petru Pencev	Dermendere		1857	11	Ian.
7.	Gheorghi Zagorschi	1851	9	Ivan Zagorschi	Dermendere		1857	4	Apr.
8.	Pavel Pâscov	1851	9	Zlate Pascov	Dermendere		1857	1	Iunie
9.	Vasile Levco	1852	8	Alecsa Levco	Tașbunar		1857	15	Iunie
10.	Todorov Ignatov	1852	8	Nedelcu Ignatov	Dermendere		1857	4	Sept.
11.	Dimitri Stoitianov	1853	7	Stoian Ignatov	Dermendere		1858	4	Sept.
12.	Pavel Pavec	1853	7	Stoian Pavec	Dermendere		1858	16	Nov.
13.	Simeon Panciuc	1853	7 Panciuc	Dermendere		1859	16	Ian.
14.	Ivan Arabagiu	1853	7	Mincio Arabagiu	Dermendere		1859	1	Dec.
15.	Mihail Scolcov	1852	8	Ivan Socolov	Dermendere		1859	15	Dec.

16.	Timotei Efimenco	1854	6	Grigori Efimenco	Dermendere		1860	8	Ian.
17.	Dimitri Ganev	1854	6	Gani Ignatov	Dermendere		1860	16	Ian.
18.	Ștefan Raicov	1850	10	Raico Petrov	Or. Ismail		1860	1	Mai
19.	Gheorghi Siromah	1852	8	Geno Siromah	Dermendere		1860	1	Mai
20.	Vasile Spelev	1852	8	Ivan Șpelev	Dermendere		1860	1	Mai
21.	Daniil Pavec	1851	9	Călin Pavec	Dermendere		1860	1	Mai

**Profesor Petru Malacov
Examinator, dr. Mutiev**

ANR. MCIP – Moldova, Ds. 114/1860, fila 140

302

Pentru scoala insusirii a Inveliturului si Inveliturului comunal
pentru anulul 1871 raspundatorilor

Tabel

Nr. ordine	Numele si cognomul Inveliturului sau Inveliturului	Studiu ce a facut si in ce anuri de scoala si de ce autoritate e numit	Anumerul si data partii de namire in postulu actualu				Daca e candid sau nu
			Nr.	Anul	Scola	Scara	
Judeciului Plasa							
1	Averescu Constantin	Scoala scoala profect. Belgrad	7611	1870	sept	4	Dulachici
2	Constantin George	Scoala centrala Belgrad prof. Belgrad	7601	1870	sept	4	Enichici
3	Calimarcu Christea	W. Clasa centrala Belgr. simbl. solo cont.	355	1869	sept	13	Banovca
4	Cracivan Atanase	W. Cl. scoala Simail. prof. Belgrad	5549	1870	Nov	15	Dabele
5	Brusaevski Christea	Scoala cont. Belgr. simbl. solo cont.	236	1868	sept	12	Schulichi ta
6	Gherachi Teodor	W. Cl. scoala Lemec. Salab. Krimler	409	1870	Janu		Nova precor ca
7	Molanov Ivan	Scoala judeciaria Simail. prof. Belgr.	7618	1870	sept	4	Capu varu ta
8	Michailov Christea	W. Cl. centrala Belgr. Prof. Belgrad	7602	1870	sept	4	Tarivan Vich
9	Saidenov Dimitrie	W. Cl. cont. Belgr. Prof. Belgrad	7603	1870	sept	4	Tashanaru
10	Papasoglu Marcu	Scoala primara Simail. prof. Belgrad	1789	1869	sept	27	Tairaclia
11	Soltescu Ivan	Scoala primara Sim. prof. Belgrad	877	1868	Nov	19	Erdobrunu
12	Tancov Paulu	W. Cl. cont. Belgrad. prof. Belgrad	7610	1870	sept	4	Festina Zindoc
13	Teodorof Michail	Scoala cont. Belgr. ang. pl. a. comuna	333	1870	sept	1	Caracul
14	Rudonov Michail	W. Cl. Simail. prof. Belgrad	7614	1870	sept	4	Tabacu

301

Pentru scoala insusirii si de modulu din judeciulu Belgradu, Comitatulu si Simailu
no. N. 499 din 1871.

Daca scoala e ordinara sau de modulu	Daca a delimitat numita prin sau prin comuni sau prin ce alte dupluri	Daca e numit prezisori sau definitiv	Observatii	
				Ordinara
Belgradu Simail				
Ordinara	30	prin concursu	Prezisori	
Ordinara	30	prin concursu	prezisori	
Ordinara		fara concursu	suplimentu	platitu de comuna
Ordinara	40	prin concursu	prezisori	
ta Ordinara		fara concursu	suplimentu	platitu de comuna
ca Ordinara	40	prin concursu	prezisori	
ta Ordinara	30	prin concursu	prezisori	
Ordinara	30	prin concursu	prezisori	
Ordinara	35	prin concursu	prezisori	
Ordinara	35	prin concursu	prezisori	
Ordinara	30	prin concursu	prezisori	
Ordinara		fara concursu	suplimentu	platitu de comuna
Ordinara	30	prin concursu	prezisori	

Pentru scoala insusirea si Invelatorilor si Invelatorilor concesi
pentru anulul 1871 raspundatorii

Nr. Inscrisurii	Numele si cognomele Invelatorului sau Invelatoarei	Studiile ce a facuta si in ce anuri Scoala si in ce autoritate e numitu	Numarata si data carter de numire in postulu actualu				Data ce este de numire
			Nr.	Anul	Luna	Ziua	
Judeciul Bolgrad							
15	Ventia Alexandru		5552	1867	Juliu	9	Schepules
16	Vingelicu Vasile	Fac. sem. din scoala Bolai. Ministru	2752	1867	Mar	13	Vai Balu
17	Murciu Ioan	Scola primara si unives. Bolai. Ministru	2753	1867	Mar	13	Langazu
18	Sichiriva Dena	Scola primara Bolgr. prof. Bolgrai	7627	1870	Sept	8	Dasbanari
19	Popa Ecaterina	Scola primara Bolai. prof. Bolgrai	1000	1870	Sept	20	Langazu
Judeciul Plasa							
1.	Doicasca Constantina	Fac. sem. din arzojastata comuna	2110	1867	Sept	23	Ficatat
2	Dena Ioan	Lice preparati din Ministru	5456	1857	Sept	7	Saltu noi
3	Draganescu Christea	Fac. sem. Bolai. Ministru	11756	1868	Mar	13	Vulcanesti
4	Branzaiu Vasile	Scola prim. Bolai. preparati din Ministru	5799	1857	Sept	7	Colibasi
5	Caijanu Nicolai	Scola prim. Bolai. preparati din Bolgrai	2613	1870	Sept	11	Aradului
6	Lenescu Vasile	Scola prim. Galati. prof. Bolgrai	7619	1870	Sept	11	Cartaliti
7	Teodorov Nicolai	Fac. stud. Bolgr. comit. Bolai. Bolgrai	876	1867	Sept		Curciu

Pentru scoala insusirea si Invelatorilor concesi
pentru anulul 1871 raspundatorii

Data Scolii	Data ordinarii	Data de modelu	Data a detindela		Data e numit	Observatiuni
			numita	prezenta sau		
lot plasa Ismailu						
Ordinara	.	.	fara concursu	suplimentu		platita de comuna
Modelu	44	44	prim concursu	prezisori		
Modelu	55	55	prim concursu	prezisori		
Ordinara	46	.	prim concursu	prezisori		scola de fete
Ordinara	.	.	fara concursu	prezisori		scola de fete platita de comuna
Bolgradu						
Cahulo Prut.						
Ordinara	30	.	prim concursu	prezisori		
Ordinara	30	.	prim concursu	prezisori		
Modelu	37	.	prim concursu	prezisori		
Ordinara	31	.	prim concursu	prezisori		
Ordinara	30	.	prim concursu	prezisori		
Ordinara	30	.	prim concursu	prezisori		
Ordinara	.	.	fara concursu	suplimentu		platita de comuna

32

Pentru isocla înscrierii a Invitativilor și Invitativilorilor comunei
pentru anulul 1871 răspundătorilor

N.º	Numele și cognomul Invativilorului sau Invativilorilor	Scolile ce a făcutul și în ce comuna Școlă și de ce autoritate e numitul	Numărul și data cărții de număr în postula actuală				De ce ca na e e num
			N.º	Month	Year	Day	
<u>Justicia Belgrad</u>							
8	Manolescu Vasile	Școl. prim. Belgr. Memisterei	2736	1869	Mar	12	Hobozia
9	Lupan Fedorici	Școl. sub. Belgr. angaj. de comună	112	1870	Junii	1	Chislita
10	Stoilerschi Petru	Școl. sub. Belgr. prof. Belgrad	7009	1870	April	4	Caragacia
11	Huimaru Fedorici	Școl. prim. Smar. prof. Belgrad	5527	1870	April	8	Budboca
12	Rosciu Vasile	Școl. prim. Smar. prof. Belgrad	4674	1870	Junii	15	Valenii
13	Papastasinopel Fedorici	Școl. prim. Smar. prof. Belgrad	7605	1870	Sept	4	Impulita
14	Fărcășii Ion	Școl. sub. Belgr. prof. Belgrad	3653	1870	April	11	Barta
15	Vulpe Trifanici	Casa primar. Chabul. prof. Belgrad	11322	1869	Decem	10	Brânza
16	Vărgoleacii Ioan	Casa primar. Școl. preparand. lași Minister	2571	1867	Mar	13	Magabdula
17	Carpus Nicolai	Casa primar. în preparand. lași prof. Belgrad	7202	1870	Aug	14	Șungulești
18	Hristu Neulescu	Casa infanț. Lorcei. Duvent. pr. Belgr.	1749	1870	Mem	30	Comechiori
19	Ecatarina Dimitriu	Casa prim. Belgr. prof. Belgrad		1871	Junii	2	Frecățel

33

Pentru isocla înscrierii a Invitativilor și Invitativilorilor comunei
pentru anulul 1871 răspundătorilor

N.º	Numele și cognomul Invativilorului sau Invativilorilor	Scolile ce a făcutul și în ce comuna Școlă și de ce autoritate e numitul	Numărul și data cărții de număr în postula actuală				De ce ca na e e num
			N.º	Month	Year	Day	
<u>Școl. plasa Chabul - Prutu</u>							
	Modelu		55	55	prin concurs	provisoru	
	Ordinara		40		prin concurs	provisoru	
	Ordinara		20		prin concurs	provisoru	
	Ordinara				fara concurs	suplinitoru	plătito de comună
	Ordinara		30		prin concurs	provisoru	
	Ordinara		20		prin concurs	provisoru	
	Ordinara		30		prin concurs	provisoru	
	Ordinara		40		prin concurs	provisoru	
	Modelu		55	55	prin concurs	definitiv	
	Ordinara				fara concurs	provisoru	plătito de comună
	Modelu		111	11	fara concurs fost sub concurs	provisoru	
	Ordinara		40		prin concurs	provisoru	Școlă de fete

Tara

Pentru isola inscriere a Invelatorilor si Invelatorilor Comunitari
pentru anulul 1871 raspundatorilor

Numele si cognomul Invelatorului sau Invelatorii	Studiile ce a facuta si in ce anului Secla si ce ce autoritate e numitii	Scara de studii si de numire in postului actual				Daca e numit si nume
		Nr.	Anul	Scara	Post	
Judeciulul Plasa						
1. Centorici Stanuse	Cas primar Calului, sub prefectura	7290	1870	febr 24	Sagaria	
2. Achailoru Alexanaru	Det. subint. Belgr. angajat la comuna	333	1870	Sept 16	Zolocari	
3. Rașcanu Dumitru	Cas primar Calul, pref. Belgradii	7606	1870	Sept 4	Cernasi	
4. Petrucci Vasile	Coloqul. S. Sara. Comitet. Sacer. tribale	391	1867	Sept 29	Hasanspaga	
5. Staniculu Ioan	Det. dom. Ismail. Minister	2789	1869	maie 13	Magurda	
Judeciulul Plasa						
1. Ioan Manca	Cas. preparam. Sarii, pref. Licurului	3806	1867	Maie 3	Băncușu	
2. Petru Petrucci	Cas. prepar. Sarii, pref. Licurului	3806	1867	Maie 3	Bercușu	
3. Anna Albu	Sala prim. Galatz, pref. Brucului	4324	1867	febr 17	Traga Bercușu	
4. Michael Carrețu	Sala prim. Dealu. angajat la comuna				Bucurani	
5. Nichita Constantin	Det. dom. Dealu. Ministerii	2784	1869	maie 13	Lavandaru	

Tara

Pentru isola inscriere a Invelatorilor si Invelatorilor Comunitari
pentru anulul 1871 raspundatorilor

Daca Secla e ordinara sau de modelu	Daca a dobinditu numirea prin sau fara concursu sau prin ce altu mijlocu	Daca e numit prezertu sau definitu	Observatiuni
Belgradii Dominii			
Ordinara	fara concursu	suplinitor	platitu de comuna
Ordinara	fara concursu	suplinitor	platitu de comuna
Ordinara	prin concursu	Prezertu	
Ordinara	fara concursu	suplinitor	platitu de comuna
Modelu	55 55	prin concursu	prezertu
Corulului Herincei			
Ordinara	57 63	prin concursu	prezertu
Ordinara	20 50	prin concursu	prezertu
Ordinara		fara concursu	prezertu
Ordinara		fara concursu	suplinitoru
Modelu	55 55	prin concursu	definitu

Pentru scoala insusirea a Invelaturilor si Invelaturilor consemnate
pentru anulul 1871 raspundatorii

Nr. Invelaturii	Numele si cognomele Invelaturii sau Invelaturii	Statutul ce a facut si in ce an sau Scoala si de ce autoritate e numit	Numarul si data				Data ce este
			Nr.	Anul	Luna	Ziua	
<u>Judecatorul Covurlui</u>							
6	Stancuta Perconicu	Det. prim. Galatz, prof. Covurlui	6268	1870	sept	11	Caravanscu
7	Mantranu Ioan	Det. prim. Iamail, prof. Covurlui	6265	1870	sept	8	Craiescu
8	Soltana Botezu	Cas. primar Galatz, prof. Covurlui		1870	sept	3	Craiescu
9	Livrescu Alisandru	Cas. prepasamului, prof. Covurlui	3721	1863	febr	1	Dochitii
10	Euterina Ioan	Cas. primar Galatz, prof. Covurlui	2670	1869	Juniu	21	Daguzescu
11	Alisandru Tudorescu	Det. de agentii Bantului, Ministru	4090	1867	febr	15	Tanasescu
12	Elsabeta Panait	Cas. primar Berleu, prof. Covurlui	2750	1870	mai	8	Tanasescu
13	Eugene Siciu	Det. Huj, prof. Covurlui	4873	1866	Juniu	2	Jerasescu
14	George Arjan	Det. Invelaturii Galatz, prof. Covurlui	3418	1869	mai	15	Mirluscu
15	Ioan Stefanescu	Det. Primar, prof. Covurlui	3236	1871	mai	15	Potărnacu
16	Vasile Blaga	Cas. prepasamului, Ministru	3876	1867	mai	3	Slivna
17	Anastasiu Anastasiu	Cas. prim. Berleu, prof. Covurlui	3584	1871	mai	23	Lupescii
18	Tuta Torcu	Det. Invelaturii Damba, prof. Covurlui		1871	Apr	22	Turcanii
19	Soltana Emmanoilu	Cas. prim. Torcu, prof. Covurlui		1869			Jerasescu

Pentru scoala insusirea a Invelaturilor si Invelaturilor consemnate
pentru anulul 1871 raspundatorii

Nr. Invelaturii	Numele si cognomele Invelaturii sau Invelaturii	Statutul ce a facut si in ce an sau Scoala si de ce autoritate e numit	Numarul si data				Data ce este
			Nr.	Anul	Luna	Ziua	
<u>Judecatorul Covurlui</u>							
6	Stancuta Perconicu	Det. prim. Galatz, prof. Covurlui	6268	1870	sept	11	Caravanscu
7	Mantranu Ioan	Det. prim. Iamail, prof. Covurlui	6265	1870	sept	8	Craiescu
8	Soltana Botezu	Cas. primar Galatz, prof. Covurlui		1870	sept	3	Craiescu
9	Livrescu Alisandru	Cas. prepasamului, prof. Covurlui	3721	1863	febr	1	Dochitii
10	Euterina Ioan	Cas. primar Galatz, prof. Covurlui	2670	1869	Juniu	21	Daguzescu
11	Alisandru Tudorescu	Det. de agentii Bantului, Ministru	4090	1867	febr	15	Tanasescu
12	Elsabeta Panait	Cas. primar Berleu, prof. Covurlui	2750	1870	mai	8	Tanasescu
13	Eugene Siciu	Det. Huj, prof. Covurlui	4873	1866	Juniu	2	Jerasescu
14	George Arjan	Det. Invelaturii Galatz, prof. Covurlui	3418	1869	mai	15	Mirluscu
15	Ioan Stefanescu	Det. Primar, prof. Covurlui	3236	1871	mai	15	Potărnacu
16	Vasile Blaga	Cas. prepasamului, Ministru	3876	1867	mai	3	Slivna
17	Anastasiu Anastasiu	Cas. prim. Berleu, prof. Covurlui	3584	1871	mai	23	Lupescii
18	Tuta Torcu	Det. Invelaturii Damba, prof. Covurlui		1871	Apr	22	Turcanii
19	Soltana Emmanoilu	Cas. prim. Torcu, prof. Covurlui		1869			Jerasescu

Tabel

Pentru scoala insusirii a Invelaturilor si Invelaturilor Comuna
pentru anulul 1871 raspundatorii

Numele si cognomul Invelaturii sau Invelaturii	Studiile ce a facuta si in ce anului Scoala si de ce autoritate e numit.	Numarul si data cartii de numire in postula actuala				Data ce este numit si nume
		Nr.	Anul	Locul	Scara	
						Judeciula plasa
1. Costachi Lefteria	Cazpim. Liceu N. C. prof. Covurlui	395	1871	ianuarie	8	Fartanescu
2. Vasile Donici	Cazp. preparam. Sasi. Minister	1885	1868	ianuarie	6	Foltosi
3. Domnica Georgiu	Cephalat Galatz. prof. Covurlui	415	1870	sept.	2	Foltosi
4. Dimitrie Pordocanu	Cazp. preparam. Sasi. prof. Covurlui	2806	1867	mai	3	Frumusita
5. Jacob Dragănescu	Cazp. preparam. Sasi. prof. Covurlui	2806	1867	mai	3	Mastacani
6. Alexandra Georgiu	Cazp. primar Galatz. prof. Covurlui		1870	sept.		Mastacani
7. Loga Ioan	nu prezentat atestare. ingajat de Comuna					Moceri
8. Tomcu Vasile	Cazp. prim. N. C. Liceu Galatz. Minister	2754	1869	martie	30	Oncea
9. Natalia Tomescu	Cazp. prim Galatz. prof. Covurlui	2779	1869	aprilie	16	Oncea
10. Solomon Vasile	Cazp. prim Vaslui. prof. Covurlui	2216	1871	ianuarie	10	Rozejani
11. Tarcuș Nicolai	Cazp. preparam. Sasi. Minister	3806	1867	mai	3	Sivita
12. Ioan Levescu	N. C. Liceu Sasi. prof. Covurlui	3334	1871	mai	22	Talacesti

Tabel

Pentru scoala insusirii a Invelaturilor si Invelaturilor Comuna
pentru anulul 1871 raspundatorii

Numele si cognomul Invelaturii sau Invelaturii	Studiile ce a facuta si in ce anului Scoala si de ce autoritate e numit.	Numarul si data cartii de numire in postula actuala				Data ce este numit si nume
		Nr.	Anul	Locul	Scara	
						Judeciula plasa
1. Costachi Lefteria	Cazpim. Liceu N. C. prof. Covurlui	395	1871	ianuarie	8	Fartanescu
2. Vasile Donici	Cazp. preparam. Sasi. Minister	1885	1868	ianuarie	6	Foltosi
3. Domnica Georgiu	Cephalat Galatz. prof. Covurlui	415	1870	sept.	2	Foltosi
4. Dimitrie Pordocanu	Cazp. preparam. Sasi. prof. Covurlui	2806	1867	mai	3	Frumusita
5. Jacob Dragănescu	Cazp. preparam. Sasi. prof. Covurlui	2806	1867	mai	3	Mastacani
6. Alexandra Georgiu	Cazp. primar Galatz. prof. Covurlui		1870	sept.		Mastacani
7. Loga Ioan	nu prezentat atestare. ingajat de Comuna					Moceri
8. Tomcu Vasile	Cazp. prim. N. C. Liceu Galatz. Minister	2754	1869	martie	30	Oncea
9. Natalia Tomescu	Cazp. prim Galatz. prof. Covurlui	2779	1869	aprilie	16	Oncea
10. Solomon Vasile	Cazp. prim Vaslui. prof. Covurlui	2216	1871	ianuarie	10	Rozejani
11. Tarcuș Nicolai	Cazp. preparam. Sasi. Minister	3806	1867	mai	3	Sivita
12. Ioan Levescu	N. C. Liceu Sasi. prof. Covurlui	3334	1871	mai	22	Talacesti

Tabelă

Pentru școlile înscrișii a învățătorilor și învățătoarelor comuna
pentru anulul 1871 răspundătorul

N.º	Numele și cognomele învățătorului sau învățătoarei	Școlile ce a făcut și în ce anuri Școlă și de ce autoritate e numit	Numărul și data căștii de numire în postului actual				Data ce este în vigoare și număr
			N.º	Anul	Luna	Ziua	
Judeciul Covurlui							
13	Costachi Popovici	luc. preparanșilor, prof. Covurlui	2586	1867	Mai	3	Vărbledu
14	Natalia Cornu	luc. prim. Bălui, prof. Covurlui	140	1871	Mai	22	Vărbledu
15	Constantin Secanu	prof. prim. Galatz, Ministeriu	2760	1869	Mai	13	Vlădesci
16	Ecaterina Munteanu	luc. prim. Galatz, prof. Covurlui	574	1871	Mai	7	Vlădesci
17	Ioan Dimitrie	luc. preparanșilor, prof. Covurlui	2506	1867	Mai	3	Ambrăvesci
Judeciul Plassa							
1	George Voșă	luc. preparanșilor, prof. Covurlui	1329	1866	sept	4	Băleni
2	Ion Răduț	luc. preparanșilor, Ministeriu	2533	1862	Apr	15	Branicu
3	Antonescu Dimitrie	școl. com. Galatz, prof. Covurlui	6207	1870	sept	10	Macigeni
4	Constantin Georgeanu	școl. com. Smail, prof. Covurlui					Cudalbi
5	Constantin Podhayzhi	prof. gimnazial, prof. Covurlui	2746	1870	Mai	8	Cudalbi
6	Maria Teodorovici	luc. primar Galatz, prof. Covurlui					Cudalbi

Tabelă

Pentru școlile înscrișii de modelii din Judeciul Bolgradului, Covurlui și Smailu
luc. N.º 299 din 1871.

Data Școlii	Data ordinării școlii de modelii	Data a dobândirii școlii de modelii	Data în care a fost primită școlii de modelii	Data în care a fost primită școlii de modelii	Observații
Judeciul Plassa					
Ordinara	27	02	prin concursu	previseră	
Ordinara			fara concursu	previseră	platita de comuna Școlă de fete
Modelii	27	02	prin concursu	previseră	
Ordinara			fara concursu	previseră	platita de comuna Școlă de fete
Ordinara	27	02	prin concursu	previseră	
Judeciul Smailu					
Ordinara	29	02	fara concursu	previseră	
Ordinara	29	02	fara concursu	definitiv	
Ordinara			fara concursu	previseră	platita de comuna
Ordinara			fara concursu	previseră	platita de comuna
Ordinara	40		fara concursu	previseră	
Ordinara			fara concursu	previseră	platita de comuna Școlă de fete

Tablă

Pentru înscrierea a învățătorilor și învățătoarelor comunale pentru anulul 1871, răspundătorii

N.º	Numele și cognomele învățătorului sau învățătoarei	Studiile ce a făcut și în ce anuri Școala și de ce autoritate e numit	Vârsta și data				Data ce are să se înscrie	
			N.º	anul	luna	ziua		
<u>Judeciul Covurlui</u>								
7	Matei Muscă	Curs prim. Com. Dia. prof. Covurlui	37	21	1868	Decem	31	Filiceu
8	Pătru Baltă	Seminar. Sumal. prof. Covurlui	27	18	1870	Mai	8	Mănjina
9	Costea Georgiu	Seminar. Roman. Ministeriu	18	19	1868	Mai	1	Pechea (tr.)
10	Pracunia Teodoru	Curs prim. Galatz. prof. Covurlui	36	3	1871	Mai	3	Pechea (tr.)
11	Dimitrie Luchian	Curs preparam. Sesi. Ministeriu	18	29	1860	Sept	6	Puce
12	Vasilache Dimitrie	Curs rival. Pocu. prof. Covurlui						Stobiza (tr.)
13	Popa Costantin	Seminarul Sesi. Ministeriu	27	5	1869	Mai	13	Smulți
14	Maria Dimitrie	Școala centrală Sesi. prof. Covurlui	27	08	1869	April	24	Smulți
<u>Judeciul</u>								
1	Vasile Vulpe preutu	III. Cl. Sem. Sesi. prof. Ismail						Tusla
2	Teodoru Nalbantof	1 an curs preparam. Bessar. pe Ismail						Seculaevca

Tablă

Pentru înscrierea a învățătorilor și învățătoarelor comunale pentru anulul 1871, răspundătorii

N.º	Numele și cognomele învățătorului sau învățătoarei	Studiile ce a făcut și în ce anuri Școala și de ce autoritate e numit	Vârsta și data				Data ce are să se înscrie	
			N.º	anul	luna	ziua		
<u>Judeciul Bolgrad</u>								
1	Ordinara	25	9	2	1868			provisoriu
2	Ordinara							provisoriu
3	Ordinara	27	03					provisoriu
4	Ordinara							provisoriu
5	Ordinara	74	07					definitiv
6	Ordinara	25	9	2				provisoriu
7	Modelu	44	44					definitiv
8	Ordinara							provisoriu
<u>Judeciul Ismail</u>								
9	Ordinara							provisoriu
10	Ordinara							provisoriu

Anexa nr. 8. „Tablă pentru exacta înscriere a învățătorilor și învățătoarelor comunale rurale și de model din județele Bolgrad, Covurlui și Ismail, pentru anul 1871, răspundătorii 499 din 1871”.

Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 32/1872, filele 32 f – 37.

Lista
De numarul scolare si functionarii in acest district Cahul.

nr.	Comuna	Clasa
1	Comuna Costanqalica	
2	"	Monta
3	"	Vadului Iacu
4	"	Felinei Moldoveni
5	"	Gavansa
6	"	Aluatu
7	"	Borciagu
8	"	Chioselica Mica
9	"	Rosu
<u>Clasa</u> <u>Trigheciu</u>		
10	"	Capaclica Noua
11	"	Larguta
12	"	Zotesti
13	"	Capaclica Redei
14	"	Burumbesti
15	"	Loculica
<u>Clasa</u> <u>Cotu Morii</u>		
16	"	Tomaiu de la boiet si alta de fete
17	"	Mingir Solomia
18	"	Leova
19	"	Saratu Poldezi
20	"	Leuseni
21	"	Orace

Neste tati si mamele si una comuna, la
scala 24.

Prefectul D. Ciurcu

L. Torace

Anexa nr. 9. „Listă de numărul școlilor ce funcționează în acest district Cahul”.
Sursa: ANIC, MCIP, Ds. 37/1871, fila 17.

Ca
Acti Scolarilor de clasa 1ra de la Școala Elementară
Judeciul Bolgrad cu notele semestrului și alle exam.

nr. Clasa	Numele și Prenumele Scolariilor	Anul Nasterii	Clasa	Numele și Prenumele Parintelor	Locul Nasterii	Leq. Stabil. a ma tate
1	Steno Stefan	1862	10	Jordan Steno	In Com. Banta	
2	Steno Theodor	1864	8	"	"	
3	Burgou Nicolae			George Burgou	"	
4	Barnia Leptaru			Jordan B. Barnia	"	
5	Coraber Theodor			Jordan Coraber	"	
6	Calciu Ion			Petru Calciu	"	
7	Calciu Stefan			"	"	
8	Cocimari Theodor	1868	10	Dimitrie Cocimari	"	
9	Cambus Grigore	1865	7	Thomas Cambus	"	
10	Copance Pantaleu				In Com. Bolgrad	
11	Dome Lave	1862	10	Leopold Lave	In Com. Bantia	
12	Ghetu Nicolae			Constantin Ghetu	"	
13	Ghetu Stefan			"	"	
14	Jolia Ion	1861	11	Leopold Jolia	"	
15	Michailescu Michael			Vasile Michailescu	"	
16	Potarașcu Dimitrie	1863	9	George Potarașcu	In Com. Bantia	
17	Popof Theodor			Dimitrie Popof	"	
18	Stano Ion			George Stano	"	
19	Ulanu Ion			Thomas Ulanu	In Com. Trebita	

Președintele
A. Vasile

Membru
Școala

Salariul
de
guvernare
de
Comuna

No. Diale. facult.

Comuna unde
funcționează

Sala unde funcționează

Denumirea școlii

Programele în care
se predă

30. Căminul Măgureni, Leornu, Concursă, 24.000 lei, școli de învățământ primar, 4 cl. în școlă centrală d. țării de guvernare gr. I.
31. Grădiniștea Fântânișilor, Fântâniș, Concursă, 4.000 lei, școlă normală d. țării de guvernare.
32. Școala normală, Târnova, Fântâniș, Concursă, 24.000 lei, școlă normală d. țării de guvernare.
33. Școala normală, Târnova, Fântâniș, Concursă, 24.000 lei, școlă normală d. țării de guvernare.
34. Școala normală, Târnova, Fântâniș, Concursă, 24.000 lei, școlă normală d. țării de guvernare.
35. Școala normală, Târnova, Fântâniș, Concursă, 24.000 lei, școlă normală d. țării de guvernare.
36. Școala normală, Târnova, Fântâniș, Concursă, 24.000 lei, școlă normală d. țării de guvernare.
37. Școala normală, Târnova, Fântâniș, Concursă, 24.000 lei, școlă normală d. țării de guvernare.
38. Școala normală, Târnova, Fântâniș, Concursă, 24.000 lei, școlă normală d. țării de guvernare.

Dintru conformitate
G. Selorany

Anexa nr. 11. „Tablou de numărul învățătorilor care funcționează în școlile rurale din districtul Cahul. Anul școlar 1873 - 1874”.
Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 4/1873, fila 108 f-v.

298

Tabla

de școlile și Programele învățătorilor și Salariul

Numere și Programe	Programe	Comuna unde	Salariul
1. Nicolae Cârjeu		Andaluzia	providor
2. Nichifor Liban		Barca	Deer
3. Alexe Emilianov		Boboca	Deer
4. Ioan J. Vulpe		Brucă	Deer
5. Petru Borlofșchi		Carajoi	Deer
6. Ștefan Ștefan		Carșol	Deer
7. Ioan Vărbic		Chirilă	Deer
8. Hristea Niculescu		Comichioi	Deer
9. Vasile Arădeș		Colibasi	Deer
10. Dimitrie Lina		Curtii	Deer
11. Constantin Poicescu		Frecăței	Deer
12. Nicolae Cârjeu		Gurpini	Deer
13. Ioan Clăuș		Hupălești	Deer
14. Nicolae Vulpe		Împintita	supliment
15. Dimitrie Bărbulescu		Ștefănești	Deer
16. Ioan Ștefan		Ștefănești	providor
17. Vasile Marășescu		Ștefănești	Deer
18. Ioan Ștefan		Vălcușeni	Deer
19. Gheorghe Ștefan		Vălcușeni	Deer
20. Nicolae Calădar		Vălcușeni	Deer
21. Mihail Alexandru		Vălcușeni	supliment
22. Eustachiu Theodor		Vălcușeni	Deer
23. Vasile Ștefan		Vălcușeni	Deer
24. Gheorghe Ștefan		Vălcușeni	Deer
25. Gheorghe Ștefan		Vălcușeni	providor
26. Dimitrie Ștefan		Vălcușeni	supliment
27. Vasile Ștefan		Vălcușeni	providor
28. Ioan Ștefan		Vălcușeni	Deer

2984

Statistică

Școlilor din Județul Dolj și Timiș.

Ludica și a facutu.

Comuna	Școlărie	Clasă	Școlărie	Clasă
cu școlărie	II de stat	este	3004	în școlărie de Dolj
cu școlărie	de comună	este		cu școlărie în Timiș
cu școlărie	de comună	este		3 clase primare școlărie Dolj
cu școlărie	de stat	este		Preșcolărie școlărie Dolj
cu școlărie	de comună	este		4 clase primare
cu școlărie	de comună	este		4 clase primare școlărie
cu școlărie	de comună	este		5 clase școlărie Dolj
cu școlărie	de comună	este		3 clase primare școlărie
cu școlărie	de comună	este		4 clase primare
cu școlărie	de comună	este		4 clase primare școlărie
cu școlărie	de comună	este		7 clase școlărie Dolj
cu școlărie	de comună	este		Școlărie școlărie școlărie
cu școlărie	de comună	este		Școlărie școlărie școlărie
cu școlărie	de comună	este		4 clase primare școlărie
cu școlărie	de comună	este		în școlărie
cu școlărie	de comună	este		4 clase primare școlărie
cu școlărie	de comună	este		Școlărie școlărie școlărie
cu școlărie	de comună	este		1 clasă primară școlărie
cu școlărie	de comună	este		4 clase primare școlărie
cu școlărie	de comună	este		4 clase primare
cu școlărie	de comună	este		Școlărie școlărie
cu școlărie	de comună	este		7 clase școlărie Dolj
cu școlărie	de comună	este		1 clasă primară școlărie
cu școlărie	de comună	este		Școlărie școlărie școlărie
cu școlărie	de comună	este		Școlărie școlărie școlărie
cu școlărie	de comună	este		7 cl. școlărie Dolj
cu școlărie	de comună	este		4 cl. primare școlărie
cu școlărie	de comună	este		7 cl. școlărie Dolj

2985

Tableau de l'Année si Proximale bugetarilor si bugetarilor

Année si Proximale	Clasă	Comuna unde	providori sau
Funcționari si bugetari		Funcționari	Suplinitori
1 Aneta Lipanescu	3004	Bara	providori
2 Aneta Lipanescu		Caracul	Școlărie
3 Maria Lichirleu		Comănești	Școlărie
4 Maria Freclan		Colibani	suplinitori
5 Natalia Radu		Cucuruz	Școlărie
6 Maria Lipanescu		Focșani	Școlărie
7 Roda Popovici		Lătești	Școlărie
8 Maria Georgescu		Robești	suplinitori
9 Profira Vasiliu		Vălcărești	Școlărie
10 Elena Tutcanu		Chislet	providori
11 Ecaterina Tutcanu		Focșani	suplinitori
12 Maria Ene		Hănești	providori
13 Alexandra Popovici		Căpâlna	suplinitori
14 Ana Cornoi		Focșani	Școlărie
15 Maria Popovici		Lătești	Școlărie
16 Dana Lichirleu		Tăgănești	providori
17 Maria Theodorova		Comănești	Școlărie
18 Eliza Nedelcu		Vălcărești	suplinitori
19 Alexandra Partea		Școlărie	suplinitori
20 George Niculescu		Vălcărești	providori
21 Gabriel Perilescu		Mănești	Școlărie

Revisori G. Popovici

298f

Tabloul statistic de numele și prenumele învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad și Ismail.

Cu concurs sau fără concurs.	Gradul sau gradul de învățare sau alte categorii	Denumirea sau numele de învățare	Lădișele care a făcutu	
			Bolgrad	Ismail
cu concurs	1	Clasa primară la heni		
cu concurs	1	Idem Idem		
cu concurs	1	Idem în Bolgrad		
fără concurs	1	Idem în heni		
fără concurs	1	Cursul secundar la heni		
cu concurs	1	Clasele primare heni		
cu concurs	1	Cursul superior la heni		
fără concurs	1	Clasele primare heni		
cu concurs	1	Cursul secundar din Ismail		
	II	Idem Idem		
fără concurs		Particular		
cu concurs	II	Cursul primar din Ismail		
fără concurs		particular		
fără concurs	1	4 clase primare Bolgrad		
fără concurs	1	Idem Idem în Ismail		
cu concurs	1	Clasele comunale Bolgrad		
cu concurs	1	3 clase primare Ismail		
fără concurs	1	Idem Idem în Bolgrad		
fără concurs				
fără concurs	II	4 clase secundare Ismail		
cu concurs	II	3 clase Idem		
cu concurs	II	4 clase Idem		

Anexa nr. 12. „Tabloul statistic de numele și prenumele învățătorilor și învățătoarelor din județele Bolgrad și Ismail”.
Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 4/1873, filele 298 – 300.

299f

De progresa și instrucțiunii publice în Comunele din județele Bolgrad și Ismail.

Numele Comunei	Școlile		Elevii și numărul școlii					
	băieți	fete	Ianuarie		Februarie			
			băieți	fete	băieți	fete		
Comunele din Județul Ismail								
1. Tabaci	1		22		15			
2. Congadi	1	1	57	6	48	1		
3. Caracul	1		27		30			
4. Dumendro	1		12		17			
5. Cosme Kautli	1	1	39	39				
6. Babele	1		33		33			
7. Cărnăci	1		17		16			
8. Doluchici	1	1	34	13	33	16		
9. Erdoburo	1	1	24		44	26		
10. Tăbunari	1	1	35	20	55	22		
11. Tăsalu	1	1	33	14	25	14		
12. Bancea	1		32		32			
13. Fontana-Toulou	1		20	2	20	2		
14. Șcherlichitai	1	1	66	30	66	37		
15. Sani Trucpai	1		10		13			
16. Tropanu Kechy	1		25		24			
17. Enuchici	1		48		45	2		
18. Eochyolosu	2		19		17			
19. Săliu-Caragaciu	1		22		22			
Total			19	7	666	176	557	127
Comunele din Județul Bolgrad								
20. Hadjabdula	1	1	26	11	30	8		
21. Truciu	1	1	30	14	23	9		
Transportu			2	2	56	25	53	17

111

Tablă de Popradă în anulului lunii Februarie 1874. - 136

Numele și Prenumele Smer Săbucilor și Invitatilor	Modulul numărului de locuitori în săbucile și în invitatii		Abonament
	Modulul numărului de locuitori în săbucile și în invitatii	Modulul numărului de locuitori în săbucile și în invitatii	
	- 134		
Emilianu Dumitru	Done	Corespondență	
P. Ursulea, Fr. Popușanof, M. Popușan	dello	dello	
Michaeli Teodorof	dello	dello	
Proctulu Fr. Apostolescu	dello	dello	
Coz. Gollereu, Maria Teodorov		dello	<small>In luna Februarie delto nu s'au achitat de "abonament"</small>
Nicolai Agura	dello	dello	
Coz. Placunof	dello	dello	
Maria Popușanof, Ana Corova	dello	dello	
Nadco, Nicolai, beatare Nata	dello	dello	
Dimit. Andreof, Ana Teodorov	dello	dello	
Pambula, Coz. Popușanof, Elena Kaplief	dello	dello	
Manciu Popușanof	dello	in Casa stare	
Petre Serbu	dello	Corespondență	
Theodoru, Simacov, M. Popușanof	dello	dello	
Paveli Tomcof	dello	in posta stare	
Christe Michaelof	dello	Corespondență	
Constantinu, Avraam	dello	dello	
Lebanu, Popușanof	dello	in posta stare	
Petre Dimcof	dello	dello	
Constantin, și Elena Popușanof	Done	Corespondență	
Simu Dumitru, Sabah, Popușanof	Simu	Simu	

De prognoza și Săbucii Publice în Comunitate din februarie

Tablă

Numele Comunității	Săbucii		Elevații ai Săbucii în Comunitate			
	Săbucii		Iunie		Februarie	
	Case	Pile	Case	Pile	Case	Pile
Transport	2	2	56	25	53	17
22. Impușcitate	1		4		8	1
23. Polțica	1	1	23	17	25	24
24. Branta	1	1	30	12	38	12
25. Satulu Nou	1	1	32	12	32	12
26. Castali	1		27		22	2
27. Caragacii	1	1	25	23	57	40
28. Etulia	1		12		12	
29. Carmachioi	1	1	46	46	79	21
30. Fucali	1	1	32	9	48	48
31. Aradoli	1	1	36	20	42	15
32. Gurgulesci	1		12		6	1
33. Castita	1		11		10	
34. Slobozia	1	1				
35. Valeni	1		22		21	
36. Branda	1					
37. Colibasi	1	1	49	9	50	12
38. Valeanesci	1	1	35	20	22	15
Totali	19	12	479	135	488	229
Comunitate din Klasa Domenicilor						
39. Comela	1	1	33	11	39	16
40. Baccalia	1		16		10	
41. Sagano	1		12		12	
42. Colucari	1	1	24	7	25	12
43. Abisani	1					
44. Galdesti	1		21		26	
45. Neusai	1		22		22	
46. Caracuf	1					
Transport	8	2	127	18	134	25

11

1874 - 1875 - 1876

1876

Numele și Titlul învățătorilor	Modul de exercițiu	Data localității	Starea învățătorilor	Observații
Ioan Șarban	Done	Cornești		
Constantin și Elena Apostolovici	Done	Idem		
Ioan Ștefănescu și Ana Ștefănescu	Done	În stare parțială		
Ioan Ștefănescu și Ana Ștefănescu	Done	Cornești		
Ștefan Ștefănescu	Done	Cornești		
Ioan Clăuș Ștefan Ștefănescu	Done	Cornești		
Dimitrie Ștefănescu	Done	Idem		
Ioan Căci și Maria Ștefănescu	Done	Idem		
Constantin Ștefănescu și Maria Ștefănescu	Done	Idem		
Ștefan Ștefănescu și Ecaterina Ștefănescu	Done	Idem		
Coșbuc Ștefănescu	Done	Medieșca		
Ioan Ștefănescu	Done	Idem		
Ștefan Ștefănescu	Done	Idem		
Dimitrie Ștefănescu	Done	Idem		
Ioan Ștefănescu	Done	Idem		
Ștefan Ștefănescu și Maria Ștefănescu	Done	Suma în învățarea și în		
Ioan Ștefănescu și Ștefan Ștefănescu	Done	Cornești		
D. Ștefănescu și Ana Ștefănescu	Done	Cornești		
A. Ștefănescu	Done	Idem		
G. Ștefănescu	Done	Medieșca		
A. Ștefănescu și Ștefan Ștefănescu	Done	Idem		
Ștefan Ștefănescu	Done	Medieșca		
Ștefan Ștefănescu	Done	Idem		
Ștefan Ștefănescu	Done	Idem		
Ioan Ștefănescu	Done	Idem		

125

Suma în învățarea și în

Suma în învățarea și în

De programul Instrucțiunii Publice în Comuna Ștefănescu

Comuna	Numele Comunității	Societăți		Elevii și numărul lor			
		Societăți		Ianuarie		Februarie	
		de băieți	de fete	băieți	fete	băieți	fete
	Transportu	8	2	127	13	124	28
47	Traculea	1		11		11	
48	Dimiteșca	1		31		31	
49	Cara Mahmeti	1	1	10		11	11
50	Furmanca	1	1	11		11	6
51	Chitaiu	1		23		24	
52	Ștefănescu și Vasileșca	1		7		20	
53	Ciamașca	1		14		13	
54	Murașca	1					
55	Hadji Cunda	1	1	32	12	27	11
56	Hasani Ștefănescu	1	1	21	2	24	2
57	Chitaiu	1	1	17		16	
58	Ștefănescu	1		19		25	
Totali		20	6	329	32	360	57
Incipitativa							
1	Clasa Ștefănescu	19	7	111	146	557	137
2	" Ștefănescu	10	12	479	195	488	229
3	" Ștefănescu	20	6	329	32	360	57
Totali G. I.		58	25	1474	373	1365	413

Ștefan Ștefănescu

Ștefan Ștefănescu

11

Tabloul Bolgradului în cursul lunii Februarie 1874 - 1876

Numele și Prenumele Învățătorilor	Modul de învățare	Disciplinele învățate	Observații
T. Athanasioff	Bine	Su corecpondență	
Pasile Ștefanescu	Bine	Medicină	
A. Mitulescu și Ionica Vasile	Bine	Idem	
Ionu Șeltes și Maria Mănuș	Bine	Su corecpondență	
G. Blascu	Bine	Idem	
Pasile Vasile	Bine	Idem	
George Gurguș	Bine	Corecpondență	
M. Tuderoș și M. Consecu	Bine	Medicină	
V. Potovici	Mediocră	Idem	Soluțiune în de la de bote
V. Gurguș și I. Iurean	Idem	Idem	Corecpondență în de la de bote
Constantin Tanasi	Bine	Bine	Corecpondență în de la de bote

Anexa nr. 13/1-3. „Tabloul de progresul instrucțiunii publice în comunele din județul Bolgrad în cursul lunii februarie 1874”.

Anexa nr. 13-1. Comunele din Plasa Ismail, nr. 1 – 19.

Anexa nr. 13-2. Comunele din Plasa Cahulo-Prut, nr. 20 – 38.

Anexa nr. 13-3. Comunele din Plasa Domenii, nr. 39 – 58.

Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 91/1874, filele 123 – 125.

Districți

Nr.	Numele	Comunele	Populația în faimă	Numele	Studii	Numele
				Școlilor actuale	Cauzele	Învățătorilor
1		× Căminuța	587	Mihail Ștefan	Scolă cantale Bolgrad	
2		× Căminuț (cu două parohii)	1092	Ștefan Ștefan	Idem	
3		× Bănești	502	Ștefan Ștefan	Idem	
4		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
5		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
6		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
7		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
8		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
9		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
10		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
11		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
12		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
13		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
14		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
15		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
16		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
17		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
18		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
19		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
20		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
21		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
22		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
23		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
24		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
25		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
26		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
27		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
28		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
29		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
30		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
31		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
32		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
33		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
34		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
35		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
36		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
37		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
38		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
39		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
40		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
41		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
42		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
43		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
44		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
45		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
46		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
47		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
48		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
49		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
50		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
51		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
52		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
53		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
54		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
55		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
56		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
57		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
58		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
59		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	
60		× Bănești (cu două parohii)	502	Ștefan Ștefan	Idem	

In Bolgradu

Nr. ordine	Numele	Gradul	Nivelul de studiu			Observații
			Clasa	Grupa	Compartiment	
						La care exista o sala catinara in total sa se imparte scolarii sau sa se permita intrarea inaltatului si unde?
1	Scola nr. 1	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
2	Scola nr. 2	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
3	Scola nr. 3	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
4	Scola nr. 4	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
5	Scola nr. 5	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
6	Scola nr. 6	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
7	Scola nr. 7	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
8	Scola nr. 8	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
9	Scola nr. 9	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
10	Scola nr. 10	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
11	Scola nr. 11	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
12	Scola nr. 12	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
13	Scola nr. 13	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
14	Scola nr. 14	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
15	Scola nr. 15	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
16	Scola nr. 16	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
17	Scola nr. 17	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
18	Scola nr. 18	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
19	Scola nr. 19	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri
20	Scola nr. 20	II	I	I	I	II In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri In aceasta scoala sunt 2 clase si o sala in total au 120 locuri

Anexa nr. 14. Școli publice primare, de băieți, mixte și de fete din „Districtul Bolgrad”, 1875.
Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 94/1875, fila 289.

Pe tot teritoriul Inaltatului si scolare scolare din judetul Cahul, si in ora
si sa mai imparta din nou

TABLOU

Nr. ordine	Numele	Numele celui	Nivelul de studiu				Numele	C. studiu
			Clasa	Grupa	Compartiment	Observații		
1	Scola nr. 1	Scola nr. 1	I	I	I	1	1	
2	Scola nr. 2	Scola nr. 2	I	I	I	2	2	
3	Scola nr. 3	Scola nr. 3	I	I	I	3	3	
4	Scola nr. 4	Scola nr. 4	I	I	I	4	4	
5	Scola nr. 5	Scola nr. 5	I	I	I	5	5	
6	Scola nr. 6	Scola nr. 6	I	I	I	6	6	
7	Scola nr. 7	Scola nr. 7	I	I	I	7	7	
8	Scola nr. 8	Scola nr. 8	I	I	I	8	8	
9	Scola nr. 9	Scola nr. 9	I	I	I	9	9	
10	Scola nr. 10	Scola nr. 10	I	I	I	10	10	
11	Scola nr. 11	Scola nr. 11	I	I	I	11	11	
12	Scola nr. 12	Scola nr. 12	I	I	I	12	12	
13	Scola nr. 13	Scola nr. 13	I	I	I	13	13	
14	Scola nr. 14	Scola nr. 14	I	I	I	14	14	
15	Scola nr. 15	Scola nr. 15	I	I	I	15	15	
16	Scola nr. 16	Scola nr. 16	I	I	I	16	16	
17	Scola nr. 17	Scola nr. 17	I	I	I	17	17	
18	Scola nr. 18	Scola nr. 18	I	I	I	18	18	
19	Scola nr. 19	Scola nr. 19	I	I	I	19	19	
20	Scola nr. 20	Scola nr. 20	I	I	I	20	20	

Anexa nr. 15. Tabelul scolare din judetul Cahul, si in ora si sa mai imparta din nou.

Alecsandru Ioan I
Cu mila Lui Dumnezeu și voința națională
Domn Principatelor Unite Române

La toți de față și viitori sănătate!

Asupra raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la Departamentul Justiției, Cultelor și Instrucțiunii Publice de sub Nr. 54 800.

Am decretat și decretăm:

Art. I. Ștutul Seminarului din Ismail pe lunile Noiembrie și Decembrie 1864, în suma de 11.750 lei, prezentat pe lângă sus citatul raport, este aprobat întocmai și se va plăti din suma de 50.000 lei prevăzută la Cap. XVI art.8 în bugetul aceluia Minister lucrător de la 1 Iulie anul curent.

Art. II, și cel de pe urmă. Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Justiției, Cultelor și Instrucțiunii Publice este însărcinat cu executarea acestui decret.

Dat în București la 14 Noiembrie 1864.

Alecsandru Ioan I

Ministrului Justiției,
Cultelor și Instrucțiunii Publice
N. Kretzulescu

Anexa nr. 17. Decretul Domnitorului Alecsandru Ioan I de sancționare a legii privind preluarea de către Guvern a cheltuielilor Seminarului din Ismail.
Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 208/1863, fila 29.

Testament

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Amin.

Ajunsă într-o vârstă înaintată, slăbită de corp prin boala ce am suferit, neștiind când Înalțul Creator va ordona să părăsesc această lume plină de suferințe, vroind ca după moartea mea, averea ce posed să nu fie disputată și pentru ca să-mi manifestez și după moarte afecțiunile care am avut către rudele mele, dispun:

1. Toată averea mea mișcătoare și nemișcătoare se compune din 2.200 galbeni, bani dobândă la D-l George Cranea, proprietar în Județul Cahul, cu două obligațiuni, una de 1.700 galbeni a cărui termen expiră la 26 octombrie anul 1876 și alta de 500 galbeni cu termen de plată la 5 noiembrie același an; Casele în care locuiesc acum, împreună cu toate dependințele, mobilele, argintărie și alte lucruri gospodărești; Casele în care actualmente se află Seminarul Episcopal, precum și o vie situată în Desp. al IV la Copana Balcă, această avere o testez în modul următor:
2. Știind că atât intențiile răposatului meu soț, Fluor Juravliev, cât și ale mele au fost de a veni în ajutorul instrucțiunii, ale cărei binefaceri se văd pe toată ziua, și știind că nici o donațiune nu poate fi mai bine plasată decât aceasta, apoi dau și las legatum Seminarului Eparhiei Dunării de Jos, casele situate în strada Carol I nr.67, în care actualmente este acel Seminar.
3. Știind că copila Maria Corneev, dreapta mea nepoată, încă de la vârsta de trei luni am crescut-o lângă mine, iubind-o și considerând-o ca pe un adevărat copil al meu, împărțind toate durerile mele și voind ca și după moartea mea să-mi arăt recunoștința pentru toată afecțiunea care mi-a purtat, îi dau și las casele în care șez acum, situate în strada Carantinei de Sus, nr.10, împreună cu toate dependințele de lângă ea, precum mobile, giuvaeruri și toate lucrurile care formează gospodăria caselor. Asemenea, îi las suma de 1.500 galbeni austrieci din banii aflați la Dl. Cranea, plătitor în modul specificat mai sus. Asemenea îi mai las și o jumătate din via arătată la punctul I.
4. Dau și las legatum cumnatei mele Sonetana, pentru fiii ei și anume: Sofia, Evdochia, Calistrat, Elena și Vasile, 250 galbeni austrieci, precum și o jumătate din via prevăzută la punctul Nr.1.
5. Dau și las legatum suma de 100 galbeni austrieci lui Ivan Vasiliev Conev.
6. Banii în suma de 391 galbeni, ce cu patru obligațiuni îmi datorește Nicolae Bratoiu, îi datoresc acestuia fără să mai am vreo pretenție.

7. Toate aceste legaturi bănești constituie suma de 1.850 galbeni, restul de 350 galbeni până la completarea capitalului de 2.200 galbeni va servi pentru înmormântarea mea și grijile creștinești.

Tot din această sumă se va da la trei biserici câte 15 galbeni, spre pomenirea numelui meu și a soțului meu.

Fiind în toată voința mea, am constatat că Dumnealor Gheorghe Cranea și Constantin Mitopulo, amici ai soțului meu s-au purtat și către mine ca niște adevărați amici, ajutându-mă ori de câte ori am avut nevoie de concursul Dumealor fără de nici un interes, apoi mulțumindu-le din adâncul sufletului meu pentru tot concursul ce mi-au dat și institui pe Dumnealor executori testamentari. În această calitate Dumnealor vor executa cele conținute în acest Testament. Plata legaturilor vor face executorii mei testamentari din banii de la Domnul Cranea îndată după expirarea termenelor prevăzute în obligațiunile menționate. Dumnealor se vor îngriji de administrațiunea copilei Maria, în ceea ce privește averea sa, lăsând-o sub tutela Dumnealor, fiind convinsă că îi vor păstra aceeași afecțiune ce și eu am pentru ea. Dumnealor se vor îngriji de creșterea ei până la majorat din veniturile legatului, îi vor încredința legatul ce îi las, dacă însă se va mărita înainte de majorat iarăși îi vor încredința legatul, subrogându-l regimului dotal.

Spre credința că acest Testament cuprinde adevărata expresie a voinței mele, am făcut acest Testament autentic, rugând pe Onor Tribunal de Ismail spre a-l învesti cu toate formalitățile cerute de lege.

Evdochia Juravlieva.

Atestat în prezența mea, fiind și în toată întregimea facultăților intelectuale,

Medic curant, Caladino

Jurnal nr. An 1874 Martie 27

România, Tribunalul Județului Ismail,

În urma rezoluției pusă pe petiția de față noi, subsemnații, care componem completul Tribunalului, în asistența și a Domnului Cârpuș, asistent de procuror, transportându-ne la domiciliul Doamnei Evdochia Juravlieva, pe care am găsit-o bolnavă în pat, însă în întregimea facultăților mintale, după care am citit cuvânt cu cuvânt Testamentul în auzul și în fața testatoarei, am întreat-o dacă Testamentul este al său, iscălit de dânsa și făcut din libera ei voință, Domnia Sa ne-a declarat în sens afirmativ că, în adevăr, Testamentul este al său, iscălit de dânsa prin punerea degetului, neștiind carte, și făcut din libera sa voință.

Toate întrebările și răspunsurile precum și traducerea Testamentului s-au făcut prin Domnul Vergotti, traducătorul Tribunalului.

Prin urmare cu acest mod, îndeplinindu-se și formalitățile pretinse de art. 861, 862 și 863 din Codul Civil, În unire cu concluziile Ministerului Public,

Tribunalul Dispune:

Că după ce se va da autenticitatea legală sus citatului Testament conform art.1171 a Codului Civil, grefa îl va transcrie pe registrul respectiv conform legii, după care se va elibera Testamentul, conform dorințelor manifestate atât verbal, înaintea noastră, cât și înscris, prin cererea de față.

Testamentul depus cu petiția înregistrată la Nr. 2159 este și rămâne anulat ca făcut prin consimțământul doamnei Evdochia Juravlieva, după cum ne-a declarat însăși.

Al. Malcoci Petrescu, Ioan Ionescu, pt. grefă, Th. Tomescu.

Nr. 44 din 1874 Martie 27

România. Grefa Tribunalului Ismailo – Bolgrad.

Copia prezentă fiind conformă cu originalul, se legalizează.

Prea Înălțate Doamne,

Jurnalele Consiliului de Miniștri sub Nr.1. și 2, încheiate în ședința de la 18 ale curente și relativ, cel dintâi, la acceptarea legatului făcut Seminarului din Ismail de defuncta Evdochia Juravlieva, prin Testamentul său din 27 martie anul curent, legat ce consistă din casele sale situate în strada Carol I din acea urbe, care să rămână proprietate a statului pentru trebuința zisului Seminar și, cel de-al doilea, la acceptarea donației de 100 galbeni austrieci făcută școlii primare de băieți nr.1 -Ionescu din Slatina, de către Dl. D. Iarcu, Subsemnatul vine cu cel mai profund respect a le supune la aprobarea Înălțimii Voastre, rugându-vă respectuos ca, conform art. 871 din Codul Civil, să binevoiți a subsemna alăturatul Decret pentru acceptarea donațiilor citat. Sunt cu cel mai profund respect, Prea Înălțate Doamne Al Măriei Voastre, Prea plecat și supus servitor,

Ministru Instrucțiunii Publice și al Cultelor, Titu Maiorescu

Nr.11082
3 Decembrie 1874

Jurnal

Astăzi, 18 noiembrie anul 1874, Consiliul Miniștrilor, având în vedere referatul Domnului Ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor sub Nr. 10565, îl autoriză a cere de la Măria Sa Domnitorul, conform art. 811 din Codul Civil, acceptarea legatului făcut Seminarului din Ismail de defuncta Evdochia Juravlieva prin testamentul de la 27 Martie anul curent, legat ce consistă din casele sale situate în Carol I din urbea Ismail Nr.67, care să rămână ca proprietate a Statului pentru trebuința zisului Seminar.

Dispozițiunile acestui Jurnal se vor aduce la îndeplinire de Dl Ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor după ce va fi obținut înalta aprobare a Măriei sale Domnitorului.

L. Catargiu, Titu Maiorescu

Carol I - iu
Prin Grația lui Dumnezeu și Voința Națională
Domn al României
La toți de față și viitori sănătate !

Asupra raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice sub nr.11082

Am decretat și decretăm:

Art.I. Legatul făcut Seminarului de Ismail de defuncta Evdochia Juravlieva prin testamentul de la 27 Martie anul curent, legat ce consistă din casele situate în strada Carol I din zisa urbe, care să rămână proprietate a Statului pentru trebuința zisului Seminar și donațiunea de 100 galbeni austrieci făcută școlii primare de băieți Nr.1 Ionescu din Slatina, de către Domnul D. Iarcu, se acceptă de noi.

Art. II, și cel din urmă: Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și al Instrucțiunii Publice este însărcinat cu executarea decretului de față.

Dat în București, la 5 Decembrie 1874,

Carol I

Ministru secretar de Stat la Departamentul Cultelor
și al Instrucțiunii Publice, T. Maiorescu

Nr. 2056

Anexa nr. 18.

Anexa nr. 18-1. Testamentul Evdochiei Juravlieva de donație către Seminarul din Ismail

Anexa nr. 18-2. Raportul ministrului Titu Maiorescu și Jurnalul Consiliului de Miniștri de acceptare a donației.

Anexa nr. 18-3. Decretul domnitorului Carol I de acceptare a donației Evdochiei Juravlieva.

Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 149/1874, filele 24 și 37; 32; 34.

Clasa preparandă 1864

Nr. crt.	Numele și Familia elevilor	Anul Nașterii	Etatea elevilor	Numele și Familia părinților	Locul nașterii	Timpul intrării în școală		
						Anul	Ziua	Luna
1	Luca Mathei	1853	11	Thimotei Matescu, Negustor	Ismail	1862	13	Septembrie
2	Alexandru Vulpea	1850	13	Gheorghe Vulpea, Preot	Colonia Brânza	1863	10	Aprilie
3	C-tin Nicolaev	1850	13	Damian Nicolaev	Ismail	1864	30	Aprilie
4	Grigorie Stepanenco	1852	12	Theodosie Stepanenco	Ismail	1863	14	Aprilie
5	Grigorie Bujano	1851	13	Christofor Bujano	Ismail	1863	27	Aprilie
6	Ioan Agura	1854	10	Athanasie Agura	Chilia	1863	4	Septembrie
7	Thimotei Titorenco	1853	11	Theoctist Titorenco	Ismail	1863	5	Martie
8	Theodor Marcov	1852	12	Nicolae Marcov	Ismail	1864	20	Mai
9	Simeon Rachiteanschi	1850	14	Alexandru Rachiteanschi	Ismail	1862	24	Noiembrie
10	Trifon Corolenco	1853	11	Martha Corolenco	Ismail	1863	3	Septembrie
11	Mihail Calinovschi	1852	12	Anna Calinovschi	Ismail	1863	10	Februarie
12	Roman Titorenco	1855	9	Theoctist Titorenco	Ismail	1863	5	Martie
13	Ștefan Veliciu	1855	9	Melania Velicica	Ismail	1863	11	Septembrie
14	Ioan Bondarencu	1852	12	Ioan Bondarencu	Ismail	1864	10	Februarie
15	Pavel Marcov	1854	10	Nicolae Marcov	Ismail	1864	20	Mai
16	Alexiu Rachiteanschi	1855	9	Alexandru Rachiteanschi	Ismail	1862	24	Noiembrie
17	Pavel Cupencu	1857	7	Theodor Cupencu	Ismail	1864	20	Mai
18	Antip Hohor	1857	5	Sava Hohor	Ismail	1864	3	Mai
19	Ioan Politopulo	1856	8	Nicolae Politopulo	Ismail	1864	20	Martie
20	Ioan Titov	1857	8	Mihail Titov	Ismail	1864	10	Mai
21	Ioan Țarigradschi	1857	7	Iacov Țarigradschi	Ismail	1864	5	Mai
22	Ioan Condratiev	1856	8	Grigorie Condratiev	Ismail	1864	13	Iunie
23	Anastasiu Cupencu	1859	5	Theodor Cupencu	Ismail	1864	10	Mai

Nr. crt.	Numele și Familia elevilor	Anul nașterii	Etatea elevilor	Numele și Familia părinților și clasa lor	Locul nașterii	Timpul intrării în școală			Nota propusă la învățatură atea lor	
						Anul	Ziua	Luna		
1	Pavel Starodubovschi	1849	16	Andrei Starodubovschi, Preot	Colonia Vulcănești	1862	1	Septembrie	Bine	Bună
2	Ioan Jelev	1852	12	Radu Jelev, Preot	Colonia Vaial	1863	19	Septembrie	Bine	Bună
3	Theodor Tudovanu	1850	14	Gheorghe Tudovanu, Dascăl	Colonia Colibași	1864	15	Ianuarie	Foarte Bine	Bună
4	Adam Popov	1851	13	Leontie Popov, Negustor	Orașul Ismail	1860	25	Ianuarie	Binișor	Bună
5	Ioan Vețu	1850	14	Gheorghe Vețu, Preot	Colonia Cișmevăruița	1860	13	Septembrie	Mijlociu	Bună
6	Dimitrie Paleonov	1852	12	Văduva Maria Paleonova, Dascăliță	Târgul Chilia	1860	7	Septembrie	Mijlociu	Mijlociu
7	Ilarion Hohor	1852	12	Sava Hohor, Preot	Colonia Tașbunar	1860	5	Septembrie	Mijlociu	Mijlociu
8	C-tin Ivanov	1848	16	Nicolae Ivanov, Preot	Colonia Caracurta	1862	1	Septembrie	Mijlociu	Bună
9	Nicolae Popovschi	1848	16	Gavril Popovschi, Diacon	Caragaci	1862	1	Septembrie	Binișor	Mijlociu
10	Bonifaciu Trocaliuc	1847	17	Andrei Trocaliuc, Stoleriu	Orașul Ismail	1861	4	Septembrie	Mijlociu	Mijlociu
11	Timotei Vasilescu	1849	15	Văduva, Natalia Vasilescova	Orașul Ismail	1860	29	Februarie	Mijlociu	Mijlociu
12	Zaharia Theodoresco	1849	15	Iacob Theodoresco, Agricultor	Orașul Ismail	1860	11	Mai	Mijlociu	Mijlociu

Nr. crt.	Numele și Familia elevilor	Anul nașterii elevilor	Etatea elevilor	Numele și Familia părinților și clasa lor	Locul nașterii	Timpul intrării în școală		Nota propusă la învățătură	Moralitatea lor	
						Anul	Zi			
1	Alexei Emilianov	1843	21	Nicolae Emilianov, Preot	Colonia Bolboca	1863	3	Septembr.	Foarte Bine	Bună
2	Gheorghe Cuclin	1851	13	Ioan Cuclin, Cetățean	Orașul Ismail	1862	23	Februarie	Bună	Bună
3	Chiril Agura	1850	14	Dimitrie Agura, Preot	Colonia Cișmevăruița	1861	4	Septembr.	Bine	Bună
4	Michail Rudenco	1850	14	Tihon Rudenco, Preot	Colonia Babel	1862	1	Septembr.	Bine	Bună
5	Dumitru Tutovanu	1841	23	Vasile Tutovanu, Dascăl	Colonia Colibași	1864	15	Ianuarie	Foarte Bine	Bună
6	Ioan Tutovanu	1845	19	Vasile Tutovanu, Dascăl	Colonia Colibași	1864	15	Ianuarie	Foarte Bine	Bună
7	Ioan Jdere	1849	15	C-tin Jdere, Patentaș	Satul Cania	1861	30	August	Binișor	Bună
8	Antonie Constantinov	1850	14	C-tin Stama, Cetățean	Orașul Ismail	1861	4	Septembr.	Binișor	Bună
9	Petru Theodorov	1849	15	Gavril Theodorov, Blagocin	Colonia Caracurta	1863	15	Ianuarie	Mijlociu	Mijlociu
10	Leon Scriban	1847	17	Anania Scriban, Cetățean	Orașul Ismail	1861	20	Aprilie	Binișor	Bună
11	Nicolae Jdere	1847	17	C-tin Jdere, Patentaș	Satul Cania	1861	30	August	Mijlociu	Bună
12	Gheorghe Scriban	1848	16	Anania Scriban, Cetățean	Orașul Ismail	1861	30	August	Mijlociu	Bună

Nr. crt.	Numele și Familia elevilor	Anul nașterii elevilor	Etatea elevilor	Numele și Familia părinților și clasa lor	Locul nașterii	Timpul intrării în școală			Nota progresului elevului	Moralitatea lor
						Anul	Ziua	Luna		
1	Nicolae Cuclin	1850	14	Ioan Cuclin, Cetățean	Orașul Ismail	1859	20	Octombrie	Bine	Bună
2	C-tin Hohor I	1850	14	Ioan Hohor, Dascăl	Cișmevăruița	1860	18	Octombrie	Bine	Bună
3	Dimitrie Cerniavschi	1847	17	Ioan Cerniavschi, Diacon	Erdec - burno	1859	1	Septembrie	Bine	Bună
4	C-tin Hohor II	1850	14	Sava Hohor, Preot	Tașbanar	1860	18	Octombrie	Binișor	Bună
5	Dimitrie Harmanschi	1849	15	Timotei Harmanschi, Cetățean	Sat Zolocari	1859	23	Noiembrie	Binișor	Bună
6	Gavril Horelov	1847	17	Văduva Nadejda, Cetățeană	Orașul Ismail	1859	10	Septembrie	Binișor	Bună
7	Toma Turcanu	1849	15	Andrei Turcanu, Diacon	Colonia Barta	1858	2	Aprilie	Mijlociu	Bună

ANEXA nr. 19.

Clasa a IV-a

Nr. crt.	Numele și Familia elevilor	Anul nașterii	Etatea elevilor	Numele și Familia părinților și clasa lor	Locul nașterii	Timpul intrării în școală			Nota progresului elevului	Moralitatea lor
						Anul	Ziua	Luna		
1	Dimitrie Agura I	1849	15	Dimitrie Agura, Preot	Colonia Cișmevăruița	1858	1	Septembrie	Bine	Bună
2	Dimitrie Agura II	1849	15	Vasile Agura, Colomist	Colonia Cișmevăruița	1858	1	Septembrie	Bine	Bună
3	Thimothiei Chiciuc	1851	13	David Chiciuc, Cetățean	Orașul Ismail	1860	28	Februarie	Bine	Bună
4	Ioan Vulpe	1849	15	Gheorghe Vulpe, Preot	Colonia Brânza	1857	1	Octombrie	Binișor	Bună
5	Vasile Agura	1849	15	Dimitrie Agura, Ponomar	Colonia Cișmevăruița	1858	9	Septembrie	Mijlociu	Bună
6	C-tin Cuclin	1847	17	Ioan Cuclin, Cetățean	Orașul Ismail	1858	1	Septembrie	Binișor	Bună
7	Ioan Caraje	1849	15	Onofrei Caraje, Dascăl	Orașul Ismail	1857	3	Octombrie	Mijlociu	Bună
8	Alexandru Partene	1843	21	Ioan Partene, Preot	Satul Adâncata	1862	19	Octombrie	Binișor	Bună

Anexa nr. 19. Catalogele elevilor Seminarului din Ismail, din iunie 1864.

Sursa: *DJIANC. MMS.*, Ds. A-57/1864, filele 18 - 21.

ANEXA nr. 20.

Lista elevilor admiși în urma concursului pentru bursele vacante la Seminarul Eparhiei Dunării de Jos din Ismail, anul 1870

Nr. crt.	Familia și numele elevilor	Etatea	Familia și numele părinților	Meseria părinților	Districtul	Locul natal al elevilor			Ziua
						Orașul/Comuna	Anul	Luna	
1	Nicolescu Gh.	16	Constantin Nicolae	Agricol	Covurlui	Galați	1854	August	25
2	Moleavinu I.	15	Moleavinu Dimitrie	Diacon	Bolgrad	Procovca	1855	Iunie	12
3	Gheorghiu N.	16	Gh. Andrei Christea	Comerciant	Covurlui	Galați	1854	Septembrie	10
4	Dobroveanu Gh.	17	C-tin Dobroveanu	Agricol	Covurlui	Galați	1853	Ianuarie	20
5	Bostan Gh.	15	Bostan Iacob	Agricol	Bolgrad	Brânza	1855	Martie	1
6	Muscescu Maxim	13	Vicol Maxim	Agricol	Ismail	Ismail	1857	Martie	18
7	Alexandrescu Gh.	13	Dimitriu Alexandrescu	Agricol	Tecuci	Tecuci	1857	Mai	19
8	Donose Dionisie	17	Donose Filip	Dascăl	Covurlui	Fărteștești	1853	Aprilie	12
9	Vizireanu Badea	15	Vizireanu Badea	Agricol	Brăila	Dedulești	1855	Septembrie	5
10	Cara C-tin Vasile	13	I. Teodorov Cara C-tin.	Agricol	Bolgrad	Babele	1857	Septembrie	1
11	Muscă Panaite	17	Ioan Muscă	Preot	Covurlui	Piscu	1853	Octombrie	11
12	Muscă Anton	15	Dimitrie Muscă	Preot	Covurlui	Piscu	1855	Februarie	28
13	Vălcovu Ifțim	15	Vălcovu Elisei	Agricol	Ismail	Ismail	1855	Decembrie	26
14	Christodoru I.	16	Ioan Petcu	Agricol	Brăila	Vizir	1854	Octombrie	12
15	Dodu C-tin	16	Dodu Ioan	Agricol	Covurlui	Cudalbi	1854	Octombrie	14
16	Vasilii Ioan	17	Gr. Gavrilesco	Preot	Neamț	Pipirig	1853	Aprilie	3
17	Zotta C-tin	17	Chiriac Zotta	Preot	Bacău	Podurile	1853	Aprilie	23
18	Agura Nicolai	16	Gh. Agura	Dascăl	Bolgrad	Cișmevăr.	1854	Decembrie	6

19	Agura Gh.	17	Vasile Agura	Agricol	Bolgrad	Çișmevăr.	1852	Martie	12
20	Popescu Gr.	17	N. Tabacaru	Preot	Covurlui	Galați	1852	Ianuarie	24
21	Vintilescu I.	15	Vintilescu Ioan	Agricol	București	București	1855	Iulie	15
22	Zamă-neagră Irimia	17	Zamăneagră C-tin	Dascăl	Bolgrad	Slobozia	1853	Mai	1

Vasilii Ioan, Prezentând adevăriniță de două clase de la Seminar Huși s-a admis în clasa a III-a.

Zotta C-tin, Prezentând act de promovare din clasa I Seminar Roman. S-a admis în clasa a II-a.

Agura Nicolai, Fiind ca extern în clasa I anul trecut și promovându-se cu succes în anul curent, s-a și admis între interni.

Popescu Gr., Fiind ca extern în clasa a II-a anul trecut și promovându-se cu succes în anul curent, s-a și admis între interni.

Vintilescu I., Fiind ca extern în clasa I anul trecut și promovându-se cu succes în anul curent, s-a și admis între interni.

Zamăneagră Irimia, Căpătând drept la concursul din 1859 (?) și fiind bolnav n-a urmat, s-a admis de drept fără concurs.

Membrii comisiei examinatoare: Theodorescu, Gh. Verdeanu, P. Bârgăoanu, Iconom, C. Rosei.

Anexa nr. 20. Lista elevilor admiși în urma concursului pentru bursele vacante la Seminarul Eparhiei Dunării de Jos din Ismail, anul 1870.
Sursa: ANIC. MCIP. Ds. 225/1870, filele 5 v și 8 f.

Catalog de elevii aspiranți la bursele vacante de interni la Seminarul Eparhiei Dunării de Jos

Nr. crt.	Familia și numele elevilor	Etatea elevului	Familia și numele părinților	Meseria părinților	Locul natal al elevului	
					Districtul	Orașul sau comuna
1	Manoilescu Christofor	14	Vasile Manoilescu	Preot	Botoșani	Curtești
2	Manoilescu George	16	Vasile Manoilescu	Preot	Botoșani	Curtești
3	Ganea Dimitrie	15	Petru Ganea	Preot	Covurlui	Oancea
4	Onceanu Dimitrie	15	Onceanu Mitrea	Agricol	Brăila	Brăila
5	Michăilescu C-tin	16	Michail Nisipeanu	Agricol	Brăila	Cazașu
6	Niofitu Ștefan	15	Ioan Nichita	Agricol	Covurlui	Jorești
7	Arhire Vasile	15	George Arhire	Agricol	Fălciu	Roșcani
8	Corpaciou George	18	George Corpaciou	Preot	Tecuci	Corbița
9	Stratilat Ioan	17	Mihail Stratilat	Preot	Covurlui	Covadin
10	Pălădescu Dimitrie	16	Ioan Pălădescu	Dascăl	Covurlui	Oancea
11	Michălcescu Cristache	17	Nicolae Michălcescu	Preot	Brăila	Ianca
12	Stanciu Gavrilă	14	George Stanciu	Dascăl	Covurlui	Galați
13	Palaga Sandu	14	Cristea Palaga	Preot	Covurlui	Branești
14	Ursachi Nicolae	16	Alexandru Ursachi	Comerciant	Covurlui	Galați
15	Paraladov Vasile	16	Petru Paraladov	Preot	Bolgrad	Fântâna Zân.
16	Topalov Ioan	14	Simeon Topalov	Preot	Ismail	Ismail
17	Caraman Ioan	16	George Caraman	Agricol	Covurlui	Oancea
18	Nicolae Iordachi	14	George Neculai	Agricol	Covurlui	Galați
19	Constantinescu Dodu	17	Costea Dodu	Agricol	Covurlui	Cudalbi
20	Rîpă Dimitrie	15	Raicu Rîpă	Agricol	Covurlui	Smulți
21	Gălea Athanasie	15	Ioan Gălea	Dascăl	Cahul	Larga
22	Dodu C-tin	16	Ioan Dodu	Agricol	Covurlui	Cudalbi
23	Buruiană C-tin	17	George Popoviciu	Dascăl	Covurlui	Măcieșu

24	Geogișanu Ilie	15	C-tin Geogișanu	Agricol	Covurlui	Covurlui
25	Istrati Petru	15	Alexa Istrati	Agricol	Covurlui	Fărtânești
26	Lambașcu C-tin	14	Lambriu Hagi Pavel		Brăila	Brăila
27	Tiron Ștefan	14	Ioan Tiron	Agricol	Ismail	Ismail
28	State George	15	Ghiță State	Funciar	Covurlui	Galați
29	Popescu Neculai	15	Vasile Popescu	Preot	Brăila	Cioara
30	Petrescu Ioan	15	Ioan Stanu	Ciubotar	Covurlui	Galați
31	Tutovenu Dimitrie	16	Anton Tutovenu	Dascăl	Bolgrad	Colibași
32	Popescu Nicolae	15	Ioan Popu	Preot	Brăila	Covadin
33	C-tin Petrache	15	C-tin Udunenu	Agricol	Brăila	Urbasca
34	Colicov Neculai	15	Theodor Colicov	Agricol	Cahul	Cahul
35	Ripă Timotei	17	Raicu Ripă	Agricol	Covurlui	Smulți
36	Ionescu Ilie	15	Ioniță Ionescu	Agricol	Covurlui	Gănești
37	Ștefănescu Alexandru	15	Ioan Ștefănescu	Agricol	Covurlui	Pechea
38	Ciobanu Theodor	16	Ioniță Ciobanu	Agricol	Covurlui	Șivița
39	Talpău Ioan	14	Paraschiv Talpău	Agricol	Covurlui	Galați
40	Popa Vasile	15	Petrea Popa	Agricol	Covurlui	Mastaca
41	Schițanu Theodor	18	Schițeanu Alexandru	Agricol	Ismail	Lărgiana
42	Vulpe Ilie	14	George Vulpe	Preot	Bolgrad	Brânza

Membrii comisiei examinatoare : I. Theodorescu, G. Verdeanu

Anexa nr. 21-1. Catalog de elevii aspiranți la bursele vacante de interni la Seminarul Eparhiei Dunării de Jos.

Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 210/1870, fila 19 f.

**Listă de
elevii aspiranți la bursele vacante de la Seminarul din Ismail pe anul 1871/1872 și care de comisia
examinatoare s-au socotit mai meritați pentru a obține internatul**

Nr. crt.	Familia și numele elevilor	Etapă	Familia și numele părinților	Meseria părinților	Locul nașterii elevului		Nota Generală	Observații
					Districtul	Orașul sau Comuna		
1	Manoilescu Cristofor	14	Vasile Manoilescu	Preot	Curtești	Curtești	8	
2	Manoilescu George	16	Manoilescu Vasile	Preot	Curtești	Curtești	7,3	Fiind frate cu cel de sus nu se pot admite doi din aceeași familie.
3	Ganca Dimitrie	15	Petru Ganca	Preot	Covurlui	Oancea	7,1	
4	Oanceanu Dimitrie	15	Oanceanu Mitrea	Agricol	Brăila	Brăila	7	
5	Mihailescu C-tin	16	Mihail Nisipeanu	Agricol	Brăila	Cazași	6,8	
6	Niofit Ștefan	15	Ioan Niofit	Agricol	Covurlui	Galați	6,8	
7	Archire Vasile	15	George Archire	Agricol	Fălcu	Roșcani	6,7	
8	Corpaciou George	18	George Corpaciou	Preot	Tecuci	Corbița	6,6	
9	Stratilat Ioan	17	Mihail Stratilat	Preot	Covurlui	Cavadia	6,6	
10	Pălădescu D.	16	Ioan Pălădescu	Dascăl	Covurlui	Oancea	6,6	
11	Mihăilescu Christachi	17	Neculat Mihăilescu	Preot	Brăila	Ianca	6,4	
12	Stanciu Gavril	14	George Stanciu	Dascăl	Covurlui	Galați	6,3	
13	Palaga Sandu	14	Christea Palaga	Preot	Covurlui	Brănești	6,3	
14	Ursachi Nicolae	16	Alex. Ursachi	Comerciant	Covurlui	Galați	6,3	
15	Paraladov Vasile		Petru Paraladov	Preot	Bolgrad	Fântâna Zânelor	6,2	

16	Topalov Ioan	14	Simion Topalov	Preot	Ismail	Ismail	6,2
17	Caraman Ioan	16	George Caraman	Agricol	Covurlui	Oancea	6,2
18	Nicolae Iordachi	14	Georghe Nicolau	Agricol	Covurlui	Galati	6,1
19	Constantinescu Dodu	17	Costea Dodu	Agricol	Covurlui	Cudaalbi	6,00
20	Ripă Dumitrie	15	Raicu Ripă	Agricol	Covurlui	Smulți	6,00
21	Gălea Athanasie	21	Ioan Gălea	Dascăl	Cahul	Lărguța	5,9
22	Popescu Nicolae	14	Ioan Popa	Preot	Brăila	Brăila	5,9
23*	Ionescu Ștefan						5,9
24*	Zlatunov Ioan						
25*	Dumitrescu M.						
25*	Georgescu Gr.						

„Aceștia frecventând ca externi în clasa I-a, pe baza notelor ce au obținut la examene, iar ultimul de la Huși, se recomandă a fi primiți ca interni”. Rezoluția Ministerului: „Nu se pot admite fără concurs”.

Anexa nr. 21-2. Listă de elevii aspiranți la bursele vacante de la Seminarul din Ismail pe anul 1871/1872 și care de comisia examinatoare s-au socotit mai meritați pentru a obține internatul.
Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 210/1870, fila 21v.

Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice
Adresa nr.10678/ 1873 octombrie 16
Seminarului din Ismail

Părinte Director,

Văzând rezultatul concursului de bursieri comunicat cu raportul Sfinției Voastre Nr. 87, subsemnatul cu onoare vă invită să primiți în Internatul aceluși Seminar ca bursieri pe următorii concurenți:

Pentru clasa I

1. Moroșanu Ilie
2. Băltăceanu Petru
3. Dodu Dediu
4. Ionescu Neculai
5. Zagorschi Ioan
6. Fetov Ioan
7. Rădulescu Sava
8. Teodosie Teodor
9. Alexandru Țepordei
10. Barcă Alexandru
11. Popescu Zaharia
12. Ionescu Ioan
13. Lefter Ștefan
14. Constantinescu Constantin
15. Lupan Zamfir
16. Negruzzi Teodor
17. Bărgăoanu Dimitrie
18. Ștefănescu Constantin
19. Grigorie Carp
20. Petrescu Ioan
21. Vârgolici Miltiade
22. Bălăeșu Constantin

Pentru clasa a II-a

23. Eftușencu Ioan
24. Constantinescu Ioan
25. Talpău Ioan

Anexa nr. 22.

- 26. Tiron Ștefan
- 27. Bujeniță Vasile

Pentru clasa a III-a

- 28. Ionescu Ștefan
- 29. Răpă Dimitrie
- 30. Dodu C-tin
- 31. State Gheorghe, afară de concurentul C-tin Anton care nu se admite ca bursier pentru cuvântul că este privat de un ochi

Ministru,

Anexa nr. 22. Elevii admiși ca bursieri ai Seminarului din Ismail în anul școlar 1873/1874.
Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 197/1873, filele 4-5; 8 f; 14 f.

Anexa nr. 23.

111

1459

~~181~~

Lista

De numărul profesorilor și școlarilor ce au fost în fiecare an de la înființarea școlii Centrale.

Numărul Școlii	Numărul școlarilor în parte pentru fiecare clasă							Profesori	Observații
	I	II	III	IV	V	VI	VII		
1858-59	15							15	7
1859-60	23	12						46	7
1860-61	24	12	8					44	7
1861-62	22	16	13	6				57	8
1862-63	21	22	15	15	6			89	10
1863-64	24	23	23	13	9	6		108	11
1864-65	32	23	15	11	9	8	6	111	12
1865-66	29	27	25	9	13	8	7	100	13
1866-67	30	22	28	15	6	10	8	129	15
1867-68	42	36	28	22	8	5	9	145	15
1868-69	34	30	31	27	17	8	3	162	15
1869-70	41	28	25	23	17	9	8	181	18
1870-71	57	24	31	24	13	11	8	168	15
1871-72	35	37	36	22	22	12	11	173	13

Directore Ștefan

Anii profesori au în cetate din viața: unul Șt. Teodorovici și lăuda clasa în luna bursierie; altul Șt. Filipovici de matematică, și lăuda lui mai a. curanta

Anexa nr. 23. Lista de numărul profesorilor și școlarilor ce au fost în fiecare an de la înființarea Școlii centrale (1858 - 1872).
Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 1/1872, fila 111.

Școlii 83

De numărul și numele studenților stipendiați ai Școlii centrale din Bolgrad, trimiși în străinătate la studii, cu arătare în ce calitate sunt duși, bursa mensuală ce li se dă, timpul de când s-au dus și cu ce formalitate.

Nr. în ordine	Numele și prenumele studenților	Căruia țării		Bursa mensuală		Timpul de când sunt duși	Dacă au fost trimiși pe concurs sau nu
		Rusia	Țara lui	Leu			
				Leu	Leu		
1.	Dimitrie Ștefan	Rusia	"	300	-	1868	Peu concurs
2.	Ștefan Văleș	Rusia	"	300	"	1868	Peu concurs
3.	Achil Nicolae	Rusia	"	240	"	1870	Peu concurs
4.	Ștefan Ștefan	Rusia	"	240	"	1871	Peu concurs
5.	Vasile Vasile	"	Țara lui	-	50	1871	Peu concurs, sau pe exemplul său
6.	Prospie David	"	Țara lui	-	150	1870	Peu concurs pe exemplul său
7.	Ștefan Ștefan	"	Țara lui	-	100	1874	Peu concurs pe exemplul lor
8.	Alexandru Ștefan	"	Țara lui	-	100	1874	

N.B. Dușii Ștefan și Văleș fiind duși în Franța a fostu împiedicați de la studii din cauza războiului Franco-Germanic, în care țarău tău școlile din Franța a fostu închise.

Președintele prefectu județului Bolgrad
Dimitrie Spătaru

Anexa nr. 24. Tablou de numărul și numele studenților stipendiați ai Școlii centrale din Bolgrad, trimiși în străinătate la studii, cu arătare în ce calitate sunt duși, bursa mensuală ce li se dă, timpul de când s-au dus și cu ce formalitate.

Sursa: ANIC. MCIP, Ds. 71/1875, fila 73.

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE 5

Capitolul I

Învățământul din sudul Basarabiei în anul reîntrupării la Moldova 13

I.1. Școli existente înainte de 1857, aflate în activitate la această dată 13

1.1. Cișmevăruita 14

1.2. Congaz 16

1.3. Cairaclia 17

1.4. Dermendere 17

1.5. Împușita 18

I.2. Școli care au existat înainte de 1857, dar nefuncționale la această dată 20

Capitolul II

Demersuri privind organizarea învățământului public în sudul Basarabiei 23

II.1. Ale Guvernelor de la Iași (1857-1862) și București (1862 - 1878) 23

II.2. Ale administrației locale și persoanelor particulare 33

CAPITOLUL III

Reînființarea școlilor dispărute, înființarea de noi școli primare de băieți și mixte în localitățile rurale și funcționarea acestora (1857-1878) 41

III.1. Școli redeschise sau înființate în 1857 41

III.1.1. Școli înființate în plasa Cahulo-Prut, jud. Bolgrad 41

III.1.2. Școli din plasa Ismail 59

III.2. Școli redeschise sau înființate în 1858 67

III.3. Școli înființate în 1859 81

III.4. Școli înființate în perioada 1860 - 1865 90

III.5. Școli înființate în perioada 1866 - 1870 99

III.6. Școli înființate în perioada 1871 – 1878	126
---	-----

CAPITOLUL IV

Înființarea și funcționarea școlilor primare de fete în localitățile rurale din sudul Basarabiei	173
---	------------

IV.1. Premise	173
IV.2. Perioada 1869 – 1871	174
IV.3. Perioada 1872 – 1878	180

Capitolul V

Învățământul public primar din orașe	199
---	------------

V.1. Școli primare de băieți	199
V.1.1. Înființarea școlilor primare de băieți	199
V.1.2. Localurile de școli: amenajări și dotări	205
V.1.3. Învățătorii: selectare, studii, salarizare	208
V.1.4. Elevii: programa școlară, limba de predare, frecvență, promovare	215
V.2. Școli primare de fete	218
V.2.1. Înființarea școlilor primare de fete	218
V.2.2. Localurile de școli: amenajări și dotări	222
V.2.3. Corpul didactic: selectare, studii, salarizare	224
V.2.4. Elevele: programa școlară, limba de predare, frecvență, promovare	232

Capitolul VI

Învățământul secundar	237
------------------------------------	------------

VI.1. Seminarul teologic ortodox din Ismail, 1858 – 1878	237
VI.1.1. Înființarea și evoluția Seminarului teologic ortodox din Ismail, subvenționarea și localurile acestuia	238
VI.1.1.1. Înființarea Seminarului din Ismail	238
VI.1.1.2. Subvenționarea Seminarului	242
VI.1.1.3. Localurile	244
VI.1.2. Corpul didactic: selectare, studii, numire și confirmare	247
VI.1.2.1. Selectare, studii, numire și confirmare	247
VI.1.2.2. Salarizarea	254
VI.1.2.3. Profesorii Școlii catinetice și Seminarului teologic ortodox din Ismail și durata funcționării lor	256
VI.1.3. Elevii: admitere, programa de studii, promovare, condiții de învățatură: cazare, masă, îmbrăcăminte, asistență medicală; măsuri disciplinare	257
VI.1.3.1. Admiterea elevilor	257
VI.1.3.2. Programa de studii	261
VI.1.3.3. Promovare	263

VI.1.3.4. Condiții de învățatură: cazare, masă, îmbrăcăminte, asistență medicală	264
VI.1.3.5. Măsuri disciplinare	266
VI.1.4. Perspectivele absolvenților Seminarului din Ismail	267
VI.1.4.1. Elevi la Seminarul central din mănăstirea Socola – Iași	267
VI.1.4.2. Pe treptele afirmării sociale	273
Concluzii	279
VI.2. Școala centrală din Bolgrad	280
VI.2.1. Hrisovul caimacamului Vogoride: istoric și conținut	280
VI.2.1.1. Istoricul Hrisovului „Vogoride”	280
VI.2.1.2. Conținut: privilegiile materiale și morale	282
VI.2.2. Programa de studii a Școlii centrale din Bolgrad	293
VI.2.2.1. Între gimnaziu și liceu, 1858 – 1876; de liceu, din 1876	293
VI.2.2.2. Statutul limbii naționale și al limbii bulgare	298
VI.2.3. Profesorii	301
VI.2.3.1. Selectare, studii, salarizare	301
VI.2.3.2. Profesori, discipline predate, perioada de funcționare	309
VI.2.4. Elevii	311
VI.2.4.1. Admitere, promovare, naționalitate	311
VI.2.4.2. Condiții de studiu: manuale, bibliotecă, laboratoare și materiale didactice, internat	314
VI.2.4.3. Perspectivele absolvenților	317
VI.2.4.3.1. Învățători în școlile primare rurale	319
VI.2.4.3.2. Bursieri ai Școlii centrale la universități de peste hotare	319
VI. 3. Școala normală din Ismail	321
VI. 4. Școala comercială din Ismail	325
VI. 5. Gimnaziul din Ismail	326

Capitolul VII

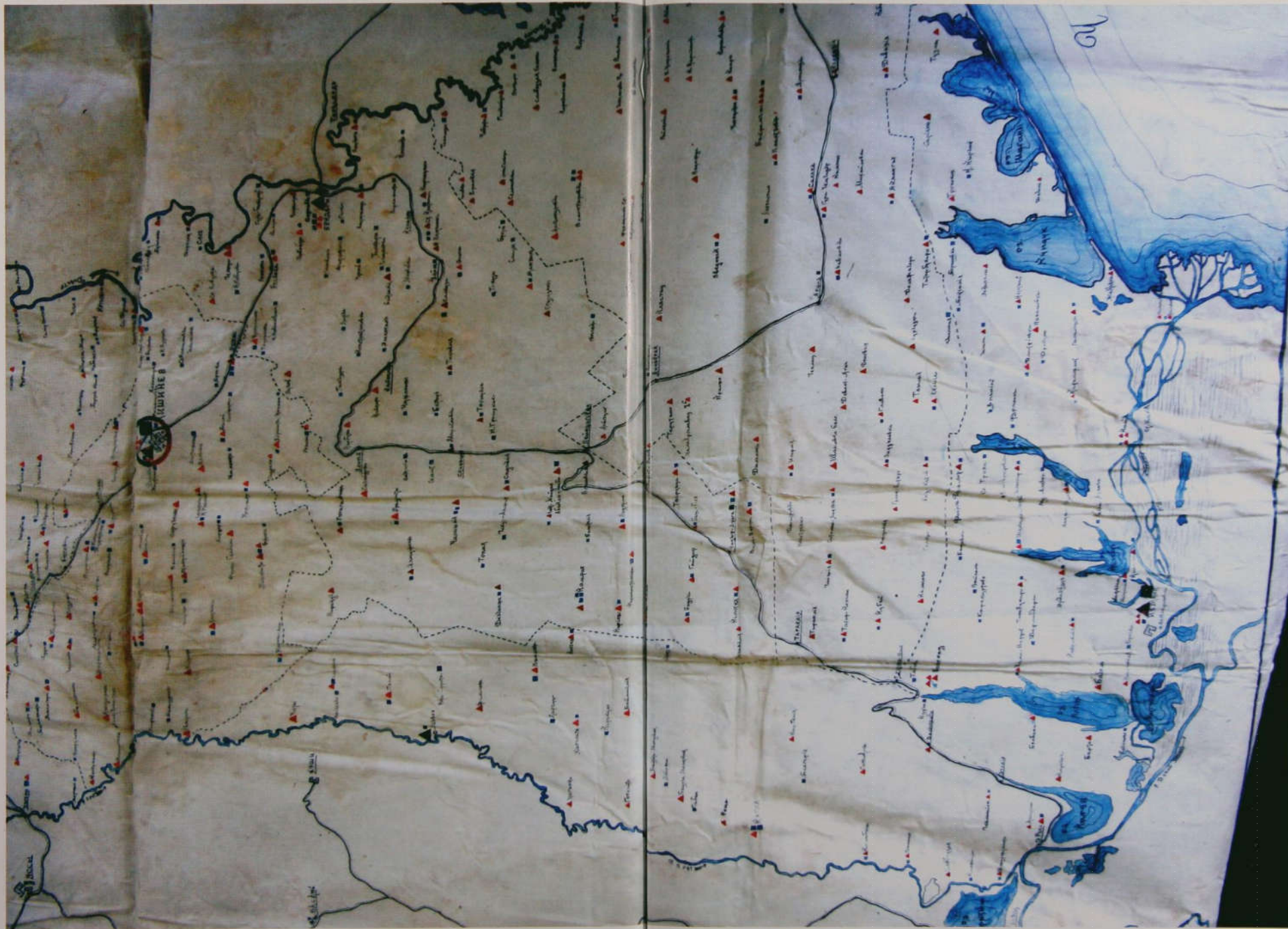
Învățători supuși abuzurilor administrației locale și centrale	329
---	------------

VII.1. Abuzuri ale Comitetului de inspecție al Școlii centrale din Bolgrad	330
VII.2. Abuzuri ale administrației publice locale: primării, consilii comunale, subprefecturi și prefectură	338
VII.3. Abuzuri ale revizorilor școlari	342
Concluzii	353

INDICE	359
--------------	-----

ILUSTRAȚIA VOLUMULUI	375
----------------------------	-----

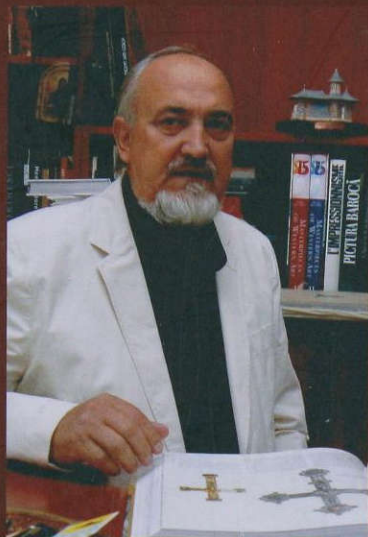
I. Figuri în text	376
II. Anexe	360
III. Planșe	378
ANEXE	379

Planşa 2

Planşa 3

Ion I. Solcanu (născut la 19 octombrie 1943, în comuna Bogdănești, jud. Suceava) este profesor universitar la Facultatea de Istorie a Universității „Al.I.Cuza” din Iași, al cărui student a fost între 1962–1967.

Între 1967–1976 a fost cercetător științific la Institutul „A.D.Xenopol” din Iași, iar din septembrie 1976 și-a început cariera universitară, parcurgând toate treptele acesteia. În cadrul Facultății de Istorie a fost titularul disciplinei de Istoria artei românești și universale (din septembrie 1978).

Este doctor în istorie al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1983), cu o teză de istoria artei. A efectuat stagii de documentare privind arta greacă și bizantină (Grecia, 1976), romanică și gotică (Germania, 1981). A publicat cărți, studii, articole și note științifice despre arta medievală românească, prezența elementelor de etnografie și folclor în pictura religioasă a secolelor XV–XVIII, de istoria artei moderne românești, dar și referitoare la școala românească în epoca modernă și la personalități politice din perioada interbelică.

Este membru al Academiei Oamenilor de Știință din România.

A participat activ la evenimentele din decembrie 1989. A fost senator al României din 1990 până în 2008, deținând importante demnități: de președinte al Comisiei de politică și drepturile omului; al Comisiei de învățământ; al Grupului Român al Uniunii Interparlamentare; lider al Grupului parlamentar social-democrat; vicepreședinte al Senatului României etc.

www.ediuraenciclopedica.ro

